15. 7. 364

15 S 7

Digitized by Google

Digitized by Google

ADPARATVS LITTERARIVS

VBI

LIBRI PARTIM ANTIQVI PARTIM RARI RECENSENTVR

COLLECTVS

A

FRIDER. GOTTHILF FREYTAG

I. C.

TOMVS II.

LIPSIAE
EX OFFICINA WEIDMANNIANA
1753.

Digitized by Google

Digitized by Google

PERILLVSTRI. ATQVE. EXCELLENTISSIMO

DOMINO

IOANNI. IACOBO
a. BRAWE

POTENTISSIMI. POLONIARVM. REGIS

ET. SERENISSIMI. SAXONIAE

PRINCIPIS. ELECTORIS

IN. CVRIA. SANCTIORE. RERVM. CAME

RALIVM. ET. METALLICARVM

CONSILIARIO

HVNC. LIBRVM

L. M. Q.

DEDICAT

SIMVLQVE

PATRONO. VENERANDO

E A

QVA. DECET. ANIMI. OBSERVANTIA
SE. COMMENDATVM. ESSE
CVPIT

FRIDERICVS. GOTTHILF. FREYTAG

Google

SALVTEM LECTORI

Paucis TE volumus B. L. quoniam praeter ea, quae Tomo primo praefati ſumus, fere nihil eſt, quod dicere poſſimus. Indicem prioris Tomi, deſiderarunt nonnulli viri docti, quorum admo-

Digitized by Google

nitionibus, vt morem gereremus, indices vtriuſque voluminis, praeſenti Tomo adiecimus. Obſtrictos autem nos iis profitemur, qui, vt ſuum nobis indicarent fauorem, ſuas miſerunt ſymbolas, quarum mentionem honoris cauſſa, in hoc Tomo fecimus. Ita vero TVO L. B. fauori, quem adhuc experti ſumus, nos etiam atque etiam commendamus.

I.

Biblia integra: ſummata: diſtincta: ſuperemendata: vtriusque teſtamenti concordantiis illuſtrata. in 8. folior. 491.

Editio, litteris gothicis minutiſſimis & nitidiſſimis exſcripta eſt, & verſionem ſic dictam *vulgatam* complectitur. Initio reperiuntur, *ad diuinarum litterarum verarumque diuitiarum amatores exhortatio*, & *ſummarium*, ſiue diſpoſitio BIBLIE, quae omnia, & aliis BIBLIORVM editionibus, ſeculo XV. & XVI. impreſſis, praemitti conſpeximus. *Adhortatio* inchoatur verbis: *Qui terrenis opibus diuites fieri volunt: incidunt in temptationem & in laqueum diaboli* &c. In *Adhortationis* fine, legitur

1) *In ſummarium BIBLIE ad lectorem Tetraſtichon*

Qui memor eſſe cupit librorum Bibliothece:
Diſcat opus preſens: ſi retinere velit.
Maxima de minimis: ex partibus accipe totum
Inuenies quod amas: ſi ſtudioſus eris.

2) *In ordinem librorum diſtichon ad eundem.*

Perſpice nunc lector: quis debitus ordo librorum
BIBLIA quos ſociat: ordinat atque probat.

3) *Librorum ordo.* Vndecim ſunt verſiculi memoriales, quibus omnes BIBLIORVM libri continentur. Illos & in multis aliis editionibus inuenimus, v. c. in editione *lugdunenſi* 1512. in fol. e qua eorum initium

deſcripſimus Tom. I. *Adparat. litterar.* p. 142. Iſtis verſiculis in hac editione, hoc ſubſcribitur diſtichon:

Sit benedictus Deus & homo de virgine natus
Credentes verbis ſacris: ſaluare paratus.

Cuilibet libro biblico, in capita quidem, ſed nondum in verſiculos diſtincto, *prologus* praemittitur S. Hieronymi, & breue *argumentum.* Liber Nehemiae, Esdrae *ſecundus* eſt, quem *tertius* & *quartus* liber ſequuntur. *Acta*, ſiue vt heic vocantur *actus Apoſtolorum*, in fine *Epiſtolae ad Hebraeos*, locum inuenerunt. Ea excipivnt ſeptem *epiſtolae canonicae*, & *apocalypſis*, cui typographus haec coronidis loco adſcripſit:

Fontibus ex grecis hebreorum *quoque libris*
Emendata ſatis & decorata ſimul
BIBLIA *ſum preſens ſuperos ego teſtor & aſtra*
Eſt impreſſa nec in orbe mihi ſimilis
Singula queque loca cum concordantibus extant
Orthographia ſimul quam bene preſſa manet.

Explicita eſt BIBLIA *preſens.* Baſilee *ſumma lucubratione per* Johannem froben de Hammelburck. *Anno nonageſimo primo ſupra milleſimum quaterque centeſimum* (1491) *die vero viceſima ſeptima Junii.* Quod iidem verſiculi, & in aliis BIBLIORVM editionibus legantur, teſtis eſt editio *lugdunenſis* 1518 in fol. quea in Jacobi Frid. Reimmanni *Catalogo Bibliotbecae theologicae ſyſtematico critico* Tom. I. *Hildeſiae* 1731. in 8. p. 206. deſcribitur. Editioni, quam deſcripſimus, adiicitur 1) prolixus *index* alphabeticus, qui *interpretationes* hebraicorum *nominum*, ob oculos ponit; 2) narratio *de translatoribus* BIBLIE nimirum de LXX viris, Aquila, Theodotione, Symmacho, de auctore *vulgatae* verſionis, Origene, & S. Hieronymo. 3) *Modi intelligendi ſacram ſcripturam.* Sunt illi Hiſtoria, Allegoria, Anagogia, Tropologia. Margini per omne volumen, loca quaedam parallela adpoſita ſunt. Editionis mentio iam facta fuit a Michaele Maittaire in

Annal.

Annal. typogr. Tom. I. *Amſtelod.* 1733. p. 530. a Jacobo le Long in *Bibliotheca ſacra, Paris.* 1723. in fol. p. 253. a Joan. Georg. Hagemanno in *Nachricht von den fürnehmſten Überſetzungen der* Heil. Schrift *in andere Sprachen nebſt deren erſten und fürnehmſten Ausgaben, Quedlinb.* 1747. in 8. p. 91. vbi Jacob. Frider. Reimmanni *Catalog. Biblioth. theologic.* Tom. I. p. 205. teſtem producit. Euoluimus locum ab Hagemanno excitatum, & omnia alia deprehendimus. Deſcribitur quidem BIBLIORVM editio *baſileenſis* an. 1491. ſed illa non a Joan. Frobenio in 8. ſed *impenſis & ſingulari cura ſpectabilis viri* Nicolai Keslers, *ciuis* baſileenſis, in folio, excuſa dicitur.

II.

Τῆς καινῆς διαθήκης ἅπαντα. NOVVM IESV CHRISTI TESTAMENTVM, Graece, Collatis non paucis venerandae fidei exemplaribus, accuratiſſima nunc lima editum. *Baſileae apud Nicolaum Brylingerum, Anno MDLVIII.* (1558.) in 8. pp. 690.

Plus vna vice, NOVVM TESTAMENTVM ex recognitione Deſiderii Eraſmi, editum fuit ex *typographia brylingeriana.* Exſtat editio, *ad tertiam editionem* Eraſmi vulgata 1533. in 8. Vid. Jo. Alb. Fabric. *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. V. p. 185. Jacob le Long *Biblioth. ſacr.* Tom. I. p. 205. Anno 1542 ex eadem officina typographica, teſte Jacobo le Long l. cit. p. 206. prodiit *graece & latine.* Editio anni 1548. memoratur a Jacobo le Long l. cit. p. 207. & in *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek.* Tom. IIII. p. 191. De editione *graeco-latina* anni 1549. vid. Viri S. R. Sigmund. Jacobi Baumgarten *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* Tom. II. p. 4. ſqq. Editionis *graeco-la-*

tinae an. 1553. mentio facta fuit a Jacobo le Long l. cit. p. 210. Editionis *graecolatinae* an. 1556 recenſionem legimus in den *Nachrichten von einer* halliſchen *Biblioth*. Tom. IIII. p. 192. De editione anni 1558. *graeco-latina* vid. Jacob. le Long l. cit. p. 310. Illa cuius titulum adſcripſimus, & quae ſolum textum graecum, non quidem nitide expreſſum, necdum in verſiculos diſtinctum, ob oculos ponit, Jacobo le Long incognita fuiſſe videtur, niſi ipſa illa eſt, quam *cum verſione latina* anno 1558. prodiiſſe exiſtimauit. Omni deſtituitur praefatione & cum *Euangelio* Matthaei ſtatim inchoatur. De aliis recentioribus editionibus, *brylingerianis*, vid. Jacobi le Long *Bibliotheca ſacra*, paſſim.

III.

Liber ſacroſancti euangelii de Jeſu Chriſto Domino & Deo noſtro. Reliqua hoc codice comprehenſa pagina proxima indicabit. Diui Ferdinandi Rom. Imperatoris deſignati, iuſſu & liberalitate, characteribus & lingua Syra, Jeſu Chriſto vernacula, diuino ipſius ore conſecrata, & a Johanne Euangeliſta hebraica dicta, ſcriptorio prelo diligenter expreſſa. Principium ſapientiae Timor Domini. in 4. folior. 326.

In *Analectis litterariis de libris rarioribus Lipſ.* 1750. in 8. p. 961. auctores iam nominauimus, qui rariſſimum, & regiis, quibus in lucem editus fuit, impenſis, digniſſimum codicem deſcripſerunt, e quibus facile intelligere quilibet poterit, quid in illo inueniatur. Cum euolueremus librum, primo adſpectu edocti fuimus, quod in omnibus exemplaribus, *dedicatio* editoris *in Acta Apoſtolorum*, & *epiſtolas* Jacobi, Petri

Petri & Joannis, vt S. R. Auctor der *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. I. p. 91. adnotauit, deſideretur, quamuis in Elencho eorum, *quae hoc codice comprehenduntur*, num. V. & VII. earum *dedicationum* diſertis verbis mentio facta fuerit. Jacobus praeterea le Long errare conſpicitur, cum in *Bibliotheca ſacra* Tom. I. p. 104. poſt primam totius operis paginam, haecce legi verba ſcribit: Viennae Auſtriae *excudebat* Michael Zymmermann *anno MDLXII.* Exemplum enim, quo vtimur, nihil tale refert. Spectauit id olim ad Bibliothecam Nicolai Selnecceri, cui, a Daniele Luntzero, ſenatore vienneníi, hoc adſcripto elogio, transmiſſum fuerat: *Reuerendo atque clariſſimo Viro Dno* Nicolao Selneccero *S. Sanctae Theologiae Doctori & Profeſſori Eximio, Eccleſiae* Lipſenſis *Paſtori vigilantiſſimo, eiusdem vicinarumque Superintendenti generali &c.* Daniel Luntzer *Senator* viennenſis *Dono mittit.* Inſunt codici, figurae variae hieroglyphicae, in honorem Ferdinandi Romanor. Regis effictae, & ligno eleganter inciſae. Finis codici imponitur, Carmine Joan. Albert. Widmanſtadii, *ad Dn.* Philippum Gundelium *Juriſc. & Senatorem regium, Affinem chariſſ. cur hic liber fine, a* Latinis, *diuerſo claudatur.*

Phoebus *vt exoritur dextra occiduasque per oras*
Laeua petit mundi, vt magis eſt penetrabile telum
Dextra ſiniſtrorſum quod agit ſic gens recutita,
Sicque patres Syrii *& calamo inglomerante figuras*
Mollis Arabs *ſcribit dextra ad laeuam, vltima caeli*
Machina ceu torquet radiantia lumina primo
Motu: At Cadmus Agenorides, *&* Euandria *mater*
(*Ni modo*, Jane *ſacer* (Janus pro Noacho) *meritum*
hunc tibi ſumis honorem)
Contra, Graiugenum, *proceres, Latiumque vetuſtum*
Scribere in auerſam partem docuere elementa:
Sic, vti ab Heſperio *nituntur cardine ſtellae*
Septem ad Memnoniam *genitricem: quis neget inde?*
Caeruleos axeis legem hanc ſtatuiſſe orienti
Infuſis populis, & queis gelido aere Veſper

Vmbrifer incumbit: diuiſo vt in orbe tabellas
Conſcribant calami diuerſo calle, nitentes,
Recte igitur Syrus *haec diuina volumina* Chriſti
Explicat, vt laeua ſcytales duo cornua verſet,
Vmblicis geminis picta, exuuiisque relictis
Chartarum ad dextram, cui principium datur. An ne
Haec tibi ſufficiunt Gundeli, *an plura requiris?*
Caetera ſi deſint, a te ipſo ſumere pergas.

Philippus Gundelius *Juriſc. reſpondit* tali carmine:

Fernandi *regis magni, quod munere rurſus*
Sol oriens ſacrum ſuſcipit eloquium:
Conuerſasque notas conuerſo tramite gentes
Agnoſcunt, debent pulchra Vienna *tibi*
Auſtriaca, Aſſyrias *quae promis ab arte figuras*
Et reddis matri quod dedit illa prior.
Tantum Lucreti *doctiſſime praeſtitit orbi*
Ingenium, varia quod colis arte, tuum.

De editore Jo. Albert. Widmanſtadio vid. quae in *Analectis litterariis* l. cit. & p. 557. diximus.

IIII.

DE NYE TESTAMENT JHESV CHRISTI, durch D. Martinum Luther, mit vlyte verdüdeſchet. Mit ſchoenen Figuren vnde korten ſummarien, wol geordinerten vnde vormerden Concordantien, vormals yn Sasſiſcher ſprake nicht geſeen. *Gedruckt tho Wittemberch, dorch Georgen Rhuwen Eruen* 1562. in 4. folior. 547. exceptis foliis 6. prioribus, & indice folior. 5.

In codice NOVI TESTAMENTI, dialecto Saxoniae inferioris, litteris maiusculis exſcripto, occurrit primo loco Samuelis Seelfiſch, qui libro imprimendo ſumtus ſuppeditauit, praefatiuncula ad lectorem, vbi inter

inter alia haec leguntur: *Dewyle dann nicht allene billick, ſunder ock chriſtlick vnde Gödtlick, dat ein yder Menſche, yn den Saken de Godes ehre, vnde des Negeſten Salicheit, belangen, willich vnde vlytich ſich ertöge. So hebbe ick dat NYE TESTAMENT, vnſes Heren JHESV CHRISTI nicht allene, mit grothen littern, ſunder ock mit nyen vnde korten Summarien. Ock mit vpgeſochten vnd wolvorordneten Concordantien, de vörmals yn nenen* Sasſiſchen *TESTAMENTEN, vorlyuet, vpt truwlikeſte drücken lathen, de thouorſicht, ſolcker myn vlyte werde velen framen Chriſten dinſtlick vnde wolgefellich ſyn.* Praeter Lutheri *praefationes*, in NOVI TESTAMENTI libros, *ſummaria*, & *loca parallela*, in margine adnotata, inueniuntur etiam Lutheri *gloſſae*, in hoc codice, dialecto, ſuperius memorata expoſitae. Figurae ligno inciſae, artificem non ineptum produnt. Jacobus le Long in *Bibliotheca ſacra*, nullam codicis ſatis rari, mentionem fecit. Locus I. Joan. I. v. 6. 7. 8. fol. 467. hac ratione mutilatus legitur: *Deſſe yſſet, de dar kumpt, mit wáter vnd blode, JHESVS CHRISTVS, nicht mit water allene, ſunder mit water vnnde blode. Vnde de Geiſt yſſet, de dar tüget, dat de Geiſt warheit ys. Wenthe dre ſynt, de dar tüchenisse geuen vp Erden, de Geiſt vnde dat water, vnnde dat Blodt, vnde de dre ſynt by einander.*

V.

Pſalmorum Dauidis aliquot metaphraſis Graeca, JOANNIS SERRANI. Adjuncta e regione paraphraſi Latina G. Buchanani. Precationes Eiusdem Graecolatinae, quae ad ſingulorum Pſalmorum argumentum ſunt accommodatae. *Anno M. D. LXXV.* (1575) *Excudebat Henr. Stephanus.* in 12. pp. 157. exceptis 14. foliis prioribus.

Cauſſam, qua permotus fuit JOANNES SERRANVS, vt in quosdam dauidicos *Pſalmos*, *metaphraſin* conſcriberet *graecam*, ipſis illius verbis exponemus, quae leguntur in epiſtola dedicatoria, ad Hieronymum Manuelem, reipubl. bernenſis quaeſtorem, ſcripta Lauſannae Kal. aug. 1575. *Quum ſuperioribus*, inquit, *annis ad acerbiſſimae calamitatis primordia, deliniendus eſſet animus: non aliunde meliora peti poterant remedia, quam ex ſacrorum librorum lectione*, Pſalmorum *maxime: quos animis noſtris veluti medicandis atque curandis, ſpiritus ſanctus deſtinato compoſuiſſe, nobisque ad illum vſum videtur tribuiſſe. Animorum enim noſtrorum vt hic mira quaedam multiplexque anatome perſpicitur, ita & copioſiſſimum omnium remediorum veluti pharmacopoeum explicatur. Dum* pſalmos *igitur ego ſtudioſius lego, accidit vt &* Buchanani paraphraſin, *aliquando adhiberem: &* Buchanani *etiam auſpiciis & quaſi veſtigiis inhaerens, eos quoque* Pſalmos, *qui exulcerato animo meo videbantur accommodatiores conarer* graeco *idiomate interpretari. Adiunxi quoque ſingulis* pſalmis precationes *breues, quae* Pſalmi *argumentum repraeſentarent: vt mihi illius lectionis fructus certius conſtaret. Habes ſcriptiunculae iſtius incunabula, ornatiſſime vir: quae fortaſſe melius a me fuiſſet ſuppreſſa, vt potius culpa carerem, quam culpam deprecarer.* Non autem omnes *Pſalmi* graeca ciuitate a JOANNE SERRANO donati fuerunt, ſed illi tantummodo, quos *luctuoſos* nominare SERRANO placuit. Sunt illi *Pſalmus* XI. XII. XIII. XVI. XIIX. XXII. XXX. XXXI. XLIII. XLVIIII. LXII. LXXVIIII. LXXXIIII. LXXXV. LXXXVI. LXXXIIX. XC. XCI. XCII. XCIIII. XCVII. CIII. CXLI. VI. Quod *Pſalmum* XIIX. inter *luctuoſos* etiam retulerit, ideo factum eſſe ſcribit, vt exſtaret aliquod monumentum non ſolum grauiſſimorum, quibus ille vixerit temporum, ſed ſpei etiam, quam de rebus Gallorum, & inprimis ſic dictorum Hugonotarum, quibus ipſe addictus erat, inſtaurandis conceperit. Cuilibet *Pſalmo*, e regione, *paraphraſis*

phraſis latina Buchanani adpoſita, in fine autem *precatio*, cuius in epiſtola dedicatoria fecit mentionem, proſaica *graeca* & *latina* ſubiecta eſt. Cum paginae aliquot in libello vacuae eſſent, initio voluminis, *duo* εἰδύλλια, *ex* Danielis *precatione, quae exſtat Cap. VIIII. & ex* Eſaiae *Cap. LXVIIII. repraeſentata, &* Pſalmorum *argumento plane adcommodata* adtulit. Illa excipiunt carmina encomiaſtica, graeca & latina ab Henrico Stephano, Franciſco Porto, Bonauentura Vulcanio, Blaſio Marcuardo, Simone Goulardo, Ioan. Anton. Saraceno, & Vrbano Caluetone compoſita. In fine conſpicitur *Canticum* Simeonis Luc. II, 29 ſqq. & *verae religionis deſcriptio*, gr. & lat. Poſteriorem in lectorum gratiam heic adſcribimus:

Quaenam age tam lacero veſtita incedis amictu?
Relligio, ſummi vera Patris ſoboles.
Cur veſtis tam vilis? Opes contemno caducas.
Quis liber hic? Patris lex veneranda mei.
Cur nudum pectus? Decet hoc candoris amicam.
Cur innixa cruci? Crux mihi grata quies.
Cur alata? Homines doceo ſuper aſtra volare.
Cur radians? Mentis diſcutio tenebras.
Quid docet hoc fraenum? Mentis cohibere furores.
Cur tibi mors premitur? Mors quia mortis ego.

* * *

Ἐιπὲ σὺ τίς τελέθεις πενιχρὸν ῥάκος ἀμζωσθεῖσα.
Θρήσκει, ἀψευδὴς ἀθανάτου γεννεά.
Τίπτε πέπλος λιτός; Θνητῶν γάνος ἐξονοτάζω.
Τίς βίβλος ἥδε; Πατρὸς θεσμὰ σεβαστὰ φίλου.
Τίπτε γυμνὸν σῆθος; Φιλοκάλῳ τοῦτο προσήκει.
Τίφθ' ἱσᾶ σαυρῷ; Σταυρὸς ἐμοὶ σάσιμος.
Τίπτε πτερωτός; Ἄγω θνητοὺς ὑπὲρ ἄστρα πετᾶσθαι.
Τί σίλβουσα; Νόου τὸ δνοφερὸν δονέω.
Ηνία τίπτε; Βροτῶν δάμνω κρατερόφρονα λύσσαν.
Τίπτε μόρον πατέεις; Εἰμὶ μόροιο μόρος.

Cum libellus nunquam recuſus eſſet, Niceron enim in *Memoires* Tom. IIII. p. 323. & Jacobus le Long in *Bibliotheca ſacr.* Tom. II. p. 959. praeter hanc *Stephanianam*, non aliam adducunt editionem, illius raritatem nemo facile in dubium vocauerit, cui praeterea non incognitum eſt, quanti noſtra aetate *editiones* librorum *Stephanianae* aeſtimentur. Adtulit Niceron in Catalogo operum JOANNIS SERRANI l. cit. p. 331. *Praecationes graeco-latinas, quae ad ſingulorum pſalmorum argumentum ſunt adcommodatae. Apud Henricum Stephanum* in 18. Num diuerſae ſint *precationes* ab illis, quae in libro, a nobis deſcripto, cuilibet *Pſalmo* ſubiectae ſunt, aut earum tantummodo repetita fuerit editio, aliis indagandum relinquimus, quibus vtrumque conferendi libellum, poteſtas conceſſa fuerit.

Omnia, quae noſtra aetate, de JOANNE SERRANO, ſiue DE SERRES, viuarienſi, (*Vivarais*) Seculo XVI. in Gallia celebri, nouimus, tot tantisque difficultatibus obnoxia ſunt, vt nihil prorſus certi de illo pronunciare ſuſtineamus. Cum ſic dictorum Reformatorum fidem profiteretur, ſaluti ſuae hac ratione conſulere ſtatuit, vt poſt lanienam pariſienſem anno 1573. Lauſonium concederet, quo in receſſu, *Pſalmorum paraphraſes* compoſuit, & in lucem edidit. Sunt quidem inter Gallorum ſcriptores, qui illum, ante mortem, a Reformatorum fide defeciſſe, & ad pontificios tranſiiſſe ſcribunt; ſed alii aliud omnino pronunciant, eumque in religione & fide, cui addictus initio fuerat, ad mortem vsque perſeueraſſe, & annum 1598. illi emortualem fuiſſe perhibent. Varias, & ſibi, ſaepe numero contradicentes, gallicorum ſcriptorum, de JOANNE SERRANO, narrationes collegit, & ex illis, vitam, quoad illius fieri potuit, eius concinnauit Jacobus le Long in Adpendice *Bibliothequ. des Hiſtoriens de* France, *Pariſ.* 1719. in fol. p. 956. ſqq. Niceron in *Memoires* l. cit. p. 316 ſqq. Conf. Mr. Des Maizeaux *Remarques ſur les lettres de Mr.* P. Bayle

Tom.

Tom. I. *Amſterd.* 1729. in 12. Lettr. XCVII. p. 352 ſqq. Jacqu. Spon *Hiſtoire de la ville & d' état de* Geneve Tom. II. *Lyon* 1682. in 12. p. 129. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 373 ſqq.

Retulit auctor *lexici eruditorum* Tom. IIII. col. 257. inter JOANNIS SERRANI ſcripta, *Remontrance au Roi ſur les pernicieux diſcours contenus au livre de la republique de* Jean Bodin, *Paris chés Federic Morel* 1579. in 8. & ea in re Jacobum le Long & Niceronum, auctores ſequitur. Si vero poſterioris Tom. X. P. I. p. 151. conferre illi placuiſſet, id, quod in Tom. IIII. p. 324. irrepſerat παρόραμα emendatum, &, non JOANNEM SERRANVM, ſed Michaelem de la Serre, nobilem quemdam prouinciæ gallicæ, auctorem libelli eſſe conſpexiſſet. Conf. Bernardi de la Monnoye *Remarques, ſur les Jugemens des Savans* d' Adrien Baillet l. cit.

VI.

NICOLAI *de Lyra* Poſtille ſuper quatuor euangeliſtas. in fol. form. maior. folior. 209.

Editio rariſſima, & niſi plane fallimur, omnium prima eſt. Charactere litterarum gothico, admodum rudi & inconcinno, chartis, quae, ſi craſſitiem ſpectaueris, membranae pergamenae referunt ſimilitudinem, impreſſa eſt. Omni, anni, loci, & typographi indicio deſtituitur, & praeter punctum, nullo alio diſtinctionis ſigno inſtructa eſt. Litterae initiales, ſiue florentes, in exemplari, quo vtimur, minio & caeruleo colore adpictae ſunt, inter quas nonnullae eminent, variis coloribus & figuris diſtinctae, quibus nonnunquam aurum laeuigatum internitet. Eadem ſine dubio editio eſt, cuius Michael Maittaire Tom. I *Annal. typogr.* p. 759. mentionem fecit. In noſtro exemplari, primo folio, cha-

ractere

racťere gothico, hi rhythmi leonini, manu adſcripti ſunt:

Heccine multorum: fuit Hermannus *monachorum*
De bilueld *natus:* molner *ſic cognominatus.*
Ipſe monarcha pius: reſtaurator bene primus
Martiris aſſati: clauſtri (*) *& per hunc renouati*
Centum ſexagenas: pater iſtic pondere plenas
Pluribus adiunctis: donauit prodige multis
Nonnas is omnem: legis docuitque rigorem
Amsleue *reſtruxit: ſub norma debite duxit*
Abbatem ſiſtens: cum fratribus bis benedicens
Munifica vola: ſua preſtans ſedule dona
Paſow *paſtorem: fratres miſitque priorem*
Qui legis hic ritum: tunc inſtituere peritum
Zelum ſeruantes & plurima ſic reparantes
Fautor precipuus: fidiſſimus hic fuit huius
Iſtum criſtifere *librum ſic contulit eue*
Bursfeld *prelatum: dedit omnibus vtique gratum*
Hildsleff *inuicti: vere norme* benedicti
Conuertit monachos: illecebris conueteratos
Abbatis precibus: poſcentis tribuit eius
Internos fratres: adiutoresque ſagaces
Nonnis Nonnarum: curam gerens animarum
Et mendicorum: fratrum iubarum bene morum
Largus ſolator: dans munera conrenouator
Preſulis eximii: pie Johan *ac* Frederici
Sollers octennis: montenſis *bisque decennis*
Xpi *baptiſte* (**) *fuit Abbas feruidus iſte*
Rebus perſonis: reparans multimode pronis
Natos dilexit: flens intime noxia plexit
Moribus ornatus: zeloſus mente renatus
Verax is: fraudis: ſpernendo venenaque laudis
Fratribus hic moriens: lacrimis crebris valedicens
Triſtatis cunctis: plorantibus in prece iunctis
Anno milleno: defunctus ſeptuageno

Octauo

(*) S. Laurentii.

(**) Monaſterii S. Joannis baptiſtae in monte, extra muros Magdeburgi.

Octauo ſolis: & quater de virgine prolis
Agnetis *feſto: tumulatus tunc memor eſto*
Hunc cari plorent: fratres ſuppliciter orent
Et vos gementes: moniales denique flentes
Vt perpes cernat: regem qui cuncta gubernat.

Cum ſequioribus temporibus biblia, cum poſtillis NICOLAI de Lyra, ſaepiſſime imprimerentur, ab vberiore recenſione nos abſtinemus, & lectores ad Michael. Henrici Reinhardi *Obſeruationem de* NICOLAO lyrano, in *nou-antiquis* an. 1720. p. 231 ſqq. vbi & variae editiones recenſentur, ablegamus. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & inf. Latinit.* L. XIII. p. 352 ſqq. Theophili Sinceri *Nachrichten von lauter alten und raren Büchern* P. V. p. 259. ſqq. die *Merkwürdigkeiten der Königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 501 ſqq.

Habemus duas bibliorum editiones, cum NICOLAI lyrani *poſtillis*, Paulli burgenſis *additionibus*, & Matthiae Doringi *replicis*. Vtraque IIII. Tomis in fol. litteris gothicis exſcripta, figuris rudioribus, ligno inciſis ornata, ſatis rara eſt. In alterius exemplaris, & quidem in N. T. fine, hæc leguntur verba: *Exactum eſt* Nuremberge *inſignie* (inſigne) *hoc ac inuſitatum opus* biblie, *vna cum poſtillis venerandi viri ordinis Minorum fratris* NICOLAI de Lyra: *cumque additionibus per venerabilem epiſcopum* Paulum burgenſem *editis: ac replicis Magiſtri* Mathie dorinck *eiusdem ordinis Minorum fratris & theologi optimi: charactere vero impreſſum habes iucundiſſimo: impenſiſque* Anthonii Kobergers *prefate ciuitatis incolam:* (incolæ) *Anno incarnate deitatis M. CCCC. LXXXV.* (1485) *Sabbato poſt Johannis ante portam latinam: & in hunc finem vsque perductum. De quo honor inuictiſſime Trinitati nec non intemerate virgini Marie Jheſu Xpi gerule. Amen.* Michaeli Maittaire, Mich. Henrico Reinhardo, Jo. Albert. Fabricio, multisque aliis, quos euoluimus, ſcriptoribus hæc editio incognita fuit. Alterum exem-

exemplar haecce in fine N T prae ſe fert verba: *Exactum eſt* Argentine *inſigne hoc ac inuſitatum opus biblie vna cum poſtillis venerandi viri ordinis minorum fratris* NICOLAI de lyra: *cumque additionibus per venerabilem epiſcopum* Paulum burgenſem *editis ac replicis Magiſtri* Mathie dorinck *eiusdem ordinis minorum fratris & theologi optimi charactere vero impreſſum habes iucundiſſimo. expletum denique Anno incarnate Deitatis M. CCCCLXXXXII* (1492) *die vero Nonarum Nouembrium. De quo honor inuictiſſime Trinitati nec non intemerate virgini Marie Jeſu Xpi. gerule, Amen. Item prologorum biblie expoſitiones, in hoc totali opere ab impreſſoribus inſerte recepte ſunt ex tractatu* britonis *de expoſitionibus prologorum in quattnor euangeliſtas que ſunt ipſius* NICOLAI de lyra. *qui in ſecunda prefatione ante initium poſtille veteris teſtamenti. poſita excuſat ſe de huiusmodi expoſitione prologorum.* Et haec editio Reinhardo & Fabricio non innotuit, memoratur tamen e Jacobi le Long *Bibliotheca ſacra* Tom. I. p. 253. a Michael. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 543. Editio *argentinenſis* hoc præcipuum habet, quod illi in fine II. libri Machabaeorum adiiciatur *libellus editus per Magiſtrum* NICOLAVM de Lyra *ordinis minorum theologie profeſſorem, in quo ſunt pulcerrime queſtiones* iudaicam *perfidiam, in catholica fide improbantes*, folior. 6. Conf. *Nou-antiqua* l. cit. p. 246. Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 356. qui ex hoc vno libro, tres diuerſos fecit, & alium *tractatum de* Meſſia, *ſiue probationem aduentus* Chriſti, *per ſcripturas a* Judaeis *receptas*, aliam *diſputationem contra perfidiam* Judaeorum, & aliam denique *quaeſtionem* eſſe *de incarnatione verbi, aduerſus* Judaeos, exiſtimauit, id quod etiam in *lexicon eruditorum* Tom. II. col. 2627. transſcriptum fuit.

VII. Mo-

VII.

Moralia ſuper totam bibliam *fratris* NICOLAI *de lira, de ordine fratrum minorum ſacre theologie venerabilis doctoris*. in fol. form. maior. folior. 224.

Quamuis hic codex, charactere, qui ad romanum proxime accedit, excuſus, paullo recentior, libro ſuperiore videtur, illi tamen, ſi raritatem ſpectaueris, omnino par eſt. Nulla littera initialis, nullus foliorum numerus, inuenitur. Typographi praeterea, loci & anni, quo in lucem protruſus fuit, indicium fruſtra in illo quaeſieris. Liber inchoatur *prologo* his verbis: *Incipiunt Moralia ſuper totam bibliam fratris* NICOLAI de Lira *de ordine fratrum minorum ſacre theologie venerabilis doctoris.* Finis illi imponitur eiusmodi clauſula: *Expliciunt poſtille morales ſeu miſtice ſuper omnes libros ſacre ſcripture. exceptis aliquibus qui non videbantur tali expoſitione indigere. Igitur ego frater* NICOLAVS de Lyra *de ordine fratrum minorum deo gratias ago qui dedit mihi gratiam hoc opus incipiendi & perficiendi anno dni. M. CCC. XXXIX.* (1339) *in die ſancti georii* (Georgii) *martiris. Rogo etiam eos qui ſtuduerint in hoc opere quatenus deum pro me deprecentur qui actor eſt omnis boni.* In exemplari, quod e bibliotheca portenſi nobiscum communicatum fuit, *explicatio moralis* librorum *apocryphorum*, nimirum Tobiae, Judith, primi denique & ſecundi Machabaeorum libri, poſt Joannis *apocalypſin* locum inuenit. Non omnibus bibliorum editionibus, quae cum NICOLAI de Lyra commentariis, ſiue *poſtillis*, in lucem exierunt, hic *commentarius moralis*, ſiue *myſticus* additus fuit. In iis ſaltem editionibus, quas ſupra nominauimus, *norimbergenſi* ſcilicet & *argentinenſi*, *commentarius* tantummodo NICOLAI de Lyra, vt vocatur *litteralis*, omiſſis *moralibus* locum inuenit. Libri autem ſacrae ſcripturae, in quos NICOLAVS de Lyra

moralia

moralia non ſcripſit, ſunt *prouerbia* Salomonis, *Eccleſiaſtes, canticum canticorum*, *Sapientia* Salomonis, & *libri apocryphi* omnes, ſi illi excipiuntur, quos ſupra nominauimus, & omnes *apoſtolorum epiſtolae*.

Fuit NICOLAVS, Normannus, Lyrae (*Lire*) in dioeceſi ebroicenſi (*Evreux*) natus, quod epitaphii docent verſiculi:

Lyra *breuis vicus* normanna *in gente celebris*
Prima mihi vitae ianua ſorsque fuit.

Vid. Jean Mabillon *Traité des etudes monaſtiques, Bruxel.* 1692. in 8. p. 673. & Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XIII. p. 350 ſqq. vbi genuinum & integrum eius epitaphium legitur. Conf. Richard Simon *Lettres choiſies* Tom. IIII. *Amſterd.* 1730. in 8. Lettr. XXVIIII. p. 211 ſqq. Sunt inter viros doctos, & inter illos in primis Robertus Bellarminus, Sixtus ſenenſis, Henricus Wharton, Jacobus Baſnagius (in *Hiſtoire des Juifs* Tom. V. *Rotterd.* 1716. in 12. L. VII. Cap. XIIX. §. XV. p. 189), Carol. Joſeph. Imbonatus, Jo. Henr. Hottingerus, Hermannus von der Hardt, aliique plures, qui iudaicis illum prognatum parentibus, ex Judaeo, Chriſtianum fuiſſe factum exiſtimant. Sed argumentis, hoc eorum commentum, firmiſſimis, confutarunt Maturinus Veyſſierus la Croze, in *Entretiens ſur divers ſujets, d'hiſtoire, de litterature, de religion, & de critique*, *Amſterd.* 1711. in 8. p. 222 ſqq. Michael Henric. Reinhardus in *pentade conatuum ſacrorum ex hermeneutica ſacra*, *Lipſ.* 1709. in 8. p. 147 ſqq. vbi *elogium* NICOLAI de Lyra, *ex membran. Biblioth.* Franciſc. miſenenſi, quod etiam in Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* l. cit. p. 360 ſqq. legitur, *obſeruationibus illuſtratum*, inſertum eſt. Supplementa poſtea, ad haſce *obſeruationes* ſcripſit Reinhardus, & inſeruit *Nou-antiquis* an. 1720. p. 229 ſqq. & p. 554 ſqq. Conf. de NICOLAO lyrano Judaiſmi falſo ſuſpecto, Georgii Serpilii *Lebensbeſchreibungen der bibliſchen Scri-*

Scribenten Tom. VII. in Jobo P. II. p. 292 ſqq. Henrici Scharbau *Judaiſmus detectus, in quo vindicantur & reſtituuntur, qui vel iniuſte inter* Judaeos, *relati, vel ex* Judaeorum *numero immerito excluſi fuerunt, Roſtoch.* 1722. in 8. p. 80 ſqq. Jo. Chriſtophor. Wolfii *Bibliotheca hebraea* P. I. p. 912 ſqq. Monachis franciſcanis adſcriptus, primum in Normannorum coenobio vernolienſi (*Verneuil*), deinde Lutetiae Pariſiorum theologiam docuit, & *doctoris plani & vtilis* elogium retulit. Judaeorum in primis acerrimus exſtitit aduerſarius, & omne fere vitae ſuae tempus, in euoluendis eorum ſcriptis, & componendis *ſacrae ſcripturae commentariis*, qui etiam a proteſtantium doctoribus, & ab ipſo Luthero, in pretio habiti fuerunt, conſumſit, tandemque aetate grandis, Lutetiae Pariſiorum anno 1340. e vita diſceſſit. Multi quidem memoriam illius ad poſteros transmittere ſtuduerunt, ſed prae ceteris Michael Henric. Reinhardus & Jo. Alb. Fabricius ll. citt. legi merentur. Conf. Jo. Franc. Buddei *Iſagoge Hiſtorico-theologic.* Tom. II. p. 1645 ſqq.

VIII.

PAVLLI *burgenſis* Scrutinium ſcripturarum. in fol. form. minor. ſiue 4. form. maior. folior. 204.

PAVLLVS parentibus genitus iudaicis, SALOMONIS LEVI geſſit nomen. Cum vero anno Chr. 1390, cum vxore, & tribus filiis, Chriſtianorum amplexus eſſet ſacra, PAVLLI DE SANCTA MARIA nomen adeptus eſt. Epiſcopus primum carthaginienſis, deinde burgenſis, & regis Caſtellae & Legionis Archicancellarius factus; nonnunquam PAVLLVS de Carthagena, plerumque autem PAVLLVS burgenſis a ſcriptoribus adpellatur. Diem obiiſſe dicitur ſupremum

premum anno 1435. die XXIIX. Auguſti, cum aetate admodum prouectus eſſet. Inter opera, quae conſcripſit, eminent *additiones notabiles, ad poſtillas* Nicolai de Lyra, *in totam ſcripturam*, in quibus multos Nicolai lyrani errores detexit, & refellere adgreſſus eſt, omnique ſtudio *Talmudis* figmenta, Judaeorumque placita, oppugnauit, nimio tamen contradicendi ſtudio, in deuia ipſe abreptus fuit. Strinxit contra illum, calamum, & Nicolai lyrani, quamvis haud adeo felici ſucceſſu, in ſe ſuſcepit defenſionem Matthias Doringus, Saxo, ex oppido Marchiae prignitiae, Kyritz oriundus, monachus, ordini, qui regulam S. Franciſci ſequitur, adſcriptus. *Replicae* illius, *aduerſus* PAVLLVM burgenſem, ſaepe numero cum *bibliis*, quae Nicolai lyrani *poſtillas*, & PAVLLI burgenſis *additiones* complectuntur, editae fuerunt. Vid. de Matthia Doringo, praeter alios Caſimir. Oudinus in *Commentario de Scriptoribus & ſcriptis eccleſiaſticis* Tom. III. col. 2451 ſqq. Nicol. Antonius in *Bibliotheca* hiſpana *veter.* Tom. II. L. X. Cap. V. p. 157. Michael Henricus Reinhardus in *Obſeruatione de* Matthia Doringo, in *Nou-antiquis* an. 1720. p. 549. Richard. Simon in *Hiſtoria critica veteris Teſtam.* L. III. Cap. XI. p. 415.

Quo tempore PAVLLVS burgenſis *Scrutinium ſcripturarum* compoſuerit, docet operis inſcriptio, quae in noſtro codice talis eſt: *Incipit dyalogus qui vocatur* Scrutinium ſcripturarum. *Compoſitus per Reverendum patrem dominum* PAVLVM DE SANCTA MARIA *magiſtrum in theologia. Epiſcopum* Burgenſem *archicancellarium ſereniſſimi principis dni regis* Caſtelle *&* Legionis *quem compoſuit poſt* additiones *poſitas ad* poſtillam Nicolai de Lyra *Anno domini M°. CCCC. XXXIIII. etatis ſue. anno LXXXI.* Dialogus in duos diuiſus eſt libros, quorum prior eſt polemicus, contra Judaeorum errores, interloquutoribus Saulo Judaeo, & Paullo, qui chriſtianus e Judaeo factus eſt. Poſterior didaſcalicus, inter Joannem

nem magiſtrum, & diſcipulum, cui Joannes res quasdam dubias & obſcuras enucleat. Quilibet liber in *diſtinctiones*, & quaelibet *diſtinctio* in capita diuiſa eſt. Primus dialogus *diſtinctiones* X. ob oculos ponit, quarum argumenta haec ſunt:

I. *de his qui ſaluandi vel redimendi erant per* Chriſtum *in lege promiſſum*, capit. 4.

II. *de vocatione gentium ad* iſraeliticam *dignitatem*, cap. 4.

III. *de tempore aduentus* Chriſti *an ſit praeteritum vel futurum?* cap. 4.

IIII. *de congregatione* Judaeorum *per* Chriſtum *ſeu* Meſſiam, cap. 4.

V. *de redemtione & de modo redemtionis* Iſraelitarum *per* Chriſtum *ſeu* Meſſiam, cap. 11.

VI. *de extenſione redemtionis ſeu ſalutis per* Chriſtum *factae, an illa ſcilicet comprehendit contemporaneos tantum ſibi & poſteros, vel etiam ſe extendit ad patres & alios fideles, qui ab antiquo praeceſſerunt*, cap. 6.

VII. *de regno* Chriſti, *an ſcilicet ſit illud, de quo revelatum fuit* Danieli, *quod eſſet excellentius quatuor regnis praecedentibus, & quod illa quatuor regna deſtruet, an non?* cap. 13.

VIII. *de nouatione legis, tempore* Meſſiae, cap. 16.

VIIII. *de ſacro myſterio ſacrae Trinitatis*, cap. 17.

X. *de myſterio diuinitatis* Chriſti, cap. 9.

Liber ſecundus VI. abſoluitur *diſtinctionibus*, quarum argumenta talia ſunt:

I. *de incarnatione & deitate* Chriſti, cap. 6.

II. *de excellentia virginis glorioſae*, cap. 12.

III. *de quibusdam, quae ad ſacroſanctum ſacramentum altaris pertinent, quibus fidelium deuotio, ad ipſius venerationem excitari debet*, cap. 16.

IIII. *de differentia inter modum viuendi patrum antiquorum ſeu ſanctorum patriarcharum, & aliorum ſub*

antiquo teſtamento viuentium ante aduentum Chriſti, *&* *inter patres ſeu ſanctos, qui poſt* Chriſti *aduentum fuerunt*, cap. 9.

V. *de iis, quae in libro* Job *continentur, declarando mentem ipſius* Job *&* *ſociorum, ſimiliter &* Heliu, *in quibus expoſitores* Hebraeorum *manifeſte errauerunt*, cap. 13.

VI. *de iis, quae* Judaeis *in ſua perniicioſa perfidia poſt mortem* Chriſti *pertinaciter exiſtentibus euenerunt, & aliis, ad haec pertinentibus*, cap. 14.

Plures huius libri exſtant editiones, inter quas, illam, quam recenſuimus, e prioribus eſſe, niſi forte omnium prima eſt, exiſtimamus. Omnia ſane indicia, librorum, qui poſt inuentam typographiam, in lucem exierunt, prae ſe ferr. Litteris exſcripta gothicis rudioribus, nullo foliorum numero, nulla initiali littera, nullis ſignaturis, nullis reclamantibus, & ſi punctum exceperis, nullo alio diſtinctionis ſigno inſtructa eſt. Annus praeterea & locus editionis, cum typographi nomine omiſſus fuit. Litterae initiales omnes, variis coloribus, variisque florum & animalium figuris exornatae & adpictae ſunt, ſcripturaeque compendia, codicem lectu difficilem reddunt. De aliis editionibus vid. Joan. Albert. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 615 ſqq. Inter illas principem facile obtinet locum, quae *Mantuae* 1475. in fol. & *Coloniae* 1478. in fol. edita fuit. In poſterioris fine haec legi verba: *Anno Domini M. CCCC. LXXVIIII* (1478) *ad VII. Idus Januarias, Reverendiſſimo in* Chriſto *Patre ac Domino, Domino* Diethero *Archipraeſule* Maguntino, *in nobili ciuitate* Maguncia, *domicilio* Mineruae *firmiſſimo*, Scrutinii Scripturarum *opus preclarum* Petrus Schoffer de Gernszheim *arte magiſtra, ſuis conſignando ſcutis feliciter finiuit*, teſtantur die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 351. Inter recentiores editiones, potiſſimum aeſtimari ſolent, quae *Burgis*

1591. & 1596. ex recenſione Chriſtophori a Sancto Tyrſo ſiue Santo-Tis, burgenſis eremitarum, ordinis auguſtiniani vicarii generalis, & S. Theologiae magiſtri, in lucem prodierunt. Hic ſane praeter *praeludium*, & *diſſertationem de origine haereticorum*, *vitam* PAVLLI burgenſis praemiſit, in qua inter alia narrat, multa millia Judaeorum & Maurorum, ab illo, ad Chriſtianorum fidem amplectendam, eſſe perducta. Commouit autem Judaeorum animos, edito *ſcripturarum ſcrutinio* PAVLLVS burgenſis. Moſes nimirum gerundenſis, Hiſpanus, Judaeus, qui Seculo XV. ineunte vixit, calamum ſtrinxit, & *diſceptatorium* contra illum euulgauit. Vid. Joan. Chriſtophor. Wolfii *Bibliotheca hebraea* Tom. I. p. 817. & p. 963.

De PAVLLO burgenſi, vid. *Prologus* ad Alphonſum, legum doctorem, decanum compoſtellanum, & Paulli, ex legitimo matrimonio filium, quem praemiſit *Additionibus* ſuis *ad poſtillam* Magiſtri Nicolai de Lyra, vbi multa leguntur, quae ad illius vitam, & in primis ad hiſtoriam de conuerſione eius ſpectant. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 615 ſqq. & qui ibidem citantur ſcriptores, quibuscum conf. etiam Henr. Wharton *Appendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſiaſticor.* p. 92. Anton. Poſſeuini *Adparatus ſacer* Tom. II. p. 23. Joan. Fabricii *hiſtoria Bibliothecae* fabricianae Tom. I. p. 10. Michael. Henr. Reinhardi *Obſeruatio de* PAVLLO burgenſi, in *Non-antiquis* an. 1720. p. 378 ſqq. Joan. Franc. Buddei *Iſagoge hiſtorico-theologic.* Tom. II. p. 1647. Paul. Colomeſii Hiſpania *orientalis*, *Hamb.* 1730. in 4. p. 212 ſqq. Die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 352.

VIIII.

De duplici copia verborum DES. ERASMI *Roterodami*, commentarii Duo. *Lutetiae. Ex officina Roberti Stephani Typographi regii MDXLVI.* (1546) in 8. pp. 332. excepto indice.

Libelli, in gratiam ſtudioſae iuuentutis, ſæpiſſime recuſi, editio eſt rariſſima. Vltima manus illi impoſita fuit *XIII. Cal. Julii*, quae verba in fine adpoſita conſpiciuntur. Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 394.

Multi ERASMI roterodami, viri de republica litteraria, in Germania praeclare meriti, vitam litteris conſignarunt, eumque elogiis ornarunt decentibus. Catalogum eorum ſatis copioſum concinnauit Joannes Albert. Fabricius, in *exercitat. critica, de religione* ERASMI, p. 379 ſqq. in *Sylloge Opuſculorum hiſtorico-crit. litterariorum, Hamburg.* 1703. in 4. Prae ceteris legi merentur *Magni* DESID. ERASMI roterodami *Vita, partim ab ipſomet* ERASMO, *partim ab amicis aequalibus, fideliter deſcripta. Accedunt epiſtolae illuſtres plus quam ſeptuaginta, quas aetate iam prouectior ſcripſit, nec inter vulgatas comparent.* P. Scruierii *& fautorum auſpiciis Lugd. Batauor.* 1649. in 12. Omnia fere huius collectionis opuſcula, praeter *epiſtolas*, iam praemiſſa fuerunt *Epiſtolis* ERASMI *Londini* 1642. in fol. & *Operibus* ERASMI *Lugd. Bat.* 1703 ſqq. in fol. Leguntur etiam inter Guil. Bateſii *vitas ſelectorum aliquot virorum, qui doctrina, dignitate, aut pietate inclaruere* p. 187. ſqq. Guilielmi Inſulani *Oratio funebris in obitum* DESIDERII ERASMI roterod. inſerta fuit ERASMI *Operibus* Tom. X. p. 1850 ſqq. Friderici Nauſeae *in Magnum* ERASMVM roterod. *vita functum, monodiae* locum inuenerunt inter praemiſſa Tom. I. *Oper.* ERASMI. *Oratio de* ERASMO roterodamo, *recitata*

citata a M. Barthol. Calkreuter, croſſenſi, *cum decerneretur gradus magiſterii, aliquot honeſtis & doctis viris*, Anno 1557. *Wittebergae* in 8. fol. 20. Reperitur etiam in Philippi Melanchthonis, vt vulgo nominantur *Declamationibus*, Tomo IIII. *Serueſtae* 1586. in 8. p. 706 ſqq. Georgius Pfluegerus illam adiecit Collectioni vitarum hoc titulo editae: *Vita* Nicod. Friſchlini, balingenſis, *Comitis Palatini caeſarei, poetae laureati, viri clariſſimi*, (auctore ipſo Pfluegero) *cui adhae eſcunt Vitae* Rudolph. Agricolae, Jo. Capnionis, *&* ERASMI roterodami, (auctoribus Jo. Saxone, Holſato, Phil. Melanchthone, & quem nominauimus Bartholomaeo Calkreuter) *recenſente* Georg. Pfluegero *Argentorat.* 1605. in 8. Mr. de la Bizardiere *Hiſtoire d'*ERASME, *ſa vie, ſes moeurs ſa mort, & ſa religion, A Paris* 1721. in 8. ſ. 12. form. mai. Jean le Clerc *Abregé de la vie d'*ERASME *tiré de ſes lettres*, in *Bibliotheque choiſie* Tom. I. p. 380 ſqq. Tom. V. p. 145 ſqq. Tom. VI. p. 7 ſqq. Tom. IIX. p. 229 ſqq. Tom. XII. p. 1 ſqq. Samuel Knight's *Life of* ERASMVS *more particularly that part of it, which he ſpent in* England; *wherein an account is given of his learned friends, and the ſtate of religion and learning, at that Time in both our Vniverſities. With an Appendix containing ſeveral Original Papers. Cambridge* 1726. in 8. form. mai. In teutonicum ſermonem iſtam conuertit vitam Theodorus Arnoldus & edidit *Lipſ.* 1736. in 8. Conf. Melchior. Adami *vitae Philoſophor.* p. 40 ſqq. qui dedit *vitam* ERASMI, ex eius *epiſtola ſecretiſſima ad* M. Conr. Goclenium, *& aliis collectam*, Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1443. Jo. Fabricii *Hiſtoria Bibliothecae ſuae* Tom. I. p. 359. Conrad. Samuel. Schurzfleiſch *Introductio in Notitiam Scriptorum* P. I. p. 236 ſqq. Jo. Franc. Buddei *Icon* DESIDERII ERASMI roterodamenſis in *ſelect. Obſeruat.* halenſibus Tom. IIII. Obſeru. XXI. p. 440 ſqq. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1091 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans*

Tom. II. P. I. p. 10 ſqq. Tom. II. P. II. p. 1 ſqq. Tom. II. P. III. p. 79. *Epicedion* ERASMI roterodami, *& apotheoſin eiusdem*, carmine conſcripſit elegiaco, *ad generoſum atque illuſtrem* Ludouicum *Comitem a* Stollberg *&* Konigſtein, Melchior Acontius. Editio, quam poſſidemus, prodiit *Lipſiae apud Mich. Wolrab* 1540. in 8. folior. 12. Merita ERASMI in linguam latinam expoſuit Jacob. Burkhardus, in *Commentar. de linguae latinae in* Germania *fatis* P. I p. 310 ſqq. Sententias ERASMI, cum iis, quae in ſcriptis doctorum, eccleſiae romano-catholicae, reperiuntur, in articulis controuerſis, conformes, et eius operibus collegit J. Richard Prieur de Beaulieu St. Avoye, & edidit hoc titulo *Sentimens d'*ERASME *de* Rotterdam *conformes à ceux de l'egliſe catholique ſur tous les points controverſez. Dediées au Roy de la* grande Bretagne. *Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi. Eo quod liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillam cui non eſſet adiutor.* Job. 29. 11. *A Cologne chez Adrian le Jeune* 1688. in 8. pp. 415. Apologiam pro ERASMO ſcripſit Jacobus Marſollier, qui edidit: *Apologie ou iuſtification d'* ERASME *à Paris* 1713. in 12. M. Marſollier *entreprend*, inquit Niceron in *Memoires* Tom. VII. p. 66. *dans ce livre de prouver la Catholicité d'* ERASME, *non point par des raiſonnemens recherchez, ni des preuves tirées de loin, mais par des faits dont les perſonnes les moins eclairées ſont capables de juger* Aduerſarios nactus eſt Jacobus Marſollier, alterum Anonymum, alterum P. Gabrielem monachum auguſtinianum diſcalceatum. Prior euulgauit *Refutation de l'Apologie d'* ERASME, quae legitur, in *Memoires de* Trevoux, Jun. 1714. p. 954 ſqq. & in libro, qui inſcribitur: Matanaſiana *ou Memoires litteraires hiſtoriques & critiques du Docteur* Matanaſius, *à la Haye* 1740. in 8. Tom. II. p. 339 ſqq. Poſterior in lucem protruſit *Critique de l'apologie d'*ERASME *de* M. Marſollier, *Paris* 1719.

in

in 12. & in *Memoires de* Trevoux Mars 1723. p. 507 ſqq. Defendit Jacobum Marſollier, contra Anonymi obiectiones, P. le Courrayer 1) in *Reponſe à la refutation de l'Apologie d'*ERASME, quae exſtat in *Memoires litteraires* l. cit. p. 355 ſqq. & 2) in *Replique ſur la Refutation de l'Apologie d'*ERASME, quae locum inuenit in *Journal litteraire*, Tom. VI. P. II. p. 374 ſqq. Conf. de hac controuerſia Niceron *Memoires* l. cit. & Tom. X. P. I. p. 175.

X.

Abſolutiſſimus de octo orationis partium conſtructione libellus, nec minus eruditione pueris vtilis futurus, quam compendio & perſpicuitate commodus ac iucundus, nuperrime vigilantiſſima cura recognitus, & in noſtra officina ſumma diligentia excuſus. *Baſileae. Jo. Frob.* in 4. folior. 24.

Cum D. Joan. Coletus, Decanus S. Paulli londinenſis, Theologus, inter Anglos eximius, ſcholam paullinam, anno 1510. condidiſſet, de libris in primis ſollicitus fuit, qui erudiendae iuuentuti inſeruire poſſent. Ipſe itaque libellum compoſuit, *de conſtructione octo orationis partium*, quem Guil. Lilio, primario nouae ſcholae moderatori, tradidit, vt illi limam intenderet, & ſiquid deſideraretur, adderet. Exegit quidem ea Lilius, quae a Coleto illi commiſſa erant, ſed vt libellus, eo perfectior atque emaculatior in lucem exiret, publicam, amico ſuo ERASMO roterodamo illum tradidit, imo vt ipſe ERASMVS ait, *emendandum obtruſit*. Quoniam autem illum ſic emendauerat ERASMVS, vt pleraque mutauerit, Lilius librum, ſuo vulgari nomine non paſſus eſt, nec

ipſe ERASMVS iudicauit ſui eſſe candoris, id ſibi vſurpare, in quo quidquam eſſet alienum. Quare accidit, vt liber ἀνωνύμως, Coleti duntaxat *praefatiuncula*, ad Guil. Lilium 1513. ſcripta, & ERASMI *ad lectorem epiſtola* Baſil. III. Kal. Auguſt. 1515. ſcripta, ornatus, in lucem *Baſileae* exiret. Iſta, quae narravimus, expoſuit ipſe ERASMVS, in *epiſtola* citata, quacum conf. meretur Sam. Knight's *Life of Dr.* John Colet, *Dean of* S. Paul's, *in the Reigns of* Henry VII. *and* Henry IIX. *and Founder of* S. Paul's *School*, *with an Appendix containing ſome Account of the Maſters and more eminent Scholars of that foundation, and ſeveral original papers relating to the ſaid Life. London* 1724. in 8. & quidem in verſione teutonica, quam accepimus a Theodoro Arnoldo *Lipſ.* 1735. in 8. p. 140 ſqq. DESIDER. ERASMI, roterodami *vita* Joan. Coleti, quae exſtat in Joan. Fichardi *vitis viror. illuſtr.* fol. 106 ſqq. Georgii Lilii, Guilielmi filii, *elogia virorum aliquot in* Britannia *eruditione & doctrina clarorum* in Paull. Jouii *Deſcriptionibus*, *quotquot extant*, *regionum atque locorum* p. 89 edit. *Baſil.* 1571. in 8. vbi patri ſuo Guilielmo, libellum vindicat, cum ait: *Extat eius* (Guil. Lilii) *ſyntaxis inſcriptione libellus, latini ſermonis constructionem breuiter & erudite explicans*, *ſub* ERASMI *nomine a librariis exceptus, cui* Lilius *id operis recognoſcendum paullo antea quam ederetur obtulerat: nec enim poſtea libellus quem alterius iudicii cenſurae ſubmiſerat modeſtus ingenii ſui aeſtimator, ſuo ipſius nomine in publicum prodire voluit.* Conf. etiam Jaques George de Chaufepié *nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II. lit. C. p. 170. not. L. Nos quidem minime fugit, libellum in vſum ſcholarum, ſaepiſſime fuiſſe excuſum, hanc tamen ipſam editionem, cuius adſcripſimus titulum, ideo in libris rarioribus collocamus, quod omnium illa prima ſit, quam ERASMVS in Germania euulgauit. Teſtem illius rei producimus Samuel Knight's *Life of Dr.* John Colet, p. 142. verſionis

verſionis teutonicae. In fine iſtius editionis, haec leguntur verba: Baſileae *in officina* Frobeniana *Menſe Auguſto An. M. D. XV.* (1515) quibus inſigne typographicum Joan. Frobenii ſubiicitur. Verſamus aliam libelli editionem manibus, eodem anno impreſſam, cui talis praefigitur titulus: ERASMI Roterodami *Libellus De conſtructione octo partium orationis ex* Britannia *nuper huc perlatus: vt ex eo pueri bonis in litteris optimo compendio bonum profectum faciant. De conſtructionis figuris* Joannes Sulpitius.

Joannes Murmellius *puero litterarum ſtudioſo.*
Haec ediſce libens, haec ſunt compendia vera
Judicio in manibus ſemper habenda meo.
Caetera quae noſtro faciunt tibi nomine fucum,
Reiice, ne titulis decipiare, caue.
Quae compilauit variis cornicula libris
Grammatices quaeſo quis ſtudioſus amet?
Plena ſuperuacuis auerſor opuſcula nugis
Saepe recocta mihi nulla braſſica ſapit.

Fauſtus *patrem introducens admonentem filium: ne antea vel moralem: vel naturalem philoſophiam aggrediatur quam ſolida grammatices fundamenta iecerit.*

Si loca celſa potes firmato ſcandere greſſu
Maxima foelicis gloria patris erit
Sed puer infirmis volitans ſuper aethera pennis
Flebilis aequoreis piſcibus eſca fuit
Corrüit inualido fundatum robore tectum
Non ſunt ante ſuos alta petenda dies.

in 4. folior. 12. Litteris exſcripta eſt gothicis, & hoc in fine exhibet epigramma:

Hermannus Tulichus *ſtudioſo litterarum puero.*
Si breuitate placet, ſimul vtilitate libellus
Hoc breuius nihil eſt vtiliusque puer.
Non paulum tenero quibus inſtituaris ab aeuo
Nec paulum refert qua ratione puer.

Optima

Optima pro captu rudibus perdiſce ſub annis
In quibus erroris conſtat ineſſe nihil.
Aetatis grauis eſt, iacturaque temporis ingens
Diſcere, quae melius non didiciſſe foret.
Caetera quae ſterili vel fertilitate redundant,
Vel tenebris ſqualent, diffuge quaeſo puer.
Diffuge quaeſo puer, ſpreta ne grandior aeuo
Te ſero damnes commoditate puer.
Nunc locus eſt aptus ſtudio componere mentem
Integra..res minime eſt quom tibi barba riget.

Ex officina Melchioris Lottheri, *Anno domini M. CCCCC. XV.* (1515). Vtraque editio Michaeli Maittaire incognita fuiſſe videtur. Poſterior autem editio, quam etiam Jo. Henr. Leichius, in ſuo, *de origine & incrementis typographiae* lipſienſis, libro, non adtulit, luculentum eſt teſtimonium, quod Melchior Lotterus, non tantum in vernaculis libris, characteribus gothicis vſus fuerit, &, quemadmodum idem Leichius p. 27. adfirmare ſuſtinuit, in excudendis libris latinis, romanos ſemper adhibuerit characteres. Titulus enim tantummodo, ſi duas lineas priores exceperis, & epigramma in fine adpoſitum, charactere typorum romano exſcriptum eſt.

XI.

Ειςαγωγη προς των γραμματων ελληνων. Elementale Introductorium in Ideoma Graecanicum. Alphabetum graecum & eius lectura. De diuiſione litterarum graecarum. De diphthongis graecis propriis & impropriis. De poteſtate litterarum graecarum. De poteſtate diphthongorum propriarum & impropriarum. Quemadmodum diphthongi graecae & litterae graecae in latinis

latinis litteris transferuntur. Quonammodo diphthongi graece ad latinos venere. Abbreuiature frequentarie graecanicarum litterarum, in 4. folior. 8.

Elementa haec linguae graecae, prima, ſine dubio fuerunt, quae poſt inuentam typographiam, litteris in Germania exſcripta fuerunt. In eorum fine, haec leguntur verba: *Expreſſum* Erphordiae *per* Lupambulum (Wolfgang) οινοχοον *alias* Schencken. *Anno Chriſti M. CCCCC. I.* (1501) *ad XXV. Calendas Octobres.* Quis illa conſcripſerit, non conſtat. Initio oculis hi ſe obiiciunt verſiculi:

Καταλογος των γραμματων ελληνων

Quattuor bis nunc verſiculis perpende magiſter
Tres in perſonis vnum in Deitate potentem
Alpha patrem ſignat quoniam caput eſſe videtur α.
Vita patris genitum aeterna ratione figurat β.
Gamma ſimul certe depingit πνευμα *beatum* γ.
Delta trium perſonarum communicat agmen δ.
Ελεημον *mundi cuſtos miſerator & orbis* ε.
Ζωην αντρωπω *iuſtis conceſſerat almam* ζ.
Ita quidem vitas ſocias tres iungit & aptat η.
Thita gerit ſignum mortis quo vita triumphat ϑ.
Jota quod eſt Chriſtus legis qui conditor extat. ι.
Lambda ter & decaden ſummis geſtare probatur λ.
My κοσμο *horrendum* κατακλυσμον *fudit* αφειδο μ.
Gni ſumma annorum iubilei format amati ν.
Xi que gradum viduae moderatur rite ſecundum ξ.
O proprio coeli determinat orbe figuram ο.
Pi fidei atque operis ſpeciem confirmat ανωθεν π.
Rho dextra contum meminit laeuamque refutat ρ.
Signa notat σωτηρ *ſaluat qui cuncta creata* σ.
Taf crucis eſt σημειον *quo credimus eſſe redempti* τ.
Y tribus ambiguam notulis vitam manifeſtat υ.
Phi genus humanum φυλασσων κρισματις *auctor* φ.
Chriſmate perfuſum mereatur regna polorum χ.

Pſi

Pſi geminos apices ego littera ſola rependo ψ.
O finis perfecta ligans & cuncta reſoluens ω.

Kappa in hiſce verſiculis, neſcimus quam ob cauſſam, locum non inuenit. Figurae litterarum graecarum admodum inconcinnae ſunt, nullusque accentus aut ſpiritus adpoſitus eſt vocibus. In ſecunda tituli pagina, haec leguntur: *Vale Lector: Inclinationes graecarum vocum breui viſurus.* An Auctor anonymus promiſſis ſteterit, ignoramus. Michaeli Maittaire hic libellus, qui ſola ſe commendat raritate, incognitus fuit.

XII.

GEORGII AGRICOLAE De ortu & cauſis ſubterraneorum Lib. V. De natura eorum quae effluunt ex terra Lib. IIII. De natura foſſilium Lib. X. De veteribus & nouis metallis Lib. II. Bermannus ſiue de re metallica Dialogus Lib. I. Interpretatio Germanica vocum rei metallicae, addito duplici indice, altero rerum, altero locorum. Omnia ab ipſo authore, cum haud poenitenda acceſſione, recens recognita. *Baſileae Froben. MDLVIII.* (1558) *Cum Imp. Maieſtatis renovato priuilegio ad quinquennium* in fol. pp. 470. except. praemiſſ. 4. folior.

Optima collectionis huius rarioris, rara eſt editio. Prima in lucem prodierat *Baſileae* 1546. in fol. ſecunda *ibidem* anno 1555. in fol. vid. Cl. Dauid. Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 75. Num vero editio prima, titulo *operum* AGRICOLAE *omnium*, vt in Cl. Clement *Bibliotheque* l. cit. legimus, euulgata fuerit, res eſt, quae in dubitationem venit, cum haec

haec collectio, neque omnia AGRICOLAE opera contineat, neque in *Catalogo Bibliothecae* weidmannianae, P. I. p. 161. neque in platnerianae *bibliothecae catalogo* P. I. p. 203. neque in aliis *catalogis*, vbi titulus iſtius editionis adlatus eſt, tale quidpiam relatum legatur. Editio anni 1558. quae ante oculos verſatur, tertia eſt, & in *Bibliothecae* weidmannianae auctione ſupra 6. thaler. pretio vendita fuit. Praemittitur GEORG. AGRICOLAE *epiſtola* dedicatoria, *ad Ducem & Electorem* Saxoniae, Auguſtum, ſcripta Kempnicii Hermundurorum ſiue Miſenorum XIIII. Kal. April. 1555. Illam ſequitur Adami Siberi *Elegia, ad* Valentinum Hertelium, *de libris* GEORG. AGRICOLAE. *Libros quinque de ortu & cauſſis ſubterraneorum*, inſcripſit AGRICOLA nomine Mauricii Saxoniae *Ducis* Kempnic Cal. Mart. 1544. In Hetruſcorum linguam vernaculam conuerſos & hoc titulo editos eſſe: *della generazione di quelle coſe che ſotto la terra ſono, e delle cauſe de'loro effetti, e nature di* GIORGIO AGRICOLA. *In Venezia per Michel Tramezino* 1550. in 8. nos docet Nicol. Haym in *Notizia de' libri rari nella lingua* italiana p. 260. Conf. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 77.

Eidem Mauricio dicati ſunt *L. IIII. de natura eorum, quae effluunt e terra* & *Libri X. de natura foſſilium.* In opere admodum raro, quod hoc inſcribitur titulo: *De Balneis Omnia quae extant apud* Graecos, Latinos, *&* Arabas, *tam medicos quam quoscunque caeterarum artium probatos ſcriptores: qui vel integris libris, vel quoquo alio modo hanc materiam tractauerunt: nuper hinc inde accurate conquiſita & excerpta, atque in vnum tandem hoc volumen redacta. In quo aquarum ac thermarum omnium, quae in toto fere orbe terrarum ſunt, Metallorum item, & reliquorum mineralium naturae, vires atque vſus exquiſitiſſime explicantur: indicibus quatuor Appoſitis, quorum Primus Autores omnes, qui in hoc volumine habentur: Secundus balneorum nomina: Tertius capita cuiuscunque libri:* *Quar-*

Quartus mirabiles curationes in his libris contentas, quae vi ac beneficio balneorum factae fuerunt, complectuntur. Opus noſtra hac aetate, in qua tam frequens eſt Thermarum vſus, medicis quidem neceſſarium, caeteris vero omnibus, tum ſummopere vtile, tum etiam periucundum. Cum priuilegio ſummi Pontificis Senatusque Veneti. *Venetiis apud Juntas* 1553. in fol. *libri de natura eorum quae effluunt ex terra*, locum invenerunt p. 273 ſqq.

Libri II. de veteribus & nouis metallis, ſub auſpicio Georgii Conmerſtadii *V. J. Doctoris & conſiliarii* Ducis Mauricii, prodierunr primum anno 1546.

In *dialogo*, qui inſcribitur *Bermannus*, nomine ſine dubio, a Laurentio Bermanno, ciue ioachimsthalenſi, rei metallicae admodum perito, depromto, tres colloquuntur de re metallica perſonae. Tribuit AGRICOLA Bermanno metallici perſonam, huius artis peritiſſimi, quippe qui miles olim mulras regiones peragrauerit, in quibus res metallicas obſeruauerat. Cum illo diſputant duo doctiſſimi & clariſſimi medici, Nicolaus Ancon, & Joannes Naeuius, quorum alter in medicina, quam docuerunt, viri Arabas ſequuti, verſatus eſt, & doctus praeterea e diſciplina Peripateticorum; alter vero tum litteris larinis & graecis, tum maxime vetere medicina eruditus eſt. Praecedunt opuſculum *epiſtola* Eraſmi roterodami, Friburgi XII. Cal. Mart. 1529. *ad fratres* Andream *&* Chriſtophorum a Conritz, & *epiſtola* Petri Plateani *ad* Henricum a Conritz, *Praefectum* Vallis ioachimicae, in laudem opuſculi exarata. *Interpretatio* germanica *vocum rei metallicae ad* Volfgangum Meurerum Kempnic. XII. Cal. April. 1546. ſcripta eſt. *Index*, quem ritulus promittit, *duplex*, in noſtro exemplari non exſtat.

XIII.

GEORGII AGRICOLAE, de menſuris & ponderibus Romanorum atque Graecorum Lib. V. De externis menſuris & ponderibus Lib. II. Ad ea, quae Andreas Alciatus denuo diſputauit de menſuris & ponderibus breuis defenſio Lib. I. De menſuris, quibus interualla metimur, Lib. I. De reſtituendis ponderibus atque menſuris Lib. I. De precio metallorum & monetis Lib. III. *Baſileae Froben M. D. L.* (1550). *Cum priuilegio Imp. Maieſtatis ad quinquennium* in fol. pp. 340. ſi praemiſſa & indices folior. 12. non fuerint numerati.

Titulus hic integer eſt collectionis, quae a raritate commendatur, in *Catalog. Biblioth.* lehmannianae *Lipſ.* 1740. in 8. p. 269. & in Cl. Dav. Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 76.

Libros quinque priores, *de menſuris & ponderibus*, quorum 1. agit de menſuris romanis. 2. de menſuris graecis. 3. de rerum, quas metimur pondere, 4. de ponderibus romanis, 5. de ponderibus graecis, dicauit Mauricio, *Electori* Saxoniae, eiusque *fratri* Auguſto, Kempnic. VI. Id. Mart. 1549.

Libri duo de externis menſuris & ponderibus, nuncupati fuerunt Erneſto a Milthiz, *Electoris* Saxon. Mauricii, *conſiliario* XV. Kal. April. 1549. Cum autem in hiſce libris, GEORGIVS AGRICOLA, a Guilielm. Budaei, Leonardi Portii, & Andreae Alciati diſcederet ſententia, quam editis libris, *de aſſe & eius partibus*, de veterum Romanorum menſuris & ponderibus protulerant, id in primis aegre tulit poſterior, & libro praeſertim VIIII. *Parergon ſeu obiter dictorum Lugdun.* 1539. in 8. Capite XXV. AGRICOLAE libros impugnauit, qui hac re permotus fuit, vt

Defenſionem breuem, ad ea quae Andreas Alciatus *denuo diſputauit de menſuris & ponderibus, ad* Georgium Fabricium ſcriberet. *Epiſtola* praemiſſa ſcripta eſt IIX. Cal. Maii 1549. Conf. quae ſupra Tom. I. p. 379. diximus, cum Guil. Budaei *de Aſſe & partibus eius*, deſcripſimus opus.

Librum de menſuris, quibus interualla metimur, conſecrauit Chriſtophoro Carolouicio, Saxon. *Electoris*, Mauricii *Conſiliario*, III. Nou. Mai. 1549.

Liber de reſtituendis ponderibus atque menſuris, Hieronymi Kieſwetteri, *vtriusque iuris Doctoris, & Diui* Auguſti *Cancellarii* nomine, ornatus prodiit III. Kal. Jul. 1549. Vltimum in collectione occupant locum

Libri tres de pretio metallorum, & monetis, de pondere & temperatura monetarum, de pretio veterum monetarum. GEORGIVS AGRICOLA illos inſcripſit nomine Georg. Commerſtadii *V. J. Doctoris, & Conſiliar.* Saxon. *Ducis & Electoris*, Mauricii, XVI. Kal. Septembr. 1549. In fine libri III. inuenitur *Interpretatio* latina *eorum, quae de* graecis & hebraicis AGRICOLA *non conuertit: Numerorum notae, quibus vſus fuit, e* Valerio Probo; *quarumdam menſurarum & ponderum nomina* germanica; *index* latinus, *in libros de menſuris & ponderibus; index* graecarum *vocum in hiſce commentariis tractatarum.* Illis typographus haec verba adſcripſit: Baſileae *apud* Hieron. Frobenium & Nic. Epiſcopium *Anno MDL.* (1550) *menſe Martio.*

XIIII.

GEORGII AGRICOLAE de re metallica Libri XII. Quibus Officia, Inſtrumenta, Machinae, ac omnia denique ad Metallicam ſpectantia, non modo luculentiſſime deſcribuntur, ſed & per effigies,

gies, ſuis locis inſertas, adiunctis latinis, germaniciſque Appellationibus ita ob oculos ponuntur, vt clarius tradi non poſſint. Eiusdem de animantibus ſubterraneis liber, ab Autore recognitus: cum indicibus diuerſis, quicquid in opere tractatum eſt, pulchre demonſtrantibus, atque omnibus nunc iterum ad archetypum diligenter reſtitutis & caſtigatis. *Baſileae Froben. M. DLXI.* (1561). *Cum priuilegio Imperatoris in annos V. & Galliarum Regis ad Sexennium.* in fol. pp. 502. ſine praemiſſis & indicibus folior. 41.

Cl. Dauid Clement, de hac editione oppido rara, in *Bibliotheque hiſtorique & critique* l. cit. p. 77. ſcribit: *Cette edition eſt très-belle, ſoit pour le caractére, ſoit pour les figures, qui ſont nettes & bien gravées* (ligno inciſae). Opus eſſe poſthumum nos docet Petrus Albinus in der Meiſsniſchen *Berg-Chronica, Dresden* 1590. in fol. Tit. I. p. 5. vbi refert: *Endlich iſt dieſer* deudſche Plinius *vnd* Albertus Magnus (*wie er von denen Gelerten genennet wird*) *vber ſolcher ſeiner Arbeit geſtorben, das nach ſeinem Tode ſein fürnembſtes Bergbuch* (*welchs er in 12 Bücher getheilet*, de re metallica, id eſt, inſtrumentis, machinis, ac omnibus denique ad metallicam ſpectantibus, *das iſt darinne er die Bergempter, Inſtrument, Künſte vnd alles was zum Bergwerck dienet, vnd gehörig beſchrieben*) *allererſt ausgangen, Nemlichen im Jar 1556. vmb die rechnung Crucis, welches er doch zuuor im 1550 Jar meiſtes theils verfertigt hatte, vnd von dieſen ſtadtlichen werck, welches die* Italiener *auch neben allen andern ſeinen ſcriptis, hochachten, vnd zum theil viel daraus in ire Bücher vnd Schrifften, bisweilen auch mit verſchwiegenen Namen, nach ihrem Brauch, welches denn nicht zu loben, transſcribiren* &c. *Epiſtola* dedicatoria ad Mauricium *Electorem*, eiusque *fratrem* Auguſtum Georgium,

gium, ſcripta eſt Kempnicii Hermundurorum Calend. Decembr. 1550. Illam ſequitur Georgii Fabricii *in libros metallicos* GEORGII AGRICOLAE, *philoſophi praeſtantiſſimi, ad lectorem Elegia* diſtichor. 78. Miſenae 1551. *e ludo illuſtri* ſcripta. Quid in XII. libris contineatur, ipſis auctoris verbis exponimus. Liber I. *habet ea, quae contra artem metallicam, & metalla, atque metallicos, vel ab iisdem dici poſſunt.* II. *Metallicum informat, & in ſermonem, qui haberi ſolet de venis inueniendis dilabitur.* III. *eſt de venis, & fibris, eorumque commiſſuris.* IIII. *explicat rationem dimetiendi venas, atque etiam expromit officia metallica.* V. *foſſionem venarum & artem menſoris docet.* VI. *deſcribit inſtrumenta & machinas metallicas.* VII. *eſt de experimento venarum.* IIX. *praecipit de officio venae vrendae, contundendae, lauandae, torrendae.* VIIII. *excoquendarum venarum rationem exponit.* X. *rei metallicae ſtudioſos inſtruit ad munus diſcernendi argentum ab auro, atque plumbum ab eodem & argento.* XI. *tradit vias ſeparandi argentum ab aere.* XII. denique *dat praecepta, conficiendi ſalis, nitri, aluminis, atramenti ſutorii, ſulfuris, bituminis, vitri.* In opere hoc concinnando, multum operae & laboris ſe inſumſiſſe, & aliquem etiam ſumtum impendiſſe, teſtatur AGRICOLA, cum non ſolum venas, vaſa, inſtrumenta, canales, machinas, fornaces deſcripſerit, ſed etiam mercede conduxerit pictores ad earum effigies exprimendas. Nonnihil in primis auxilii, in concinnando hoc opere, tulerunt AGRICOLAE, Baſilius Wefring, ciuis ioachimsthalenſis, Laurentius, quem iam nominauimus Bermannus, ioachimsthal. & Joannes Hübſchius, ſchneebergenſis, vid. Petri Albini meiſniſche *Berg-Chronica* l. cit. p. 5. Haec autem ſollertia, qua GEORG. AGRICOLA, res metallicas, omnemque phyſicam, & geometriam ſubterraneam excolere & indies reddere perfectiorem ſtudebat, Mauricio Electori adeo placuit, vt ei non ſolum Chemnicii, immunitatem aedium, & publici muneris daret vacationem; ſed etiam

etiam ſuadente Georgio Commerſtadio, annuum eidem ſtipendium decerneret.

Libellus *de animantibus ſubterraneis*, gerit in fronte *epiſtolam*, ad Georg. Fabricium Kempnic. III. Id. Aug. anno 1548. ſcriptam.

Index I. ponit ob oculos *rei metallicae nomina*, latina *&* graeca, germanice *reddita, & ex ordine, quo quodque primum occurrit, collocata. Index II* continet eadem *rei metallicae nomina*, latina, graecaque, germanice *reddita, ſecundum alphabeti ordinem digeſta. Index III. rerum ac verborum* eſt. IIII. *catalogum* ſiſtit *fodinarum omnium, quae in libris XII. de re metallica numerantur.* V. *animantium nomina*, latina, *&* graeca, germanice *reddita, quorum auctor in libello de ſubterraneis animantibus meminit*, & VI. *nomina animantium* graeca *&* latina, *ad alphabeti ordinem diſpoſita*, complectitur. Typographus in fine haec adpoſuit verba: Baſileae *in officina* Frobeniana, *per* Hier. Frobenium, *&* Nicol. Epiſcopium, *Menſe Martio an. 1561.* Repetita iſtius operis, adiectis opuſculis, quae in collectione, primo loco, a nobis recenſita, reperiuntur, fuit editio *Baſileae, ſumtibus & typis Emanuelis König* 1657. in fol. pp. 708. Titulum integrum vid. in Cl. Dauid. Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* l. cit. p. 76. ſed ad nitorem editionis, quam recenſuimus, nulla prorſus ratione accedit. Philippus Bechius, Profeſſor logices & medicinae, baſileenſis, *de re metallica libros XII.* in teutonicum tranſtulit ſermonem, cuius verſionis editiones *Baſil.* 1621. & 1657. memorantur a Dauid. Clement l. cit. Opuſculum *de animalibus*, nec non omnia fere primae & ſecundae, quam deſcripſimus, collectionis opuſcula, ſeorſum antea in lucem prodierunt, quorum editiones diuerſas, recenſet Chriſtophor. Hendreichius in *pandect.* brandeburg. p. 64. Errat vero Hendreichius, cum *Bermanno* titulum tribuit, quo *libri XII. de re metallica* inſcribuntur.

Natus fuit GEORGIVS BAVER, ſiue vt nominari maluit, AGRICOLA, Glauchae, Hermundurorum in oppido, quod hoc tempore Comitum ſchoenburgicorum ditioni ſubiacet, anno 1494. Studiis ſcholaſticis & academicis, rite in Germania finitis, in Italiam profectus, Nicolai Anconis, & Joannis Naevii, Medicorum, quos ſupra nominauimus, frequentauit ſcholas. In patriam redux factus, ad Sudetes, montes, in tota Europa argenti feraciſſimos, & denique in vallem ioachimicam ſe contulit, & medicinae profeſſionem, cum rei metallicae ſtudio, coniunxit, tantumque in poſteriore profecit, vt ex Joannis Bodini ſententia, Ariſtoteles ac Plinius, in eo genere nihil intellexiſſe videantur. Ex valle ioachimica tandem Chemnicium commigrauit, & in bello germanico, cum Mauricius & Auguſtus, Saxoniae Duces, Imperatoris per Bohemiam ſequerentur exercitum, iis ſe adcinxit, & ſub eorum auſpiciis, iam ſenex militavit. Diem obiit ſupremum Chemnicii anno 1555. aetatis anno LXI. De denegato illi, ob religionem, quam profitebatur, pontificiam, ſepulchro, vid. Petri Albini meiſsniſche *Land-Chronica* Tit. XXV. p. 355. P. Baile *Dictionaire* Tom. I. p. 100. not. C. & quae ad hunc P. Baile locum ſcripſit Joan. Chriſtophor. Gottſchedius in *deutſchen* Baile Tom. I. p. 102. Legi praeterea de illo poterunt Petri Albini meiſsniſche *Berg-Chronica* l. cit. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 223. Melchior. Adami *vitae* germanor. *Medicorum* p. 34 ſqq. Paull. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1237. Thom. Pope-Blount *Cenſura celebrium auctorum* p. 585. aliique plures.

XV. Siben-

XV.

Sibenhundert vnd funffzig Deutſcher Sprüchwörter, ernewert, vnd gebeſſert, Durch JOHAN. AGRICOLA. Mit vielen ſchönen luſtigen vnd nützlichen Hiſtorien vnd Exempeln erkleret, vnd ausgelegt. 1592. *Wittenberg, Gedruckt bey M. Johan. Krafft.* in 8. fol. 350.

Etiamſi plures iſtius libri exſtant editiones, quarum nonnullae recenſentur a Cl. Dau. Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 77 ſqq. omnes tamen raro hodie occurrunt. Editio quam adduximus, e praeſtantioribus eſt, & a Jo. Alb. Fabricio in *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. VIIII. p. 296. citatur. Titulus quidem 750 promittit prouerbia, ſed liber tantummodo 749. complectitur. Vnum tantummodo in hiſce prouerbiis exſtare locum, quo AGRICOLA Vlrici Ducis würtenbergici, ſibi conflauit odium, hiſce innuit verbis Mr. Clement l. cit. p. 78. not. 69. *Mr.* Bayle *a fait un article, ſur la vie de notre auteur, & y a remarqué en paſſant, après* Seckendorf, *que* JEAN AGRICOLA *maltraita beaucoup*, Vlric *Duc de* Wirtemberg *dans ce livre des* Proverbes. *Voici tout ce qu'* AGRICOLA *en a dit, au 51. Proverbe*, Gut macht mut. Herzog Vlrich von Wirtenberg trotzte auf ſeinen Anhang und Schweytzer und ward darob des Landes verjagt. *Ces paroles échapées à notre Auteur, lui atirérent beaucoup d'afaires, & le Duc ne les lui pardonna jamais.* Locum autem in noſtra editione inuenimus multo vehementiorem *prouerb.* 115. Wenn Gott ein Land ſegnet, ſo giebt er im ein klugen Fürſten, der Fride helt. Wiederumb wen Gott ein Land ſtraffen vnd plagen will, ſo giebt er im einen Tyrannen vnd wütrich, der es alles on rath mit der fauſt wil ausrichten. fol. 53. — *Vnd eben wie alle wol ſtunden bey Herzog* Eberhards (quem modo laudauerat)

zeiten, alſo giengen mit ſeinem leben alle ding unter, denn nach ſeinen Abſterben wurden die leut beſchweret, da ward das land vnruhig, da ſtunde auf der arme Kuntz, *vnnd finge ſich alle jammer an, vnd iſt das land durch ſolche Tyrannen jetz vnd alſo hart beſchweret, das die leut daſelbs weder an leib noch ſeelen frey ſeind. Man wehret ihnen das ſie Gottes wort nicht hören müſſen, auch legt man auf ſie ein ſchatzung, vber die ander, das ja dis Spruchwort war ſey,* Gott ſegne ein land durch einen fromen Fürſten, vnd ſtrafe es durch einen Tyrannen. Quod vero his verbis in Vlricum inuectus fuerit AGRICOLA, verba eius docere poterunt *prouerb.* 284. wer ein ſtein nicht allein erheben kann, der ſol ihn auch ſelbander ligen laſſen. fol. 143. b. ſqq. *Mein liber freund* Philippus Melanchthon *ſagt mir, das zur Zeit der arme* Cuntz *Anno MD13. im lande* Wirtenberg *ſich erreget hat, ein Mann zu* Stutgart *geweſen ſey, welcher durch newe aufſſetze vnnd beſchwerung vervrſacht wurde, dem lande zugut, wie er ſich bedüncken lies das pfund neben andern in den bach zu werffen, wie droben vermeldet iſt im Sprüchwort,* Wenn Gott ein land ſegnet &c. *Da nun Herzog* Vlrich *durch hülffe ſeiner herren, vnd freunde der Landſaſſen mechtig ward, kam dieſer zu* Stutgarten, *auch ins Gefengnis. Endlich hat man ihn auf den platz mit andern bürgern geführet, ihnen die köpfe abzuſchlagen, als den aufrüriſchen. Da hat diſer Bürger ein Stille begeret, Denn er hette das Volck anzureden, vnnd hat angefangen vnnd geſagt, in beyweſen des Hertzogen mit ſeinem gewaltigen hauffen, Lieben Freund, heut ſolt ir an mir lernen,* wer ein ſtein nicht allein erheben mag, der ſol ihn auch ſelbander ligen laſſen, &c. Vberiorem libri recenſionem dedit Chriſtian. Thomaſius in den *ſummariſchen Nachrichten von auserleſenen in der* Thomaſiſchen *Bibliothec vorhandenen Büchern* P. XXIII. p. 912 ſqq. Conf. Theophili Sinceri *Nachrichten von lauter alten vnd raren Büchern* P. IIII. p. 183 ſqq.

Vitam

Vitam JOANNIS AGRICOLAE, iſlebienſis, Antinomorum Anteſignani, data deſcripſerunt opera, Melchior Adami, in *vitis Theologorum* germanor. p. 195. Paull. Freherus in *Theatro viror. eruditione claror.* p. 211. Wolfgang Krüger in *Catalogo & Hiſtorologia Mille virorum Gente & mente, arte & marte, genio atque ingenio illuſtrium. Erfurt.* 1616. in 4. fol. 154. P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 100 ſqq. Jo. Godofred. Vngerus in *Diſſertat. de* JOANNE AGRICOLA, *anteſignano Antinomorum contra* Melodium *Lipſ.* 1732. in 4. Conf. Jo. Franciſc. Buddei *Iſagoge Hiſtorico-theologica* Tom. II. Lipſ. 1727. in 4. p. 1195. Viri ſumme Rev. Joh. Georg. Walchii *Einleitung in die Religions-Streitigkeiten der evangeliſch*-lutheriſchen *Kirchen* P. II. Jen. 1730. in 8. Cap. II. §. X. p. 109 ſqq. §. XI. p. 121 ſqq. Godofred. Arnold *Kirchen- vnd Ketzerhiſtorie* P. II. Lib. XVI. Cap. XXV. p. 340 ſqq. *Nou-antiqua* an. 1734. p. 16 ſqq.

XVI.

V*iri Conſultiſſimi Quem Cultiſſimum vocat Gaſpar Scioppius de Stil. hiſt. p.* 124. ANDREAE ALCIATI *Juriſconſulti mediolanenſis* contra Vitam monaſticam, ad Collegam olim ſuum, qui tranſierat ad Franciſcanos, Bernardum Mattium, Epiſtola. Accedit Sylloge Epiſtolarum Giphanii, Vulcanii, Tychonis Brahe, Scriuerii, Pontani, Voſſii, Sibrandi, Siccami, Gronouii, Boxhorni: aliorumque virorum clariſſimorum, quae variam doctrinam continent. Accedunt alia adhuc quaedam, vt & vetera aliquot Teſtamenta, Seculo XIII. & initio ſequentis ſcripta. Primus omnia in lucem protulit, adiectis paſſim notis Antonius Matthaeus,

Juris in illuſtri academia Lugd. Bat. Anteceſſor. *Lugduni Batauor, apud Fredericum Haaring* 1695. in 8. pp. 559. excepta dedicatione, ſyllabo epiſtolarum, & indice folior. 20. & dimid.

Raritatis teſtem habemus *Catalogum Bibliothecae* Chr. Frid. Schmidii p. 350. *Biblioth.* Daniel. Salthenii *Catalog.* p. 371. ANDREAE ALCIATI *epiſtola*, vel ſi mauis, diſſertatio, *contra vitam monaſticam*, ſcripta dicitur ſpatio quatuor dierum die VII. Jun. 1553. id autem hoc anno falſum eſſe, facile probari poterit, cum omnes fere ſcriptores, ſi vnum exceperis Joannem Imperialem, qui in *Muſeo hiſtorico Venet.* 1640. in 4. p. 51. annum 1559. ALCIATO fuiſſe emortualem, perhibet, illum iam anno 1550. prid. id. Januar. e vita diſceſſiſſe confirmant. Si coniecturae locus fuerit, ante annum 1520. haec *epiſtola* ſcripta, & eadem eſt, cuius in *epiſtola* ad Franciſcum Caluum, eodem anno 1520. d. XXVI. Sept. ſcripta, hiſce verbis mentionem fecit: *quod vt facias te quoque ipſe oro: nec minus vt de vnguibus* Eraſmi *reglutines* orationem *illam meam, ad* Matthiam, Minoritam, *cum id quaeſo, ne ſi in cinerariorum iſtorum manus inciderit, parata ſint mihi, cum eis aeterna bella.* Exſtat illa ad Franc. Caluum *epiſtola* in collectione *Epiſtolarum* Marquardi Gudii *aliorumque virorum doctiſſ.* quam Petrus Burmannus *Vltraiect.* 1697. in 4. edidit, p. 80. Conf. p. 81. 82. vbi valde conqueritur, quod Caluus eam *orationem*, in Eraſmi & Frobenii manus deuenire paſſus ſit. Petrus Burmannus in praefatione, eiusdem omnino opinionis eſt, & nominis Mattii & Matthiae diuerſitatem ab exſcriptoribus manare potuiſſe exiſtimat. Nam non videtur illi ex autographo Antonium Matthaeum iſtam *epiſtolam* edidiſſe, id autem adfirmare ſuſtinet, in epiſtolarum autographis, ex quibus epiſtolae, quas protulit, expreſſae ſunt, Matthiam non Mattium exſtare. Conf. P. Baile *Dictionaire*

Tom.

Tom. I. p. 139. not. N. Niceron *Memoires* Tom. XXXII. p. 330. Maximopere in vitam monaſticam, & mores monachorum, inuehitur ALCIATVS, cuius rei haec potiſſimum cauſſa eſſe dicitur. Bernardus Mattius, ſiue Matthias, vir eruditus, ALCIATI amicus, & olim Collega, relictis amicis, & domeſticis, matre in primis vetula; & in re parum lauta verſante, poſthabita, in coenobium Jacobi anno aetatis XL. ſe contulerat, & in Minoritarum familiam tranſierat. Id aegre ferens ALCIATVS, *epiſtolam* hanc ad eum perſcripſit, in qua, monaſticae vitae, vt quidem illa tunc temporis comparata erat, peruerſitatem, diſertis verbis ob oculos poſuit, & amicum, rationibus, precibus denique, a propoſita vitae mutatione retrahere, conatus eſt. Ab vberiore nos abſtinemus recenſione, cum non ſolum iſtius *epiſtolae*, ſed & reliquarum, quibus & philologiae, & hiſtoriae litterariae lux adfunditur, recenſio ſatis exacta exhibetur, in *Actis Eruditor.* lipſienſ. an. 1696. p. 290 ſqq. Ne autem plane ἀσύμβολοι ſimus, lepidam *de halece tabellam*, a Laurentio quodam medico, verſibus leoninis conſcriptam, & *e coenaculo* Caroli, Gelriae *quondam Ducis depromtam*, quam adtulit Antonius Matthaeus p. 459 ſqq. hic adiiciemus:

Halec ſalſatum, craſſum, blancum, graue, latum,
Illud dorſatum, ſciſſum, peruentrificatum,
Huic caput ablatum, ſic pellibus excoriatum,
Intus mundatum, crudum, vel igne crematum,
Illi coepe datum, per panem ruſtificatum;
Hoc ſi coenatum, dum tranſis nocte cubatum,
Id theriacatum, velut antidotum preciatum,
Quod parit optatum potamen largifluatum,
Dans de mane ratum guttur rebiſondo paratum
Hauſtum, proſtratum, reparat, mediatque palatum
Et caput & pectus deſiccat phlegmatiſatum,
Dans vrinatum cito, mox deinde cacatum
Dirigit inflatum, penetrando cibum veteratum
Hoc medicamentum fert Laurens *verſificatum.*

Plures

gio m. ſ. exemplaris collatione paſſim emendata, ſuppleta, notationibus aucta. His acceſſere quatuor inuentaria, verborum, rerum, auctorum, tum anomaliarum grammaticarum breuis adnotatio: opera & ſtudio Fr. Sylburgii. *Francofurti apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium, & Joan. Aubrium MDXC.* (1590). *Cum S. Caeſareae Maieſtatis priuilegio.* in 4. pp. 446. praemiſſ. fol. 4. except.

Librum eſſe rarum teſtatur Cl. Dauid Clement in *Biblioth. hiſtorique & critique* Tom. I. p. 415. qui titulum autem in compendium valde redegit. APOLLONIVS DYSCOLVS, alexandrinus, Mneſithei & Ariadnes filius, grammaticus, temporibus Hadriani & Antonini pii Imp. rom. fuit celeberrimus, qui vixiſſe & ſepultus eſſe dicitur, in famigeratiſſimo illo Πυρουχείῳ alexandrino. Vid. *vita* illius ab anonymo *graece* conſcripta, quae editionibus plerumque praefigi ſolet. Catalogum opuſculorum, quae conſcripſiſſe creditur, exhibet Suidas Tom. I. p. 284. edit. Ludolph. Küſteri, & Jo. Alb. Fabricius L. V. *Biblioth. gr.* Cap. VII. p. 3 ſqq. ſed omnia, ſi hos *Syntaxeos libros*, & librum περὶ κατεψευσμένης ἱστορίας, a Xylandro, *cum* aliis *ſcriptoribus mythicis, graece & latine*, *Baſil.* 1568. in 8. & a Jo. Meurſio *Lugd. Batau.* 1620. in 4. edito, temporum iniuria perierunt. *Syntaxeos L. IIII* iam ante Sylburgium, & omnium primum ab Aldo Manutio, cum *grammatica* Gazae, & *de menſibus, & tractatu* Herodiani περὶ ἀριθμῶν *Venet. IIX. Cal. Januar.* 1495. in fol. editi fuerunt. Sed omnes, quae Sylburgianam praeceſſerunt, editiones, e codicibus exſcriptae mutilis, admodum imperfectae ſunt. Adrianus igitur Baillet Sylburgii editionem *l'eſtimée & la plus exacte* adpellat Tom. II. des *Jugemens des Savans* P. III. p. 133. Dicauit illam Fridericus Sylburgius, Nicolao Redin-

Redingero, & Martino Schillingo, patriciis vratiſlavienſibus, Francof. VII. Id. April. 1590. Obtulerat illi Joannes Franciſcus Pinellus, *viri cuiusdam doctiſſimi*, cuius nomen ſilentio tegit, *interpretationem ſyntaxeos* APOLLONII *latinam*, & *commentarium:* cum autem eodem fere tempore, Theodorus Sebaſtius, Franciſci Porti, in eumdem auctorem *lucubrationes*, a Porto morienre, ſibi legatas, ad Sylburgiun deferret, hic poſterioris *lucubrationes*, prioris auctoris labori praetulit, & APOLLONIVM, ad codicem Michaelis Sophiani, ab Andrea Dudithio acceptum, & codicem palatinum, qui vero capita tantummodo XXI. priora libri I. complectebatur, emendauit. *Epiſtolam* dedicatoriam excipit *epiſtola* Franciſci Porti, cretenſis, ad Theodor. Sebaſtium ſcripta anno 1580. Priſcianus in *praefat. ad* Julianum, p. I. edit. *colonienſ.* 1528. in fol. APOLLONII *ſcrupuloſis quaeſtionibus nihil enucleatius inueniri poſſe*, ait, & Gerard. Jo. Voſſius L. I. *de arte grammatica* Cap. IIII. p. 14. edit. *Amſtelod.* 1635. in 4. APOLLONII *opus* μετὰ πάσης ἀκριβείας *ſcriptum, & ad poetas intelligendos maxime neceſſarium eſſe* confirmat. Conf. Anton. Poſſeuini *Biblioth. ſelecta* Tom. II. L. XII. Tract. III. Cap. XIIII. p. 41. edit. *Colon.* 1607. in fol. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* l. cit.

Excerptum Photii, e Procli *Chreſtomathia grammatica*, inchoatur in hac editione p. 337. Praefigitur talis titulus Ἐκ τῆς Πρόκλου χρηστομαθίας γραμματικῆς Φωτίου ἐκλογαί. *E* Procli *chreſtomathia, ſeu e laudabilibus, quae* Proclus *e Grammaticis excerpſit*, *Electa* Photii *Patriarchae* CP. *ab* Andrea Schotto, *nunc primum edita, & latinitate donata; Additis eiusdem, &* Petri Joannis Nunneſii Valentini *Scholiis: Ad* Antonium Auguſtinum *Archiepiſcopum* Tarraconenſem, *Francofurti, Apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium & Joan. Aubrium MDXC.* (1590). Procli, Lycii, qui Syriani diſcipulus, & in ſchola athenienſi ſucceſſor fuit, *electa grammatica*, a Photio excerpta, e graeco con-

conuerterat Andreas Schottus, iuuenis, Tarracone, accepto vnico, eoque recentioris aeui exemplari, e Bibliotheca Antonii Auguſtini, archiepiſcopi tarraconenſis. Sed iam in Hiſpania, Andream Schottum editionem euulgaſſe, colligimus e Friderici Sylburgii *epiſtola*, ad Schottum ſcripta, vbi ait: *vt* Procli χρηστομαθία, *quam* graece *ac* latine *in* Hiſpania *editam*, ἐν προσθήκης μέρει *ad me, cum ceteris mittebas, per has citeriores regiones diffunderetur, commodiorem locum ei non inueniri poſſe indicaui, quam ſi* APOLLONIO, *quem eodem tempore prae manibus habebam, annexa, cum eodem in lucem exiret.* Contulit Sylburgius Schotti editionem, cum exemplo, quod ex Henrici Stephani bibliotheca deſcripſerat; Multo ſane id perfectius & emendatius Schotti editione deprehenderat, cum Henr. Stephanus, ad duos codices vetuſtos, id contuliſſet. Per iſtam igitur exemplarium ἀντεξέτασιν, quae, in Schotti editione deerant, ſuppleuit. Ipſe quidem Sylburgius, vt ad APOLLONII *Syntaxin* fecerat, in Procli *chreſtomathiam*, *notationes quasdam* adiecit, ſed Schotti & Petri Joannis Nunneſii *notas* prolixiores plane omiſit. Reperiuntur illae in alia editione, quae hoc titulo: Procli *chreſtomathia poetica*, *Interprete & Scholiaſte* Andrea Schotto Antuerp. *Acceſſere & notae* Petri Joann. Nunneſii, Valentini. *Item Fragmentum Scriptoris incerti*, *antea* Cenſorino *tributum*, *& cum eius de die natali libro continenter impreſſum. Nunc correctius & aliquot capitibus, ex veteri libro additis*, *auctius editum a* Lud. Carrione, Brugenſi, *Cum notis eiusdem* Nunneſii, adiicitur Andreae Schotti *Obſeruationum humanarum libris V. Hanou.* 1615. in 4. editis. Conf. *Analecta* noſtra *litteraria* p. 827.

De Proclo Diadocho, Lycio, philoſopho platonico, vid. Marini, neapolitani, *de vita* Procli, *& felicitate liber*, qui *graece* cum incerti auctoris *interpretatione latina*, praemittitur Procli *libris VI. in* Platonis *theologiam*, ab Aemilio Porto, *Hamb.* 1618. in fol. editis.

Cum

Cum vero dimidia parte, haec vita manca eſſet, illam ex Marquardi Gudii codice deſcriptam, ſuppleuit, cum verſione & notis, & elencho ſcriptorum Procli, edidit ſeparatim Jo. Alb. Fabricius, *Hamb.* 1700. in 4. Habemus editionem nitidam & ſatis raram, hoc titulo inſignitam: Procli *Philoſophi* Platonici *Vita*, *Scriptore* Marino Neapolitano: *Quam altera parte De Virtutibus* Procli *theoreticis ac theurgicis*, *auctiorem*, *&* *nunc demum integram*, *primus edidit*, *Verſionem*, *breues notas*, *atque Elenchum ſcriptorum* Procli *adiecit* Jo. Albertus Fabricius *SS. Theol. Doct. & Philoſophiae Moralis atque Eloquentiae Profeſſor Publ. Praemiſſa ſunt Prolegomena de* Marino, *de aetate*, *gente*, *Magiſtris*, *& Succeſſoribus* Procli, *tum de ſeptem generibus ſiue gradibus virtutum*, *quas in praeceptore ſuo celebrat* Marinus. *Londini Excudit T. Hodgkin*, *pro T. Leigh & D. Midwinter*, *ad Inſigne roſae coronatae in Coemeterio D. Pauli* 1703. in 8. form. maior. pp. 94. except. praemiſſ. pp. 28. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. V. Cap. XXVI. p. 455 ſqq. 465 ſqq.

Anomaliae grammaticae, *in* APOLLONIO *curſim notatae*, a Friderico Sylburgio, ad Dauid. Hoeſchelium ſcriptae ſunt.

XIIX.

JVNII IVVENALIS *Aquinatis* Satyrae Decem & Sex, Ad Imitationem Aldini Exemplaris Emendatae. Praeterea non multo pridem Curionis ſcholiis margini appoſitis, nunc vero ſatyrae cuilibet ſubnexis, illuſtratae. Quae vice breuis Commentarii eſſe poſſunt.

Hexaſtichon ad ſtudioſum Lectorem.

Vt confert viciis, purgatum carmen habere
Cum doctis ſcholiis ſic iuuat vsque legi

Quo

Quo magis hunc moneo librum nunc eſſe legendum

Quod careat mendis & niteat ſcholiis

Eſt tibi praeterea tanto hic magis autor amandus

Quanto plus aliis anteferendus erit.

M. Benedictus faciebat.

Cracouiae 1529. in 8. folior. 90.

Libros initio ſeculi XVI. in Polonia litteris exſcriptos, eſſe rariſſimos, multis adlatis exemplis paſſim confirmauit Joannes Daniel Janozki in der *Nachricht von denen in der* zaluskiſchen *Bibliothec ſich befindenden raren* polniſchen *Büchern*, P. I. & II. Huic ſane cauſſae tribuendum eſſe cenſemus, quamobrem haec JVVENALIS editio, Michaeli Maittaire, Jo. Alb. Fabricio, Nicol. Funccio, aliisque ſcriptoribus, qui auctorum veterum, & editionum, quae exſtant, dederunt notitiam, incognita fuit. Nos ſane nullum inuenimus librum, aut bibliothecae catalogum, vbi illius mentio facta fuerit. Litteris impreſſa eſt romanis, quas *currentes* ſiue *curſiuas* typothetae nominare conſueuerunt, &, vt in *aldinis* poetarum veterum *editionibus* factum eſt, litteris initialibus, a reliquo textu, paullo remotis. Primo loco habetur breuis *vitae* JVVENALIS *deſcriptio*, litteris gothicis excuſa, cui *argumenta ſexdecim ſatyrarum*, totidem verſibus hexametris concepta, ſubiiciuntur. Cuilibet *ſatyrae* adpoſita ſunt Coelii Secundi Curionis *ſcholia*. In fine *Satyrae XVI.* leguntur duo *epigrammata*, *in ſatyras* JVVENALIS, alterum Joſephi Struthii, poſnanienſis, archiatri, Sigismundi Auguſti regis, celeberrimi, de quo vid. praeter alios, Nicolai Comneni Papadopoli *Hiſtoria gymnaſii* patauini Tom. II. L. II. Cap. XXIII. num. 100. p. 218. alterum Michael. Wrantii Dal. Ea ſequitur *Erratorum, per humanam incuriam, commiſſorum index*, ſatis quidem copioſus. Editioni finis

imponitur *Epigrammate* F. Mymeri leomontani, quod *adhortationem ad ſtudium* IVVENALIS *Satyrographorum principis*, ob oculos ponit:

Cenſorem eximium lector morum & vitiorum
Hunc manibus verſa, nocte dieque vigil.
Hinc vitam poteris nullus quoque fingere mores,
Vitare & crimen, hoc duce diſce frequens
Non tam perfecte Venerem *formauit* Apelles
Non Zeuſis *botros, & vitia ille aperit*
Hinc latiam *phraſim diſces, & cognitionem*
Rerum multarum, cum metricisque modis.

Typographus haec adſcripſit verba: *Excuſſum* Cracoviae *per* Mathiam Scharffenbergk, *expenſis honeſti viri* Marci Scharffenbergk *bibliopolae ibidem anno ab hominum genere reſtituto M. D. XXVIIII.* (1529) *XXVI. Maii.*

Praeter ſcriptores iam nominatos, & variorum auctorum vitas, quae variis IVVENALIS editionibus praefixae ſunt, legi poterunt Nicolai Rigaltii *Diſſertatio de Satira* IVVENALIS, quae praemiſſa eſt IVVENALIS editioni *per Robert. Stephanum*, *Pariſ.* 1616. in 12. euulgatae, & illi, quam Henr. Chriſt. Henninius *Vltrai.* 1685. in 4. dedit. Henrici Dodwell *Annales* velleiani, quintilianei, ſtatiani *ſeu Vitae* P. Velleii Paterculi, M. Fabii Quintiliani, P. Papinii Statii (*obiterque* IVVENALIS) *pro temporum ordine diſpoſitae. Oxon.* 1698. in 8. form. maior. Filippo Argelati *Vita di* DECIMO GIVNIO GIOVENALE, in *Corpore poetar.* latinor. *cum verſione* hetruſca editorum Tom. XIIX. *Mediolan.* 1739. in 4. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 331 ſqq. Ea, quae ad Juuenalis editiones, a viris brixienſibus curatas adtinet, omni qua ſolet ſollertia, & adcuratione expoſuit eminentiſſimus Princeps ANG. MARIA Cardinal. Biblioth. QVIRINVS in *Specimine variae litteraturae* brixienſis P. I. p. 144 ſqq.

XVIIII.

XVIIII.

Αἰσχύλου τραγῳδίαι ζ, Προμηθεὺς δεσμώτης, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, Πέρσαι, Ἀγαμέμνων, Χοηφόροι, Εὐμενίδες, Ἱκέτιδες. Σχόλια εἰς τὰς αὐτὰς τραγῳδίας. AESCHYLI Tragoediae VII. Quae cum omnes multo quam antea caſtigatiores eduntur, tum vero vna, quae mutila & decurtata prius erat, integra nunc profertur. Scholia in easdem, plurimis in locis locupletata, & in pene infinitis emendata. Petri Victorii cura & diligentia. *Ex officina Henrici Stephani M. D. LVII.* (1557) in 4. pp. 395. exceptis foliis quatuor prioribus.

Editioni, quam Vir Cl. Dau. Clement in *Bibliotheque biſtorique & critique* Tom. I. p. 68. *belle & rare* vocat Petrus Victorius *praefationem* praemiſit, in qua ſe reliquis Aeſchyli editoribus feliciorem praedicat, quod integrum Agamemnona nactus ſit, cuius fabulae prima tantum pars, atque ea quidem exigua, typis antea excuſa fuerat. Cauſſam vero huius rei his verbis addit: *Nam quod prius, errore quodam non paruo, confuſa haec fabula erat cum* Choëphoris, *originem huius incommodi (niſi fallor) indicabo. Erant in vetuſtiſſimo nobiliſſimoque volumine, quo continentur omnes* Sophoclis *atque* AESCHYLI Tragoediae, *quae ſuperiorum temporum acerbitatem ſubterfugere: nec non* Apollonii Argonautica: (*id autem apud nos eſt*): *ambae hae fabulae, eodem ordine ſcriptae, quo res ipſae geſtae fuere: vt* Agamemnon *praecederet; conſequerentur* Choëphorae, *lapſae autem illinc ſunt paginae nonnullae, ſiue ab improbo quopiam exciſae, in quibus reliqua, ac magna quidem illa, pars* Agamemnonis *continebatur, & initium* Choëphorarum *manebat. neque enim multa e principio huius fabulae videntur deſiderari. Alium autem librum inueneramus, in quo* Agamemnon *integra*

eſſet: quum tamen nec in illo, nec in altero vllo Choëphoras, *totam reperire potuerimus, quare affirmare auſim, eam partem huius tragoediae, ex hoc noſtro exemplari manaſſe. vnde ſane deſcripta fuerit, poſtquam id incommodum, quod narraui, acceptum eſt, quare mutilata capite atque initio ſuo in manus venit. Quod vero ad* Agamemnonem *pertinet: ne quicquam omitteremus quod ad eius reſtitutionem faceret quum audiſſemus* Romae *in bibliotheca* Alexandri Farneſii, *ſummi antiſtitis, atque omni re, nobili ac ſplendido homine digna, inſtructiſſimi*, AESCHYLI *volumen inueniri, in quo haec fabula legeretur: conferendam eam, a nobis deſcriptam, curauimus cum eo exemplari, in quo nobis operam ſuam fidelem atque eruditam praebuit* Gulielmus Sirletus, *vt cuncta diligenter notaret, quae aliter illic legerentur. Nos autem poſtea varietatibus illis diligenter ponderatis, in eam opinionem venimus, vt noſtrum librum non deteriorem illo putaremus; ac magnam partem eorum, quae variata in eo offenduntur, immutatam ab aliquo crederemus, qui in ſuos quosdam verſus reſtituere chori cantus voluerit. ſaepe enim addita aut dempta illic quaedam cognouimus, quae conſilium ipſius adiuuarent.* Laudat praeterea Bartholomaeum Barbadorum, quem comitem huius magni & ardui laboris habuerit. Sententiam quoque ſuam Petrus Victorius, de *ſcholiis*, quae in AESCHYLVM, Sophoclem, & Euripidem circumferuntur, eiusmodi verbis prodit: *vt autem libere loquar quod ſentio de* ſcholiis *iis, quae in tres nobiliſſimos tragicos circumferuntur: puto haec quae in* AESCHYLVM *leguntur, in vetuſtiſſimo praeſertim noſtro exemplari, meliora caeteris & eruditiora eſſe: primasque ipſis libenter detulerim. ſecundas vero* Sophocleis, *& illis maxime quae* Romae (1518. in 8. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 319. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. II. Cap. XVII. p. 632 ſqq.) *primum ſeparatim excuſa fuerunt: nam ipſa poſtea creuere, opera cuiusdam qui magis numerum eorum augere voluerit, quam intelligentiam eius poetae adiuuare ſtuduerit*

duerit. immiſcuit enim cum ipſis nonnulla doctrina & acumine priorum illorum indigniſſima. Quae in ſeptem Euripidis *tragoedias declarationes editae ſunt, minores multo inferioresque doctrina eſſe exiſtimo.* Iſta autem *ſcholia*, quae per ſingulas poetae tragici paginas, verbis ſubiecta conſpiciuntur, a Joan. Cornelio de Pauw in *praefatione* editionis, cuius mox adſcribemus titulum, *ſi paucula demantur citimae aetatis, & nullius* eſſe *fructus* dicuntur. P. Victorii *praefationem* excipit, AESCHYLI *vita*, graece conſcripta, Καταλογος των Αισχυλου δραματων, κατα ϛοιχεῖον. In fine *tragoediarum* invenitur Tractatus graecus, *de metris, quibus vſus eſt* AESCHYLVS, cuius praeſtantiam, in eo etiam elucere ſcribit Joan. Cornelius de Pauw l. cit. quod omnes verſus, pauciſſimis exceptis, ita exhibeat, vt ad metrorum genera, ab Hephaeſtione enarrata non difficulter reduci poſſint. Henricus Stephanus p. 359—395. *Obſeruationes* adiecit *in* AESCHYLI *locos, qui varie ſcribuntur.* In *epiſtola* p. 356 ſqq. praemiſſa, non pauciora quam quindecim, a ſe eſſe viſa, partim Venetiis, partim Florentiae, partim Romae, partim etiam Neapoli, AESCHYLI exemplaria adfirmat, in quorum autem bona parte, *primas* tantum *tres tragoedias* inuenerit. Conf. die *Merkwürdigkeiten der königlichen Bibliotbek zu* Dresden Tom. II. p. 457 ſqq. vbi haec editio breuibus deſcripta inuenitur.

AESCHYLVS tragicorum poetarum, quos habemus, antiquiſſimus, Joſuae & Cecropis, vt Guilielmus Canterus, in *praefatione* in AESCHYLVM, *Antuerp. ex officina Chriſtophor. Plantini*, 1580. in 12. ab illo editum, exiſtimat, aetate floruit. Sunt qui illum eodem fere tempore, quo Herodotus, celebris fuit, Bacchi inſtinctu, vel cum vino incaluit, ſcribendae tragoediae operam dediſſe commemorant. Sed illorum ſententia cum veritate congruere videtur, qui cum Iſaac. Caſaubono L. I. *de ſatyrica* Graecorum *poeſi, &* Romanor. *ſatira* Cap. V. p. 135. edit. Thom. Crenii in

Muſeo philologico Lugd. Bat. 1699. in 8. cum Thom. Stanleio in *vita* AESCHYLI, edition. AESCHYLI quam curauit praefixa, cum Jo. Alb. Fabricio L. II. *Biblioth. graec.* Cap. XVI. p. 602. multisque aliis, AESCHYLVM athenienſem, ex oppido atticae regionis Eleuſine, anno, priusquam ſeruator naſceretur, 525. poſtremo Olympiadis LXIII. Euphorione patre, prognatum eſſe ſtatuunt. Non ſolum *tragoediis* conſcribendis, quas ipſe, pro modeſtia ſua, *exiguas portiones, ampliſſimarum* Homeri *coenarum* adpellauit, nomen ac famam conſequutus eſt, ſed in ſago etiam inclaruit, & caſtra ſequutus, tribus praeliis inſignibus, marathoniae nauali, apud Salaminam, & plataeenſi interfuit, ac fortis intrepidique animi edidit ſigna, & partae victoriae, ſocius particepsque factus eſt. Veterum auctorum, qui id teſtantur teſtimonia, vid. in Joan. Burchard. & Friderici Ottonis Menckeniorum patris & filii *Bibliotheca virorum militia aeque ac ſcriptis illuſtrium*, *Lipſ.* 1734. in 8. p. 19 ſqq. De *Tragoediis* AESCHYLI praeter alios, bene meritus eſt, quem iam nominauimus, Guil. Canterus, quem tamen Thomas Stanleius, Canteri opera vſus, praeteritis temporibus ſuperauit, omniumque optimam AESCHYLI editionem, hoc titulo publicae luci expoſuit: AESCHYLI *Tragoediae ſeptem cum ſcholiis graecis omnibus; Deperditorum Dramatum fragmentis, verſione & commentario* Thomae Stanleii, *Londini typis Jacob. Flesher* 1663. in fol. Splendidae editionis recenſio vid. in *Journal des Savans* an. 1665. p. 112. in Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* l. cit. p. 617. in den *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dr. l. cit. p. 458. Cum vero haec editio noſtra aetate admodum difficilis inuentu eſſet, vid. Dauid. Clement *Biblioth. hiſtorique & critique* Tom. I. p. 68, recudendam illam curauit Joan. Cornelius de Pauw eiusmodi titulo: AESCHYLI *Tragoediae ſuperſtites*, graeca *in eas ſcholia, & deperditarum fragmenta, cum verſione* latina *& commentario* Thom. Stanleii; *& notis* F. Robor-

bortelli, A. Turnebi, H. Stephani, & G. Canteri. *Curante* Joanne Cornelio de Pauw, *Cuius notae accedunt. Hagae Comitum apud Petrum Goſſe, Filium & ſocios anno 1745.* II. Tom. in 4. form. maior. pp. 1138. Deſcribitur editio ſplendiſſima, vt alia iam eruditorum diaria taceamus, ſatis adcurate, in *zuverläſſigen Nachrichten von dem gegenwärtigen Zuſtande, Veränderung vnd Wachsthum der Wiſſenſchaften* P. LXXVI. p. 237 ſqq. Conf. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 459. Id autem ſingulare Jo. Cornelius de Pauw, in graecis ſuis notis adfectauit, vt accentus vocibus graecis non ſint adpicti: *alii illis vtantur*, voce quaſi dictatoria edicit, *per me licet; ego a friuolis & ineptiis ſemper abhorrui.* Conf. de AESCHYLO, & *Tragoediarum* editionibus, praeter ſcriptores nominatos, Olai Borrichii *Diſſertatio de poetis II.* p. 29. edit. *Francof.* 1683. in 4. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. II. p. 334 ſqq. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1106 ſqq. Jo. Meurſii AESCHYLVS, Sophocles, Euripides, *ſiue de eorum Tragoediis Libri III. Lugd. Bat.* 1619. in 4. Librum ex Auctoris autographo auctum, inſeruit Jacob. Gronouius *Theſauro antiquit.* graec. Tom. X. col. 398 ſqq. Congeſſit etiam Franciſc. Dionyſ. Camuſatus in *Obſeruationibus* ad Alphonſ. Ciaconii *Bibliothecam, Pariſ.* 1731. in fol. omnia, quae de AESCHYLO, eius ſcriptis, eorumque editionibus, dici potuerunt.

De Petro Victorio, nobili florentino, qui non modo Hetruriam, ſed omnem Italiam, eruditionis gloria illuſtrauit, magnisque ingenii dotibus ornatus, exteros etiam adduxit, vt amore eum & admiratione proſequerentur, vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 568. Ant. Benivieni *Vita di* Piero Vettori, *l'antico gentilhuomo* fiorentino, *in Fiorenza nella Stamperia de' Giunti* 1583. in 4. Eiusdem *elogium* adiectum eſt Petri Victorii & Jo. Caſelii *epiſtolis Francof.* 1597. in 8. p. 137 ſqq. In Tom. III. della *raccolta di Proſe* fiorentine, *Firenze* 1719. in 8. legitur p. 81 ſqq. Lionardi Salviati *Ora-*

zione delle lode di Piero Vettori. Conf. Thom. Pope-Blount *Cenſura celebrium auctor.* p. 673. Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1378. Conrad. Samuel. Schurzfleiſchii *Introductio in Notitiam ſcriptorum* P. III. p. 219 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 96 ſqq. Tom. II. P. III. p. 385 ſqq. Joannes Caſelius in *epiſtola* XVII. quam ad Albertum Clampium ſcripſit, in Collect. *epiſtolar.* caſelianarum Juſti a Dransfeld *Francof.* 1687. in 8. p. 855. illum bono litterarum ac virtutis natum, & quaſi aliquem in montibus hetruſcis fuiſſe Chirona ſcribit. Iis vero viribus corporis animique fuit, vt annum iam agens XXCVI. meditaretur adhuc, doceret, & ſcriberet. Diem obiit ſupremum anno 1585.

XX.

Σοφοκλέους αἱ ἑπτὰ τραγῳδίαι. SOPHOCLIS Tragoediae ſeptem vna cum omnibus graecis ſcholiis, & cum latinis Joach. Camerarii. Annotationes Henrici Stephani in SOPHOCLEM & Euripidem, ſeorſum excuſae ſimul prodeunt. *Anno M. D. LXVIII.* Eiusdem Henrici Stephani Diſtichon de ſuis editionibus Aeſchyli & SOPHOCLIS,

Aeſchylon edideram, SOPHOCLES inuidit: at idem
Cur ab eo poſthac inuideatur habet.

in 4. pp. 461. & 142. non numeratis 4. foliis prioribus.

Ex CXXIII. *tragoediis*, quas SOPHOCLES Sophili filius, athenienſis, e nobili genere, Olympiade LXXII. prognatus, compoſuiſſe ſcribitur, *ſeptem* tantummodo ad noſtram peruenerunt aetatem, quarum variae editiones

tiones recenſentur a Joan. Alb. Fabricio, in *Bibliothec. graec.* L. II. Cap. XVII. p. 632 ſqq. Inter editiones, quae raro noſtra aetate reperiuntur, haec ab Henrico Stephano, nitide exſcripta, non vltimum ſibi vindicat locum, & a Joan. Alb. Fabricio l. cit. p. 634. *praeſtantiſſima facile earum, quae exſtant & emendatiſſima* adpellatur. Initio conſpicitur Henrici Stephani *epiſtola, ad lectorem* φιλοσοφοκλέα, e quo adparet, quod Henricus Stephanus in excudendo SOPHOCLE, maxima ex parte Adriani Turnebi ſequutus fuerit editionem, quam *Pariſiis, typis regiis*, e codice Aemari Ranconeti, *cum ſcholiis graecis* 1553. in 4. exſcripſerat. Sed neque Ranconeti codicem emendatum, neque Turnebi editionem omnibus fuiſſe numeris abſolutam, perhibet Stephanus, quippe quae illi multum laboris reliquerit, id quod *Adnotationes*, quas in hunc poetam conſcripſit, quemlibet docere queant. *Epiſtolam* Stephani ſequuntur quatuor Simonidis, Erycii, & Dioſcoridis *epigrammata* graeca, ex *anthologia graeca* depromta, vno cum SOPHOCLIS *vita* graeca, ab auctore anonymo conſcripta, & graeco, ex Suida, de SOPHOCLE excerpto. Textus SOPHOCLIS graecus, ſeorſum excuſus eſt a pag. 1–431. Cuilibet paginae, adpoſita ſunt *ſcholia* graeca, a duobus auctoribus, conſcripta. Alia ab auctore anonymo profecta ipſa illa ſunt, quorum ſupra Petri Victorii verbis, ex *praefatione* in Aeſchylum, excerptis, fecimus mentionem, primumque *Romae* 1518. ſeorſum excuſa fuerunt. Alia Demetrius Triclinius compoſuiſſe dicitur, quae ex Ranconeti codice Turnebus iam deſcripſerat, Henricus autem Stephanus, multo emendatiora edidit, & adiecit, quae περὶ σχημάτων idem Demetrius adnotauerat. SOPHOCLIS *tragoediis* graecis ſubiungitur 1) Δημητρίου τοῦ Τρικλινίου περὶ μέτρων οἷς ἐχρήσατο Σοφοκλῆς p. 435-461.

Demetrium Triclinium, Maximo Planuda eſſe iuniorem probauit Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 634.

2) *Commentatio explicationum omnium* tragoediarum SOPHOCLIS, *autore* Joachimo Camerario, Pabepergenſi p. 1. – 142. Seorſum iſtae *explicationes* prodierunt *Baſileae ex officina oporiniana* 1556. in 8. form. maior. quam editionem, cum iam Tom. I. p. 392 ſqq. deſcripſimus, verbum heic non addimus amplius, inprimis cum haec poſterior editio, priorem in omnibus adcurate refert. Quae in SOPHOCLIS titulo promittuntur Henrici Stephani *Adnotationes*, *in* SOPHOCLEM *&* Euripidem, in exemplari, bibliothecae portenſis, quo vtimur, non exſtant. Seorſum illae prodierunt hoc titulo: Henrici Stephani *Annotationes in* SOPHOCLEM *&* Euripidem, *quibus variae lectiones examinantur*, *& pro mendoſis emendatae ſubſtituuntur. Eiusdem tractatus de orthographia quorundam vocabulorum*, SOPHOCLI, *cum caeteris tragicis communium. Eiusd. Diſſertatio de* ſophoclea *imitatione* Homeri. *ap. Henr. Stephanum* 1568. in 8. Omnia poſtea acceſſerunt editioni, quam dedit Paull. Stephanus 1603. in 4. Habemus ipſi editionem SOPHOCLIS, quae recentiſſima & omnium, quas vidimus, nitidiſſima eſt. Titulus talis eſt: SOPHOCLIS *Tragoediae ſeptem, tribus voluminibus comprehenſae*, *noua verſione donatae*, *Scholiis veteribus* (*tam antehac quam nunc primum editis*) *notisque perpetuis & variis lectionibus illuſtratae. Opera* Thomae Johnſon, *A. M. Londini apud Gul. Innys*, *R. Manby*, *& H. S. Cox*, *bibliopolas. Etonae apud Joſ. Pote*, *Bibliopolam* 1746. in 8. form. maior. Vol. I. quod Aiacem & Electram ob oculos ponit, paginis abſoluitur 14. 247. & 232. Vol. II. in quo leguntur Antigone, Trachiniae, & Oedipus Coloneus pp. 7. 167. & 546. Vol. III. quod Oedipum tyrannum Philocteten, & Demetrii Triclinii libellum περὶ μέτρων οἷς ἐχρήσατο Σοφοκλῆς complectitur pp. 369. & 52.

Conf. de SOPHOCLE, praeter Suidam, Auctorem *vitae* anonymum, Joachim. Camerarium & Joan. Albert.

bert. Fabricium, Olai Borrichii *Diſſertat. de poetis* ſecunda p. 29 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. II. p. 348 ſqq. Jo. Meurſii SOPHOCLES *Lugd. Bat.* 1619. in 4. & in Jacob. Gronouii *Theſauro antiquit.* graecar. Tom. X. col. 418 ſqq. De expeditionibus SOPHOCLIS bellicis vid. Joan. Burchardi & Frider. Ottonis Menckeniorum *Bibliotheca virorum, militia aeque ac ſcriptis illuſtrium* p. 434 ſqq. Naturae debitum reddidit, cum XC. aetatis annum expleuiſſet, vid. Lucianus in *Macrobiis* Tom. III. p. 226. edit. Joan. Frederic. Reitzii, *Amſtelod.* 1743. in 4. Quo autem mortis perierit genere, non ſatis conſtat. Quidam obiiſſe eum ſcribunt, cum Antigonen recitaret, & longiorem periodum ſpiritu vno abſoluere vellet, alii, quod victor coronatus, gaudium ferre non poſſet. Vua paſſa illum ſuffocatum fuiſſe, Lucianus l. cit. & *epigrammata* Simonidis, quae Henricus Stephanus ex *Antholog.* L. III. Cap. XXV. excerpſit, & vti iam dictum eſt, ſuae editioni praefixit, produnt.

XXI.

Epigrammata ſelectiora e Graecis ſcriptoribus. Epigrammatum Centuriae duae. *Tiguri Apud Froſch.* (Froſchouerum) *MDXLIIX.* (1548) in 8. pp. 95.

Etſi haec collectio, ſingulari inſignita eſt titulo, illam tamen adpendicem eſſe libri, quem Joannes Friſius, tigurinus, hoc emiſit titulo: Heſiodi Aſcraei *poema inſcriptum* Ἔργα καὶ Ἡμέραι, *id eſt, opera & dies. Accedunt in idem breuia ſcholia a* Jacobo Ceporino *primum conſcripta, nunc vero per* Joannem Friſium Tigurinum, *inſigniter aucta, in quibus dictiones & ſententiae quaedam obſcuriores, atque obiter* Graecorum

corum *carminum ratio declarantur. Item ſelecta aliquot* Graecorum *epigrammata, quibus propter vtriusque linguae ſtudioſos* latinam *translationem adiecimus.* in 8. pp. 119. non ſolum verba in titulo conſpicua produnt, ſed id etiam diſertis prodidit verbis Rodolphus Gualtherus, tigurinus in *epiſtola* ad *optimae ſpei & indolis adoleſcentem*, Georgium Cellarium, *Patricium* tigurinum, *affinem & filium ſuum dilectum, epigrammatibus ſelectis*, praemiſſa, vbi ait: *Ita enim cum amicus ſingularis,* Joannes Friſius, *in* tigurinae *iuuentutis gratiam*, Heſiodi *vetuſtiſſimi poetae aeditionem adornaret, facile vidit, plurimum vtilitatis, iuniorum ſtudiis acceſſurum, ſi & ſelecta aliquot* Graecorum *Epigrammata adiiceret ---- Quamobrem non potui non probare* Friſii *mei conſilium, licet illud maiori fortaſſis meorum ſtudiorum commodo improbari licuiſſet. Vt enim hoc mihi tam arridere vidit mox pro ſuo iure rogare coepit, vt* ſelectiora *quaedam ex* Epigrammatum libris *in ſuos ordines ſeu titulos diſponerem, ſimulque ex* latinis *eorundem interpretationibus (quae interdum plures erant) eas quae germanae magis viderentur, ſubiicerem: & ſi quae infoeliciores aut obſcuriores haberentur ipſe noui aliquid parturire auderem. Et ſane, licet hoc tam exulcerato ſaeculo multa alia agenda reſtarent, parui tamen partim amici rogatu motus, partim veteris circa poeticam ſtudii illecebris & conſuetudine illectus: & quantum pauciſſimorum dierum iactura fieri potuit, duas haſce* epigrammatum *centurias cum paucis aliis congeſſi potius quam digeſſi* &c. Jo. Alb. Fabricius iſtam collectionem graecam, inter *Anthologiae* editiones & compendia, non memorauit.

Vid. de Rudolph. Gualthero, Theologo tigurino, anno 1519. nato & 1586. mortuo, Joan. Jacob. Hulderici, Gualtherus *rediuiuus ſiue de vita & morte eiusdem oratio*, in *Bibliotheca* bremenſi, Claſſ. IIX. Faſcic. IIII. p. 660 ſqq. Conf. Joſ. Simleri *Bibliothec.* p. 610. Melchior. Adami *vitae theologor.* germanor. p. 282.

p. 282. Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 267. Notari hic etiam meretur, quod in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 765. Jo. Jacobus Friſius, Joannis filius, hunc libellum edidiſſe minus recte commemoretur. Cum enim Joannes Jacob. Friſius anno 1611. aetatis anno LXIIII. mortuus eſſet, hic autem liber, vt editionis noſtrae docet titulus, anno 1548. in lucem prodierit, rem ita ſe habere nemo dixerit.

XXII.

Epigrammatum Graecorum Libri VII. Annotationibus Joannis Brodaei Turonenſis illuſtrati, Quibus additus eſt in calce operis rerum ac vocum explicatarum Index diligentiſſime conſcriptus. *Froben. Baſileae M. D. XLIX.* (1549) in fol. pp. 627. exceptis praemiſſis & indice folior. 13.

Joannes Brodeau ſiue Brodaeus, excellentis ingenii vir, Caeſaroduni Turonum, ex honeſta Brodaeorum familia natus, hunc commentarium in graeca *epigrammata*, quorum & bonam partem latina ciuitate donauit, iuuenis vndetriginta annorum conſcripſiſſe dicitur. Id ſane Sigiſmundus Gelenius teſtatur in *epiſtola*, ad Joannem Friſium tigurinum Baſil. 1549. ſcripta & *Anthologiae* praemiſſa, vbi inter alia haec legimus: *Commentariorum autor eſt iuuenis multiiugae lectionis idemque* μνημονικώτατος Joannes Brodaeus Turonenſis, *vt mirum ſit in eius aetatem tam variam exactamque omnis generis librorum cognitionem cadere. Aiunt enim vix dum* vndetrigeſimum *annum ingreſſum.* Sed contradicere videtur Gelenio P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 665. vbi *J'ai oublié*, ait, *de remarquer que s'il avoit ſoixante trois ans lorsqu'il mour-*

mourrut en 1563. comme Sainte Marthe *l'aſſure, on avoit ſauſſement marqué ſon âge à* Sigismond Gelenius, *qui ne lui donne en 1549. que* vintneuf *ans, & qui fonde ſur cela un nouveau renfort d'eloges.* Varia virorum doctiſſimorum elogia, quibus Jo. Brodaeum ob *commentarium* in *Epigrammata* graeca conſcriptum, ornarunt collegit, & omnium conſpectui expoſuit Thomas Pope-Blount in *Cenſura celebrium auctorum* p. 658. Paullus Colomeſius in Gallia *orientali* p. 28 ſqq. 267 ſqq. edit. Hag. Com. 1665. in 4. & Adrien Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 57 ſqq. Iniurioſus autem in illum fuit Anonymus, qui exemplari editionis, quod habuit Michael. Maittaire, in fronte haec adſcripſerat verba: *hae adnotationes, ſi tamen recte coniicio, olent* Jacobi Tuſſani, *regii* Pariſiis, graecae *linguae profeſſoris, quo poſt* Budaeum, Gallia *non habuit* graeci *ſermonis peritiorem, lucernam, quidquid tandem male feriatus* Brodaeus *ſibi adſcribat.* Vid. *Annales typograph.* Tom. II. p. 357. Conf. Tom. III. p. 580. Sigismundi Gelenii *epiſtolam* dedicatoriam ordine excipit *Authorum qui in hiſce libris* Epigrammata *conſcripſerunt, catalogus*, quem graeca *epigrammata* ipſa, ſubiecto Brodaei illuſtrata *commentario* ſequuntur. In fine eorum adpoſitus eſt *index, in Annotationes* Joannis Brodaei *in epigrammata* graeca, ordine alphabeti. Iſtae poſtea Joannis Brodaei *animaduerſiones*, e chirographo illius auctae, editioni *Anthologiae* praeſtantiſſimae, quae *Francofurti ex officina wecheliana* 1600. in lucem prodiit, adiectae fuerunt. Vid. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. graeca* L. III. Cap. XXIIX. p. 699. Cl. David Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 364.

De vita & libris editis Joannis Brodaei, Canonici turonenſis, qui anno 1563. aetatis anno LXIII. obiit, pluribus verbis expoſuerunt Thom. Pope-Blount, Paul. Colomeſius, Adr. Baillet, & P. Baile ll. citt. Conf. Scaeuol. Sammarthani *elogia* Gallorum L. II. p. 68 ſqq. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 340.

XXIII.

XXIII.

A'νθολογία διαφόρων Ἐπιγραμμάτων παλαιῶν, εἰς ἑπτὰ βιβλία διῃρημένη. Florilegium diverſorum Epigrammatum veterum, in ſeptem libros diuiſum, Magno Epigrammatum numero & duobus indicibus auctum.

Henr. Steph. de hac ſua editione diſtichon.

Priſtinus a mendis fuerat lepor ante fugatus
Nunc profugae mendae, nunc lepor ille redit.

Anno M. D. LXVI. (1566). *Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus* in 4. pp. 539. non numerat. praemiſſ. & adpend. fol. 19. & dimid.

Editionem eſſe admodum raram prae ceteris teſtatur Cl. David Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 363. Auctor der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 30. Praemiſit Henricus Stephanus *Explicationem notarum ſibi peculiarium quibus in huius libri & in* Homeri *aliorumque poetarum editione vſus eſt*, quam *epiſtola ad lectorem poetices ſtudioſum* ſequitur. Duplici *indici* ſubiiciuntur σχόλια Μαξίμου ὧν μνείαν ἐποιησάμην σελίδι ξτ! & Henrici Stephani *Annotationes in quosdam* Anthologiae epigrammatum *locos, & potiſſimum eos, qui ſecus quam in hac eius editione aut ſcripti aut interpuncti inueniuntur ſcholia & adnotationes* folia 8. complent.

Quis Maximus ille auctor *ſcholiorum* graecorum fuerit, inter viros doctos adhuc diſceptatur. Alii illa Maximo Planudae, alii Maximo cuidam, quem Planuda iuniorem dicunt, tribuere ſolent. Id extra omnem dubitationem poſitum eſt, auctorem, quisquis ille demum fuerit, recentiorem fuiſſe, propterea quod ex libris,

bris, qui in virorum doctorum verſantur manibus, Suida, Euſtalhio, *Scholiis* in Apollonium, Athenaeo, Pauſania, Stobaeo, & aliis, quos teſtes producit, *ſcholia* ſua collegit. Conf. Andreae Riuini *praefatio* in *Anthologiam* p. 2. vbi *ſcholia* diſertis verbis Maximo Planudae adſcribit, Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graeca* L. III. Cap. XXIIX. p. 699.

In *epiſtola ad lectorem aduotationibus* adpoſita, Henricus Stephanus cauſſam exponit, qua adductus pro *adnotationibus* dederit *adnotatiunculas.* Ita vero ille, *pro Annotationibus*, ait, *has annotatiunculas dare me coegerunt non temporis ſed chartae* (*quod mirum videri poſſit*) *anguſtiae. In eas autem me redigebat* Sophocles, *qui quum eodem tempore, eiusdem formae charta excuderetur, plures ab eo paginas nec vi, nec clam, nec precario obtinere potui. Tanti autem meas illas annotationes eſſe non putabam, vt editioni alterius horum operum moram afferre deberent. Ego igitur ex duobus malis minus eligens, & in mea ſcripta meo iure vtens, adeo lituris non peperci, vt vix decima pars eorum, quae in opus hoc annotaram, eas effugerit. Quod te celare, lector, nolui, ne aut nimiam harum annotatiuncularum breuitatem pariter & ieiunitatem, aut nimiam harum litterarum mirareris exiguitatem. Quum enim integrae illae annotationes multorum locorum explicationem haberent, quos doctiſſimus alioqui ſcholiaſtes* Brodaeus *praetermiſerat, aut in quibus explicandis mihi non ſatisfecerat, his earum reliquiis ea, potiſſimum quae ad varias lectiones pertinent,* (*quae etiam praecipue a me expectatum iri exiſtimaui*) *perſequutus ſum* &c. Quid vero editione praeſtiterit, his verbis refert: *Nunc de hac editione pauca. Multos ea locos, ſed nullos tamen,* (*niſi vbi apertiſſimus erat error*) *ex coniectura emendatos habet. Ex falſis interpunctionibus ortos errores excipio, in quos ius mihi eſſe exiſtimaui. Quum autem in caeteris editionibus praefixus vnicuique libro numerus titulorum* (*qui* κεφάλαια *hic vocantur*) *alicubi nume-*

numero qui in ipſo libro eſt non reſpondeat: quum multa epigrammata *ſub eodem titulo de iisdem rebus & perſonis in eundem ſenſum ſcripta diuulſa ſint: quum libro tertio, ſub titulo* incelebrium poetarum, Orpheus, Muſaeus, *aliique multi* celeberrimi, & vetuſtiſſimi poetae *poſiti ſint: quum alicubi ad particularem titulum* epigrammata *diuerſa tanquam ad generale referantur: quum ibi carmina multa quae ſeparari debent, coniuncta ſint, contra quae coniungi vnoque tenore continuari debent, interrupta ſint: quum interdum poſitum ſit nomen* τοῦ ἐπιγράψαντος *pro eius nomine* οὗ ἐπιγέγραπται, *& vice verſa, quum* ἄδηλον *aliquoties ponatur, vbi author non ignoratur, quum non pauca etiam* ψευδεπίγραφα *ſint: quae his ego aliisque multis vitiis remedia adhibuerim, ex huius editionis cum aliis collatione quam ex meis verbis intelligi malo. At titulis qui ordine alphabetico collocati non erant, ſedem ſuam mutare, aut* epigrammata *ex titulo vno in alium cui magis conuenire videbantur transferre nequaquam auſus fui Sed & nomina eorundem* ἐπιγραμματοποιῶν *vt varie ſcripta inveni, ita etiam varie ſcripta reliqui, dum quid certius de illis comperiſſem. Sed nec in illis nominibus quae modo cum adiunctione, modo ſine illa ſcripta ſunt, quicquam immutaui. Sunt & alia fortaſſe (imo vero quin ſint non dubito) a me hac in editione praeſtita: ſed re quam verbis maiora mea eſſe volo. Venio igitur ad* epigrammata *quae addidi. Veterum* heroum epitaphia epigrammata, *quibus primum locum dedi, me olim* Florentiae *ex veteri quodam* Mediceae *bibliothecae codice deſcripſiſſe antea indicaui: e quibus quae tranſtuliſſe* Auſonium *dixi, ea in poſterioribus duntaxat ejus poematum editionibus quaerenda eſſe moneo. Illa quoque* γριφώδη *pag. 535. ex vetere codice* epigrammatum *deſcripſi, quod* Louanii *habebat* Johannes Clemens Anglus. *Caetera omnia quibus nomen ſcriptoris, vnde ſumpta ſunt, non adſcripſi, ex* Herodoto, Pauſania, Strabone, Sotione, Athenaeo, Stephano, Diogene Laertio, Suida, Euſtathio *deſcripta eſſe ſcito* &c. Reprehendit

hendit praeterea, editionis, quae *Venetiis* prodiit, auctorem, quod non erubuerit, *pro magna epigrammatum acceſſione*, quam in titulo pollicitus fuerat, *ſeptem aut octo verſiculos* Anacreontis dare, qui praeterquam, quod nihil cum *epigrammatibus* commune habeant, etiam deprauatiſſimi ſint. Jam vero addit: *nec alia re, quam multis mendorum millibus, locupletata eſſe conſpicitur illa editio, quam tamen ſuperioribus, longe caſtigatiorem praedicare nihil eum puduit. Sed quis pudorem in perfrictae frontis hominibus quaerat.* His ſine dubio verbis perſtrinxit editionem *venetam*, quae vt titulus habet, *cum nonnullis epigrammatis, recens inuentis, reiectis ad calcem, apud Aldi liberos* 1550. vel vt Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. III. p. 604. adfirmat, 1551 in 8. prodiit. Extulit Henricus Stephanus poſtremum diſtichon *Epigrammatis* graeci L. VI. Cap. VI. *Anthologiae*, quod inchoatur verbis σὸς πόσις Αγχίσης, in *Adnotationibus in Antholog.* quinquaginta, & in *ſelectis Epigrammatibus* an. 1570. euulgatis, centum & quatuor diſtichis latinis. Sed reprehenditur hoc Henrici Stephani ſtudium a Franciſco Vauaſſore in Libro *de Epigrammate, Pariſ.* 1672. in 8. Cap. XVII. p. 202. cum ſcribit: *Quod ſi eſt in oratione ſoluta* Henric. Stephanus *eiusmodi, qualem deſcripſi* (p. 201.) *quanto in aſtricta vitioſior, qui & inconcinnos plerumque verſus, & duriſſimos fecerit, & inaniter, vt ſic dicam, copioſos? Non diſcedam a re & argumento* epigrammatum. *In notis ad* anthologiae *librum ſextum, titulo ſexto*, epigrammate σὸς πόσις Αγχίσης, *haud equidem ſcio, qui homini venerit in mentem variare, vt poeta loquitur, rem prodigialiter vnam. Vnum enim diſtichum, quo* epigramma *clauditur, diverſis quinquaginta diſtichis extulit eadem ſententia, atque interpretatus eſt; in eoque ſe magnum feciſſe exiſtimauit, ſiue ad prodendam vim atque copiam poeticae facultatis, ſiue ad inflammandam iuuentutem, acuendamque, exemplo propoſito. At iſta re, quaeſo, tota quid puerilius, in qua diſtichorum vel optimum naeuo*

quo-

quodam ſuo non careat; cetera in plerisque abſona & incondita, ſi recte attendimus, reperiantur? Quare merito ipſam illam futilem redundantiam, neglectam videmus fuiſſe & repudiatam ab eo, *qui* Stephani *tamen* notas, *dum* anthologiam *rurſus ederet*, *retinendas putauit.* Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* l. cit. p. 698 ſqq. Michael. Maittaire Stephanorum *hiſtoria*, *Londin.* 1708. in 8. p. 280. Eiusd. *Annal. typogr.* Tom. III. p. 737.

XXIIII.

Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων παλαιῶν εἰς ἑπτὰ βιβλία διῃρημένη. Florilegium Hoc Eſt Veterum Graecorum Poetarum Epigrammata comprehenſa libris ſeptem. Interprete Eilhardo Lubino. *In Bibliopolio Commeliniano. Anno MDCIV* (1604). in 4. pp. 1011. exceptis 4. foliis prioribus.

Jam ſeculo praeterito, hanc editionem fuiſſe infrequentem verba teſtantur Andr. Riuini, in *praefat. Anthologiae* fol. 3. vbi ſe raritate *Anthologiae*, quam Lubinus ediderat, adductum eſſe ſcribit, vt nouum adornaret *Anthologiae compendium.* Illam praeterea raram eſſe diſertis pronunciauit verbis Cl. Dauid Clement p. 364. Eilhardus autem Lubinus, academiae roſtochienſis tunc temporis Rector, & poeſeos Profeſſor publicus cum *epigrammatum* pleraque, vel propter abſtruſiores fabulas, euentus & hiſtorias, vel ob occultiores adluſiones, vel denique ob ingenioſam breuitatem obſcuriora eſſe, & ideo paucos lectores inuenire, cerneret, id ſibi datum eſſe negotium exiſtimauit, vt illa κατὰ λέξιν, verbum, vt aiunt, verbo explicaret, & e regione graeca, graecis oppoſita, in graecanicae ſapientiae & venuſtatis ſtudiorum gratiam

 publi-

publici iuris faceret, vt hac ratione plurimi ad haſce Graecorum delicias deguſtandas inuitarentur. Ipſe id teſtatur in *epiſtola* dedicatoria, ad doctiſſimum ſuae aetatis Principem Mauricium Haſſiae Lantgrauium. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth graec.* l. cit. Priusquam autem hoc opus in lucem emitteret, prodromi inſtar euulgauit *Epigrammatum librum primum, cum interpretatione eodem carminis genere expreſſa, vt verſus verſui, & verbum verbo paene reſpondeat. Roſtoch.* 1600. in 8. Inſcripſerat libellum nomine Achillis belgici, Mauricii, Principis auriaci, Comitis naſſouienſis.

Vid. de Eilhardo Lubino, Henning. Wittenii *Memor. Theologor.* Decur. III. p. 305. vbi *programma in eius funere*, academiae roſtochienſis nomine publice an. 1621. propoſitum, legitur, Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 410 ſqq. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1794. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 217. Tom. VI. P. I. p. 285. & 319 ſqq. vbi de controuerſia quam ob *Phoſphorum, de prima cauſſa & natura mali Tractatum Hypermetaphyſicum*, ſibi contraxerat, agitur. Conf. Gottfr. Arnolds *Kirchen-und Ketzerhiſtorie* P. II. L. XVII. C. VI. §. 35. p. 468.

XXV.

Ἀνθολογία διαφόρων ἐπιγραμμάτων εἰς Ἑπτὰ Βιβλία διῃρημένη. Seu Florilegium Graeco-Latinum, Diuerſorum Epigrammatum Veterum, e CCLXXVII Auctoribus Graecis Rarioribus, Et Quorum Opera Fere Interciderunt, Ab Agathia Scholaſtico & Maximo Planude jam olim collectorum, & in VII. Libros digeſtorum, nunc in trium Chiliadum Centurias diſtributorum; Recens

cens vero & Superioribus Retro ſeculis a CCCXXX. variarum Nationum Latinis Poëtis famigeratiſſimis ciuitate praetextaq; Romana donatorum, & carminibus totidem Latinorum translatorum; praemiſſa ſua cuiq; Epigrammati- ſecundum literam & ad verbum proſaica, in bibliopoliis hactenus deſiderata Eliae Cuchleri, aut Eil. Lubini verſione, junctis rerum, auctorum & interpretum Indicibus. Cura ſtudio atque opera, ut & collectione, confectione & impenſis An. Riuini, Halis-Saxonis, Philoſ. & Med. D. C. P. Caeſarei, Poeticaeq; P. P. Collegii Principis Subſen. & Acad. Lipſ. Xuiri. Opus Nou-antiquum, cum propter miram argumenti varietatem & feſtiuitatem, jucundiſſimum & admirandum, tum ob reconditam eruditionem ac ſententiarum & exemplorum, quibus vniuerſam fere de moribus philoſophiam complectitur, copiam nulli non hominum generi apprime utile & neceſſarium, ut & exercitiis ſtudioſae juuentae aptiſſimum. *Gothae Prelo Reyheriano excudit Joh. Mich. Schall, Aera Dionyſ. MDCLI.* (1651). *Venund. Lipſiae ab Editore.* in 8. pp. 1600. ſi folia 16. priora excepta fuerint.

Hanc collectionem, quam a raritate laudauit David Clement l. cit. p. 365. cum omnibus, quas iam deſcripſimus editionibus, ipſi poſſidemus. Cum vero illa ſatis ſuperque a Jo. Alb. Fabricio, in *Bibliotheca graeca* p. 700 ſqq. deſcripta fuerit, verbum non addimus amplius, ſed lectores noſtros ad l. cit. ablegamus. *Trium* quidem *Chiliadum centurias* edere conſtituerat Riuinus, ſed *primum millenarium* tantum ad finem perduxit, & in lucem emiſit. Conf. *Noua li-*

bror. rarior. collectio Hal. Magd. 1709. in 8. in praefat. p. 35.

Vitam Andreae Riuini, Medici, Philoſophi & Critici lipſienſis, pluribus verbis expoſuit Hieron. Kromayer in *Programmate in eius funere*, Academiae lipſienſis nomine, publice propoſito an. 1656. in 4. quod Henning. Wittenius inſeruit *Memor. philoſophor.* Decur. VI. p. 251 ſqq. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XXXIII. p. 172. *Analecta* noſtra *litteraria de libris rar.* p. 783.

XXVI.

Epigrammata Graeca Veterum Elegantiſſima, Eademque Latina ab vtriusque linguae viris doctiſſimis verſa, atque in rem ſtudioſorum e diverſis autoribus per Joannem Soterem collecta.

Αναγνωϛῃ τα ἐπιγράμματα.

Τυτϑ' ἔζες' ἐσμὲν ϰαὶ παῦρ' ἐπιγράμματα, πικρα
Ἄμμιν ὅμως ἢ κέντρ', ἤτ' ὀυ λάρις ἔσπεται τύτϑα.

Epig. Ad Lect.

Parua licet ſimus pauca ac epigrammata, amari
Nos tamen aut ſtimuli, ſequitur ſeu gratia magna.

Friburgi Brisgoiae Stephanus Melechus Grauius excudebat An. M. D. XLIIII. (1544) in 8. pp. 367.

Hoc *epigrammatum compendium*, a Joanne Sotere, ſiue, vt vernacula adpellabatur lingua, Heyl, typographo colonienſi, linguarum ſtudioſiſſimo, adornatum, raro noſtra aetate occurrit. Praeceſſerunt eam, quam recen-

recenſemus editionem, duae aliae *colonienſes* 1525. in 12. & 1528. in 8. Ad priorem haec *friburgenſis* expreſſa eſt, quod Joannis Soteris praefatio, libro praemiſſa docet. Typographus Stephanus Melechus Grauius, ſuam editionem *ſoteriana* multo caſtigatiorem praedicat, ſuaque opera effectum eſſe ait, vt hoc opus ex emendatiorum codicum collatione, diligenter a mendis repurgatum, locupletiusque non paucis ex graeco exemplari *epigrammatibus* adiunctis, in publicum prodiret. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 700.

XXVII.

Selecta Epigrammata Ex Florilegio Et Alia Quaedam Ex Veteribus poëtis comicis potiſſimum, Latino Item Carmine conuerſa. *Romae, Apud Bartholomaeum Zannettum MDCVIII.* (1608). *Superiorum permiſſu.* in 12. pp. 363. excepto indice pp. 5.

Quis huius collectionis, a Joan. Alberto Fabricio non memoratae, compilator fuerit, dicere non poſſumus, cum eius rei nec vola, nec veſtigium in libro ipſo exſtet. *Libros ſex epigrammatum*, quae graece & latine adlata fuerunt, ſequuntur p. 273. *Epitaphia & epigrammata varia* gr. & lat. Pag. 287. reperiuntur *Sententiae quaedam e veteribus comicis* gr. & lat. *pluribus verſibus comprehenſae.* Pag. 317. *Sententiae monoſtichae Id eſt ſingulae ſingulis verſibus comprehenſae; quae magna ex parte* Menandri *putantur, ordine Alphabeti diſpoſitae.* Petro Mariono eugubino, *interprete.* Pag. tandem 354 ſqq. occurrunt *Veterum poëtarum fragmenta, ex libro* S. Juſtini Mart. de Monarchia *decerpta*, gr. & lat. Friderico Sylburgio *interprete.* Hiſce omnibus duplex *index*, alphabeti ordine

digeſtus, alter *capitum latinorum epigrammatum*, alter *Sententiarum Monoſtichorum ex* Menandro, *fere*, adiectus eſt.

XXIIX.

Anthologia Epigrammatum Graecorum Selecta & ab omni obſcoenitate vindicata. Cum Latina interpretatione κατὰ λέξιν. *Flexiae Apud Ludouicum Hebert Typograp hum, ſub ſigno Nominis Jeſu prope Collegium M. DC. XXIV.* (1624) in 8. pp. 446. ſi 4. folia priora non computata fuerint.

Admodum infrequens, haec, in vſum ſtudioſorum e Societate Jeſu Collegii flexienſis, concinnata, eſt editio. In ſecunda tituli pagina, hoc legitur diſtichon:

Ως ἀπὸ τῆς βίβλου.

Ανθοδίαι τε μέλισσα, ἐπεὶ ὅλη ἄνθος ἐτύχθην
Παντοδαπὸν, ποίει δεῦρ᾽ ἀπ᾽ ἐμοῦ τὸ μέλι.

Editor anonymus librum dicauit *nobiliſſimis regii* flexienſis *Collegii conuictoribus.* Praemittuntur *anthologiae* ipſi nonnulla epigrammata graeca & latina, quibus partim editor eosdem adoleſcentes compellauit, partim *ingenui adoleſcentes*, Joannes de la Barre, chinonenſis, Nicolaus de Lormel, pariſinus, Franciſc. de Vigneral, argentinenſis, Jacobus de Brettigneres, vernolienſis, & Vincentius Bahuon, armoricus in *Anthologiam* vario carmine *luſerunt. Epigrammata* autem, *ex ſex* tantummodo vt in editione, quam deſcripſimus, *romana*, *Anthologiae libris* decerpta ſunt. *Septimum librum* περὶ ἐπαιρικῶν, propterea quod obſcoena complectitur, intactum editores reliquerunt. Finis libro imponitur hoc epigrammate graeco:

Διονυσίου

Διονυσιου του Πετ.βιου ἐκ τῆς τοῦ Ἰησοῦ ἑταιρίας ἐις τὸ σωτήριον Ἰησοῦ ὄνομα.

Χαῖρ' ἱερὸν καθαροῦ σέλας ἤματος, ᾧ ἐνὶ Χριςὸς,
Ἀνθρώποις βιότου λαμπρὸν ἀνέσχε φάος.
Τοῖον ἀπαςράπτον σωτήριον ὄυνομ' ἔδεκτο
Τήμερον, ὀυλομένης ἀντίδοτον σκοτίης.
Δεῦτ' ἄγετ' ἄνθρωποι δειλὸν γένος, ὃις φρένα πυκνὴ
Αχλὺς ἔχει, κακίης κύμασι βρασσομένοις·
Θαρσεῖτ', ὀυ γὰρ τοῦτό γ' ἐτώσιον ὄυνομα κεῖται,
Οὔτοι σωτῆρος σωζέμεν ἀλλότριον.

Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 700.

XXVIIII.

Diogenes Laercius. in fol. form. minor. folior. 96.

Diogenis Laertii codex litteris romanis, ſatis luculentis & nitidis exſcriptus, verſionem latinam refert, quam Ambroſius camaldulenſis compoſuit, & Benedictus Brognolus recognouit. Prima vice haec verſio prodierat *Venetiis, impreſſa per Nicolaum Jenſon, gallicum anno domini 1475. die 14. Auguſti*, in 4. mai. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 348. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 362. vbi etiam noſtra editio memoratur. Praemittitur Benedicti Brognoli *epiſtola, generoſis Patriciis* venetis Laurentio Georgio, Jacobo*que* Baduario dicata. Inter alia ſcribit, quod epigrammata & verſus quoſdam, quos frater Ambroſius praetermiſerit, in ſua verſione, componendos curauerit, illique addiderit. Scripta eſt Brognoli epiſtola, Venetiis *pridie Idus Auguſti MCCCCLXXV.* (1475). Sequitur illam *Fratris* Ambroſii, *in* Diogenis Laertii *opus*, *ad* Cosmam Medicem *epiſtola.* In libri fine haec typographi leguntur verba: *Impreſſum* Venetiis

 per

per Philippum Pinzi. *Sumptibus domini* Benedicti Fontana: *Anno dni. M. CCCCXCVII.* (1497) *die XXII. Junii.* His verbis ſubiecta eſt *tabula operis*, cuius in fine conſpicitur figura putei, e cuius medio prominet arbor, ramis truncata, e quorum truncis aqua defluit, adſcriptis litteris B. F. quae Benedictum Fontana, qui libro imprimendo ſumtus fecerat, deſignant.

Cum Ambroſius Trauerſarius, monachus camaldulenſis, DIOGENEM LAERTIVM e graeco in latinum ſermonem conuerteret, rogauerat Philelſum, vt graecos verſus, qui in LAERTIO reperiuntur, verſibus exprimeret latinis, id quod etiam promiſerat Ambroſio Philelphus: ſed cum promiſſis non ſtaret, & Ambroſius hac de re conquereretur, ille ita exacerbatus fuit, vt *ſatyram* ſcriberet, in Ambroſium, quae reperitur Decad. II. hecatoſtich. 7. vbi inter alia haec leguntur:

Ambroſius *queritur Monachus, quod legis amicae*
Officium, Manette, *nihil, nec nomina curem.*
Fallitur Ambroſius: *nam, ſi ſcrutabere verum,*
Nomen amicitiae ſanctum mihi, ſanctus & vſus.
Sed fugit Ambroſium *vis tanti muneris, atque*
Ipſius naturae res, tantum vtile cenſet,
Atque voluptatem quae vim conſlauit amoris,
Conſeruetque omnem. Nec enim, Manette, *negabo*
Quod minus obſequium cunctis in rebus amico
Praeſtiterim, quotiens intempeſtiua popoſcit,
Aut conſulta minus. Si non epigrammata *largi*
Muneris in Latium *nondum traduximus, atque*
Eulogia, Argiuis *ſoluentes protinus oris:*
Quod totiens precibus, totiensque popoſcit amicus:
Non ideo nobis adeo ſuccenſeat, vt nil
Cogitet officium quod ſit rerumque, dieque.
Si res plura petit, patitur quam temporis hora,
Aut quod tempus auet, res negligit, audet amicus
Officium culpare meum, quod remque diemque

Aequali

Aequali expendens trutina, ſic ducit vtrique
Se feciſſe ſatis, duce ſi LAERTIVS *vno*
Venerit in Latium; *ne ſi, velut* Iris, *amictus*
Venerit in Latium, *moueat nouus hiſtrio riſum.*
Cantio longa quidem, tot me traducere verſus,
Quot, Graium *vitas deſcribens ille virorum,*
Rettulit interpres. Si reddere quaeque latina
Nititur. Ambroſius, *cur non quoque verſibus ornat*
Scripta ſuis? Neſcit metrum &c.

In *epiſtola* ad Donatum Actiolum (Acciaiolum) quam protulit Jacobus Gaddius Tom. II. *de Scriptor. non eccleſiaſtic.* p. 256. Philelphus, hoc de Ambroſii verſione tulit iudicium: *ego* DIOGENEM LAERTIVM *cum proxime attentus legerem, quae ille traduxit, inueni errata prope infinita, adeo vt nihil eſſe ineptius, nihil corruptius audeam adfirmare, carebam enim* graeco *codice, proinde vtebar eo* latino, *in praeſentiarum vero etiam ſum nactus* graecum. *Si quis vero velit rediſcere, legat traductiones* Ambroſii camaldulenſis. Aegidius autem Menagius in *Obſeruationib.* in DIOGENEM LAERTIVM Tom. II. p. 2. edit. *Amſtelod.* 1692. in 4. tanta licentia, Ambroſium, in DIOGENIS libris vertendis, vſum eſſe, ſcribit, *vt ſcriptorem potius hiſtoriae, quam hiſtorici interpretem dixeris.* Conf. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 15 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 310 ſqq. vbi Paulli Jouii, & Petri Daniel. Huetii, de hac verſione iudicia exponuntur. Vid. etiam Auguſtini Fortunii florentini L. III. *Hiſtoriarum* camaldulenſium, *Florent.* 1575. in 4. cap. VI. Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca* graeca L. IIII. Cap. XVIIII. p. 603 ſqq.

Benedictus Brognolus ſiue Brugnolus leniacenſis (*Legnano*) vir fuit litteris probe excultus, & grammaticus aetatis ſuae excellentiſſimus, quod inter alia ingenii monumenta, Priſciani *de octo partibus orationis* libri, quos emendauit, teſtantur. Julium Caeſarem

rem Scaligerum habuiſſe *diſcipulum*, refert quidem Aegidius Menagius in *Obſeruationibus* in DIOGENEM LAERTIVM l. cit. p. 3. illiusque rei teſtem producit Joſephum Scaligerum, filium, in *epiſtola*, quam de patris vita, ad Janum Douſam ſcripſit. Nos illam euoluimus, ſed nihil tale potuimus inuenire, id tantummodo refert Joſephus Scaliger p. 48. edit. *Lugd. Batauor.* 1594. in 4. quod Benedictum Brugnolum, iam mortuum, & ſibi nunquam viſum, pater Julius Caeſar, per ſomnium viderit. En, ipſa Joſephi verba: *Cum* heroum *ſuorum* opus (quod prodiit *Lugduni apud Sebaſt. Gryphium* 1539. in 4. pp. 24) *contexens ad multum noctis lucubraſſet, abſoluto libro, poſt caenulam quiete compoſitus imaginatus eſt, in aede* Mariae *antiquae* veronenſis, *vbi ſunt monimenta gentis noſtrae, hominem procerum, ac grauem ſibi obuiam factum ſecum expoſtulare, quod ſe inter* heroas *ſuos non collocaſſet. orare igitur, vt hoc faceret: ſe* Benedictum Brugnolum *eſſe, domo* Leniaco, *qui patrem* Benedictum *ac patruos literas primas docuiſſet: ipſum quoque puerulum aliquando inter vlnas geſtaſſet.* Venetiis *ſe vltimum diem obiiſſe, ibique ſepultum eſſe. Experrectus, ſomnium elegia elegantiſſima expreſſit, quae calci* heroum *addita eſt; Ipſe vero nunquam ſciuit, quis eſſet* Brugnolus *ille, neque quid portenderet ſomnium. Et profecto ego quoque nihil vnquam aliud, quam ſomnium credidi, donec anno 1566. cum eſſem in* Italia, *&* M. Antonio Mureto *expoſuiſſem, me habere in animo* Venetias *proficiſci, ille inter alia, quae in ea vrbe digna cognitu ſunt, refert monimentum eſſe* Benedicti Brugnoli, leniacenſis, *excellentiſſimi aeuo ſuo grammatici, qui, vt eius epitaphium fert, & principes & proceres aeui ſui in* Norico *litteras docuerit. Id ſepulcrum dignum eſſe quod ſtudioſos antiquitatis oculos moraretur. Neque tamen magis meminerat* Muretus *ſomnii patris mei, quam pater meus ſciebat, quis eſſet* Benedictus Brugnolus. *Elegiam*, qua rem ipſe Julius Caeſar Scaliger expoſuit, dignam omnino cenſemus, quae heic legatur.

gatur. Inſcripſit illam Scaliger hoc titulo: *Somnium non fictum de re tamen penitus ignota mihi:*

Vera canam: vos vera Deae ſpirate canenti:
Et date nectareos in mea verba modos.
Finieram heroos *multa de nocte labores;*
Praebuit inde leuem ſobria menſa cibum.
Vmbra ſibi hybernas biſſex exegerat horas:
Membra quies molli blanda refecit ope.
Viſus eram, Auguſti *ſancta in penetralia templi*
Audacem a primo limine ferre pedem.
Laetus ibi tumulos, tumulisque impoſta trophaea,
Martia*que armata corpora ſtare manu,*
Qualia Scaligero *ſunt conſpicienda ſacello,*
Quod noſtra, Antiqui nomine, ſigna capit.
Dum miror: celſo vox eſt mihi reddita muro.
Si memini, murum hunc marmora pura tegunt:
Sum Benedictus *ego:* Brugnolum *ſecula dicunt*
Ipſe tuum docui prima elementa patrem:
Et patrem, & patruos, totamque ab origine gentem
In quam ſum accitus Norica *terra fuit.*
Noricus *huc a* Leniaco *me Caeſar adegit:*
Cui genitor pacis nomina ferre dedit.
Primus eo latias *adduxi candidus arteis,*
Graeca*que non noto tunc elementa ſono.*
Te quoque vix natum tremulis geſtauimus vlnis:
Profuit & ſiquid; vota preceſque tuli.
Heu quod non licuit, raram tibi texere laurum;
Dum decus hoc aliis fata parare volunt:
Nec noctes vigilare tibi, nec condere luces.
Sors famae ad cumulum defuit illa mihi.
Dura pater, patruique ſimul ſunt arma ſequuti.
Me veneta *externo puluere terra tegit*
At tu, per generis monumenta inſignia veſtri,
Quaeque tibi a magnis gloria venit auis;
Eripe me ingratis o nunquam ingrate tenebris:
Et nouus heroo nomine ſurgat honor
Iſta ſimul, ſimul ecce caui de fornice muri
Exilit ingentis maxima forma viri.

Et

Et porrecta meo circundans brachia collo,
Hoc tollam, inquit ego ſumma ſub aſtra caput.
Magnus ego & celſo ſurrectus corpore: verum
Pectore tum toto grandior ille fuit.
Nunc quoque cum ſcribo, trepidos rigor occupat artus:
Et ſtupida a facie lamina ſplendor habet.
Parcite Brugnoli, *mihi iam noua Numina, manes.*
Nulla aures tetigit nominis aura meas.
Cum pater exactos memoraret ſedulus annos;
Poſſe reor nomen forſan habere tuum.
Te tamen, vt iuſſiſti, habeo pro numine vero
Siue opus eſt ſacro carmine, ſiue focis.
Sancte vale: patremque meum, patruosque ſaluta
Teque precor ſimilem ſaepe redire mihi.

Quae Niceroni, de Brugnoli cura, quam in emendanda Ambroſii verſione adhibuit, ſententia fuerit, lectores haec eius verba, quae exſtant in *Memoires* Tom. XVIIII. p. 14. docere poterunt: *Jusques-la les Vers grecs n'avoient été rendus qu'en proſe;* Brugnoli *en procura une traduction en vers latins, que bien des gens,* Erasme *entr'autres, ont pris pour être d'*Ambroiſe. *Mais quelque bonne opinion que* Brugnoli *ait eu de ſon travail, il eſt aiſe de reconnoître qu'en voulant retoucher l'ancienne traduction, il l'a gâtée en beaucoup d'endroits. Les vers qu'il a ſubſtitués à la* Proſe *ſont miſerables, & ceux qu'a donnés depuis* Michel Bentin, *& qu'* Henri Etienne, *& d'autres ont employés dans leurs editions, ne ſont pas meilleurs.*

XXX.

XXX.

Διογένους Λαερτίου περὶ βίων, δογμάτων καὶ ἀποφθεγμάτων τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων, βιβλία ι. DIOGENIS LAERTII de vitis, dogmatis & apophthegmatis eorum qui in philoſophia claruerunt, libri X. In quibus plurimi loci integritati ſuae ex multis vetuſtis codicibus reſtituuntur, & ii quibus aliqua deerant, explentur. Cum annotationibus Henr. Stephani. Pythag. Philoſophorum fragmenta. Cum Latina interpretatione. *Anno M. D. LXX.* (1570). *Excudebat Henricus Stephanus.* in 8. pp. 494. 40. & 432.

Inter editiones graecolatinas DIOGENIS LAERTII, omnium haec prima & rara eſt. Inſcripſit illam Henricus Stephanus, nomine Joannis Cratonis, Caeſaris conſiliarii. Poſt *epiſtolam* dedicatoriam, conſpicitur φιλοσόφων κατάλογος ὧν τοὺς βίους γέγραφεν ὁ Διογένης. Textum DIOGENIS graecum, qui, prima vice integer lucem adſpexerat *Baſileae* 1533. in 4. Henricus Stephanus, a tribus Henricis, cum vetuſtis exemplaribus ſumma cura diligentiaque conlatum eſſe ſcribit, illum ex iis, multorum locorum emendationem, plurimorum etiam quae deerant verborum, & nonnullarum ſententiarum integrarum acceſſionem conſequutum eſſe adfirmat. Inter tres illos Henricos, ipſe Stephanus locum occupat, alter Henricus eſt Scrimgerus, dundeenſis (*Dundee*) Scotus, philoſophiae & iuris profeſſor geneuenſis publicus, anno 1571. aetatis anno LXI. mortuus, quis vero tertius fuerit, nos omnino fugit.

Πυθαγορικῶν τινῶν συγγραμμάτων ἀποσπασμάτια p. 437. initium ducunt & p. 494. finiuntur. Sunt autem *fragmenta* quaedam Hippodami Thurii, Euryphami Me-

Metapontini, Hipparchi, Archytae Tarentini, Theagis, Metopi Metapontini, Cliniae Tarentini, Critonis Aegei, & Poli Lucani, in quibus argumenta quaedam ad moralem philoſophiam ſpectantia pertractantur. Primum e Stobaeo, vbi leguntur, deſcripſit, & cum verſione latina edidit Guil. Canterus 1566. in 4. Illis adiunxit Henricus Stephanus Ἀνωνύμου τινὸς διαλέξεις, Δωρικῇ διαλέκτῳ, περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ αἰσχροῦ, περὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, περὶ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας, περὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς, εἰ διδακτόν. Vnde deſcripſerit Henricus Stephanus haſce *quinque* διαλέξεις, nullum exſtat indicium. Subiecit illis Lyſidis, Theanus, Meliſſae & Myiae *epiſtolas* graecas.

In *Adnotationibus*, quae poſt textum DIOGENIS graecum, & pythagoricorum *fragmenta* p. 1 – 39. locum inuenerunt, id Henricus Stephanus potiſſimum agit, vt diuerſas quorumdam locorum lectiones, praeter multas, quae in textum receptae fuerunt, adferat, deque nonnullis etiam diſſerat, nonnunquam etiam de quorumdam locorum interpretatione exponat.

Latina *verſio*, quae nouo paginarum numero inchoatur, ipſa illa eſt, quae ab Ambroſio, camaldulenſi confecta, & a Benedicto Brugnolo recognita dicitur. Henrici autem Stephani editio, id praecipuum habet, quod Ambroſii verſio, a multis, non tamen omnibus mendis vindicata fuerit. Cauſſam, quod priores, verſionis latinae editiones, tot infectae ſint mendis, in eo ponit, quod ii, qui primam editionem excuderant, ipſoque auctoris autographo, aut exemplari, ab eo miſſo, vſi fuerant, compendiarias quasdam notas, quaedam etiam vocabula, integre & absque compendio ſcripta, legere non potuerint. *Tanti*, inquit, *eſt exemplaria typographis* εὐανάγνωστα *mittere. Exemplo vel ſola particula* Quamquam *eſſe poterit, quae poſita fuerit alicubi pro* Quamque, *alicubi pro* Quomodo, *alicubi pro alia particula. Memini & Jon quodam in loco haberi pro* Ideo, *quod accidit ex compendio, quo vocu-*

lam

Digitized by Google

lam iſtam nonnulli ſcribunt, nimirum cum ι *&* ο *titulum habente. Quamuis porro talia menda, non ab interprete ſed a male exemplar eius legentibus (vti dixi) manaſſe manifeſtum eſſet, tantum abeſt tamen, vt ii qui multa ſe in hac interpretatione reſtituiſſe iactarunt, id praeſtiterint, vt ne haec ipſa quidem emendauerint.*

Fragmenta pythagoricorum p. 389–412. conſpicua, Gulielmo Cantero interprete, in latinum ſermonem conuerſa, ſed neque Anonymi διαλέξεις, neque quas ſupra memorauimus *epiſtolae*, ſimul translatae fuerunt. Edidit autem illas recentioribus temporibus, *cum verſione* latina *& notis* Jo. North, & reliquis pythagoricorum *fragmentis* Thom. Gale in *opuſculis mythologicis, phyſicis & ethicis, Amſtelaed.* 1688. in 8. form. mai. p. 657 ſqq. *Feminarum* pythagoricarum *epiſtolae*, leguntur etiam *cum verſione* latina, in *Mulierum* graecarum, *quae oratione proſa vſae ſunt fragmentis*, quae curauit Jo. Chriſtian. Wolfius *Londini* (Hamburg.) 1739. in 4. p. 130 ſqq. & p. 224 ſqq. Conf. Jo. Chriſt. Wolfii *Adnotat.* 237. p. 131. vbi plures collectiones nominantur, quibus iſtae *epiſtolae* inſertae fuerunt. Res, quae ad iſtarum *feminarum* vitas ſpectant, expoſitae fuerunt, in Jo. Chriſt. Wolfii *Catalogo foeminarum ſapientia, artibus ſcriptiſue, apud* Graecos, Romanos, *aliasque gentes olim illuſtrium*, qui libro citato adiicitur, p. 399 ſqq. p. 402 ſqq. & p. 646 ſqq. Vid. etiam Aegidii Menagii *Hiſtoria mulierum philoſopharum* Tom. II. DIOGENIS LAERTII edit. *Amſtelod.* 1692. in 4. p 500. 501. 505. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graeca* L. II. Cap. XIII. p. 527 ſq. De pythagoricorum *fragmentis* idem Fabricius l. cit. p. 529 ſqq.

Index H. Stephani, in DIOGENIS *libros*, cum ipſo volumine p. 432. finitur. Repetita fuit Henrici Stephani editio, ab ipſo Henrico an. 1594. in 8. quae priore melior cenſeri poterit, quod nonſolum cum ipſius *caſtigationibus & recognitionis* brugnolianae *recenſione*,

cenſione, pythagoricorumque *fragmentis*, *&* *verſione* Ambroſii, *e regione poſita*, in lucem prodierit, ſed potiſſimum, quod Iſaaci Caſauboni, in DIOGENEM LAERTIVM, *notas*, quas primum adſcito Iſaaci Hortiboni nomine, ſeparatim, *Morgiis* 1583. in 8. euulgaverat, *hac ſecunda editione auctiores*, *&* *emendatiores* adiunctas habeat. Conf. de vtraque editione Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. IIII. Cap. XVIIII. p. 605 ſqq. Prior quam deſcripſimus editio, *Lutetiae*, ab Henrico Stephano vulgata dicitur, in *Catalogo editionum* LAERTII, qui editioni *Amſteldamenſi* praefigitur.

XXXI.

Λαερτιου Διογενους περι Βιων δογματων και αποφθεγματων των εν φιλοσοφια ευδοκιμησαντων Βιβλια ι. LAERTII DIOGENIS de Vitis Dogmatis & Apophthegmatis Eorum qui in philoſophia claruerunt; Libri X. Thoma Aldobrandino Interprete, cum Annotationibus eiusdem. Quibus acceſſerunt Annotationes H. Stephani, & vtriusque Caſauboni, cum vberrimis Aegidii Menagii Obſeruationibus. *Londini, Impenſis Octauiani Pulleyn, ad inſigne Roſae in Coemiterio Paulino*; *Typis Tho. Ratcliffe, MDCLXIV.* (1664) in fol. pp. 303. 3. 151. 283. 18. 26. exceptis praemiſſis, indicibus, & iis, quae paſſim inſerta ſunt, foliis 29.

Et haec editio, raro hodie conſpicitur. Illius in ſe ſuſcepit curam, Octauiani Pulleyni hortatione & precibus permotus Joannes Pearſon, regi Carolo II. cui opus dicauit, a ſacris. *Epiſtolae* dedicatoriae, aliam, ad Aegidium Menagium ſubiecit *epiſtolam*; Textus DIOGENIS LAERTII graecus, cum Thomae

mae Aldobrandini *verſione* latina, e regione poſita, ad editionem *romanam, apud Aloyſium Zanettum* 1594. in fol. quam mortuo iam Thoma Aldobrandino, patruelis eius Petrus Aldobrandinus, romanae Eccleſiae Cardinalis, curauerat, exſcriptus eſt. Illi ſubiicitur

1) Olympiodori, Aegyptii, alexandrini, qui ſub Theodoſio II. vixiſſe creditur, *vita* Platonis, ex eius *praelectionum, in* Alcibiadem, hactenus ineditarum, *praxi* ſiue *lectione prima* excerpta, & e graeco conuerſa, atque *adnotatiunculis aliquot obiter illuſtrata* a Jacobo Windet, Medicinae Doctore, Anglo.

2) Hieronymi Frobenii, & Nicolai Epiſcopii *epiſtola, ad ſtudioſos*, quae editioni *baſileenſi* graecae 1533. in 4. praemiſſa eſt.

3) Henrici Stephani *Adnotationes in* DIOGENEM LAERTIVM, praemiſſis ex editione 1570. in 8. *epiſtolis*, ad Joan. Cratonem, & *lectorem*, ſubiectisque ex editione 1594. *epiſtolis*, ad Wolfgang. Zundelinum, & *lectionis* DIOGENIS LAERTII *ſtudioſos*.

4) Iſaaci Caſauboni *Notae, ad* DIOGENEM LAERTIVM ex Henrici Stephani *editione auctiore & emendatiore*, cum Caſauboni *epiſtola* dedicatoria, ad Arnaldum *patrem*, & ſuccincta DIOGENIS LAERTII *vita*.

5) Thomae Aldobrandini *in* DIOGENEM LAERTIVM *Annotationes*. Praemittitur illis Petri Aldobrandini, ad Philippum Hiſpaniarum Principem *epiſtola* dedicatoria, ſcripta Romae *X. Cal. Maii* 1594. Praefatiuncula *ad Lectorem*, & Antonii Quaerengi ad Clement. IIX. Pont Max. *carmen* verſibus hexametris. *Adnotationes* ad librum vsque decimum, in quem nullae exſtant, pertingunt.

6) Aegidii Menagii *in* DIOGENEM LAERTIVM *obſeruationes, & emendationes*. Conſcripſerat Aegidius Menagius, in vrbe pariſienſi, *ingentes in* DIOGE-

NEM LAERTIVM *commentarios*, in quibus veterum philoſophorum ſectas omnes, explanare, eorumque vitas illuſtrare conſtituerat. Sed cum in grauiſſimum eumque diuturnum morbum incidiſſet, medicorum iuſſu; natale ſolum vrbem andegauenſem (*Angers*) repetere, & ad manſuetiora ſtudia, ſe conuertere coactus, *commentarios* illos philoſophicos ſepoſuit, quorum poſtea maxima pars, amanuenſis incuria & negligentia periit. Cum autem in Anglia rumor percrebuiſſet, de *commentariis ampliſſimis*, a Menagio, in DIOGENEM LAERTIVM conſcriptis, Octauianus Pulleynus, repetitis litteris illum commouit, vt manum denuo admoueret telae, quam texere coeperat, & *obſeruationes*, & *emendationes in* DIOGENEM LAERTIVM ſcriberet, quae, vt in Anglia emendate ederentur, ipſius ſumtu *Pariſiis apud Eadmundum Martinum* typis 1662. in 8. exſcriptae, & ad Joannem Pearſonium miſſae fuerunt. Conf. Niceron *Memoires* Tom. I. p. 323. Contulit hac occaſione, Menagius ipſe, DIOGENEM LAERTIVM cum tribus codicibus mſs. Bibliothecae regiae, & variis lectionibus vſus eſt, quas e codicibus romano, & florentino, deſcripſerat in itinere italico, & ad Menagium miſerat Emericus Bigotius, cui poſtea Menagius *Obſeruationes* ſuas dicauit. Quamuis iſtae Menagii *obſeruationes* doctiſſimae, communi doctorum virorum adplauſu exceptae fuerint, vnus tamen exſtitit Jacobus Gronouius, cui in *Adnotat.* in Aul. Gellii *Noct. attic.* praefat. p. 8. edit. *Lugd. Bat.* 1706. in 4. *longae ac taedioſae* viſae ſunt.

7) *In* DIOGENEM LAERTIVM *de vitis philoſophorum &c. &* ἔκδοσιν aldobrandinianam, Merici Caſauboni Iſ. F. *notae & emendationes.*

8) *Index* qui *nomina philoſophorum* ob oculos ponit.

9) *Index rerum, quae in* DIOGENIS *opere continentur.*

10) *Index auctorum, nec non operum illorum, quorum mentio fit, apud* DIOGENEM LAERTIVM, graecus.

11) *In-*

11) *Index auctorum, qui in doctiſſimis obſeruationibus* Aegidii Menagii, *laudantur, notantur, illuſtrantur, emendantur*, quem Gul. Kings, ſuadente Octauiano Pulleyno confecit.

Inter editiones, haec olim principem obtinuit locum, ſed deturbata quaſi illo gradu fuit, ab editione omnium optima, & ſplendidiſſima, quae hoc in lucem exiit titulo, & iam noſtra aetate rareſcere coepit: DIOGENIS LAERTII *de Vitis, Dogmatibus & Apophthegmatibus Clarorum Philoſophorum Libri X.* Graece & Latine. *Cum ſubiunctis integris Annotationibus* Iſ. Caſauboni, Th. Aldobrandini & Mer. Caſauboni. Latinam Ambroſii *verſionem compleuit & emendauit* Marcus Meibomius. *Seorſum excuſas* Aeg. Menagii *in* DIOGENEM *Obſeruationes auctiores habet Volumen II. vt & eiusdem Syntagma de mulieribus philoſophis; &* Joachimi Kühnii *ad* DIOGENEM *notas. Additae denique ſunt priorum editionum Praefationes, & Indices locupletiſſimi Amſtelaedami apud Henricum Wetſtenium MDCVIIIC.* (1692) II. Tom. in 4. form. maior. Vt ornatior prodiret haec DIOGENIS ſplendidiſſima editio, imagines philoſophorum, quorum mentionem facit DIOGENES, aere haud ineleganter expreſſae, illi inſertae fuerunt. Recenſio vid. in *Actis eruditorum* lipſ. ann. 1692. p. 315 ſqq. in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 608. Conf. Jo. Fabricii *Hiſtoria Biblioth.* fabric. Tom. III. p. 444 ſeqq. Jacob. Bruckeri *Hiſtoria critica philoſophiae* Tom. II. p. 622 ſqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 364 ſqq.

De DIOGENE, quem a patria Laërte, Ciliciae oppido, LAERTII cognomen accepiſſe, & circa tempora Imperatoris Seueri, vixiſſe exiſtimant viri docti, vid. praeter illa, quae Iſaac. Caſaubonus & Jo. Alb. Fabricius de illo ſcripſerunt, Aegidii Menagii *Obſeruatio ad* DIOGENEM LAERTIUM Tom. II. p. 1 ſqq. edit. *amſtelod.* Paull. Daniel. Longolii *prae-*

fatio, editioni LAERTII, quam *Curiae Nariſcor.* 1739. in 8. form. maior. in vulgus edidit, praemiſſa.

Thomas Aldobrandini, vir, vt ab Aegidio Menagio vocatur, doctiſſimus, & linguae latinae peritiſſimus fuit, quare etiam accidit, vt eius verſio DIOGENIS LAERTII, ſatis adcurata, prae ceteris, a viris doctis aeſtimari ſoleat, in primis cum illam ad fidem vetuſtiſſimorum codicum, & praecipue farneſiani, optimae notae, & mirae vetuſtatis diligenter emendauerit. Illum Seculo XVI. celebrem fuiſſe, extra omnem dubitationem poſitum eſt, ſed quo tempore e vita deceſſerit, non conſtat. Anno quidem 1594. illum vixiſſe, cum Koenigio perhibet *lexici eruditorum* auctor Tom. I. col. 239. ſed id falſum eſſe, ex eo patet, quod editio DIOGENIS LAERTII, illo iam dudum mortuo, anno 1594. a patruele eius Petro Aldobrandino, R. E. Cardinale, Epiſcopo ſabinenſi, & Archiepiſcopo rauennate, de quo vid. Auguſtini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 529 ſqq. edita fuerit. Is ſane in praefatiuncula ad lectorem LAERTII translationem, *triginta abhinc annis eoque amplius*, a patruo ſuo relictam eſſe ſcribit. Conf. Merici Caſauboni *Notae in* DIOGEN. LAERT. p. I. edit. *londinenſ.* & Tom. II. p. 578. edit. *amſtelod.* vbi inter alia ait: *Cum* Aldobrandinus *diu ante, quam haec* (verſio, & adnotationes in LAERTIVM) *in lucem prodirent, viuere deſiiſſet, ſed & opus imperfectum reliquiſſe: ex Annotationibus non perfectis appareat; quod aliquis inde colligat, excuſari debere, ſi quid aliter quam debuit, & res ipſa poſtulabat, in opere poſthumo reperiatur; & correcturum illum fuiſſe, ſi per mortem licuiſſet, nos hoc quidem libentiſſime admittimus, & longe ab eo animo abſumus, & doctiſſimi viri meritis, verſionis ipſius (ſi tamen ipſius) culpis obſeruandis, quidquam detractum velimus. Non ideo tamen ſuſpicioni noſtrae loci minus relictum, fieri potuiſſe, vt in tot annorum ſpatio, illorum imperitia, quibus editio commiſſa, aliqua mutatio interueniret* &c.

Joan-

Joannes Pearſonius, Theologiae Doctor, Anglus, in oppido norfolcienſis comitatus, quod Anglorum lingua *Creake* dicitur, anno 1615 natus, & poſt varia, quae geſſit, munia eccleſiaſtica, epiſcopatui ceſtrienſi (*Cheſter*) anno 1672. praefectus fuit. Mortuus eſt anno 1681. aetatis anno LXXII. vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXVIIII. p. 171 ſqq. qui illum hoc elogio ornauit: *C'étoit un des plus ſçavans hommes du parti des* Epiſcopaux *d'*Angleterre, *& il avoit joint à l'étude de l'hiſtoire eccleſiaſtique, qu'il poſſedoit parfaitement une grande connoiſſance des langues & des antiquités payennes.* Conf. Guil. Nicols *de litteris inuentis* L. V. p. 161. vbi ſcripſit:

– – *valedixit mundo* Pearſonius *ingens*
Ille animata quidem Bibliotheca fuit.

XXXII.

Heptalogium VIRGILII *Salzburgenſis &c.* ex diuerſis paginis atque auctorum officinis congeſtum, cuius compendiaria & vniuerſaliſſima particio. in ſubdito effigiatur typo. in 4. folior. 107.

Auctor libri VIRGILIVS WELLENDORFER, ſalzburgenſis, artium magiſter, & theologiae baccalaureus, in academia lipſienſi, initio ſeculi XVI. vixit, & portentoſi ingenii homo, varios libros, inſolitis titulis inſignitos in lucem protruſit, qui omnes raro noſtra aetate occurrunt. Edidit praeter hoc *Heptalogium*, etiam *Trilogium*, *Decalogium*, *Moralogium*, *Oecologium*, *Polilogium*, *Valelogium*, *Eleutherologium*, *Encaeniologium*, *Phyſiologium* &c. *Heptalogium* litteris gothicis *impreſſum* eſt Lyptzk *per* Melchiorem Lotter. *Anno milleſimo quingenteſimo ſecundo* (1502). Vid.

 Joan.

Joan. Henr. Leich *Annal. typogr.* lipſ. p. 80. & Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XX. p. 839. Dicauit librum auctor ſuis *ſtudioſis, & in maiori collegio* lipſienſis *gymnaſii commorantibus dominis ſtudentibus, atque diſcipulis*, qui ſaepius atque ſaepe ſuis illum defatigarunt adhortationibus, vt aliorum more, per dies aeſtiuos, caniculares, ſiue vacantiarum aliquot in vnum ſermologum ſiue compendiolum redigeret problemata artibus applicanda liberalibus, inſuper & quaedam iucunda, eorum quotidianis vſibus opportuna, ex diuerſorum auctorum editionibus compendioſe coaceruaret. Etſi quidem initio haeſitabundus in ſua officinula deliteſcebat, & diu ſilebundus, a prouincia ſcribendi abſtinebat, cum quorumdam acerrimam cenſorum emendationis collimaturam, & nonnullorum maleuolorum expaueſceret mordacitatem, ſuique ingenioli animaduerteret fragilitatem & paruitatem, hiſce tamen rogatibus compulſus, nonſolum fructuoſum *problematum* Ariſtotelis *librum* ad manus legendo accepit, verum etiam aliorum & antiquorum philoſophorum libros atque codices, imo venerandorum praeceptorum ſuorum ſcholae lipſienſis, collectoria, editiones, commentariolos oberrando curſimque perluſtrauit. & pro ſuarum virium imbecillitate, inſtar apecularum, more denique formicularum, hoc *Heptalogium* conflauit atque congeſſit. In *ſeptem* illud diuiſum eſt *ſermones*, quorum

I. vt auctoris verbis vtamur, oſtendit *ſeptenarii numeri dignitatem atque potentiam, per ſepties ſeptem in diuerſis facultatibus applicata exempla.* Sic ſeptem *in orthographia* ſemiuocales, & 7. vocales; *in etymologia* 7. partes orationis, omiſſo aduerbio, quod ad interiectionem pertinere ſcribit, 7. verba defectiua; *in diaſynthetica* 7. conſtructionis ſpecies; *in proſodia* 7. ſpecies allegoriae, 7. pedum genera; *in veteri logica* 7. proprietates; *in noua logica* 7. fallacias extra dictionem, 7. locos dialecticos, 7. conſiderationes ex parte

parte eligentis: *in rhetorica* 7. ſpecies generum cauſſarum, 7. partes orationis oratoriae; *in arithmetica* 7. nomina regulae computandi; *in muſica* 7. litteras, a quibus clauium ordo initium ſumit, 7. *in muſica organica* 7. chordas principaliores, & 7. partes harmoniae; *in aſtronomia* 7. planetas; *in geometria* 7. climata; *in philoſophia naturali* 7. colorum nomina, 7. ſaporum nomina, 7. metallorum genera, 7. in genitura hominis mutationes; *in philoſophia morali* 7. documenta ſeruanda inter virum & vxorem, 7. commutationes inuoluntarias occultas, 7. modos voluntariarum commutationum, 7. circumſtantias moralium actuum; *in politica* 7. principatus; *in poetica* 7. poetices inſtrumenta; *in hiſtoricorum facultate* 7. nomina ſapientum graecorum, 7. nomina regum romanorum, 7. nomina collium vrbis; *in medicorum facultate* 7. genera morborum ex humore ſuperfluo, 7. cellas matricis; *in iurisperitorum facultate* 7. horas canonicas ſacerdotum, 7 modos probationum, 7. poenarum genera; *in theologorum facultate* 7. eccleſiae ſacramenta, 7. eccleſiae ordines ſacros, 7. dona Spiritus ſancti, 7. nomina fratrum & martyrum, 7. nomina dormientium, 7. ſpecies luxuriae; *Artes mechanicas ſeptem*, lanificium, armaturam, agriculturam, venationem, nauigationem, medicinam, & theatricam; *Septem artes inutiles & prohibitas* Pyromantiam, aeromantiam, hydromantiam, geomantiam, chiromantiam, necromantiam, & nigromantiam; *Septem in chiromantia* manus quantitatem, qualitatem, colorem, tactum, neruos & venas, pilos, planetarum characteres, & lineas; *Septem in arte maleficarum; ſeptem* tandem *artes liberales* inueniri, multis verbis, multisque adlatis exemplis, & auctorum teſtimoniis pronunciat. Subiecit primo ſermoni, *quaeſtionem*, quam ipſe *impertinentem* vocat: *vtrum ſeptenarius mendacii potius, quam veritatis dicatur numerus.* Prius multis argumentis refellit.

II. Sermo *ſeptem problemata, ſeptem artibus adcommodata*

 modata

modata liberalibus. Cum deſcriptionibus & diuiſionibus problematum, aliis plerisque cum annexis, ob oculos ponit

III. *Septem laudatiunculas artium liberalium, cum generaliſſimis earundem deſcriptionibus, cum multis iſtarum artium appendiciis.*

IIII. *Septem auctoritates* in medium profert *ſeptem rationes, ſeptemque argumenta, quibus topice ſaltem, animae humanae declaratur immortalitas.*

In V. occurrunt *ſeptem conſiderationes generaliſſimae, circa aſtronomiam & aſtrologiam occurrentes, ſeptem cum argumentis.*

VI. *Septem capitulis*, exponit Ariſtotelis, *maximi philoſophi, originem, vitam, ſtudium, fortunam, corporis formam, famam atque mortem, cum ſeptem argumentis, & duabus quaeſtionibus* 1) *vtrum* Socrates, Plato, Ariſtoteles, *ac conſimiles philoſophi, vnius dei cultores, bonis moribus inſtituti, ante* Chriſti *natiuitatem defuncti, in naturali diſciplina, cum lege* moſaica *vitam agere non fuerunt aſtricti, inferos poterant vitare, & ad ſuperos vt ſaluati transferri.* Cum auctor id adfirmauerit, illius argumenta, haec integra adſcribemus.

Concluſio prima.

Quia philoſophi vnius dei cultores, veram hominum felicitatem, in contemplatione primi entis eleuate cognouerunt. Ideo determinatam reuerentiam caſtumque amorem cum firma inheſione ipſi primo enti voluntarie exhibuerunt.

Correlarium primum.

Quamuis huiusmodi philoſophi bonis moribus inſtituti. defuncti ante Chriſti *natiuitatem poterant nihilominus tunc in nature lege per reuelationem cognoſcere primum ens & eius veram ſempiternitatem.*

Correlarium ſecundum.

Philoſophi & gentes quae lege praepucii & moſaica *vitam agere non erant obligati. ſibi ipſi's fuerunt lex.*

lex. & opus legis ſcriptum in cordibus eorum apte oſtenderunt.

Concluſio ſecunda.

Multae virtuoſae gentes in diſciplina naturali. per lumen naturae ita bene ad ſtatum ſalutis ſe diſponere potuerunt. Sicut filii Iſrael. *ſingularem recipientes a Deo legem, ſecundum quam agere vitam ſoli obligati fuerunt.*

Correlarium primum.

Ex quo noſtri philoſophi tantam & rerum naturalium & bonorum morum habuerunt cognitionem creditur hanc eos recepiſſe. ſcientiam per diuini luminis impresſionem & illuſtrationem.

Correlarium ſecundum.

Hoc lumen diuinitus impreſſum philoſophis quod lex naturae dicitur. Nulla poterat delere concupiſcentia. & iniquitas. praecipue quia ipſi fuerunt ſuarum paſſionum moderatores. in eisque relucebat ſumma agendi rationis perſpicacitas.

Concluſio tertia.

Homines ſecundum intellectum & rationem operantes. & eius curam habentes. Deo amiciſſimi dicuntur. quia ſecundum hanc operationem deiformes affirmantur. &

Correlarium primum.

Ex quo Socrates. Plato. Ariſtoteles *maxime operati ſunt ſecundum intellectum vnde & amici Dei ſunt conſtituti potuerunt ſic euadere inferos. & inſtar aliorum amicorum Dei conſequi optimam felicitatem vt veraciter beati.*

Correlarium finale

Moderamen eſt totius poſitionis.

Vid. quae contra eiusmodi argumenta protulit Gisbert. Voëtius in Diſſertationibus tribus *de gentiliſmo & vocatione gentium* P. II. *Selectar. diſputat. theologicar. Vltraiect.* 1655. in 4. p. 579 ſqq. Conf. *Analecta litteraria de libris rarioribus* p. 844 ſqq. vbi alios nomi-

nominauimus auctores, qui eamdem, cum VIRGILIO WELLENDORFER de ſalute philoſophorum ethnicorum, libris ſcriptis defenderunt ſententiam.

Quaeſtio 2) *impertinens attamen communis vtrum magiſtri artium, atque alii non graduati, libros componentes, ex ſe vel aliis ſcripturis comportantes, ſua nomina bis debeant praeponere propria?*

Sermo VII. oſtendit *ſeptem dubia, circa nomen magiſterii obuiantia, ſeptem paedagogorum defectus, ſeptem praeceptorum conditiones, ſeptem Studentum defectus, ſeptem iuuenum proprietates, ſeptem ſtudiorum impedimenta, ſeptem ſcolarium conditiones, cum multis atque variis acceſſoriis.* Capiti *de ſeptem praeceptorum conditionibus* ſubiicitur *quaeſtio ſub venerabili viro* Hinrico Greue de Gottingen *Artium magiſtro &c. & quodlibetario, in ſtudio* Liptzenſi *Anno M. CCCC. XCVII. determinata, atque mota, ad honorem magiſtrorum principaliter effigiata: vtrum artium liberalium profeſſor docens actualiter triuium, ab onere tutelae & curae excuſatus, & priuilegiatus, ſit dignitate maior milite, Theologiae, Jurium, & Medicinae licentiato. Non obſtante eo, quod adſumto magiſterio realiter non eſt immutatus.* Sermoni VII. omnique *Heptalogio*, eiusmodi *oblatione: & concluſione* Auctor finem impoſuit: *Accipite hoc accipite iocundiſſimi diſcipuli.* heptalogium *chartulariorum opera. eneoque officio taliter vt cernitis effigiatum. exiguum mee fatigationis effectum. Inſuper hoc munusculum a conuentore. nomine veſtro dedicatum in ſue humanitatis & familiaritatis atque dilectionis erga vos ſingulare teſtimonium. benigno atque grato excipiatis animo. Juxta illud* Catonis. Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus. Accipito placide & plene laudare memento. *In quo ſiquid minus officioſe atque ſcolaſtice poſitum inueneritis, ignorantie potius quam preſumptuoſitati aſſcribite. Que vero philozophice. catholice congeſta videbitis in deum omnium bonorum largitorem referatis. Cui cum allegatis auctoribus*

ribus innumeras graciarum actiones. ab his profecto totius heptalogii *emanauit congeſtio. deuotiſſime agatis. Veſtris denique chariſſimis preceptoribus cuiuscunque dignitatis conditionis meriti & promotionis extiterint. maioris Collegii academie* Liptzenſis. *collegiatis dominis patribus doctoribus & promotoribus vtique venerandis. veſtrum Conuentorem plurimum commendate. Et quatenus ipſi fraterne correctionis lima ſuperflua huius* heptalogii *reſecent. neglecta ſuppleant. & erronea concelando elidant. inſtantiſſime rogate. Quocirca* heptalogium *taliter a ſordibus purgatum nouiciis & famoſiſſimi eorum collegii inquilinis vtile & delectabile fiat. tam nobilium pueris quam patriciorum* Liptzenſis *oppidi chariſſimis filiolis. Ymo plebeis & quocunque ſanguine natis. pro ſtudii aliquali incremento conducere valeat. deinde fiducialiter & ſuppliciter veniam ſuper neglectis maleque poſitis ab omnibus lectoribus* VIRGILIVS *ipſe precatur. Quoniam difficulter hominis natura errorem euadere poteſt. ſecus de eternis. vt* nono metaphiſice *demonſtratur. Finaliter ad collaudandum deum Lectores adhortatur. Sine quo nulla natura ſubſtitit. & nulla doctrina inſtruit. nullius denique rei vſus expedit. Ipſe igitur vbi nobis omnia ſunt ſecura queratur. Ille etiam vbi ſunt nobis omnia certa intueatur. Et demum iſte vbi ſunt omnia recta diligatur. Huic propterea. laus benedictio. ſit honor & gloria Amen. In ſeculorum ſecula dei aſſit nobis omnibus ſolamen.* Vltimum in libro occupant locum *Correctorium* Heptalogii *& repertorium.* VIRGILIVM WELLENDORFFER anno adhuc 1514. in viuis fuiſſe, teſtatur Anonymus, qui *Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis, praeſertim* lipſienſi, wittenbergenſi, francfordiana ad Oderam *Academiis, a fundatione ipſarum, vsque annum 1515. floruerunt*, conſcripſit *Centuriam*, quam Joachim Joan. Maderus *Helmeſtad.* 1660. in 4. edidit, num. LXI. vbi reliqua VIRGILII ſcripta nominat. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 680.

XXXIII.

cenſione, pythagoricorumque *fragmentis*, & *verſione* Ambroſii, *e regione poſita*, in lucem prodierit, ſed potiſſimum, quod Iſaaci Caſauboni, in DIOGENEM LAERTIVM, *notas*, quas primum adſcito Iſaaci Hortiboni nomine, ſeparatim, *Morgiis* 1583. in 8. euulgaverat, *hac ſecunda editione auctiores*, & *emendatiores* adiunctas habeat. Conf. de vtraque editione Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. IIII. Cap. XVIIII. p. 605 ſqq. Prior quam deſcripſimus editio, *Lutetiae*, ab Henrico Stephano vulgata dicitur, in *Catalogo editionum* LAERTII, qui editioni *Amſtelodamenſi* praefigitur.

XXXI.

Λαερτιου Διογενους περι Βιων δογματων και αποφθεγματων των εν φιλοσοφια εδοκιμησαντων Βιβλια ι̅ LAERTII DIOGENIS de Vitis Dogmatis & Apophthegmatis Eorum qui in philoſophia claruerunt; Libri X. Thoma Aldobrandino Interprete, cum Annotationibus eiusdem. Quibus acceſſerunt Annotationes H. Stephani, & vtriusque Caſauboni, cum vberrimis Aegidii Menagii Obſeruationibus. *Londini, Impenſis Octauiani Pulleyn, ad inſigne Roſae in Coemiterio Paulino*; *Typis Tho. Ratcliffe, MDCLXIV.* (1664) in fol. pp. 303. 3. 151. 283. 18. 26. exceptis praemiſſis, indicibus, & iis, quae paſſim inſerta ſunt, foliis 29.

Et haec editio, raro hodie conſpicitur. Illius in ſe ſuſcepit curam, Octauiani Pulleyni hortatione & precibus permotus Joannes Pearſon, regi Carolo II. cui opus dicauit, a ſacris. *Epiſtolae* dedicatoriae, aliam, ad Aegidium Menagium ſubiecit *epiſtolam*; Textus DIOGENIS LAERTII graecus, cum Thomae

mae Aldobrandini *verſione* latina, e regione poſita, ad editionem *romanam, apud Aloyſium Zanettum* 1594. in fol. quam mortuo iam Thoma Aldobrandino, patruelis eius Petrus Aldobrandinus, romanae Eccleſiae Cardinalis, curauerat, exſcriptus eſt. Illi ſubiicitur

1) Olympiodori, Aegyptii, alexandrini, qui ſub Theodoſio II. vixiſſe creditur, *vita* Platonis, ex eius *praelectionum, in* Alcibiadem, hactenus ineditarum, *praxi* ſiue *lectione prima* excerpta, & e graeco conuerſa, atque *adnotatiunculis aliquot obiter illuſtrata* a Jacobo Windet, Medicinae Doctore, Anglo.

2) Hieronymi Frobenii, & Nicolai Epiſcopii *epiſtola, ad ſtudioſos*, quae editioni *baſileenſi* graecae 1533. in 4. praemiſſa eſt.

3) Henrici Stephani *Adnotationes in* DIOGENEM LAERTIVM, praemiſſis ex editione 1570. in 8. *epiſtolis*, ad Joan. Cratonem, & *lectorem*, ſubiectisque ex editione 1594. *epiſtolis*, ad Wolfgang. Zundelinum, & *lectionis* DIOGENIS LAERTII *ſtudioſos.*

4) Iſaaci Caſauboni *Notae, ad* DIOGENEM LAERTIVM ex Henrici Stephani *editione auctiore & emendatiore*, cum Caſauboni *epiſtola* dedicatoria, ad Arnaldum *patrem*, & ſuccincta DIOGENIS LAERTII *vita.*

5) Thomae Aldobrandini *in* DIOGENEM LAERTIVM *Annotationes.* Praemittitur illis Petri Aldobrandini, ad Philippum Hiſpaniarum Principem *epiſtola* dedicatoria, ſcripta Romae *X. Cal. Maii* 1594. Praefatiuncula *ad Lectorem*, & Antonii Quaerengi ad Clement. IIX. Pont Max. *carmen* verſibus hexametris. *Adnotationes* ad librum vsque decimum, in quem nullae exſtant, pertingunt.

6) Aegidii Menagii *in* DIOGENEM LAERTIVM *obſeruationes, & emendationes.* Conſcripſerat Aegidius Menagius, in vrbe pariſienſi, *ingentes in* DIOGE-

NEM LAERTIVM *commentarios*, in quibus veterum philoſophorum ſectas omnes, explanare, eorumque vitas illuſtrare conſtituerat. Sed cum in grauiſſimum eumque diuturnum morbum incidiſſet, medicorum iuſſu; natale ſolum vrbem andegauenſem (*Angers*) repetere, & ad manſuetiora ſtudia, ſe conuertere coactus, *commentarios* illos philoſophicos ſepoſuit, quorum poſtea maxima pars, amanuenſis incuria & negligentia periit. Cum autem in Anglia rumor percrebuiſſet, de *commentariis ampliſſimis*, a Menagio, in DIOGENEM LAERTIVM conſcriptis, Octauianus Pulleynus, repetitis litteris illum commouit, vt manum denuo admoueret telae, quam texere coeperat, & *obſeruationes*, & *emendationes in* DIOGENEM LAERTIVM ſcriberet, quae, vt in Anglia emendate ederentur, ipſius ſumtu *Pariſiis apud Eadmundum Martinum* typis 1662. in 8. exſcriptae, & ad Joannem Pearſonium miſſae fuerunt. Conf. Niceron *Memoires* Tom. I. p. 323. Contulit hac occaſione, Menagius ipſe, DIOGENEM LAERTIVM cum tribus codicibus mſſ. Bibliothecae regiae, & variis lectionibus vſus eſt, quas e codicibus romano, & florentino, deſcripſerat in itinere italico, & ad Menagium miſerat Emericus Bigotius, cui poſtea Menagius *Obſeruationes* ſuas dicauit. Quamuis iſtae Menagii *obſeruationes* doctiſſimae, communi doctorum virorum adplauſu exceptae fuerint, vnus tamen exſtitit Jacobus Gronouius, cui in *Adnotat.* in Aul. Gellii *Noct. attic.* praefat. p. 8. edit. *Lugd. Bat.* 1706. in 4. *longae ac taedioſae* viſae ſunt.

7) *In* DIOGENEM LAERTIVM *de vitis philoſophorum &c. &* ἐκδόσιν aldobrandinianam, Merici Caſauboni Iſ. F. *notae & emendationes.*

8) *Index* qui *nomina philoſophorum* ob oculos ponit.

9) *Index rerum, quae in* DIOGENIS *opere continentur.*

10) *Index auctorum, nec non operum illorum, quorum mentio fit, apud* DIOGENEM LAERTIVM, graecus.

11) *In-*

11) *Index auctorum, qui in doctiſſimis obſeruationibus* Aegidii Menagii, *laudantur, notantur, illuſtrantur, emendantur*, quem Gul. Kings, ſuadente Octauiano Pulleyno confecit.

Inter editiones, haec olim principem obtinuit locum, ſed deturbata quaſi illo gradu fuit, ab editione omnium optima, & ſplendidiſſima, quae hoc in lucem exiit titulo, & iam noſtra aetate rareſcere coepit: DIOGENIS LAERTII *de Vitis, Dogmatibus & Apophthegmatibus Clarorum Philoſophorum Libri X.* Graece *&* Latine. *Cum ſubiunctis integris Annotationibus* Iſ. Caſauboni, Th. Aldobrandini *&* Mer. Caſauboni. Latinam Ambroſii *verſionem compleuit & emendauit* Marcus Meibomius. *Seorſum excuſas* Aeg. Menagii *in* DIOGENEM *Obſeruationes auctiores habet Volumen II. vt & eiusdem Syntagma de mulieribus philoſophis; &* Joachimi Kühnii *ad* DIOGENEM *notas. Additae denique ſunt priorum editionum Praefationes, & Indices locupletiſſimi Amſtelaedami apud Henricum Wetſtenium MDCVIIIC.* (1692) II. Tom. in 4. form. maior. Vt ornatior prodiret haec DIOGENIS ſplendidiſſima editio, imagines philoſophorum, quorum mentionem facit DIOGENES, aere haud ineleganter expreſſae, illi inſertae fuerunt. Recenſio vid. in *Actis eruditorum* lipſ. ann. 1692. p. 315 ſqq. in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 608. Conf. Jo. Fabricii *Hiſtoria Biblioth.* fabric. Tom. III. p. 444 ſeqq. Jacob. Bruckeri *Hiſtoria critica philoſophiae* Tom. II. p. 622 ſqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 364 ſqq.

De DIOGENE, quem a patria Laërte, Ciliciae oppido, LAERTII cognomen accepiſſe, & circa tempora Imperatoris Seueri, vixiſſe exiſtimant viri docti, vid. praeter illa, quae Iſiac. Caſaubonus & Jo. Alb. Fabricius de illo ſcripſerunt, Aegidii Menagii *Obſeruatio ad* DIOGENEM LAERTIVM Tom. II. p. 1 ſqq. edit. *amſtelod.* Paull. Daniel. Longolii *prae-*

 fatio,

fatio, editioni LAERTII, quam *Curiae Nariſcor.* 1739. in 8. form. maior. in vulgus edidit, praemiſſa.

Thomas Aldobrandini, vir, vt ab Aegidio Menagio vocatur, doctiſſimus, & linguae latinae peritiſſimus fuit, quare etiam accidit, vt eius verſio DIOGENIS LAERTII, ſatis adcurata, prae ceteris, a viris doctis aeſtimari ſoleat, in primis cum illam ad fidem vetuſtiſſimorum codicum, & praecipue farneſiani, optimae notae, & mirae vetuſtatis diligenter emendauerit. Illum Seculo XVI. celebrem fuiſſe, extra omnem dubitationem poſitum eſt, ſed quo tempore e vita deceſſerit, non conſtat. Anno quidem 1594. illum vixiſſe, cum Koenigio perhibet *lexici eruditorum* auctor Tom. I. col. 239. ſed id falſum eſſe, ex eo patet, quod editio DIOGENIS LAERTII, illo iam dudum mortuo, anno 1594. a patruele eius Petro Aldobrandino, R. E. Cardinale, Epiſcopo ſabinenſi, & Archiepiſcopo rauennate, de quo vid. Auguſtini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 529 ſqq. edita fuerit. Is ſane in praefatiuncula ad lectorem LAERTII translationem, *triginta abhinc annis eoque amplius*, a patruo ſuo relictam eſſe ſcribit. Conf. Merici Caſauboni *Notae in* DIOGEN. LAERT. p. 1. edit. *londinenſ.* & Tom. II. p. 578. edit. *amſtelod.* vbi inter alia ait: *Cum* Aldobrandinus *diu ante, quam haec* (verſio, & adnotationes in LAERTIVM) *in lucem prodirent, viuere deſiiſſet, ſed & opus imperfectum reliquiſſe ex Annotationibus non perfectis appareat; quod aliquis inde colligat, excuſari debere, ſi quid aliter quam debuit, & res ipſa poſtulabat, in opere poſthumo reperiatur; & correcturum illum fuiſſe, ſi per mortem licuiſſet, nos hoc quidem libentiſſime admittimus, & longe ab eo animo abſumus, & doctiſſimi viri meritis, verſionis ipſius (ſi tamen ipſius) culpis obſeruandis, quidquam detractum velimus. Non ideo tamen ſuſpicioni noſtrae loci minus relictum, fieri potuiſſe, vt in tot annorum ſpatio, illorum imperitia, quibus editio commiſſa, aliqua mutatio interueniret* &c.

Joan-

Joannes Pearſonius, Theologiae Doctor, Anglus, in oppido norfolcienſis comitatus, quod Anglorum lingua *Creake* dicitur, anno 1615 natus, & poſt varia, quae geſſit, munia eccleſiaſtica, epiſcopatui ceſtrienſi (*Cheſter*) anno 1672. praefectus fuit. Mortuus eſt anno 1681. aetatis anno LXXII. vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXVIIII. p. 171 ſqq. qui illum hoc elogio ornauit: *C'étoit un des plus ſçavans hommes du parti des* Epiſcopaux *d'*Angleterre, *& il avoit joint à l'étude de l'hiſtoire eccleſiaſtique, qu'il poſſedoit parfaitement une grande connoiſſance des langues & des antiquités payennes.* Conf. Guil. Nicols *de litteris inuentis* L. V. p. 161. vbi ſcripſit:

— — *valedixit mundo* Pearſonius *ingens*
Ille animata quidem Bibliotheca fuit.

XXXII.

Heptalogium VIRGILII *Salzburgenſis &c.* ex diuerſis paginis atque auctorum officinis congeſtum, cuius compendiaria & vniuerſaliſſima particio. in ſubdito effigiatur typo. in 4. folior. 107.

Auctor libri VIRGILIVS WELLENDORFER, ſalzburgenſis, artium magiſter, & theologiae baccalaureus, in academia lipſienſi, initio ſeculi XVI. vixit, & portentoſi ingenii homo, varios libros, inſolitis titulis inſignitos in lucem protruſit, qui omnes raro noſtra aetate occurrunt. Edidit praeter hoc *Heptalogium*, etiam *Trilogium*, *Decalogium*, *Moralogium*, *Oecologium*, *Polilogium*, *Valelogium*, *Eleutherologium*, *Encaeniologium*, *Phyſiologium* &c. *Heptalogium* litteris gothicis *impreſſum* eſt Lyptzk *per* Melchiorem Lotter. *Anno milleſimo quingenteſimo ſecundo* (1502). Vid.

 Joan.

Joan. Henr. Leich *Annal. typogr.* lipſ. p. 80. & Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XX. p. 839. Dicauit librum auctor ſuis *ſtudioſis, & in maiori collegio* liptzenſis *gymnaſii commorantibus dominis ſtudentibus, atque diſcipulis*, qui ſaepius atque ſaepe ſuis illum defatigarunt adhortationibus, vt aliorum more, per dies aeſtiuos, caniculares, ſiue vacantiarum aliquot in vnum ſermologum ſiue compendiolum redigeret problemata artibus applicanda liberalibus, inſuper & quaedam iucunda, eorum quotidianis vſibus opportuna, ex diuerſorum auctorum editionibus compendioſe coaceruaret. Etſi quidem initio haeſitabundus in ſua officinula deliteſcebat, & diu ſilebundus, a prouincia ſcribendi abſtinebat, cum quorumdam acerrimam cenſorum emendationis collimaturam, & nonnullorum maleuolorum expaueſceret mordacitatem, ſuique ingenioli animaduerteret fragilitatem & paruitatem, hiſce tamen rogatibus compulſus, nonſolum fructuoſum *problematum* Ariſtotelis *librum* ad manus legendo accepit, verum etiam aliorum & antiquorum philoſophorum libros atque codices, imo venerandorum praeceptorum ſuorum ſcholae lipſienſis, collectoria, editiones, commentariolos oberrando curſimque perluſtrauit. & pro ſuarum virium imbecillitate, inſtar apecularum, more denique formicularum, hoc *Heptalogium* conflauit atque congeſſit. In *ſeptem* illud diuiſum eſt *ſermones*, quorum

I. vt auctoris verbis vtamur, oſtendit *ſeptenarii numeri dignitatem atque potentiam, per ſepties ſeptem in diuerſis facultatibus applicata exempla.* Sic ſeptem *in orthographia* ſemiuocales, & 7. vocales; *in etymologia* 7. partes orationis, omiſſo aduerbio, quod ad interiectionem pertinere ſcribit, 7. verba defectiua; *in diaſynthetica* 7. conſtructionis ſpecies; *in proſodia* 7. ſpecies allegoriae, 7. pedum genera; *in veteri logica* 7. proprietates; *in noua logica* 7. fallacias extra dictionem, 7. locos dialecticos, 7. conſiderationes ex parte

parte eligentis: *in rhetorica* 7. ſpecies generum cauſſarum, 7. partes orationis oratoriae; *in arithmetica* 7. nomina regulae computandi; *in muſica* 7. litteras, a quibus clauium ordo initium ſumit, 7. *in muſica organica* 7. chordas principaliores, & 7. partes harmoniae; *in aſtronomia* 7. planetas; *in geometria* 7. climata; *in philoſophia naturali* 7. colorum nomina, 7. ſaporum nomina, 7. metallorum genera, 7. in genitura hominis mutationes; *in philoſophia morali* 7. documenta ſeruanda inter virum & vxorem, 7. commutationes inuoluntarias occultas, 7. modos voluntariarum commutationum, 7. circumſtantias moralium actuum; *in politica* 7. principatus; *in poetica* 7. poetices inſtrumenta; *in hiſtoricorum facultate* 7. nomina ſapientum graecorum, 7. nomina regum romanorum, 7. nomina collium vrbis; *in medicorum facultate* 7. genera morborum ex humore ſuperfluo, 7. cellas matricis; *in iuriſperitorum facultate* 7. horas canonicas ſacerdotum, 7 modos probationum, 7. poenarum genera; *in theologorum facultate* 7. eccleſiae ſacramenta, 7. eccleſiae ordines ſacros, 7. dona Spiritus ſancti, 7. nomina fratrum & martyrum, 7. nomina dormientium, 7. ſpecies luxuriae; *Artes mechanicas ſeptem*, lanificium, armaturam, agriculturam, venationem, nauigationem, medicinam, & theatricam; *Septem artes inutiles & prohibitas* Pyromantiam, aeromantiam, hydromantiam, geomantiam, chiromantiam, necromantiam, & nigromantiam; *Septem in chiromantia* manus quantitatem, qualitatem, colorem, tactum, neruos & venas, pilos, planetarum characteres, & lineas; *Septem in arte maleficarum; ſeptem* tandem *artes liberales* inueniri, multis verbis, multisque adlatis exemplis, & auctorum teſtimoniis pronunciat. Subiecit primo ſermoni, *quaeſtionem*, quam ipſe *impertinentem* vocat: *vtrum ſeptenarius mendacii potius, quam veritatis dicatur numerus.* Prius multis argumentis refellit.

II. Sermo *ſeptem problemata, ſeptem artibus adcommodata*

modata liberalibus. Cum deſcriptionibus & diuiſionibus problematum, aliis plerisque cum annexis, ob oculos ponit

III. *Septem laudatiunculas artium liberalium, cum generaliſſimis earundem deſcriptionibus, cum multis iſtarum artium appendiciis.*

IIII. *Septem auctoritates* in medium profert *ſeptem rationes, ſeptemque argumenta, quibus topice ſaltem, animae humanae declaratur immortalitas.*

In V. occurrunt *ſeptem conſiderationes generaliſſimae, circa aſtronomiam & aſtrologiam occurrentes, ſeptem cum argumentis.*

VI. *Septem capitulis*, exponit Ariſtotelis, *maximi philoſophi, originem, vitam, ſtudium, fortunam, corporis formam, famam atque mortem, cum ſeptem argumentis, & duabus quaeſtionibus* 1) *vtrum* Socrates, Plato, Ariſtoteles, *ac conſimiles philoſophi, vnius dei cultores, bonis moribus inſtituti, ante* Chriſti *natiuitatem defuncti, in naturali diſciplina, cum lege* moſaica *vitam agere non fuerunt aſtricti, inferos poterant vitare, & ad ſuperos vt ſaluati transferri.* Cum auctor id adfirmauerit, illius argumenta, haec integra adſcribemus.

Concluſio prima.

Quia philoſophi vnius dei cultores, veram hominum felicitatem, in contemplatione primi entis eleuate cognouerunt. Ideo determinatam reuerentiam caſtumque amorem cum firma inheſione ipſi primo enti voluntarie exhibuerunt.

Correlarium primum.

Quamuis huiusmodi philoſophi bonis moribus inſtituti. defuncti ante Chriſti *natiuitatem poterant nihilominus tunc in nature lege per reuelationem cognoſcere primum ens & eius veram ſempiternitatem.*

Correlarium ſecundum.

Philoſophi & gentes quae lege praepucii & moſaica *vitam agere non erant obligati. ſibi ipſis fuerunt*

lex.

lex. & opus legis ſcriptum in cordibus eorum apte oſtenderunt.

Concluſio ſecunda.

Multae virtuoſae gentes in diſciplina naturali. per lumen naturae ita bene ad ſtatum ſalutis ſe diſponere potuerunt. Sicut filii Iſrael. *ſingularem recipientes a Deo legem, ſecundum quam agere vitam ſoli obligati fuerunt.*

Correlarium primum.

Ex quo noſtri philoſophi tantam & rerum naturalium & bonorum morum habuerunt cognitionem creditur hanc eos recepiſſe ſcientiam per diuini luminis impresſionem & illuſtrationem.

Correlarium ſecundum.

Hoc lumen diuinitus impreſſum philoſophis quod lex naturae dicitur. Nulla poterat delere concupiſcentia. & iniquitas. praecipue quia ipſi fuerunt ſuarum paſſionum moderatores. in eisque relucebat ſumma agendi rationis perſpicacitas.

Concluſio tertia.

Homines ſecundum intellectum & rationem operantes. & eius curam habentes. Deo amiciſſimi dicuntur. quia ſecundum hanc operationem deiformes affirmantur. &

Correlarium primum.

Ex quo Socrates. Plato. Ariſtoteles *maxime operati ſunt ſecundum intellectum vnde & amici Dei ſunt conſtituti potuerunt ſic euadere inferos. & inſtar aliorum amicorum Dei conſequi optimam felicitatem vt veraciter beati.*

Correlarium finale

Moderamen eſt totius poſitionis.

Vid. quae contra eiusmodi argumenta protulit Gisbert. Voëtius in Diſſertationibus tribus *de gentiliſmo & vocatione gentium* P. II. *Selectar. diſputat. theologicar. Vltraiect.* 1655. in 4. p. 579 ſqq. Conf. *Analecta litteraria de libris rarioribus* p. 844 ſqq. vbi alios nomi-

nominauimus auctores, qui eamdem, cum VIRGILIO WELLENDORFER de ſalute philoſophorum ethnicorum, libris ſcriptis defenderunt ſententiam.

Quaeſtio 2) *impertinens attamen communis vtrum magiſtri artium, atque alii non graduati, libros componentes, ex ſe vel aliis ſcripturis comportantes, ſua nomina bis debeant praeponere propria?*

Sermo VII. oſtendit *ſeptem dubia, circa nomen magiſterii ubuiantia, ſeptem paedagogorum defectus, ſeptem praeceptorum conditiones, ſeptem Studentum defectus, ſeptem iuuenum proprietates, ſeptem ſtudiorum impedimenta, ſeptem ſcolarium conditiones, cum multis atque variis acceſſoriis.* Capiti *de ſeptem praeceptorum conditionibus* ſubiicitur *quaeſtio ſub venerabili viro* Hinrico Greue de Gottingen *Artium magiſtro &c. & quodlibetario, in ſtudio* Liptzenſi *Anno M. CCCC. XCVII. determinata, atque mota, ad honorem magiſtrorum principaliter effigiata: vtrum artium liberalium profeſſor docens actualiter triuium, ab onere tutelae & curae excuſatus, & priuilegiatus, ſit dignitate maior milite, Theologiae, Jurium, & Medicinae licentiato. Non obſtante eo, quod adſumto magiſterio realiter non eſt immutatus.* Sermoni VII. omnique *Heptalogio*, eiusmodi *oblatione: & concluſione* Auctor finem impoſuit: *Accipite hoc accipite iocundiſſimi diſcipuli.* heptalogium *chartulariorum opera. eneoque officio taliter vt cernitis effigiatum. exiguum mee ſatigationis effectum. Inſuper hoc munusculum a conuentore. nomine veſtro dedicatum in ſue humanitatis & familiaritatis atque dilectionis erga vos ſingulare teſtimonium. benigno atque grato excipiatis animo. Juxta illud* Catonis. Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus. Accipito placide & plene laudare memento. *In quo ſiquid minus officioſe atque ſcolaſtice poſitum inueneritis, ignorantie potius quam preſumptuoſitati aſcribite. Que vero philozophice. catholice congeſta videbitis in deum omnium bonorum largitorem referatis. Cui cum allegatis auctoribus*

ribus innumeras graciarum actiones. ab his profecto totius heptalogii *emanauit congeſtio. deuotiſſime agatis. Veſtris denique chariſſimis preceptoribus cuiuscunque dignitatis conditionis meriti & promotionis extiterint. maioris Collegii academie* Liptzenſis. *collegiatis dominis patribus doctoribus & promotoribus vtique venerandis. veſtrum Conuentorem plurimum commendate. Et quatenus ipſi fraterne correctionis lima ſuperflua huius* heptalogii *reſecent. neglecta ſuppleant. & erronea concellando elidant. inſtantiſſime rogate. Quocirca* heptalogium *taliter a ſordibus purgatum nouiciis & famoſiſſimi eorum collegii inquilinis vtile & delectabile fiat. tam nobilium pueris quam patriciorum* Liptzenſis *oppidi chariſſimis filiolis. Ymo plebeis & quocunque ſanguine natis. pro ſtudii aliquali incremento conducere valeat. deinde fiducialiter & ſuppliciter veniam ſuper neglectis maleque poſitis ab omnibus lectoribus* VIRGILIVS *ipſe precatur. Quoniam difficulter hominis natura errorem euadere poteſt. ſecus de eternis. vt* nono metaphiſice *demonſtratur. Finaliter ad collaudandum deum Lectores adhortatur. Sine quo nulla natura ſubſtitit. & nulla doctrina inſtruit. nullius denique rei vſus expedit. Ipſe igitur vbi nobis omnia ſunt ſecura queratur. Ille etiam vbi ſunt nobis omnia certa intueatur. Et demum iſte vbi ſunt omnia recta diligatur. Huic propterea. laus benedictio. ſit honor & gloria Amen. In ſeculorum ſecula dei aſſit nobis omnibus ſolamen.* Vltimum in libro occupant locum *Correctorium* Heptalogii *& repertorium.* VIRGILIVM WELLENDORFFER anno adhuc 1514. in viuis fuiſſe, teſtatur Anonymus, qui *Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis, praeſertim* lipſienſi, wittenbergenſi, francfordiana ad Oderam *Academiis, a fundatione ipſarum, vsque annum 1515. floruerunt*, conſcripſit *Centuriam*, quam Joachim Joan. Maderus *Helmeſtad.* 1660. in 4. edidit, num. LXI. vbi reliqua VIRGILII ſcripta nominat. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 680.

XXXIII.

XXXIII.

In hoc opuſculo tractatur de his quibus vtimur in menſa De naturis rerum videlicet cibi & potus De queſtionibus menſalibus variis ac iucundis quibus in menſa recreamur deque conditionibus eorum quibus in menſa conuerſamur. Philoſophice hilariterque proceditur. Quare hoc opus merito appellatur Menſa Philoſophica. in 4. folior. 52.

Nondum inter viros doctos conuenit, cuinam auctori, iſta *menſa philoſophica* ſit tribuenda. MICHAELI SCOTO, dunelmenſi, Anglo, Mathematico celeberrimo, & philoſopho, qui in magiae ſuſpicionem venerat, illam tribuunt Joan. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XII. p. 233. Joan. Godofred. Olearius, in *epiſtola*, quam teſte Vincentio Placcio in *Theatr. Anonymor.* p 322. ſcripſit d. XIII. Mart. 1680. Hala Saxonum, & ipſe Vincent. Placcius l. cit. Jacob. Boileau in *Hiſtoria flagellantium* p. 229. Carolus Du Fresne Dominus Du Cange in *Gloſſar. med. & infim. Latinit.* Tom. III. col. 1529. Exſtant etiam nonnullae editiones in primis recentiores, e. g. *argentoratenſis* 1602. in 12. lipſienſis 1603. in 8. & francofurtana 1608. in 12. quae MICHAELIS SCOTI nomen in fronte gerunt, vid. Niceron *Memoires* Tom. XV. p. 101. Miramur autem, quod neque P. Baile in *Dictionaire* Tom. III. p. 2558. neque Joannes Godofredus Schmutzerus inter libros, a MICHAELE SCOTO editos, quorum indicem exhibet, in *diſſertatiuncula de* MICHAELE SCOTO, *veneficii iniuſte damnato, Lipſ.* 1739. in 4. iſtius libri, nullam prorſus fecerit mentionem.

Sed adſenſum iis, ſupra memoratis, ſuum, praeter alios denegant Bernardus de la Monnoye in *Menagianis* Tom. IIII. p. 50. edit. *Amſterd.* 1716. in 12. & Chriſt. Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabric. *med.*

med. & infim. Latinit. L. XVIIII. p. 622. vbi *Menſam philoſophicam*, ab THEOBALDO ANGVILBERTO, Hiberno, artium, & medicinae Doctore, euulgatum eſſe ſcribunt, & editionem *pariſienſem apud Franc. Regnault.* 1507. in 8. & 1517. in 8. ſub eius nomine in lucem exiiſſe confirmant. Conf. Vincent. Placcii *Theatr. anonymor.* l. cit. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 182. Tom. I. *Annal. typogr.* p. 720. adducitur editio, hoc inſignita titulo: *Menſa philoſophica edente* THEOBALDO ANGVILBERTO Hybernien. *Artium & Medicine Doctore: Venundatur* Pariſiis *a* Johanne Petit *ſub interſignio lilii aurei; Parriſii impreſſ. anno ab orbe redempto quingenteſimo ſupra milleſimum* (1500) *pridie Idus Apriles.* in 12.

Editio, quam ad manus habemus, nullum auctoris nomen praefixum habet, & litteris gothicis impreſſa, in libris rarioribus collocari meretur. Tituli verbis, quae adtulimus, ſubiicitur Mariae virginis imago, lunae falcatae inſiſtentis, dextraque paruulum Jeſum geſtantis, ligno inciſa. Libro, qui in quatuor diſpeſcitur partes, praemittitur *Tabula titulorum*, & *probemium.* Epiſtola autem dedicatoria, e qua particulam Bernardus de la Monnoye in *Menagianis* protulit l. cit. in noſtra editione non exſtat. In *probemio* memorato, auctor de ſuo opere hac ratione differit: *Videtur omnino expediens vt ſermo menſalis vel ſit de natura rerum quibus veſcimur & potamus. vel de queſtionibus menſalibus quibus in menſa exercitamur vel de bis & illorum moribus & conditionibus, quibus in menſa ſociamur. vel de his iocis & ſolaciis honeſtis quibus in menſa recreamur. Ideo preſens opuſculum* menſam philoſophicam *intitulare decreui. & in* quattuor tractatus *partiales diſtinxi.* Primus *erit de harum rerum natura, quas per modum cibi vel potus in menſa ſumimus.* Secundus *erit de natura & moribus eorum cum quibus in menſa ſumus, vt in verbis menſe eorum moribus honeſte & vtiliter conformemur.* Tercius *de que-ſtionibus*

ſtionibus menſalibus, quibus in menſa philoſophice exercitamur. Quartus *de honeſtis iocis & ſolaciis quibus in menſa hilariter iocundamur.* In editionis calce haec leguntur verba: *Preſens liber,* (*quem* menſam philoſophicam *vocant*) *vnicuique perutilis compendioſe pertractans. in primis quid in conuiuiis pro cibis & potibus ſumendum eſt. deinde qui ſermones in illis ſecundum exigentiam perſonarum habendi ſunt & que queſtiones diſcutiende que inſuper facecie ſiue ioci interſerendi feliciter explicit. Impreſſus* Colonie *apud predicatores. Per me* Cornelium de Zyryckzee. *alme vniuerſitatis* Colonien. *ſuppoſitum Anno ſalutis noſtre M. CCCCC. VIII.* (1508) *Menſis vero Martii die XVII.* Circumfertur & alius liber ſeculo XV. impreſſus, qui inſcribitur *Menſa philoſophica & Reſponſorium curioſorum.* In folio litteris gothicis fol. 132. impreſſus eſt & in fine haec refert verba: *Explicit tractatus menſe philoſophice & Reſponſorii Curioſorum.* Lubek *impreſſus Anno Dni M. CCCC. LXXVI.* (1476). Auctor illius CONRADVS *de Media ciuitate* ſiue *halberſtadienſis* Ordinis Praedicatorum monachus eſt, qui ſeculo XIIII. exeunte & initio ſeculi XV. vixiſſe dicitur. Opus ab illo, quod deſcripſimus, plane eſſe diuerſum, haec, quemlibet, auctoris verba, docere poterunt, quae leguntur in *prologo: Preſens opuſculum quod de raris, & curioſis queſtionibus, ex diuerſis breuiter compilaui,* Reſponſorium Curioſorum *nominaui. Quia breues in eo reſponſiones ad huiusmodi quaeſtiones ordinaui, ſicut ex auctoritatibus autenticis melius & aptius potui inuenire. Et iſtum librum in* quatuor *libros partiales diſtinxi.* Primus *eſt de corporibus ſuperceleſtibus, ſiue elementis ſimplicibus & aliquibus mixtis ſcilicet mineralibus & vegetabilibus.* Secundus *eſt de animalibus in generali & eorum membris & partibus.* Tertius *de homine in ſpeciali.* Quartus *de animalibus in ſpeciali* &c. Prae ceteris de CONRADO halberſtadienſi, (ex quo vno, nonnulli, duos vel tres faciunt), quem Hippolyt. Maraccius P. I. *Biblio-*

bliothec. marianae p. 293. *Theologum praeſtantiſſimum & in diuinis ſcripturis vsque adeo eruditum* adpellat, *vt vniuerſum V. ac N. Teſtamentum memoria teneret*, legi merentur Jacob. Echardi *Scriptores ord. Praedicator.* Tom. I. p. 466 ſqq. 610. 632. Tom. II. p. 820. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 1023 ſqq. Jo. Andr. Schmidii *Diſſertatio de Triumuiris* halberſtadienſibus Clemente II. *Pont.* rom. Joanne Semeca *Praepoſito maiore* & Conrado de Halberſtad, *Ordin.* Domin. *Helmſtad.* 1715 in 4. Jo. Henr. a Seelen *Selecta litteraria* p. 589 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotb. med. & infim. Latinitat.* L. III. p. 1158 ſqq.

XXXIIII.

Scala celi, in fol. form. minor. folior. 168.

Omni titulo codex oppido rarus, charactere litterarum gothico exaratus, deſtituitur. Nomen auctoris, in *prologo* inuenitur, qui hac ratione inchoatur. *Incipit Prologus in* Scala celi. *Venerabili ac cariſſimo in* Xp̄r. *patri* Hugoni de coluberiis *ſancte* aquenſis *eccleſie prepoſito.* Frater JOHANNES JVNIOR *ordinis fratrum predicatorum filius veſter humilis ſi ipſum cum recommendatione humili & deuota.* Integrum prologum adtulit Joannes Henricus a Seelen in *Selectis litterariis Lubecae* 1726. in 8. p. 586 ſqq. In adducendo auctoris nomine, ſcriptores, qui huius libri fecerunt mentionem, mirifice diſcrepant. Joſias Simlerus in *Bibliotbeca* p. 357. Antonius Poſſeuinus in *Apparat. ſacr.* Tom. II. p. 161. Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 414. illum JOANNEM COLVMBERIVM nominant, ſed ſine dubio errorem admiſerunt, qui ex verbis *prologi* initialibus, haud intellectis, originem duxit. Pellegrino Antonio Orlandi,

in *origine e progreſſi della ſtampa e notizie delle Opere ſtampate da 1457. ſino al 1500.* p. 177. Lucas Waddingus, de *Scriptor. ordinis Minorum* p. 140. Henricus Wharton in *Appendice ad* Guilielmi Caue *Hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſiaſticor.* p. 73. Caſimir. Oudinus Tom. III. *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* col. 2226. Chriſtianus Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XXI. p. 914. *Lexicon Eruditorum* Tom. IIII. col. 2110. *Scalam caeli* a FRANCISCO EXIMENEZ ſiue XIMENIO, gerundenſi, Hiſpano, Epiſcopo elnenſi, & Patriarcha hieroſolymitano, qui circa annum 1400. vixiſſe dicitur, compoſitam eſſe, & editionem illius *Barcinone* 1501. prodiiſſe memorant. Sed forte JOANNIS JVNIORIS & FRANCISCI XIMENII *Scalae caeli*, opera ſunt plane diuerſa, quod aliis indagandum relinquimus. Veritati propius accedere videtur eorum ſententia, qui cum Jacobo Quetif in *Scriptor. ordinis Praedicator.* Tom. I. p. 633. JOANNEM GOBIVM, ordinis Praedicatorum monachum, qui circa annum 1350. vixerit, & *Junior* dictus fuerit, vt diſtinguatur a *Seniore*, eodem nomine gauiſo, qui circa annum 1314. mortuus eſt, *Scalae caeli* nominant auctorem. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 228. Jo. Henr. a Seelen *Selecta litteraria* l. cit. Omnium primam libri vocat editionem Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 414. not. 2. quae teſte Joanne Halleruord. in *Bibliotheca curioſa* p. 366. Valentino Erneſto Loeſchero in *Stromateo* p. 242. & Jo. Henrico a Seelen l. cit. *Lubecae* anno 1476. in fol. folior. 242. euulgata dicitur. Conf. *Annal. typographic.* Tom. I. p. 363. not. 1. Typographus quidem iſti editioni nomen ſuum non adpoſuit, ſed Pellegrino Anton. Orlandi l. cit. p. 433. Michael Maittaire l. cit. p. 363. & Jo. Henr. a Seelen l. cit. p. 589. opus a Luca Brandis de Schaſs excuſum eſſe perhibent. Ex adcurata iſtius operis recenſione, quam Jo. Henr. a Seelen

&

& Michael Maittaire ll. citt. exhibuerunt, illos etiam errare patet, qui cum Cornelio a Beughem in *incunabulis typograph.* p. 164. Pellegr. Anton. Orlandi l. cit. p. 177. & Jacobo Quetif l. cit. p. 164. editionem *lubecenſem* ad annum 1477. reiiciunt.

Editio, quae manibus noſtris verſatur, adlata fuit a Joſia Simlero, Antonio Poſſeuino, & Michael. Maittaire ll. citt. Eius in fine, haec typographi leguntur verba: *Anno milleſimo quadringenteſimo octuageſimo* (1480) *Liber iſte vocatus* Scala celi. Vlme *impreſſus per* Johannem Zainer *Explicit feliciter.* Quae Jo. Henrici a Seelen de hoc opere fuerit ſententia, haec eius verba p. 589. lectores docere poterunt: *Pertractantur in hoc ſummae barbariei monumento, ſerie litterarum, varia argumenta ſacra & moralia* e. c. Abſtinentia, Accidia, Adulacio, Adulterium, *&c. ſed intermixtis tot ridiculis fabellis, quisquiliis ac ſuperſtitionibus, vt male rebus ſuis conſulat, qui huius* ſcalae *ope ad* caelum *velit adſcendere. Copioſiſſimum huius libri argumentum quo conſideratur virgo Dei genitrix* fol. 161. 179. (edit. lubecenſ. noſtrae fol. 110-123.) *μαριολατρείαν oſtendit plane ſtupendam. Ob titulum* de Purgatorio *rectiſſime etiam notatur haec* ſcala *in pereximio* Nicolai Gryſenii *libro* Spegel des Antichriſtiſchen Paweſtdoms *fol. V. iii.* Vt hiſce viri clariſſimi dictis fides confirmetur, vnum alterumue florem, ex hoc roſario decerpemus. Fol. 37. ſub voce *Clericus*, haec occurrit narratio: *Legitur quod Clericus quidam pauper in domo militis hoſpitatus requiritur: quid pariſius didiciſſet. Qui reſpondit* ſcientiam naturalem & diuinitatis. *Tunc dominus habens anſerem, & voluit quod clericus diuideret eum ſecundum* ſcientiam naturalem. *Qui renuens. ſed coactus ita diuiſit. caput dedit domino: collum & alas filiabus, pedes famulis, crura filiis. & ait* mihi clerico debetur eccleſia. *Tunc in craſtino retentus a domino Cum in prandio quinque haberet perdices voluit vt ſecundum* ſcientiam diuinitatis *eos diui-*

 deret.

deret. Tunc clericus. in diuinitate Trinitas eſt principium. & ideo vobis & domine do vnam, & ſic eſtis tres. duabus filiabus vnam & ſic ſunt tres. duobus filiis vnam & ſic ſunt tres. Mihi ſoli duas & ſic ſumus tres. Fol. 71. ſub titulo *de cruce ſignatis*, haec legimus: *Quidam miles probiſſimus dum inuaſiſſet* Sarracenorum *aciem. ſic alloquutus eſt equum ſuum.* O bone Maurelle per multas dietas velociter portaſti me ad torneamenta ad haſtiludia ad guerras contra deum & etiam aduerſus infernum. modo emenda mihi. vt in hac die portes me ad paradiſum. & hoc in virtute crucis quae equitauit ſuper lignum. *Tunc equus ita virtuoſum impetum fecit ſuper inimicos* Xp̄i. *vt quot tangebat tot interficeret. finaliter equus interficitur cum dn̄o ſuo. Et in morte eius viſa eſt columba lucida. in cuius capite anima illius militis portabatur ad eternam gloriam cum magna comitiua ſanctorum.* Ex his ſimilibusque *gradibus* haec *ſcala* componitur. Auctores, ex quibus illos contulit Joannes Junior, nominat in prologo: *Gradus huius* ſcale *ſunt diuerſe materie que ſecundum alphabeti ordinem contexuntur. que ne contemnantur a legentibus expono libros a quibus flores elegi ſecundum quod a Deo eſt mihi donatum. Ex* vitis Patrum Jero. *ex libris* dyalogorum Gregori. *ex* floribus Sanctorum Jaco. de Voragine. *ex* hyſtoriis ſcolaſticis. *ex* Speculo exemplorum Jacobi de Vitriaco. *ex* gloſa Jero. ſuper bibliam. *ex* ſumma Fratris Vincencii. *ex libro magno* de donis ſpiritus ſancti. *ex* mariali magno. *ex libro* de vita & perfectione fratrum predicatorum. *ex* alphabeto narrationum. *Verum aliqua interdum inſerui applicando ad mores vel recitando que ita conſcripta non reperi ſed in predicationibus aliorum audiui* &c.

XXXV.

Ortulus anime cum oraciunculis aliquibus ſuperadditis, que tamen in prioribus libris non habentur. in 12. folior. 237. ſi *calendarium* praemiſſum folior. 20. non numeraueris.

Quinque editiones iſtius libri, *argentinenſem* per Jo. Knoblauch 1509. in 12. *lugdunenſem* impenſis Joan. Koberger, arte & induſtria Joan. Clein 1516. in 8. *moguntinam* per Joan. Scheffer 1516. *lugdunenſem* per Jo. Clein 1517. in 12. & *nurenbergenſem* per Federicum Peypus 1519. in 8. a raritate commendauit Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. 349 ſqq. quibus noſtram tum ob antiquitatem, tum ob raritatem longe praeferendam eſſe cenſemus. Aetatem illius haec, in fine conſpicua, verba produnt: *Elaboratum per prouidum virum Magiſtrum* Johannem Grüninger *in inſigni ac libera ciuitate* Argentina. *Anno incarnationis 1. 500. Pridie vero kalendas februarii.* Hiſce verbis typographi inſigne rubro colore decoratum adponitur. Michael Maittaire nullam prorſus illius notitiam habuiſſe videtur. Litteris gothicis partim rubris, partim nigris, vt noſtra aetate faſti, ſiue *calendaria* exſcribi ſolent, variisque ſanctorum, ſanctarumque imaginibus, ſatis nitide ligno inciſis, ſubinde ornata eſt. *Calendarium* praemiſſum, ſequitur *regiſtrum* libelli; Ipſe libellus his inchoatur verſiculis:

Ortulus anime.

Ortulus *exiguus varias vt ſepe ſalubres*
Herbas producit, quas medicina probat
Ortulus *hic* anime (*quem lumine cernis aperto*)
Proferet en iuſtum quod pietatis opus.
Hinc flores anime: poteris decerpere ſancte
Plures: & mentis pharmaca multa ſacre.

Folio IIdo. incipit *officium, ſiue curſus beate* Marie *virginis. iuxta ſtatutum* Vrbani *pape ſecundi. editum in concilio*, *apud* Clarum montem *celebrato.* Comparent quidem in hac etiam editione *quindecim orationes de paſſione dni. reuelate ſancte* Brigitte, *regine* Suecie, *deuotiſſime mulieri;* at vero non vltimum in illa occupant locum, ſed ſequitur illas, *Acceſſus altaris prout ponit magiſter* Wilhelmus (Durandus) *in* rationali diuinorum *parte IIII. Rubrica* celebraturus. qua particula libello imponitur finis. Cum iſti libelli ad ritualia eccleſiaſtica pontificiorum pertinent, illos omnes inter ſe diſcrepare, & pro diuerſitate locorum & paroeciarum, in quibus adhibebantur, diuerſas eorum eſſe editiones ſuſpicamur. Locus enim, quem Cl. Clement l. cit. p. 349. *orationibus* S. Brigittae, & quidem ex editione *lugdunenſi* 1517. in 12. adtulit, in noſtra editione hac ratione legitur: *Sequuntur nunc quindecim orationes de paſſione domini reuelate* S. Brigitte *regine* Suetie *deuotiſſime mulieri. Cum eſſet* Rome *recluſa apud ſanctum* Paulum. *Cum enim diu ſcire deſideraſſet numerum vulnerum domini* Jheſu. *Quadam die apparauit ei dominus dicens.* Corporis mei vulnera tot erant. ſcilicet quinque millia quadringenta & octoginta Que ſi veneratione aliqua proſequi volueris XV. pater noſter. & totidem Aue Maria. dicens quotidie per annum integrum. Sicque reuoluto anno. vnum quodque vulnus venerabiliter ſalutaſti. *Eamque docuit ſequentes orationes ad vnum quodque Pater noſter vnam orationem adiiciens: quam quicunque per circulum anni vnius easdem orationes deuote frequentauerit de eius progenie XV. anime de purgatorio liberabuntur. & XV. iuſti eiusdem progeniei in bono ſtatu confirmabuntur. & XV peccatores adhuc in mundo exſiſtentes conuertentur & cum hoc ipſe conſequitur gradum perfectionis & agnitionem & amarom contritionem omnium peccatorum* &c. Alterum locum, quem Cl. Clement excerpſit, in praeſenti exemplari fruſtra quaeſiuimus.

XXXVI.

XXXVI.

Oratio HERMOLAY BARBARI *laureati poete* ad federicum & maximilianum principes cum Gratulatione LVDOVICI BRVNI *laureati poete* de regis romanorum coronatione. in 4. folior. 14.

Cum Maximilianus, Friderici III. Imperatoris Romanorum princeps filius, & Auſtriae Archidux, communi Electorum & Principum Germaniae adſenſu, Rex eligeretur Romanorum, reſpublica Venetorum, gratulandi cauſſa, in aulam Imperatoris, quae tunc temporis Brugis in Belgio commorabatur, legatos miſit HERMOLAVM BARBARVM, & Dominicum Triviſanum. Primus ex iis HERMOLAVS BARBARVS hanc, cuius titulum adſcripſimus, *orationem* recitauit gratulatoriam, non quidem talem vti legitur, ſed in compendium quaſi redactam. Cauſſam iſtius rei in *epiſtola* ad Joannem Carandeletum, Romanorum Regis cancellarium, *orationi* in noſtra editione, ſubiecta, his ipſe verbis exponit: — *Tu docte vir obſecro ne mirere ſiqua legas in hoc libello que tunc dicta non fuerunt. nec enim addidi nunc ea. Sed detraxi tunc. admonitus ab aulicis extemplo quam limen attigi ne longus eſſem. ambicioſa reciderem. optima queque dicerem. patientiſſimis omnino ſed occupatiſſimis tamen principibus parcerem amputaui ſubito conſilio multa. quanquam quod poteſt conſilium fuiſſe ſi ſubitum. ea que tunc reſecui modo ſunt annexa. vtcunque veterum exemplo facimus quos* Fabio Quintiliano *teſte conſtat longe aliter ſcripſiſſe quam egiſſent.* ---- *Verum non dubito quin niſi amor te fallat. vt audiendo tunc. ita legendo non parum multa tibi diſplicitura ſint. Sed aequum queſo te nobis & cognitorem & iudicem prebe. conſiderans hoc & exiſtimans quod ſesquihoram antequam principes adirem ſignificatum nobis fuerit non duas orationes ſeorſum vt cogitabamus & paraueramus. ſed vnam duabus iunctim*

 haben-

habendam & recitandam eſſe. Plena difficultatis plena diſcriminis res erat. Tota, mibi ratio dicendi puncto temporis immutanda fuit. orationis filum vniuerſe retexui, atque vt breui rem complectar & cutis & facies ipſa prorſus interpolata eſt. &c. Perorauit *orationem* III. Non. Auguſti, *ad* Brugas *ſiue* Geſoriacum anno 1486. non 1488. vt per typothetarum errorem in Niceroni *Memoires* Tom. XIIII. p. 25. legitur. Reſpondit ad illius *orationem*, nomine Imperatoris & Romanorum Regis, ex tempore, Antonius Abbas admontenſis, quae *reſponſio extemporanea*, etiam, in hac, qua vtimur. editione locum inuenit. Idibus autem Auguſti HERMOLAVS BARBARVS, vna cum collega ſuo Triuiſano, a Rege Romanorum Maximiliano, Friderici Imperatoris iuſſu, Brugis, *eques auratus* creatus, & *aurea veſte*, vt in noſtra legitur editione, *donatus* fuit. Etiamſi haec *oratio*, plus vice ſimplici, exſcripta, variisque collectionibus inſerta fuit, raro tamen noſtra aetate, ſeorſum excuſae editiones in conſpectum veniunt. Haec editio, curante Petro Danhüſſer Nüenbergenſi, *arcium magiſtro*, monente in primis *facundo doctoque vate* Joanne Beckenhaub, litteris gothicis impreſſa fuit. Annus & locus impreſſionis quidem non adſcriptus eſt, ſed id *Norimbergae* anno 1490. factum eſſe, nos docet ſubſcriptio *epiſtolae*, qua Petrus Danhüſſer opuſculum *claro & nobili* Conrado Stepeck conſecrauit. Forte eadem editio eſt, cuius Jo. Henricus Leichius mentionem fecit in *Supplemento* Maittairiano p. 146. Adiicitur editioni praeter *reſponſionem* Joannis Carandeleti ad memoratam HERMOLAI BARBARI *epiſtolam*,

De sereniſſimi ac inuictiſſimi Maximiliani *Archiducis* Auſtrie Burgundie*que* &c. Romanor. *Regis nuper electi coronatione* LVDOVICI BRVNI poete laureati *ac* iuris vtriusque doctoris *gratulatio*, quae ex 411. hexametris compoſita eſt, & huius editionis raritatem auget. Pauciſſimis enim virorum doctorum, illam videre

re contigit, quia, cauſſam ob quam neſcimus, a Marquardo Frehero, aliisque *rerum* germanicarum *ſcriptorum* collectoribus omiſſa fuit. Initium illius tale eſt:

Sancta per eternum petra fundata tonantem
Chriſticolum claſſis magnum protenſa per orbem
Tempus adeſt. iam leta deo da carmine grates
Huncque diem iubeas memores celebrare nepotes
Ornentur iam templa nouis hinc frondibus. inde
Floribus. auleisque & gratos turis odores
Vndique percipiant altaria. lumina micant
Cerea phoebeam *miſſamque per ethera lucem*
Atque ſacerdotes ſolennia ſancta canentes
Relliquias & ſacra ferant diuina per vrbes
Atque ſuburbanos populos. Comitentur ad vnum
Quisquis adeſt. purusque puer mundeque puelle
Plebeiue chori cuncti gratentur ouantes
Nanque eſt ille dies memorabilis omne per euum
Quo generi humano Chriſtus *pietate ſuperna*
Contulit optanti quo nil potuiſſet haberi
Maius. quod recto delectum Maxmilianum
Judicio leroum iubet ante vocari
Nunc romanorum *ſacri tum deinde parentis*
Sufficere imperio. primamque hinc referre coronam
Inde aliam atque aliam patrum de more vetuſto
O deus omnipotens quis dignas reddere grates
Officii tanti valeat mortalis. habere
Ni capias. clemens pio reddere. ſume precamur
Sume igitur grates imo de pectore noſtras
Et pietate tua preſentia gaudia firma
Vt ſint perpetua. ac fatis illeſa futuris
Gaudeat vt Ceſar nato impoſuiſſe coronam
Imperii primam. natus ſumpſiſſe labores
Atque graues ſenio curas. quo publica poſſit
Auſpiciis res noſtra regi felicibus. atque
Sancta fides Chriſti *toto dominarier orbe.* &c.

Prima ſine dubio *orationis* editio eſt, quam Michael Maittaire anno 1486. prodiiſſe memorat in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 476. Forte eadem eſt, quae in Thom. Hyde *Catalog. Biblioth.* bodleianae Tom. I. p. 63. *eodem anno Brugis* in 4. vulgata dicitur. Niceron l. cit. editionem adducit, ſine loci & temporis indicio in 4. emiſſam. Anno 1520. prodierunt *panegyrici veteres, & aliqui recentiores*, cum praefatione Beati Rhenani *Baſil. per Joan. Frobenium* in 4. pp. 569. vbi iſta *oratio* etiam locum inuenit, vid. Niceron l. cit. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 403. In *orationibus clarorum hominum, vel honoris officiique cauſſa, ad Principes vel in funere de virtutibus eorum habitis, in Academia* veneta 1559. in 4. haec *oratio* etiam reperitur. Exſtat quoque in *orationibus gratulatoriis, in electione, coronatione, natiuitate, triumphis, nuptiis &c. pontificum, imperatorum, regum, principum &c. habitis, a legatis, virisue ſuae aetatis doctiſſimis, Hanouiae* 1613. in 8. p. 85--94. Adiecta eſt Libro XII. *Epiſtolarum* Angeli Politiani, & quidem in editione *Operum* Politiani omnium *Venet.* an. 1498. in fol. vid. quae ſupra Tom. I. p. 669. diximus. Marquardus Freherus illam inſeruit Tom. II. *Scriptor. rer.* germanicar. p. 185 ſqq. edit. *Francof.* 1637. in fol. & in editione Burc. Gotth. Struuii *Argentorat.* 1717. p. 408 ſqq. Alias editiones vid. in Chriſtoph. Hendreich *Pandect.* brandeb. p. 410. De HERMOLAO BARBARO vid. quae ſupra Tom. I. p. 128. a nobis prolata fuerunt.

LVDOVICVS BRVNVS italus, e marchionatu montisferratenſi oriundus, vixit adhuc Joan. Trithemii aetate, anno circiter 1494. Mentionem illius facit in libro *de Scriptor. eccleſ.* Cap. CMLVI. p. 229. edit. Jo. Alb. Fabricii, & illum elogio *viri vndecunque doctiſſimi, vtriusque iuris profeſſoris & celeberrimi interpretis, poetae laureati, philoſophi, & oratoris inſignis, ac diuinarum ſcripturarum non ignari, ingenio excel-*

len-

lentis, & diſerti eloquio, ornauit, qui vtroque genere ſcribendi, multa praeclara ediderit opuſcula, quorum vero nihil ad ſuas peruenerit manus, quam *carmen de coronatione* Maximiliani ſupra memoratum. Conf. Joſ. Simleri *Biblioth.* p. 461. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. med. & infim. Latinit.* L. XI. p. 854. Quod in aula Maximiliani Imperatoris diu vixerit, patet ex Jacobi Wimphelingi *epiſtola ad* Jacobum Spiegel, *nepotem, iureconſ.* in Marquardi Freheri *Scriptor. rer.* German. Tom. II. p. 767. edit. Struuii, vbi illum *eloquentisſimum* & ſibi *familiarisſimum* nominat.

XXXVII.

V*niuerſalis doctoris* ALANI de planctu nature liber.

Epitaphium ſepulchro ALANI inſcriptum
ALANVM breuis hora breui tumulo ſepeliuit
Qui duo: qui ſeptem: qui totum ſcibile ſciuit.

in 4. folior. 60.

Praeter rem, hoc opuſculum Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 15. ALANO cuidam, quem fingit Siculum, poetam & clarum oratorem, tribuit. Illud ſane ab ALANO AB INSVLIS fuiſſe compoſitum, nemo dubitat. Inter *opera* igitur eius, cura Caroli de Viſch, iunctim *Antuerpiae* 1654. in fol. edita illud opuſculum, quo in ſodomiae crimen inuehitur, ab editore p. 279 ſqq. relatum fuit. Qua tituli diuerſitate, illud ab auctoribus citari ſoleat, iam expoſuit Polycarpus Leyſerus, in *hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 1043 ſqq. vbi etiam carmina, ſiue vt vocantur *metra*, libro inſerta, trium codicum manuſcriptorum ope, emendata leguntur. Chriſtophor. Hendreichio, Caſimiro Oudino, Polycarp. Leyſero, Jo.

Alberto

Alberto Fabricio, aliisque, editio, cuius adſcripſimus titulum, incognita fuit, neque aliam adducunt, praeter Caroli de Viſch editionem, id quod huius editionis inſignem raritatem confirmat. Memoratur a Joan. Gebhardo, in *vita* ALANI AB INSVLIS, quam praemiſit eius *parabolis* ab Andrea Senftlebio, notis philologicis, illuſtratis, *Lipſ.* 1663. in 8. p. 10. & a Jo. Henric. Leichio in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 68. Litteris exſcripta eſt gothicis, oppido luculentis & nitidis, & in fine haec refert verba: *Explicit* ALANVS *de planctu nature feliciter. Impreſſus* Lyptzk *per* Arnoldum Colonienſem. *Anno gratie. M. CCCC. XCIIII.* (1494).

Quod ad *epitaphium*, in libri titulo conſpicuum adtinet, illud non integrum eſt, ſed verſu deſtituitur, qui talis fuiſſe dicitur:

Scire ſuum moriens, dare vel retinere nequiuit.

Hoc enim elogio, eius ſepulchrum marmoreum ornatum fuiſſe, quod Ciſtercii, in clauſtri parte laeua, templum ingredientibus, olim conſpiciebatur, contendit Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. II. p. 1390. Habemus de quo mox dicemus, ALANI *doctrinale altum*, commentario illuſtratum, in quo ALANI *epitaphium*, hac ratione expreſſum legitur:

ALANVM *breuis hora breui tumulo ſepeliuit.*
Qui duo qui ſeptem totum qui ſubdidit orbem
Scire ſuum moriens, dare vel retinere nequit (nequiuit).

Eosdem verſus poſtea retulit, huius *commentarii* auctoritate permotus Caeſar Egaſſius Bulaeus in *Hiſtoria vniuerſitatis* pariſienſis Tom. II. 437. ſed illos errare demonſtrauit Oudinus l. cit. Cum autem hi tres verſus, ob vetuſtatem & lituram, vix legi poſſent, *epitaphium* anno 1501. renouatum fuit, additis quatuor nouis verſibus

ALANVM

ALANVM breuis hora breui tumulo ſepeliuit
Qui duo qui ſeptem, qui totum ſcibile ſciuit
Labentis ſeculi, contemtis rebus egens ſit.
Intus conuerſus, gregibus commiſſus alendis
Mille ducenteno, nonageno quoque quarto
Chriſto *deuotus mortales exuit artus.*

Inſigni, hi quatuor verſus, recens additi, controuerſiae, de anno ALANI emortuali, occaſionem dederunt. Caſimirus Oudinus autem l. cit. firmiſſimis argumentis, multisque ſcriptorum teſtimoniis demonſtrauit, verſuum auctorem erraſſe, & ALANVM non anno 1294. ſed iam anno 1203. mortuum eſſe.

XXXIIX.

Doctrinale altum, ſeu liber parabolarum ALANI metrice deſcriptus, cum ſententiis & metrorum expoſitionibus vtilis valde ad bonorum morum inſtructionem. in 4. folior. 25.

Non quidem liber ipſe adeo rarus eſt, qui ſemel, iterumque, & ſaepius editus fuit, ſed editiones tantummodo inter libros rariores ſibi vindicant locum, quae ad primum artis typographicae ſeculum referri debent. Varias editiones recenſet Chriſtophor. Hendreich in *Pandect.* brandenb. p. 76. Guil. Caue in *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 709. Caſimir. Oudinus l. cit. col. 1406. Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. I. p. 92. Polycarp. Leyſerus l. cit. p. 1063 ſqq. vbi integer liber inſertus legitur. Inter recentiores editiones non vltimum ſibi vindicat locum, quae hoc inſignitur titulo: ALANI AB INSVLIS *parabolae, & ad easdem* Andreae Senftlebii, *JCti,* vratisl. *Notae philologicae. Opus poſthumum. Wratislauiae ſumtibus Eſaiae Fellgibelii Bibliop. Lipſiae Typis Colerianis* 1663. in 8. pp. 184. Edi-

Editionis curam mortuo Senftlebio, in ſe ſuſceperat Joannes Gebhardus, Prof. Conr. & Bibliothecarius eliſabethanus vratislauienſis.

Haec, quam manibus iam tenemus editio, charactere typorum gothico impreſſa eſt, & haec in fine, ob oculos ponit verba: *Doctrinale altum parabolarum* ALANI, *cum gloſa finit feliciter. Impreſſum* Colonie *per* Henricum Quentell. Anni indicium non comparet. *Gloſſae*, ſiue *commentarii* auctor non nominatur, ſed ſine dubio Matthaeus ille Bonhomme monachus ciſtercienſis eſt, quem *commentarium in parabolas* ALANI, compoſuiſſe perhibet Caeſar Egaſſius Bulaeus l. ſupra cit. Caſimir. Oudinus l. cit. col. 1390. aliique plures. Abſurda enim de ALANO narratio, quam ex eius *Commentario* auctores citati retulerunt, ipſis iis, in noſtro exemplari verbis legitur. Non ſolum autem haec narratio, ſed omnis etiam *commentarius*, ab auctore inepto profectus eſt, quare valde miramur, quod Oudinus l. cit. col. 1406. *commentarios eruditos* vocauerit. In Caroli Viſchii, Dunarum Prioris, ordinis ciſtercienſis collectione, *Operum* ALANI, libellus inſertus inuenitur, p. 421 ſqq. Plura de libro, vid. apud Auctores ſupra cit. Verſio ſine dubio gallica eſt, quam Michael Maittaire Tom. I. *Annal.* p. 547. hoc produxit titulo: *Les Paraboles de Maiſtre* ALAIN *en François. Paris par Antoine Verard, XX. de Mars. mil quatre vings & douze* (1492) in fol.

Sunt inter viros doctos, qui verſibus epitaphii, ſupra adductis permoti, duplicem ALANVM DE INSVLIS exſtitiſſe, ſibi perſuadent, vid. Guil. Caue l. cit. p. 674. & 708. Carolus de Viſch in *hiſtorica diſſert. de vita & morte* ALANI *magni* DE INSVLIS, *Doctoris vniuerſalis*, Operibus ALANI praemiſſa, & in *Bibliotheca Scriptorum ordinis* ciſtercienſis. *Colon. Agrip.* 1656. in 4. p. 12 ſqq. Caeſar Egaſſ. Bulaeus in *hiſtoria vniuerſitat.* pariſienſ. Tom. II. p. 432 ſqq. & p. 719 ſqq. Tom. III. p. 19 ſqq. ſed ſuam illis ſententiam

tiam relinquimus defendendam, & vnum ALANVM DE INSVLIS, ex ciuitate inſulana, Flandriae gallicae metropoli oriundum, doctorem pariſinum, Ripatorii Abbatem, antiſſiodorenſem Epiſcopum, atque tandem monachum Ordinis ciſtercienſis fuiſſe, & apud Ciſtercium anno 1203. mortuum eſſe exiſtimamus, quod etiam ſingulari *diſſertatione* probauit Caſimir. Oudinus l. cit. col. 1389 ſqq. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotb. med. & infim. Latinit.* L. I. p. 89 ſqq.

XXXVIIII.

Speculum naturalis coeleſtis & propheticae viſionis: omnium calamitatum tribulationum & anxietatum: quae ſuper omnes Status: Stirpes & nationes chriſtianae reipublicae praeſertim quae cancro & ſeptimo climati ſubiecte ſunt: proximis temporibus venture ſunt. in fol. folior. 18. cum figuris ligno inciſis.

Inſignem libri raritatem, ex eo colligere licet, quod nullus bibliothecae nobis ſe obtulerit catalogus, qui auctoris, & libri fanatici fecerit mentionem. Librum etiam vernacula lingua exſcriptum exſtare, legimus in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 1216. vbi illius titulus, his verbis adfertur: *Spiegel natürlicher himmliſcher vnd prophetiſcher Sehungen. Nürnberg* 1508. in fol. & Jacobus Bruckerus in *Originibus typographiae* auguſtanae, *hiſtorico filo deductis*, quae leguntur in *Muſeo* heluetico Tom. VI. Part. XXIII. *Turici* 1752. in 8. §. XIIX. p. 385. librum vernacula lingua editum, & a Joanne Schoenspergero *Auguſtae Vindelicorum* 1522. prelo ſubiectum fuiſſe, e *Catalogo Bibliothecae* ebnerianae Millenar. III. num. 198. p. 21. memorat. Auctoris nomen in libri fronte quidem non comparet, ſed a JOSEPHO GRÜNPECKH *presbytero*

tero indigno, illum eſſe compoſitum, patet ex *epiſtola* illius dedicatoria, *ad reuerendiſſimum in* Chriſto *patrem & dominum, dominum* Bernhardinum: *ſancte* romanae *eccleſiae, tituliqae ſanctae Crucis Cardinalem legatum.* &c. Quo tempore vixerit, definire non ſuſtinemus. Libro enim haecce typographi, in fine ſubiecta ſunt verba: *Impreſſum* Nurnberge *per me* Georgium Stuchs *ciuem* Nurnbergen. *Anno M. D. VIII.* (1508) *Septimo Kalendas Nouembris:* Epiſtola autem ad Bernhardinum, ſcripta dicitur *Ratisbone imperiali vrbe tercio idus Auguſti. Anno a nataliciis Chriſti diebus octauo ſupra milleſimum atque quadringenteſimum* (1408). Si coniecturae locum dare licuerit, per typothetarum errorem, annum *quadringenteſimum*, pro *quingenteſimo*, in exemplari noſtro, legi facile nobis perſuaderemus. Queritur auctor de abuſibus, qui in eccleſiam romanam irrepſerant. Illi niſi abuſus e medio tollantur, vltima imminere fata, tribus potiſſimum e fontibus, *ex coniecturis rerum chriſtianarum, aſtrorum ſcientia, & prophetarum, certiſſimis, aeternae veritatis teſtimoniis* dicit, quapropter, cum hic liber ante Lutheri reformationem, in lucem prodierit, Matthias Flacius Illyricus in *Catalogo Teſtium veritatis* Tom. II. p. 900 ſqq. edit. Simon. Goulartii *Lugdun.* 1597. in 4. auctori locum quemdam adſignauit. Ad Germaniam autem potiſſimum eius ſpectare praedictiones, verba teſtantur tituli: *ſuper ſtirpes & nationes chriſtianae reipublicae, praeſertim quae cancro & ſeptimo climati ſubiectae ſunt.* Nam Geographiae ſtudioſi, probe norunt Germaniam potiſſimum cancro, ſeptimo & octauo, vt vocant, climati ſubiacere. In memorata ad Bernhardinum *epiſtola*, inter alia his illum compellat verbis: *Coniice conſiderationis tuae oculos in ſequens* ſpeculum: *& videbis omnem ſpurciſſimarum abuſionum atque contaminationum ſaburram: qua nauigium eccleſiae nimis oneratum altis mergitur afflictionum paludibus, cernes, & innumera multo atrociora, quam hactenus in hanc ſuſpiriorum*

rum

rum colluuionem iaculata ſunt calamitatum ſpicula: quae fatorum ex officinis pendentia: & corporibus & animabus noſtris (ſi non vel ſumme prouidentie armis: vel deuotiſſimarum ad Deum ſupplicationum machinis reſtiterimus) minitantur internitiem. Quibus quidem viſis & ſedulo animaduerſis: facile poteris aliquorum cataplasmata conſiliorum & remediorum adhibere: quibus imperii vlcera & inde vulnera totius chriſtianae reipublicae ex toto ſanentur, niſi fortaſſe iſtud meum ſpeculum *offenderis inculti ſermonis ſcabritie: ſcolaſticeque latinitatis rubigine obſcurum: nec ſcripturarum auctoritate & grauitate ſatis politum & perſpicuum. Admoue precor doctas manus tuas: & pauxillulum effunde melliſlue doctrinae fauoris & beniuolentiae: & reddetur terſiſſimum, hii denique principes, quibus hanc meam lucubrationem exhortationis loco dedico: tanto libentius capeſſent: bonamque in partem interpretabuntur: quanto licentius & emendatius: ac etiam liberaliori ex animo tanti patroni proceſſit* &c. Eadem fere longa orationis repetit ſerie, in *praefatione ad reuerendiſſimos in* Chriſto *patres & dominos, dominos* N. Maguntinen. Colonien. Treueren. *eccleſiarum Archiepiſcopos, ſacri* Romani *imperii electores. ceteros omnes maiorum eccleſiarum moderatores Epiſcopos, Abbates, Prelatos & omnes eccleſiaſticos ceteros,* in qua illos hortatur, vt tandem aliquando euigilent, e negligentiae ſomno, animorumque confuſionis tenebris, in debiti officii, diligentiae, & celeritatis lucem. Liber in *duodecim* diuiſus eſt *capita*, quorum cuilibet figura ligno inciſa, ſi temporis genium ſpectauerimus, haud inelegans praemittitur. Capitum argumenta haec ſunt:

I. *De mutatione ſtatus chriſtianae reipublicae: quae ex manifeſtis ſignis caeli depromi poteſt, & liquido probari.*

II. *De confirmatione praedictorum, per vatidicos ſermones: cuiusdam ſancti vatis & preconis* Jeſu Chriſti, *qui*

qui iam per omnia eccleſiae limina: inſtar Jone *prophetē diſcurrens, chriſticolas exhortatur ad poenitentiam.* Illud caput hac ratione inchoatur: *Expergiſcimini o viri chriſtiani, e graui ſcelerum ſomno: atraque mortis caligine: auriumque & omnium ſenſuum veſtrorum corda reſcindentes verba mea intentiſſime percipite. Quia legem domini dei noſtri in latrinam, & omnes eius diuinos ſermones in obliuionis & contemptus cloacas abiecíſtis: coepiſtis virtutum in exercitatione prorſus delirare: in malicia ſapere & prudentiſſimi eſſe: omnem equitatem & iuſticiam ſubuertere: pupillorum & viduarum ſudore inebriari: patrimonium* Chriſti *ſcortorum deliciis diſſipare: ac etiam efferatam libidinem veſtram ſtupris: adulteriis: incoeſtu: & omni illicito concubitu, inexplebilem vero habendi voracitatem furtis & ſacrilegiis explere. denique dei templum per ſcelus & ſummam iniquitatem veſtram conſtitutum eſt lupanar & domus furum atque latronum, in quo non celebres hymni: ſed blaſphemiae caeleſtis principis reſonant. propterea extant adhuc pauci dies: & vniuerſa ciuitas katholica corruit, vsque ad fundamentum. Induite igitur vos ſaccis poenitentiae & contritionis. & a maiore vsque ad minorem occurrite domino lachrymis: tum miſerebitur veſtri, ſicut* niniuitarum *miſertus eſt. Sin autem poenitentiam reieceritis: illuceſcent e veſtigio dies luctuum: quibus a conſpectu malorum quae in vos craſſabuntur: fugere volentes: flumina in littoribus acclamabitis: vt vitam veſtram propicio fluxu excipiant: abrupta montium inuocabitis: vt lacera corpora veſtra in ipſa praecipitatione molliter delanient: arbores in ſyluis lachrymabilibus oculis implorabitis: vt ceruices veſtras ad ramos ſuſpendendas indulgenter ferant,* &c.

III. *Quo autore rumor iſte exortus ſit: ſcilicet nauicula* Petri *debeat iſtis annis ad multos periculorum ſcopulos concuti: & prope naufragari: eccleſiaſticique multifariam conturbari.* Hoc capite JOSEPHVS GRÜNPECKH lectoribus perſuadere cupit, praedictiones

nes iſta; alium habere auctorem, cuius modo veſtigiis ipſe inſiſtat. Ita enim ſcribit: —*hinc effluxit ille rumor de cleri, eccleſiaeque conturbatione. cuius quidem author eſt vir iuſtus, recti cordis: ſincere conſcientiae & flagrantiſſimi in Deum amoris: qui tali ex corruptela: aliisque preſciendi modis: expiſcatus eſt iſta futura mala; que vbiuis locorum modo predicto per ora hominum volitant. ea certe cum vel amoris vel terroris cauſa: in propatulum enunciauit: coepit mox phama, (ceu omni volucri velocius efferri ſolet) de hac re longe lateque diffundi. huius profecto ſancti viri auctoritati & diuinandi generibus innixus calamitatum ſeriem quae chriſtianam ſuper rempublicam his temporibus peculiariter venture ſunt: ita veſtris ſenſibus ſubiiciam: ac ſi illo temporis momento: ſaeuitiae ſue grandines in terram iacularentur* &c.

IIII. *de reipublicae chriſtianae conturbatione: quae ex coniecturis prauis & corruptis chriſtianorum moribus confirmari poteſt.*

V. *de ſecunda confirmatione fluctuationis chriſtianae reipublicae, ex ſolis & lune obtenebrationibus: magnisque erraticorum ſiderum congreſſibus.*

VI. *de tercia predictorum approbatione, ex certisſimis prophetarum & aeterne veritatis teſtimoniis.*

VII. *de primo* Eſaie *prophetae teſtimonio: quo probantur reipublicae chriſtianae incommoda ſub forma vinee quae cum bonos fructus ferre debebat, labruſcas protulit.*

IIX. *de ſecundo* Ezechielis *prophetae teſtimonio quo declarantur eccleſiae diſcrimina, propter horribiles idololatrias: quas ſub forma templi* Salomonis *preuidit.*

VIIII. *de tercio* Ezechielis *prophetae teſtimonio, quo exhibentur poene & afflictiones vtriusque ſtatus eccleſiaſticorum & ſecularium: ſub forma duarum ſororum turpiter fornicantium: & in primis laicorum.*

H 2 X. *de*

X. *de quarto* Ezechielis *prophetae teſtimonio: quo enumerantur calamitates ſpiritualium ſub forma ſororis minoris.*

XI. *de quinto* Ezechielis *prophaete teſtimonio: quo pateſiunt generalis ſtatus chriſtianae reipublicae abuſiones: eiusque calamitates: ſub forma mulieris pauperrime nate: & a magno viro educate: atque etiam tandem matrimonialiter deſponſate; quae tamen omnium ingrata beneficiorum exponit ſe omnium adulterio.*

XII. *de enumeratarum calamitatum rerumque omnium concluſione: cum adiectione quorundam articulorum concordantium aſtronomicam certitudinem cum theologica veritate: liberantiumque autoris dicta ab erroris decipulis.* Septem tantummodo in medium profert *articulos,* reliquos CXIII. quos in promtu habuit, in tertium *mutationis mundi* librum, tres quidem libri ita, qui, vt ait, *incude adhuc pendebant,* inſcripti fuerunt, retulit. Vtrum eiusmodi tres libri lucem viderint, ignoramus. In concluſione *ſpeculi naturalis, caeleſtis, & propheticae viſionis,* barbarum & hiſpidum ſcribendi genus, & figuras, quas cuilibet libro praemiſit, excuſat. Deſcripſit librum, & ex illo excerptum, cum duabus figuris dedit, Johan. Wolfius in *Lectionum memorabilium & reconditarum* Tom. II. *Lauingae* 1600. in fol. p. 326 ſqq. Idem Wolfius l. cit. p. 324. inſeruit D. JOSEPHI GRÜNPECK *prognoſticon, ab anno trigeſimo ſecundo vsque ad annum quadrageſimum Imperatoris* Caroli Quinti *pleraſque futuras hiſtorias continens.* Exſtat etiam liber, qui ſine loci anni, & typographi indicio, in 4. hoc titulo inſignitus prodiit: *Prophezeien vnd Weiſſagungen, Vergangene, Gegenwärtige, vnd künftige Ding, Geſchichten vnd Zufäll aller Stände, den Frommen zu Ermahnung vnd Troſt, den Böſen zum Schrecken vnd Warnung, bis zum Ende verkündent, als* Doctoris Paracelſi, Johann Liechtenbergers, M. JOSEPHI GRÜNPECK,

PECK, Joan. Carionis, *Der* Sibyllen *vnd anderer*. Inueniuntur in hoc libro fol. 97--100. M. JOSEPHI GRÜNPECK *von Reformation der Chriſtenheit vnd der Kirchen*. Num excerptum ex *Speculo naturalis, caeleſtis, & propheticae viſionis*, aut opuſculum plane ſit diuerſum, dicere non poſſumus, cum nobis tam felicibus eſſe non licuit, vt librum euoluere potuiſſemus. Illius nobis ſuppeditauit notitiam M. C. H. *Bericht von* Johan Liechtenbergers *Weiſſagungen* 1689. in 4. p. 8 ſqq. Sine dubio eiusdem libri teutonici, repetita eſt editio, quae in *Catalogo Bibliothecae* vockerodtianae p. 222. an. 1620. in 4. prodiiſſe dicitur. Conf. Wilh. Ernſt Tenzelii *monatliche Vnterredungen* an. 1689. p. 979. vbi editio memoratur an. 1549. & p. 852.

Non confundendus eſt JOSEPHVS GRÜNPECKH *presbyter*, cum eiusdem nominis, *medico*, burghuſano, Bauaro, qui ſeculo XV. ad finem vergente vixit, & Auguſtae Vindelicorum medicinam exercuit, & inter primos fuit, qui de *mentulagra* ſeu *morbo gallico* ſcripſerunt. Liber eius non facta anni & loci mentione in lucem exiit hoc titulo: *Tractatus de peſtilentiali ſcorra ſiue malo de* francos, *originem remediaque eiusdem continens, compilatus a venerando viro Magiſtro* Joſepho Grunpeck *de* Burckhauſen *ſuper carmina quaedam* Sebaſtiani Brant, *vtriusque iuris doctoris* in 4. plagg. 12. vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 432. Friderici Boerneri *Bibliothecae librorum rariorum phyſico-medicorum, hiſtorico-criticae Specimen I. Helmſtad.* 1751. in 4. num. XIIII. p. 29 ſqq.

XXXX.

P. FAVSTI ANDRELINI *Foroliuienſis Poetae laureati atq. Oratoris clariſſimi* Epiſtolae proverbiales & morales longe lepidiſſimae nec minus ſententioſae. in 4. folior. 14.

PVBLII FAVSTI ANDRELINI *epiſtolas prouerbiales* raras eſſe, praeter Jacobum Burckhardum in *Commentario de linguae latinae in* Germania *per XVII. Secula amplius fatis* Tom. I. *Hanouer.* 1713. in 8. p. 467. not. (q), Jo. Ludolph. Bünemannum in *Catalog. libror. rariſſ.* p. 80. & Theophil. Sincerum in *librorum nonniſi rariorum notitia* Tom. I. p. 24. nos docuit Cl. Dau. Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 323. Sed vehementer miramur, quod nemo eorum, qui *epiſtolas* haſce recenſent, & inprimis poſterior, qui ſeptem diuerſas produxit editiones, noſtrae editionis fecerit mentionem, cuius in fine haec leguntur verba: *Finis nouem epiſtolarum adagialium* P. FAVSTI ANDRELINI *iuxta muſarum videlicet numerum & trium (quot Charites ſunt) epigrammatum ex aedibus* Matthiae Schürerii Seleſtatini, *Kalen. Julii Anno poſt dominicum natalem M. D. X.* (1510). Illam ad editionem *argentoratenſem* anni 1508. exſcriptam eſſe, teſtatur Beati Rhenani ad Hieron. Gebviler, Seleſtati bonas litteras profitentem *epiſtola*, ſcripta *Seleſtati. pridie Kalen. Septembris. Anno MDVIII.* Beati Rhenani *epiſtolam* ſequitur 1) FAVSTI ANDRELINI, *ad illuſtrem* Franciae *Cancellarium*, Joannem de Ganay, *epiſtola nuncupatoria*, & eiusdem FAVSTI, *ad illuſtrem* Franciae *Cancellarium*, Guidonem Rupefortem, epigramma. *Epiſtola prouerbialis* I. ad eumdem Guidonem Rupefortem, argumentum pertractat: *quod hactenus in procudendo tantum carmine inſudauerit, nunc demum ſolutam orationem adgrediatur.* II. *Amico reconciliato, aut raro aut nunquam fidendum.* III. *Quod* Aeneis *non ab omnibus intelligatur, dubiam habens*

habens cum Iliade *palmam.* IIII. *Non eſſe antiquatis obliteratisque verbis vtendum.* V. *Non habendum eſſe cum foeminа commercium.* VI. *Temporis iactura nihil eſſe neque pernicioſius neque deteſtabilius.* VII. *Quod pueri ab optimo praeceptore, candidis, tum litteris, tum moribus ſint imbuendi.* IIX. *Labores otio anteponendos.* VIIII. *Quod ideo epiſtolas ſcribat, adagiis ſcatentes, quia paucis magna & moralia complectuntur.* His *epiſtolis* ſubiiciuntur tria *epigrammata* 1) *in obitum* Guidonis Rupefortis, Franciae *Cancellarii*, *nunquam ſatis laudati*, P. FAVSTI ANDRELINI epigramma. 2) *Eiusdem de eodem* epigramma, 3) *eiusd.* epigramma, *de* Joanne Ganeo, Guidonis Rupefortis, *quam diligentiſſimo ſucceſſore.* Inſertae fuerunt P. FAVSTI ANDRELINI Epiſtolae *Farragini epiſtolarum laconicarum Baſil. per Robert. Winter* 1565. P. II. p. 497 ſqq. Conf. Silu. Jo. Arenhold *Conſpect. Biblioth. epiſtolar.* p. 69. Specimen prouerbialis ſtili ex epiſtola VIIII. dedit Jacob. Burckhardus l. cit. Joannem Arboreum, laudunenſem, Theologum pariſienſem, in iſtas *epiſtolas* ſcripſiſſe *commentarium* teſtatur P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 230. & *Catalog. Biblioth.* bodleianae Tom. I. p. 38. & 245. Chriſt. Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabrician. *med. & infim. Latinit.* L. XVI. p. 58.

XXXXI.

P. FAVSTI ANDRELINI *Foroliuienſis*, *Poetae & Oratoris clariſſimi*, de virtutibus cum moralibus tum intellectualibus, Carmen digniſſimum. *Eiusdem* elegiae quaedam caſtiores, ſanctioresque. in 4. folior. 23.

E rarioribus iſte liber, P. FAVSTI ANDRELINI opuſculis eſt, cum omnes fere, qui vitam illius expoſue-

ſuerunt, & opera edita recenſuere, ſcriptores, ſilentio illum praetermiſerunt. Editionem, qua vtimur, curavit Beatus Rhenanus, & nomine Jacobi Fullonii, Bernenſium Rhetoris, inſcripſit. FAVSTVM ANDRELINVM in *carmine*, quod DCV. abſoluitur hexametris, *pro Archetypo* habuiſſe ſcribit *Iſagogen in Ethicorum libros*, a Jacobo Fabro, ſtapulenſi, concinnatam. Scripſit hoc *carmen panegyricum* P. FAVSTVS ANDRELINVS, regius poeta laureatus, *ad* Robertum Briſſonetum, *Archiepiſcopum* remenſem, *&* Franciae *Cancellarium*, & *ad* Petrum Coardum, *primum Praeſulem* parrhiſienſem. In *epiſtola* ad poſteriorem, *carmen* ſe excogitaſſe ait, cum ſaeuiente tum febre, tum cancro, mirum in modum diſcruciaretur. Caeterum peripateticos hac in re, potiſſimum ſequendos cenſuit, quod illi non e quatuor tantum, vt ſtoici, ſed e duodecim fontibus, omne honeſtum decorumque deriuari contenderint. *Elegiae nouem*, carmini philoſophico adiectae, ſine dubio ex *elegiarum libris III. Pariſ.* 1494. editis, excerptae a Beato Rhenano fuerunt, in primis cum ille, in *epiſtola* ad Fullonium, ſe *elegias* tantummodo *caſtiores* adiunxiſſe *molles* autem, *vt tenerae aetatulae pernicioſas*, reieciſſe confirmat. In fine editionis, haec typographi leguntur verba: P. FAVSTI ANDRELINI *de virtutibus carmen atque eiusdem elegias*, Mathias Schürerius Heluetenſis, *ſtamneis vſus calamis* Argentoraci *exſcripſit Menſe Februario. Anno M. D. VIIII.* (1509). *Dn.* Maximiliano *P. F. Aug.* Romanis *Imperitante*. Neque Niceron in *Memoires* Tom. XXXIIX. p. 270 ſqq. in catalogo librorum a Beato Rhenano editorum, neque Michael Maittaire in *Annal. typograph.* iſtius editionis fecerunt mentionem. Forte eadem editio eſt, quam Adr. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 114. *Argentorat.* 1508. in 4. vulgatam ſcribit. Locus praeterea, ob *carmen philoſophicum*, P. FAVSTO ANDRELINO, fuiſſet adſignandus a Jo. Chriſtophor. Gottſchedio in *Commentatione de poetis philoſophis*, quam

quam eminentiſſ. R. E. Cardinalis Melchioris de Polignac *Antilucretio, Lipſ.* 1748. in 8. praemiſit.

XXXXII.

Heus lector nouarum rerum ſtudioſe, Hic habentur de Fortuna Franciſci Marchionis Mantuae, F. BAPTISTAE MANTVANI Cramen (*Carmen*) elegantiſſimum. Videbis in eo carmine; quanti *celeberrimus poeta* inuictiſſimum Caeſarem Maximilianum faciat, quid de Rege Francorum Ludouico, ac Venetis ſentiat. Epiſtola elegiaca FAVSTI ANDRELINI, qua Anna Franciae regina Ludouicum Franciae regem maritum ſuum, poſt ſubactos Venetos, ad ſe reuocat. ANTONII SYLVIOLI *Pariſienſis* chilias, de triumphali atque inſigni Chriſtianiſſimi Francorum regis Ludouici Duodecimi in Venetos victoria. PETRI DE PONTE *Brugenſis Caeci*, de abitu & reditu pacis carmen. Sunt in eo multa ad Maximiliani Caeſaris ac Margaritae Maximiliani filiae laudem pertinentia. *Domini* ZACHARIAE *Abbatis* ad Venetos elegia, de dominio eorum breui diruendo, & vt ad cor reuertantur. in 4. folior. 39.

Collectionem iſtorum opuſculorum poeticorum, in lucem emiſit Beatus Rhenanus, & Thomae Aucupario, poetae laureato dicauit, *ex vrbe ſeleſtatina, bonarum litterarum nutrice quinto idus Junias an. 1510.*

Primum locum F. BAPTISTAE MANTVANI *carmen*, in quo, vt Beatus Rhenanus ſcribit, *Principis* mantuani, magmedici *tyranni*, *ſacratiſſimique Imperatoris* Maximiliani, *ac* Ludouici aurelianenſis, Franco-

rum *regis, bellicam aduerſitatem, captiuitatem & miſeram in hoſtiles manus prolapſionem graphice complectitur.* Beati Rhenani *municeps* Kierherus, id ſua manu Pariſiis exſcripſerat, & Humelbergii ope adiutus, ad archetypum recognouerat. Inſertum fuit poſtea *carmen operibus* MANTVANI in vnum corpus collectis.

De PVBLIO FAVSTO ANDRELINO foroliuienſi Italo, poeta XXII. annorum, laurea Romae coronato, & poſtea per triginta annos, academiae pariſienſis Profeſſore, qui diem obiiſſe dicitur anno 1518. vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 550 ſqq P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 230. Georg. Viuiani Marcheſii *vitae virorum illuſtrium* foroliuienſium, *Foroliuii* 1726. in 4. p. 230 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII P. I. p. 110 ſqq. Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & inf. Lat.* L. XVI. p. 58 ſqq. Quae de titulo *poetae regii* & *reginei*, quem nomini ſuo, in libris editis nonnunquam adſcripſit ANDRELINVS, iudicauerit P. Baile, vid. l. cit. not. A. *Menagiana* Tom. I p. 115. & quae Bernardus de la Monnoye Tom. IIII. p. 93. hac de re adnotauit. Conf. Bartholom. Caſſanaei *Catalogus gloriae mundi* Part. X. Conſiderat. XXXXV. fol. 231. a. edit. *Francof. ad Moen.* 1586. in fol.

De ANTONIO SYLVIOLO pariſienſi, apud omnes fere ſcriptores altum eſt ſilentium. Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 55. haec pauca tantum de illo retulit: ANTONIVS SYLVIOLVS Pariſien. *poeta & orator inſignis, ſcripſit* comoedias *plures*, elegiarum lib. I. epigrammatum lib. I. dialogos *plures & graues*, de Venetis triumphum. Poſterius opuſculum ſine dubio illud eſt, quod in noſtra editione inſcribitur, *de triumphali atque inſigni chriſtianiſſimi inuictiſſimique* Francorum *regis* Ludouici *duodecimi in* Venetos *victoria, Chilias heroica.* Adiicitur illi *exultantis* Galliae *paean, intercalaribus verſibus, pro reſtituta reuerendiſſimo*

patri

patri ac dno. Georgio Ambaſiano, *ſummę authoritatis legato, incolumitate* Mediolani.

De PETRO DE PONTE caeco, brugenſi, infra plura dicemus, cum editionem Lucani rariſſimam, illius adnotationibus inſtructam, recenſebimus. Hoc *carmen ad circumſpectisſimum dominum* Robertum du Gaſt coqueriticeae *porticus moderatorem* perſcripſit.

De ZACHARIA Ferrar. Vicentino, Abbate ſubaſienſi nihil compertum habemus. In Antonii Poſſevini *Apparat. ſacro* Tom. III. p. 378. & 379. tres Zachariae inueniuntur, qui iisdem fere temporibus vixerunt. Nimirum Zacharias Ferrerius, Vicentinus, Epiſcopus gardienſis, qui *hymnos* compoſuiſſe dicitur, Zacharias Lilius, Vicentinus, quem *de gloria & laudibus beatorum* ſcripſiſſe perhibet, & Zacharias, Vicentinus, cartuſianus, quem Maximiliani I. Caeſaris tempore vixiſſe, & *ordinis ſui originem carmine* (vid. quae de hoc carmine eiusque auctore Zacharia Benedicto, vicentino, Tom. I. p. 309. a nobis prolata fuerunt) *heroico, & quidem fuſe* ceciniſſe memorat. Sine omni dubio aut prior, aut poſterior, *carminis*, quod in collectione reperitur, auctor eſt. In fine illius haec leguntur typographi verba: Argentorati, *in* Schüreria-nis *aedibus Eccleſiae* Julio II. Maximiliano *imperii* Deo Opt. Max. *Totius machine rectore. M. D. X.* (1510) *Junii XX.* A Michaele Maittaire nulla, in *annalibus typographicis* editionis mentio facta fuit.

XXXXIII.

LEONHARDI (BRVNI) *Aretini* de Studiis & litteris ad illuſtrem dominam Baptiſtam de Malateſta Tractatulus in 4. folior. 6.

Haec editio admodum rara, litteris gothicis excuſa, & Jo. Alb. Fabricio, Joanni Petro Niceron, Viro Cl. Lau-

Laurentio Mehus, & aliis, incognita fuit, qui editionem non antiquiorem, quam *argentinenſem* anno 1521. ab Alexandro Braſſicano, editam in 8. memorant. Eadem forte eſt, quam Joan. Henric. Leichius in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 79. adtulit. Verba enim, quae nota 5) leguntur typothetarum errore, vt ſaepius in hoc libro, factum eſſe conſpeximus, transpoſita, & ad alium ſpectare librum credimus, cum non credibile ſit, vno eodemque anno, ex eadem officina typographica, duplicem libelli editionem, in lucem exiiſſe. In fine exemplaris, quod ad manus habemus, haec leguntur verba: *Impreſſum* Liptzk *per Baccalarium* Martinum Lantzberg Herbipolenſem *Anno Xpr. 1501.* Transſcripſit vero & impreſſori tradidit hunc *tractatulum* Georgius Arnoldi Kemnitzenſis, *artium magiſter*, & conſecrauit praemiſſa *epiſtola Liptzk, pridie kalendas Maias 1501.* ſcripta, Nicolao Bachmann *Plebano* kemnitzenſi. Teſte Nicerono Tom. XXV. p. 286. idem libellus a Gabriele Naudaeo editus fuit hoc titulo: LEONARDVS Aretinus *de ſtudiis & litteris, ad* Iſabellam Malateſtam, *ex Bibliotheca* Gabriel. Naudaei, *cum eiusdem* Naudaei *praefatione ad* Lucretiam Barberinam, *lectiſſimam nobiliſſimamque puellam*, *Pariſiis apud viduam Guilielm. Pelé* 1642. in 8. Conf. Tom. VIIII. *Memoires* p. 93. *Catalogus omnium operum* Gabriel. Naudaei, pariſini, *Cardinalis* Mazarini *Bibliothecarii*, qui adiicitur *Naudaeanis, Amſterd.* 1703. in 12. p. 249. Inſertum etiam eſſe opuſculum Hugonis Grotii, *& aliorum diſſertationibus de ſtudiis inſtituendis*, *Amſtelod.* 1645. in 12. p. 414 ſqq. & *variorum Auctorum conſiliis & ſtudiorum methodis, collectis a* Thom. Crenio, *Roterodami* 1692. in 4. Tom. I. Num. X. teſtatur idem Niceronus in *Memoires* Tom. XXV. l. cit.

De LEONARDO BRVNO, arretino, vid. praeter ſcriptores, in *Analectis* noſtris *litterariis* p. 37 ſqq. citatos Gerard. Joan. Voſſius *de Hiſtoricis latinis* L. III.

Cap.

Cap. V. p. 508. Barthol. Facius *de viris illuſtribus* p. 9 ſqq. Jannotius Manettus in *Oratione in funere* LEONARDI BRVNI arretini recitata, quam Laurentius Mehus, etruſcae academiae cortonenſis, ſocius praefixit LEONARDI BRVNI, arretini *epiſtolis*, quas hoc titulo in lucem emiſit: LEONARDI BRVNI Arretini *Epiſtolarum Libri VIII. Ad Fidem Codd. Mſs. ſuppleti, & caſtigati. Et plus quam XXXVI. Epiſtolis, quae in editione quoque* Fabriciana *deerant, locupletati Recenſente* Laurentio Mehus Etruſcae *Academiae* Cortonenſis *Socio, Qui* LEONARDI *vitam ſcripſit*, Manetti, & Poggii *Orationes praemiſit, Indices, Animaduerſiones, Praefationemque adiecit, Librumque Nonum, ac Decimum in lucem protulit. Acceſſere Eiusdem Epiſtolae Populi* Florentini *nomine ſcriptae nunc primum ex Codd. Mſs. in lucem erutae. Florentiae 1741. Ex Typographia Bernardi Paperinii. Sumptibus Joſephi Rigaccii. Superiorum permiſſu.* Pars I. pp. 128 & 142. excepta, ad Eminentiſſ. ac Reuerendiſſ. Principem ANGELVM MARIAM, R. E. Cardinalem Presbyterum QVIRINVM, Sedis apoſtolicae Bibliothecarium, Epiſcopum brixienſem cc. *epiſtola* dedicatoria folior. 4. Pars II. pp. 24. & 256. Conf. etiam merentur quae de LEONARDO BRVNO leguntur in Jo. Georg. Schelhornii *Amoenitat. litterar.* Tom. III. p. 225 ſqq. in *Anmerkungen* zu des Hrn. von Voltaire überſetzten *Verſuche einer Abhandlung von der epiſchen Dichtkunſt*, in Hamburgiſchen *Magazin* Tom. IIX. p. 375 ſqq. in Jacobi Lenfant *Poggianis* Tom. I. P. I. p. 11 ſqq. in Giovambatiſta Recanati *Oſſervazioni critiche, ed apologetiche ſopra il libro del Sigr.* Jacopo Lenfant *intitulato* Poggiana p. 30 ſqq. in Jacques George de Chaufepié *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 442 ſqq. in Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 337 ſqq. & Tom. II. P. III. p. 287 ſqq. in David Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 26 ſqq.

XXXXIIII.

XXXXIIII.

BASILII *Magni* Liber de Studio poetarum & oratorum quo pacto qualiterque legi debeant. in 4. folior. 10.

Multae huius verſionis, quae Leonardum Brunum, arretinum, habet auctorem, exſtant editiones, quae omnes fere, alio & diuerſo titulo inſignitae fuerunt, id quod variis virorum doctorum hallucinationibus locum dedit. Sic v. c. Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 287. S. BASILIVM *de liberalibus & ingenuis artibus* Leonardo arretino *interprete, & de inuidia* Nicolao Perotto *interprete Bonon.* 1497. in fol. & *Paris.* 1543. in 8 prodiiſſe ſcribit, & mox BASILIVM M. *de legendis antiquorum libris, ab* Leonardo Bruno, in latinum ſermonem conuerſum, veluti librum a priore diuerſum, memorat, variasque eius editiones recenſet. In omnibus fere codicibus mſs. hunc librum diuerſis titulis inſtructum eſſe adfirmat vir Cl. Laurentius Mehus, in *vita* Leonardi Bruni, arretini. l. cit. p. LXX. & vt dictis conſtet fides, e diuerſis bibliothecis, VI. protulit Codices mſs. quorum quilibet, alium prae ſe fert titulum, quod etiam poſtea in editis libris factum eſſe conſpicimus. Sic e. g. liber titulo *Magni* BASILII *de inſtitutis iuuenum, Brixiae per Boninum de Boninis de Raguſia* 1485. cum aliis opuſculis in 4. prodiit, vid. Michael. Maittaire *Annal. typographic.* Tom. I. p. 462. Eodem teſte Tom. I. p. 631. S. BASILIVS *de liberalibus ſtudiis, & ingenuis moribus* Leonardo arretino *interprete, & de inuidia* Nicolao Perotto *interprete, per Benedictum Hectoris bononienſem. Bonon.* 1497. in fol. excuſus fuit. Conf. Niceron l. cit. Jo. Henric. Leichius in *Annal. typogr.* lipſienſis p. 82. editionis mentionem fecit, cui talis praefigitur titulus: M. BASILIVS *de poetarum, oratorum, hiſtoricorum ac philoſophorum legendis libris cum commentario* M. Jo. Honorii cubitenſis, *Lipſ. per Jacob.*

cob. Thanner 1504. in 4. Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. II. p. 486. editionem ſine loco & anno impreſſionis, vulgatam hoc titulo adtulit: *Magni* BASILII Ceſarie Capadocie *Arch. ad nepotes, quo pacto gentilium libros legere Chriſtianos oporteat, per* Leonardum Aretinum *traductas*, eamque admodum raram eſſe dixit, hoc addito elogio: *Cette verſion merite l'attention des curieux parcequ'elle eſt de* Leonard Aretin, *& très peu connuë.* De aliis editionibus vid. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. graec.* L. V. Cap. XVIIII. p. 74 ſqq. qui Leonardi verſionem *diſertam* & *elegantem* nominat. Niceron l. cit.

Editio, qua, dum haec ſcribimus, vtimur, charactere litterarum gothico, non addito indicio anni, per Arnoldum de Colonia excuſa fuit, vnde adparet, quod *Lipſiae* natales acceptos referat. Id ſine dubio, ſeculo XV. ad finem, properante factum eſſe, ex eo coniicimus, quod nulla adhuc littera initialis opuſculo addita fuerit. Dicauit Leonardus Brunus verſionem ſuam Colutio Salutato.

Poſuerunt autem praeter Leonardum Brunum, in conuertendo in latinam linguam BASILII *λόγῳ πρὸς τοὺς νεοὺς, ὅπως ἂν ἐξ ἐλληνικῶν ὠφελοῖντο*, operam ſuam Raphael Maffeus volaterranus, Janus Cornarius, Juſtinus Goblerus, Franciſcus Craneueldius, Martinus Hayneccius & Hugo Grotius. Varias iſtarum verſionum editiones recenſuit Joan. Alb. Fabricius l. cit. Poſterioris verſio, cum textu BASILII graeco, & Plutarchi libro *de audiendis poetis*, hoc titulo nitidiſſime in lucem edita fuit: Πλουτάρχου Χαιρονέως Βιβλίον πῶς δεῖ τὸν νέον Ποιημάτων ἀκούειν. καὶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Μεγάλου Ομιλία πρὸς νέους Οπως ἂν ἐξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων. *Cum interpretatione* Hugonis Grotii. *Variantes lectiones & notas adiecit* Joannes Potter A. B. Εκ Θεάτρου ἐν Οξονίᾳ Ετει Θεογονίας 1694. in 8. form. maior. Recuſa haec *potteriana* editio, vna cum nouis Jo. Henr. Maii,

Maii, filii, *adnotationibus* & adiecta in calce Leonardi Bruni *verſione* fuit *Francof.* 1714. in 4.

Scriptores varios veteres, & recentiores, qui in exponenda BASILII magni, Neocaeſareae circa annum Chr. CCCXVI. nati, & anno CCCLXXIX. cum per octo annos, eccleſiae caeſareenſi Epiſcopus praefuiſſet, mortui, vita verſati ſunt, longa ſerie recenſet Joan. Alb. Fabricius l. cit. p. 61 ſqq. quibus addi poterit Apollinare Agreſta *vita del Protopatriarca* S. BASILIO magno *In Meſſina, nella ſtamperia di Vicenzo d'Amico* 1681. in 4. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 543 ſqq. Joan. Georg. Werenberg *Diſſertatio de prudentia* BASILII magni in *refutandis haereticis, Lipſ.* 1724. in 4.

XXXXV.

De laudibus liberalium diſciplinarum Oratio Luculentiſſima complurium ex eis principes Authores continens: in Auſpicatu ſtudii Senenſis habita. in 4. folior. 12.

A DOMINICO PICCOLOMINEO ſenenſi, *in initio ſtudii oratio* habita dicitur, fol. II. opuſculi, quod nullo addito loci, typographi, & anni indicio editum eſt. Illud initio ſtatim ſeculi XVI. in lucem exiiſſe, exiſtimamus, propterea quod litteris romanis, ſi titulum exceperis, vbi characteres conſpiciuntur gothici, ſatis luculentis exſcriptum eſt. Iſtam vero officinam typographicam, e qua *oratio* prodiit, typis litterarum graecis deſtitutam fuiſſe, ex eo adparet, quod lacuna in noſtro exemplari reperitur, verbis Baſilii magni, de inſigni muſices in hominum animos efficacia, graecis deſtinata. Operam etiam perdidimus in indagando DOMINICO PICCOLOMINEO, cum apud

apud ſcriptores &, bibliothecarum catalogos, quos ideo euoluimus, neque illius, neque libri ab ipſo editi, mentionem factam fuiſſe inuenimus, ex quo opuſculi noſtri inſignem colligimus raritatem. In altera tituli pagina, haec leguntur epigrammata:

Jo. Baptiſtae adueduti *hexaſticon.*

Pone malum virus procul hinc quicunque ſororum
Munera ſacra cupis nec ſecus accipies.
Pluraque cum niteant moneant te dogmata flacci:
Ne proprium feriant taela retorta caput.
Plura benigne legens paucis arcana mineruae
Alterius digne ſancta labore feres.

DOMINICVS *ad lectorem.*

Quisquis ad ingenuas totum ſeſe applicat artes:
Haec legat: hic laudes: fructus: & author ineſt.
Quisquis ab ingenuis ſtudiis diſceſſit amatis:
Haec legat: haec reuocant ad ſtudium iuuenes.
Nec tamen ipſe legas ciliis oculisque retortis:
Inuidia: tabie liuida frons abeat.
Tandem ſi qua forent reprehenſu digna: benigne
Nos moneas: monitis ipſe fauebo tuis.
Nec mirum eſt peccaſſe: meo ter quinque ſub aeuo
Bisque ſuper: tauri lumina ſol rapuit.
Quod niſi conſiliis multis parere putarem:
Non prolata palam haec inuidioſa forent.
Si cupis Antaea *rabie lacerare maligne;*
Senſeris eſſe meis viribus herculeam.

Niſi plane fallimur, verba:

meo ter quinque ſub aeuo
Bisque ſuper: tauri lumina ſol rapuit.

DOMINICVM PICCOLOMINEVM, ante XVII. aetatis annum, menſe Februario, luminibus fuiſſe orbatum, & illum ideo in *catalogis eruditorum caecorum*, locum obtinere demonſtrant. In *oratione* laudantur grammatica, dialectica, rhetorica ac eloquentia, poetica, hiſtoria, arithmetica, geometria, muſica, aſtrono-

 mia,

mia, philoſophia, medicina, quibus legum adiicitur encomion. Omnia veterum auctorum teſtimoniis & exemplis, ex ſacra & profana hiſtoria depromtis, illuſtrantur.

XXXXVI.

Habes in hoc volumine lector optime, diuina LACTANTII FIRMIANI opera nuper per Janum Parrhaſium accuratiſſime caſtigata: graeco integro adiuncto: quod in aliis cum mancum tum corruptum inuenitur. In hoc vero emendatiſſimum inuenies. Eiusdem epitome. Carmen de Phoenice. Carmen de Reſur. Dni. Habes etiam Joan. Chry. de Eucha. quandam expoſitionem. & in eandem materiam Lau. Vall. Sermonem. habes Phi. adhortationem ad Theodo. & aduerſus gentes Tertul. Apologeticon: habesque tabulam noviter impreſſam. *Cum gratia & priuilegio:* in fol. folior. 160. & 22. ſi titulum, operis elenchon, & rerum ac vocum indicem, folior. 12. exceperis.

Perrara haec editio, & nitide impreſſa eſt litteris romanis, qua iam vſus eſt Joannes Ludolph. Bunemannus, quod in *praefatione* ſuae editionis, diſertis teſtatur verbis, ſeque ex vſu compertum habere ſcribit, plures mutationes, quas recentiores editores, vel Tuccio Correctori florentinae iuntinae, vel Aldo adſcribunt, a Parrhaſio eſſe profectas. Chriſtophorus Sandius in *Nucleo hiſtoriae eccleſiaſticae* illam inter eas refert editiones, quae reliquis antiquioribus correctiores ſunt limatioresque, quod illum recte feciſſe adſerit Bünemannus *l. cit.* Jo. Alb. Fabricius illam addu-

adduxit Tom. III. *Bibliotb. lat.* L. IIII. Cap. III. p. 397. & Nicolaus Lenglet Dufreſnoy in *Catalogo variarum editionum* LACTANTII, edit. *Lutet. Paris.* 1748. II. Tom. in 4. praemiſſo p. XXXVIII. ſed illam ipſe non vidit. Michaeli Maittaire incognita fuiſſe videtur. In fronte comparet imago S. Joannis baptiſtae ligno inciſa, manu vexillum tenentis, cum his verbis: *Ecce agnus Dei*, qui etiam pedibus adpoſitus cernitur. In altera tituli pagina legitur *epiſtola* Joannis Tacuini *ad Reuerendiſſ. in* Chriſto *patrem & Dominum* D. Marcum S. Mariae in porticu, *Diaconum Cardinalem* Cornelium, ſcripta *Venetiis anno M. CCCCC. X.* (1510) *quinto decimo Kalendas Januarias.* Haec ſine dubio *epiſtola* eſt, quam Bünemannus l. cit. Parrhaſii adpellat *praefationem*, praeter illam enim non alia in noſtro exemplari reperitur. In fine *adhortationis* Philippi *ad quemdam* Theodoſium *Judaeum*, vt Chriſti religionem, relicta Judaeorum ſuperſtitione coleret, ex Suida, haec Joan. Petri Valeriani bellunenſis *ad pios lectores* exarata eſt *epiſtola*, quam omiſſis ſcribendi compendiis heic adſcribimus:

Nequid chriſtianae pietatis amatori deſit impreſſo iam elegantiſſimo LACTANTII FIRMIANI *opere: In quo ea, quae ad Deum & Trinitatem ſpectant luculenter admodum elucubrauit, viſum eſt cum iis* Tertulliani *diſſertationem, qua deliram haereticorum opinionem reprobat, diluit, ac refellit, & aliquid de euchariſtia ſubiungere: quod myſterium a* LACTANTIO *aut intactum: aut incuria temporum deperiiſſe conſtabat. Quare praeclaram* Joan. Chryſoſtomi *viri & ſanctitate & eruditione clariſſimi enarrationem, in diui* Pauli *ad* Corinthios *particulam quae legitur in coena domini ab* Hieronymo Donato P. V. *viro vndecunque laudatiſſimo latinitate donatam, addere collibuit, neque non ſinceriſſimam* Laurentii vallenſis *in eandem materiam oratiunculam, ac in* Judaicam *perfidiam manifeſtarium ex* Suda (*Suida*) *teſtimonium, ex quo deprehenditur,*

quod ipſi quoque Jeſum Chriſtum *Sotera noſtrum dei filium eſſe non inficiantur. quae omnia benigne lector & vſui & oblectamento futura chriſticolis omnibus opinabamur. Vale.*

Huic *epiſtolae* talia typographus adſcripſit verba: *Diuina opera* LACTANTII FIRMIANI *& aliorum ſupradictorum Impreſſa* Venetiis *mira arte & diligentia* Joannis de tridino *cognomento* Tacuini *finiunt. M. CCCCC. IX.* (1509) *die III. Januarii dominante inclyto principe* Leonardo Lauredano. Tertulliani vero *Apologetico* haec ſubiecta ſunt verba: Quinti Sep. Tertulliani *apologeticus aduerſus gentes cum ſermone pulcherrimo de aeterna vita explicit. Quod opus arte & impenſis* Joannis Tacuini *fuit impreſſum* Venetiis *anno Domini M. D. IX.* (1509) *die nono Nouembris: dominante* Leonardo Lauredano *principe illuſtriſ.* Reliqua, quae in hac editione digna memoratu ſunt, expoſita iam fuere in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresd. Tom. II. p. 227 ſqq. quorſum lectores noſtros ablegamus. Id autem addendum exiſtimamus, quod fol. 164. in fine carminis *de Phoenice*, praeter particulam ex Ouidii *Metamorphos.* L. XV. vbi de Phoenice agitur, Dantis quoque legantur verſus:

Coſſi per li gran ſaui ſe confeſſa
Che la phaenice *more e poi rinaſce*
Qñ alcinque centeno anno ſe rap̄ſa
Herba ne biada in ſua vita non paſce:
Ma ſol de incenſo lachyme & amomo
E nardo: e myrrha ſon le vltime faſce.

Non autem vnica editio eſt quam deſcripſimus, quae ex Joannis Tacuini de Tridino, officina in lucem prodiit typographica. In *catalogo* enim Nicolai Lenglet Dufresnoy, *variarum* LACTANTII *editionum* praeter noſtram inuenimus p. XXXVII. editionem *Venetiis cura Joan. de Tridino* 1502. in fol. &p. XXXIIX. *Venet.* 1511. *a Jo. de Tridino.* Illam vero, quam anno

no 1509. ex officina Joannis de Tridino, prodiiſſe ſcribit, non diuerſam eſſe ab illa quae an. 1510. prodiiſſe dicitur, eſſe ſuſpicamur, quoniam *epiſtola* typographi, editioni, quam deſcripſimus, praemiſſa, annum vti iam diximus 1510. prae ſe fert. Vtrum editio *Veneta* 1521. in den *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresden, & a Nicol. Lenglet Dufresnoy ll. citt. memorata, ex eadem Joan. Tacuini de Tridino euulgata fuerit officina, pro certo adfirmare non ſuſtinemus, cum typographi nomen ll. citt. adpoſitum non legitur.

Omnium prima & rariſſima LACTANTII eſt editio, cuius in calce haec leguntur verba: LACTANTII FIRMIANI *de diuinis inſtitutionibus aduerſus gentes libri ſeptem, nec non eiusdem ad* Donatum *de Ira Dei liber vnus, vna cum libro de opificio hominis, finiunt ſub anno Domini MCCCCLXV.* (1465). *Pontificatus* Pauli *Papae ſecundi anno eius ſecundo, Indictione XIII. die vero antepenultima Menſis Octobris. In venerabili Monaſterio* Sublacenſi. *Deo gratias.* Vid. de illa Michael. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 6. vbi Opus romano charactere cuſum, & *ea artis pompa ad amuſſim exactum* fuiſſe ſcribit, *vt nemo qui viderit, nomen Typographi abeſſe non indignetur.* Ab opificibus germanis, qui artem typographicam ex Germania primum in vrbem tranſtulerunt romanam, editionem excuſam eſſe exiſtimat eminentiſſimus Princeps ANGEL. MARIA R. E. Cardinalis QVIRINVS in *vindiciis*, quas Paulli II. Veneti Pontif. Max. *vitae* per Michaelem canenſium Epiſcopum caſtrenſem conſcriptae & ex codice angelicae bibliothecae, editae, *Romae* 1740. in 4. form. mai. praemiſit Cap. I. p. XV. cum ad ſublacenſe monaſterium, ob hoſpitalitatem monachorum teutonicorum, quos eo tempore, monaſterium illud incoluiſſe, deprehendit eminentiſſimus Princeps, diuerterent, priusquam Romam concederent. Conf. *Appendix qua comprobatur* Paul-

li II. *pontificatus felicitati deberi optimorum ſcriptorum editiones, quae* Romae *primum prodierunt, poſt diuinum Typographiae inuentum, a* germanis *opificibus in eam vrbem aduectum*, quae ab eminentiſſ. QVIRINO eidem Paulli II. *vitae* ſubiecta eſt, §. I. p. 107 ſqq. vbi etiam aliae LACTANTII editiones vetuſtiores & rariores, ita quidem adcurate, vt nihil poſſit ſupra, deſcribuntur. Legi etiam meretur de prima editione ſublacenſi, quam Bernardus de Montfaucon in *Diario* italico, *Paris.* 1702. in 4. Cap. XXII. p. 339. minus recte ad annum 1461. retulit, Joan. Ludolph. Bünemanni *praefatio*, editioni LACTANTII *Lipſ.* 1739. in 8. form. mai. praefixa, num. 1. & Nicolai Lenglet Dufresnoy *Catalog. variar. editionum* LACTANTII, p. XXXVII. vbi variae nominantur bibliothecae, in quibus rariſſimus codex adſeruatur.

XXXXVII.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Diuinarum inſtitutionum Libri VII. De ira Dei Liber I. De opificio Dei Liber I. Epitome in libros ſuos liber acephalos. Phoenix. Carmen de dominica reſurrectione. Carmen de paſſione domini. in 4. pp. 433. ſi 10. folia priora non fuerint memorata.

Inter editiones *Operum* LACTANTII, quae *ex officina Andreae Cratandri*, euulgatae fuerunt, haec ſine dubio, omnium prima eſt. Id *Baſileae menſe Februario* anno 1521. accidiſſe, verba in fine conſpicua, docent. Litteris italicis ſiue currentibus editio exſcripta eſt, cui Andreas Cratander, praefatiunculam, *ad omnes ſolidioris theologiae ſtudioſos*, praefixit, in qua, haec LACTANTII *opera, quanta potuit diligentia, ad plurium exemplarium fidem recognita* eſſe adfirmat.

Orae

Orae paginarum, variae lectiones pauciſſimae adſcriptae fuerunt. Prima, praeterea, omnium haec eſt editio, quae *carmen de paſſione domini* additam habet, quod *in vetuſtis exemplaribus inuentum* eſſe ſcribit editor. Praeter Hieronymi ſuccinctam LACTANTII *vitam*, initio voluminis conſpicitur, *Annotatio* ſiue index *Capitum in libros* LACTANTII. In fine autem legitur: *Interpretatio dictionum graecarum, quae in* LACTANTIO *reperiuntur, de verbo ad verbum facta, idque vt rudium tyrocinio conſulatur, recenſente emendanteque* Marco Muſuro. Jo. Ludolphus Bünemannus, in indice editionum LACTANTII, quem in *praefatione* exhibet, hanc editionem num. 22) repoſuit, & hoc elogio ornauit: *Eſt baec correcta ſane editio, quae varias lectiones, ſed minus multas in margine ſolet indicare. Plerumque cum ed.* Aldina 1515. *conuenit.* Sandius *in* Nucleo Hiſt. Eccleſ. *teſte* Jo. Fabricio *in* Hiſt. ſuae biblioth. *Part. I. p. 176. banc editionem praefert editioni* Betuleii. *Eſt quidem nitidior & emendatior; ſed* Betuleii *editio, non paucas lectiones* Aldina *veriores nobis dedit.* Repetita fuit in *officina Andreae Cratandri. Baſil.* 1524. in 4. vid. Jo. Ludolph. Bünemann. l. cit. num. 23). Nicol. Lenglet Dufresnoy *Catalogus* p. XXVIIII.

XXXXIIX.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Diuinarum inſtitutionum Libri VII. De ira Dei Liber I. De opificio Dei Liber I. Epitome in libros ſuos, liber acephalos. Phoenix. Carmen de dominica reſurrectione. Carmen de paſſione Domini. Praeterea, eorum quae in toto hoc opere notatu digniora viſa ſunt, index copioſiſſimus. *Baſileae, apud Andream Cratandrum, & Jo. Bebelium,*

lium, menſe Januario, Anno M. D. XXXII. (1532) in fol. folior. 149. non numeratis 10. fol. prioribus.

Sine omni praefatione, editio ſatis nitida, adcurata, & rara, in lucem prodiit, quae Michaeli Maittaire plane incognita fuit, & Joanni Ludolpho Bünemanno, ex aliorum tantummodo relatione, nota fuiſſe videtur. Conf. Nicol. Lenglet Dufresnoy *Catalogus editionum* p. XXXIIX. Ea potiſſimum, cum ederet LACTANTIVM, vſus fuit editor cantabrigienſis. In illa primum occupat locum, excerptum *de* LACTANTIO, *ex* Hieronymo *de viris illuſtribus*, & *index eorum, quae in* LACTANTII *operibus, praecipua habentur.* In fine, repoſita fuit *Interpretatio dictionum graecarum, quae in* LACTANTIO *reperiuntur, de verbo ad verbum facta, idque vt rudium tyrocinio conſuleretur, recenſente emendanteque* Marco Muſuro.

XXXXVIIII.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Opera, quae quidem extant, omnia: videlicet Inſtitutionum Diuinarum Libri VII. De Ira Dei Lib. I. De opificio Dei Lib. I. Epitome Librorum Diuinarum Inſtitutionum. Phoenix. Carmen de Dominica reſurrectione. Acceſſerunt Xyſti Betuleii Auguſtani pia ac erudita Commentaria, nunc primum in lucem edita. *Cum gratia & priuilegio Caeſ. Maieſt. & Chriſtianiſſ. Gallorum regis. Baſileae per Henricum Petri.* in fol. pp. 559. ſi praemiſſa folior. 12. & index 10. folior. exceptus fuerit.

Ante nouem iam annos, nimirum anno 1554. mortuus erat Xyſtus Betuleius, cum LACTANTIVS eius com-

commentario illuſtratus, a filio Emanuele Betuleio, verbi Dei, Sulzbergae, in Briſgoia, miniſtro anno 1563. in lucem ederetur. Dicauit illum editor, partim ſuo, partim vniuerſi betuleiani generis nomine, Joanni Baptiſtae, *reipublicae* auguſtanae *Conſuli*, & Paullo Heinzelliis *fratribus germanis*. Epiſtolam dedicatoriam quinque foliorum ſequitur Xyſti Betuleii *praefatio*, ſcripta *menſe Auguſto* 1545. in qua diſputatur contra Lactantiomaſtigas, vtrum lactantiana ſcripta, recte in ſcholis iuuentuti praelegi, & enarrari conueniat; id quod variis argumentis confirmatur, ſimulque oſtenditur, quod recte LACTANTIVS, in ſcholam auguſtanam fuerit receptus, & inſtitutis in eum, a Betuleio, praelectionibus illuſtratus. Suo id comprobare dubitauit adſenſu Richardus Simon, qui in *Lettres choiſies* Tom. II. *Amſterd.* 1730. in 8. Lettr. XXV. p. 178. *Cette edition*, ait, *n'eſt recommandable que par le Commentaire de cet Auteur* (Betuleius) *&* *par une preface où il agite cette queſtion, s'il eſt utile de lire dans les écoles aux jeunes gens les livres de* LACTANCE. Betuleius *prend l'affirmative contre quelques* Ciceroniens *qui aſſocioient à* Ciceron, Terence, Ceſar, Saluſte, *&* Tite Live. *Il veut qu' on y ajoûte* LACTANCE: cur igitur non ego LACTANTIVM addam? *Pour moi je ne ſuis pas de ce ſentiment: car* LACTANCE *avec toute ſon élegance eſt bien éloigné de la pureté du langage de ces anciens Ecrivains.* Subiuncta eſt praefationi *vita* Xyſti Betuleii, a Joanne Nyſaeo conſcripta, quam breue eiusdem Nyſaei, ad Emanuelem Betuleium praecedit *carmen*. Libris LACTANTII ipſis, praemiſſa eſt LACTANTII *vita*, a diuo Hieronymo deſcripta, cum Sophronii graeca verſione. Cuilibet capiti ſubiungitur Betuleii *commentarius*, quem auditoribus ſuis, iu ſchola auguſtana, in calamum dictauerat. Quod autem ipſe Betuleius hoſce *commentarios*, non in lucem emiſerit, factum eſſe, ait Emanuel filius, ob difficilia & funeſta bella, quibus vniuerſa fere Germania, tunc temporis oppreſſa

 fuit,

fuit, & mors Betuleii, quae poſtea interuenit. Quale pretium, viri docti, huic editioni, & Betuleii *commentariis* ſtatuerint, vid. in Jo. Ludolph. Bunemanni *praefat.* in LACTANTIVM num. 34. Cum in editione *aldina* an. 1535. textus LACTANTII, nonnullis additionibus, quae tamen, ne lectoribus fraudem facerent, duobus aſteriſcis notatae fuerunt, auctus eſſet, Xyſtus Betuleius nonnullas ex iſtis additionibus, in ſuam editionem recepit, & pro genuino LACTANTII textu omnino habendas eſſe contendit. Id vehementer diſplicuit, Michaeli Thomaſio, de cuius editione, mox plura nobis dicenda erunt, qui iſtas additiones *ab haereticorum manu potius*, *quam a Codicum fide* obueniſſe exiſtimat, & in *praefatione* dictatoria quaſi voce edicit, ſe LACTANTII textum a multis erroribus liberaſſe, *qui eius libris dolo*, *&* *fraude veterum haereticorum additi fuerant.* Conf. eminentiſſ. ANGELI MARIAE Cardinal. Bibliothecar. QVIRINI *Adpendix* cit *ad vitam* Paulli II. p. 111. In fine editioni betuleianae, additus fuit *index rerum & verborum*, in LACTANTIO praecipue memorabilium.

De Xyſto Betuleio, vid. quae ſupra Tom. I. p. 155. adnotauimus.

L.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI Diuinarum inſtitutionum Libri VII. De ira Dei Lib. I. de opificio Dei Lib. I. Epitome in libros ſuos, liber acephalos. Carmina aſſcripta LACTANTIO. Phoenix incerti auctoris. Venantii Honorii Clementiani Fortunati presbyteri Italici ad Felicem Epiſcopum carmen de Paſcha, Incerti auctoris carmen de paſſione. Omnia ſtudio Michaelis Thomaſii emendata, cum notis eiusdem. Graeca-

rum

rum vocum latina interpretatio. Index in LACTANTIVM ampliſſimus. *Antuerpiae ex officina Chriſtophori Plantini M. D. LXX.* (1570) in 8. pp. 560. ſi ea, quae praemittuntur, & editioni adiiciuntur, folior. 52. non computata fuerint.

Michael Thomaſius Taxaquetius, ex inſula Baleario-maioricenſi oriundus fuit. Studia, in academia ilerdenſi, & bononienſi, tanta tractauit ſollertia, vt iuris canonici Doctor, & an. 1556. regis Hiſpaniae Conſiliarius, & Secretarius, tandemque Epiſcopus ilerdenſis crearetur. Quae eius fuerit in negotiis publicis pertractandis dexteritas, quae eruditio, ex eo coniicere licet, quod nonſolum ad concilium tridentinum miſſus, ſed etiam a Gregorio XIII. iis adiunctus fuerit, quibus *decreti* Gratiani, emendatio commiſſa fuerat. Scripta eius edita, atque inedita recenſentur ab Antonio Poſſeuino Tom. II. *Adparat. ſacri* p. 446. a Nicolao Antonio in *Bibliotheca* Hiſpan. *noua* Tom. II. p. 117. Controuerſiae hoc loco ὡς ἐν παρόδῳ mentionem facere liceat, quae inter Jo. Ludolph. Bünemannum, & Chriſtoph. Auguſt. Heumannum agitata fuit. Poſterior nimirum in *praefatione* ſui LACTANTII not. (b) Richardum Simon, Jo. Alb. Fabricium & Jo. Lud. Bünemannum, recte quidem incuſauerat erroris, quod Joſephum Iſaeum, Caeſenatem, ſequuti, ex vno viro duos fecerint, & Michael. Thomaſium, a Michaele Thoma Taxaquetio diſtinxerint. Hoc aegre ferens Bünemannus ſuam defendere ſententiam, & Iſaei potiſſimum auctoritate, comprobare ſtuduit in *praefat.* ſui LACTANTII num. 15) codic. mſs. Thomaſium & Taxaquetium, homines omnino fuiſſe diverſos, quod profecto minime ſcribere ſuſtinuiſſet, ſi Nicolai Antonii l. cit. euoluerit, vbi haec leguntur: Michael Thomaſius Taxaquet Balearis majoricenſis *Caeſareo ac pontificio iuri operam nauauit, cum* Ilerdae *apud* Catalanos, *tum* Bononiae *in* Italia. *Praeclaram*

claram eius doctrinam eruditionemque ſcripta prae ſe ferunt; *ſcilicet* LACTANTII FIRMIANI opera *emendauit & notulas addidit Antuerpiae ex officina Plantiniana* 1570. Sententiae tamen ſuae fautorem nactus eſt Bünemannus, eminentiſſimum QVIRINVM, qui in *Adpendice ad* Paulli II. *vitam*, ſemel, iterumque, & ſaepius cit. Michaelem Thomaſium, a Michaele Thoma Taxaquetio, diſtinguere omnino videtur. Conf. Nicolai Lenglet Dufresnoy *Elenchus manuſcriptorum codicum* LACTANTII, qui p. XXXI. mentem ſuam de iſta controuerſia, hac ratione expoſuit: *Miror ſaepiſſime a doctis appellari codicem MS.* Taxaquetii, *cum* Taxaquetius *non ſit alius a* Michaele Thomaſio LACTANTII *editore*, *qui* Balearo-Maioricanus *erat. Is Medio ſeculo XVI.* Bononiae *Juri Pontificio ac Ciuili*, *cum*, *vt ait ipſe*, (in epiſtola ad Granuellen. Cardin. LACTANTIO anni 1570. praefixa), *operam daret*, *vidit*, *non antiquiſſimum modo codicem* LACTANTII *ſaepius decantatum*, *ſed etiam aliud exemplar in eadem Bibliotheca* S. Saluatoris Bononienſis, *minus equidem antiquum*, *at non impar illi antiquiſſimo.* Nicolaus Antonius Bibliothecae hiſpan. nouae *Tom. II. in fol.* Rom. *1672. pag. 117. hanc controuerſiunculam dirimit. Sic enim ait*, (vid. verba quae iam excerpſimus) --- *Alia eius opera recenſet* Nicolaus Antonius: *ſed ſuſpicor*, *vnde natus ſit error:* Latinus Latinius *haec manu ſua notauit initio* lactantianae *editionis* aldinae *1535. in qua varias lectiones* bononienſium *MSs. deſcripſit:* Emendare coepi (*inquit*) Libros hoſce LACTANTII ex variis lectionibus duorum codicum, quorum alter ex bibliotheca S. Saluatoris bononienſis, litteris longobardicis deſcriptus mirae vetuſtatis, alter itidem Bononiae ab erudito viro Michaele Thoma Taxaquetio, ex Balearium maiore inſula orto, diligentiſſime excuſſus, atque examinatus eſt. Earum vero emendationum copiam fecit mihi Taxaquetius cum Romae eſſet, meque mirifice diligeret: quae eſt hominis humanitas. *Haec porro eadem* Latinii *manu*, *ad calcem*

lactan-

lactantianae Epitomes *ſcripta ſunt.* Emendationi huic primam adhibui manum Romae 1558. tertio Cal. Junii. *Hinc procul dubio anſam arripuerunt* Iſaeus, *aliique viri eruditi, ſecernendi* Michaelem Thomam Taxaquetium *a* Michaele Thomaſio, LACTANTII *editore. At error ab vno ſemel patratus, facile ad plures dimanauit. Non igitur culpandus erat* Heumannus, *quod* Michaelem Thomaſium, *a* Michaele Thoma Taxaquetio *non diſtinxerit aut ſeparauerit. Si ergo doctis occaſio euenit eruditorum errata reprehendendi, id ſobrie, id modeſte fiat, velim, nec illos vnquam iuueniliter exagitent.*

LACTANTII editionem, iuſſu Pii V. Pontificis romani adornatam, inſcripſit nomine Antonii Perenoti Cardinalis. Rom. *IIII. Non. Januar.* 1569. Vſus fuit codice manuſcripto, litteris maiuſculis, ante octingentos, vt ille quidem exiſtimauit, aut mille annos, ante Gothorum in Italiam irruptionem, exarato, qui in bibliotheca S. Saluatoris bononienſi adſeruabatur. Deſcribitur iſte codex a Bernardo de Montfaucon in *diario* italico p. 409. a Nicolao le Nourry Tom. II. *Adparat. ad Biblioth. SS. Patrum* p. 646. a Nicol. Lenglet Dufresnoy in *Elencho MS. codicum* LACTANTII p. XXVII. cui 900. annorum aetatem ſuperare non videtur, cum litterae non ſint quadratae nec capitales. Contulit illum codicem Thomaſius cum alio eiusdem Bibliothecae codice, ſatis vetuſto, & ſeptem optimis, Bibliothecae vaticanae exemplaribus, editisque codicibus, & diſcrimen lectionis, quod in ſexcentis & amplius locis, deprehendit, *notis* editioni adiectis, expoſuit, praecipuasque variantes marginibus adſcripſit. *Carmina*, quae in libris impreſſis, LACTANTIO tribuuntur, in nullo antiquo codice inuenit, illa tamen & ſuae editioni adiecit. Acceſſit praeter ea illi, *index in* LACTANTIVM *per capita; interpretatio dictionum graecarum, quae in* LACTANTIO *reperiuntur, de verbo ad verbum, facta, idque vt rudium Tiro-*

Tirocinio conſulatur, recenſente emendanteque Marco Muſuro; *index nominum & rerum in* LACTANTIO.

Quod pretium editioni, hodie ſatis rarae ſtatuendum fuerit, perſpici poterit ex Jo. Ludolph. Bünemanni *Praefatione* num. 35), ex Nicol. Lenglet. Dufresnoy *Catalogo variar. edition.* LACTANTII p. XXXVIIII. Conf. *Lettres choiſies* de Mr. Simon Tom. II. p. 172. vbi editio vocatur *la plus éſtimée de toutes.* Etſi quidem Caſpar. Barthius ad Statii *Thebaid.* V. p. 101. Thomaſium ob hanc editionem, *bonum optimi auctoris* vocauit *vindicem* & Petrus Faber L. II. *Semeſtrium* Cap. XVI. p. 237. illum *diligentiſſimi & eruditiſſimi Scholiaſtae, & a veterum librorum copia inſtructiſſimi*, elogio ornauerit, inter viros tamen, recentioribus temporibus, doctos fuere, quibus Thomaſii labor, non omnibus, vt aiunt, numeris abſolutus videretur. Sic v. c. eius editio Gronouio minus placuit, nec omnino placuit Iſaeo, qui obſeruat Thomaſium nonnullis quidem Lactantii vulneribus opem tuliſſe, verum pleraque intacta, ac prope innumera remanſiſſe, ſe vero ſublatis mendis plus minus trecentis meliores lectiones ex optimis exemplaribus, & doctiſſimis ſcriptoribus reſtituiſſe. Nicolaus etiam Lengletus Dufresnoy in *praefat.* p. XI. Thomaſium, ieiune admodum vſum eſſe duobus antiquiſſimis bononienſibus exemplaribus, & vaticanis ſeptem quae viderat, neque illum plane & perfecte medicam manum omnibus lactantiani textus vulneribus adhibuiſſe, adfirmat. Cum vero Richardus Simon l. cit. p. 173. de Thomaſio ſcribit: *On ne peut douter, que ce ſavant homme n'ait été habile dans la critique. Mais je conſidere que* Thomaſius *a travaillé ſur* LACTANCE *par l'ordre du Pape* Pie V. *qui avoit formé un nouveau plan, pour l'impreſſion des auteurs eccleſiaſtiques, afin de les rendre orthodoxes, autant qu'il ſeroit poſſible. Ce Pape avoit preſcrit pour cela de certaines maximes qui ne s'accordent pas toutes avec les regles de la critique. Il*

Il eſt donc à craindre, que Thomaſius *n'ait ſuivi trop exactement les regles preſcrites par* Pie V. *Je conviens qu'il cite pour garans de ſes corrections d'anciens Exemplaires MSs. & qu'il marque même les bibliotheques d'où il les a tirez. Mais quelque antiquité qu'ayent ces Manuſcrits, ils n'en ſont pas plus vrais. Il y a très-long tems que les Reviſeurs des MSs. ſur tout dans les monaſteres, ont pris la liberté d'en ôter ou au moins de retoucher les endroits où il y avoit des erreurs contre la foi* &c. in eo Thomaſio iniuriam feciſſe Richardum Simon, iam obſeruauit Jo. Ludolph. Bünemannus l. cit. cum ille loca tantum quaedam proſcripſerit prolixiora, a Codicibus Mſs. antiquis aliena, maxime Manichaeismum redolentia, de quibus Chriſtophorus Matthaeus Pfaffius, doctiſſime egit in *diſſertat. praeliminari* ad *epitomen diuinarum inſtitutionum*, quam integram, e codice mille annorum taurinenſi, *Paris.* 1712. in 8. in lucem edidit. Conf. Chriſtophor. Aug. Heumanni *praefatio* LACTANTII. Recuſa fuit editio Michaelis Thomaſii Taxaquetii *Antuerp. apud Plantinum* 1587. in 8. nihil tamen in ea fuit immutatum.

LI.

L. COELII LACTANTII FIRMIANI opera, quae extant omnia, videlicet Diuinarum Inſtitutionum aduerſus gentes libri ſeptem. Earundem Inſtitutionum Epitome ἀκέφαλος. De Ira Dei Liber vnus. A Joſepho Iſaeo, Caeſenate, olim Diui Petri de Vrbe Canonico, Cambettolae, Buſchi &c. Comite, ſumma diligentia recognita, & non modo ex antiquiſſimis MSS. codicibus, ac probatioribus impreſſis, ſed etiam ex Doctiſſimis ſcriptoribus emendata, & Notis illuſtrata. *Romae*

ex

ex typographia Maſcardi, Anno Jubileo MDCL. (1650) *ſumtibus Blaſii Diuerſini, & Zenobii Maſotti,* in fol. pp. 380. except. praemiſſis.

Edidit Joſephus Iſaeus, LACTANTII *opera, Caeſenae, ex typographia Nerii,* 1646. in fol. cui editioni Bibliopolae romani, vt fucum emtoribus facerent, nouum praefixerunt titulum. Omne diſcrimen quod inter vtrumque librum intercedit, poſitum eſt in *titulo*, & in *dedicatione*. Editio ſic dicta prior *caeſenatenſis* dicata eſt a Sigismundo Iſaeo, Joſephi patruele, *Sacri Senatus Apoſtolici iubari praefulgido, Lumini inocciduo,* Hieronymo Veroſpio, *Vere pio, Vero Hoſpiti Virtutum, Vero Hoſti Vitiorum.* Secundae *romanae* praefigitur dedicatio ad Theodorum *Principem* Triuultium, *Cath. Regis ad* Innocentium X. *P. M. extra ordinem Oratorem.* Editionem Iſaei rariſſimam eſſe, nos docuit nota marginalis mſ. Jo. Georg. Graevii ad *Catalog. Biblioth.* heinſianae p. 8. Jo. Ludolph. Bünemanni *praefat.* num. 43) & 44.), die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 230. Vberiore recenſione iam ſuperſedemus, cum illa editio, ſatis ſuperque a Bünemanno, & ab auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dr. ll. citt. deſcripta fuerit. Conf. *Lettres choiſies* de Mr. Simon Tom. II. Lettr. XXV. p. 179 ſqq. Eminentiſſimi Principis A. M. Cardinalis QVIRINI, *Adpendix ad vitam* Paulli II. p. III ſqq. Quod Joſephus Iſaeus, in noua *lexici eruditorum* editione, locum non inuenerit, miramur.

Exſpectauerant quidem viri docti, a Nicolao Lengleto Dufresnoy, poſt tot tantasque LACTANTII editiones, editionem caſtigatiſſimam, omnibusque numeris abſolutam. Cum vero is editionem in lucem emitteret, tali titulo inſignitam: LVCII CAECILII FIRMIANI LACTANTII *Opera Omnia: Editio Noviſſima, Quae Omnium inſtar eſſe poteſt: ad LXXX. & amplius*

amplius MSſ. Codices, editosque XL. collata & emendata, atque notis vberioribus illuſtrata; Cui manum primam Adhibuit Joannes-Baptiſta le Brun, Rothomagenſis; *Extremam Impoſuit* Nicolaus Lenglet Dufresnoy, *Presbyter ac Theologus* Pariſienſis. *Lutetiae Pariſiorum, Apud Joannem de Bure, Bibliopolam, ad Ripam Auguſtinienſium. MDCCXLVIII.* (1748). *Cum Approbatione & priuilegio Regis.* in 4. Tom. I. pp. 750. exceptis praemiſſis pp. CLII. Tom. II. pp. 827. non numeratis praemiſſ. pp. LXXXII. exſpectationi, quam de opere conceperant viri docti, minime ab editore fuiſſe ſatisfactum, paſſim innotuit.

LII.

L. CELII LACTANTII FIRMIANI *chriſtianorum eloquentiſſimi* de opificio dei vel formatione hominis liber per viginti vnum capita distributus cum eloquentia tum eruditione praeclarus. in 4. folior. 22.

Editio litteris gothicis impreſſa, Michaeli Maittaire, Jo. Ludolph. Bünemanno, & Nicolao Lenglet Dufresnoy minus cognita fuiſſe videtur, id quod raritatem eius ſatis ſuperque prodit. In fine haec oculis ſe obtulerunt verba: LACTANTII FIRMIANI *viri iuxta docti & eloquentis Liber de formatione hominis. ad* Demetrianum *auditorem ſuum felici atq. caſtigatiſſimo componitur exitu.* Colonie *in officina* Quentell. *Anno ſupra ſesquimilleſimum ſexto* (1506). *ad feſtum* Gregorii *pape eruditiſſimi diem.*

LIII.

LACTANCII FIRMIANI carmen de reſurrectione dominica. in 4. folior. 4.

Editio litteris gothicis exſcripta, oppido rara, Nicolao Lenglet Dufresnoy, & omnibus, qui *operum* LACTANTII deſcripſerunt editiones, incognita fuit. Quo tempore illa prodierit, non conſtat. In fine legitur *carmen de modo ſtudendi*

Quisque ſtudens ſeruet ſubſcriptas conditiones
Si cupias fieri doctus in arte aliqua
Continuet ſtudium velit a quocumque doceri
Inuigilet vincat nec labor vllus eum.
Fortior inſurgit cunctis recentior boris
Sepe roget teneat quod rogat ac doceat
Legibus biſce ſuum poterit ſuperare magiſtrum
Atque ſimul famam nobilitare ſuam.
Qua poſt fata huius miſere triſtiſſima vitae
Conceditur ei perpetuatus bonor
Ipſius & niuea augebuntur tempora vitta
Que datur egregiis teſte Marone *viris.*

Hiſce verſiculis, typographus cum inſignibus ſuis haec adpoſuit: *Impreſſum* Franckphordie *per* Conradum B. Inſignia, quae arborem truncatam, cum litteris C. B. referunt, libellum per Conradum Bäumgarten, qui Lipſiae poſtea artem exercuit typographicam, impreſſum eſſe nos docent. Multis in locis, ordo verſuum, in carmine diſcedit ab eo, quem a Nicolao Lenglet Dufresnoy Tom. II. LACTANTII p. 270 ſqq. adlatum conſpicimus. Inchoatur verſibus:

Salue feſta dies, toto venerabilis aeuo
Qua Deus infernum vicit & aſtra tenet.

qui in editione citata *pariſina*, diſtichon conſtituunt vigeſimum, cuius rei cauſſam Michael Thomaſius in *Notis* ſuis, hiſce verbis retulit: *Auctoritate codicis* va-

ticani

ticani *mutaui diſtichon, quod eſt in principio poematis, vt eſſet poſt viginti diſticha, quo ſane in loco eſſe debet: nam ante nihil de paſſione, vel reſurrectione* Chriſti *dicit; ſed ver ipſum ex multis propriis naturae ſuae bonis commendatur. poſtquam vero facta eſt mentio reſurrectionis, recte illud additur.* Salue feſta dies *&c.* Diſtichon praeterea 23.

Hinc tibi nunc auium reſonant virgulta ſuſurro
Has inter nimio paſſer amore canit,

in noſtra editione decimum ſextum eſt & hac ratione legitur:

Omnia nunc animum reſonant virgulta ſuſurro
Has inter &c.

Diſtichon aurem 25.

Irrecitabiliter manans de corde parentis
Verbum ſubſiſtens & patris ore potens.

cum diſtichis quinque poſterioribus, quae vaticano ex codice, Thomaſius primus addiderat, in hac editione deſideratur.

Hoc autem *carmen*, non a LACTANTIO eſſe compoſitum, ſed VENANTII HONORII CLEMENTIANI FORTVNATI, Italiae presbyteri, qui ſeculo V. inclaruit, opus eſſe, adfirmat idem Thomaſius in *notis ad* LACTANTIVM. In codice ſane vaticano, in quo leguntur *poemata* huius VENANTII FORTVNATI, qui poſtea pictauienſis fuit epiſcopus, hoc *carmen* exſtitit, quod ad Felicem quemdam, ex primis Saxonum epiſcopis perſcripſit, quod inter alia quinque diſticha docent, quae Thomaſius ex codice vaticano addidit, & talia ſunt:

Mitibus alloquiis agreſtia corda colendo,
Munere Felicis *de vepre nata ſeges.*
Aſpera gens Saxo, *viuens quaſi more ferino,*
Te medicante ſacer, bellua reddit ouem.

Centeno reditu tecum manſura per aeuum,
Meſſis abundantis horrea fruge repſes.
Immaculata tuis plebs haec agitetur in vlnis,
Atque Deo purum pignus ad aſtra feras.
Vna corona tibi detur, & tribuatur ab alto,
Altera de populo vernet adepta tuo.

Praeter Michael. Thomaſium Taxaquetium id *carmen* etiam VENANTIO FORTVNATO vindicauit, & emendatum edidit Georgius Caſſander *Carali* 1573. in 8. & in *Operibus Paris.* 1616. in fol. p. 228 ſqq. Legitur etiam in collectione omnium VENANTII FORTVNATI *operum*, quae Chriſtophor. Browerus *libris vndecim, cum* eius *vita*, *notis ſacris*, *hiſtoricis & geographicis*, *Mogunt.* 1603. & 1617. in 4. euulgauit L. III. num. VIIII. In *Bibliotheca maxima patrum* repetitum *carmen*, cum aliis VENANT. FORTVNATI *operibus*, ad editionem browerianam, exſtat Tom. X. *Lugdun.* 1677. p. 541 ſqq. Separatim *cum notis* Auguſti Buchneri, *illuſtratum* prodiit, *Viteberg.* 1627. in 8.

Conf. praeter alios de VENANTIO FORTVNATO Polycarp. Leyſeri *Hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 151 ſqq. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit* L. VI. p. 537 ſqq. Andr. Chriſtiani Eſchenbach Diſſertat. *de poetis chriſtianis ſacris* Sect. II. §. XXVIIII. in *Diſſertationibus academicis Norimb.* 1725. in 8. p. 118. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. 445 ſqq.

LIIII.

Expoſitio ſeu explanatio *ſancti* AMBROSII *Epiſcopi* in corpus euangelii ſancti luce euangeliſte in fol. form. minor. folior. 159.

Editionem maxime raram eſſe, confirmat *Catalogus Biblioth.* harleianae Tom. III. p. 105. Cl. Dauid Clement

ment in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I. p. 262. qui tamen fallitur cum ſcribit: *ce livre ici eſt ancien, & peu connu.* Mr. Maittaire *n'en a rien ſû.* Ille enim Tom. I. *Annal. typographicor.* p. 367. AMBROSIVM *de* Johannis *generatione, per Anton. Sorg. Aug. Vindelicor.* 1476. adducit e Joan. Sauberti *Hiſtoria Bibliothecae* noribergenſis, *Noriberg.* 1643. in 12. p. 129. e Cornel. a Beughem *incunabulis typogr.* p. 11. & ex Ant. Pellegrin. Orlandi *origine e progreſſi della ſtampa* p. 275. Illi autem, quem adtulerunt titulo, occaſionem dederunt, verba, quibus liber primus inchoatur: *Incipit liber primus ſancti* AMBROSII. *De* Johannis *baptiſte generatione.* Forte exemplaribus, quae viderunt viri memorati, folium codicis primum abſciſſum fuit, quod haec ob oculos ponit verba: *Incipit expoſitio ſeu explanatio ſancti* AMBROSII *epiſcopi in corpus euangelii ſancti* luce *euangeliſte. Et diuiditur in decem capitales libros. Sed nulli eorum ſingularis prefatio aut prologus premittitur. Quod autem intitulatur* de generatione ſancti Johannis baptiſte *hoc eſt ſecundum morem antiquorum, qui voluminibus ex eorum principiis nomina imponebant. ſicut & hic primus liber tantum agit* de generatione ſancti Johannis. *reliqui vero non. & ſic patet ratio tituli.* Decimo libro coronidis loco haec adponuntur verba: *Magni eccleſie militantis luminaris.* AMBROSII; *ſuper* luce *euangeliſte euangeliis; ſcripta; per* Anthonium Sorg, *incolam opidi* Auguſtenſis; *ob nature naturantis gloriam huiusque exilii ampliorem eruditionem; ſtagneis karacteribus artificialiter effigiata. Actus puriſſimi preſidio finiunt feliciſſime; dominice incarnationis. Anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto* (1476). *Laus entium enti eiusque dulciſſime matri.* Litteris haec editio gothicis impreſſa eſt.

De S. AMBROSIO, Epiſcopo mediolanenſi, qui anno 397. diem obiiſſe dicitur, deque operibus eius, & variis eorum editionibus, prae multis aliis, legi mereatur Antonii Poſſeuini *Apparat. ſacer* Tom. I. p. 57 ſqq.

57 ſqq. Chriſtophor. Hendreichii *Pandect.* brandeburgic. p. 144. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 655 ſqq. *Magna Bibliotheca eccleſiaſtica* Vol. I. p. 377. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. I. p. 223 ſqq. Eiusdem *Bibliotheca latina* L. IIII. Cap. III. p. 430 ſqq. Joan. Fabricii *hiſtoria bibliothecae* fabricianae Tom. I. p. 184 ſqq. Jo. Marcelli *Oratio de* S. AMBROSIO, quae legitur inter Philippi Melanchthonis *Praefation. & Orationes* Tom. II. *Argentorat.* 1558 in 8. p. 276 ſqq. Joan. Garcaei *Hiſtoriola de* S. AMBROSIO mediolanenſi *propoſita an.* 1569. *Viteb.* 1571. in 8. Godefroy Hermant *Vie de* S. AMBROISE *Archevêque de* Milan &c. *diviſée en douze livres. à Paris chez la veuve Jean Dupuy* 1678. in 4. form. mai. *Vita* S. AMBROSII a Dom Jacobo de Friche, & Dom Nicolao le Nourry monachis ordinis S. Benedicti e congregat. S. Mauri, *collecta ex* AMBROSII *ſcriptis, & ſecundum ordinem chronologicum digeſta*, quae exſtat in Adpendice Tom. II. editionis optimae omnium AMBROSII *operum*, cuius Tom. I. *Paris. apud Joan. Baptiſt. Coignard* 1686. Tom. II. *ibid. apud viduam Jo. Bapt Coignard* 1690. in fol. in lucem exiit. Conf. *Acta eruditor.* lipſienſ. 1688. p. 64 ſqq. & *Supplementor* Tom. II. p. 209 ſqq. *Journal des Savans* Tom. XIIII. p. 234. & Tom. XVIIII. p. 151 ſqq. & 161 ſqq. Cum haec editio ſplendida in librariorum tabernis euaneſcere coepiſſet, recuſa & cum *miſſali* AMBROSII aucta in lucem exiit *Paris* 1726. in fol.

LV.

AVRELII AVGVSTINI *epiſcopi ipponenſis* ſoliloquiorum Libri II. in fol. form. minor. folior. 23.

Editioni antiquiſſimae & rariſſimae, litteris gothicis excuſae, neque anni neque loci, neque typographi indi-

indicium additum fuit, ſed litterarum characteres paullo craſſiores ſatis ſuperque demonſtrant, ex officina Gintheri Zaineri, reutlingenſis, *auguſtana*, illam in lucem exiiſſe.

LVI.

Sancti AVGVSTINI Libri de anima & ſpiritu, de ebrietate, ad virgines de ſobrietate & ebrietate, de quatuor virtutibus caritatis, de vanitatibus ſeculi, de vita chriſtiana, de contricione cordis, in 8. folior. 8. & dimid. 7. & dimid. 10. & dimid. 8. & dimid. 6. 21. & dimid. 9. & dimid.

Editio charactere litterarum romano exſcripta, inter libros rariſſimos locum ſibi vindicat. Neque loci, neque typographi indicium adparet. Annus editionis in fine poſterioris tractatus, his verbis deſignatur: *Finitus eſt liber ſeu tractatus beati* AVGVSTINI *Epiſcopi* yponenſis *de contricione cordis. cum ceteris tractatulis eiusdem. Anno ab incarnacione dominica Milleſimoquadringenteſimoſeptuageſimoſecundo* (1472) *quinto Idus Nouembris.* Michael Maittaire editionis nullam habuit notitiam.

Primum inter opuſcula, quae heic inueniuntur, dicta tantum & collectanea, ex diuerſis auctoribus, ſine omni connexione, veluti arena ſine calce, ob oculos ponit. Non ab AVGVSTINO, ſed *ab alio*, vt Eraſmus ait, *multae variaeque lectionis homine*, ex AVGVSTINO, Gennadio, Boethio, Iſidoro hiſpalenſi, Beda, Alcuino, Hugone Victorino, Bernardo, Iſaaco ſtellenſi abbate, & aliis, conſarcinatum eſſe opuſculum, iam pridem a viris doctiſſimis comprobatum fuit. Joannes Trithemius & Vincentius bellouacenſis illud Hugoni a S. Victore tribuunt; cui vero ſententiae, ex

ipſius Hugonis libris *de anima*, quae heic reperiuntur, excerpta repugnare videntur. Thomas de Aquino in *quaeſtione vnica de Anima*, artic. XII. ad I. Anonymo cuidam ordinis ciſtercienſis illud adſcribit. In eam igitur ſplendidiſſimae *Operum* AVGVSTINI editionis collectores Thomas Blancpain & Petr. Conſtant, ordinis Benedictinorum e congregatione S. Mauri monachi, inducti fuere ſententiam, vt ALCHERVM monachum clareuallenſem, qui ſeculo XII. exeunte inclaruit, proderent auctorem. Argumenta, quibus haec eorum ſententia nititur, vid. in *Admonitione vel cenſura* eorum, ad hoc opuſculum in Tom. VI Adpendice *Paris.* 1685. in fol. Conf. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & Script. eccleſiaſt.* Tom. I. col. 964 ſqq.

Tertium opuſculum *de ſobrietate & caſtitate* (perperam heic legitur *ebrietate*) monachi benedictini, nulli certo auctori tribuere ſuſtinuerunt. Exſtat in Tom. VI. Adpend. col. 227 ſqq.

Libellum *de vita chriſtiana*, quem Benedictini l. cit. col. 183 ſqq. inſeruerunt, iam Gennadius maſſilienſis vero ſuo auctori vindicauerat FASTIDIO BRITONI, circa annum 420. claro. in libr. *de Scriptor. eccleſ.* Cap. LVI. p. 26. edit. Fabricii. Inuenit deinde Lucas Holſtenius FASTIDII nomen huic libro inſcriptum, in veteri codice caſinenſi, & auctori ſuo reſtitutum edidit *Romae* 1663. in 8. Conf. de FASTIDIO Britannorum Epiſcopo, Joan. Lelandus *de Scriptor.* britannic. Tom. I. Cap. XXI. p. 32 ſqq. Jo. Baleus in *Catalog. Scriptor. illuſtr. maioris* Britanniae Centur. I. Cap. 41. Jo. Pitſeus in *Relation. hiſtoric. de reb.* anglic. ad annum Chr. 420. p. 86. Guil. Caue in *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 310, Caſimir. Oudinus l. cit. col. 971. & col. 1001 ſqq. Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VI. p. 446 ſqq.

Libel-

Libellus *de contritione cordis*, reperitur in editione benedictini l. cit. col. 313. Notarunt collectores, in margine, loca, quae libelli compilator, e variis *meditationibus* atque *orationibus*, quae ſub diui Anſelmi nomine circumferuntur, ex libris *de modo orandi*, & *de arrha animae*, qui Hugoni a S. Victore tribuuntur, & ex Alcheri modo memorato opuſculo *de ſpiritu & anima*, ſibi reddidit propria, ex quibus tandem coniiciunt, opuſculi compilatorem, quisquis ille demum fuerit, duodecimo poſt Chriſtum natum ſeculo, non fuiſſe antiquiorem, libellumque AVGVSTINI nomen, perperam in fronte gerere. Conf. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* l. cit. col. 968.

LVII.

Liber epiſtolarum *beati* AVGVSTINI *epiſcopi hipponenſis eccleſie.* in fol. folior. 296.

Praemittitur editioni, litteris romanis excuſae rariori, quae CCVII. AVGVSTINI *epiſtolas* complectitur, *index epiſtolarum*, qui his inchoatur verbis: *Epiſtolarum diui* AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis *Epiſcopi: Eximiique Eccleſiae Doctoris Elegantiſſimo Stilo Digeſtarum Breuis Annotatio: Singularum Initia Materiam atque Ordinem exponens.* Tempus editionis haec typographi ob oculos ponit ſubſcriptio: *Diui* AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis *epiſcopi: Liber epiſtolarum: vigilanti accuratiſſimoque ſtudio emendatarum & impreſſarum: Argumentorum quoque nouorum praenotatione ſuccincte & dilucide expoſitarum: atque opera magiſtri* Johannis de Amerbach *ciuis* Baſilien. *perfectarum: Anno domini &c. XCIII.* (1493) *Foeliciter explicit.* Conf. Joan. Ludolph. Bünemanni *Catalog. libror. rariſſ.* p. 23 ſqq. vbi haec editio IIX.

K 5 tha-

thalerorum pretio aeſtimatur, Michael. Maittaire *Annales typographici* Tom. I. p. 563. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 264. In editione *operum* AVGVSTINI, *pariſienſi* benedictina, *epiſtolae* leguntur Tom. II. qui anno 1679. in lucem prodiit.

LIIX.

Principalium ſententiarum in explanatione libri Pſalmorum *diui* AVGVSTINI Annotatio. in fol. folior. 426.

Opus in tres diuiſum eſt partes, quarum quaelibet *quinquagenam Pſalmorum* AVGVSTINI *Adnotationibus illuſtratam*, ob oculos ponit. Illis praemittitur *ſententiarum principalium index* ſatis copioſus, folior. 45. & dimid. alphabeti ordine diſpoſitus. In fine operis, talia oculis ſe offerunt verba: *Poſt exactam diligentemque emendationem (auctore Deo) profectum eſt inſigne atque preclarum hoc opus explanationis pſalmorum. diui ac magni doctoris* AVGVSTINI. *Opus revera maiori commendatione ſe dignum exhibens legentibus: quam quibuſuis verbis explicari poſſit: vt ex praefatione & prologo ipſius euidenter colligi poteſt. Quanto vero ſtudio & adcuratione caſtigatum: emendatum & ordinatum ſit: hi iudicent qui illud aliis ſimilibus ſibi: ſiue manuſcriptis: ſiue aere impreſſis litteris contulerint. Conſummatum* Baſileae *per magiſtrum* Joannem de Amerbach *Anno dni M. CCCCXCVII.* (1497). Adducta fuit editio a Michael. Maittaire Tom. I. *Annal. typogr.* p. 641. Librum iam anno 1489. ex eadem *officina typographica baſileenſi*, fuiſſe euulgatum, docet Mich. Maittaire l. cit. p. 505. Jo. Nicol. Weislinger in *Catalog. libror. impreſſor. in bibliotheca ordinis* S. Joannis Hieroſolymitani *aſſeruator.*

tor. Argentorati, p. 14. In editione *operum* AVGVSTINI omnium, monachorum benedictinor. *pariſienſi, Commentarius in Pſalmum,* Tomum IIII. an. 1681. euulgatum, conſtituit. Duplex autem *prologus*, quorum alter ab auctore quodam recentiore profectus eſt, alter ipſa eſt S. Baſilii *praefatio*, *ad commentationem* ſuam *in Pſalmos*, *ex* interpretatione Rufini presbyteri, aquileienſis, ab editoribus benedictinis reiectus fuit, *ne*, vt in prolegomenis huius Tomi ſcribunt, *alicui deinceps incauto fucum faceret, neue* AVGVSTINI *eſſe putaretur.*

LVIIII.

Speculum peccatoris. in fol. form. minor. folior. 5.

Editio vetuſtiſſima, ne addito quidem loci, typographi, & anni indicio, in lucem prodiit, ſed nullum eſt dubium, quin ex Gintheri Zaineri, ex Reutlingen, typographi *auguſtani* officina fuerit prolata, cum typorum character gothicus paullo craſſior & rudior, illi omni ex parte ſimilis eſt, quo Zainerus alios libros exſcripſit. Nondum conſtat quis auctor ſit *Speculi peccatoris.* Plerumque AVGVSTINI, Epiſcopi hipponenſis, nomine adſcripto euulgari ſolet, & in *operum* Auguſtini collectionibus v. c. in *pariſienſi* Tom. VI. 1685. in Adpendice col. 155 ſqq. exſtat, ſed editores, ordinis benedictini, e congregatione S. Mauri, monachi doctiſſimi, demonſtrarunt ab auctore opuſculum eſſe compoſitum, cuius aetas in ſeculum a Chriſto nato XII. inciderit. Verba enim Cap. VII. (fol. 5. a. noſtrae edit.) conſpicua: *ſi venenoſus ſerpens diabolus auſus fuit cum furore impetum facere in ſanctiſſimam animam beati* Martini *qui erat gemma ſacerdotum, quam, angelis preſentibus euntem in celum curabat*

rabat impedire, timendum eſt tibi &c. certiſſime reſpiciunt ad laudes B. Martini turonenſis quae a S. Odone cluniacenſi Seculo X. conſcripte dicuntur. Leguntur *Opera* S. Odonis in *Bibliotheca* cluniacenſi, *collecta a* D. Martino Marrier, *monacho*, *&* Andr. Quercetano, *Paris. ex officina Niuelliana* 1614. in fol. p. 65 ſqq. & in *Bibliotheca maxima patrum* Tom. XVII. *Lugdun.* 1677. p. 250 ſqq. *Praebendae* praeterea vocabulum, quod ante ſeculi X. tempora, pro beneficio eccleſiaſtico, Caſimiro Oudino teſte Tom. I. *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* col. 970. nondum vſurpatum fuit, & alia plura, ſatis ſuperque declarant, Opuſculi auctorem, AVGVSTINO quinque fere ſeculis eſſe iuniorem.

Inter Auctores, qui vitam AVRELII AVGVSTINI Epiſcopi hipponenſis, data, quod aiunt, opera deſcripſerunt, prae ceteris nominari merentur Cornelius Lancilottus, Eremita auguſtinianus, mechlinienſis, cuius *vita* S. AVREL. AVGVSTINI hipponenſ. *Epiſcopi*, *Antaerp. ex officina plantiniana ap. Viduam & filios Jo. Moreti* 1616. in 8. prodiit. Joannes Rivius, monachus auguſtinianus, & doctor theologiae louanienſis, regens ſtudii & Prior leodienſis, ordinisque, cui adſcriptus erat, per Belgium Viſitator & prouincialis, qui dedit *vitae* D. AVRELII AVGVSTINI *ex Operibus eius concinnatae, rerumque ab eo geſtarum & ſcriptarum libros IIII. Antuerp. ex officina Hieron. Verduſſii* 1646. in 4. Thomas Blancpain & Petr. Couſtant, qui *vitam* AVGVSTINI *ex eius* potiſſimum *ſcriptis* concinnatam, *libris IIX.* exhibuerunt Tomo XI. *Operum* AVGVSTINI, *Paris.* 1700. Conf. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* l. cit. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 389 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. IIII. Cap. III. p. 508 ſqq. Eiusd. *Biblioth. med. & infim. Latinitat.* L. I. p. 398 ſqq. Jo. Michael. Franckii *Catalogus Bibliothecae* bünauianae Tom. I. Vol. II. p. 1051

p. 1051 ſqq. vbi plures nominantur ſcriptores, qui res ad S. AVGVSTINVM ſpectantes, editis libris expoſuerunt. Editiones *operum* variorum S. AVGVSTINI, quae in librorum rariorum veniunt cenſum, deſcribuntur ab eminentiſſimo Principe A. M. Cardinale QVIRINO in *Adpendice* ad *vitam* Paulli II. *Pontif* rom. §. III. p. 127 ſqq. a Viro clariſſ. Dauid. Clement in *Bibliotheque curieuſe hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver*, Tom. II. p. 260 ſqq.

LX.

S. BERNARDI, *Abbatis clareuallenſis*, Epiſtolae. in fol. formae maioris, folior. 89.

Editio rariſſima, non omnes *epiſtolas* S. BERNARDI complectitur, quae in aliis collectionibus inueniuntur. *Epiſtolas* tantummodo CCXCVI. ob oculos ponit, & litteris exſcripta gothicis, nulla anni, loci, & typographi mentione facta, in lucem exiit. Praeterea nulla adparet littera initialis, quae minio pictae ſunt, id quod numeris adponendis etiam factum eſt. *Epiſtolas* antecedit *tabula* folior. 3. quae *argumenta*, ipſis *epiſtolis* praemiſſa, complectitur. *Prima epiſtola, ad* Robertum, *nepotem ſuum*, qui de ordine Ciſtercienſium, ad Cluniacenſes tranſierat, a BERNARDO ſcripta eſt. Cum in *argumento* miraculum narratur, quod cum hac *epiſtola* contigit, illud heic adſcribimus: *Frater* Robertus, *ſancti viri* BERNARDI *monachus & ſecundum carnem propinquus, in adoleſcentia ſua, quorundam perſuaſione deceptus* Cluniacum *ſe contulerat. Venerabilis autem pater poſteaquam diſſimulauit, eundem fratrem ſtatuit per epiſtolam reuocare. Quo dictante. Venerabilis.* Guil. Rieual. (rieuallenſis, de quo vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Lat.* L. VII. p. 484) *poſtea monaſterii primus Abbas in membrana ſcribens eandem excipiebat epiſtolam. Erant autem*

tem

tem ambo pariter ſub diuo ſedentes. Ad dictandum quippe ſecrecius ſepta monaſterii egreſſi ſunt fuerant (vnum e duobus verbis poſterioribus *ſunt, fuerant*, typothetarum errore additum fuit) *Subito autem inopinatus ymber erupit. & ipſe qui ſcribebat ſic ipſo referente didicimus cartam reponere voluit. Ad quem pater ſanctus. Opus inquit dei eſt ſcribere ne timeas. Scripſit ergo epiſtolam in medio ymbre ſine ymbre. Cum enim vndique plueret. cartam expoſitam virtus operuit caritatis. Et qui dictabat epiſtolam. cedulam quam perite conſuabat. Et hec quidem epiſtola ob tam grande miraculum in codice epiſtolarum eius a fratribus nec in merito prima ordinata eſt.* Epiſtolis in hac editione adiicitur 1) *Tractatus* B. BERNARDI *de miſeria & breuitate huius vite & de vera ſcientia*, 2) *de temptacionibus & ocio*, 3) *de bona & mala voluntate*, 4) *ſuper emendatione vite hominis religioſi*, 5) *liber de gratia & libero arbitrio*, 6) *Apologia ad* Cluniacenſes *de concordia ordinum ſiue excuſatio eius ad eosdem.*

LXI.

Opuscula *diui* BERNARDI *Abbatis Clareuallenſis:* vna cum epiſtola ſua ad Clerum ſpirenſem & populum vniuerſum cum commendatione ciuitatis ſpirenſis nec non cum quibusdam aliis ſpecialibus tractatibus prius non impreſſis: quorum tituli in fine libri habentur in 4. folior. 289.

Hac editione, quae charactere litterarum gothico excuſa eſt, vſus iam fuit Joannes Mabillon, cum, Michaele Germain, Theodorico Ruinart, & Edmundo Martene adiutoribus, omnia S. BERNARDI *opera Paris.* 1662. VIIII. Tom. in 8. *eod. anno & ibid.* II. Vol. in fol. *ibid.* 1692. II. Vol. in fol. & tandem *Paris.*

ris. 1719. II. Vol. in fol. in lucem emitteret. Ponit illa *opuſcula LVII.* ob oculos, quibus praemittitur Philothei monachi, *de vita & moribus diui* BERNARDI *Abbatis* Clareuallis: *congregationis* ciſtercienſis: *ex ordine Btiſſimi* (beatiſſimi) *patris* Benedicti *carmen encomiaſticon,* quod Joannes Mabillon inſeruit Tom. VI. p. 1310 ſqq. edit. *Paris.* 1719. Hugo autem Caſſano, ordinis ciſtercienſis monachus, in ſermonem conuertit hetruſcum & edidit *Cremae* 1720. in 8. vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 870. In fine voluminis typographus, coronidis loco, haec adpoſuit verba: *Impenſis & opera prouidi viri* Petri Drach. *ciuis* Spirenſis. *libellus iſte. opuſculorum diui* BERNARDI Clareuallenſis *Abbatis. pluribus prius non impreſſis opuſculis. doctoris eiusdem. diligenti caſtigatione prehabita. iunctis atque connexis. finem feliciter attigit. Anno a natali Xpi milleſimo quingenteſimo primo* (1501) *tertio nonas decembris.* Iſtam collectionem non paucis ſpuriis, & BERNARDO falſo tributis opuſculis refertam eſſe, adfirmat Caſimir. Oudinus Tom. II. *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſiaſt.* col. 1233.

LXII.

Flores ſeu libri decem ſententiarum excerpti, ex Operibus & ſcriptis S. BERNARDI Auctore anonymo. in fol. folior. 150.

Auctorem anonymum, qui opus compilauit, ignoramus. Editio typis gothicis impreſſa, titulo, & litteris initialibus, quas florentes vocare conſueuerunt, omnibus deſtituitur. Illius initio collocata eſt *Relatio de* B. BERNARDO, *abbate,* cuius in calce hi rhythmi, in operis commendationem, ſublecti conſpiciuntur:

Pax

Pax eſt in verbis id odoriferis opus herbis
Nempe gerit flores BERNARDI *nobiliores.*

Prologus, qui hiſce verbis initium ducit: *Cum non eſſem alicui exercitio magnopere occupatus: placuit mibi vt opuſcula viri illuſtriſſimi beati* BERNARDI *egregii abbatis* Clareuallenſis *diligenter inſpiciendo percurrerem* &c. operis, quod in X. libros diuiſum eſt exhibet conſpectum.

I. Liber *tractat de Deo patre, filio, & ſpiritu ſancto.* Cap. XXVIIII.

II. *de homine & anima.* Cap. XXIIX.

III. *de Praelatis, praedicatoribus verbi dei, pontificibus, epiſcopis &c.* Cap. XXX.

IIII. *de Clericis & monachis.* Cap. XXIIII.

V. *de virtutibus.* Cap. XXXXIIX.

VI. *de vitiis.* Cap. XXXIIII.

VII. IIX. VIIII. & X. *varias proponit diſtinctiones, varia vtilia complexas.*

Libro X. Adpendicis loco adiicitur: *de quibusdam ſermonibus venerabilis patris* BERNARDI *In quibus continentur verba quaedam melliflua de beatisſima Dei genitrice* Maria. *De dignitate & excellentia beate* Marie *virginis.* In fine *Adnotationis*, ſiue indicis *capitulorum* Libri primi, tales obiiciuntur oculis verſiculi leonini:

Fragrat BERNARDVS *ſacer in dictis quaſi nardus*
E quibus hic tractus liber eſt in ſcripta redactus.

In verbis autem finalibus inſignis ſe prodit error typographicus: *Flores de diuerſis ſermonibus & epiſtolis beati* BERNARDI *collecti & per me* Johannem Koelhoff de Lubeck Colon. *cinem impreſſi Anno gratie. M. CCCC.* (1400) *Feliciter finiunt.* Emendatus fuit, in noſtro codice, error a nonnemine, qui manu adſcripſit 82. (1482). Eiusdem editionis exemplar adſeruari in *Bibliotheca ordinis S.* Joannis hieroſolymitani argentora-

toratenſi, in quo, eadem ratione, error typographicus, adſcripto anno 82. emendatus fuerit, teſtatur Jo. Nicol. Weislinger, in *Catalogo libror. impreſſor.* iſtius *Bibliothecae* p. 32. In editione omnium *operum* D. BERNARDI, *pariſienſi* Tom. IIII. p. 1527. exſtant etiam *flores ex operibus* BERNARDI excerpti, illos tamen a libro quem deſcripſimus diuerſos eſſe, initium teſtatur, quod l. cit. tale eſt: *periclitatur caſtitas in deliciis, humilitas in diuitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, caritas in hoc nequam ſeculo* &c. In noſtro autem codice liber I. hiſce verbis inchoatur: *Quid eſt Deus Qui eſt. Merito quidem nil competentius eternitati. quam eſt Deus* &c.

Scripſit quidam Matthaeus Andebertus *flores Operum* D. BERNARDI *decem libris*, quos *Lugduni* impreſſere Benedictus Rigaudus & Joannes Sangrinus 1556. vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 490. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 619. vbi editioni *operum antuerpienſi* 1575. in fol. inſerti dicuntur. Num iſte Matthaeus Andebertus *florum* ſit auctor, aut, nouam tantummodo curauerit editionem, aut liber, ab illo, quem recenſuimus, plane ſit diuerſus, ii viderint, quibus vtrumque conferendi fuerit poteſtas. In Anton. Poſſeuini *Adparat ſacr.* Tom. II. p. 417. in Chriſtophor. Hendreich *Pandect. brandeb.* p. 325. & in *lexico eruditor.* Tom. I. col. 625 Matthaeus vocatur Audebertus.

De S. BERNARDO & rebus ad eum ſpectantibus, praeter Guillielmi, Abbatis S. Theodorici, Arnoldi, Abbatis bonaeuallenſis, Gaufridi, clareuallenſis, & Alani, Epiſcopi antiſſiodorenſis *vitas* D. BERNARDI, & Philothei *carmen*, quae omnia a Joanne Mabillonio *Operum* D. BERNARDI Tom. VI. p. 737 ſqq. & Tom. I. p. 26 ſqq. edit. *pariſienſ* 1667. in 8. inſerta fuerunt, legi merentur Filippo di S. Gio. Battiſta dei Malabaila d'Aſti *Vita del divoto & melliſluo Dottore* BERNARDO *Abbate di* Chiaravalle. *Napoli nella*

 Stam-

Stamperia di Gio. Dom. Montanaro & Giac. Gaffaro, 1634. in 4. Theophili Raynaud *Trias fortium* Dauid 1. Robertus de Arbriſello, *fundator* fontebraldenſis 2. S. BERNARDVS *apis* gallica, Claraeuallenſium *pater* 3. *Homo Dei*, Caeſar de Bus, *Auctor congregationis doctrinae chriſtianae*, *Lugduni ex typogr. Jacob. Canier*. 1657. in 4. & in *Operibus* Theoph. Raynaud Tom. VIIII. Petri Franciſci Chifletii, S. BERNARDI *genus illuſtre adſertum*. *Accedunt* Odonis de Diogilo, Joannis Eremitae, Herberti *Turrium* Sardiniae *Archiep. & aliorum ſcriptorum opuſcula Seculi XII. Hiſtoriam eccleſiaſticam ſpectantia*, *Diuione typis Phil. Chauance* 1660. in 4. Anonymi *la Vie de S.* BERNARD *premier Abbé de* Clairvaux, *diviſee en ſix livres, dont les trois premiers ſont traduits du Latin de trois celebres Abbez de ſon tems, & contiennent l'hiſtoire de ſa vie, & les trois derniers ſont tirez de ſes ouvrages, & repreſentent ſon Eſprit & ſa conduite*. Iſtius libri *quinta editio* prodiit *à Paris chez Antoine Dezallier* 1684. in 8. mai. Conf. praeter ſcriptores alios multos Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. II. col. 1233 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 598 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 531 ſqq. & qui S. BERNARDVM contra poſterioris inſultus, quibus gloriam illius contaminare non erubuit, ſtrenue defendit Mr. Merlin *Apologie de S.* BERNARD *contre les calomnies, qui ſont repanduës dans le Dictionaire de* Mr. Baile. Exſtat *Apologia* in *Memoires de* Trevoux, *mois de Mars* 1739. p. 582 ſqq. *Août*, p. 1711 ſqq. Chriſtophor. Colbergii *Schediasma hiſtoricum de* BERNARDO *Abbate* clarevallenſi *ab* Alexandro III. *Papa in numerum ſanctorum relato*, *Regiomont.* 1725. in 4. Aliae librorum variorum S. BERNARDI editiones, quae raro noſtra aetate in conſpectum prodeunt, deſcribuntur in *Analectis* noſtris *litterar.* p. 87 ſqq. & in Cl. Dauid. Clement

ment *Bibliotheque hiſtorique & critique qui ſont difficiles à trouver* Tom. III. p. 191 ſqq.

LXIII.

Declamatio lepidiſſima Ebrioſi: Scortatoris: Aleatoris: de vitioſitate diſceptantium. Condita a PHILIPPO BEROALDO. in 4. folior. 15.

Reperitur haec *declamatio*, in *variis* PHILIPPI BEROALDI *opuſculis*, quorum diuerſae exſtant editiones, vid. *Analecta litterar. de libris rarior.* p. 89. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. III. p. 226 ſqq. In editione *pariſienſi aſcenſiana* 1513. in 4. legitur fol. 61 ſqq. Antecedit illam PH. BEROALDI *epiſtola ad venerabilem & eruditum* Sigismundum Goſſingerum *eccleſiae* vratislauienſis *Canonicum*, quam ſequitur *orationis argumentum* his verbis conceptum: *Pater qui tres filios habebat, vnum* ſcortatorem, *alterum* aleatorem, *tertium* ebrioſum, *moriens in teſtamento ita ſcripſit.* Ex filiis caeteris turpior, vitioſiorque exhaeres eſto. *Poſt mortem patris contendunt fratres quisnam exhaeredatus eſſe dicatur. Res agitur apud iudices per quandam quaſi anticategoriam: hoc eſt mutuam accuſationem: quam quidam concertatiuam nuncupant. In pleriſque controverſiis priſci declamatores, vti conſueuerunt perſona aduocati propter aliquam ipſius, qui cauſſam dicit deformitatem, & vitii turpitudinem. Hic quamquam fratrum perſonae inhoneſtae ſint & turpes: vt illis pro ſe loqui nefas eſſe debuerit, ego tamen exiſtimaui totam cauſſam planius explicari: & vehementius agi poſſe: ſi ipſi ſemet mutuis criminationibus pulſarent, quam ſi per aduocatum res ageretur. Primas partes* ebrioſo *dedi: vt contra duos vnus dicat: vt mox vnus a duobus retaxetur. Conditio huiusce cauſſae illa eſt, vt pro ſua*

 quis-

quisque ſalute ſollicitus nihil de proximo cogitet. Lector attende laetaberis. Declamationis editionem, cuius titulum adſcripſimus, curauit Maternus piſtorienſis, qui illam dicauit Andreae *Arcbego* delicienſi *Rapſodorum eruditiſſimo humaniſſimoque.* In *epiſtola* dedicatoria *Erphordiae ad Sextum Calen. Octobr.* 1501. ſcripta inter alia haec leguntur: —— *quom iandiu* beroaldinam *declamationem dudum mihi viſam de tribus paris fere ſortis filiolis ſupra modum lepidam deſyderaſſem: Litterisque totiens ab Elementario meo praeceptore maiuſculis forte negotiis occupato: nequicquam expoſtulaſſem: qui paucis ante diebus* Bononia *tam litterarum quam librorum diues in* Tribotum *metropolim* Argentinam *reſidendi: vt vocant: gratia conceſſit: inſperato tuus in me noſter* Lupambulus οἰνοχόος (Wolfgangus Schenck) *ſodalis lepidus ſingulari Dei Opt. max. prouidentia: pro auro: quod conquiſitum in veſtris fodinis montanis exierat: nobis tandem detulit* &c. In fine typographus, ſua adpoſuit ſcuta, his additis verbis: *Impreſſum* Erphordiae *ab* Lupambulo Pocillatore *alias* Schenck *diligenter & emendate. Anno ſalutis milleſimo, quingenteſimo primo:* (1501) *dum* Bacchi *munera Paſſim Mortales Lecturirent.* De aliis *declamationis* editionibus, quae ſeorſum prodierunt, vid. Niceron *Memoires* Tom. XXV. p. 384 ſqq. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* l. cit. p. 229. Omnium ſine dubio editio prima eſt, quae eodem, quo noſtra, euulgata fuit titulo in 4. & in fine haec prodit verba: *Impreſſum* Bononiae *a* Benedicto Hectoris *diligenter & emendate. Anno Salutis Milleſimo vndequingenteſimo* (1499) *Illus.* Jo. Ben. *Reipu.* Bononienſis *habenas feliciter moderante* vid. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 689. Inſerta fuit collectiunculae quae hunc praefixum habet titulum: *Declamatio* PHILIPPI BEROALDI *de tribus fratribus ebrioſo: ſcortatore & luſore.* Germania Jacobi Wimpffelingii *ad Rempublicam* Argen. *ad vniuerſitatem* heydelbergen: *Oratio* Jo. Wimpfe. *S. de annunciatione angelica.* *Diſti-*

Diſtichon ad Lectorem.

Dulcis ephaebe tibi placeat labor hic BEROALDI
Nec te corrumpant ocia: vina: Venus.

Impreſſ. per induſtrium Johannem priiſs *ciuem* argentinen. *Tredecimo Kalendas Januarii. Anno 1501.* in 4. Legitur etiam in Hilarii Drudonis *practica artis amandi, ad praxin huius ſeculi potiſſimum adcommodata, Vrſellis* 1606. in 12. p. 110 ſqq. & in Caſpar. Dornauii *Amphitheatro ſapientiae ſocraticae ioco-ſeriae, Francof.* 1670. in fol. Tom. II. p. 57 ſqq. Duplex exſtat gallica verſio, admodum rara, altera, ſermone ſoluto, auctore Calvy de la Fontaine compoſita, hoc inſtructa eſt titulo: *Trois Declamations, èsquelles l'Yvrogne, le Putier, & le Joüeur des Dez, freres, débatent, lequel d'eux trois, comme le plus vicieux, ſera privé de la ſucceſſion de leur pere. Invention latine de* PHILIPPE BEROALDE, *pourſuivie & amplifiée par le Traducteur. Avec un Dialogue de* Lucian, *intitulé:* Mercure & *Vertu. Paris Vincent. Sertenas* 1556. in 16. Altera ſermone ligato edita titulo: *Procès des trois freres, à Lyon 1558.* in 8. auctorem habet Gilbertum d'Amalis. vid. Niceron l. cit. p. 385 ſqq. Bernard de la Monnoye *Remarques* ſur *les Jugemens des Savans* d'Adrien Baillet Tom. VI. P. II. p. 178 ſqq.

LXIIII.

PHILIPPI BEROALDI opuſculum eruditum Quo continetur Declamatio Phi: Medici. Oratoris. De excellentia diſceptantium. in 4. folior. 9.

Haec quoque BEROALDI *declamatio opuſculis* eius *variis* inſerta fuit. In editione *pariſienſi* 1513. in 4. exſtat fol. 55 ſqq. Scripta eſt *ad clariſſimum* Paullum Sidlouitium, *Scholaſticum* Polonum. *Argumentum* tale eſt: *Pater qui tres liberos habebat* Philoſo-

phum, medicum, oratorem, *moriens teſtamento eum haeredem fecit qui eſſet vtilisſimus ciuitati. poſt mortem patris contendunt tres fratres, cui haereditas paterna cedere debeat.* In fine *orationis pro oratore*, credibile eſſe, ait BEROALDVS, poſt peroratam a tribus fratribus controuerſiam, iudices ipſos concordi conſenſu, omnibus ſententiis pronunciaſſe *pro oratore*, illique adiudicaſſe paternam haereditatem. Quo tempore editio, litteris romanis exſcripta, in lucem protruſa fuerit, non conſtat. Omni enim loci, anni, & typographi indicio deſtituta eſt, illam tamen, niſi omnia nos plane fallunt, *Erphordiae* apud eumdem Wolfgangum Schenck, qui praecedentem *declamationem* typis exſcripſit, impreſſam eſſe exiſtimamus. Alias editiones recenſet Niceron l. cit. p. 383. & Cl. Dauid Clement l. cit. p. 228 ſqq. Editionem primam eſſe cenſemus, quae hoc inſcribitur titulo: PHILIPPI BEROALDI *opuſculum eruditum: Quo continentur Declamatio Philoſophi medici oratoris de excellentia diſceptantium & libellus de optimo ſtatu & principe.* In fine voluminis haec leguntur verba: *Impreſſum* Bononiae *per* Benedictum Hectoris *Bibliopolam* Bon. *anno dni. M. IID.* (1497) *Eid. Decemb.* Jo. Bentiuolo *feliciter regnante.* in 4. folior. 10. & dimid. In Hilarii Drudonis *Practica artis amandi*, locum invenit p. 152 ſqq.

LXV.

Mithica hiſtoria IOANNIS BOCCATII *poete laureati* de Tito romano Giſippoque Athenienſii philoſophie tironibus ac commilitonibus amicitie vim elucidans nuper per PHILIPPVM BEROALDVM ex italico in latinum transuerſa.

Tetraſtichon dicolon magiſtri Balthaſar Kittel pirnen.

Noſcere qui cupies vim quantam federa quanta
Laudesque optaris noſcere amicitie
Hanc diſce hiſtoriam cuius BOCCATIVS auctor
Que laudes varias nectit amicitie.

in 4. folior. 10.

Charactere litterarum gothico excuſa editio rara, non facta anni loci & typographi mentione in lucem prodiit, & ſine dubio *Lipſiae*, prioribus ſeculi XVI. annis lucem vidit. Editor Balthaſar Kittel illam ſub auſpiciis Eberhardi Beyer de Lor, *artium baccalaurei*, prodire iuſſit. *Hiſtoriam* quam BOCCACIVS, ſermone hetruſco, in *nouella* quadam libri, qui inſcribitur il *Decamerone*, narrauit, Romae, eo tempore accidiſſe memorat, quo Octauius Caeſar, in triumuiratu romanum regebat imperium. PHILIPPVS BEROALDVS illam, ex hetruſco ſermone, exercendi ingenii cauſſa, in latinum ſermonem, hac quidem ratione tranſtulit, vt ne verbum e verbo ſed ſenſum exprimeret de ſenſu, quaedam praetermitteret, nonnulla adderet, eatenus, vt decorem in translatione pro virili parte conſeruaret. Ipſe BEROALDVS id docet, in *epiſtola ad* Minum Roſcium, *ſenatorem* bononienſem, quae in editione, cuius lectori exhibuimus titulum, omiſſa in *Operum* vero PHILIPPI BEROALDI collectionibus, v. c. in editione *pariſienſi aſcenſiana*. 1513. P. I. fol. 35. b. *mythicae hiſtoriae* praemiſſa fuit. Conf. Niceron

ceron *Memoires* Tom. XXV. p. 388. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. III. p. 221 ſqq. Ex latino PHILIPPI BEROALDI idiomate, *hiſtoriam*, cum aliis opuſculis, quae ille ex hetruſco ſermone, & ſoluta & ligata oratione latina conuerterat, gallica donauit ciuitate Franciſcus Habert d'Yſſoudun, opusque ſuum, hoc in vulgus edidit titulo: *L'hiſtoire de* Titus *&* Giſippus, *traduite du Latin de* PHILIPPE BEROALDE. *L'hiſtoire de* Tancredus *Roi de* Salerne, *contenant les pitoyables amours de* Guichard *& de* Gismonde *fille du dict* Tancredus, *invention du même* BEROALDE (errat verſionis auctor, BEROALDVS enim *hiſtoriam* ex BOCCACII *Decamerone* conuertit) *L'homme prudent du dit* BEROALDE. *Le tout en vers François, Paris* 1551. in 8. Diuerſa omnino eſt verſio, quae exſtat in libro, qui hunc praefixum habet titulum: *Le petit Oeuvre d'Amour, & Gaige d'Amitié, contenant pluſieurs dits amoureux, traduits du Grec ou latin en rime Françoiſe; & ſur la fin eſt décrite en proſe l'hiſtoire de* Titus *&* Giſippus. *Paris Jean Barbedorge* 1537. in 8. Hic etiam ὡς ἐν παρόδῳ verſionis latinae mentionem facere licebit, quam poſt BEROALDVM compoſuit Matthaeus Bandellus, ex Caſtro nouo (Caſtelnuovo) dioeceſeos tortonenſis orivndus, monachus initio ordinis Praedicatorum & poſtea agenſis, in tractu burdegalenſi epiſcopus, cum illa inſignis erroris cauſſa & occaſio fuit. Cum enim nomen hetruſcum *Giſippo* per *Egeſippum* latine exprimeret, & BOCCACII *nouellam* titulo: Titi Romani, Egeſippi*que* Athenienſis, *Amicorum hiſtoria in latinum verſa, Mediolani* 1509. in 8. in lucem prodire iuberet, Antonius Senenſis, Luſitanus, in *Chronico & Bibliotheca Ordinis Praedicatorum, Paris.* 1585. in 8. re non ſatis intellecta Matthaeum Bandellum Egeſippum (*de excidio hieroſolymitano*) ex latina lingua in vernaculam vertiſſe prodidit. Iſtius poſtea erroris Antonius Poſſeuinus in *Adparatu Sacro* Tom. II. p. 417. Gerard. Joan. Voſſius *de hiſtoricis latinis* L. III. Cap. XII.

XII. p. 606. & quod miramur, ipſe Petr. Baile in *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I p. 435. Auctor *lexici eruditorum* Tom. I. col. 756. aliique plures, participes facti fuerunt. Conf. de Matthaeo Bandello, Ambroſii de Altamura *Bibliotheca dominicana Rom.* 1677. in fol. p. 234. Andr. Rouettae de Brixia *Bibliotheca illuſtrium virorum prouinciae* Lombardiae *ſacri ordinis Praedicator. Bonon.* 1691. in fol. p. 98. Jacob. Querif & Jacob. Echardi *Scriptor. ordinis Praedicatorum* Tom. II. p. 155.

De JOANNE BOCCACIO vid. quae in *Analectis litterar. de libris rarioribus* p. 134. & in *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 441. diximus.

Scriptores, qui res ad PHILIPPVM BEROALDVM, ſeniorem, pertinentes, expoſuerunt, nominauimus Tom. I. p. 255 ſqq Inter illos, principem facile tenet locum Joannes Pinus, Toloſanus, BEROALDI diſcipulus, *vir*, vt Symphorianus Champerius *de viris illuſtribus nec non praeclaris totius* Galliae *ſcriptoribus* L. III. *Trophei* Gallorum fol. 125. ſcribit, *vtriusque iuris doctiſſimus, litterarum humanarum amantiſſimus, carmine exercitatus & proſa.*

De editore Balthaſar. Kittel, pirnenſi, artium magiſtro, praeter hunc libellum, nihil notis innotuit.

LXVI.

Opuſcula ENEE SILVII de duobus amantibus. Et de remedio amoris. cum epiſtola retractatoria eiusdem PII *ſecundi* ad quendam Karolum. in 4. folior. 23.

Opuſculi, quod in den *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. II. p. 181. a raritate commendatur, oppido rara haec eſt editio, litteris gothicis, admodum nitidis exſcripta, cui typographus, quae ſequun-

quuntur verba, coronidis loco adpoſuit: PII *ſecundi pontificis maximi. cui ante ſummum epiſcopatum. primum quidem imperiali ſecretario. mox epiſcopo. deinde etiam Cardinali ſenenſi.* ENEE SILVIO *nomen erat. opuſcula. de duobus amantibus. & de remedio amoris. cum epiſtola retractoria ad* ypolitum *feliciter finiunt. Impreſſa* liptzk *per* Conradum Kacheloffen. Tempus editionis quidem non adnotatum eſt, ſed nullum eſt dubium, quin Seculo XV. editio prodierit, propterea quod litteris initialibus illa deſtituitur. Conſcripſit AENEAS SYLVIVS, *duorum amantium hiſtoriam*, quam Senis accidiſſe perhibet, cum Imperator Sigismundus illic degeret, Viennae Non. Jul. anno 1444. Latere ſub Euriali perſona exiſtimant Caſparem Schlick, Cancellarium Caeſaris, & ſub Lucretia, feminam quamdam ſenenſem, quae viri, ex proceribus ſenenſibus, vxor fuerat. Id ſane iam adfirmare ſuſtinuit Nicolaus de Wyla, ciuitatis eslingenſis Secretarius, qui ſuperſtite adhuc PIO II. vixit, in verſione huius opuſculi, quae nonſolum ſeorſum aliquoties prodiit, ſed etiam in collectione omnium verſionum, quae Nicolaum de Wyla auctorem habent, hoc edita titulo: *Tranſzlatzion oder tütſchungen des hochgeachten* Nicolai von Wyle: *den zyten Statſchriber der Stat* Eſſelingen: *etlicher bücher* ENEE SILVII: Pogii florentini: Felicis hemerlin: *doctoris. Mit ſampt andern ſchryfften: dern* XVIII. *nach einander vnderſchydenlichen mit iren figuren vnd titeln begriffen ſint. Straſzburg.* 1510. in fol. loco primo repoſita fuit. Verba illius in epiſtola dedicatoria ad Mechtilden Archiduciſſam Auſtriae viduam, natalibus illuſtriſſimam comitem palatinam ad Rhenum, ſcripta Eslingae anno 1462 haec ſunt: *Zu zyten des conſilii zu* baſel *als keiſer* Sigmund *dotzemal in kuniglicher wirde gen* Rom *zoch: vnd keiſerliche krönung daſelbs zeerholen, begab ſich vf dem weg, das* Eugenius *zu den ſelben zyten babſt, etwas vnwillens gegen ym enpfangen hat: deszhalb dann derſelb* Sigmundus *ettlich monat*

tzu

tzu Senis *ſtill lag: vnd durch ladungsbrief (die er von dem ſelben concili über den benanten* Eugenium *erlanget) ſo vil ſchuf: das derſelb babſt zu letſt ſynen vnwillen gegen ym abſtellende, yn wol enpfieng, baſz hielt, vnd allerbeſte von ym gekrönet komen liesz. In dem begab ſich zwüſchen herrn* Caſpern Schlicken *keiſerlichen cantzler, vn̄ einer edeln burgerin daſelbs zu* Senis, *ein wunderſame bulſchaft: die darnach über etlich iar der hochgelert poeta* ENEAS SILVIUS *dotzemal keiſerlicher ſecretari vnd yetz zu diſer zyt vnſer habſt* (babſt) PIUS *genant, in zyerlichem latin thet beſchriben. doch mit verkerung der namen ſoellicher perſonen die in das argument getzogen werden: vmb das die nit kemen in bekennung der menſchen die das leſen wurden* &c. Quod etiam iſte Caſpar Schlick, ad amores valde fuerit propenſus, haec AENEAE SYLVII teſtantur verba, in *epiſtola* ad ipſum illum Caſparem, qua opuſculum nomine illius inſcripſit: *Scripſi duorum amantium caſus nec finxi. Res acta* Senis *eſt, dum* Sigismundus *Imperator illic degeret, tu etiam aderas, & ſi verum his auribus hauſi, operam amori dediſti. Ciuitas* Veneris *eſt. Aiunt, qui te norant, vehementer quod arſeris, quodque nemo te gallior fuerit. Nihil ibi amatorie geſtum te inſcio putant. Ideo hiſtoriam hanc vt legas precor, & an vera ſcripſerim videas, nec reminiſci te pudeat. ſiquid huiusmodi nonnunquam euenit tibi, homo enim fueras. Qui nunquam ſenſit amoris ignem, aut lapis eſt, aut beſtia. Ille vtique vel per deorum medullas non lateat igneam fauillam Vale.* Haec verba Nicolaus de Wyla hac ratione expreſſit: *ich hab beſchriben ein beſchicht zwyer liebhabenden menſchen, vn̄ hierynn nichtz erdacht: ſunder iſt diſes ding zu* Senis *geſchehen, zutzyten do keiſer* Sigmund *alda lage: vnd du ouch daſelbs gegenwürtig werſt: vnnd du dich (iſt ware das ich mit diſen mynen oren gehört hab) in liebe ouch ſer arbeyteſt. Es iſt ouch ein ſtatt der* mynne; *vnnd die! ſo dich bekennet haben, ſagent! das du innerlichen vaſt die zyt in liebe brunneſt. Vnnd niemant*

ein

ein groſſer Han were! dann du. Darumm ſy meinent nichtz daſelbs gehandelt ſyn! treffenlichs in bulſchaft vnd liebe, dir vnwiſſend. Vmb das bitte ich du wölleſt diſe nachfolgend hiſtory leſen, vn̄ beſehen: ob ich die warheit geſchriben habe. Vnd ſchem dich nit zebedencken, ob dir etwenn deszglychen widerfaren were: dann du biſt geweſen ein menſch: vnd wer nie enpfunden hat das füre der libe, der muſz ſyn ein ſteyn oder ein vnvernünftig thiere: Wyle doch der fürinſlam̄ der liebe ouch (als der poet ſchriebt) durchgangen hat das marck der göttin. Vale. Praemittitur praeter *epiſtolam* illam, opuſculo *prologus* ſiue praefatio, ad Marianum Sozinum qui in noſtra editione Zoſinus adpellatur, Jureconſultum ſenenſem, vbi illius Sozini inſtinctu, ſe iam quadragenarium, hanc *hiſtoriam* compoſuiſſe ſcribit. Particulam *epiſtolae* ad Caſpar. Schlick, quae inſigne & lepidum Mariani Sozini complectitur elogium, heic adſcribimus, in primis cum nonſolum hoc opuſculum, raro inueniatur, ſed etiam *epiſtolarum* & *operum* AENEAE SYLVII editiones, quibus inſertum eſt, non facile in conſpectum, noſtra aetate prodeant. *Nihil ei*, ait, *praeter formam natura inuidit. Homuncio eſt, naſci ex mea familia debuit, cui paruorum hominum* (Piccolomini) *eſt cognomen. Vir eſt eloquens. Juris vtriusque conſultus: Hiſtorias omnes nouit, poeticae peritus eſt: Carmen facit & latinum & tuſcum. Philoſophiae tam ſcius quam* Plato, *Geometer quaſi* Boetius. *In numeris* Macrobio *ſimilis nullum inſtrumentum ignorat muſicum. Agriculturam quaſi* Vergilius *nouit. Nihil ciuile ignotum viro: dum iuueniles adhuc ſtabant in corpore vires, alter ſatelles erat luctandi magiſter, non curſu non ſaltu non ceſtu poterat ſuperari. Precioſiora ſunt interdum parui corporis vaſcula, vt gemmae lapillique teſtantur. Nec ab re fuerit illud in hunc referri, quod de* Thideo *ſcribit* Statius: Maior in exiguo regnabat corpore virtus. *Dii formam huic homini & immortalitatem ſi dediſſent, is etiam erat Deus, ſed nemo ſortitus eſt omnia inter mor-*

mortales. Nullum adhuc noui cui pauciora quam huic defuerint. Quid quod etiam minutiſſima didicit, quaſi alter Apelles *ſic pingit. Nihil emendatius eſt, nihil lucidius quam ſua manu ſcripti codices. Sculpit vt* Praxiteles, *nec medicinae ignarus eſt. Adde virtutes morales quae alios regunt ducuntque. Noui meis diebus pleroſque ſtudiis litterarum deditos, diſciplinis, qui admodum abundabant, ſed hi nihil ciuilitatis habebant nec rempublicam nec domeſticam regere norant. Stupuit* Paglarenſis *& furti villicum accuſauit, qui ſuem foetam vndecim porcellos, aſinam vnum duntaxat enixam pullum retulerat.* Gomicius, mediolanenſis, *gravidum ſe putauit, diuque partum veritus eſt, quia ſe vxor aſcendit: hi tamen iuris maximum lumen habiti ſunt. In aliis praeterea vel faſtum vel auaritiam invenies, hic perliberalis eſt, plena illi ſemper eſt domus honeſtis hoſpitibus. Nulli aduerſus eſt, populos tuetur, aegros ſolatur, pauperibus ſubuenit, viduas iuuat, nulli indigenti deeſt. Vultus eius quaſi* Socraticus, *ſemper eſt idem. In aduerſis fortem animum praebet. Nulla fortuna inflatur, verſutias non vt exerceat, ſed vt caveat quaslibet nouit. Ciuibus dilectus eſt, peregrinis amatus, Nulli odioſus eſt, nulli grauis.* In editione *operum* AENEAE SYLVII *baſileenſi henric-petrina* 1551. in fol. legitur *hiſtoria de* Eurialo *&* Lucretia p. 621--644. In Hilarii Drudonis *practica artis amandi* primum occupat locum. De aliis editionibus & verſionibus teutonicis vid. Michael. Maittaire *Annales*, paſſim. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 113 ſqq. & p. 133. die *Nachrichten von einer* halliſchen *Biblioth.* l. cit. Siluester Joan. Arenhold *Conſpectus bibliothecae epiſtolar.* p. 92. Plagium commiſit recentioribus temporibus anonymus auctor, & epiſtolas amatorias, quae ſub nomine Caroli Ludouici, Electoris palatini, & Louiſae Degenfeldiae baroniſſae circumferuntur, & a Jo. Chriſtian. Lünigio, vt alios iam libros taceamus, vbi leguntur, *Litteris Procerum* Europae *Lipſiae* 1712. in 8.

Tom.

Tom. I. p. 699 ſqq. inſertae fuerunt, ex hoc AENEAE SYLVII, opuſculo, fere ad verbum exſcripſit. Rem ad oculos demonſtrauit J. G. Schelhornius in *Amoenitat. litterar.* Tom. I. Obſeruat. VIIII. p. 262 ſqq.

Epiſtola ENEE SILVII *poete laureati, ſiue* PII *pape* II. *ad* Ypolitum *de remedio amoris*, in collectione *Operum baſileenſi* CVI. eſt, & p. 607 ſqq. ad Nicolaum wartenburgenſem ſcripta dicitur, qui *nec virginem, nec nuptam, nec viduam, ſed mulierem quamuis pulchram, meretricem tamen quibuslibet viris precii cauſſa ſeſe ſubſternentem* deperibat. Mulierem inter alia, in *epiſtola* ſatis prolixa, hac ratione deſcribit: *Quid eſt mulier niſi iuuentutis expilatrix? virorum rapina? ſenum mors? patrimonii deuoratrix? honoris pernicies? pabulum diaboli? ianua mortis? inferni ſupplementum.* Remedium & conſilium, quod amico ſuo, in *epiſtolae* fine praeſcribit, tale eſt: *Cura ea eſt, vt menti tuae perſuadeas, malum eſſe amorem. Poſthaec, declines amicae ſermonem: otium fugias, in negotio ſemper ſis, viros bonos qui te inſtruant ſequaris, nulli ludo, nulli conuiuio interſis. Siquid largita eſt amica, abs te abiicias. Nihil penes te ſit quod illius fuerit, puta illam nuncium eſſe diaboli qui te perdere velit. Sint in memoria* Chriſti *beneficia quae tibi impendit. Cogita quot benefacienti praemia in caeleſtibus ſedibus & quot malefacienti ſupplicia apud inferos praeparata ſunt. Cogita dies tuos adſidue fieri breuiores, inſtareque ſemper vltimum. Cogita quia irriſui eſt qui amat & praeſertim vir aeuo maturus: cogita inſtabilem mulieris animum, cogita perditionem temporis quo nihil eſt precioſius: cogita diſſipationem bonorum: cogita vitam quam viuimus breuiſſimam in hoc ſeculo, quamuis voluptatibus ſit dedita, & in alio mundo quam inquirimus nullum eſſe finem. Haec ſi tecum ſedulo cogitaueris, praeceptaque iſta tenueris, amorem quo cruciaris a te breui tempore relegabis, virumque te praeſtabis Deo gratum, caeloque dignum.*

PII *pontificis maximi ad* Karolum cypriacum *epiſtola renocatoria, de amoris remedio*, compoſita eſt, cum illum poeniteret, olim compoſuiſſe *hiſtoriam de duobus amantibus* Eurialo *&* Lucretia. In editione *operum baſileenſi* p. 869 ſqq. loco CCCXCV. repoſita eſt. Auctor der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. Carolum, quem AENEAS SYLVIUS, *gloriam magnam ſoli* cypriaci adpellat, eumdem eſſe putat, qui titulo domini de Chiti, ex principum Galilaeae, & ſtirpe luſignana, quae a regibus Cypri originem ducebat, oriundi, inclaruit.

LXVII.

ΔΙΟΣΚΟΡΙ´ΔΗΣ. DIOSCORIDES. *Aldus*, in 8. mai. folior. 246.

Secunda DIOSCORIDIS editio haec eſt, quae ex *aldina officina*, in lucem exiit. Prima iam prodierat cum Nicandri *Theriacis* an. 1499. in fol. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 687. In ſecundae editionis fine haec legimus verba; Venetiis: *in aedibus* Aldi *&* Andreae *Soceri Menſe Junio M. D. XVIII.* (1518). Cum Aldus Manucius iam mortuus eſſet, eam Hieronymo Roſcio, patauino, philoſopho & medico dicauit Andreas Aſulanus, Aldi ſocer. Complectitur editio tantummodo graeca

I. PEDACII DIOSCORIDIS περὶ ὕλης ἰατρικῆς *de materia medica* Libros VI. ad Areum, medicum aſclepiadeum. ex quibus quinque tantummodo ad DIOSCORIDEN pertinere iam demonſtrauit Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. gr.* L. IIII. Cap. III. p. 94. Sextus eſt περὶ φαρμάκων ὅσα τε ἐςὶ τῶν δηλητηρίων, καὶ ὅσα τῶν ἀλεξικάκων.

II. Περὶ τῶν ἰοβόλων ζώων, καὶ τῆς τῶν ἀπ᾽ αὐτῶν πληγείτων σημειώσεως καὶ θεραπείας. *de venenatis animalibus* libros

libros II. *quibus canis rabidi ſigna & curatio eorum continetur, quibus venenata animalia morſum defixerunt.* Hi duo libri in editione *operum* DIOSCORIDIS conſtituunt IIX. & VIIII. de VII. qui etiam numeratur, nihil praeter verba βιβλίον ἕβδομον comparet.

III. *Indicem* graecum *omnium plantarum, animalium, metallorum, quorum vtilitatem author* DIOSCORIDES *preſenti in libro docet.* Variae iſtae ac multiplices plantarum, animalium, metallorum adpellationes & nomina in *aldina* editione, *priore* graeca, ſingulis capitibus adiecta fuerant, cum vero Hieronymus Roſcius animaduerteret, omnes veteres codices ita ſcriptos eſſe, vt tantis illis nominibus, quae fere in principio cuiusque capitis reperiebantur, careant, illa veluti minus genuina, a textu DIOSCORIDIS, in hac repetita editione ſeparauit, & ne illis litterarum graecarum, & rei medicae ſtudioſi plane priuarentur, ſeorſum heic in calce librorum DIOSCORIDIS adpoſuit. Conf. Jo. Albert. Fabricii *Bibliotb. gr.* l. cit. p. 95. §. IIII.

IIII. *Carmina de virtute, ſiue facultate quarundam plantarum* (de viribus herbarum Deorum alicui ſacrarum) *in antiquis reperta exemplaribus.* Quamuis hoc *carmen* poetae ethnici antiqui anonymi iam anno 1499. cum DIOSCORIDE & Nicandro editum fuit, ita tamen, virorum etiam praeſtantiſſimorum, fugiſſe induſtriam, ait Joan. Alb. Fabricius L. III. *Bibliotb. gr.* Cap. XXVI. p. 629. vt pro inedito haberent, laudarentque Lucas Holſtenius in *Notis ac caſtigationibus poſthumis in* Stephani byzantii ἐθνικα, *quae vulgo περι πολεων inſcribuntur, Lugd. Bat.* 1684 in fol. p. 270. Iſaac. Voſſius ad Barnabae *epiſtolam* p. 23. edit. *Amſtelod.* 1646. in 4. & Thom. Bartholin. *de medicis poetis, Hafn.* 1669. in 8. p. 103. Hanc igitur potiſſimum ob cauſſam a Joan. Alberto Fabricio, cum Joannis Rentorfii, hamburgenſis *verſione*, l. cit. integrum inſertum fuit. Vid. de hac editione DIOSCORIDIS oppido

oppido rara, die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 427 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. III. p. 96. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 313.

LXIIX.

ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΗΣ DIOSCORIDES.

Ιανου του κωρναριου εις ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΩΝ.

Φυτῶν καὶ ζώων τὰ μέρη, τά τε εἴδεα πάντα
Οσσ' ἐσ ἀκεστορίην συμφορὰ τὴν δύναμιν.
Γῆς ἔτι τ' ἔντερα πάντα ὁμοῦ βυθοῦ τε θαλάσ-
σης
Σμικρὰ βίβλος δέχεται, Φημὶ ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΟΤ.

Baſileae, ex aedibus Joan. Bebelii, Anno M. D. XXIX. (1529) *menſe Aug.* in 4. pp. 446. exceptis 11. foliis prioribus.

Quamuis & haec editio, textum tantummodo referat graecum, inter libros tamen ſibi vindicat locum, qui non adeo frequenter occurrunt in bibliothecis. Excudendam curauit illam Janus Cornarius, Zuiccavienſis, qui epiſtolam praemiſit, ad *natalitium*, vt vocat, ſuum *principem* Joannem Friderichum Saxoniae *Ducem, prouincialem* Thuringiae *Comitem* &c. *Baſileae idibus Auguſti* 1529. ſcriptam. Commendat in primis in epiſtola illa, Hippocratis & Galeni ſcripta, lectoribus legenda. *Vere,* ait, *videntur mihi ſapere homines, qui hos autores religioſe adeunt, quum vbique Dii, in iſtorum ſcriptis, ſedilia poſuiſſe cognoſcantur, id quod magno faſtu, libris ſuis auſus fuit inſcribere* Heracletus, *philoſophus* Epheſius, *& quum alias etiam*

nulla humanarum artium, ad diuinam naturam propius accedat, quam ipſa ars medendi. Scribit praeterea ſe Hippocratem, ſua lingua loquentem, in lucem eſſe prolaturum, quod *Baſileae* 1538. *apud Hieronym. Frobenium,* in fol. factum poſtea eſſe nouimus. Vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. II. Cap. XXIIII. p. 858. Quod ad DIOSCORIDIS editionem adtinet, nullum graecum auctorem emendatiorem, ac maiori diligentia excuſum, in Germania, prodiiſſe adfirmat Cornarius, ſua quidem animaduerſione, cui acceſſerit amplius Bebelii typographi adcurata induſtria. Ea omnia, quae a graecitate abhorrere viſa ſint, in DIOSCORIDIS libris, & cum vera medendi ratione pugnent, adpoſita conſpiciuntur a Cornario p. 401-446. Vt hoc faceret commouit Cornarium, in primis *fragmentum* quoddam, *religioſe plane ſcriptum*, ipſius DIOSCORIDIS, in quo eiusmodi nulla, in contextu legebantur, & in aliquibus locis, margini inſcripta erant aliqua, quae vt ſuſpicatur, in aliis poſtea exemplaribus, in genuinum libri ordinem fuerunt relata. Sunt autem ipſa illa, quae iam ab Hieronymo Roſcio medico patauino, ad calcem editionis *aldinae*, reiecta fuiſſe memorauimus, & quae tamquam ſpuria ſeparatim etiam edidit in editione DIOSCORIDIS graeco-latina *Francof. apud A. Wecheli haeredes* 1598. in fol. p. 441–479. Antonius Saracenus, medicus lugdunenſis. Ex Pamphilo autem alexandrino, aliisque ſcriptoribus medicis iunioribus, eiusmodi acceſſiones excerptas fuiſſe, viri critici exiſtimant. Praeter *indices graecos* Cornarius ſuae editioni praemiſit, etiam *excerpta* quaedam de DIOSCORIDE graeca, ex Galeno, Oribaſio, & Suida. Non autem DIOSCORIDEM tantummodo graecum debemus Jani Cornarii ſolertiae, ſed illum etiam in latinum ſermonem conuerſum, cum adnotationibus ſuis in lucem emiſit hoc titulo: PEDACII DIOSCORIDAE Anazarbenſis *de materia medica Libri V.* Jano Cornario *Medico Phyſico interprete. Eiusdem* Jani Cornarii *Emblemata, ſingulis capitibus*

pitibus

pitibus adiecta. DIOSCORIDAE *de Beſtiis venenum eiaculantibus, & letalibus medicamentis libri II. eodem* Cornario *interprete. Eiusdem* Jani Cornarii, *in eosdem libros, Expoſitionum Libri II. Adiunctis in fine tribus tabulis locupletiſſimis, quibus omnia quae toto tractantur opere, indicantur. Baſileae per Hieron. Frobenium & Nicol. Epiſcopium M. D. LVII.* (1557). *Cum priuilegio Imp. in annos V.* in fol. pp. 560. non numeratis praemiſſis & indicibus folior. 34. Omnium autem noſtra aetate, *operum* DIOSCORIDIS cenſetur editio optima, quae prodiit *graece & latine, ex noua interpretatione* Jani Antonii Saraceni. *Addita ſunt ad calcem, eiusdem interpretis Scholia, in quibus variae codicum variorum lectiones examinantur, diuerſae de Medica materia, ſeu priſcorum, ſeu etiam recentiorum ſententiae proponuntur ac interdum conciliantur: ipſius denique Autoris corruptiora, obſcuriora, difficilioraque loca reſtituuntur, illuſtrantur, & explicantur. Sumtibus haeredum Andreae Wecheli, Claudii Marnii, & Jo. Aubrii M. D. XCVIII.* (1598) in fol. Tom. I. pp. 479. Tom. II. pp. 135. Notae Saraceni & Jo. Sambuci pp. 144. Editionis oppido rarae recenſio vid. in den *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 429.

De DIOSCORIDE PEDANIO Anazarbeo, ſummi nominis medico, qui temporibus C. Jul. Caeſaris & Octauii Auguſti inclaruit, eius libris, eorum editionibus & verſionibus, vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. IIII. Cap. III. p. 88 ſqq. Eſtevan de Villa *vida de* DIOSCORIDES in *Vidas de doze Principes de la Medicina por* Eſtevan de Villa, *Burgos* 1647. in 8. Cap. VI.

Jani Cornarii, ſiue vt patrio vocabatur nomine Joannis Hanbut ſiue Hagenbut, ſiue Haynpol, medici, ſua aetate celeberrimi, qui varios auctores graecos, verſionibus ornauit non contemnendis, ſuisque illuſtrauit animaduerſionibus, vitam, pluribus verbis, ex-

 poſuit

poſuit Melchior Adami in *vitis* germanor. *medicorum* p. 37. Jacobus Brucker in *Ehrentempel der* deutſchen *Gelehrſamkeit* Decur. IIII. p. 141 ſqq. Natus eſt Zuiccauiae anno 1500. Litterarum ſtudiis in ſchola patria, & academia vitebergenſi, omni animi cura atque induſtria tractatis, magiſter, & medicinae licentiatus, renunciatus, ad Liuones, Rutenos, & in principum Meklenburgicorum ditionem conceſſit, & in poſteriorum aula, aliquot annis, medicinam exercuit. Belgarum poſtea, Anglorum, & Gallorum peragrauit regiones. In patriam reducem, Hieronymi Frobenii ſingularis amicitia atque familiaritas, qua illum excepit, cum Baſileam tranſiret, per vnum annum, in iſta vrbe detinuit. Relicta Baſilea, ciuitatis northuſanae, mox Francofurti ad Moenum, deinde Zuiccauiae, phyſicus, & medicus conſtitutus fuit. Artem etiam ſuam publice profeſſus eſt in academia marpurgenſi, & tandem in ienenſem academiam euocatus, primus illic exſtitit facultatis medicae decanus. Mortuus eſt apoplexia correptus Jenae, anno 1558. Magna illi intercesſit, dum viueret, controuerſia cum Leonardo Fuchſio, wembdingenſi palatino, medico inſigni, qui contra illum in lucem emiſerat Cornarium *furentem Baſil.* 1545. in 8. Si Nicerono in *Memoires* Tom. XIIX. p. 217. fidem habemus, iſte liber iam prodiit 1533. in 8. Reſpondit Fuchſii inſultibus Janus Cornarius, variis ſcriptis, quae in vnum redacta corpus, hoc titulo in lucem emiſſa fuerunt: Jani Cornarii *orationes in* Leonh. Fuchſium, *Medicum, ſiue* Fuchſeides III. quarum inſcriptiones ſunt I. *Vulpecula excoriata.* II. *Vulpecula excoriata adſeruata, ſiue nitra ac brabyla pro vulpecula excoriata adſeruanda.* III. *Vulpeculae Cataſtrophe, ſeu, qui debeat eſſe ſcopus, modus ac fructus contentionum. Francof. apud Chriſt. Egenolphum* 1546. in 8. ſecunda huius collectionis *oratio*, ſcriptum praeſertim impugnat, quod Leonh. Fuchſius, hoc titulo euulgauerat: *Aduerſus mendaces & chriſtiano homine indignas* Chr. Egenolphi *typographi*, francofur-

coſurtani, *ſuique architecti, calumnias, reſponſio, Baſileae ex officina Eraſmi Xylotecti* 1545. in 8. Haec ſunt quidem ſcripta eriſtica, quae nobis innotuerunt, ſed nullum eſt dubium, quin in hac controuerſia, tanta animorum contentione agitata, & alia euulgata fuerint, quae noſtram inquiſitionem & adſpectum effugerunt. Conf. de Jano Cornario, Joſiae Simleri *Bibliotheca* p. 327. & 451. Paull. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1241. Petri Albini Meiſsniſche *Landchronica Dresd.* 1589. in fol. Titul. XXV. p. 346 ſqq. Antoine Teiſſier *Eloges des hommes ſavans tirés de l'hiſtoire de Mr.* de Thou, *Leide* 1715. in 8. Tom. I. p. 298. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 344 ſqq. Nicol. Reusneri *Icones ſiue imagines viror. litteris illuſtrium, Argentorat.* 1590. in 8. p. 217 ſqq. Nicol. Antonii *Bibliotheca* hiſpana *noua* Tom. I. p. 60. vbi alius nominatur Jani Cornarii aduerſarius Andreas Lacuna, ſegobienſis, Hiſpanus, medicus. Inſigne heic ſilentio neutiquam tranſire poſſumus, compilatoris des *vniuerſal Regiſters der* leipziger *gelehrten Zeitungen*, erratum, quod admiſit, cum P. I. p. 287. Janum Cornarium nominaret *einen gelehrten Italiener.*

LXVIIII.

Του ΣοΦωτατου ΦΙΛΗ Στιχοι Ιαμβικοι περι ζωων ιδιοτητος. μετὰ προσθήκης Ιωαχείμου τοῦ Καμεραριάδου. PHILE *Sapientiſſimi* verſus iambici, de Animalium proprietate, Cum Auctario Joachimi Camerarii. Expoſita nunc primum eodem metro verſuum latinorum a Gregorio Bersmanno annaebergenſi. *Lipſiae cum priuilegio.* in 8. form. max. pp. 191.

Librum, praeſertim ſi Gregorii Berſmanni *epiſtolam*, ad Auguſtum Saxoniae ducem ſpectaueris, nitidiſſime impreſſum heic adſerimus. Docet in *epiſtola* dedicatoria Berſmannus, Arſenium, Monembaſiae Archiepiſcopum, primum fuiſſe, qui vnum PHILAE, quod exſtabat, exemplar, protritum iam atque diſſutum collegerit, atque conſarcinauerit, primusque in lucem ediderit, nuncupatum Carolo V. Rom. Imper. auguſtiſſ. Illud factum eſſe nouimus *Venetiis* ἔτει χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ, τριακοσιοστῷ τρίτῳ 1533. in 8. non 1530. vt per typothetarum errorem legitur, in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* L. V. Cap. XVI. p. 696. Deplorat praeterea Berſmannus in *epiſtola* ſua, obitum Joachimi Camerarii, praeceptoris ſui, qui a Joanne Oporino, PHILAE opuſculum, conuertendum acceperat, morbi autem grauitate impeditus, id negotium Berſmanno mandauerat. Michael Barthius, annaebergenſis, philoſophiae & medicinae doctor, & Profeſſor publicus, in Berſmanni honorem, hoc *ad lectorem* praemiſit epigramma:

Collegerat graecos PHILES *ceu floſculos*
Ex Aeliani Ariſtotelis*que ſiluulis,*
Pererrat omne quas genus animantium
Berſmannus *hos miſcens latinis floribus,*
Contexuit variam ex eis corollulam:
Sic virgo bella purpureis violas roſis
Alternat, & ſertum ſuo capiti parat.
Tu cui librorum eſt elegantum copia
Curae, hac etiam, tibi conſulo, corollula
Tuam nitentem bibliothecam adaugeas.

Animalia, quae MANVEL PHILES, carmine celebrat iambico, ſunt *Aquilae, vultures, magna ſtruthio, Ardeae, cornus, ciconiae, pauo, pelecani, cygnus, grues, perdices, gallinaceus, anas, Anſer, ibis, ſalamandra, luſcinia, hirundo, palumbes, turtures, noctua, cuculus, cincli & pyrauſtae, cicadae, circi, cinnamomus, apes, apes inertes, animalia quae apibus ſunt inimica, &*

quae

quae aliis nocentia ſunt animantibus, rubeta, leo, leaena, torpedo, & alia quaedam, canis indicus, mantichora, monoceros, onager cum ſuo cornu, cynocephali, indica quaedam animalcula idonea ad tincturam, onocentaurus, lupi, vrſa, hyaena terreſtris & marina, thos, piſcis aetneus, bos, capra, pellis ouis a lupo lacerata & lapis, quem canis morſu impetiit, tarandus, animalia quaedam, quae per ſomni quietem oculis cernunt, lepores, chamaeleon, lacertus, echinus aquatilis, erinaceus terreſtris, & lyncurius, Hippocampi venter, mus araneus, crocodilus, dracones aethiopici & aliae diuerſi generis beſtiae, araneae, muſcae indicae, boues retrourſus paſcentes, vipera, quidam magni piſces, delphinus cum inſertione de leone, trocta, ſcari, capito, glaucus, canis, melanurus, ſpongia, draco, phyſalus, crocodilus & trochilus auis, ichneumon, merulae, bos, ſargus, polypus, lupus, muraena, ſepia, paſtinacae, vulpes, iulidae & lepores, perſeus, pinna, mus, apuis mugil, mullus, echeneis. Joachimi Camerarii *auctarium* graeco-latinum, quod Gregorius Bersmannus adiecit p. 164 -- 189. agit *de cicadis, de formicis, de muſcis, de auibus hominum loquelas imitantibus, de alcyone, de anthia, de ranis, de ſciuris, de elephantis, & leonibus, de delphinis, de equis & canibus, de gallinis, de pulice, de ceruis, de anſeribus & ſuibus, de pugna vrſi & ſuis ſilueſtris.* Qua ratione vero PHILAE liber, e manuſcriptis codicibus augeri & emendari queat, oſtendit adlatis ſpeciminibus Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 697 ſqq. Repetita Gregorii Bersmanni editio fuit, *Heidelbergae in officina commeliniana* 1596. in 8. Inſerta quoque ſunt PHILAE *carmina* Tomo II. *poetarum graecorum veterum,* qui *Coloniae Allobrogum, typis Petri de la Roviere* 1624. in fol. editi fuerunt. Recentiſſima iam eſt editio, quae ex prima editione Arſenii, & libro oxonienſi reſtituta, a Joan. Cornel. de Pauw, cum eiusd. animaduerſionibus, & verſione latina Gregor. Bersmanni, & accedentibus ex eodem libro oxonienſi, non paucis hactenus ineditis, euulgata fuit *Traiecti ad*

 Rhenum

Rhenum ap. Guil. Stouw. 1730. in 4. Eiusdem PHILAE περὶ Ναυτίλου *carmen* e codice bibliothecae bodleianae graece cum verſione latina Joan. Cornel. de Pauw, cui adiuncta eſt anonymi ἐξέτασις *in idem ſcriptum*, in *Obſeruationibus miſcellaneis in auctores veteres & recentiores*, Vol. II. Tom. III. *Amſtelod.* 1733. in 8. mai. p. 385 ſqq. & p. 425 ſqq. recuſum fuit. In iisdem *Obſeruationibus miſcellaneis* Vol. VI. *Amſtelod.* 1735. Tom. I. p. 157 ſqq. & Tom. II. p. 452 ſqq. leguntur perſonati cuiusdam Philetae *obſeruationes ad* PHILEN, in quibus nonnulla ex editione Jo. Cornel. de Pauw, curatiori examini ſubiiciuntur, & ad codicum manuſcriptorum fidem reſtituuntur.

MANVELEM PHILEN, Epheſium, floruiſſe ſub Andronico Palaeologo, Joanne Cantacuzeno & Michaele Palaeologo, cuius nomine *iambos* ſuos, *de animalium proprietate* inſcripſit, intra annum MCCC. XV. & MCCCLXXXXV. eumque recentiorem, fere dimidio ſeculi, fuiſſe Planuda, monacho, argumentis firmiſſimis demonſtrauit Anonymus in Ἐξετ. l. cit. p. 428 ſqq. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 695 ſqq. vbi & alii memorantur, qui PHILAE nomine, inſignes fuerunt.

De Joachimo Camerario, vid. *Adparatus litterar.* Tom. I. p. 403 ſqq. vbi ſcriptores nominauimus, qui in exponenda illius vita, ſuam collocarunt operam.

Gregorius Bersmannus Annaebergae 1538. natus, vir ſuae aetatis doctiſſimus, variis muneribus academicis & ſcholaſticis functus eſt. Lipſiae magiſter renunciatus omnem fere Galliam & Italiam peragrauit. Ex itinere italico redux factus, in academia vitebergenſi docuit, & anno 1565. in illuſtri ſchola prouinciali portenſi, in Matthaei Reheſchuch Collegae III. locum ſuffectus fuit. Anno 1568. iterum Vitebergam ſe contulit, & *libelli* Melanchthonis *de anima* profeſſionem obtinuit. Lipſiam anno 1571. euocatus poe-

poeſeos adiit profeſſionem; Cum autem anno 1575. Joachimus Camerarius moreretur, eius profeſſionem graecae latinaeque linguae, & ethices adeptus eſt. Quia vero *formulae concordiae* Bersmannus ſubſcribere recuſaret, & hanc potiſſimum ob cauſſam inter illum & Nicolaum Selneccerum grauiſſima orirentur diſſidia, dimiſſus Serueſtam ſe contulit, & anno 1581. a Principe Joachimo Erneſto, gymnaſio recens condito, Rector praefectus fuit, quod munus per triginta annos geſſit. Diem obiit ibidem ſupremum febri, & doloribus nephriticis correptus, anno 1611. aetatis anno LXXIII. Illum, ad cryptocaluinismum animo fuiſſe valde propenſum, nonnulla ex eius carminibus ſatis & abunde teſtantur. Memoriam illius, *oratione* panegyrica celebrauit Joannes. Coppenius *Heidelbergae* 1612. d. I. Februar. qui etiam vitam eius hoc brevi carmine fol. 24 ſqq. complexus eſt.

Scire cupis, qualis fuerim hac ſub mole quieſcens,
Siſte gradum, verba & perpende ſequentia: Vitam
Annaeberga *dedit, dedit & mihi ſemina prima*
In ſtudiis. Puerum docuit ſchola miſnica *linguas:*
Lipſia *me varia doctrina & honoribus auxit.*
Gallia *poſt iuuenem vidit me. tresque per annos*
Luſtraui Italiam, *redeunti ſceptra regenda*
Ludi portenſis *mihi ſunt commiſſa fidelis.*
Inde Profeſſoris Witebergae *munere fungor.*
Lipſia *me audiuit, ſed poſt expellor eadem,*
Quod pietatis eram cuſtos, Serueſta *recepit,*
Gymnaſio illuſtri quoque me praefecit, & oſſa
Poſt varios caſus tandem, multosque labores,
Contumulauit humo: Tenet aſt Germania *famam,*
Aſtra *animam,* libri *ingenium, laudemq* iuuentus.

Jo. Coppenii *oratione*, in narranda Bersmanni vita, vſus eſt Melchior Adami in *vitis philoſophor.* germanor. p. 234 ſqq. Conf. Paull. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1506. Chriſtophor. Hendreich *Pandectae* brandeb. p. 532. Paul. Jeniſii, Annaeber-

gae, Miſniae *vrbis hiſtoria, Dreſd.* 1605. in 4. L. I. Cap. XXIIII. fol. 73. Habemus Jeniſii *hiſtoriam* Annaebergae, e ſermone latino, a Georgio Wahlen (*Bürgern, Churf.* Sächſ. *Berck-Screibern und der Schulen Inſpectorem zu* Annenberg) in teutonicam linguam conuerſam, ineditam, in fol. in qua de Berſmanno legitur narratio, fol. 202. Legi etiam merentur Juſtini Bertuchii *Chronicon* portenſe P. II. p. 104. edit. Jo. Martin. Schamelii *Lipſ.* 1739. in 4. vbi vero, ſicut & in Adami *vitis*, in *lexico eruditorum* Tom. I. col. 1031. minus adcurate *Georgius* adpellatur. Jo. Petr. Lotichii *Bibliotheca poetica* P. III. p. 103 ſqq. Jo. Dieterici Diſſert. *de* Annaeberga, *& claris viris inde oriundis*, Lipſ. 1702. in 4. Jo. Chriſtoph. Beckmanni *Hiſtorie des Fürſtenthums* Anhalt P. VII. Cap. III. p. 329 ſqq. Jo. Andr. Gleichii *Reformations-vnd Hofprediger-Hiſtorie* P. I. *Dreſd.* 1730. in 4. p. 169. & p. 182. Jacob. Buckhardi *Commentarius de linguae latinae in* Germania *fatis* P. I. Cap. VI. p. 496 ſqq.

LXX.

PVB. VEGETII *Viri Illuſtris* Mulomedicina. Ex trib. vetuſtiſſ. Codd. varietate adiecta: vnde infiniti loci addi & expurgari a quouis poterunt, vſu magno publico. Opera Joan. Sambuci Pannonii. *Cum Caeſ. Maieſt. Priuilegio. Baſileae per Petrum Pernam MDLXXIIII.* (1574) in 4. pp. 196. exceptis fol. 6. prioribus.

Primus qui P. VEGETII RENATI quatuor libros *de arte veterinaria*, ſiue *mulomedicina*, e ſitu quaſi & obliuione produxit, fuit celeberrimum illud Germaniae decus, Hermannus Comes Nuenarius, eccleſiae cathedralis colonienſis Praepoſitus, qui codicem vetuſtum, cum Beato Rhenano, & Joanne Fabro, Emmeo,

iulia-

iuliacenſi typographo, communicauerat, vt illum a mendis quibus ſcatebat, doctiſſimorum virorum auxilio, expurgarent & in lucem ederent. Beatus autem Rhenanus aliis & grauioribus negotiis diſtrictus, id mandatum detrectauit, quo facto Joannes Faber, iteratis tandem Comitis Nuenarii precibus commotus fuit, vt hunc librum euulgaret, & Ferdinandi regis Hungariae & Bohemiae nomine inſcriberet, quod egregios & validos ille haberet equos, inter quos forte reperirentur, quos heic auctor & a peſte praeſeruari, & iam aegrotantes ſanari, non incommode docuerit. Exiit haec editio in lucem, hoc inſtructa titulo: VEGETII RENATI *artis Veterinariae, ſiue Mulo-Medicinae Libri quatuor, iam primum typis in lucem editi. Opus ſane in rebus medicis minime aſpernandum. Baſileae excudebat Joannes Faber Emmeus Juliacenſis MDXXVIII* (1528) in 4. folior. 72. Cum autem ea, ex mutilo & corrupto codice exſcripta, plurimis infecta eſſet mendis, VEGETII opus, titulo, quem adſcripſimus, euulgauit Joannes Sambucus, pannonius & dedicatione ornauit:

GENEROSO AC MAGNIFICO D. RODOLPHO KHVEN DE VELASII, DOMINO, IN LICHTENBERG ET GANDEGG, LIBERO BARONI IN LENGPACH, MAXIMIL. II. IMP. A CONSILIIS, CVBICVLARIO, AC SVPREMO EIVSDEM AGASONVM STABVLIQVE MAGISTRO, REVERENDISS. ARCHIEPISCOPI SALTZBVRGEN. FRATRI GERMANO, MVSARVM LITERARVMQVE PATROCINIO

JO. SAMBVCVS PANNONIVS HOC P. VEG. DE VETERIN. MEDICINA OPVS ANTE ANNOS L. MVTILVM CORRVPTEQVE EDITVM, NVNC VERO A SE EX VV. CC. PLVRIMIS IN LOCIS EMENDATVM AC RESTITVTVM. D. D.

VIENNAE IPSIS KAL. QVINCTIL. M. D. LXXIV.

Huic

Huic dedicationi ſubiicitur Joannis Fabri Emmei *epiſtola* dedicatoria ad Regem Ferdinandum ſcripta *Baſil.* 1528. *elenchus titulorum*, quibus librorum IIII. capita inſcribuntur. Variantes e tribus codicibus mſs. quibus Joannes Sambucus vſus eſt, oris paginarum adſcriptae ſunt. Omnium autem optima & adcuratiſſima, noſtra aetate eſt editio, quam Jo. Matthias Geſnerus, adiutore Zacharia Platnero vſus, ad vetuſtum codicem corbeienſem conlatam, & aliquot coniecturis & adnotationibus inſtructam, ſubiecit *Scriptoribus rei ruſticae veteribus latinis Lipſ.* 1735. II. Tom. in 4. editis, Tom. II. p. 1033 ſqq. In teutonicum opuſculum conuerſum ſermonem, hoc prodiit titulo: *Von rechter vnd wahrhaffter Kunſt der Artzney, allerley Kranckheit vnd Schäden der Thier, als Pferd, Eſel, Ochſen, Maulthier, ſie ſeien auswendig oder inwendig, mit Tranck, Salbung, Brennen, Laſſen, vnd anderm zu heylen &c. Auch wie man deren Vrſprung vnd breſten erkennen ſoll, Erſtlich durch den hochverſtendigen* FLAVIVM VEGETIVM RENATVM *in Latein beſchrieben &c. Jetzund von newen durchſehen vnd mit eigentlichen Contrafacturen an Tag gegeben, dergleichen nicht iſt gedruckt worden. Franckfurt am Mayn, bey Martin Lechler, in Verlegung Siegmund Feyerabends vnd Simon Hüters.* 1565. in 4. folior. 155. Vid. die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 78.

De PVBLIO VEGETIO, ſiue vt ab aliis vocatur VEGETIO RENATO, incertae aetatis auctore, vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. III. Cap. XII. p. 619. Tom. III. p. 135 ſqq. Cum PVBLIVS VEGETIVS in ſuos *de arte veterinaria* libros, non pauca tranſtuliſſet e ſexto libro Columellae, multaque loca iam in VEGETIO, iam in Columella inuenirentur, quae mendis deformata eſſent, & alter ex altero, ſaepe numero emendari poſſet, Joannes Baptiſta Morgagnus, operae pretium ſe eſſe facturum arbitratus eſt, ſi lo-

ſi locos ſingulos, quorum alter alterius ope indiget, inter ſe conferret, atque ita ante oculos ſtatueret, vt VEGETII primum verba, tum Columellae, quemadmodum edita ſunt, deinde vtriusque, quomodo alterum ex altero emendandum exiſtimauit, vno obtutu conſpici poſſent. Factum id fuit in *epiſtola ad* Julium Pontederam *quarta*, Patauii *prid. Kal. April.* 1723. ſcripta, quae inſerta fuit a Jo. Matth. Geſnero *Scriptoribus rei ruſticae* Tom. II. p. 1232 ſqq.

Joannes Sambucus, Tirnauiae in Hungaria anno 1531. natus, medici elegantis, poetae eruditi, hiſtorici inſignis, & antiquarii paene incomparabilis elogium adeptus eſt. Bibliothecae vindobonenſi praefectus, Maximiliani II. & Rudolphi II. Impp. Conſiliarius, & hiſtoricus conſtitutus, anno 1584. Viennae apoplexia correptus mortuus eſt. Thuanus L. LXXX. *Hiſtor.* Tom. III. p. 973. edit. *Francof.* 1614. in 8. illum aliena, quam ſua induſtria clariorem, & eam illius in veteribus libris colligendis fuiſſe ſcribit diligentiam, liberalitatem in publicandis, vt principibus viris, qui hac re laudem conſequuti ſunt, quamuis in diſpari fortuna aequari debeat. Conf. de illo, praeter ſcriptores, in *lexico eruditorum* Tom. IIII. col. 90. citatos Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 412. Jo. Petri Lotichii *Bibliotheca poetica* P. IIII. p. 73 ſqq. Conrad. Samuel. Schurzfleiſch *Introductio in notitiam Scriptorum* P. III. p. 63 ſqq. Joan. Fabricii *Hiſtoria bibliotb.* fabrician Tom. III. p. 465. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 92 ſqq. Paull. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1282. vbi ſepulchro eius tale elogium inſcriptum eſſe retulit:

SAMBVCVS LINGVAS COLVIT QVI DOCTVS ET ARTES
CVI NATALE FVIT PANNONIS ORA SOLVM;
CAESARIS HISTORICVS PRAEMISSI TEMPORIS ACTA

ET

ET DIGNOS SCRIPSIT COGNITIONE LIBROS.
AONIOS INTER MERVIT QVOQVE NOMEN OLORES,
CARMINE IVCVNDVM QVI CECINERE MELOS.
ANTE DIEM QVAMVIS MVSIS PLORANTIBVS IPSVM
E MEDIO TVLERIT MORTIS AVARA MANVS.
IPSE TAMEN SVPEREST, MELIORI PARTE SVPERSTES,
IN CAELIS ANIMA, NOMINE CLARVS HVMO.
NIL IN SOLERTES MVSARVM IVRIS ALVMNOS
MORS HABET: A MVSIS DOCTVS OBIRE NEQVIT.

OBIIT IDIB. IVNII MDXXCIV.

LXXI.

EVDOXI PHILALETHIS Aduerſus Calumnias Et Sophiſmata Cuiusdam Perſonati, Qui Se Euandrophilacten nominauit. Apologia. Ἔλεγχος ἀνεὺ διαβολῆς. *Veronae, apud Sebaſtianum a Donnis: MDLXXIII.* (1573) in 4. folior. 35. & 82.

Cauſſa, ob quam haec *apologia* euulgata fuit, talis eſt. Cum anno 1569. Brixiae peſtilens & contagioſus morbus graſſaretur, quo multi homines correpti interierunt, de Theriacae vſu, in huius morbi curatione, grauis, inter Aeſculapii filios, exorta eſt controverſia. Joſephus enim Valdanius ſiue Valdagno, veronenſis, medicus, philoſophus, & mathematicus, & philoſophiae moralis, apud Brixienſes profeſſor, Theriacae

riacae vſum probauerat. Illuſtris autem cuiusdam viri inſtinctu, ſuam ille ſententiam ſcriptis mandauit, quae cum ſolidis fundamentis inniteretur, ſuadentibus amicis duobus libris *Brixiae* 1569. & 1571. typis fuit excuſa. Eodem tempore Hieronymus Donzellinus, a Valdanio interrogatus, quid de ea controuerſia ſentiret, miſſa ad illum longiore epiſtola, quam poſtea hoc titulo euulgauit: Hier. Donzellini *epiſtola ad* Joſephum Valdanium, *de natura, cauſſis & legitima curatione febris peſtilentis, in qua etiam de Theriacae natura ac viribus latius diſputatur, Venetiis apud Borgominerios fratres* 1571. in 4. eius iudicium probauit, additisque rationibus confirmauit. Cum autem Vincentius Calzaveglia, qui etiam Brixiae medicinam exercebat, hos videret libellos, ſuae plane aduerſos ſententiae, contra Valdanium tractatum emiſit *de Theriacae abuſu in febribus peſtilentibus, Brixiae apud Vincentium Sabienſem*, an. 1570. in 4. Ita vero non contentus, poſt paucos dies, litteras miſit ad Donzellinum, in quibus omnia eius dicta ad limam vocauit, & multis dicteriis atque conuiciis illum laceſſiuit. Adſcito igitur EVDOXII PHILALETHIS nomine, Donzellinus illi reſpondit, quo accepto Calzaveglia Euandrophilactis ſub perſona ſe defendit aduerſus EVDOXIVM PHILALETHEN, & nonſolum illum hominem perſonatum, ſed Donzellinum ipſum, nouis conuiciis, calumniis & maledictis atrociſſimis petiit. Id admodum aegre ferens Hieron. Donzellinus, eam quam diximus, in lucem prodire iuſſit *Apologiam*, in qua aduerſarium ſuum mirifice depexum dedit. Minime quidem nos fugit quod doctiſſimus Italorum Marchio Scipio Maffei, Joſephum Valdanium, ſub EVDOXII PHILALETHIS perſona, in ſcenam prodiiſſe, & *apologiam* ſcripſiſſe prodiderit, in Verona *illuſtrata, Verona* 1732. in fol. Tom. II. p. 201. vbi ait: *Suo* (ſcil. del Valdagno) *e ſcritto non meno in propria difeſa, che de* Donzellini, *è il libro intitolato:* EVDOXI PHILALETHIS Apologia. Veronae 1573.

Sed

Sed obſtat hiſce Maffei verbis Leonardi Cozzandi auctoritas, qui in *Libraria* Breſciana, *Breſcia* 1694. in 8. P. I. p. 134. de Hieronymo Donzellino haec adnotauit, quae cum liber paullo ſit rarior, heic adſcribimus:

„Girolamo Donzellina, *nato negli* orci noui *fu* „*Dottore dell' arti, e filoſofo bravi, & eccelente Medico* „*qualche tempo in* Breſcia, *ma venuto in diſparere col* „*Medico* Vicenzo Calzaveglia *Dottor di Collegio, per* „*che difendeva l'opinione di* Gioſeffe Valdagno, *Me-* „*dico* Veroneſe *in* Breſcia, *riprovata con un libro in* „*ſtampa dal* Calzaveglia, *e di nuovo confirmata dal* „Donzellina, *che ſcriſſe contro il* Calzaveglia *à difeſa* „*del* Valdagno, *una* terribile Apologia, *furone ambi-* „*due neceſſitati vſcir della città di* Breſcia. *Il* Valda- „gno *à* Verona *ſua patria, il* Donzellina *à* Venetia „*portoſſi, ove medico con gran ſua fortuna, felicità &* „*applauſo, ſcriſſe un Trattato;* Remedium ferenda- „rum iniuriarum, ſiue de compeſcenda ira Ven. *preſ-* „*ſo* Franc. Ziletto 1586. (in 4. & Altorph. apud „Nicol. Cnorium 1587. in 8). *In oltre;* de natura, „cauſſis & legitima curatione febris peſtilentis ad Jo- „ſephum Valdamium Veronenſem Brixiae medicum „epiſtola Venet. *preſſo* Camillo & Rutilio Borgomine- „ri *1570. in 4. nelle quali opere per il grave affronto ri-* „*cevuto dalla Città di* Breſcia *con eſſerne villemente* „*ſcacciato, di cui era membro, e non punto indegno,* „*non più* Breſciano *ma* Veroneſe *nomoſi. E del me-* „*deſimo* Donzellina *e pure l'* Apología: EVDOXI PHI- „LALETHIS aduerſus calumnias & ſophiſmata, cu- „iusdam perſonati qui ſe Euandrophilacten nominat, „Apologia *In* Venet (Verona) *preſſo* Sebaſt. a Don- „nis, *1573. in 4. Cui riſpoſe il* Calzaveglia *con altra* „Antipologia, *che dice*: Euandrophilactis aduerſus A- „ceſiam Cacodoxum, qui ſe falſo Eudoxum Philale- „them facit, Antipologia. *In* Breſcia, *preſſo li heredi* „*di* Damiano Turlino 1573. in 4. *E doppo detta ope-* „*ra*

„*ra leggeſi vna lettera latina pur del* Calzaveglia, *al* „Donzellina, *in 4. Scriſſe in oltre il* Donzellina Me„thodum linguae graecae quatuor libris, cum breuiſſi„mo Grammaticae compendio. „

Conf. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. VI. P. II. p. 174. Vincent. Placcii *Theatr. Pſeudonymor.* p. 264. Duodecim vero EVDOXI PHILALETHIS *Apologia*, complectitur *diſputationes*, quibus perſonatus auctor, ſatis prolixam praemiſit introductionem, in qua fata in primis, quae Donzellinus Venetiis expertus fuerat, exponuntur.

Patrem habuit Hieronymus Donzellinus Bonamentem Donzellinum, veronenſem, qui ob bellicos tumultus, Verona profugus, in oppidum ſe contulit, quod Hetruſcorum lingua vocatur *Orci novi.* Hic ducta vxore, ex honeſta familia, multos liberos procreauit, e quibus filios, qui ad litterarum ſtudia propenſiores videbantur, Petrum ac Hieronymum Brixiam ablegauit, qui tandem cum integrum annum ibi commorati eſſent, ſuadentibus amicis Patauium conceſſerunt, vbi alter Jureconſultus, alter Medicus factus fuit. Hieronymum autem *veronenſem* patria dici poſſe, PHILALETHES hac potiſſimum ratione demonſtrare nititur, quod non tantum antiquo maiorum ſuorum iure Verona ſit oriundus, cum patrem, auum, & proauum habuerit veronenſem, ſed etiam quia vetere iure renouato, in eam vrbem ceu poſtliminio receptus fuerit. Id vero factum eſſe ait, cum a patruo ſuo vocatus, Veronam venit, & ab eo in filium adoptatus, veronenſis ciuis factus eſt. Vt dictis ſuis fides conſtet, hoc publicum adfert teſtimonium:

Matthaeus Forcatura Veronae *Propraetor, &* Thomas Becellus, *publicum in ciuitate magiſtratum gerens; nec non* Thomas Foreſtus, *Nobiliſſimi Tabellionum* veronenſium *Collegii Praefectus; teſtantur* Hieronymum Donzellinum, *ex arrogatione a* Fran-

 ciſco

ciſco patruo facta, veronenſem *ciuem eſſe: ortum ex* Bonamente *ciue* veronenſi *nato: cuius parens fuit* Petrus, Hieronymi *auus. Horum quoque Maiores, per multas aetates, Honoratos Ciues, ac perpetua quadam ſucceſſione Tabelliones, ac in maiori Ciuitatis cenſu fuiſſe, ex actis & commentariis ciuitatis conſtare, fidem faciunt.*

Cauſſam vero, ob quam Hieronymus Donzellinus, ſe nominauerit in libris editis *brixianum*, talem eſſe retulit: *Nunc cupio ex te* (aduerſarium ſuum hiſce verbis compellat) *intelligere Vir ſolertiſſime, cur non &* Donzellino, *geminam patriam concedas? cum in vna ſit* natus, *in altera* exceptus; *praeſertim cum eius pater, ac maiores omnes, fuerint ciues* veronenſes. *Quandiu ſane extra vtranque patriam fuit,* Brixianum *ſe vocauit. Teſtes ſunt multi libri ab eo editi in quibus ſemper ſe* Brixianum *fecit. Vbi vero a patruo ſuo vocatus,* Veronam *venit, & ab eo in filium adoptatus*, veronenſis *ciuis eſt factus; & patrimonio ſatis amplo, locupletatus; & in nobiliſſimum medicorum collegium honorifice exceptus; & ex patritio ordine ducta vxore, cum primariis huius ciuitatis familiis affinitates quam plurimas contraxit; adde quod & prolem ſuſcepit, vt idem ciuitatis ius poſteritati ſuae ſit transmiſſurus; an aequum tibi videbatur vt ſe* brixianum *appellaret? An hoc eſt patriam ac genus ementiri?*

Mali ſunt homines qui bonis dicunt male. Sed maximum etiam eſt mendacium quod dicis; illum Brixiam *patriam abdicaſſe: Cum etiam poſt omnia illa in* veronenſem *hanc ciuitatem authoramenta; poſt diuturnam hic habitationem; vbi incidit occaſio; non tantum verbis, ſed etiam ſcriptis, ſe* Brixianum *vocet. Scis tu, quanta animi beneuolentia in iſtam patriam fuerit permotus; cum in poſtrema eius* epiſtolae, *quam ad* Valdanium *miſit, parte, candidiſſimo animo, medicamentum indicat; aduerſus tunc graſſantem luem; cuius & ipſe, & primarii* Europae *medici, plurima habuerant expe-*

experimenta. Nonne inter reliqua, hoc etiam carmen adſcripſit:

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit & immemores non ſinit eſſe ſui.

Extat etiam inter epiſtolas *illuſtris Comitis* Ludouici Nogarolae, *viri in omni linguarum, & doctrinarum genere eruditiſſimi, Exemplum earum literarum, quas* Viennam *miſit ad* Donzellinum, *cum illic tunc ageret; in quibus vehementer cum eo expoſtulat, quod in editis a ſe libris, ſemper ſe* brixianum *vocet; cum reuera ſit* veronenſis, *prodierant enim tum in lucem elegantiſſimae* Themiſtii *Peripatetici* orationes, *a* Donzellino *in latinum ſermonem conuerſae; quas ille* veronenſi *potius, quam* brixiano *nomine volebat inſigniri* &c. His ſane verbis adducimur, vt credamus, quod hic Hieronymus Donzellinus, eius quoque libri, qui inſcribitur *de compeſcenda ira*, ſit auctor, quem Petr. Baile in *Dictionaire* Tom.I. p.1016. & *lexici eruditorum* auctor, Tom. II.col. 190. ideo alii, & a noſtro diuerſo tribuunt auctori, quod in titulo *veronenſem* ſe adpellauit. Confirmant ſententiam noſtram ipſa Leonardi Cozzandi verba, quae ſupra adſcripſimus. Quod ad aduerſam ſpectat fortunam, quam Venetiis expertus eſt Hier. Donzellinus, PHILALETHES illam, ob inuidiam, qua illum proſequebantur, nonnulli vrbis venetae medici, exortam eſſe, luculentis probat indiciis. Omnis autem adcuſatio, ad haec duo potiſſimum redit capita, alterum quod libros legibus veritos legerit, alterum quod cum hominibus, quorum dubia eſſet religio, fuerit verſatus. Cum vero Donzellinus, iudices ſuae cauſſae minus fauere conſpiceret, adeo vt in ſummum diſcrimen omnis eius fortuna adduceretur, ſenatorum aliquot conſilio atque hortatu, fuga ſibi conſuluit, ne ea incommoda ſuſtinere cogeretur, quae intra parietes clauſis, ac ſui corporis libertate deſtitutis, neceſſario ſunt perferenda. Relicta igitur veneta vrbe, cum imperii comitia, Auguſtae Vindelicorum celebrari audiret,

diret, ad regem Ferdinandum ſe contulit. Sed interea inimici eius, reditum illius veriti, magiſtratum ita ſollicitarunt, vt ab eo tandem, deſerta cauſſa proſcriberetur. Reliqua, quae in hac cauſſa acta fuerunt, ipſis PHILALETHIS verbis exponemus: *Imperii comitia* Auguſtae *celebrari audiuit; atque ibi Caeſaris loco ſedere ſereniſſimum Regem* Ferdinandum; *apud quem ſciebat, Reuerendiſſimum tum Epiſcopum* pharenſem, *qui nunc illuſtriſſimus eſt* Delfinus *Cardinalis; Pontificis Legatum eſſe. Illum itaque iudicem appellandum eſſe ſibi cenſuit Atque haec vera, ac germana eius in* Germaniam *profectionis cauſſa fuit. Cum autem* Auguſtae *certior factus eſſet, Pontificis Legatum, non aliter ſuſcipere cauſſam poſſe, niſi ea illi a ſummo Pontifice prouincia mandaretur; clementiſſimum Regem tum temporis, per ſupplicem libellum interpellauit: vt hoc ſibi a pontifice beneficium impetraret;* Julii *enim* Alexandrini, *ac* Stephani Laurei *opera, ac ſtudio; quibus ille tamquam familiaribus medicis vtebatur; facilis* Donzellino *ad ipſum aditus fuit. Qua certe in re, eximiam Sereniſſ. Regis in ſe benignitatem, & clementiam expertus eſt; litteras enim & propria manu ſubſcriptas, & ſigillo munitas, ad* Paulum IIII. *Pont. max. pro eius cauſſa dedit: graui addita eius negotii commendatione.* Delfinus *a Pontifice rom. reuocatus, eum reperit bellico adparatu impeditum; ac ita armis animum adplicuiſſe: vt alias res omnes fere negligere videretur. Qua de re ab eo admonitus* Donzellinus, *ex vrbe nihil boni a ſe exſpectandum eſſe, ſero tandem deprachendit. Caeterum cum aliquandiu iam, etſi inuitus, ac nolens, in* Germania *ſubſtitiſſet, & aliquot Illuſtriſſ. Principum conſuetudine vteretur; duos ex illis ſibi delegit quos ampliſſimo ſenatui* Veneto *ſciebat eſſe amiciſſimos; quorumque gratiae, ac beneuolentiae, aliquid officii, ille eſſet conceſſurus; Hi vero fuerunt, Cardinalis* auguſtanus, *& Archiepiſcopus* ſalsburgenſis; *quos ille* Ratisbonae *conuenit, vbi imperii principum conuentus agebatur; & per ſupplicem libellum expoſita cauſſa, il-*

lud

lud petiit, vt datis ad ſereniſſ Venetiarum *Principem, litteris, fidem ſibi publicam impetrarent; donec apud idoneos iudices, eius cauſſa diſcuteretur. Verum parum felici conſilio vſus id fecit. Cum enim eius Reipub. vetus ſit inſtitutum, vt non cuiuis Principi, ſed ſolis Regibus id beneficii concedant, ac gratificentur, libentiſſime illi quidem ampliſſ. Antiſtites*, Donzellino, *litteras dederunt; ſed quae nullum ei fructum attulerunt. Huius infortunii admonitus, a Clariſſ.* veneto, *Oratore*, Leonardo Mocenico, *ad Sereniſſ. Regis* Ferdinandi *clientelam, ac fidem ſe conuertit, eique ſe tradidit. Jam enim* Donzellini *nomen illi erat notum; cum* Paullo IIII. *Pontifici, eum antea per litteras commendaſſet & in Sereniſſ filiae*, Poloniae *Reginae Medicum illum poſtulaſſet; quare facilis illi ad Regem aditus fuit. Hic paucis expoſita cauſſa, propoſitisque poſtulatis, datoque in manus principis clementiſſ. ſupplici libello, haec ab eo verba* Donzellinus *audiuit:* Juſta atque honeſta nobis haec videtur petitio; cui ex officio nec volumus, nec poſſumus deeſſe. *Litteras paulo poſt officii plenas, ad Principem* Venetiarum *deſcribi mandat, in quibus, grauiſſimis verbis hanc illi cauſſam commendat; ac fidem publicam pro reditu*, Donzellino *decerni poſtulat. Contigit tum forte fortuna, vt* Venetus *orator*, Leonardus Mocenicus, *obita legatione, in patriam rediret; Huic igitur a Rege, litterae traduntur; additis etiam humaniſſimis verbis, quibus hoc illi negotium vehementer commendabat. Harum litterarum exemplum ad finem huius libelli reiecimus;* (ſcriptae ſunt ex Auguſta Vindelicorum die XX. Jul. MDLVIIII.) *ne narrationis ordo impediretur; vt quiuis harum rerum veritate perſpecta, certius de illis iudicare poſſit.* Mocenicus *vbi* Veneriis *fuit, Regis mandata fideliter eſt executus; Fides igitur publica ex Senatusconſulto illi fuit decreta; qua accepta, ſtatim ſe* Donzellinus Venetias *contulit; Vbi vt magiſtratui qui religionis cauſſis cognoſcendis praeeſt, ſe ſiſteret, prima illi fuit cura. Harum omnium rerum, non tantum ſpe-*

ſtatores, ſed fere etiam Actores fuerunt, ampliſſimi Senatores ac Equites duo; ille, quem paullo ante nominaui Leonardus Mocenicus, *&* Paullus Theupolus; *qui tum apud Caeſarem ſereniſſ. Senatus* veneti *fuerunt oratores; cuius etiam rei cauſſa eos hic teſtes appellandos cenſui. Cum vero poſt multos dies, ſacro illi ſenatui placuit vt eius cauſſa diſcuteretur, ac iam in rem praeſentem ventum eſſet; quale nam & quam ingens crimen, illi obiectum fuit? Te nunc appello* Euandrophilax, *qui animi tui impetum ſequutus, quam plurima falſo comminiſci voluiſti. Omnis accuſationis, duo tantum capita fuerunt, alterum quod libros legibus vetitos legerit; alterum quod cum hominibus, quorum dubia eſſet fides, fuerit verſatus. Tandem, cum diligenter exploratus, atque excuſſus ab his, quibus fidei cenſura demandata eſt; ab orthodoxa doctrina, ne latum quidem vnguem diſceſſiſſe fuiſſet depraehenſus; tantum ob duo illa paullo antedicta capita, in ſuſpicionem incidiſſe fuit iudicatus, ac dimiſſus; cum ſummam iudicum beneuolentiam perpetuo expertus eſſet* &c. Quae igitur cum ita ſint, quomodo fieri potuerit, vt Hieronymus Donzellinus, anno 1560. e decreto Senatus veneti, aqua ſit ſuffocatus, vt P. Baile quidem & Auctor *lexici eruditorum* ll. citt. produnt, nulla prorſus ratione conſpicere poſſumus, cum nonſolum extra omnem dubitationem poſitum ſit, quod controuerſia, quae illi cum Vincentio Calzaveglia interceſſit, poſt annum 1570. fuerit agitata, ſed ipſe etiam ille, omnia, quae Venetiis illi contigerunt, longa verborum ſerie expoſuerit. Cum praeterea neque Scipio Maffei in Verona *illuſtrata* l. cit. neque Leonardus Cozzandus eiusmodi ſupplicio Hieronym. Donzellinum e medio fuiſſe ſublatum prodiderint, nos non falli exiſtimamus, ſi iſtam narrationem ad fabulas referimus, quibus forte ex aduerſariis Donzellini quidam, credulis imponere, & eius famam contaminare ſtuduit. Quod autem Joſephus Valdanius, & Hieronymus Donzellinus, ob hanc *Apologiam* contra Euandrophylacten euulgatam, oppi-

oppido raram, quam Leonard. Cozzandus l. cit. *terribilem* nominat, vrbe Brixia excedere iuſſi fuerint, & ille Veronam, hic vero Venetias ſe contulerit, praeter Cozzandum adnotauit P. Baile l. cit. Exemplum *Apologiae*, quo vtimur, hoc ſingulare habet, quod acerbiora conuicia, quae in Calzavegliam iecit PHILALETHES, a quodam, forte ab auctore ipſo, atramento ſint obducta & expuncta. Qua ratione id factum fuerit, hic lectores docere poterit locus, qui fol. 20. b. legitur: *Tu tamen, haec omnia, (rabioſa) quadam loquacitate, (& Theonino dente petulantiſſime) exagitas; (& tanquam vna ex Arpiis) contaminas, foedas, ac commaculas; calumniisque ac falſis criminationibus, (& verbis ementitis) in deteriorem partem rapis, ac peruerſe interpretaris.* &c. verba enim, quae vncis incluſa ſunt, atramento obducta fuerunt, quod etiam in pluribus aliis locis factum fuit.

LXXII.

Incipit *Excellentiſſimi Medici, magiſtri* PETRI DE ABBANO prologus in libellum de venenis mineralibus vehitabilibus (vegetabilibus) animalibus & quolibet ente ſub ſolari globo ceptis, per venerabilem virum Wilhelmum Haldenhoff. de Thorn Artium & Medicine doctorem Magni magiſtri Pruszie. Diui ordinis Theutonicorum Phiſicum emendatum. in 4. folior. 24.

Inter varias editiones libri, a Chriſtophoro Hendreich in *Pandectis* brandeb. p. 2. & a Nicerono in *Memoires* Tom. XXVI. p. 314. memoratas, haec paullo rarior, litteris gothicis expreſſa, locum non inuenit. Legitur in fine eiusmodi epilogus: *Hoc opus toxicorum* PETRI DE ABANO *Beatiſſime Pater N. tuo nomine*

mine inſcriptum habes Quod etſi breue ſit vtilitate tamen breuitatem ipſam longe compenſat. Per quod tuam ſalutem tueri Vitamque cuſtodire potes quod emendatum eſt per Wilhelmum Haldenhoff *Ere premendum que curauit Quod arte ſua* Jacobus Thanner Herbipolen. *In Opido* Liptzenſi *perfecit. XIIII. Julii Anno domini M. CCCC. LXXXXVIII.* (1498). His verbis typographus inſignia ſua adpoſuit. Memoratur eadem editio a Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 672. a Joan. Henr. Leichio in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 74. Repetitam fuiſſe editionem, in eadem officina typographica anno 1500. in 4. plagg. 20. intelligimus e Friderici Boerneri *Specimine I. Bibliothecae librorum rariorum phyſico-medicorum, hiſtorico-criticae, Helmſtad.* 1751. in 4. p. 30. vbi autem editorem Wilhelmum Huldenhoff vocari conſpeximus, qui in noſtra editione Wilh. Haldenhoff adpellatur. Pontifex maximus, cui PETRVS DE ABANO hoc opuſculum ſuum dicauit, non quidem nominatur, ſed ſine dubio Honorius IIII. aut Joannes XXII. eſt, quorum aetate. is, Parauii, medicinam docuit, quibusque admodum carus fuit. In ſex potiſſimum *diuiſiones*, & capita LXXXII. opuſculum ſuum diſtinxit I. *de venenis in genere agitur.* II. *de vnoquoque veneno in ſpecie loquitur.* III. *deſcribit modum, ſecundum quem venenum mortificat, & nocumentum inducit humano corpori.* IIII. *Sermonem facit de precuſtodia & cautela ne aut venena propinentur, aut ſi propinata non noceant* V. *Signa ponit & curas, ad quodcunque venenum aſſumptum, & ad eius nocumenta introducta.* VI. *Virtutes bezoarticas, id eſt a morte liberantes, occulta virtute potius & diuina quam complexione vel natura ad quodcunque venenum deſcribit.* Huic poſteriori *diuiſioni*, duarum quaeſtionum ſe adiecturum ſolutiones promiſit in praefatione. I *Vtrum tiriaca* (theriaca) *magna ſit alicui veneno bezoar, vel medicina?* II. *Vtrum venenum aliquod poſſit ad certum tempus taliter exhiberi, quod ex eo quis ad illud tempus moriatur & non ante?*

Prioris

Prioris autem tantummodo quaeſtionis ſolutio ab il-lo prolata fuit, quae caput LXXXII. conſtituit, poſteriorem autem ſilentio plane tranſiit. Hac igitur ce Petrus Cararius ſiue Carrerius, monteſelcenſis (*Monte Silice*) Italus, medicus, qui Patauii anno 1506. mortuus dicitur, permotus fuit, vt opuſculum ſiue *quaeſtionem de venenis ad terminum*, conſcriberet, quod nonnullis recentioribus editionibus, libri PETRI APONENSIS, additum fuit, v. c. editioni, quae cum aliis opuſculis, hoc prodiit titulo: *Conciliator controuerſiarum, quae inter philoſophos & medicos verſantur*, PETRO ABANO Patauino, *Philoſopho ac Medico clariſſimo Auctore. Libellus de venenis eodem auctore.* Petri Cararii *quaeſtio, de venenis ad terminum.* Symphoriani Champerii lugdunenſis *in Conciliatorem cribrationes. Quae omnia nuperrime a viro doctiſſimo accuratiſſime ſunt recognita, variiſque annotationibus, ac indice locupletiori illuſtrata. Venetiis apud Juntas* 1548. in fol folior. 289. Conf. de aliis & recentioribus editionibus, libri, quem PETRVS DE ABANO *de venenis* compoſuit, Chriſtophor. Hendreich & Niceron ll. citt. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 716. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. 4 ſqq.

PETRVS DE ABANO, ſiue DE APONO, ſiue APONENSIS, cognomen a patria Apono, vico, haud procul, a Patauio, obtinuit. Natus dicitur circa annum 1250. & cum in Graecia, tum & Conſtantinopoli, & Pariſiis, tanto ardore ad linguae graecae, matheſeos, philoſophiae, & medicinae ſtudium incubuit, vt neminem fere in hiſce artibus, ſua aetate haberet parem. In academia patauina omnium primus, medicinae profeſſor conſtitutus, inſigni adplauſu & auditorum concurſu docuit. Ab aemulatoribus nomen quidem illius, ob magiae ſuſpicionem, apud haereticae prauitatis inquiſitores delatum fuerat, ſed cauſſa non-

dum peractâ, mortuus, in effigie publice combuſtus fuit. Conf. Gabriel Naudé *Apologie pour tous les grands perſonnages qui ont été fauſſement ſoupçonnez de Magie* Chap. XIIII. p. 380 ſqq. edit. *Paris.* 1625. in 8. Peruulgata quidem virorum doctorum eſt opinio PETRVM APONENSEM anno 1316. aetatis anno LXVI. diem obiiſſe ſupremum, ſed illum anno 1319. adhuc in viuis fuiſſe refert John Freind in *Hiſtoire de la Medecine* Tom. III. verſionis gallicae, quam dedit Etienne Coulet *à Leide* 1727. in 12. p. 70. vbi *la plûpart*, ait, *des auteurs placent ſa mort en 1316.* Conringius *ſeulement &* Mr. Naudé *la mètent en 1305. Mais aprés avoir meurement examiné le fait, je crois que les uns & les autres ſe trompent. Car il dédia l'Ouvrage* (Conciliatorem) *dont j'ai parlé ci-deſſus, au Pape* Jean *communément apelé* XXII*éme qui ètoit ſon ami particulier, & Homme lui-même d'une très grande Litérature. Mais comme ce Pape ne fut élevé ſur la Chaire de* Rome *qu' en 1316. on doit plutôt-s' arretèr à ce que dit* Aquilinus (Chiromant. c. 5.) *qui parle de notre Auteur comme ètant au plus haut dégré de ſa Réputation en 1319.* Conf. praeter Scriptores iam nominatos, Jo. Trithemius *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DLVI. p. 135. Joſias Simlerus in *Bibliothec.* p. 552. Paull. Freherus, in *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1209. Jacob. Philipp. Tomaſini, *illuſtrium virorum elogia iconibus exornata, Patauii* 1630. in 4. p. 81. vbi etiam eius imago, nitidiſſime aere expreſſa conſpicitur. Nicol. Comnen. Papadopoli in *Hiſtoria gymnaſii* patauini Tom. I. p. 178 ſqq. Chriſtophor. Aug. Heumannus in *Actis philoſophor.* P. VII. p. 69 ſqq. P. XV. p. 374 ſqq. P. Baile in *Dictionaire* Tom. I. p. 267 ſqq. Gian-Maria Mazzuchelli in *Notizie ſtoriche e critiche intorno alla vita di* PIETRO D'ABANO in *Raccolta d' Opuſculi ſcientifici e filologici* Tom. XXIII. p. 1 ſqq. Mich. Angel. Zorzi in *Lettera intorno al ſepolcro ed alla vita di* PIETRO D'ABANO, in *lettere erudite di*

Mich.

Mich. Angelo Zorzi, *in Padoua* 1726. in 4. p. 20 ſqq. *Analecta* noſtra *litterar.* p. 32.

De Wilhelmo Haldenhof, apud omnes ſcriptores altum eſt ſilentium.

LXXIII.

Paſſio ſancti Mauricii, & ſociorum eius carmine heroico edita per *fratrem* ARNOLDVM GOERINVM *Flutterium, vite communis apud Hildopolin ſectatorem.*

Ad candidum lectorem.

Thebee legionis amor ſi lector honeſtat
Pectus & ad coeli culmina voluis iter
Si tibi complures celo cupis eſſe patronos
Criminibus veniam ſi obtinuiſſe placet.
Aut ſi noſſe fides vt ſumpta morte triumphet
Viribus exertis. tentet vt aſtra poli
Si tibi placatum ſanctorum ſanguine numen
Eſſe voles. precibus ſideris orbe locum
Conciliare placet ſophie ſi lumen adeſto
Sedulus huic operi. candida ſcripta legens
Omnia nempe dabit breuis iſte libellus. opesque
Suggeret eternas. vena ſalutis hic eſt.
Multa figurarum ſpecies variusque loquendi
Hic modus innuitur. margine clauſa patent.

In 12. vel ſi mauis 8. formae minimae folior. 24.

Libellum eſſe rariſſimum, ex Scriptorum & catalogorum, quos euoluimus, ſilentio colligimus. Nullum enim inuenimus qui nomen huius auctoris adtulerit, ipſum-

ipſumque *eruditorum lexicon* illum ſilentio tranſiit. Litteris gothicis, vt verba, in fine adſcripta, produnt, illum Erphordie *excudit* Mattheus Maler. *Anno &c. 1533* In *epiſtola* dedicatoria ſatis longa, ad *honorabilem & egregie eruditum virum, dominum* Albertum Vecheldum, *ecclefie* Hildopolitane *canonicum, ac ſancti* Blaſii *apud* Brunopolim *Scholaſticum*, ſcripta *Hildopoli, e conuentu fratrum vite communis decimoquinto kalendarum aprilium. Anno ſalutis humane MD32.* ARNOLDVS GOERINVS, *paſſionem ſacratiſſimae* thebaeorum *militum legionis*, eius nomini, dedicandam ideo exiſtimauit, vt non modo ſtudiis eius, caelo deſtinatis fomenti cuiusdam rationem ſuggereret, ſed etiam deuotiſſimae erga Dei ſanctos eius menti, tantam patronorum multitudinem conciliaret. *Etenim*, ait, *ſi vnius ſancti interceſſione (vt ſepe non incertis documentis probatum eſt) legimus homines vel voto fuiſſe potitos, vel lauatos* (leuatos) *morbo. quis dubitabit ſe tante multitudinis patrocinio non poſſe conſequi que poſtularit. quam fides inuicta deo commendauit. quam religio honorabilem.quam venerabilem deuotio.quam ipſa denique paſſio celis ipſis meritis conſpicuam reddidit. Si impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri quomodo tanti exercitus ſibi chariſſimi vota non exaudiet deus in quibus pro ſui nominis gloria fuſi ſanguinis precioſos riuos agnoſcit. quos vbi ſollertis animi tui deuotio hoc libello legerit in celeſtibus vitali gratia conſpicuos. ipſe ſimul piis deſideriis ad beatas ſacre legionis ſedes rapiaris. Nec id quidem mirum ſi verſeris in celeſtibus qui incredibili auiditate dei inheres verbo, (quod iuxta prophetam) in eternum permanet in celo. Vbi enim fuerit corpus. illic (domino perhibente) congregabuntur & aquile. e quibus vnam te eſſe & quidem preſtantiorem, qui quotidiano aeſtu ad dni corpus congregaris. dum ad aquilae modum eterni ſolis radios validiore mentis acie (inflammato ſacra lectione mentis deſiderio) pre aliis mihi videris excipere* &c. Ceterum ARNOLDVM GOERINVM, ſi ſeculi, quo vixit, reputaueris genium, inter

Digitized by Google

ter ineptos, & vltimae, vt vocant, caueae poetas, minime referendum eſſe, initium, quo carmen ſuum orditur, quemlibet docere poterit:

Arma fides inter radiantia firma triumphat
Thebeae *legionis amor dum diuus haberet*
Pectora. ſtelligeris iam nunc addicta coronis
Per tormenta necis per & ora neſanda volucrem
Librauere pedem. celo ſpectante. tulerunt
Premia leta deo miſerante crucemque tyrannum
Deriſere ferunt conſtanti pectore penas
Principe dum mundi victo peperere ſalutem
Sanguine rorati celos ſubiere. canoris
Vocibus vtque leuat cetus modulantis olympi
Religionis amor rudibus me nempe camenis
Chriſtigene generoſa iubet voluiſſe virorum
Facta. viam facilem celi ſator alme parato
Absque tuo nutu gratum nihil ipſe probaſti
Aut factu facile cuiquam inſcriptibile lumen
O modo pro me pater vati virtutis origo
Omnigene. quidquid ſancti potuere fatendum eſt
Munere nempe tuo totum datur. ipſa voluntas
Inter dona boni tua nam numeratur. boneſti
Tocius vnde fluit facies. opus vnde ſalutis
Principium ſumit. cuncti veneremur oportet
Maieſtatis opes tante quas nulla cupido
Extenuare poteſt hominum. numerusque nec vllus
Has viciſſe valet. ſuperant celeſtia dona
Vota virum. creſcunt heredibus ecce coactis
Semper opes ſupere. ſiue quis ſit pauper inopsque
Omne genus. miſerumque feres qui fontis honorem
Neſciit iſtius. ſed inertia pectora vatum
Sunt penitus. languetque manus calamique ſtuporem
Arentis miratur homo. dum ſentit inanem
Fontis inexhauſti donis ſe. ſancta coronis
Vnde didiſſe ſauet legio deuota. ſupernis
Laudibus accingor quorum te preſula vates
Admonuiſſe manum rege. nunc exorſa leuantur.
Numine propitio calamum. mentemque rigato. &c.

Si

Si recte poſuimus calculum, omne carmen 886. hexametris abſoluitur. Figuras rhetoricas & poeticas, quas auctor exornando carmini adhibuit, in margine notauit, quod vltimum diſtichon in titulo conſpicuum, iam indicauit. Hiſtoria, vel potius fabula, quam carmine expoſuit; notior eſt, quam vt illam multis verbis heic repetamus. Euoluat qui plura de S. Mauricio, & legione thebaica, cuius dux fuiſſe dicitur, legere cupit, ſcriptores hiſtoriae eccleſiaſticae in primis Caeſar. Baronii *Annales* ad annum Chr. 297. num. I. ſqq. Tom. II. edit. *moguntinens.* 1601. col. 867 ſqq. Antonii Pagi *Critica hiſtorico-chronologica in vniuerſos Annales* Baronii Tom. I. *Colon. Allobrog.* 1705. p. 317. Samuel. Baſnagii *Annales* Tom. II. *Roterodam.* 1706. p. 578 ſqq. Circumfertur *Hiſtoria paſſionis* S. Mauricii, *&* *ſociorum* augaunenſium *martyrum legionis* Felicis Thebeae, quae ab Eucherio, Epiſcopo lugdunenſi, anno Chr. 286. compoſita dicitur. Variae illius exſtant editiones, quarum nonnullae ex codicibus interpolatis exſcriptae fuerunt. Talis e. g. eſt, quam dedit Petrus Steuartius hoc titulo: D. Mauricius Thebaeae *legionis Dux & ſignifer, olim à* S. Eucherio lugdun. *nunc iterum a* Petro Steuartio *productus, Ingolſtad.* 1617. in 4. *Acta* autem iſta incorrupta & ſincera, in monaſterio iurenſi inuenit Petrus Franciſc. Chifletius, & euulgauit P. I. Paullini *illuſtrati, ſiue Adpendicis ad opera & res geſtas* S. Paullini, nolenſis *Epiſcopi. Diuione* 1662. in 4. Edidit illa *acta* etiam, ſecundum chifletianam editionem Theodoricus Ruinart in *Actis primorum martyrum ſinceris & ſelectis ex libris tum editis, tum manuſcriptis collectis, erutis, & emendatis, notisque & obſeruationibus illuſtratis. Amſtelod.* 1713. in fol. 271 ſqq. Inſerta etiam ſunt *Bibliothecae maximae Patrum,* Tom. VI. edit. *lugdun.* p. 866 ſqq. Oſſa martyrum legionis thebaicae, ſepulta dicuntur Auguſtae Taurinorum, & ſuperſtitioſo cultu ibidem honorantur, quod cum oculis ſuis conſpiceret Joannes Dubordieu, cum Friderico Duce Schom-

Schombergio anno 1691. Taurinum veniens, is edidit ex itinere italico redux factus *Diſſertation hiſtorique & critique ſur le martyre de la legion* Thebeenne. *Amſterd.* 1705. in 12. in qua non ſolum Eucherii *Acta*, cum verſione gallica exhibuit, ſed rem omnem, confictam eſſe, demonſtrauit. *Carmine* epicô, ſatis inepto, *proſam* Eucherii complexus eſt Marbodus ſiue Marbodeus, rhedonenſis, quod *carmen* ex editione vetere *rhedonenſi*, anni 1524. & ex duobus mſs. emendatum, cum aliis eiusdem Marbodi *opuſculis* rhythmicis, ad calcem *operum* Hildeberti cenomanenſis, a D. Antonio Beaugendre *Paris.* 1708. in fol. repetitum fuit. F. Rudolphus Abbas *Acta* compoſuit *translationis, militis e legione* Thebaea an. 1121. quae Edmundus Martene inſeruit *Veterum Scriptorum & monumentorum hiſtoricorum, dogmaticorum, moralium collectioni ampliſſimae* Tom. VI. *Paris.* 1729. in fol. p. 1015 ſqq. Sed redeamus iam ex hoc diuerticulo, ad libellum noſtrum. Nomina ducum, qui vna cum S. Mauricio, legioni thebaicae interfuiſſe dicuntur, hiſce verſibus complexus eſt auctor:

Hec mihi comperta ſunt nomina ſola beate.
Mauritius *victor legionis candidus atque*
Vitalis *innctus quibus* in (*que*) nocentius *abſit*
Exupe (*deinde*) rius *coeant* Florentius *iſtis*
Mallusius *pariter ſit* Caſſius *ordine iunctus*
Hi nituere duces ſacre legionis honeſti
Cetera nos ſacri latuere vocabula caetus.

Carmini finis imponitur, narratione duorum miraculorum, quibus reliquiae iſtorum martyrum confirmatae fuerunt:

Corpora ſanctorum multis labentibus annis
A necis ipſorum veniunt diuinitus hora
In lucem faciente deo. Theodorus *ibi tum*
Preſulis offitium. magna cum laude gerebat
Extruit ille domum ſacram templumque beatis
Martiribus. que tum miranda fuere retexam

Geſta

Geſta ſatis. quidam fabrorum accitus inani
Nomine gentilis. fidei virtutis & expers
Preſtitit iſte die ſolis (labor omnibus) vnus.
Religione fuit quando & ſurgentis honore
Morte dei geniti vetitus. tum mente laborem
Integrare ſtudet veſana. cumque ſilerent
Omnia. feſta dies. alios ex more ſodales
Intermiſſo opere in requiem miſiſſet amicam
Feſto. hic ſolus adeſt operi. tumidaque recuſat
Mente. dei precepta faceſſere. vita decusque
Vnde fluit iuſtis & certa redemptio ſemper
Accedit verum iſte ſacris non templo diebus
Vlla amens ſubiit. diuinis rebus honorem
Detulit haud vllum. clara huic luce beati
Apparuere viri ſacre legionis & idem
Mox agitur ſcelerum reus & mox pendere penas
Vrgetur. reprehenſus item cur ſolus iniquo
Preſumptu temerarit opus. calcarit olympi
Feſta rogant ſcelerare manu quo iure fabrili
Hos edis ſacre muros. capitella. columnas
Auſus pollutis fuerit contingere palmis
Cum fidei dono penitus ſit inanis & exors
Detulerit feſtis non religione diebus
Legittima. precibus deuote mentis honores.
Hoc agitauerunt ſummo miſeramine ſancti
Quo terrore faber ſtupefactus verteret ille
In meliora gradum. fidei vt virtute recepta
Exueret gentilem animum ſenſumque ferinum
Vtque operante deo completum eſt verbera poſt hec
Inſuper eſt inter ſanctorum ſigna canendum
Vxor erat Quinti *generis ſplendore potentis*
Ac grauitate viri. paralitica membra trahebat
Inſignis mulier miris cruciatibus. vt iam
Non ratione pedem quoquam foret vlla poteſtas
Vertendi, ſic dira lues conſtrinxerat artus
Cum ſpes nulla ſuper medicabilis afforet vllis
Herbis. ars omnis ſiluit. medicamque ſalute
Deſtituiſſe manum viſa eſt. conuerſa precatur

Ad

Ad legionis iter ſacre templa ardua celum
Aſpiciens propere obſequium famulique parentes
Id patiente viro famulis geſtantibus actum
Poſtquam rite fuit. celeſtis gratia votis
Affuit ecce piis. diua legione iuuante
Debilibus membris rediit medicina ſalutis
Mox pedibus nixus propriis remeauit in edem
Que manibus perlata fuit paulo ante alienis
Plurima nempe forent mihi nunc recinenda beatis
Martiribus patrata ſuper. que ſigna ſathanum
Corporibus populi dederint pellendo. aliiſque
Peſtibus obſeſſos. hi qua virtute leuarint
Pagine preſenti fuerit ſatis iſta ſecutum
Eſſe. ſed adiiciam merito hoc patientibus vnum
Muſis candidulis. vndis qua lege miniſtris
Annorum tandem numeroſa volumina poſt. In
(*tuque*) nocenti *orbi tua pignora & oſſa ſuperni*
Arbitris in lucem iuſſu properata marinis
Occultata diu veniſtis fluctibus. vtque
Dicere fert animus tenebris quo iure relictis
Inuenere diem ſanctiſſima membra beati
Martyris iſtius. pignuſque innotuit orbi
Nobile. muſa refer miſſis ambagibus alma
Texit arena diu rodani *lambentibus vndis*
Corpus & oſſa viri. calamo aſſignante notati
Jam dudum. tegit vrna verox (ferox) *prope gurgitis oram*
Alluit vnda ſolum ſenſim mordaxque procella
Vicit mite leui lapſu proprioris arene
Pondus. & ad tumulum ſancti dedit oſcula dulci
Impulſu retegendo locum commonſtrat boneſtam
Jure ſepulturam templi intra ſepta parari
Martyribus reliquis iunctam. deus auctor olympi
Hac in re innocuam tactu voluiſſe ſacrare
Creditur en rodani *ſpecioſi corporis vndam*
Credulitate ſibi populis fidentibus inde
Surgeret in laudem domini medicina ſalutis
Preſulibus tribus inde loco ſunt pignora ſancti

Martyris elata gennenſibus *vnus at alter*
Auguſtane *vrbi preſedit. tercius iſti*
Affuit ecce loco Antiſtes quo rite coluntur
Relligione pia chriſto *regnante per euum.*
Gloria viuenti cui ſit decus atque poteſtas.

Adpendicis loco, carmini accedit *elegia* diſtichor. 40. ab eodem ARNOLDO GOERINO, ad Albertum Vecheldium, cui libellum ſuum, vti iam diximus, dedicauit, ſcripta.

LXXIIII.

HOMERI *grecorum poetarum clariſſimi* yliadum opus per PINDARVM *thebanum:* e greco in latinum traductum.

Quisquis in noſtros faciles amores
Quos Venus regina Gnidi coercet
Siue ludorum varias figuras
Carmine poſcis

Falleris: luctus celebrare Clio
Tentat: & triſtes animas virorum.
Forcium: qui res hominum ac deorum
Bella ſubybant.

Hec tibi atridas referet ſuperbos
Quos iuuat martem Priamo innouare
Forcia & triſti ſuperare Troye
Corpora morte.

Quin & ewropam & aſiam refuſo
Commouent greci occeano feroces
Atq. iactatam religarunt vdo
Littora claſſem.

Hec

Hec canam, & magnos refêram triumphos
Quosq. virtutis meritum ſub alta
Sydera extollat: varias domando
Corpore vires.

in 4. folior. 34.

Quamuis haec homericae *iliados* epitome, verſibus latinis, heroicis conſcripta, vice plus ſimplici cum HOMERO, Darete phrygio, & Joſepho Iſcano edita fuerit, editio tamen, cuius adtulimus titulum, cum e primis eſt, raritate ſe commendat. Quis illam in lucem prodire iuſſerit, quo tempore, &, qua in vrbe, comparuerit, diſertis quidem verbis non proditum fuit, *Lipſiae* tamen *per Martinum herbipolenſem* impreſſam eſſe, ſcutum iſtius typographi, in fine adpoſitum, ſatis ſuperque demonſtrat. Vid. Jo. Henr. Leichii *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 100. In praefatiuncula praemiſſa, de auctore poematis haec leguntur: HOMERVS Troye *ſeu* ylii *captiuitatem iuxta numerum grecarum litterarum XXIIII. libros Heroicis verſibus conſcripſit hunc librum* PINDARVS Thebanus *& Philoſophus & poeta: qui tempore* ſuperbi tarquinii *claruit e greco: in latinum tranſtulit: qui nunc pre manibus eſt.* Quod haec cum veritate minus congruant, extra omnem iam dubitationem, noſtra aetate, poſitum eſt, cum multis indiciis probatum fuerit, tempore ſic dictae mediae aetatis, auctorem poematis vixiſſe. Quis autem ille fuerit, nemo huc vsque pro certo adfirmare ſuſtinuit. Caſpar Barthius in *Adverſar.* L. LIIX. Cap. XIIII. col. 2749. haec de illo habet: *Non poſtremus eſt inter auctores non omnino antiquos, quos tamen cenſui eorum aliquo modo adſcribere poſſis, qui de bello* troiano *verſibus compendium quoddam conſcripſit,* PINDARI Thebani *nomine; quem ego quidem, more ſeculorum latius recedentium, ab eruditione priſca, ad conciliandam libro auctoritatem antiquiſſimi poetae potiſſimum titulo vſum fuiſſe exiſtimo;*

ſecurum interim quid iſti conueniret, quem ſciret aequalium ſuorum pauciſſimis vel nomine ſolo notum eſſe. Eadem ratione Daretis *nomen adſcitum eſt* Joſepho Iſcanio Deuonio, *quem neſcio an non & huius compendii cenſerem ſcriptorem, niſi quod* PINDARVM *hunc fictitium illo videam longo interuallo caſtigatiorem & melioris iudicii eſſe; vitantem vitia, quae ille alter adfectat, acuminum videlicet a verborum ſonis pendentium & colluſionum inter paria vocabula, paresque ſonis litteras; quae peſſumdederunt bono ingenio niſam, bona eruditione munitam poeſin etiam ſequiorum temporum: Quod ſi vno verbo res edicenda ſit, ſane non verecundabor dicere, huic ſcriptori me tantum tribuere quantum vix vlli alii, qui tale quid media illa barbarie auſi ſunt, tum ob phraſin, tum ob eruditionem; tum vero praecipue ob temperiem & cautionem illam modo dictam, tum ſecula tota regnantium vitiorum.* Conf. L. LVIIII. Cap. I. col. 2768 ſqq. Cap. XV. col. 2806. Eiusd. *Animadverſ. ad* Papinii Statii *Thebaid.* L. VI. v. 120. Tom. III. p. 392 ſqq. Gerard. Joan. Voſſii *de Hiſtoricis latinis* L. III. Cap. XI. p. 746. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. I. Cap. VI. p. 72. vbi a Laurentio Valla, iſte PSEVDOPINDARVS ipſi Virgilio, ſed inepte antelatus dicitur. Eiusd. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 8,5. Prima omnium dicitur editio, quam Laurentius Abſtemius *Florentiae* in 4. euulgauit. Vid. Jo. Cinelli *Bibliotheca volante* Tom. VII. p. 66.

LXXV.

LXXV.

Carmen de laude caluorum, cuius ſingulae dictiones a C. littera incipiunt.

Vdalrici Carinthi in Caluorum Eulogium Diſtichon.

Concedant cuncta cantorum carmina caluis
Caluos conficiunt carmina conſpicuos.

Georgii Symler Wimpinenſis in Caluorum Camoenam.

Compoſitam cynico caluorum carmine cauſſam
Conſpice conceptam carmine caluiciem.

Eiusdem ad idem.

Si te delectat caluorum gloria: ſi laus
Perlege quod cernis carmen vtrumque dabit.

Joannis Hiltebrant Indidē diſtichon.

Caluule ſi criticus conuicia forte pararet
Hoc rogo perpulcrum ſubiiciens ſpeculum.

in 4. folior. 4.

Editio litteris romanis excuſa, ſatis vetuſta, ſine die, vt aiunt, & conſule, in lucem exiit. Tribuitur illud carmen HVCBALDO, ſiue vt ab aliis ſcribitur HVGBALDO, HVABALDO, ſiue HVBALDO, monacho S. Amandi elnonenſis, in Hannonia, ad fluuium Elnonem, in dioeceſi tornacenſi, ordinis Benedictinorum, quem tempore Caroli calui vixiſſe, & idem *carmen*, ad eumdem Imperatorem ſcripſiſſe perhibent. Obiiſſe dicitur anno 930. VII. Kal. Jul. & ſepultus ad S. Amandum fuit, vbi hoc eius epitaphium:

Dormit in hac tumba ſimplex ſine felle columba
Doctor, flos, & honos tam Cleri, quam monachorum

HVCBALDVS, *famam cuius per climata mundi*
Edita ſanctorum modulamina, geſtaque clamant.
Hic Cirici (S. Quirici) *membra pretioſa reperta*
Niuernis
Noſtris inuexitoris, ſcripſitque triumphum.

exſtare, ſcribunt Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. II. col. 418. & Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 840. *Vitas* multorum *ſanctorum* ſcripſit, vt ait Sigebertus gemblacenſis *de Scriptor eccleſ.* Cap. CVII. p. 105. edit. Joan. Alb. Fabricii, quarum editiones memorantur a Caſimir. Oudino & Jo. Alb. Fabricio ll. citt.

Omnes fere ſcriptores illum *carmen de laudibus caluorum*, verſuum trecentorum, quorum ſingula verba littera C. incipiunt v. c.

Carmina clariſonae caluis cantate camoenae
Comere condigno conabor carmine caluos
Contra cirroſi crines confundere colli.
Cantica concelebrent callentes clarae camoenae
Collaudent caluos, collatrent crimine claros
Carpere conantes caluos, criſpante cachinno &c.

compoſuiſſe perhibent. Noſtra vero editio, ſicut & aliae CXXXVI. tantummodo verſus ob oculos ponit. Nactus autem eſt Caſpar Barthius codicem MS. ex Bohemia XV. verſibus auctiorem, qui hoc pro Carolo Caluo Caeſare votum referunt:

Carmine clara caue caluos caluare Camoena,
Criſpa cadat contra candota calumnia cirro.
Caluorum charites cantatae carmine claro
Conticeant cum clangenti concita canore
Conciderint caeli cum Chriſti *culmina cultu.*
Caeſareae capides, cauti cata ciſta Catonis
Concludant cleri captantia carmina culpas,
Carmina caluorum comtrix conclude Camoena.
Carole *cum caluis,* Caeſar *clariſſime canta,*

Cru-

Crucifero Chriſto *clari conamina Cleri.*
Clauſa camoena capit cum Caeſare *congrua curam.*
Comta corona caue, cum Caeſare *condita caluo*
Caroleos *comunt celebrantia carmina caluos.*
Chriſte *caput caluum cum comto contueare,*
Crux cuius cuncti condonat crimina caluis.

Integrum *carmen* inſeruit Caſpar Barthius variis in locis emendatum Libr XLVI. *Aduerſariorum* Cap. XXII. col. 2175 ſqq. Noſtrae editioni praefigitur narratio de HVGBALDO Ex libro *de eccleſiaſticis Scriptoribus* Joannis de Trittenheim ſpanhemenſis *Abbatis ordinis ſancti* Benedicti. Exſtat illa Cap. CCLXXXIIII. p. 75 ſqq. edit. fabrician. Initio *carminis* haec leguntur verba: *Incipit aegloga domi.* HVGBALDI. *mo.* Elno. *Ordi* S. Benedicti. *ad* Caro. calvum. *Imp.* In XII. diſpeſcitur capita, ſi prooemium & clauſulam *carminis* exceperis. Hic modo adſcribimus argumenta.

Cap. I. *quod caluicies in quodam praeſagio futurorum quibusque prouenire videatur.*

II. *Caluos cantores, abbates, doctores, & epiſcopos eſſe atque ſacerdotes.*

III. *Quod calui reges ſint & Imperatores Conſules quoque legislatores & iudices.*

IIII. *Quod calui ſint duces exercitus ipſi etiam bellatores docti atque robuſti.*

V. *Laus caluorum in experientia artis medicinae tam pharmaciae quam chirurgiae.*

VI. *Inuectio increpantis: aduerſus cauillatorem caluos conuiciantem.*

VII. *Item aduerſus eundem, & laus caluorum de humilitate, charitate & caſtitate.*

IIX. *Exprobracio carminis eius de paradigma de* Helizeo *propheta & pueris inſultantibus.*

VIIII. *De egregio Caluo* Paullo *apoſtolo*, *qui a* Chriſto *vocatus caecatuſſit: raptus in tercium caelum.*

X. *Quod factus ſit ex perſecutore praedicator*, *& quod comam nutrire & turpem vetarit proferre ſermonem.*

XI. *Alloquitur camoenas poeta de cauillatore inſinuans eum calui regis iudicio, caecatum.*

XII. *Epithoma laudis caluorum a corporis ſitu & pulchritudine, & quod caluus ſit microcoſmus.*

In fine *carminis* haec verba leguntur: *Explicit carmen* HVGBALDI *monachi ad* Carolum: *de laude caluorum* τέλος. Memorantur iſtius carminis editiones *baſileenſis per Nicolaum Lamparter* 1516. in 4. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 291. *baſileenſis* 1546. & *louanienſis apud Hieron. Wellaeum* 1561. Caſpar Dornauius illud inſeruit *Amphitheatro ſapientiae* Socraticae *ioco ſeriae* Tom. I. p. 290 ſqq. quae editiones omnes CXXXVI. tantummodo verſus exhibent. Caſimir. Oudinus l. cit. varias nominat bibliothecas, vbi codices *carminis* inueniuntur mſs. Conf. praeter ſcriptores iam citat. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 304. & 305. Lil. Greg. Gyraldi *de poetarum hiſtoria* Dialog. V. Tom. II. *Oper. Baſil.* 1580. in fol. p. 223. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* Tom. II. p. 60. & 61. vbi HVBALDVM ab HVCBALDO ſiue HVGBALDO diuerſum eſſe exiſtimat, & poſteriorem tempore Sergii, Pontificis rom. ac B. Bonifacii archiepiſcopi, in monaſterio elnonenſi vixiſſe, & *vitam* S. Lebuini *presbyteri & confeſſoris* ſcripſiſſe perhibet, ſed refellit eius ſententiam Gerard. Joan. Voſſius L. II. *de Hiſtoricis latinis* p. 304. Valer. Andreae *Bibliotheca* belgica p. 395. Franc. Sweertii *Athenae* belgic. p. 351. Caeſar. Egaſſii Bulaei *Hiſtoria academiae* pariſiens. Tom. I. p. 607. Guil. Caue *Hiſtor. litter. Scriptor. eccleſiaſt.* p. 578. vbi minus adcurate HVGBALDVM *librum trecentorum carminum in laudem caluitii* ſcripſiſſe refert, quem Caſp. Barthius ediderit *integrum*. Trecenti enim tantummodo ſunt *verſus*, quibus HVGBALDI *carmen*

carmen memorant, fuiſſe compoſitum ſcriptores, ſed, vti iam dictum eſt, noſtrae aetatis editiones verſus tantum referunt CXXXVI. quos Barthius XV. verſibus ex codice bohemico reddidit auctiores. Legi etiam de HVGBALDO & eius *carmine* poterunt Polycarp. Leyſeri *hiſtoria poetarum & poematum medii aevi* p. 277. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 20. vbi editio ſine loco & anno in 4. excuſa memoratur, quae forte per typothetarum errorem 130. verſus continere dicitur.

Eiusmodi carminibus, quae latini *paromoea, pareomia, litteralia aequidica*, galli autem *vers lettriſez* ſiue *Tautogrammes*, vocare ſolent, recentioribus temporibus, praeter alios innotuerunt, Chriſtianus Pierius colonienſis, & Petrus Placentius, quem Seigneur des Accords in *Bigarrures, à Rouen* 1620. in 12. Chap XIIII. fol. 109. Germanum vocat. Ille edidit *Maximilianeida maiorem* Maximiliano *multipotenti mancipatam. Modulatore* Chriſtiano Pierio *Tubing.* 1570. in 4. quo in carmine omnes voces littera M. inchoantur. Exſtat eiusdem *Carmen cothurniatum, cataſtrophicumque, crudeles* Chriſti *cunctorum credentium conſeruatoris, cruciatus caedemque cruentam contumelioſamque continens, Francofurti apud haeredes Chriſtiani Egenolphi* 1576. in 8. in quo vocabulorum ſingulorum prima C. eſt littera. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 120. Nicol. Baſſaei *Collectio omnium in vnum corpus librorum, qui in nundinis* Francofurtenſibus *ab anno 1564. vsque ad nundinas auctumnales 1592. venales extiterunt*. P. I. p. 569.

Hic conſcripſit adſcito nomine Publii Porcii, poetae, *de pugna Porcorum*, *poema* cuius ſingulae voces littera P. initium ducunt. v. c.

Plaudite porcelli porcorum pigra propago
Progreditur, plures porci pinguedine pleni.
Pugnantes purgent, pecudum pars prodigioſa
Perturbat pede potroſas plerumque plateas.

Pars portentoſa populorum prata profanat
Pars pungit populando potens, pars plurima plagis
Praetendit punire pares, proſternere paruos &c.

Petrum Placentium poetam fuiſſe pauperem, teſtatur poſterior verſus, in *carmine* quod addidit *poemati* ſuo, *ad potentiſſimum, pientisſimum, prudentisſimumque Principem, Patrem purpuratum, praeſentem Pontificem,*

Penſa pauperiem, princeps praeclare poetae.

Poematis *de pugna porcorum* variae exſtant editiones. Vetuſtiſſima, quae nobis innotuit, eſt *pariſienſis apud Hieronymum Gormont* 1539. in 8. *Baſileae* 1542. in 8. editum eſſe hoc *poema*, per litteras nuper amicus docuit. Editio qua vtimur, dum haec ſcribimus, adiecta eſt *Nugis venalibus ſiue Theſauro ridendi & iocandi anno* 1689. in 12. p. 237 ſqq. Illi talis praefigitur titulus: *Pugna porcorum per* P. Porcium *poetam. Paracleſis pro Potore*

Perlege porcorum pulcherrima proelia, potor
Potando poteris placidam proferre poëſin.

Niuerſtadii apud Gaſparum Myrrheum, *Melchiorem Thureum, & Balthaſarem Aureum* 1689. Varia libello praemittuntur epigrammata, inter quae vnum legitur, quo poeta nomen ſuum prodidit:

Plura Latent Animo Coelata, Et Non Temeranda
Indiciis Vllis, Scilicet hoc volui.

Prodiit etiam praeterito ſeculo, cum aliis eiusdem commatis opuſculis, editio hoc titulo: *Porcus pugnans Anno* 1690. in 4. folior. 8. Praecedit illam ſcriptum ſatyricum titulo: *Papa pariens Anno 1690.* folior. 8. Sermone ſoluto conſcriptum eſt, omnesque voces littera P. inchoantur, quod & in *carmine elegiaco* diſtichor. 24. illi adiecto factum eſt. Conf. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. V. P. II. 304. Vincent. Placcii *Theatr. Pſeudonymor.* p. 517.

De carminibus paromoeis, ſiue paranoemis vid. Seigneur des Accords l. cit. fol. 108 b. ſqq. R. P. F.

Paſchaſii, a S. Joanne Euangeliſta, Fratrum ordinis, Mariae virginis de Monte Carmelo, Obſer. ſtrict. in gymnaſio ciuitatis imperialis rauenſpurganae, nec non leontinae in Tyroli quondam humaniorum litterarum Profeſſoris, *Poeſis artificioſa Herbipoli* 1674. in 12. P. V. §. XXXXVI. p. 119. Chriſtophor. Kleſchii *poetica palma ſub palma ſeu manuductio ad palmeti poetici Delicias, Erfurt.* 1700. in 8. p. 127 ſqq. vbi eiusmodi carmina minora exhibentur.

LXXVI.

Probleumata ARESTOTELIS determinantia multas queſtiones de variis corporum humanorum diſpoſitionibus valde audientibus ſuaues Cum eiusdem ARESTOTELIS vita & morte metrice deſcripta Subiunctis metrorum cum interlineali gloſa ſententionalibus expoſitionibus. in 4. folior. 48.

Quo tempore editio antiquiſſima & rariſſima libelli admodum inepti prodierit, dicere non poſſumus, cum eius rei nec vola nec veſtigium, per omnem librum exſtet. Seculo decimo quinto illum in lucem eſſe protruſum, ex eo coniicimus, quod litterae florentes, per omnem codicem, litteris gothicis exſcriptum, & multis ſcribendi compendiis refertum, omiſſae fuerint. Tituli verbis, ſubiecta eſt figura ligno inciſa, quae doctorem menſae adſidentem, libroque aperto inſtructum refert. Pedibus adſident duo diſcipuli. Caput doctoris circumdatum eſt nimbo, quo ſanctorum imagines ornari ſolent. Ad ſiniſtram ſedentis doctoris, hic legitur verſus:

Accipies tanti doctoris dogmata ſancti.

Hac figura ARISTOTELEM deſignari, in propatulo eſt.

eſt. Quod autem inſignem huic codici raritatem conciliat, eſt Anonymi *carmen de vita* ARISTOTELIS, rhythmis leoninis conſcriptum, quod integrum, vna cum particula *commentarii*, vbi auctor ARISTOTELEM caelitibus adcenſere non dubitat, illumque Chriſti *praecurſorem in naturalibus* fuiſſe perhibet, *ſicut fuerit* Joannes baptiſta *praecurſor* Chriſti, *ad praeparandum ipſi plebem perfectam in gratuitis*, inſeruit Chriſtophor. Auguſtus Heumannus *Actis philoſophorum* P XV. p. 345 ſqq. Noſtram autem editionem, ab illa, qua vſus eſt Heumannus, diuerſam eſſe, patet e foliorum numero. Heumanni enim exemplar XXXII. tandummodo foliis abſoluebatur, noſtrum vero folia complectitur XXXXIIX. Theologis colonienſibus librum tribuere videtur Henricus Cornelius Agrippa ab Nettesheim in *Declamatione de incertitudine & vanitate ſcientiarum atque artium* cap. LIIII. Tom. II. *Operum, Lugduni per Beringos fratres* 1600. in 8. p. 93. cum ſcribit: *Dignisſimus* (ARISTOTELES) *profecto hodie latinorum gymnaſiorum doctor, & quem* colonienſes *mei Theologi etiam diuis adnumerarunt, librumque ſub praelo euulgatum ederent, cui titulum facerent* de ſalute ARISTOTELIS (vid. *Analecta litteraria de libris rarior.* p. 845.) *ſed & alium verſu, & metro* de vita & morte ARISTOTELIS, *quem theologica inſuper* gloſſa *illuſtrarunt, in cuius calce concludunt*, ARISTOTELEM *ſic fuiſſe* Chriſti *praecurſorem in naturalibus, quemadmodum* Joannes baptiſta, *in gratuitis*. Reliqua, quae de libro dici potuerunt, adlata iam fuerunt a Chriſtoph. Aug. Heumanno l. cit. Conf. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique, des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 104. cui noſtra editio non innotuiſſe videtur.

LXXVII.

LXXVII.

Regimen ſanitatis. in 4. folior. 80.

Librum proferimus, qui nemini inter Aeſculapii filios incognitus eſſe poterit, cum ſaepiſſime, iam titulo *ſcholae* ſalernitanae *de tuenda valetudine;* iam *floris medicinae* &c. in omnibus fere linguis vſitatioribus editus fuit. Editio paullo antiquior & rarior efflagitat, vt etiam illius heic faciamus mentionem. Charactere litterarum gothico impreſſa eſt, & in fine haecce refert verba: *Tractatus qui de regimine ſanitatis nuncupatur Finit feliciter: Impreſſus* Argen. *Anno dni. M. CCCC. XCI.* (1491). *In die ſancti Thome cantuariens.* In Michaelis Maittaire *Annal. typograph.* illam fruſtra quaeſiuimus. Ad exemplar, illa exſcripta fuit, per medicos Montis peſſulani anno 1480. recognitum atque emendatum. Teſtis illius rei, initium eſt, eiusmodi verbis conceptum: *Incipit regimen ſanitatis* ſalernitanum *excellentisſimum pro conſeruatione ſanitatis totius humani generis perutilisſimum. nec non a magiſtro* Arnaldo de villa noua cathalano *omnium medicorum viuentium gemma vtiliter ac ſecundum omnium antiquorum medicorum doctrinam veraciter expoſitum. nouiter correctum ac emendatum per egregisſimos ac medicine artis peritisſimos doctores* montispeſſulani *regentes. Anno M. CCCC. LXXX. predicto loco actu moram trahentes.* Scholae ſalernitanae praecepta ipſa, verſibus leoninis eſſe conſcripta, neminem fugere poterit. Initium illorum tale eſt:

> Anglorum *regi ſcripſit ſcola tota* ſalerni
> *Si vis incolumem. ſi vis te reddere ſanum*
> *Curas tolle graues iraſci crede prophanum*
> *Parce mero. cenato parum. non ſit tibi vanum*
> *Surgere poſt epulas. ſomnum fuge meridianum*
> *Non mictum retine. nec comprime fortiter anum.*
> *Hec bene ſi ſerues. tu longo tempore viues.* &c.

Regem

Regem Angliae, qui heic nominatur, Robertum fuiſſe dicunt Normanniae ducem, Guilielmi I. Conqueſtoris, Regis Angliae, filium, qui Regis Angliae gerebat titulum, propterea quod regiam Angliae dignitatem ſibi vindicabat, contra Guilielmum rufum fratrem. Illum autem e bello ſacro reducem, conſuluiſſe memorant ſcriptores, ſcholam medicorum ſalernitanam, tunc temporis celebratiſſimam, de vulnere gangraenoſo, quod brachio illius dextro, in obſidione hieroſolymitana, telo venenato, inflictum erat. Communi ſcholae ſalernitanae medicorum conſilio, qui tunc erant temporis JOANNES DE MEDIOLANO, Joannes de S. Paullo Platearius, Saladinus de Eſculo, Guilielmus Placentinus, Hieronymus Balduinus, Beneuenutus Graphaeus de Jeruſalem, Franciſcus Alphanus, Rogerius, Joannes, & Gualtherus ſalernitani &c. opus circa annum 1100. conſcriptum eſſe dicitur, auctore quem primo loco nominauimus JOANNE DE MEDIOLANO, quem & Joannem Platearium adpellatum fuiſſe contendit Renatus Moreau in *prolegomen. ad praecepta ſcholae* ſalernitanae *de tuenda valetudine*, & Hermann. Conringius in *Antiquitat. academicis* Diſſert. III. §. XXII. p. 105. edit. Chriſtophor. Aug. Heumanni *Goettingae* 1739. in 4. ſed Joan. Alb. Fabricius in *Bibliothec. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 888. aliique ſcriptores, Joannem de S. Paullo Platearium, virum, a JOANNE DE MEDIOLANO fuiſſe diuerſum, omnino ſtatuere videntur. Quid commouerit Philippum Picinellum, vt in *Ateneo de'i letterati* milaneſi *Milano* 1670. in 4. *praeceptorum ſcholae* ſalernitanae auctorem nominauerit Joannem Ferrarium, quem maxima ſcriptorum pars JOANNEM DE MEDIOLANO adpellat, ignoramus. Conf. Paull. Colomeſii *Recueil de particularitez*, in *opuſculis Vltraiect.* 1669. in 12. p. 107. Thom. Bartholini *Differt. de medicis poetis* p. 128. Lionardo Nicodemo *Addizioni alla biblioteca* napoletana *del Dottor* Niccolo Toppi, *Napoli* 1673. in fol. p. 228. Joan. Deckher *de*

de Scriptoribus adeſpotis p. 339. Vincent. Placcii *Theatr. Anonymor.* p. 252 ſqq. Jo. Albert. Fabricii *Bibliotheca latina* L. IIII. Cap. XII. p 871 ſqq. & Tom. III. p. 882 ſqq. John Freind *Hiſtoire de la medecine* P. III. p. 12 ſqq. vbi haec, de hoc libro legimus: *Peu de tems après* (poſt tempus, quo floruit Conſtantinus africanus) *cela environ l' an 1100 on compila ce fameus ouvrage intitulé* ſchola ſalernitana, *qui fit alors beaucoup de bruit; qui en a fait pour le moins autant dans les ſiécles ſuivans; & auquel* Arnold de Villeneuve *fit l'honeur de le comenter. Il fut raſſemblé, & reduit en corps, par* JEAN DE MILAN, *& dedié au Nom de toute la faculté à* Robert *Duc de* Normandie, *qui ètoit fils de notre Roi* Guillaume le Conquerant, *& qui à ſon retour de la guerre ſainte, s'arêta quelque tems dans la* Pouille *parmi ſes Compatriotes les* Guiscars, *qui s'y ètoient établis depuis peu. Il avoit été bleſſé au bras, & il conſulta les medecins de* Salerne *ſur les moyens de guèrir ſa playe. Cet ouvrage contient les principaus Préceptes qu'on doit obſerver pour la conſervation de ſa Santé; & il traite des ſix choſes non naturèles. Il eſt compoſé tout en vers* Leonins; *aparemment par une Civilité particulière pour leur Protecteur; cète ſorte de poëſie ètant alors extrèmement du goût des* Normans. *Nous aprenons auſſi que ce fut par ce même motif, qu'ils ajoutèrent un Chapitre entièr qui traitoit de la fiſtule, parce que c'ètoit le cas où ſe trouvoit ce Prince: la playe qu'il avoit reçue, & qui avoit été faite avec une fleche empoiſonée, s'ètant changée en cète ſorte d'ulcère* &c.

Commentarius, qui huic editioni adiectus eſt, auctorem habet Arnaldum de Villa noua, medicum Seculo XIII. & initio Seculi XIIII. clariſſimum, de cuius patria, Hiſpani quidem & Galli contendunt, ſed illum neque in Hiſpania, neque in Gallia, ſed in Italia. Mediolani prognatum fuiſſe, contendit John Freind l. cit. p. 55 ſqq. & id ipſius Arnaldi teſtimonio confirmat. Vitam

Vitam illius, data opera conſcripſit Mr. de Haitze, Gallus, qui ſub perſona Petri Joſephi (Pierre Joſeph) dedit *la vie d'*Arnaud de Villeneuve *à Aix* 1719. in 12. Conf. Symphoriani Champerii *vita* Arnaldi Villanouani, quae *operibus* Arnaldi de Villa noua *Lugdun.* 1532. editis praefigitur. Petri Caſtellani *vitae medicorum illuſtrium, qui toto orbe ad haec vsque tempora floruerunt, Antuerp.* 1618. in 8. p. 152. Paul. Colomeſii Gallia *orientalis* p. 2. edit. *Hag. Comit.* 1665. Nicol. Antonii *Bibliotheca* hiſpana *vetus* Tom. II. L. VIIII. Cap. I. p. 74 ſqq. Eſtevan de Villa *vida de* Arnaldo de Villanova, in *las vidas de doze Principes de la Medicina, Burgos* 1647. in 8. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 616 ſqq. Niceron *Memoires* Tom. XXXIIII. p. 82 ſqq. Jaques George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. Litt. A. p. 480 ſqq. A magiae ſuſpicione illum liberare ſtuduit Gabriel Naudé in *Apologie pour tous les grands perſonnages qui ont été fauſſement ſoupçonnez de Magie*, Chap. XIIII. p. 376 ſqq. Conf. *Menagiana* Tom. IIII. *Amſterd.* 1716. p. 390. vbi error emendatur, quem admiſit Gabr. Naudé l. cit. p. 378. & in *Naudaeanis, Amſterd.* 1703. in 12. p. 129. De controuerſia, quae Arnaldo Villanouano interceſſit cum Martino d'Athera, monacho dominicano, theologica vid. Caeſ. Egaſſii Bulaei *Hiſtor. academ.* pariſiens. Tom. IIII. p. 121. De erroribus, eius theologicis quindecim, quos ex libris illius excerpſit Joannes Longerius, Ordinis FF. Praedicatorum Inquiſitor, & damnauit eccleſiae tarraconenſis Praepoſitus, vicariusque generalis, ſede vacante an. 1317. vid. Nicolai Eymerici *Directorium inquiſitorum* P. II. Quaeſt. XXIIX. edit. *Rom.* 1585. in fol. p. 282. Niceron *Memoires* l. cit. p. 92 ſqq. Natalis Alexandri *Hiſtor. eccleſiaſt.* Secul. XIII. Cap. III. Artic. XII. Tom. VII. p. 102 ſqq.

Scholae ſalernitanae optima, noſtra aetate, cenſetur editio, quae prodiit hoc titulo: *Schola* ſalernitana,

hoc eſt, de valetudine tuenda opus, noua methodo inſtructum, infinitis verſibus auctum, Commentariis Arnoldi Villanouani, Joan. Curionis, Jacob. Crellii, Conſtanſoni *illuſtratum. Accedunt Animaduerſiones nouae & copioſae* Renati Moreau, *Lutet. Paris.* 1672 in 8. Editio haec poſthuma eſt, prior euulgata fuerat ab ipſo Renato Moreau, *Paris* 1625. in 8. Vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXIIII. p. 298. De aliis editionibus & verſionibus *ſcholae* ſalernitanae vid. Thom. Hyde *Catalog. Biblioth.* bodleian. Tom. II. p. 128. Georg. Abrah. Mercklini Lindenius *renouatus, Norimb.* 1686. in 4. L. I. p. 638 ſqq. Anno 1650. prodiit *Pariſiis L'Eſcole de* Salerne *en Vers burleſques, & poema macaronicum de bello* huguenotico *par* L. M. P. (L. Martin) in 4. form. mai. Diuerſum ſine dubio opuſculum eſt ab illo, de quo Joan. Deckherrus *de Adespotis* l. cit. ſcribit: *ſcholam* ſalernitanam *verſibus macaronicis gallicis, quos* burleſques *vocant, nuper* Pariſiis *diuulgauit* Joh. Cochart *ſummo* Guidoni Patino *dedicatis, quorum verſuum* Patinus *ipſe auctor creditur.*

LXXIIX.

F*ratris* BAPTISTE MANTVANI *Carmelite Theologi* de morte contemnenda carmen elegiacum Sexcentis locis ab authore ſuo caſtigatum. in 4. folior. 9.

Opuſcula JOANNIS BAPTISTAE SPAGNOLI, mantuani, poetae ſui ſeculi celeberrimi, exeunte quidem ſeculo XV. & initio ſeculi XVI. ſaepius ſeorſum excuſa fuerunt, ſed omnia hodie raro inueniuntur, & in abditis monaſteriorum & bibliothecarum loculis deliteſcunt. Hanc igitur ob cauſſam, quae ex illis in manus noſtras inciderunt, paullo adcuratius deſcribemus. Editio, cuius titulum adſcripſimus, litteris go-

thicis paullo craſſioribus impreſſa, non addito loci, temporis, & anni indicio in lucem exiit.

LXXVIIII.

Celebrandi patris BAPTISTE MANTVANI *Carmelite Theologi* Parthenices prime liber primus In quo & vita & mores intemerate virginis Marie dei genitricis caſtiſſime continentur. Cuius quotiens per veſtigia ibimus totiens non errabimus. in 4. folior. 68.

Sine conſule & die, haec editio, litteris gothicis exſcripta, in lucem exiit, litterarum autem characteres, illam *Martini herbipolenſis*, officinae *lipſienſi*, natales debere teſtantur. Scripſit *libros tres parthenices primae* B. MANTVANVS duorum annorum ſpatio, illosque inchoauit, tempore dirae peſtilentiae, quae monaſterium, in quo MANTVANVS commorabatur, illo tempore inuaſerat. Patet id ex *epiſtola* dedicatoria, ad Ludouicum Fuſcararium, & Joannem Baptiſtam Refrigerium, *ciues* bononienſes, quae noſtrae editioni, in fine adiecta eſt. Varias libri editiones recenſet Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 116 ſqq. Verſionem illius dedit gallicam Jaques de Mortieres, ex vrbe catalaunenſi ad Ararim (*Chalons ſur Saone*) oriundus, hoc titulo: *La parthenice* mariane *de* BAPTISTE MANTVAN, *Carme*, *Lyon* 1523. in 4. Praeter illam, quam adtulimus, *Parthenicen*, JOANNES BAPTIST. MANTVANVS *ſex parthenices* alias conſcripſit, nimirum de S. Catharina, B. Margaretha, S. Agatha, S. Lucia, S. Apollonia, & S. Caecilia, quae omnes Tom. II. *Operum* MANTVANI omnium, editioni *antuerpiens.* in 8. inſertae fuerunt.

XXC.

XXC.

F. BAPTISTE MANTVANI Bucolica ſeu adoleſcentia in decem aeglogas diuiſa. Ab Jodoco Badio Aſcenſio familiariter expoſita cum indice dictionum. Carmen eiusdem de S. Joanne Baptiſta. Carmen Saphicum Hermanni Buſchii de contemnendo mundo. Et alia multa non floccipendenda. in 4. folior. 93.

Editionis curam] ſuſceperunt Joánnes Gallinarius budorinus, & Jacobus Wimpfelingus, ſletſtatinus, id quod ex illius *epiſtola* dedicatoria, ad Conradum Carolum *diuae aedis* petri *Junioris* Argen. *Canonicum & Scolaſticum, Rectoremque parochialis eccleſiae in* Slettſtatt, & ex *epiſtola* Thomae Wolfii iunioris, ad Wimpfelingum, & huius *reſponſione* ad Wolfium, editioni praemiſſa, ſatis dilucide adparet. Annum editionis typographus his verbis, deſignauit: *Impreſſum* Argentinae *Impenſis honeſti* Johannis Prüſz *X. Kal. April. Anno M. D. III.* (1503). In Michael. Maittaire *Annal. typograph.* editio omiſſa fuit. *Epiſtolas* memoratas praecedit *Inuentarium ſeu tabula operis praeſentis.* In fine *epiſtolae* Gallinarii legitur *in Aeglogas* MANTVANI *Decatoſticon, omnium earum argumenta complexum,* Joannis Gallinarii, budorini. Illud epigramma, titulo poſtea adſcriptum fuit editionis mox memorandae. *In aeglogas* F. BAPTISTE MANTVANI *elegiatum* Thomae Aucuparii, argen. & *Dyſthicon* eiusdem. Thom. Wolphius Junior, in *epiſtola* ad Jacobum Wimphelingum, *Sa. pa licentiatum,* ſcripta Argentin. VI. Kal. Mart. an. 1503. nunciat illi quod ipſe, e BAPTISTA MANTVANO quaeſiuerit, quis ille ſit Vmber, in cuius laudibus, in *eclogis* eſſet tam frequens & adſiduus, quodque MANTVANVS illi reſponderit, per Vmbrum a ſe notari Gregorium Tiphernatem praeceptorem ſuum. Particulam *epiſtolae,* qua ſtatu-

ram & formam B. MANTVANI deſcribit Wolphius, heic cum lectoribus noſtris communicamus: *Fortaſſe ſcire deſideras, qua ſtatura & forma ſit ipſe* MANTVANUS BAPTISTA. *Memoria repeto de ea re multa a nobis olim fuiſſe dicta, ideoque breuiter tibi nunc ſatisfaciam. Scias id rectiſſime poſſe de* BAPTISTA *dici, quod* Homerus *& ceteri vates de* Vlyſſe *retulerunt, qui corpore paruus & forma indecorus, ſed ingenio maximus, & animo ſpecioſiſſimus fuiſſe perhibetur. Verum eſt illud poeticum:*

Non vni dat cuncta Deus, formoſus vt idem
Sit ſimul & prudens ac multa laude diſertus
Qui ſpecie caruit, deus hunc venerabilis ornat
Viribus eloquii, quo ſit mirentur vt vnum.

Jacobi Wimpfelingi *reſponſionem* ſequitur

1) *in* Thomam Volſium *Juniorem decretorum doctorem, &* Albertum *de* Ratſamhuſen germanicos *amicitia coniunctiſſimos Tetraſtbycon* BAPTISTAE MANTVANI.

2) *Verſiculus* BAPTISTAE MANTVANI, *apud ſacramentum eucbariſtiae* Mantuae *inciſus.*

Flecte genu: lapis hic venerabilis hoſpite Chriſto.

3) *Tetraſtbycum* BAPTISTAE MANTVANI, *in apoſtatam de ſe ipſo loquentem.*

4) *Diſtbycon* BAPTISTAE MANTVANI, *a praeceptoribus crebro & fideliter pueris, & adoleſcentibus proponendum & inculcandum, vt ad laetam ſenectam veniant, ac tranquillam conſcientiam ſenes habeant.*

5) BAPT. MANTVANI *Carmelitae, ad* Paridem Ceresarium *epiſtola* dedicatoria 1498. ſcripta, ex qua adparet quod quinquagenarius *Eclogas* in lucem emiſerit, quas adoleſcens in gymnaſio patauino conſcripſerat, & eam ob cauſſam *adoleſcentiae* titulo inſigniuerat.

6) BAPTISTAE MANTVANI *Eclogae decem cum Commentario* Jodoci Badii, aſcenſii.

I. *Ecloga*

I. *Ecloga* inſcribitur Fauſtus, & agit *de boneſto amore & felici eius exitu.*

II. Fortunatus, *de amoris inſania.*

III. Amyntas, *de inſani amoris, exitu infelici.*

IIII. Alphus, *de natura mulierum.*

V. Candidus, *de conſuetudine diuitum erga poetas.*

VI. Cornix, *de diſceptatione ruſticorum & ciuium.*

VII. Pollux, *de conuerſione iuuenum ad religionem.*

IIX. Religio, *de ruſticorum religione.*

VIIII. Falco, *de moribus curiae* romanae.

X. Bembus, *de fratrum obſeruantium & non obſeruantium controuerſia.*

7) BAPT. MANTVANI *Carmen, in laudem* Joannis Baptiſtae, *pro natali eius.*

8) *Ad adoleſcentem ne vxorem ducturus decipiatur, per illud C. inter op. de Spon. & matri. quamplerumque ſunt ſteriles & etiam a ſacerdotio praemortuae impediunt Tetraſtbycon* Joannis Immolarii, nemetenſis.

9) *Contra tentationem carnis, Archilochicum* Petri Bolandi, laudenburgenſis.

10) Hermanni Buſchii *Ode ſapphica de contemnendo mundo, & amanda ſola virtute & ſcientia.*

11) P. Bolandi *Diſthycon Amatores mundi contempto Deo, adulteris, & oui pereunti ſimiles eſſe.*

12) Eiusdem *Diſthycon de ambicioſis, vt inferioribus, & miſerioribus cohabitent.*

13 & 14) Duo *Diſticha* Codri.

15) *Diſthycon* Jacobi vimpfelingi *ad* Petrum Sturm, *bonae indolis nobilem puerum, de vera nobilitate.*

16) Joan. Alphonſi *Diſthycon.*

17 & 18) *in coniurationem* ſotulariam *aut* ſculponiam *duo diſthyca* Jacobi Vimpfelingii.

Ocia, ſcorta, merum, ludus mihi damna tulere
Hinc clerum & ciues me ſpoliare iuuat.

Ocia, ſcorta, merum, ludus, ſimul aes alienum
In clerum & ciues, nos coniuraſſe coegit.

19) *In* Jacobum Dracontium, *ſacerdotem muſis &* Chriſto *ſacrum, epitaphion conditum a* Joanne Gallinario.

20) *Epithaphium* M. Cratonis Vtenhemii, ſletſtatinae *iuuentutis, praeceptoris,* ab eodem.

21) *Diſtbycon* Ja. Vimpfe. *ad omnes morituros.*

XXCI.

BAPTISTE MANTVANI Bucolica ſeu adoleſcentia, in decem aeglogas diuiſa: Ab Jodoco Badio Aſcenſio familiariter expoſita: cum indice dictionum. Dialogus eiusdem de vita beata. Carmen eiusdem de ſancto Joanne Baptiſta. Hermanni Buſchii oda de contemnendo mundo & amanda ſola virtute & ſcientia.

In Aeglogas MANTVANI decatoſtichon omnium earum argumenta complectens Gallinarii Budorini.

Perlege Mantoi ruralia carmina vatis
Perlege paſtoreos, lector amice iocos.
Non hic laſciuum Corydonis laudat Alexim
Pagina nocturnos nec docet iſta dolos
Foemineas artes, Fauſtus conuicia, fraudes
Exprobrat, & Paphiae furta facesque deae
Quam tenuis ſanctae ſit honos & cura poeſis
Et ſcurras gratos regibus eſſe dolet.

In-

Increpat vrbanos vario diſcrimine mores
Caetera de ſacra relligione canunt.

in 4. folior. 98. ſi omnia numeraueris.

Haec editio, ad illam exſcripta eſt, cuius modo dedimus recenſionem, quamuis alia mutata, alia omiſſa, alia de nouo addita fuerint. Typographus in calce haec coronidis loco adpoſuit: Joannes Pruſz *iunior, ciuis* Argentinens. *impreſſit anno M. D. XIII.* (1513). Initium facit

1) *index*, ſequitur
2) *in* Thomam Wolphium *iuniorem, decretorum Doctorem, &* Albertum de Ratſamhauſen, germanicos *amicitia coniunctiſſimos Tetraſtichon* BAPTISTAE MANTVANI.
3) *Verſiculus* BAPT. MANTVANI, *apud ſacramentum euchariſtiae*, Mantuae *inciſus.*
4) *Tetraſtichon* BAPT. MANTVANI *in apoſtatam de ſe ipſo loquentem.*
5) *In* Thom. Wolphium *iuniorem D. Doctorem, qui habebat* baſiliſcum *mortuum, iocus* B MANTVANI.
6) BAPT. MANTVANI, *carmelitae, ad* Paridem Ceresarium *epiſtola.*
7) BAPTISTAE MANTVANI *Eclogae X.*
8) B. MANTVANI *Carmen, in laudem* S. Joan. Baptiſtae.
9) *Fratr.* B. MANTVANI *Ordinis Carmeli, Profeſſoris, de vita beata dialogus*, inter Adrianum & Gigonem, ad Petrum Spagnolum patrem, cuius in fine extat breuis hiſtoria de origine Carmelitarum, & narratio de nece Thomae Conecti, rhedonenſis, (Rennes) Galli, Congregationis Carmelitarum mantuanae auctoris. Verba eius haec ſunt: *dum bene beateque viueret, a quibusdam inuidis apud ſummum Pontificem, captus accerſitur, & poſt carcerem, poſt tormenta, poſt cruciatus, tandem quum nihil damnabile repe-*

reperiſſent, grauius inueſtigatur, quod iure non potuerunt, iniuria perficere fortiter accinguntur, & comburendum ſcelerato rogo commiſerunt. Id accidit Romae anno 1434. Vid. Matth. Flacii, illyrici *Catalog. Teſtium veritatis* Tom. II. Libr. XVIIII. p. 849. edit. lugdun. 1597. P. Baile *Dictionaire biſtorique & critique* Tom. I. p. 917 ſqq. *Hiſtoire des Ordres monaſtiques* Tom. I. p. 327.

10) Herm. Buſchii, *Ode Sapphica, de contemnendo mundo, & amanda ſola virtute & ſcientia.*

11) Thom. Wolphii, *iunioris, ad* Jacobum Wimphelingum, *ſacrae paginae licentiatum epiſtola.*

12) Jacob. Wimphelingi, *ad* Thom. Wolphium *iuniorem reſponſoria*, ſcripta *ex Heremitorio diui* Guillelmi *Kalend. Martii 1503.*

Aliae *Eclogarum* editiones recenſentur a Michaele Maittaire in *Annal. typograph.* paſſim, a Nicerono in *Memoires* Tom. XXVII. p. 112. Omnium recentiſſima niſi fallimur eſt editio, quae *cum notis* prodiit *Colon.* titulo *Operum poeticorum, ex officina Meyeriana* 1688. in 8. vid. Henrici Baſnage de Beauval *Hiſtoire des Ouvrages des Savans* 1688. Octobr. p. 194. In Collectione omnium *Operum*, quae cum Commentariis Sebaſtiani Murrhonis, Sebaſt. Brantii, & Jodoci Badii, *Paris. ex chalcographia Jodoci Badii, aſcenſii* 1513. III. Tom. in fol. prodiit, extant *Eclogae* Tom. II. in editione autem *antuerpienſi*, quam curauit Laurentius Cuperus, bruxellenſium Carmelitarum Prior, *apud Jo. Bellerum* 1576. IIII. Tom. in 8. leguntur Tomo I. Inſertae etiam fuerunt *Carminibus illuſtrium poetarum* Italorum Tom. VI. *Florentiae, typis regiis apud Joannem Caietanum & Sanctem Franchium* 1720. in 8. p. 184 ſqq. In gallicum ſermonem illas tranſtulit Michael d'Amboyſe, & adiecto textu latino, hoc edidit titulo: *les Bucoliques de Frere* BAPTISTE MANTVAN, *nouvellement traduites, de latin en Rime françoiſe, lesquelles ſont diviſées en dix Eglogues. A Paris Alain*

Alain Lotrian & Denis Junot 1530. in 4. litteris gothicis. vid. Niceron Tom. XXXIII. p. 334. *Eclogam* I. II. III. IIII. & VI. ciuitate etiam gallica donauit Laurentius de la Graviere hoc titulo: *Les premiere, ſeconde, troiſieſme, quatrieſme & ſixieſme Eclogue de Frere* BAPTISTE MANTVAN, *de l'Ordre des Carmes. La premiere traictant de l'honneſte amour & heureuſe yſſue d'icelui. La ſeconde de l'amour folle & enragée, la troiſieſme de la malheureuſe yſſue de l'Amour folle, la quatrieſme de la nature des femmes, & la ſixieſme de la difference d'entre les ruſtiques & les citoyens. Lyon, Jean Temporal* 1558. in 8. Vid. Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 113. Quae, virorum doctiſſimorum, de BAPTISTAE MANTVANI operibus poeticis, fuerit ſententia, expoſuit Adr. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 102 ſqq.

XXCII.

BAPTISTE MANTVANI *Carmelite* de patientia aurei libri tres. 1499. Nihil ſine cauſa: *Olpe* in 4. folior. 118.

Vox *Olpe* in titulo conſpicua, deſignat editorem & typographum libri, Joannem Bergmannum de Olpe, Archidiaconum grandisuallenſem, & typographum baſileenſem. Editio litteris romanis, oppido luculentis exſcripta, profertur a Michaele Maittaire Tom. I. *Annal. typogr.* p. 693. not. 1. Dicauit Editor opus Wymmaro de Ercklens, aquenſis *eccleſiae Decano, maiori, praeceptorique ſuo*, cui, vt ſcribit, Sebaſtiani Brant carmina ſiue potius fragmenta, quae Editor litterario ſcomate comportauerat, & inuito domino ſuo exarauerat, dedicauit. Scripta eſt *epiſtola* dedicatoria *ex* Baſilea *XVI. Kal. Septembr. 1499.* In fine editionis haec leguntur verba: *Impreſſum* Baſileae

opera Johannis Bergmann de Olpe *XVI. Kal. ſeptembres Anno ſalutis MCCCCLXXXXIX. principante diuo* Maximiliano *cui ſalus & victoria Amen.*

Dno. ſuo wymmaro de ercklens aquenſi *decano* Sebaſtianus Brant. *ſalutem & gaudium:*

Sume Bianorei *vatis* wymmare *libellum.*
Quo fieri patiens qui volet: eſſe poteſt.
BAPTISTAM *hunc relegas quem* Mantua *docta poetam*
Protulit: & voluit Virgilio *eſſe parem.*
At nunc muſarum figmenta: arteſque relinquens
Hoc plane effinxit. & ſine carmine opus.
Cunque leges: noſtri memorabere: noſque vetuſto
Dilige amore velim: perpetuoque Vale.

Verſus inconditi atque inconcinni, Sebaſtianum Brant inter Meuios ſui temporis omnino referendum eſſe produnt. Conſcripſit JO. BAPTISTA MANTVANVS, *libros, de patientia tres*, ad Carolum Antonium Fantucium, Patricium bononienſem, podagrae doloribus laborantem, anno 1497. non 1498. vt Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 123. ſcripſit. Cum enim MANTVANVS L. III. Cap. XXVIIII. in illos inuectus fuit, qui e principiis aſtrologiae iudiciariae, fatalem mundi terminum praedixerunt, haec in fine iſtius capitis adiecit verba: *Cum ea tempora iam praeterierint: agitur enim nunc a* Chriſto *annus milleſimus quadringenteſimus nonageſimus ſeptimus* (1497) *eos profecto ignorantes, arrogantes, mendaces, leues, & ridiculos, nugigerulos declarat euentus.* Cum Carolus Antonius Fantucius, iam mortuus eo tempore, quo in lucem librum emiſit, eſſet, illum nomine Franciſci Fantucii, filii, inſcripſit. Multa in libro occurrunt lectu admodum digna, ad quae referimus inter alia quae L. II. Cap. XXVII. *de Carmelitarum antiquiſſima origine*, quam ab Helia deducunt, Cap. XXXVII. XXXIIX. & XXXVIIII. *de cauſſa breuis vitae & mortis*, & *de annis antiquorum patrum*, *de annis hominum ante dilu-*

diluuium, contra Plinium *& quod vita humana non ſit breuiata*, L. III. Cap. X. *de errore* Auicennae *& aliorum, qui dicunt omnia miracula fieri naturaliter* &c. differit. Cap. XIII. eiusdem libri, argumenta propoſuit diſputationis, quam cum Georgio nouarienſi inſtituit, qui anno 1493. ob blasphemias, quas in Chriſtum effuderat, Bononiae combuſtus fuit. Antiquisſima, quam reperire potuimus, eſt editio, quae *Brixiae per Bernardinum de Miſintis, papienſem III. Kal. Jan. MCCCCLXXXXVII.* (1497) in 4. excuſa fuit. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 655. Illam excepit *lugdunenſ.* 1498. in 4. vid. Niceron *Memoires* l. cit. *noſtra* & *veneta, per Jacobum de Leuco, die ſeptembris VI. MCCCCLXXXXIX* (1499). in 4. vid. Mich. Maittaire l. cit. p. 693. In *Operum* MANTVANI editione, *antuerpienſi*, legitur Tom. IIII.

JOANNES BAPTISTA, MANTVANVS, Petri Spagnoli ſiue Hiſpanioli e pellice filius fuit, natus anno 1448. d. XII. April. Praeter Paul. Jouium in *Elogiis doctor. viror.* p. 142. edit. *baſileenſ.* 1571. in 8. ipſe MANTVANVS, in epiſtola dedicatoria libro *de vita beata*, praemiſſa Petrum Spagnolum *patrem ſuum* adpellat. Contradixit autem Jouio, illumque e legitimo matrimonio procreatum eſſe contendit Petrus Lucius in *Bibliotheca carmelitana*, & Laurentius Cuperus in *epiſtola* dedicatoria MANTVANI *operibus* edit. *antuerpienſ.* praemiſſa. Anno 1513. generalis, vt vocatur, totius ordinis carmelitani, in congregatione generali Romae conſtitutus fuit, cui vero dignitati, ipſe anno 1515. renunciauit, & litterarum ſtudiis totum ſe conſecrauit. Quo tempore diem obierit ſupremum, non ſatis conſtat. Sunt enim nonnulli, qui illum Mantuae anno 1518. mortuum eſſe contendunt, ſed exſtant alii, qui annum Seculi XVI. decimum ſextum, illi fuiſſe emortualem, cum Thom. Reineſio in *epiſtola ad* Chriſtian. Daumium VII. p. 20 ſqq. XV. p. 51. & Ludouico Ellies du Pin, in *Bibliotheque*

theque des Auteurs eccleſiaſtiques Tom. XIIII. p. 97. exiſtimant. Sepulchrum eius, nullo elegio ornatum cernitur in *Cappella della Madonna* templi Carmelitarum Mantuae, vid. Jo. Georg. Keyslers *neueſte Reiſen* P. II. Epiſt. LXVIII. p. 589. Conf. de MANTVANO Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 84. Jo. Trithemii *de Scriptor. eccleſ.* Cap. CMXII. p. 218. Lil. Gregor. Gyraldi *de poetis ſui temporis* Dialog. I. Tom. II. *Operum* p. 388. Gerard. Jo. Voſſii *de Hiſtoricis latin.* L. III. Cap. XI. p. 595 ſqq. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. I. p. 177 ſqq. Balthaſar. Bonifacii *Hiſtoria ludicra* L. XV. Cap. III. p. 586 ſqq. edit. *venetae* 1652. in 4. Henrici Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 194 ſqq. Niceron *Memoires* Tom. XXVII. p. 104 ſqq. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 451 ſqq. Ipſe JO. BAPTISTA MANTVANVS *vitae ſuae* ſcripſit *Epitomen ad poſteritatem* carmine elegiaco, quae legitur in *Operib. antuerpienſ.* Tom. II. p. 387 ſqq. & in Nicolai Reuſneri *Iconibus ſiue imaginibus viuis literis Cl. Virorum ex typis* valdkirchianis *in lucem productis*, pl. k. 7 ſqq. Ibidem k. 6. hoc P. Myrtei legitur epigramma, quod in JOAN. BAPTIST. MANTVANVM ſcripſit:

Alter hic iacet a Marone *vates,*
Natus Mantuae; *& is quidem poetae*
Dignior titulo; niſi incidiſſet
In fluctus varios ſcientiarum,
Quo muſas coluit minore cura:
Primus hic tamen a Marone *natus*
Mantuae, *coluit poeta muſas,*
Andinos*que bibit ſacro ore fontes.*

XXCIII.

XXCIII.

Argumentum.

Qualiter A ſit ad O ductum. Que maxima mundi
Queſtio. Quod fidei munus. Et vnde ſalus
Hic ſtupor. ecce vetus nouitasque nouella vetuſtas
Theopolim methado diſcat adire breui
Preclara ergo rei clara breuitate ſititor.
Clarus ab aonio fonte fluenta bibas.

in 4. folior. 23.

Haec verba titulum libelli indicant, qui ab auctore & *Citharae ſophialis* titulo inſignitus fuit. Mentio illius, a nobis iam facta fuit in tranſitu quaſi, & obiter, in *Analectis litterariis* p. 440. Sed dignum iam illum, cum ſit rarus, exactiore recenſione arbitramur. Carmine conſcriptus elegiaco incomto, litteris excuſus eſt romanis a Wolfgango Schenck, typographo erfurtenſi, quod non ſolum eius inſignia teſtantur, ſed & epigramma declarat, in calce libri conſpicuum:

Hamiſeri ludus hinrici aquilonipolenſis
Per ſchenck Wulffgangum *calcographatus hic eſt*
Milleno noſtro quingentenoque (1500) *ſalutis*
Anno. errfordenſi *in vrbe achedemiaca.*

Omnis *cithara ſophialis*, in tres diſtincta eſt libros, quorum quilibet in quasdam diuiditur ſectiones. Earum argumenta ipſe auctor hiſce verbis expoſuit:

Liber primus citare ſophialis.

De argumento in citharam ſophie
De prefacione zophiali ſolubilibusque contrariis
De ſeptem dierum ordinacione & ſolubilibus contrariis
De adam *in paradiſo poſito & ſolubilibus contrariis*

De

De prothoparentum preuaricacione & ſolubil. contrariis.
De eyectione primorum parentum & ſolubil. contrar.
De dilectis & odioſis dni. & ſolubil. contrar.
De vino ſcripturarum & cauenda ebrietate & ſolub. contrar.
De ſeptem mundi etatibus & ſol. contrar.
De exemplis librorum geneſis.
De exemplis ex exodo.
De exemplis libri ioſue.
De exemplis librorum regum & aliorum.

Liber ſecundus.

De queſtione cuiuslibet.
De inuocatione & ortu minerue.
De quatuor anni temporibus eorundem dominis.
De ſex operibus miſericordie & vera Xp̄i *humanitate ſ. c.*
De decem ſperis (ſphaeris) *per lapides precioſos ſignificatis.*
De duodecim ſignis & ſignorum tutelis.
De aſtrorum inclinacionibus.
De fatis ineuitabilibus.
De liberalibus ſtudiis.
De nouem muſis poeticis.
De kathologo poetarum in fonte kaballino lautorum.
De vatibus criſtianis.
De modernis poetis.
De poetis non pellendis ab vrbibus iuſſu Platonis.
De repeticione nouem muſarum.
De quibus vrbibus poete dicantur recedere ſpontanei.

Tercius liber.

De prima decalogi tabula & ſolubilibus contrariis
Vnde datus decalogus cum ſol. contrar.
De ſecunda decalogi tabula & ſolubil. contrar.
De fide criſtiana & ſol. contrar.
De vndecim virtutibus & ſol. contrar.
De repeticione liberalium arcium & phiſica & ſol. contr.

De

De matheſi & ſuperſticioſis artibus & ſo. contr.
De ſacro ſeptenario & ſol. contrar.
De beatitudinibus octo & ſol. contrar.
De ſymbolo fidei ſolubilibusque contrar.
De typo glorioſe virginis & virgine glorioſa.
De theopolios *ſpecioſitate & ſanctorum requie.*

Speciminis loco Libri II. adſcribimus Sectionem XII. XIII. XIIII. & XVI. cum poetarum, illae, tunc temporis viuentium hiſtoriam quamdam litterariam complectuntur, ab auctore, more ſuo, multis abſurdis vrbium, in quibus vixerunt, denominationibus obſcuratam.

De vatibus criſtianis.

Fonte caballino lautis cithariſtria luſit
Hactenus. alludat vatibus amne ſacro.
Eſopi *cornix donato garrula cedat.*
Cedat alexandro *in grammatica arte ſtrepens.*
Iunctior ambroſio *ſacer* auguſtine *ſacrato*
Sidereo vati iheronimo damaſus.
Inclite gregori fabiano *papa beato*
Iunctus. ſeruorum ſerue beate dei.
Gotfrido *inſignis* ſolemergius *intima tangens*
Architreniaca eſt coſmographia ferax.
Aurelius ſymacho *& doctis* fulgencius apher
Diuina proſper *proſperitate ſcatens.*
Crebreſcens mira virtute boetius. *exul*
Eius & elphe *vxor hymniſonando* cephe.
Res & apoſtolicas perarans pede diuus arator
Grata coetaneis bibliotheca petri.
Sedulius *dape paſcali.* lactancius *albo*
Lacte. paraclitus *in ſpe veniaque inuans*
Nature plangens morum plantator alanus
Scibile ſeptenis artibus omne ſciens.
Soſpite debebas vita gamfrede richardo.
Et conſtantino *multa* iuuence *pio*
Zographus *in biſſex modulans animalibus autor*
(Theobaldus)

Theo-

Theodulus *placido carmine pſeuſtin agens.*
Matheus *metrifex* thuronenſi bartholomeo *eſt.*
Debens diſcipulus O benedicte *tibi.*
Rabano albinus. garino helinandus. helias
Franciſco. helye *ſicque* radulphus *huic.*
Percelebris celebri tu didaco dominicus
Et reginaldus *eſt* dominice *pater.*
Ludwico maurus. Sigismundo *vir* eneas
Cribratis patribus docte petrarcha *tuis.*
Pre ſe fert ſpeculum indignis brunellus *bonore*
Nobilis & preſtans in racione bona.

De modernis poetis.

Vite ſuperſtitibus arridet apollo *poetis*
Ex Elicone *ſuo laurea cuique datur*
Mathie andreas guratislauianus *alumno*
Martis *belligeri &* palladis *armiſone.*
Juſtam ob adulterium robertus Karole *cauſam*
Aut potuit canere mentagran eſſe malam
Celteus *non hic inglorius induperanti*
Fridrico *alludens lauriger ymmo decus*
Illuſtri vates philomuſus maxmiliano *&*
Tedigena *at* priamus ſaxonie *dominis.*
Stoicus *ornato de monte patens* tilomoni
Brunonie *dominis Si populo es placidus.*
Bauarie *domino* rheni *comitique* philippo
Tuque philippee iacobe *prolis amor.*
Guilhelmo *lepidus noſter* mucianus *berili.*
Guilhelmi *patruo* langius *arte* linus.
Terremontano & muſis & theographia
Flexilis hinricus noxarienſis *bonos.*
Trithemio *alludens* herbenus bethauienſis
Cultori aonidum par parilique ſuo.
Lipczee *cantor vrbis* gvimpine iohannes.
Muſis gwardaicus *vir* faber *arte virens.*
Heroi debet aquilonipolenſis *& heros*
Absque manu firmans oppida caſtra caſas.

Quod

Quod poete non ſunt ab vrbibus iuſſu platonis pellendi.

Sponte receſſuros ſi vult plato *ab vrbe poetas*
Inſontes pellat theſiphonea cohors.
Occulto plaudit erffordia *clara poete*
Theopolis *nitida patria* alherde *tibi.*
Bella aquilonipolis petroclo. *Tum* theodrico
Riuipolis *rorans ceruiſione mero*
Amphitritoniaco *ciui* amphitritonia *pugnax*
Propolis olbero *& porta* theopoleos.
Vt pangeapolis conrado *florida noſtro*
Gaudeat hinrico thaureapontapolis.
Semipolis ſemice *ſed* goſuniana *volucrum vrbs*
Regine. O tibi ſit vpupa ſpurca cabos.
Digna ducum ſedes celebria brunonia xictho *&*
Bernhardo *vatum parti. animique mei.*
Nomine thuringo panethica phebipolenſi
Johanni *vrbs. digna laudis. opima ſale*
Thobingo *pariter* hinrico *denique noſtro*
Johannis *noſtri rite* venuſtapolis.
Non minus & iacobo *prudenti burgimagiſtro*
Phebipolis *mons pons fons ſua cui bona dant*
Concors bennonia parthis *reuiricior ipſis*
Ipſi floriſte *conſona canonico*
Hugoni aſcania Gnaſoni bercka *diſerto*
Debet lindauia lindauiane *tibi*
In cerere & bacho theodoſia *regia diues*
Hinrico *adiunctis* fabricioque ihona.
Johanni artito neoburgenſi neoburgum
Cis ſalam *bromio & ceruiſione fluens.*
Marſchalco *rutila* friſlaria. *& hoſpita vatum*
Lipczis *mi* iacobe *docta* barine *tua*
Remigio hammonia *piſcoſa.* dauantria zinthi
Stilbonthea. *calens merce. maligna malis.*
Neioforum *ſcribe* coruino neioforenſi.
Delis *&* andree delia *honeſta viro.*
Argentina *meo* iacobo *facunda* ſcholoni.
Scis monomontapolis *quo oculata colas,*

Cum numero quorum eſt laus magmentanda poetas
Dinumerare omnes noſtra thalya nequit.

A quibus vrbibus vates recedere dicantur.

Siluis muſa placet vrbs vatibus eſt inimica
Eſt vbi leuca leo. & vpupa vbi eſt aquila
Nummus vbi eſt iudex. lis. lex. fuga pugna dies nox.
Prepoſitus rechaab. *mortuus omnipotens*
Illic non oculis cernit non audit & auris
Pinguntur nares olfaciendo nichil
Illic abeſſe ſolet veri ſapor inque baratrum
Abſorbet nabal *vina. venena vomit*
Illic cum canibus mutis crebreſcit in vſum
Reſphe *plebs. plebis crimen edit* phinees.

Omni carmine hoc epigrammate finis imponitur:

A ſophie cithara noſter contraria ludus
Solum in voce nec in mente ſed vna ferens
Ad fidei merita. ad virtutum premia. ad altam
Theopolim *recto tramite querat iter*
Sperſurus rorem quem nobis appluit almus
In vitam eternam fons ſalientis aque
Nos qui pro noſtra non poſſe libidine lector
Omnia nos omnes ſcis fer amice. Vale.

Ea quae de auctore nobis innotuerunt, adlata iam fuerunt in *Analectis litterariis de libris rarioribus* l. cit. quibus heic locum adiicimus, ex Joachim. Joannis Maderi, *Scriptorum inſignium, qui in celeberr. praeſertim* lipſienſi, wittenbergenſi, francfordiana *ad* Oderam *Academiis floruerunt, Centuria*, vbi numer. LXXXIIX. haec leguntur: HENRICVS AQVILONOPOLENSIS, *natione* Theutonicus, *patria* (northeimenſis) *diſciplina & ſtudio* wittenbergenſis, *vir magni ingenii, & tullianae eloquentiae vehemens aemulator*, (quod ex ſcriptis eius non adparet), *philoſophorum praeceptis nobiliter inſtructus, diuinarumque ſcripturarum non ignarus, grammaticus, philoſophus, rhetor, & poeta, nulli noſtro aeuo ſecundus, ingenio ſubtilis, ſenſu clarus,*

clarus, & diſertus eloquio, iurium non imperitus. Scripſit ad laudem & decorem academiae witrenbergenſis, *& vtilitatem legentium & carmine & proſa praeclara opuſcula, quae impreſſa circumferuntur, videlicet:* Sophologiam *lib. I.* (vid. *Analecta litteraria* l. cit.), de vita & laudibus S. Auguſtini metrice *lib. I.* Epigrammatum *lib. I. Viuit vsque hodie varia conſcribens, anno 1514.* Joannes autem Trithemius *de Scriptor. eccleſ.* Cap. CMXLVII. p. 228. illum hoc elogio ornauit: HENRICVS NORTHEYMENSIS *natione* Teutonicus, *vir in ſecularibus litteris ſtudioſus, & eruditus, & diuinarum ſcripturarum non ignarus, ingenio ſubtilis, & diſertus eloquio, metro excellens & proſa, ſcripſit quaedam non ſpernendae lectionis opuſcula, quibus nomen ſuum poſteritati cum gloria commendauit. E quibus ego vidi duntaxat, opus illud praeclarum, quod metro & proſa conſcripſit ad* Fredericum *Marchionem* Myſne, *ac ducem* Saxoniae, Dimetromachiam *praenotatum*, de virtutum & vitiorum conflictu. lib. I. Tu mea laurigeros *&c. De caeteris quae compoſuit, nihil ad notitiam meam peruenit. Viuit vsque hodie varia conſcribens, ſub* Maximiliano romanorum *rege illuſtriſſimo & ſummo pontifice* Alexandro ſexto. *Anno Domini MCDXCIV.* Emendatione indigent in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 1500. quod HENRICVS Vitebergae natus, & *Sophilogium* (Sophologia) ſermone ſoluto fuiſſe conſcriptum dicatur.

XXCIIII.

Triumphus Veneris HENRICII BEBELII *poetae laureati* cum Commentario Joannis Altenſtaig Mindelheimenſis. in 4. folior. 120.

Omnium primam hanc editionem eſſe cenſemus, quae cum Joannis Altenſtaig *commentario*, in lucem

exiit. Reperitur quidem in *Catalogo Bibliothecae* kielmannſeggianae p. 494. editio *argentinenſis* 1501. in 4. ſed eiusmodi editionem non exſtare, ex verbis coniicimus Joannis Altenſtaig, in *praefatione*, vbi ſe anno demum 1510. hunc compoſuiſſe *commentarium*, diſertis verbis prodidit. Errori ſine dubio occaſionem dederunt verba, quibus HENRICVS BEBELIVS, ſe ab Imperatore Maximiliano, anno 1501. laurea poetica ornatum innuit. Coronidis loco, illa vltimae operis paginae adpoſita ſunt:

Laus & victoria Maximiliano *Auguſto.*
Romulidum *Caeſar dedit haec inſignia nobis*
Moecenas fuerat Langius *auxilio.*
M. D. I.

His verbis inſignia ſubiecta ſunt bebeliana, cum epigraphe H. BEBELIVS Juſtingenſis *Poeta Laureatus & humanarum literarum Doctor* Tubinge. Eadem inſignia, etiam in libri fronte, ſub tituli verbis, expreſſa fuerunt. Editionis autem annus fol. CXVIII. b. hiſce verbis deſignatur: Argentinae *IX. Calend. Septem. Anno a Chriſto. M. D. XV.* (1515). Quod *Triumphus* ille Veneris, in collectione *operum* HENRICI BEBELII, quae hoc prodiit titulo: *Opera* Bebeliana *ſequentia. Triumphus* Veneris *ſex libris conſcriptus Heroico carmine. Hecatoſtichon de victoria Caeſaris* Bohemica. *Hecatoſtichon contra bella ciuilia* Germanorum. *Hecatoſticha querela Ducatus* Mediolanenſis *ad* Germanos. *Vindicata* Germania *ab iniuria Scriptorum bis libellis. Epitome laudum* Sueuorum *atque Principis noſtri* Vdalrici, *de captiuitate Ducis* Mediolani, *atque eius proditione, & de mendaciis quorundam Hiſtoricorum. Oratio ad Regem* Maximilianum *Caeſarem de eius atque* Germaniae *laudibus.* Germani *ſunt indigenae. Apologia contra* Leonhartum Juſtinianum Venetum, *Imperatoris nomen extinuantem, eiusque coronationem deridentem. Imperator* Germanus *iure debet dici chriſtianiſſimus. Cohortatio ad* Heluetios

pro

pro obedientia Imperii. De laude, antiquitate, imperio, victoriis, rebusque geſtis veterum Germanorum. Phorcae *in aedibus* Thomae Anshelmi Badenſis 1509. *menſe Auguſto.* in 4. pp. 219. primo loco repoſitus fuerit, iam diximus in *Analectis litterariis de libris rarior.* p. 78. ſed Hieronymi Altenſtaig *Commentarius*, eodem tempore nondum compoſitus, illi non addi potuit. Dicauit ille *Commentarium* ſuum Joanni Zinngiſſer *Canonicorum regularium beati* Auguſtini *Praepoſito in* Pollingen. In *epiſtola* dedicatoria, inter alia haec leguntur: *pro tua itaque in me perſpectiſſima beneuolentia (quae me inuitat & hortatur vt te amem & obſeruem) enarrationes meas (quas ſesqui menſe abſolui) in* Triumphum Veneris BEBELII *noſtri poetae laureati, tuae praeſtantiae peculiariter dedicare ſtatui, qui eleganti ſcommate omne mortale genus carpit, quod a virtute deſciuit & defecit, & ad caſtra* Veneris, *virtute relicta & ſpreta (quam pauci colunt inter quos te & tuos eſſe cognoſco) propter quod Deus, multa mala hominibus mittit, quae legere volueris hortor, cum tibi per ocium licuerit, inuenies enim quae animum tuum delectabunt* &c. Omne poema ſatyricum eſt, & in primis BEBELIVS in Cleri romani vitia vehementiſſime inuehitur, in primis libro III. qui inſcribitur *Papa cum ſacerdotibus.* Quamdam huius rei excuſationem adfert in praefatione vbi ait: *quod ſi quis dixerit, me eſſe tam temerarium, qui etiam ſummos pontifices taxare, osque in caelum (vt ipſi dicunt) ponere audeam, huic reſpondeo, ſummos pontifices maximis honoribus, atque debita reuerentia venerandos, eorum tamen aliquos a ſanctitate ad laſciuiam, ſuperbiam, ambitionem, atque alia vitia declinaſſe, non eſſe obſcurum ex hiſtoriis* Platinae, *quae palam leguntur, nec velim tam impius eſſe, vt credam vicarium* Chriſti *& veritatis, tam ſuperbum eſſe, qui nolit de ſe audire veritatem* &c. Specimina nonnulla, ex *Triumpho* Veneris ipſo excerpſit Cl. David Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. III. p. 11. Adſignauit HENRICO BEBELIO ob

ob hunc librum, locum inter teſtes veritatis, Joannes Conradus Dietericus in *Auctario Catalogi Teſtium veritatis* Matth. Flacii, *Cattopoli* (Gieſſae) 1667. in 4. p. 262. Conf. Joan. Vogtii *Catalog. libror. rar.* p. 77. Samuel. Engel *Bibliotheca ſelectiſſima* P. I. p. 13. Jo. Chriſtophori Mylii *Memorabilia Bibliothecae ienenſis* p. 229. qui omnes librum valde rarum eſſe, vno quaſi ore confirmant. Editio *Triumphi* Veneris, quam poſterior, ſine loco anno 1690. prodiiſſe memorat a Wolfgango Theodoro Wendel cum *reſtrictione gloſſographica* euulgata fuit.

Joannes Altenſtaig, mindelheimenſis, Sueuus, Theologiae, & Academiae tubingenſis, vt Martinus Cruſius in *Annalibus* ſueuicis Dodec. III. Libr. VIIII. Cap. XVI. p. 533. teſtis eſt, Profeſſor, initio Seculi XVI. variis ſcriptis, quae maxima ex parte ad linguae latinae culturam ſpectant, editis inclaruit. Tituli eorum videri poſſunt in Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 336. & in Chriſtophor. Hendreich *pandect.* brandeburg. p. 128. Joannes Zingiſſer monaſterii pollingenſis Antiſtes circa annum 1511. illum arceſſiuerat, eique praeceperat, vt quaedam *de latinitate praecepta* conſcriberet, quibus Ordinis Auguſtini Canonicorum regularium fratres in monaſterio illo, tunc temporis commorantes, *latiniores* & *elegantiores* efficerentur. Ipſe id refert Joannes Altenſtaig, in *epiſtola* dedicatoria, *operis pro conficiendis epiſtolis*, *Hagenoae* an. 1512. *per induſtrium* Henricum Gran in 4. impreſſi. Conf. Jacob. Burckhard *Commentar. de linguae latinae in* Germania *fatis* P. II. Cap. IIII. p. 423 ſqq. vbi illum, in not. (tt.) contra Daniel. Georg. Morhofium defendit, qui in *Polyhiſtore* Tom. II. Lib. I. Cap. XIII. §. 10. p. 79. edit. *Lubec.* 1714. in 4. *Barbarum* eum vocauerat. Commemorarunt etiam de Joan. Altenſtaig nonnulla P. Baile in *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 165. Joan. Albert.

Albert. Fabricius in *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 130 ſqq.

XXCV.

Liber hymnorum in metra nouiter redactorum: Apologia & defenſio poetice ac oratorie maieſtatis. Breuis expoſitio difficilium terminorum in hymnis ab aliis parum probe & erudite forſan interpretatorum per HENRICVM BEBELIVM *Juſtingenſem* edita *poeticam & humaniores Litteras publice profitentem in gymnaſio Thübingenſi.* Annotationes eiusdem in quasdam vocabulorum interpretationes Mammetracti. in 4. folior. 67.

Curauit collectionem *hymnorum*, ſatis raram HENRICVS BEBELIVS, iuſtingenſis Sueuus, orator & poeta, ſuae aetatis celeberrimus, *iis adnumerandus*, vt Jo. Andr. Quenſtedt *de patriis illuſtrium doctrina & ſcriptis virorum, Viteb.* 1691. in 4. p. 161. ait, *qui romani eloquii vſum, temporum iniuria, pariterque hominum incuria neglectum reducere & genuino nitori reſtituere conati ſunt.* , Neque Joſias Simlerus, neque Chriſtophorus Hendreich, nec Joan. Albert. Fabricius, nec alii, qui *opuſculorum* bebelianorum, exhibent indicem, huius collectionis cognitionem habuiſſe videntur. Praemittitur

a) HENRICI BEBELII *epiſtola ad* Federicum auguſtenſium *Praeſulem comitem de* Zollern, in qua illi iuuenem nobilem Henricum de Steffel, vtroque parente orbatum commendat. Adiicitur *epiſtolae*

b) *Sapphicum carmen* H. BEBELII *ad eumdem* Federicum auguſtenſium *praeſulem pro commendatione* Henr. de Steffel *Baronis impuberis generoſi & nobiliſſimi.*

c) *Apologiam* & *defenſionem poetices ad iuuentutem* germanam praecedit

d) *Tractatio de auctoribus & metris hymnorum. Apologiae* additur

e) *de laude & vtilitate poetices, & ſecularium litterarum contra indoctos quosdam elegia* H. B. J. Illam excipiunt

f) *CLVIIII. hymni* in SS. Trinitatis laudem, Sanctorum, & Sanctarum, quibus eccl. R. ſingularem cultum exhibet, honorem, a diuerſis auctoribus, diuerſo metri genere compoſiti. Sequitur

g) HENR. BEBELII *elegia, ad iuuentutem, vt diſcat tempore iuuente & floride etatis.* Illi ſubiiciuntur

h) *verſiculi quidam* H. BEBELII, iuſtingenſis, *egregias ſententias in ſe continentes.* Ex illis nonnullos heic adſcribimus:

Hec quattuor peruertunt omnia iudicia.

Pinguia dona: odium: fauor & timor exitio ſunt
Judiciis: per que iudex corrumpitur omnis.
Gelt gunſt forcht vnd nyd ſend
die recht werffend an ein glink end.

Hec tria peruertunt regna & vrbes.

Vrbes peruertunt & florentiſſima regna
Res priuata: ſimul non multum experta iuuentae
Conſilia: atque latens funeſto in corde ſimultas.
Aigner nutz: iunger rat vnd verborgner nyd
Verderbt vil ſtett land vnd leytt.

Hec tria faciunt ſapientem virum.

Hec ſunt prudentis, faciunt hec iure ſagacem
Copia librorum cui ſit peruiſa frequenter
Qui mores hominum multas & viderit vrbes
Calleat hiſtorias: regumque heroica geſta.

Den

Den ſchrybend die alte wyſz vnnd clug
der vil biechen geleſen hat vnd leuder genug
erfaren darzu menchen man
der vil alte geſchichten waiſt vnd kan.

Hec ſunt que maxime homines decipere ſolent.

Decipiunt multis, (vt nos docuere priores)
Et fauor haud durans principis atque ducum
Et muliebris amor, nec non aprile ſerenum
Labile vel folium quod roſa pulcra geris
Niſus & accipiter multò diſcrimine equusque
Tractatur: ſepe & teſſera vota negat.
Herren gunſt vnd aberellen wetter
frowen lieb vnd roſe bletter
roſz: würffel vnd federſpill.
betriegen manchen der eſz geloben wil.

i) *Annotatiunculas & expoſitiones quarundam dictionum, que in hymnis ſunt minus probe vel lueulenter interpretate,* praecedit

k) *Epiſtola* H. B. J. *ad* Joannem Nauclerum *alias* vergenhans, *iuris pontificii, & omnis litterarie diſcipline antiſtitem & patronum.* Thübingenſis *ecclesie collegiate prepoſitum. ac gymnaſii cancellarium celeberrimum* In fine *Aduotationum* haec

l) HENRICI BEBELII reperiuntur carmina

1. *Eucharisticon ad reuerendum in* Chriſto *patrem* Joannem Abbatem *monaſterii* bebenhuſen.
2. *Epitaphium doctoris* Martini Vranii Prennynger *vtriusque iuris monarche.*
3. *Tetraſtichicon de eodem.*
4. *De obitu eiusdem & fragilitate humana. Ad reverendum in* Chriſto *patrem* Joannem *Abbatem monaſterii* bebenhuſen. *epigramma.*
5. *Elegia extemporalis. In mortem nobilis & preſtantiſſimi viri* Hartmanni de eptingen *Canonici* Baſilienſis 15001. (1501).
6. *Epitaphium eiusdem* Hartmanni.

m) *Annotationes in* Mammetraſtum praemiſſo epigrammate & epiſtola, dicauit HENRICVS BEBELIVS *Magnifico & generoſo* Franciſco *Comiti de* Zollern *Adoleſcenti & nobiliſſimo & doctiſſimo.* Quo tempore haec *opuſculorum* bebelianorum collectio, litteris gothicis exſcripta, in lucem prodierit, dicere non poſſumus, cum neque loci, neque anni, neque typographi indicium illi additum fuerit. Si coniecturae fuerit locus, illam *Phorcae in aedibus Thomae Anshelmi, badenſis,* anno circiter ſeculi XVI. primo aut ſecundo impreſſam crediderimus. In collectione *opuſculorum* HENRICI BEBELII, quae hoc in lucem exiit titulo: *Commentaria epiſtolarum conficiendarum* HENRICI BEBELII Juſtingenſis *Poetae Laureati, poeticam & oratoriam publice profitentis in ſtudio* Tubingenſi. *Contra epiſtolandi modos* Pontii *& aliorum. Contra epiſtolas* Caroli. *Commentaria de abuſione linguae latinae apud* germanos *& de proprietate eiusdem. Vocabularius optimarum dictionum Haec omnia denuo emendata ſunt. Annotationes & lima in Mammetractum cum nouis additionibus. Annotationes nouae pro lingua latina. De magiſtratibus* romanorum *cum expoſitione terminorum. Nomina latina artificum. Nomina morborum corporis humani latine & graece. Nomina propria ſanctorum & eorum interpretatio, Expoſitio quarundam quaeſtionum. Qui ſint pagi* ſueuorum *& de aſpiratione* Necchari *fluminis. Apologia* BEBELII *pro commentariis. Retractio eiusdem in quibusdam locis. Inſtructio bene ſcribendi pro fratre* Guolfgango Bebelio. *Appendix Commentariorum. Multa inuenies hic addita vel dempta priori impreſſioni, multa caſtigata & correcta, ita vt priori non tuto credere poſſis in omnibus.* Phorcae *in aedibus* Thomae Anshelmi *Anno. M. D. VIII.* (1508) *Menſe Januario.* in 4. folior. 184. *Carmen elegiacum ad iuuenes, vt tempore iuuentutis diſcant*, fol. 4. & *Adnotationes in Mammotrectum nouis additionibus auctae* fol. 111-124. reperiuntur. Alias eiusdem collectionis editiones recenſet

cenſet Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. III. p. 4 ſqq.

XXCVI.

In hoc libro continentur Haec Bebeliana opuſcula noua. Epiſtola ad Cancellarium de laudibus & philoſophia veterum Germanorum. Epiſtola ad Jacobum Petri Arlunenſem de laudibus & auctoribus facetiarum. Libri facetiarum iucundiſſimi: atque fabulae admodum ridendae. Proverbia germanica in latinitatem reducta. Mithologia hoc eſt fabula contra hoſtem poetarum. Elegia in obitum doctoris Henrici Starrenwadel praeteritorum vaticinatoris. Elegia hecatoſticha de inſtitutione vitae BEBELII dum peſtis Tubinge graſſaretur M. D. II. Elegia ad Appoloniam puellam pulcherrimam de meditatione venturae mortis & ſenectutis. Ad Thomam Wolphium iuniorem de laude doctorum & poeticae. Egloga contra vituperatores poetarum. Epitaphium Cytharedi ad Joannem Streler Vlmenſem. Cantio vernacula. Laus muſicae. Apologia poetae de ſtirpe ſua. Elegia Cimonis ſtulti qui ex amore factus eſt prudentiſſimus. in 4. folior. 101.

Quae in hac collectione *opuſculorum* bebelianorum, maxima ex parte poeticorum, ſatis rara reperiuntur, titulus lectores, ſatis & abunde docere poterit. *Cantio vernacula*, minime verbis teutonicis compoſita, ſed e vernaculo ſermone in latinum ſermonem transducta eſt. Initium teutonicae cantionis tale fuit. *Ich ſtand an einem morgen gar haimlich an ain ort.*

ort. Praeter nonnulla epigrammata, iſtis opuſculis paſſim inſperſa, *Elegiae* Cimonis, haec ſubiiciuntur carmina I. HENRICI BEBELII iuſtingenſis, *Poe. Laureati, Carmen in Peſtem, pro* Agnete Rethaberin, *virgine pulcherrima* Tubingen. 2. *Epitaphium eiusdem*, 3. HENRICI BEBELII *poetae laureati, pro virgine, iuſta ſoluentis Epigramma.* Editionis tempus deſignatur, hiſce verbis, in calce volumini adpoſitis: Argentine *Impreſſit* Joannes grüninger *Anno. M. D. VIII.* (1508). Editionem exſtare, cuius in fine haec leguntur: Argentine Joannes Grüninger *imprimebat* Jo. Adelpho *caſtigatore. Anno ſeculi huius M. D. IX.* (1509) *Paſche,* teſtatur Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. III. p. 7. Recentior & auctior editio *nouo libro facetiarum, prognoſtico ſeu practica vtili & vera vsque ad finem mundi. Carminibus de miſeria humanae conditionis. de Inuidia. de* Baccho. *Contra Simoniacos. de philomela. Variis de rebus laetis & iucundis.* euulgata fuit Argentorati *denuo ex aedibus* Matthiae Schurerii. *Menſe Auguſto anno* 1514. *Regnante Imp. Caeſ.* Maximiliano *P. F. Aug.* in 4. vid. Die *Merckwürdigk. der königl. Bibliotb. zu* Dresden Tom. III. p. 511. vbi *facetiae* BEBELII *rus & ſtiuam olere* dicuntur, Cl. Dau. Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* l. cit. qui varias *facetiarum* editiones recenſet & ſpecimina nonnulla, quibus BEBELIVS ſeculi ſui barbariem & ignorantiam depinxit, adfert. Priores editiones, libros tantummodo duos ob oculos ponunt, recentiores autem tertio auctae fuerunt. Anno 1506. *facetias* primum exiiſſe in lucem colligimus, ex hiſce Martini Cruſii verbis, qui in *Annalib.* ſueuic. Dodec. III. Lib. VIIII. Cap. XIIII. p. 528. ſcribit: *Dedicauit hoc anno* (1506) BEBELIVS *ſuum libellum Facetiarum* Petro Jacobo arlunenſi *Juriſc. Praepoſito* Backnangenſi, *Canonico* Stutgardiano, *Ducali Senatori. Quales interdum illis temporibus fuerint curatores animarum: vel hinc colligi poteſt: quod 1506. in die reſurrectionis domini, frater*

qui-

quidam ordinis Praedicatorum, (*ſicut ante ſacerdos quidam* waiblingenſis) *mandauit incipiendum triumphale carmen* Chriſti, Chriſt iſt erſtanden, *illi viro*, *qui domi ſuae imperium teneret*, *non vxor*, *vbi cum nemo virorum inciperet*, *mulieribus iuſſit*, *quae imperarent domi*. *Ibi ſtatim omnes cecinerunt*. Conf. Melchior. Adami *vitae philoſophor*. germanorum, p. 12. vbi ſimili ratione *facetiarum* librum anno 1506. primum eſſe editum commemorat. Verſionis teutonicae titulus: HENR. BEBELII *facetiae*, *in 3. Büchern. mit einer ordentl. Abwechſelung vnd Einmiſchung der Apologen* Bernhardini Ochini, *ſampt einer angehenckten Practicken*, *was biſz auff den Jüngſten tag gemein ſeyn werde*, *verteutſcht. Franckfurt bey Nicolao Baſſeo* 1589. in 8. adlatus conſpicitur in Nicol. Baſſaei *Collectione omnium in vnum corpus librorum* &c. P. II. p. 295. & *Catalogus Biblioth*. weidmann. P. I. p. 72.

De HENRICO BEBELIO & *opuſculis* ab ipſo editis vid. praeter ſcriptores ſupra citat. ipſius BEBELII *epiſtola de operibus a ſe editis*, *atque aemulis*, quae prodiit cum eiusd. *Commentar. de conficiendis epiſtolis*, & aliis *opuſculis*, *Argentorat*. 1513. in 4. fol. 140 ſqq. Martini Cruſii *Annal*. ſueuic. paſſim, inprimis Dodec. III. L. VIIII. Cap. X. p. 516. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 272. Chriſtoph. Hendreich *Pandectae* brandenburg. p. 466 ſqq. Gerard. Jo. Voſſii *de Hiſtoricis latinis* Lib. III. Cap. X. p. 583. Martin. Hanckii *de* romanar. *rer. Scriptoribus* P. I. Cap. L. & L. II. P. II. Cap. L. p. 209. Henr. Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litter. ſcriptor. eccleſ*. p. 177. Jacobi Burckhardi *Commentar. de fatis linguae latinae in* Germania P. II. Cap. IIII. p. 317–358. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit*. L. II. p. 491 ſqq. Jacob. Bruckeri *Ehrentempel der* deutſchen *Gelehrſamkeit* Decur. X. p. 169 not. (n).

❧✻☙

XXCVII.

XXCVII.

Literarii ſodalitii Apud Marpurgum aliquot cachinni ſuper quodam duorum Lypſenſium Poetarum in Lutherum ſcripto Libello, effuſi M. D. XXVIII. (1528) in 8. folior. 8.

Ex quo tempore Martinus Lutherus, Catharinam a Bora, matrimonio ſibi iunxerat vndique Eccii, Cochlaei, Emſeri, Wulferi, Dietenbergeri, Koellini, Dungersheimii, Lemnii, aliique contra illum inſurgebant, qui illum eiusque coniugem, ſcriptis ſatyricis, inconditis & inficetis ſcommatibus, incredibile dictu! peterent. Illis etiam ſe adſociauerant Joachimus von der Heiden, ſiue vt dici maluit, Miricianus, & Joannes Haſenbergius, Academiae lipſienſis magiſtri, & vt κατ' ἐξοχὴν nominabantur lipſienſes *poetae.* Alter enim eorum, Ambroſii libellum, *de lapſu virginis conſecratae* in teutonicum conuerterat ſermonem, & cum epiſtola teutonica ad Lutheri coniugem dedicatoria, & nonnullis inconditis verſiculis & teutonicis & latinis, bis euulgauerat. Editio, qua vtimur, anno 1528. edita videtur, & hunc titulum ob oculos ponit: *Ein Sentbrief,* Kethen von Bhore, Luthers *vermeyntem Eheweibe ſampt eynem geſchenck freuntlicher meynung tzuverfertigt., Dartzu eyne Bedingung auff der* Wittenberger *leſterſchrifft.* in 4. folior. 16. Recenſionem illius vide in Chriſtian. Wilhelm. Franc. Walchii *wahrhafftigen Geſchichte der ſeel. Frau* Catharina von Bora D. Martin Luthers *Ehegattin*, *Halle* 1752. in 8. Sect. III. p. 168. not. t. Qua ratione a Luthero, & amicis eius vitebergenſibus libellus fuerit exceptus, vid. in *Operibus* Lutheri *islebienſibus* Tom. I. p. 422 ſqq. & Tom. II. p. 5. *altenburgenſibus* Tom. IIII. p. 431 ſqq. lipſienſibus Tom. XXII. p. 584. *halenſibus* Tom. XIIII. col. 1336 ſqq. Conf. liber valde rarus, hoc titulo inſignitus: *Monetarius ſeditioſus ſiue Incendia ruſticorum bellica & reliqua eius luſtri memorabilia. Der* Müntzeriſche *Bawren Krieg,*

ſo

ſo Anno 1525. in das Evangeliſche Reformationwerck mit eingefallen: Vnd was Gott die Hohe Maj. durch ihren dazu ſonders auszerwehlten Rüſtzeug Doct. Martinum Lutherum *dabey gethan vnd verrichtet. Auch ſich ſonſt, ſint dem* Wormiſchen *Reichs-Tage an, Anno 21. 22. 23. 24. vnd ſonderlich 1525. in Geiſt vnd Weltlichen ſachen, in vnd auſzerhalb Landes begeben vnd zugetragen. Aus* Luthero, Philippo, Schleidano; *vnd andern den fürnembſten Chronologis, faſt auf alle Monat, Wochen vnd Tage auſztrücklich ſpecificirt: Vnd nicht allein Comedien weiſe, ſondern auch als ein richtiges vnd luſtiges Compendium hiſtoricum Ordentlich verfaſſet vnd zugerichtet. Vnd der ietzigen ſichern Welt, zum nothwendigen Lehr- vnd Warnungs Spiegel Beym inſtehenden Seculo vor Augen geſtellet Durch* M. Martinum Rinckhardum, *P. L. in Patria* Ileberga *Archidiaconum. Leiptzig, In Verlegum Eliae Rehfelds vnd Johann Groſſen*, ſine anno in 8. Act. V. Scen. X. *in qua pontificiorum de Coniugio pſeudo-iudicia.* Alter Joannes Haſenbergius anno 1528. *epiſtolam ad* Lutherum *inuectiuam, in illius matrimonium* in 8. teſte *Catalogo Bibliothecae* tellerianae *Paris.* 1693. in fol. in lucem protruſerat, & poſtea drama compoſuerat, hoc titulo inſtructum: *Ludus ludentem* Luderum *ludens quo* Joannes Haſenbergius Bohemus *in Bacchanalibus* Lypſiae *omnes ludificantem ludionem omnibus ludendum exhibuit Anno M. D. XXX.* in 4. vid. Recenſio in Chriſt. Wilh. Franc. Walchii l. cit. in Addition. p. 311 ſqq. Vterque autem iam antea ſymbolam ſuam ad *epithalamia* Lutheri, quae Lipſiae diuulgata fuerant, non invitus contulerat. Diſertis id praeter alios prodidit verbis Martinus Rinckhardus l. cit. vbi inter alia, Cochlaeum, hac ratione loquentem, in ſcenam prodire iuſſit:

Es ſind zwey tapffer Helden Leut,
Haſenberg *vnd der* von der Heyd,
Leipziſch *vornehme Profeſſorn,*
Die hab ich darzu auserkohrn:

Sie

Sie haben Hochzeit Carmina
Gemacht an Luthrs *vermeinte Frah,*
Ihr gleubt nicht mit was ſchön Gedichtn,
Sie ihr den Leyen Stand vernichtn.
Ich kann mich nicht ſatt leſn vor frewden &c.

Hac igitur re, amici Lutheri, viri doctiſſimi, permoti fuerunt, vt iure. quaſi, retorſionis Miricianum in primis & Haſenbergium, poetas ineptos, mirifice depexos darent, & omnium ludibrio exponerent. Et ad id opuſculorum genus, haec, quam deſcribimus, collectiuncula rariſſima pertinet. Epigrammata illa complectitur ſatyrica XXIIX. a *litterario ſodalitio* apud Marburgum in Miricianum & Haſenbergium compoſita. Opuſculum in fine *excuſum* dicitur Marpurgi Anno M. D. XXVIII. (1528) *ſeptimo Calendas octobres.* Typographus anonymus eiusmodi praeire iuſſit praefatiunculam:

Typographus Lectori.

Cum hic nuper literarii ordinis aliquot ſodales, literati cuiusdam literato conuiuio exciperentur, commodum allatus eſt quidam e Lypſia, *neſcio quorum in* Lutherum *ſcribentium libellus. In eum illi, vt erat admodum ridiculus, cachinnabundi quadam certandi voluptate & tentandi ingenii gratia* συμβολικῶς *luſerunt aliquot epigrammatis. Quae dum a quodam harum rerum auido iuueni conſcripta nactus eſſem ſubita me ea diuulgandi cupido inceſſit, quod non minus elegantia ac erudita quam plauſibilia viderentur. Expreſſi itaque, non vt aliquem infamari (quam enim infamiam liberales illi ioci concilient?) ſed quod nobilium ingeniorum non illaudata ſpecimina ſeruari voluerim. Tu id a me factum boni conſulens cachinnis iſtis fruere, & Vale optime Lector.*

Octo autem auctores, ad iſtam collectionem, ſymbolam ſuam contuliſſe dicuntur, qui fictis nominibus, & perſonati, in ſcenam prodierunt. Sunt illi Euſtathius

thius Cornelius, Hadrianus Conſus, Chalcondyles Anthyllius, Demetrius Marianus, Valentinus Lorichius, Androſthenes Buccacius, Anneus Barba, Fauſtulus Canens. Omnem operam in detegendis eorum veris nominibus perdidimus. Vni tantummodo Euſtathio Cornelio laruam detrahere potuimus, cum epigrammata illius XVI. in Euricii Cordi *poematibus*, de quibus mox plura dicemus, reperiantur. E reliquorum epigrammatibus, vnum, alterumue, paullo ceteris modeſtius, heic transſcribimus:

Hadriani Conſi Symbolum.

Quae duo Lypſenſes *nuper cecinere poetae*
Carmina non Clario *ſunt referenda Deo.*
Non grauibus Muſis, *doctae non apta* Mineruae
Non Charitum *blando munera digna choro.*
Non recitanda viris, quibus eſt cura vlla decori,
Inter limatos nec numeranda iocos.
Sed ſunt ad foricas, calidumque locanda lupanar.
Hoc theatrum eſt illis ſcenaque digna iocis.

Demetrii Mariani ſymbolum.

Diuinus Plato *maximus Sophorum*
Magneti ſimiles ait poetas
Vires ille ſuas in omne fundit
Attactum, vt ratione mox eadem
Ferrum ad ſe trahat, Id tuliſſe verum
Conſtat, nam rabioſulos poetas
Tractantes rapimur pari furore
Vt ſimus ſimiles eis poetae.

Valentini Lorichii Symbolum.

Punica Dardanium *regem demulſit* Eliſa
Pliſtenium Aſtimone *flexit amica ducem.*
Candida magnanimum coepit Briſeis Achillem
Alcidae *impoſuit* Deyanira *iugum.*
Lypſiaca *fractus muſa iacet ecce* Lutherus
Quem tot honorati non domuere patres.

Debita redde tuis iam Lypſia *vota poetis,*
Fige & ouans altis parta tropboea tholis.

Fauſtulus Canens Myriciano & Haſenbergio.

Si vos ſtultitia non inſanire relicta
Vates poteſtis peſſimi,
Imo ſi cultae vos non odiſſe Camenae
Balbutientes poterunt,
Veſtra ſequi poterit bonus hortamenta Lutherus
Iudiciumque perpeti.
Sed prius ad fuluos ibunt armenta leones
Saeuis voranda rictibus
Quam probet & faciet prudens conſulta Lutherus
Dementium verſificum.
Quare ſi ſapitis deſiſtite ludere tantos
Paresque vobis quaerite.

Habemus alium, eiusdem commatis libellum, oppido rarum, non addita temporis, loci & typographi nota, in lucem editum, qui tali inſcribitur titulo: *Epiſtola* Myriciani *poetae ad* D. Cochleum. *Epiſtola* D. Cochlei *ad* Myricianum *&* Haſembergium, in 8. folior. 8. Niſi omnia nos fallunt libellus *Vitebergae a Nicolao Schirlenz* circa annum 1530. editus fuit. Ab vberiore recenſione nos abſtinemus, cum ſatis ſuperque a Chriſt. Wilh. Franciſc. Walchio ille deſcriptus fuerit libellus l. cit. in Additionib. p. 309 ſqq. Idem Walchius reliquorum Lutheri aduerſariorum, qui eius matrimonium cum Catharina a Bora initum, ſcriptis editis impugnarunt, l. cit. paſſim dedit hiſtoriam.

XXCIIX.

XXCIIX.

EVRICII CORDI *Simeſuſii Germani, poetae lepidiſſimi,* opera poetica omnia, iam primum collecta, ac poſteritati tranſmiſſa. Quorum catalogum verſa pagella reperies.

Ad Lectorem.

Nullus in edendis modus eſt, finisque libellis
Vsque nouis aliis omnia plena ſcatent.
Vt non tot ceraſis veniens Quintilis abundet
Plura nec Auguſtus ſub cane pruna ferat.
Nec tot in apricis erucas frondibus vnquam
Aut Maio vermes videris in ſolo.
Si quotus eſt lector, tam multus debet & auctor
Eſſe, ſuum ſcribens dat quoque CORDVS opus.

in 8. folior. 295.

Laudatur editio *francofurtana* 1564. in 8. propter raritatem in *Catalogo Bibliothec.* Daniel. Salthenii p. 478. quam haec, quae ſine die & conſule in lucem emiſſa, & ſine dubio, omnium prima eſt, ſuperare videtur. Jo. Alb. Fabricio, Jo. Petr. Niceron, aliisque illa incognita fuit. Complectitur *Bucolicorum Eclogas* X. *Hymnum in natalem* Chriſti, Nicandri *Theriaca & Alexipharmaca* carmine hexametro, in latinum ſermonem conuerſa e graeco; *Threnodiam in mortem* Guilielmi Haſſiae *Principis; Palinodiam* quod mortuum fuiſſe Eraſmum ſcripſerat. *Expiatorium* heſſiaticorum *fontium; Defenſionem contra* Thiloninum Philymnum, quam *operibus* inſertam eſſe ignorauit Niceron Tom. XXXVII. des *Memoires pour ſervir à l'hiſtoire des hommes illuſtres de la republ. des lettres* p. 374. & *Epigrammatum libros XIII.* Multa in hiſce *epigrammatibus* inueniuntur, quibus hiſtoria litteraria

iſtorum temporum, mirifice illuſtratur. Martini Lutheri aduerſarii, & inter eos praecipue Cochlaeus, Haſenbergius & Miricianus, in EVRICIO CORDO inuenerunt antagoniſten, qui multo illos ſale perfricuit. Haec exemplo eſſe poterunt Libr. VIIII. fol. 230. b.

Ad Hermannum Buſchium.

Barbara dicta fuit cuidam olim Lipſia *vati*
Sed tunc non celebres protulit illa viros.
Nunc vero quantos eduxerit aſpice Homeros,
Et lege, praeclarum, quem cecinere, librum.
Quid rides, ſtrepero numeras quid carmina roncho?
Quid miſeros homines terque quaterque ſonas?
Poſt adeo horrendos vultuque minisque Daretas,
Quos ſupera fudit mille Lutherus *ope,*
Ille triarius eſt, qui bellum finiet, ordo,
Et ſua Belicolis ocia reddet haris.

Ad Lypſiam.

Quis non artifices tuos poetas
Foelix Lypſia *ciuitas ſtupeſcat?*
Qui quinta regione ſeptimaque
Poſſunt hexametros parare verſus,
Quod non ille prioribus ſub annis
Diuinus potuit Maro, *nec ipſe,*
Quo non doctior alter eſt, Homerus,
Ergo terque beatior quaterque,
Hoc quam Mantua *tunc, eoque* Smyrna,
Tantis Lypſia *Vatibus ſuperbi.*

Ad Apollinem.

Dic intonſe Deus, tua quid tibi Lypſia *fecit*
Quo tantum potuit demeruiſſe malum?
Vt tam ridiculis iuuet hanc temerare poetis,
Qui vetus obſcurent diminuantque decus?
O caecos homines, omni qui prorſus honeſto,
Omnique ingenio iudicioque carent.

Des

Des ſanum precor his aliquando pectus, vt olim
Stulticiam videant, illachrymentque ſuam.

Aliud.

Incuſatus Apollo, *quod duobus*
Iſtis Lypſiacis *fauens poetis*
Contra chriſticolam virum Lutherum
Hunc dictauerit impium libellum,
Irato grauis ore ſe negauit
Vllum noſcere Lypſiae *poetam.*

Conf. Chriſt. Wilh. Franc. Walchii *wahrhaftige Geſchichte der ſeel. Frau* Catharina von Bora p. 170. Nouam *poematum* EVRICII CORDI dedit editionem Joan. Henricus Meibomius, qui & *vitam* CORDI praefixit, & *notas* adiecit, *Helmſtad.* 1616. in 8. recuſam eſſe teſtatur Niceron in Memoires l. cit. *Lugdun. Batauor.* 1623. in 8. Maxima ex parte CORDI poemata inſeruit Janus Gruterus *Deliciis poetarum* germanor. P. II. *Francof.* 1612. in 12. p. 638–935.

Vitam HENRICI VRBANI, ſiue vt dici maluit EVRICII CORDI, Simeſuſii (*Oberſt Simſthauſen*) Haſſi, anno 1486. nati, poetae & medici celeberrimi, Bremae anno 1535. mortui, dederunt praeter ſcriptores iam nominatos Melchior Adami in *vitis* germanor. *medicorum* p. 10 ſqq. Paull. Freherus in *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1224. Joan. Petr. Lotichius in *Biblioth. poetic.* P. III. p. 41 ſqq. Henric. Pantaleon in *proſopograph.* Tom. II. p. 163. & qui omnium optime res ad CORDVM pertinentes expoſuit Wigandus kahlerus in *vita* D. EVRICII CORDI, *cum filio* Valerio *Reformatoris ſtrenui*, *& poetae eximii*, *Rintelii* 1744. in 4. Conf. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. III. p. 1204. Joſ. Simleri *Biblioth.* p. 190. Phil. Jul. Rehtmeyeri *Antiquitat. eccleſiaſticae vrbis* Brunſuigae P. III. p. 34 ſqq. *Zuuerlaeſſige Nachrichten von dem gegenwärtigen Zuſtande,*

 Ver-

Veraenderung vnd Wachsthum der Wiſſenſchafften Tom. V. P. LIII. p. 328 ſqq.

XXCVIIII.

GEORGII SIBVTI *Daripini Poete & oratoris laureati:* Siluula in Albiorim illuſtratam. in 4. folior. 28.

In libri fronte oppido rari, & quod nos quidem ſciamus, nunquam recuſi reperitur delineatio partis ſuperioris, templi, quod in arce vitebergenſi exſtructum eſt, ligno inciſa. In altera tituli pagina haec leguntur: GEORGI SIBVTI Daripinii *poete & oratoris imperatoriis manibus laureati ordinarii lectoris humaniorum litterarum in famoſiſſima academia* albiorena. *Siluula: in* Albiorim *illuſtratam: edita & nuper coram illuſtriſſimo* Friderico *Sa.* Ro. *Impe. electori oſtenſa cum vndecim perſonis memoriter recitata: Vates ſuadente muſa ſexcentos verſus memoriter cecinit: vna queque aliarum perſonarum duodecim. Perſone fuerunt:* Mercurius: *Paraſitus:* Calliope: *poeta:* Apollo: Siluanus: Bacchus: Diana: Neptunus: Chloris: Calliopius. Carminis initium facit Mercurius *deorum nunctius* qui *principes ſalutat: & muſas predicit cum poeta venturas,* deinde Calliope *euocatur a Paraſito in teatrum.* Tertio loco comparet *Panegiricum* (carmen) Chiliani *equitis in recommendationem* GEORGII SIBVTI *poete laureati: qui primus ſuis carminibus* Albiorim *illuſtrauit.* Cum illud carmen, argumentum, quod GEORGIVS SIBVTVS, in *Siluula* pertractauit, omnium optime exponit, illud integrum heic proferre licebit.

Calliope *ad Principem*

Paſcua, rura, lacus, ſiluas, & florea Tempe
Que colit Albioris *docte poeta cane*

Antra,

Antra, feras, hortos, vberrima germina ſucco
Inſita que ſterili cortice prole tument.
Gramina purpurei ſpacioſaque iugera campi
Lilia verna, roſas, vmbriferumque nemus
Quod bibit irriguum (dum ſe diffuderit) Albim
Arida qui bifido gurgite rura lauant.
Is fugit eoo Phebi *radiantis ab antro*
Et caput occiduis labile condit aquis
Templaque marmoreis ſtudio celata coloſſis
Que decus eximium laudis & artis habent
Organa diſparibusque melos reſonantia cannis
Carmina, que alterno pectora feſſa leuant
Indigetum vultus picta ſub imagine viuunt
Viuis & in ſculpto robore nate Dei
Zeuſis *eat cubitum, calamus dormitet* Apellis
Nec tua Praxiteles *hoc opus arma terent.*
Iſta tibi cecinit diuina Minerua SIBVTI
Dum premit Albigenas *peſtis amara lues*
Cui ſacer inflexa praecinxit tempora lauro
Maxmilianus *habens regia ſceptra manu*
Albiorim *primus dignatus ludere verſu*
Menia, templa, nemus, paſcua, rura, lacus
Sarmata *te* Schythia*que canent* garamantus & indus
Ad tua templa ferent annua vota preces
Ergo decent meritum largiſſima munera vatem
Qui canit heroo carmina docta pede.

Sequitur 4) Chriſtiani Boioarii Lanckeimenſis *Epigramma in ſiluulam* SIBVTI.

5) Eiusdem *Epigramma.*

6) *Ad eundem epigramma.*

7) Andree Grappi *epigramma.*

8) *Ad ſapientiſſimum* Albiorene *vrbis ſenatum pro cognoſcendo libro & priſtina omnis fortune conualeſcentia* GEORGII SIBVTI *carmen.*

9) Eiusdem *ad* Dilonem Denum *eiusdem ſenatus Proconſulem primarium & ſapientiſſimum carmen.*

10) *Argumentum in primum librum ſiluarum* GEORGII SIBVTI Daripini *poete imperatoriis manibus laureati.*

11) GEORGII SIBVTI Daripini *poete & oratoris laureati Siluarum liber primus.*

12) *Gratiarum actio ad Deum omnipotentem.*

13) *Gratiarum actio ad Dei genitricem.*

14) *Gratiarum actio ad illuſtriſſimum Principem* Fridericum *Sacri* Romani *imperii Electorem*, Saxonie *ducem*, in qua poeta, hac ratione, de ſe loquitur:

Jam tibi me Princeps toto cum corpore vatem
Offero, committo, preſento iugiter vnum
Sub te ſum natus modica de ſtirpe creatus
Infans in pago vidi cunabula prima
Conradus *ſacro lauit me flumine* Celtis.
Induit & primam phebeo *murice veſtem*
Poſt vbi me diuus cognouit Maxmilianus
Impoſuit ſacram regali pollice laurum
Carmina & in totum iuſſit me ſpargere mundum
Hoc tibi nunc luſi princeps doctiſſime carmen
Nil ego quero tuus: dici quam poſſe poeta
Et quam viuo diu geminus me nutriet albis.

15) *Gratiarum actio ad illuſtriſſimum principem* Joannem Saxonie *ducem:* Miſne *Marchionem* Thuringie *prouintialem comitem.*

16) *Principi poetam* Apollo *commendat.*

17) Siluanus *dono dat Principi vrſum & capram.*

18) Bacchus *alloquitur ducem.*

19) Diana *aſtipulatur* Baccho.

20) Neptunus *ſe conuertit ad* Dianam.

21) Chloris *dea florum coniungit muſas diis.*

22) Calliopius *ad Principem.*

23) *Ad* Chriſtofer. Scheurlum *magnificum* Albiorene *academie Rectorem. vtriusque iuris doctorem & quondam* Bononienſis *ſtudii ſindicum ſapientiſſimum* GEORGII SIBVTI *carmen.*

24) Eius-

24) Eiuſdem *carmen ad generoſum & illuſtrem* Fridericum de Riſcher *vtriusque iuris doctorem & Conſiliarium illuſtriſſ. ducum* Saxonie.

25) *Monoſtichon, ad* Joh. Moenhouer *vtriusq. iuris doctorem conſiliarium illuſtriſſi. ducum* Saxonie *& decanum cathedralis templi* albioreni.

26) *Ad religioſiſſ. ſacrarum litterarum doctorem* Stuppiz.

27) *Ad* Wolfgang. Stelhin *vtriusq. iuris doctor. excellentem.*

28) *Ad* Iheronym. Schorff *vtriusqu. iuris doctorem & philoſophum argutiſſimum.*

29) *Ad nobilem & generoſ.* Vdalricum Denſtat. *vtriusq. reip. ſapientiſſ. interpretem.*

30) *Ad illuſtrem & inſignem* Anthon. Nimicum *fortiſſ. ducum* Saxonie *prefectum &* Albiorene *vrbis vigilantiſſ. cuſtodem.*

31) *Ad nobilem & erudit. vtriusque iuris indagatorem* Fridericum de Leonroter *Canonicum* Auſtatn. *eccleſie bene meritum.*

32) *Ad illuſtr. & expectate eruditionis virum* Chriſtofer. Gros *ſapientem & doctum iurium interpretem.*

33) *Ad generoſum & in primis eruditum* Heinric. de Seben.

34) *Ad* Joann. de Canniz *in* Treben.

35) *Ad fidelem & amandum* Thomam N. monaſterienſem *iurium & medicine Baccalaureum in primis doctum & exerpertum.* Albioreni *Gymnaſii notarium bene meritum.*

36) *Ad* Henricum & Theodoricum de Peulwitz *illuſtres fratres & adoleſcentes ſub prima litterarum incude militantes fortiſſimorum ducum* Saxonie *Marſchalci filios.*

37) *Ad* Henricum Gruber de ſancto Gallo *rarum hominem, variarum virtutum praeditum.* Is Henricus Gruber, cuius elogium poeta coronidis loco adpoſuit, ſine dubio, e ſatellitibus Heluetiis fuit, qui in principum arcibus, ante portas & ianuas, excubias agere ſolent. Ita vero SIBVTVS:

 Ipſe

Ipſe meos ſoleo tecum concludere libros
Forte mei potius gauderes ianitor eſſe
Libri: res vna eſt: pateat tibi ianua ſemper
Intus cum fueris: claudas: nec ſuſcipe quemquam
Tu mihi ſolus eris cunctis bene gratus in horis
In libro noſtro dabitur tibi tanta poteſtas.
Quanta tibi fuerat peſtis dum ſeuit acerba
Magnificus Rector petiit dum balnea Sixtus
Illius officii fueras ad quattuor horas
Functus: dixiſti: o fortunatiſſimus annus
Felix ille dies matris numerandus ab aluo
Felix illa dies niueo ſignanda lapillo.

Typographus huic *epigrammati*, adiectis ſcutis ſuis, haec addidit verba: *Impreſſum* Lipcz *per Baccalaureum* Martinum Iantzberg Herbipolitanus (Herbipolitanum). Quo autem tempore, liber, charactere litterarum gothico, impreſſus, lucem viderit, non conſtat. Georgius Chriſtophor. Kreyſig in der *hiſtoriſchen Bibliothek von Ober-* Sachſen Sect. V. Cap. IIII. p. 559. anno circiter 1508. id factum eſſe exiſtimat, ſed anno librum antiquiorem, & ſub Rectoratu Chriſtophori Scheurli circa annum 1507. editum eſſe ſcribit Erneſtus Salomon Cyprianus in *Catalog. libror.* ſuorum *Lipſ.* 1733. in 8. p. 210. Confirmare videtur Cypriani ſententiam carmen num. 23) repoſitum.

De GEORGIO SIBVTO, daripinio, nihil aliud compertum habemus, quam quod in academia vitebergenſi, recens condita, e primis fuerit, qui ibi docuerunt, profeſſoribus; Ioannes enim Mattheſius in der *Hiſtorien von des Ehrwirdigen in Gott ſeligen theuren Manns Gottes Doctoris* Martini Luthers, *anfang, Lehre, leben, vnd ſterben* fol. 198. edit. *Norimb.* 1570. in 4. haec ſcribit: *Was aber von Anfang für Doctores vnd Profeſſorn allda* (zu Wittenberg) *geweſen, wird ietzmals zu lang zu erzelen. Doctor* Mellerſtad *vnd* Staupitz *bekommen befelh, das ſie nach guten leuten trachten, bringen auch jr etliche zuwege, von* Deutſchen

ſchen *vnnd* Wallen, *in allerley Künſten, ſo gut ſie desmals anzutreffen waren. Doctor* SEBVTVS *der Poet — leſen in freyen Künſten* &c. Illum artem etiam medicam exercuiſſe, & circa annum 1507. Profeſſorem rhetorices, Coloniae fuiſſe, teſtatur *Lexicon erudit. or*. Tom. IIII. col. 565. Sed ſine dubio iam anno 1507. Profeſſor fuit vitebergenſis. Si coniecturae locus fuerit illum circa annum 1504 & 1505. Coloniae rhetoricam docuiſſe exiſtimauerimus. Anno enim 1505. illius *ars memoratiua* de qua alio tempore dicemus, *ex officina Henrici Quentel Coloniae* in 4. edita fuit. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 232. vbi alia eius adducuntur opuſcula, id vero, quod recenſuimus, eo loco, & in *lexico eruditorum* l. cit. omittitur. *Bibliotheca* cyprianica l. cit. &. p. 206. 211. Jo. Henr. Leichii *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 101.

XC.

Ad Sereniſſimum Principem, & Dominum, Dominum Maximilianum, Dei gratia Regem Bohemiae &c. Archiducem Auſtriae, Ducem Burgundiae &c. Dominum clementiſſimum. Libellus de Partibus Reipub. & Cauſis Mutationum Regnorum, Imperiorumq. in plerisque ad imitationem Ariſtotelis, ſcriptus Carmine per M. MARTINVM RAKOCIVM. Additum eſt praeter ea Encomium ſpectabilis & magnifici Domini Palatini Regni Hungariae &c. & Eiaculatio ad Magnificum Dominum Magiſtrum Curiae &c. *Viennae Auſtriae excudebat Raphael Hoffhalter Anno* 1560. in 4. folior. 23.

Hic MARTINI RAKOWZKI DE RAKOW, Camerae hungaricae Scribae libellus, ad eos omnino pertinet,

tinet, qui raro hodie conſpiciuntur. *Epiſtola* illius dedicatoria, ſcripta eſt Piſonii *Menſe Decembr. Anno 1559.* Conſtituit poeta cum Ariſtotele *Politicor*, L. IIII. Cap. IIII. Octo reipublicae partes, quas hiſce verſibus complexus eſt:

Ruricolae pars eſt prima, Artificesque ſecunda,
Tertia quae tantum vendit, emitque foro.
Quarta dehinc, quiduis quae pro mercede laborat.
At quae propulſat proelia quinta ſubeſt.
Pars conſultores ſexta eſt, legumque periti,
Septima, Nummorum caetus, opumque potens.
Qui praeſint, proceres, operis, & publica curent,
Octaua illorum pars liquet eſſe tibi.

Exemplum omnium *pulcherrimae* reipublicae proponit Caphernaum, formoſum nomine pagum, huiusque rei haſce adfert cauſſas:

Vrbis praeſes *erat,* Chriſto centurio *carus,*
Qui coluit vera relligione Deum.
Jayrus, *integra praeſtans pietate,* ſacerdos,
Dilectus, Chriſti *voce, trahebat oues.*
Filius, ipſe Dei, mundi ſaluator, Jeſus
Illa pergratus Ciuis *in vrbe fuit.*
Exemploque probans ciuilia munia, cenſum
Caeſare Didrachmon te, Tiberine, *dedit*
Paſtor amicus erat Chriſto, *Centurio* Chriſto,
Ac hoſpes Chriſtus *ſaepe vtriusque fuit.*
Huic ſanat famulum, natum reuocauit ab orco
Illius, & tantum pignus vterque tulit
Integer hic Joſeph *ſedit cum virgine ſancta,*
Atque fero melius milite tutus erat.
Hic habitata domus Petro, *dulcesque penates*
Suffecti, & Chriſti *munere ſana ſocrus.*
Sanctorumque chorus, Chriſtum *comitatus euntem*
Gratus, cum multis, non ſemel hoſpes erat.
Nec deerant matres ſanctae, caſtaeque puellae
Quarum ſaluificus pectore luxit Amor.
Qui fuerat lux, vita, ſalus, & tota bonorum

Copia,

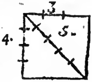
Copia, quo Caeli ſpiritus omnis ouat.
Cuius & alloquio promanant verba ſalutis,
Et feruens animis enthea flamma piis.
Illum viderunt, illum audiuere loquentem
Illius hi verbis conſeruere ſua
Quottidie docti ſermone loquentis abibant,
Et ſeſe ad verbum compoſuere Dei.
Et variis preſſi morbis, varioque labore,
Diuina ſubito conualuere manu.
Daemone vexati, lunaticus atque ſoluti
Membra, & quos Chriſti *praeueniebat amor.*
Praefectus plebem Satrapes in pace regebat,
Juſſa Dei imperio, non violanda ſequens.
Quod didicit verbum. Chriſto *tradente, docebat*
Jairus, *& domini buccina vocis erat*
Nepthalis *exiliit, plauſit* Zabulonidis *ora,*
In nocte, & mortis nube propago ſedens.
Namque oriens illi, lumen de lumine luxit.
Et primae dixit iam reſipiſce, redi.
Felix, ac immortalis Reſpublica certe,
Conceſſit facilis cui bona tanta Deus.

RAKOCIVM autem non ſolum inter poetas philoſophos, ſed etiam mathematicos ſibi vindicare locum, lectores noſtros, hoc ſpecimén docere poteſt, quo ſecundum Platonem *numerum* inter cauſſas mutationum regnorum adfert.

------ *Numerus placet altera cauſſa* Platoni
Qui duplici harmonia diſcrepet ipſe ſibi
Quando ſuperficies Epitriti πεμπτάδι *iuncta,*
Auctaque ter germina diſſona voce ſtrepit
Cumanae *vatis quamuis oracula vincant*
Haec tenebris, breuiter ſic tamen iſta cape.
Dat natura bonos, & diſciplina regentes,
Principio quorum florida regna vigent.
Poſtea degenerant, frenis paulliſper omiſſis,
Quae diſciplinae fecerat ante rigor.

Poſtri-

Poſtremo, veluti, vitiorum laeſa ſenecta
Prorſus cum dominis praecipitata ruunt,
Vt tribus aſcendit modulis ſymphonia dulcis,
Ante Deum quando muſicus ordo canit,
Quos ſi transſcendat, tollatque ſupra Diapaſon,
Horrendo ſtrepitu concaua templa frement.
Nec iam cantus erit, ſed erit vox illa, boatus.
Et docta minime gratus in aure fragor.
Sic ſit Epitritus $1\frac{1}{3}$ *cuius Diagrammate quinque*
Sit radix, coſtas parte ab vtraque ligans
Haec tibi dulciſonas reddet ſymphonia voces
Per quartam docto ſuauiter ore ſonans.

Duc cubice coſtas 4. 3. *media duo pone* 48. 36. *require*
Quos extrema 64. 27. *dabunt cum mediis ſtrepitus*
Dimidius ditonus tibi cum diapente patebit,
Qui modus eſt vnus non ita durus adhuc.
Surget ab extremis 64. 27. *Diapaſon, dimidiusque*
Dittonus, heu quantum iunctus vterque frement.
Multiplica ſimul 64. 27. *veniet* 1728. *plus disdiapaſon*
Latrans, Tartareas vt canis ante fores.
Offenſas feriet duris clamoribus aures,
Obruet inceptum vox vlulata melos.
Summa cadunt igitur ſua poſt exordia prorſus
Hic fati numerus cum ſolidatus adeſt 1728.
At diatetradion clementer poſtea rurſus
Cum vult poſt ſtrepitus, inchoat ipſe Deus
Sic aetas olim pulchrum mutauit inane,
Aduerſus Dominum flagitioſa patrans
Et rudis Iſrael *factus fatalibus annis*
Cum diſciplina concidit ipſe ſua.
Nec procul a noſtro ſitus eſt hic terminus aeuo 1728.
Neſcio, terrigenis quid feret ille noui.

Inci-

Digitized by Google

Incipiunt autem tractas ſentire ruinas
Imperia, & fati deteriora ſequi.
Anno 512. *qui diapente facit collatus ad illum*
Et logon hunc $3\frac{3}{8}$ *menſus, ſi trutinetur habet.*
Sed breuibus, non eſt, Elegis euoluere tanta
Latiuagi longe res erat iſta pedis.
Non bene magna capit, pelago ducenda profundo,
Et quae ſuperent pondera, parua ratis.
Credite, fatales numeros, momentaque voluunt
Conſcia, virtutem ſydera paſſa Dei.

Omnes autem cauſſae mutationum regnorum, ab auctore, vel *philoſophicae*, vel *theologicae* eſſe dicuntur. Ad illas referuntur: 1) *fata* cum

Omnia ſint vicibus dominisque obnoxia fatis.

2) vt iam diximus *numerus*. 3) *Seditio populo male concordante coorta.*

4) *Perfidia, regumque tyrannis.* 5)
--- ---- cum ſucceſſor adit moderamen ineptus
Spernendusque capit regia ſceptra puer.

Cauſſae theologicae dicuntur 1) *domini ſecreta voluntas* 2) *populus*
contemnens enthea iuſſa Dei

3)
---- fictilium ſemper vicina tyrannis
Cultibus, inclemens & ſine iure manus.

4)
Rex falſa Dominum relligione colens.

Carmini adiicitur *Encomium ſpectabilis & Magnifici domini Comitis de* Nadaſth *Palatini Regni* Hungariae, *Judicis* Comanorum, *ac terrae* Fogaras *perpetui*, & *Comitatus* Caſtriferrei *Comitis*, *Generalis Sacrae Imperatoriae & Regiae Maieſtatis Capitanei* carmine heroico. 2) Elegia *ad Magnificum Dominum* Joannem Deſeſi de Czerneck, *Magiſtrum curiae ac ſacrae imperatoriae regiaeque maieſtatis camerae* hungaricae *praefectum*, & *Conſiliarium*, in eius inſignia. 3) *Ad egre-*

egregium Dominum Ladislaum Moſſoci S. C. *Regiaeque Maieſtat. Camerae* hungaricae *prouentuum Perceptorem.* 4) M. Georg. Purkircher *Epigramma ad lectorem,* in laudem RAKOCII. Libro coronidis loco, typographus Raphael Hoffhalter ſua inſignia adpoſuit. In *lexico eruditorum* MARTINVS RAKOCIVS locum non inuenit.

XCI.

De Principatu ſalutariter adminiſtrando Opuſculum, Cum Praeceptis politicis, tum exemplis hiſtoricis maxime illuſtribus & memorabilibus refertum, inque quatuor libros, ſecundum virtutes, vti vocant, Cardinales quatuor, diſtributum. *Autore* MARTINO PRAETORIO *Sileſio. Argentorati Apud haeredes Bernhardi Jobini: M. D. XCIIII.* (1594). in 4. folior. 36.

MARTINI PRAETORII ſcripta omnia, ſunt paullo rariora. Fuit is Suidnicii in Sileſia anno 1557. natus, & adeo litteris humanioribus excelluit, vt non ſolum ſtudiis filiorum Marchionis brandeburgici, Joachimi Friderici, qui tunc Adminiſtrator erat primatus & archiepiſcopatus magdeburgenſis, per decem annos praeficeretur, ſed etiam ob egregia eius merita, cum philoſophica & medica lauru, vt Nicolaus Henelius ab Hennenfeld, in *Sileſiographia renouata* P. I. *Vratisl. & Lipſ.* 1704. in 4. Cap. VII. p. 584. ſcribit, Athenis heluetiis anno 1599. cohoneſtatus rediiſſet, aureo torque, honoris cauſſa, publice donaretur. Eccleſ. ad D. Nicolai magdeburgens. Canonicus, diem obiit anno 1615. aetatis anno LIIX. Vid. Georg. Gothofred. Küſteri *Bibliotheca hiſtorica* brandenburgica, *Vratisl.* 1743. in 8. L. IIII. Sect. I. Cap. VII. §. 6.

Joan.

Joan. Henr. Cunradi Sileſia *togata ſeu elogia* Sileſiorum *doctrina clariſſimorum Lignic.* 1716. in 4. Lib. VII. p. 221. Frid. Lucae Schleſiens *curiöſe Denkwürdigkeiten Franckf.* 1689. in 4. Tom. I. p. 611. Jo. Sigismund. Johnii *Parnaſſi* ſileſiaci *ſiue Recenſionis poetarum* ſileſiacorum, *quotquot vel in patria vel in alia etiam lingua muſis litarunt Centuria I. Vratislau.* 1728. in 8. num. 85. p. 160 ſqq. vbi ille MARTINVM PRAETORIVM in heroicis in primis poetam felicisſimum adpellat, & opuſculum *de principatu ſalutariter adminiſtrando* paullo altius adſurgere ſcribit. Joan. Henr. Cunradus & Nicolaus Henelius ll. citt. de hoc libro, hac ratione ſententiam ſuam expoſuerunt. *Poëtandi quidem arte* (*ne ceteras dotes commemorem*) *inter ſuos nequaquam fuit poſtremus: qui cum probe gnarus eſſet, Poëſin vix olim a quoquam cultam, quam vt doceret, nec minus artem praeſtantiſſimam fruſtra actari, niſi ſubiectum adſit elegans, quam filiam haberi pulcherrimam, ſi male illam colloces, diuinum ſtudium, quod ad ſolam animi delicati voluptatem facere multi nugantur, virtuti conſecrauit; interque alia* de Principatu ſalubriter adminiſtrando (*quae vero nobilior materia eligi poterat?*) *poetica ſcriptione periclitari coepit. Id quod illi non infeliciter ceſſit. Exſtant eius ea de re libri IIII. Gratiarum ac Muſarum floribus & deliciis perſperſi, Principis, quem dixi, filio primogenito* (Joanni Sigismundo, Marchioni brandeburgico) *cum* Anna, Borusſiae *duce nuptias celebrante, dedicati, tantique adeo, a magno Viro habiti, vt deliciis inſerendas cenſuerit poetarum* germanorum *editor* Gruterus (Part. V. p. 442 ſqq.). Liber poematis heroici, I. agit *de Principis iuſtitia*, II. *de prudentia*, III. *de fortitudine*, IIII. *de temperantia.* Os poetae magna ſonaturum initio ſtatim Libri I. ſe prodit, qui hac ratione inchoatur:

Illa ego ſiderei ſolio quae, Diua, Tonantis
Aſſideo, & vigili ſubiectas lumine terras
Luſtro, fori cuſtos, aſtris, Aſtraea, *relictis,*
Gaudeo terrarum poſtrema reuiſere tractus,

Sicubi regnorum ſupremis fulcra ruinis
Subiicere, & mores hominum, corruptaque ſecla
In tanto liceat rerum emendare tumultu.
Prima ego terrigenas ſiluarum horrentibus vmbris
Eduxi, indomitosque animos & agreſtia corda
Exuere, & placidos paulatim aſſumere mores,
Oppidaque exſtruere, & tectis coniungere tecta
Et iuſſi magno coniunctos viuere caetu:
Hisque ſacras leges dictaui & candida iura
Barbaraque informi detergens ſecula victu,
Rexi animos pariter populi, Regumque ducumque
Fida comes, dux fida, quibus reſpublica curae.
Ancipitem geſtans gladium, libramque bilancem,
Sedula proſpicio, ne fraus & iniqua nocentum
Improbitas regnet, turpi nec cedat honeſtum:
Jusque obſeruanti bona, ius auſtera peroſis,
Decerno reprobis poenas, & praemia iuſtis.
Me ſine, ciuilis frigent commercia vitae:
Me ſine, nulla domus, Reſpublica nulla ſenectam
Ferre, nec vlla diu poſſint conſiſtere regna:
Inque Deum pietas, ſine me, nulla, inque propinquos
Nulla fides: ſine me, quanta eſt, prudentia regum
Stultitia eſt laruata, furorque, heroica virtus.
Me ſine, mortales cultos dediſcere mores,
Et vitam atque animos induti rurſus agreſtum,
In ſiluas migrare volent ſtabula alta ferarum,
Et quondam proauis habitata reuiſere luſtra.
Diuarum me pone chorus comitatur euntem,
Nobilior gemmis, pretio pretioſior omni,
Libertas, carum terris & amabile numen:
Terna Charis, fandique potens Suada vbere vena
Quasque homini nouiſſe datum eſt, Pax optima rerum,
Et niueos lauro Concordia nexa capillos:
Ad latus incedit rerum pulcherrima Diua,
Virtutum genitrix pietas, gratiſſima caelo:
Saluifica quae nixa fide, & ſpe diuite freta,
Nunquam vana vocat ſupremum in vota Jehouam &c.

De

De eiusdem auctoris libello, raro occurrente, qui inſcribitur *Marchiados Libri II. ſiue illuſtriſſimi Principes S. R. J. Electores & Marchiones* Brandenburgenſes, Boruſſiae *duces ac Burggrafii* Noribergenſes, *ſigillatim ac ſeiuncte ferme omnes, quotquot lucem hanc aſpexerunt, carmine heroico comprehenſi: Auctore* MARTINO PRAETORIO, Sileſio. *Argentorati, excudebat Joſias Ribelius Anno recuperatae Salutis clɔ IɔXCIV.* (1594) in 4. vid. Georg. Gothofr. Küſteri *Bibliotheca hiſt.* Brand. l. cit. Eiusd. *Notitia Scriptorum qui* Marchiae brandeburgicae *hiſtoriam illuſtrarunt*, quam addidit Nicol. Leutingeri *Operum* Tom. II. *Francof.* 1729. in 4. p. 52. die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek.* Tom. VI. p. 56 ſqq. Jo. Henric. Cunrad & Nicol. Henelius ll. citt. illum etiam opus ſcripſiſſe perhibent, medicum, *de animalibus*, quod in Typographeo Francofurti ad Moenum, furto ſubreptum perierit. *Varia* MARTINI PRAETORII *carmina*, exſtare in Jani Gruteri *deliciis poetarum* germanorum Tom. V. p. 442. ſcribit Küſterus in *Notitia Scriptorum qui* March. brandeb. *hiſtor. illuſtrar.* & Jo. Sigism. Johnius in *Parnaſſo* ſileſiaco ll citt. ſed praeter poema *de principatu ſalutariter adminiſtrando*, nihil carminum l. cit. inuenitur.

XCII.

Ποιησις χριστιανη Παλαιστινης, ητοι αγιας ιστοριας, βιβλια εννεα. Poeſis Chriſtiana. Palaeſtinae, ſeu Hiſtoriae ſacrae, Libri Nouem. Vbi ex S. Bibliis, Joſepho, Hiſtoria eccleſiaſtica, & aliunde, continua ſerie recitantur praecipua, quae in Palaeſtina, ſeu Terra ſancta, ab vltima inde memoria, ad hanc ferme aetatem vsque, Deus, S. Patres, Judices, Reges, Prophetae, Ethnarchae, Pon-

 tifices,

tifices, Macedones, Aſmonaei, Herodes, Chriſtus, Apoſtoli, Romani, Agareni, Turcae, & Argonautae noſtri, aliique interim geſſerunt. Ad vſum ſcholaſticae iuuentutis Graecolatina poeſi ita concinnati, vt ab omnibus vbique Chriſtianis, bonarum artium ſtudioſis, cum fructu & voluptate, legi poſſint. *Autore* LAVRENTIO RHODOMANNO. *Francofurti apud Andreae Wecheli heredes, Claudium Marnium, & Joan. Aubrium MDLXXXIX.* (1589) in 4. pp. 322.

Satis rarum, praeſtantiſſimum hoc carmen eſſe, teſtatur Vir Cl. Joan. Ludolph. Bunemannus in *Catalogo MStorum, & libror. impreſſor. rariſſ.* p. 94. & *Catalogus Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 175. Illo recenſendo iam ſuperſedemus, cum viri clariſſ. Georgius Lizelius, in *Hiſtoria poetarum graecorum* Germaniae, *a renatis litteris ad noſtra vsque tempora Francof. & Lipſ.* 1730. in 8. p. 166 ſqq. & Carol. Henric. Langius in LAVRENT. RHODOMANNI *vita*, quam edidit *Lubecae* 1741. in 8. Cap. III. §. XVI. p. 321 ſqq. iſtam nobis praeripuerint gloriam. Ne vero plane *ἀσύμβολοι* diſcedamus, ex exemplari noſtro, LAVRENTII RHODOMANNI carmen elegiacum, ne forte illud pereat, heic adſcribimus, quo librum, ſua manu inſignitum

Nobilitate generis, Virtutis, Sapientiae, Eruditionis & pietatis chriſtianae praeſtantia magnifico Viro Dn. Johanni Guilielmo a Cerſtlingeroda: *Arcis* Scartfeldicae *praefecto ampliſſ. Domino & Mecoenati reverenter colendo*, miſit.

Quam bene conueniunt, pietas, ſapientia, virtus!
Quam rarus magnae nobilitatis honos!
Haec tria te decorant, & ad aurea ſidera tollunt,
Inclyte Vir, claro ſanguine natus eques.

Quae

Quae ſimul exornant Charites, Muſaeque coronant,
Haec bona ſunt cunctis anteferenda bonis.
Quid bona fortunae, ſi mens non integra? quid vis
Corporis, internae ni ſocientur opes?
Hae formant hominem, Diisque immortalibus aequant:
Hae dant, vt vere nobilis eſſe queat.
Hinc tibi non tantum decus & hinc alma voluptas
Sed fluit hinc aliis copia larga boni.
Macte vir ergo bonis, animique & corporis & quae
Sors fundit. Longum det Deus hiſce frui.
Quod ſupereſt tenuis non adſpernere poetae
Officium: vtque cliens ſim tuus: oro: Vale

Generoſae Praeſtantiae T.
officioſe deditus

D. Georgii LAVRENT. RHODOMAN.
A. C. cIↄIↄXIC. *Scholae* Walcerod. *magiſter.*

Vitam LAVRENTII RHODOMANNI, graecae linguae in Germania reſtauratoris, Saxouerſiae (Ober-Saſswerben) haud procul Stolberga anno 1546. nati, Vitebergae autem, anno 1606. aetatis anno LVIIII. mortui, omnium optime, quem iam nominauimus, expoſuit Carolus Henricus Langius, & hoc in lucem emiſit titulo: M. LAVRENTII RHODOMANNI *Graecae Linguae quondam in Academia* Jenenſi, *& Hiſtoriarum in Academia* Vitebergenſi, *Profeſſoris longe celeberrimi, inter Poetas Graecos poſt renatas litteras Principis, Vita & in Graecas cum primis Literas Merita ex ipſius* RHODOMANNI *ſcriptis, aliisque monumentis fide dignis recenſuit* M. Carolus Henr. Langius, *Gymn.* Lubecenſis *Conrector, Societatum Teutonicae* Lipſienſis *& Latinae* Jenenſis *Collega Honorarius. Lubecae Sumtibus Jonae Schmidt* 1741. in 8. pp. 382. Conf. *Manes* LAVRENTII RHODOMANNI *Viteberg.* 1608. in 4. Complectitur iſte liber *orationes* pane-

gyricas Joannis Zezneri & Gaſpar. Barthii, memoriae RHODOMANNI conſecratas. *Programma in funere* LAVRENTII RHODOMANNI *propoſitum a Prorectore Academiae* Vitebergenſis, Daniel. Sennerto *Med. D. & Prof. Witteberg.* 1606. in 4. Henning. Wittenius illud inſeruit *Memoriis philoſophorum* Dec. I. p. 23 ſqq. Legi praeterea merentur Joan. Conrad. Dieterici *Program. de propagatione graecar. litterarum & poeſeos per* Germaniam *a Triumuiris litterariis*, Martin. Cruſio, Mich. Neandro, LAVR. RHODOMANNO *inſtituta*, *Gieſſae* 1663. in 4. Paul. Freheri *Theatr. viror. eruditione claror.* p. 1501. Niceron *Memoires* Tom. XLII. p. 373 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2448 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 162.

XCIII.

CLAVDII ROILLETI *Belnenſis* varia poemata. Indicem ſequens pagella continet. *Pariſiis*, *Apud Gulielmum Julianum*, *ſub inſigni Amicitiae*, *prope Collegium Cameracenſe*. *Cum priuilegio* 1556. in 12. folior. 150. ſi folia 8. priora non fuerint numerata.

Cum inter eos Gallorum poetas, CLAVDIVS ROILLETVS, iure mereatur locum, qui haud difficilem experti fuere muſam, miramur profecto, quod eius *poemata*, etiam in inſtructiſſimis bibliothecis non inueniantur. Vix enim vnus alterue catalogus, noſtris ſe obtulit oculis, vbi libellus adnotatus fuerit. Quid? in ipſa *lexici eruditorum editione* nouiſſima ROILLETI nomen fruſtra quaeſiuimus. Praeter duo carmina dedicatoria ad Joan. Ferrandum, ſenonenſem *ſummum Archidiaconum*, & totidem *ad Lectorem* epigrammata in libello inueniuntur *Tragoediae quatuor*, quae inſcri-

inſcribuntur Philanira, Petrus, Aman, Catharina. *Dialogi* ſiue *Eclogae quatuor* ſequuntur, quarum tituli ſunt *Vinearia*, *Fortunae coniugium*, Diana *ſiue Satyri*, *Ecloga in congratulationem Cardinalis* Lotharingi *ab* Italia *reducis*. Illas excipit *Epithalamion* Antonii Bartholomaei, *patricii & ciuis* lucenſis *&* Iſabellae Cenami; & *varia epigrammata*. Poeſeos ſpecimen ex *Epithalamio* adſcribimus:

Phoſphore redde diem quid ſic ſperata moraris
Gaudia? purpureum Phoſphore redde diem.
Redde diem, vt ſurgens cupidos mireris amantes,
Mireris Cypriae *parta trophaea nouae.*
Jam nouus ecce tibi quidam procedit Adonis,
Quo ſine viſa ſibi nulla futura Venus.
Procedit, non qui Triuiae nemora alta Dianae
Dum petat obliquo vulnere figat aprum:
Sed qui ab Acidalio *deſcendens, monte, petitae*
Virginis in thalamos carmen & arma paret.
Phoſphore redde diem quid ſic ſperata moraris
Gaudia? purpureum phoſphore redde diem.
Qualis vbi Delon *maternam tangit* Apollo
Cinctus odoratam fronte premente comam.
Progrediens, vultu fragrantes eflat odores
Et veris ſacro ſpirat ab ore decus.
Talis Acidalio Veneris *de monte receptus*
Praecinctus multa tempora pulchra roſa.
Progreditur ſpirans, coſtumque crocumque rubente
Ipſo etiam Clario *dum videt ora Deo*
Progreditur niueae vt florem decerpat amicae
Quo decerpto alio flore vireſcat humus
Phoſphore redde diem &c.
Gaudia purpureum &c.
Vt Phoebus *aſpicies claram ſic luce* Dianam
Qua ſua ſit Triuiae forma futura pudor.
Adſpicies ipſa ſic tetricitate decoram
Vt comi arridens tetricitate iuuet.
Non pharetrata tamen neruoſo prodit in arcu,
Vt posſit ſolas figere caſta feras.

Longe alias alio ex arcu pharetraque ſagittas
Promens, vult aliam figere virgo feram.
Figere vult, caeco quam dum defixerit ictu,
Ictu ſe fixam ſentiet eſſe pari
Phosphore redde diem &c.
Gaudia purpureum &c.
Ipſa Diana *tamen ſola vt ſua lumina nocte*
Difundit, tenebris ſic ſua tela iacit.
Sic ſua tela iacit, iaciens ſibi ſoluere ceſtum
Vult Veneris *caſto quem capit ore virum.*
Purpureis pudibunda genis thalamique virique
Expers, ad tedas non niſi nocte venit.
Non niſi nocte venit trepidans, metuitque virili
Ne ſit in ingreſſu ſuccubuiſſe pudor.
Noctem amat & Veneris tedas, ſuus ignis in igne
Nocturno, abſcondi vult ſua furta Venus.
Phosphore conde diem, quid iam nocturna moraris
Gaudia? purpureum Phosphore conde diem.
Auricomo in caelis exſurgens Heſperus igne,
Aurorae multo gratior igne micat.
Hic natam trepidae complexu auellere matris
Blandius vt pugnat blanda puella poteſt.
Et iuueni cupido caſtam ſociare puellam,
Quae licet vt pugnet ſe cecidiſſe cupit.
Vt deſponſa noua firmet connubia flamma
Sentiat impreſſas ora ad amica faces.
Heſperus vtrique eſt magis exoptatus amanti,
Occiduo occiduus gratior ille thoro
Phosphore conde diem &c.
Gaudia? purpureum &c.
Veſper adeſt, pulſoque redit Titane, *ſuoque*
Procedit ſponſo ſponſa petita nouo.
Procedit niueo hinc atque hinc inſignis amictu
Ora, ſua referens candidiora niue.
Pendulus ad plantas cum fuluo dimicat auro
Crinis, & eſt cypriae *concolor ipſe ſuae.*
Sardonica ſmaragdo fulgens, & Jaſpide, vultu
Sydereo fulgens eſt tamen illa magis.

Pone

Pone columbellae niueo ſplendore ſorores
Quas idem certo tempore ſperat Hymen.
Quae vincant Charites, Lucretia, Laura, Camilla
Quaeque illis ſoror eſt Julia *iuncta tribus.*
Procedit virgo diui iam pandite Pauli
Atria, quo ſacer hic concelebretur hymen.
Cernitis aetherei vt ſuperentur ab ignibus ignes
Cedat & humanae caelica teda faci?
Auditisne ipſo dignos Amphione *cantus?*
Auditis Clarii *plectra ſonora dei?*
Cernitis vt quali coetu non prodiit olim
Diua Theris Peleo *conſocianda ſuo,*
Prodeat exſurgens caetu comitata virorum
Quos alios poſſit dicere terra deos?
Procedit virgo diui iam pandite Pauli
Atria, &c.
Illa verecundo ſuffundens ora rubore
Virgineos tardat ſolicitata gradus.
An fles? flere veto, nullum tibi nupta periclum
Ne ſurgat toto clarior Oceano.
Neue leuis ſponſus te non contentus adulter
Fiat, & alterius virginis ora petat.
Vitis vt arboribus iunctis ſeſe implicat errans,
Amplexu implicitus ſic erit ille tuo.
Solus vt ille ſibi, fueris ſic ſola, pudicus
Foelixque vtraque eſt parte futurus hymen
Mitte timere, nouo facilis iungare marito
Vt nouus eſt, veneris *ſic noua miles eris.*
Qualis quae nudo vitis viduatur in arno
Marcet, & agricolae nulla petita iacet
Quae ſi vlmo fuerit ſurgens coniuncta marito,
Agricolae fuerit multa petita ſuo:
Sic intacta manens virgo, atque inculta ſeneſcens
Arida amatori nulla petita iacet.
Connubio coniuncta pari, velut ipſa parenti
Grata, ſuo, grata eſt ſic magis ipſa viro.
Vitis vt arboribus decori eſt, vt vitibus arbos,
Vir ſponſae decori eſt, & ſua ſponſa viro.

Mitte timere &c.
Vt nonus eſt &c.
Deſiit, ecce vides tua iam Yſabella *timere,*
Huic vt iungaris Bartholomee *veni.*
Auſpice iam ſacro iuncta eſt tibi, & oſcula figens
Blanda, tibi niueam porrigit ipſa manum.
Porrigit ipſa manum pudibundaque dum premit ora
Se praedam tandem non negat eſſe tuam.
Eia age viciſti parta eſt tibi praeda, petitas
Spargito iam pueris Bartholomee *nuces*
Jam ſatis eſt nucibus luſiſſe, Thalaſſius *adſit*
Felix, ſperatam iam tibi frange nucem.
Dicite iam pueri, geminata dicite voce
O Hymenee Hymen, o Hymenee Hymen &c.

Nimium nonnunquam poeta indulget genio, muſisque caſtioribus improbus illudit. Inter *epigrammata* in primis nonnulla occurrunt, quae laſciua & obſcaena eſſe videntur. Ipſe ſuam muſam, ad id poematum genus, fuiſſe procliuem, fatetur fol. 234. b. *epigrammate* ad Nicolaum Roillet fratrem, quod eiusmodi eſt:

Vt mihi tecum eadem patria eſt data Belna, *paterque*
Eſt idem, ſtudium, ſic mihi, frater, idem
Nil vt opes, magnos nil vt miraris honores,
Contentus modico, nil quoque miror ego.
Vt tibi nil fucus, nil fraus, ſic nil mihi: grata
Vt tibi ſimplicitas, ſic ea grata mihi.
Vt tua grata tibi, mea ſic mihi grata poeſis,
Vt tuus eſt tibi, ſic gratus Apollo *mihi.*
Sic patria & genere, & vita qui iungor eadem,
Num verus ſtudio ſim tibi frater ego?
Diſſimiles tamen hoc, quod quae eſt tibi tota poeſis,
Vt ſuperis ſacra eſt, ſic ſacra ſola canit
At mea laſciuit nonnunquam, *vtque haec tua prudens*

Mature

Mature egreditur, praecipitata mea eſt.
Rurſum hoc diſſimiles rapto mihi quód patre veri
Fratris vt officium, ſic quoque patris obis.

Ex omnibus CLAVDII ROILLETI *carminibus, quinque* tantummodo *epigrammata,* inſeruit Janus Gruterus *Deliciis poetarum* Gallorum Tom. III. p. 686.

XCIIII.

P. RONSARDI ad pacem exhortatio latinis verſibus de gallicis expreſſa a FRANCISCO THORIO *Bellione. Pariſiis, apud Andream Wechelum, ſub Pegaſo, in vico Bellouaco.* 1558. *Cum priuilegio* Regis in 4. folior. 8.

PETRVS ROVSSARTVS, ſiue, vt plerumque adpellari ſolet RONSARDVS, e Pannonia oriundus, apud Vindocinos (*Vendomois*) in caſtello, qoud Gallorum lingua *Château de la Poiſſonniere* nominatur, familia equeſtri, anno 1524. natus fuit. Tanta eius, apud omnes fere gentes cultiores, & in primis in patria ipſius, nominis fuit celebritas, vt illum poetarum, quorum Gallia inſignem tulit prouentum, Principem, omnium autem, qui, a prima mundi origine, in terrarum orbe exſtiterunt, vatum, poſt Homerum & Virgilium adpellarent tertium. Quid? Joannes Paſſeratius, teſte Aegidio Menagio, in *Obſervations ſur les Poeſies de* François de Malherbe *Paris* 1689. in 12. L. III. p. 295. aliisque, adeo RONSARDI carminibus, quaſi faſcinatus fuerat, vt *Oden,* quam ille ad Michaelem Cancellarium Hoſpitalium ſcripſerat, ipſi ducatui mediolanenſi praeferret. Sed in aliam plane abiit ſententiam Joannes Ludouicus Guez de Balzac, qui in *Comparaiſon de* RONSARD *&* *de* Malherbe, quae legitur in *Entretiens de feu Monſieur* de Balzac, *à Am-*

à Amſterd. 1663. in 12. p. 315 ſqq. *ce poëte ſi celebre*, ait p. 317. *& ſi admiré a ſes defauts & ceux de ſon temps, comme j'ay dit autresfois d'un grand Perſonnage. Ce n'eſt pas un poëte bien entier, c'eſt le commencement & la matiere d'un poëte. On voit dans ſes Oeuvres, des parties naiſſantes, & à demi-animées, d'un Corps qui ſe forme, & qui ſe fait, mais qui n'a garde d'eſtre achevé. C'eſt une grande ſource, il le faut avoüer; mais c'eſt une ſource trouble & boüeuſe; une ſource, où non ſeulement il y a moins d'eau que de limon, mais où l'ordure empeſche de couler l'eau. Du naturel, de l'imagination, de la facilité, tant qu'on veut; mais peu d'ordre, peu d'Oeconomie, point de choix; ſoit pour les paroles ſoit pour les choſes; une audace inſupportable à changer & à innover: une licence prodigieuſe à former de mauvais mots & de mauvaiſes locutions: à employer indifferemment tout ce qui ſe preſentoit à luy; fuſt-il condamné par l'uſage; traisnaſt-il par les ruës, fuſt-il plus obſcur que la plus noire nuit de l'hyver; fuſt-ce de la roüille, & du fer gaſté. La licence des poëtes Dithyrambiques, la licence meſme du menu peuple, à la feſte des* Bacchanales, *& aux autres jours de debauche, eſtoit moindre que celle de ce poëte licentieux: & ſi on ne dit pas abſolument que le Jugement lui manque, c'eſt luy faire grace de ſe contenter de dire, que, dans la pluſpart de ſes poëmes, le Jugement n'eſt pas la partie dominante, & qui gouverne le reſte* &c. Conf. Nicol. Boileau Despréaux *Art poëtique* Chant. I. v. 123 ſqq. in *Oeuvres de* Boileau Tom. II. *à la Haye* 1729. in 8. p. 19.

RONSARD *qui le* (Villon) *ſuivit, par une autre méthode,*
Réglant tout, brouilla tout, fit un Art à ſa mode:
Et toutefois long tems eut un heureux deſtin.
Mais ſa Muſe, en François *parlant* grec *&* latin;
Vit dans l'âge ſuivant, par un retour grotesque
Tomber de ſes grans mots le faſte pédantesque.

Ce

Ce poëte orgueilleux trébuché de ſi haut,
Rendit plus retenus Desportes *&* Bertaut &c.

& quae doctiſſimus illius commentator, Mr. Broſſette ad h. l. & ad *Satir.* III. v. 171. Tom. I. *Oeuvr.* p. 64. adnotauit. Vid. etiam eiusdem Nicol. Boileau Despréaux *Reflexions critiques, ſur quelques paſſages de* Longin Tom. III. *Oeuvr.* Reflex. VII. p. 226 ſqq. *Oeuvr.* Tom. IIII. p. 150. vbi Mr. Arnauld, Doctor ſorbonnicus ad Carolum Perrault ſcribit: ---- *ç a été un deshonneur à la* France *d'avoir fait tant d'eſtime des pitoiables poëſies de* RONSARD. Menagiana Tom. II. *Amſterd.* 1713. in 12. p. 68. Qui aliorum virorum κριτικοτάτων, de PETRO RONSARDO, eiusque ſcriptis poëticis, vno quaſi obtutu, iudicia, quibus illum partim ad ſidera vsque extulerunt, partim ad terram vsque depreſſerunt, noſcere cupit, euoluat Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 322 ſqq. Magnam ille, & fere indelebilem, famae ſuae inuſſit maculam, quod cum Prior S. Coſmae in Turonum ſuburbio, (*Coſme les Tours*) conſtitutus eſſet, omni crudelitatis genere, in ſic dictos Hugonotas deſaeuiret. Mortuus eſt articulari morbo correptus anno 1585. cum ſexageſimum aetatis annum nondum exceſſiſſet. Sepulcrum eius in templo S. Coſmae turonenſi, hoc elogio ornatum, a Genebrardo L. IIII. *Chronograph.* p. 795. dicitur: OSSA POETAE GALLICI HIC FOVENT MVSAE, MORTEMQVE EIVS LVGENT. QVID STAS VIATOR! RECEDE A LACRIMANTIBVS, PARCE VIRGINVM PVDORI ET ABI. Forte idem epitaphium eſt, de quo Rodolph. Botereius, in *Commentar de rebus in* Gallia *geſtis*, L. XVI. p. 566. ſcribit, quod Joachimus Chetardius, marmoris alta ſtrue, ſtatua ad viuentis ſimilitudinem veriſſime expreſſa a Phidia luteriano, manes RONSARDI donauerit *breui nota & elogio.* Conf. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2467. not. F. *Opera* PETRI RONSARDI poetica,

tica, plus vice ſimplici, edita fuere. Innotuerunt nobis editiones *lugdunenſis* 1592. Tom. V. in 12. *pariſina* 1623. II. Tom. in fol. & pariſina 1629. II. Tom. in fol. *Exortation pour la paix*, cuius ante oculos verſatur verſio latina, ſeorſim prodiit *Paris de l'imprimerie d'André Wechel* 1558. in 4. Vid. de PETRO RONSARDO Jacques Davy du Perron *Oraiſon funebre ſur la mort de Mr.* DE RONSARD, *prononcée l'an 1586. A Paris par Federic Morel* 1586. in 8. Legitur etiam haec oratio funebris in Jacques Davy du Perron *Oeuvres diverſes, contenant pluſieurs livres, Conferences, Diſcours, Harangues, Lettres d'Etat & autres, Traductions, poeſies & Traitez tant d'Eloquence, Philoſophie que Theologie non encore veus ni publiez, maintenant reimprimez ſur ſes Exemplaires revus, corrigez, & augmentez de ſa main. Paris, par Antoine Etienne*, 1622. in fol. p. 649 ſqq. Claude Binet *Diſcours de la vie de* PIERRE DE RONSARD, *avec une Eglogue repreſentée en ſes obſeques, & les vers compoſez par* RONSARD, *peu avant ſa mort; enſemble ſon tombeau recueilli de pluſieurs excellens perſonnages, Paris chez Gabriel Buon* 1586. in 4. Inuenitur etiam in omnibus fere *Operum* RONSARDI collectionibus, v. c. in *lugdunenſi*, qua, dum haec ſcribimus, vtimur, 1592. in 12. Tom. V. p. 276 ſqq. Conf. Scaeuolae Sammarthani *elogia* Gallorum L. III. p. 161 ſqq. edit. *Iſenac.* 1722. in 8. Papir. Maſſon *Elogia, Paris.* 1656. in 8. P. II. p. 283 ſqq. Eſtienne Pasquier *Recherches de la* France 1663. in fol. paſſim, in primis L. VII. Chap. VII. p. 622 ſqq. Jacob. Auguſt. Thuani *Hiſtor. ſui temporis* L. LXXXII. p. 95 ſqq. P. IIII. edit. *Francof.* 1621. in 8. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* l. cit. Anonymi *Lucien en belle humeur, ou nouvelles converſations des morts, Amſterd.* 1694. in 12. Tom. II. p. 224 ſqq. Jean Liron *Bibliotheque generale des Auteurs de* France, *Livre premier, contenant la Bibliotheque* Chartraine, *ou le Traité des Auteurs & des hommes illuſtres de l'ancien Diocéſe de* Chartres, *qui ont laiſſé quelque monument à la*

la poſterité, ou qui ont excellé dans beaux arts &c. *Paris* 1719. in 4. p. 209 ſqq. *Anecdotes litteraires, ou hiſtoire de ce qui eſt arrivé de plus ſingulier, & de plus intereſſant, aux Ecrivains* François *depuis le renouvellement des lettres ſous* François I. *jusqu'à nos jours* Tom. I. *Paris*. 1750. in 12. (cuius libri auctorem Abbatem Rainal, eſſe dicunt) p. 38. ſqq.

FRANCISCI THORII, Bellionis, (*Bailleul*) Flandri, inter mathematicos, medicos, & poetas Seculi XVI. nomen non incelebre fuit. P. RONSARDI *ad pacem exhortationi, latinis verſibus, de gallicis expreſſae*, eiusmodi epigramma praefixit:

Ad Eximium Virum D. Florentinum
Renardum *Conſiliarium regium.*
Ecce Renarde *Tibi formoſi corporis vmbram*
Mittimus: haec ſi non diſplicet vmbra, bene eſt.
Carmina prototypi (fateor) ſunt aurea, noſtra
Plumbea de riuo pauperiore fluunt.
Sed tamen ignoſcet diuini carminis author,
Si (tua dum propero iuſſa Renarde *ſequi)*
Multa minus compte, minus apte plurima reddo.
Gallia *plus illi, quam mihi* Roma *fauet.*
Atque adeo illi omnis tum laus, tum gratia cedat.
Quod mihi debetur, lector amice dabis.
Hoc tibi nos vni debemus docte Renarde,
Noſtra quod haec audax non timet vmbra diem.
F. TH. Bellio.

Verſio ipſa hac ratione inchoatur:

Siſtite, bella veto: concordes viuite, & arma
Ponite Chriſtig*enae, pietasque coerceat iram,*
Atque in amicitiam cedat veterata ſimultas.
Parcite veſtrorum foedare haſtilia fratrum
Sanguine, quos Chriſtus *caeleſti ſede relicta,*
In terris, precio non vili, ſanguine fuſo
Ipſe ſuo aſſeruit; cunctos dignatus amore,
Nomine, lege, fide, ac doctrina iungere eadem:

Illud

Illud & in primis rediturus ad aethera mandans,
Alter vt alterius teneamur amore, nec iras
Crudeles animo foueamus, & impia bella &c.

Libri FRANCISCI THORII omnes, raro noſtra aetate in conſpectum prodeunt. Praeter hanc verſionem, edidit in lucem, Joannis Straſeelii, Profeſſoris linguae graecae pariſini, anno 1509. mortui, *explanationem in aurea carmina* Pythagorae, illique, *epiſtolam* lectu digniſſimam praemiſit. *Paris.* 1562. in 4. In Jani Gruteri *Deliciis C. poetarum* belgicorum, *huius, ſuperiorisque aeui illuſtrium* P. IIII. p. 393. duo FR. THORII leguntur carmina. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 208.

XCV.

Agriculturae ſacrae Libri quinque, THOMA NAOGEORGO *Straubingenſi autore.* Hoc ſcripto, Lector, non ſolum omnibus numeris abſoluti Theologi expreſſam imaginem es habiturus, verum etiam quibus inſtructum doctrinis, ac moribus imbutum, ad omnem ſanctiſſimi huius muneris exercitationem eſſe oporteat, pleniſſime cognoſces. *Baſileae* in 8. pp. 167. exceptis 4. fol. prior.

Omnia THOMAE NAOGEORGI ſcripta, noſtra aetate raro conſpiciuntur. *Agricultura ſacra*, carmine heroico conſcripta, *quinque libris*, non *quatuor*, vt in *lexico eruditorum* Tom. III. col. 813. legitur, abſoluitur. Argumentum, quod auctor pertractauit, in titulo ſatis ſuperque expoſitum fuit. Sub Agricolae nimirum perſona, veri & perfecti Theologi, & ouium Chriſti paſtoris imaginem exprimere ſtuduit, ſimulque hac ratione, eccleſiae chriſtianae fata expoſuit, & acer-

acerrime in vitam ſotadicam clericorum inuectus eſt, qui Curios tunc temporis ſimulabant, & bacchanalia viuebant. Teſtimonium illius rei, e libro II. proferimus, vbi p. 39. hac ratione ſcribit:

Jam dudum inuito magni mihi verberat aures
Publica fama mali, faciesque miſerrima rerum
Quam non abſque pio ſpectamus vbique dolore,
Quo ſe cunque Dei tulit & ſeruantis Ieſu
Magnificum nomen, ſcortatorum omnia plena.
Quin & adulteriis crebris, factisque pudendis
Compita cuncta fremunt, foraque inſanaeque tabernae
Quorum etiam Chriſti *populus nec nomina debet,*
Nec noniſſe ortum, nedum tolerare, ſequique
Molliter & rebus tanquam arridere probatis.
Nec tenet haec ſcelerum tantum ſentina prophanos,
Poſſet & eſſe quibus, Domini incomperta voluntas:
Immo magis populi capita, agricolasque profeſſos:
Qui legem nouere dei, magnoque fatentur
Eſſe ſupercilio per climata cuncta magiſtri.
Dedecus heu miſerum, nullaque effabile lingua
Agricolae nunc Chriſte *tui, (ſi dicere iuſtum*
Eſſe tuos, ſacro qui nunc ſe nomine velant,
Simia ceu turpis generoſi pelle leonis)
Moribus Aufidii *viuunt &* Sardanapali,
Chratida*que atque*Nini *matrem,* Xerxem*que ſequuntur*
Tanquam non in lege tua, verboque verendo,
In gremioque tuae ſanctae caſtaeque cohortis
Sint enutriti, Capreis *ſed ſede* Tiberi,
Sotadicosque libros, ſpurcasque Elephantidos *artes*
A puero biberint, Paphiae *teneantque nepotes*
Quam regionem vsquam, notum qua nomen Ieſu
Et magni fiunt violenta iura Papatus,
Quae collegia, quas illic monſtraueris vrbes,
Quem vicum quoque, vbi meretricum amplexibus ipſi
Agricolae abſtineant? vbi non exempla ſubando
Turpia deſignent? atque hoc impunius, ac ſi
Vicorum tenuis violent mandata tribuni.
Maiores adeo peccant inſigniter ipſi,

Vt nullos poſſent reprehendere iure minores
Et tales auſint aliis proponere verbum
Corporeque atque animo polluti dia loquantur
Dogmata? num tales cuiquam ſacra ſigna miniſtrent?
Autolycum *quisnam ferat*, Autolyci*que parentem*,
Si Cacum *doceant*, Maſſamue *vafrumque* Voranum,
Non dandam furtis operam, cupidisque rapinis?
Quis non confringat tabulas, & pulpita rumpat,
Si recte fratres hortetur amare Cainus,
Legitimumque torum veſani mater Oreſtis?
Paſiphae*que pudicitiam, vel tradat* Ariſto?
Aut laſſata viris modo, non ſatiata, marita
Caeſaris, exibat quae fornicis vltima limen?
Ite pii procul, in Dominique requirite ſeruis
Mores doctrina dignos, vitamque pudicam:
Caelica ne ſpurcis capiatis munera palmis.
Sanior eſt puris longe de fontibus vnda,
Quam de coenoſoque lacu, manibusque lutoſis.
Ipſe nec omnipotens verbum tractare ſceleſtos,
Ferre poteſt: vetuitque loqui cacodaemonas olim
Teſtarique bonum. &c.

Librum ſuum THOMAS NAOGEORGVS ſacrum eſſe voluit, magiſtratui & ſenatui bernenſi, & ideo epiſtolam ad illum praemiſit dedicatoriam, ſcriptam Campiduni *I. Martii* 1550. & per omnes V. libros, initio, viros bernenſes adloquutus eſt. Quo loco, qua aetate, & quo tempore hoc poema compoſuerit, clauſula libri V. prodidit:

Haec ſacris ſuper agricolis, ac arte colendi,
Caſibus afflictus multis durisque canebam,
Carolus *imperii rector, quo tempore ſummus*
Rebus ad arbitrium poſitis, belloque peracto,
In quo captus erat Saxo, *& Mauortius* Heſſus
Ad patriam victor rediit comptosque Brabantos:
Atque inibi Hiſpanis *venientem excepit ab oris*
Gnatum, deliciasque ſuas, pectusque Philippum

Tum

Digitized by Google

Tum mihi ſiderei Regis decreta docenti,
Praebuit Hoſpitium ſat gratum Algouia *tellus:*
Quum rari inciperent diſpergi vertice cani
Octoque egiſſem vegetus quinquennia vitae.

Hiſce verſibus, haec verba ſubiiciuntur, quibus editionis annus, ob oculos ponitur: ***Laus Deo & Domino Jeſu Chriſto.*** 1550.

THOMAS NAOGEORGVS, ſiue KIRCHMAYR, quem alii Neubauer vocant, & Tobias Schmidius in *Chronico* cygneo P. I. p. 373. fundamento, neſcimus quo Thomam Hubelſchmeiſer adpellatum eſſe ſcribit, Straubingae in Bauaria inferiore anno 1511, natus, multisque, & maxime aduerſis fatis agitatus fuit. Primum in Thuringiae oppidulo, Sulza, ad Ilmam, & poſtea anno 1541. Kahlae, ad Salam, in Thuringia, verbi diuini miniſter conſtitutus, Martinoque Luthero, & Philippo Melanchthoni, ob ſtudia elegantiora, quae cum theologia, & vitae integritate, coniunxerat, valde carus fuit. Cum autem *vir*, vt Vitus Ludouicus a Seckendorf in *Commentar. de* Lutheraniſmo *Francof. & Lipſ.* 1692. in fol. L. III. Sect. 37. §. CXXXVII. num. 13. p. 665. ait, ***concitatoris ingenii*** eſſet, & opiniones a puriori fide diſcedentes foueret, & inter alia, ***ab electis non amitti Spiritum ſanctum, etſi in manifeſta crimina incidant,*** ſtatueret, non ſolum Martinus Lutherus, cum Joanne Pomerano, & Philippo Melanchthone, illum, de hoc errore admonuerunt, & ediderunt ***Deliberation vnd Bedenken der Theologen zu*** Wittenberg, ***von den Sünden der Auserwählten, geſtellet wider einen Pfarrherren in*** Thüringen ***anno 1536.*** quae legitur in D. Martin Luthers *ſämtlichen Schriften* Tom. X. *Halle* 1744. in 4. col. 1996. ſqq. ſed cum nihilo minus in hoc errore perſeueraret, & in ***explicatione in I. Epiſtol.*** Joannis, quam teſte Jacob. le Long in *Bibliotheca ſacr.* Tom. II. p. 875. *Francofurti ad Moenum* 1544. in 8. euulgauerat, illum recoqueret, Vinariam, ad conſiſtorium eccleſiaſticum

ſticum citatus, ex prouincia, quod imperata facere nollet, & coercitionem metueret, clam fuga ſe ſubduxit. Vid. Seckendorf. *Commentar. de* Lutheraniſmo l. cit. & Lib. III. Sect. 15. §. XLVIIII. num. 6. p. 135. Conf. praeter alios ſcriptores Chriſtian. Schlegelii *ausführlichen Bericht von dem Leben vnd Tod* Caſpar. Aquilae *Leipz. vnd Frankf.* 1737. in 4. Sect. XLV. p. 318 ſqq. Jo. Georg. Walchii *Einleitung in die Religions-Streitigkeiten vnſerer Kirche* P. IIII. p. 350 ſqq. Chriſtian. Henric. Loeberi *Hiſtoria eccleſiaſtica, quae ephoriam* orlamundanam *deſcribit Jen.* 1702. in 8. p. 396 ſqq. Cum in exilio THOM. NAOGEORGUS vitam ageret, variis in locis, v. c. Auguſtae Vindelicorum, Kaufbyrae, Campiduni, Stutgardiae, Baſileae, muneribus eccleſiaſticis admotus fuit, donec Wisloci (*Wislocb*) in Palatinatu, anno 1563. diem obiret ſupremum. Vid. de illo, & ſcriptis eius, praeter ſcriptores iam citatos, Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 663 ſqq. Henric. Pantaleonis *Proſopographia* P. III. fol. 332. Olai Borrichii *Diſſertatio IIII. de poetis latinis* p. 134. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 293 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2042. De inſigni libri raritate, quem edidit titulo: *Regnum papiſticum, in quo papa cum ſuis moribus, vita, fide, cultu, ritibus atque cerimoniis Libris IIII. deſcribitur. Baſil.* 1553. & 1559. in 8. vid. Daniel. Gerdeſii *Florileg. libror. rarior. Groening.* 1747. in 8. p. 209. Cl. Jo. Vogtii *Catalog. libr. rar.* p. 482. *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthen. p. 383. De *Tragoediis*, quarum nonnullas edidit, & quae ex ſententia P. Baile l. cit. not. A. *controuerſiae* nominari poſſunt, vid. *Nouantiqua* an. 1733. p. 28 ſqq. *Satyrarum Libri V.* locum inuenerunt in Jani Gruteri *Deliciis poetarum* Germanor. P. IIII. p. 997 ſqq.

XCVI.

JOANNIS FABRICII *Montani* Poemata. Syluarum liber vnus. De conſulibus Tigurinis liber primus. De Wilhelmo Thellio Elegia. Cum Epithalamio Joannis Alti Francobergenſis. *Tiguri apud Geſneros fratres* in 8. pp. 76.

JOANNES FABRICIVS, Heluetius, Montani nomen adſumſit, a patria Berckema. Medicinae in primis operam dedit, & amicus Petri Lotichii, poetae celeberrimi fuit. Omnia eius ſcripta, hodie paullo ſunt rariora, inter quae haec eius *poemata* non infimum ſibi vindicant locum. Quo tempore excuſa fuerint, adcurate non conſtat. Illa circa annum 1556. edita fuiſſe, putat Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 365. In *Syluarum* libro, haec reperiuntur carmina 1. *Ad* Chriſtum Jeſum. 2. *ad* Petrum Lotichium Secundum, *poetam*. 3. *ad* Chriſtum Jeſum. 4. *de vita beata*. 5. *ad* Joſiam Simlerum. 6. *ad* Joannem Hylerum. 7. *de Paupertate*. 8. *ad* Wigand. Happelium. 9. *Orion*. 10. *in funere* Jacobi Fabricii, *parentis*. 11. *in funere* Catharinae *filiae infantis*. 12. *in funere* Catharinae *filiae infantis*, *ex ſecunda coniuge*. 13. *Epitaphium* Eliſabethae & Regulae. 14. *Epitaphium* Felicis Bullingeri: 15. *Epitaphium* Leodouici *comitis ab* Oettingen *iunioris*, *qui obiit* Tiguri *anno 1549*. 16. *in funere* Joannis Collini. 17. *in funere* Regulae Lauaterae *conſulis filiae*. 18. *Epitaphium* Huldrici Hutteni, *poetae & equitis* Franci, *qui in inſula lacus* tigurini, Vſnavia *dicta*, *hodie a doctioribus* Hutteni *inſula nuncupata*, *ſepultus eſt*. 19. *ad* Hulderichum Spaan. 20. *in imaginem* Joan. Friſii, tigurini. 21. *ad* Petrum Lotichium Secundum, *poetam*. 22. Renato Birago. 23. *Ad eundem*. 24. Theodori Collini *de itinere ad montem* Vtliacum, *ſcripſit haec admodum adoleſcens anno 1551*. 25. *Epigramma in Exequias* Leonis Judae, Tiguri 1542. *19. Jun. mortui*. Libro primo, qui *de Conſuli-*

bus tigurinis inſcribitur, poeta originem deſcribit, dignitatis conſularis tigurinae, & motus inde exortos commemorat, qui incidunt in annum 1336. vid. Joſ. Simleri *de Republ.* heluet. L. I. p. 58 ſqq. edit. Joan. Conr. Fueslini *Tigur.* 1734. in 8. mai. Primus, qui conſul ſalutatus fuit, Brunonis nomen geſſit. Sequitur *epithalamion de nuptiis* JOANNIS FABRICII, Montani, *& honeſtiſſimae virginis* Cathatinae Stutiae, Joanne Alto, Heſſo *auctore.* Praemiſit illi FABRICIVS epiſtolam, ſoluta oratione, ad Georgium Altum, & Joannem Altum, fratres, Tiguri *Calend. Martiis* an. 1556. ſcriptam, in qua nonnulla, de amicitia, quae illi & Lotichio, cum fratre eorum interceſſerat, exponit, illumque Bononiae obiiſſe ſcribit. *Elegiam de* Wilhelm. Thellio, libertatis heluetica vindice, FABRICIVS Conrado dedicauit Pellicano. In epiſtola praemiſſa, ſe illam *elegiam* conſcripſiſſe ait, cum in ſudore & puluere ſcholaſtico verſaretur. Qualis FABRICIVS exſtiterit poeta, noſtri lectores ex hiſce ſpeciminibus colligere poterunt:

Epitaphium Hulderici Hutteni.

Haec quicunque cita decurris ſtagna carina
Ponis & hoc noſtro littore forte pedem.
Imperio ſic aura tuo, ſic pareat vnda:
Perlege quae ſaxo carmina ſculpta vides.
Hoc equitum decus, hoc vatum Germanus *ocellus,*
Huttenus, *iaceo, conditus in tumulo.*
Ingenio, dextraque potens, dum vita manebat,
Muſarum ſimul & Martis *alumnus eram.*
Caeſar apollinea *cinxit mea tempora lauro*
Idem pro meritis nomen equeſtre dedit.
Saepe bonos mutare ſolum fortuna coegit,
Magna quibus patria poena carere fuit.
Aſt mea non alio tantum ſe iactat alumno,
Francia, *nec meritis eſt mala grata meis.*
Aeger ad has veni legatus Caeſaris oras,
Cum me mors alias iuſſit inire vias.

Ante

Ante ſepulturae ſeruiret vt angulus iſte,
Quam morerer ſociis iuſſa ſuprema dedi.
Aſſiduis vbi me lugerent planctibus vndae
Et gemerent plenis ſtagna refuſa vadis,
Sertaque vernarent tumulo natiua ſub ipſo,
Et querulae canerent flebile ſemper aues.
Vade, ſed admonitu noſtri, ſpes contrahe laxas:
Quo minime credis ſtant tua fata loco.

Alterum, quod adſcribimus ſpecimen, deſumtum eſt ex *elegia de* Wilhelmo Thellio:

----- cum preſſa malis virtus humana fatiſcit,
Auxilio praeſens tunc ſolet eſſe Deus.
Impia Griſleri *fugiunt quem facta tyranni*
(Nam fuit Heluetii *praeſes & ipſe ſoli)*
Arboris a viridi ſuſpenſum fronde galerum
A populo voluit praetereunte coli.
Jamque frequens illum vulgus, formidine poenae,
Fama refert flexo praeteriiſſe genu,
Thellius *vna Deo debetur gloria dixit;*
Pileus arcendis imbribus aptus erit.
Intumuit praeſes, totusque in imagine poenae,
Perfidiae pretium filius (inquit) erit.
Dixerat: expediunt famuli mox iuſſa tyranni,
Proh ſcelus inſanum non timuere nephas.
Ducitur hinc teneris vinctus poſt terga lacertis
Filius, & patrios ſiſtitur ante pedes.
Praeſes ait toto memorabile nomen in orbe
Arte ſagittandi nuper adeptus habes,
Vtque puto geſtas ferientes cuncta ſagittas,
Figis & in iuſſo qualibet arte loco.
Siquid habent igitur vulgi praeconia veri,
Et potes: Eia age, nunc experiare licet.
Natus ab aduerſi ſiſtetur robore trunci,
(Non procul in molli gramine truncus erat)
Eius & in capitis ponetur vertice pomum
Quod feries telis ingenioſe tuis.
Thellius *imperio ſtupuit non ſecius iſto,*

Quam ſi membra ſibi diripienda forent.
Nec mirum: ſceleris mentem perſtrinxit imago
Omnis & in nato cura paterna ſtetit.
Quid faceret? rigidum tentat mollire tyrannum
Paucaque pro nato verba rogantis ait.
Praeſes ait contra, ſic ſic dabis improbe poenas.
Diſcet ab exemplo caetera turba tuo.
Nec mora, frondenti ſignatur limite meta,
Eſt & vterque ſuum iuſſus adire locum.
Digreſſurus erat, paruo prius oſcula nato
Dat pater, & lacbrimis immaduere genae.
Scena theatrali, denſatur plurima circo:
Quisquis adeſt (tacito ſed tamen ore) fauet.
Stat puer & largis humectat fletibus ora,
Impediunt teneras vincula dura manus.
Sed pater imperio quod erat parere neceſſe,
Promit de pharetra ſpicula bina ſua.
Altera poſt tergum medio thorace recondit,
Allatura tibi ſaeue tyranne necem.
Temperat adducto miſſurus at altera neruo:
Jam ſpes in puero nulla ſalutis erat.
Haud mora, per medium malum pennata ſagitta
Quaerit iter: patitur vulnera nulla puer
Scena fauet, nouitate rei commota, ſed irae
Non poſuit praeſes fulmina ſaeua ſuae
Experiar dixit, quid & haec ſibi tela ſecunda
(Viderat a tergo tela repoſta) velint.
Ipſe peremiſſem ſi natum, Thellius *inquit*
Exitio fuerant illa parata tuo &c.

Vid. de JOANNE FABRICIO, & reliquis eius ſcriptis, Jo. Petr. Lotichii *Bibliotheca poetica* P. III. p. 107 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Centuria* Fabriciorum *ſcriptis clarorum, Hamb.* 1709. in 8. p. 51.

XCVII.

XCVII.

Vlularum Speculum Alias Triumphus Humanae Stultitiae, vel Tylus Saxo, nunc primum Latinitate donatus, ab JOANNE NEMIO. *Cum gratia & priuilegio ad decennium. Anno M. D.LXIII.* (1563) in 8. folior. 38.

Neminem quidem inter lectores noſtros fore exiſtimauerimus, cui Tyli Vlenſpigelii, Saxonis, res ſcurriliter geſtae, incognitae eſſe poterint, & ſi non ipſe, *vitam* illius inficetam, & inconditam, in iuuentute legerit, vnam tamen alteramue ex illa fabellam, a nutricula ſua audierit. In tanta enim liber vernaculo ſermone conſcriptus, celebritate eſt, vt raro, & inter infimae ſortis homines, inueniatur quidam, cuius haec *hiſtoria*, bibliothecae non conſtituat partem. Sed pauci fortaſſis erunt, qui librum in latinum ſermonem conuerſum eſſe nouerint, nedum viderint. Attamen duplex exſtat verſio latina, vtraque ligato ſermone conſcripta, & vtraque oppido rara. Aliam dedit Aegidius Periander, bruxellenſis, poeta non incelebris, titulo: *Noctuae ſpeculum, complectens omnes res memorabiles, variasque & admirabiles* Tyli ſaxonici, *ex idiomate germanico, latino idiomate ligato donatum. Francof.* 1567. in 8. cum figuris ligno inciſis. Vid. Cl. Joan. Vogtii *Catalog. libror. rarior.* p. 527. Aliam compoſuit JOANNES NEMIVS, ſyluaducenſis, ſcholae initio neomagenſis, poſtea amſtelodamenſis, & deinde patriae Rector. Carmine iambico trimetro expreſſa eſt ab auctore, medio ſeculi XVI. tempore, quod epiſtolae dedicatoriae, ad Simonem Pelegromium, *portae caeleſtis, apud* Syluam ducis *Praeſidem, & ſanctiſſimi ordinis* Guilielmi, *per* Germaniam Galliam*que prouincialem* docet ſubſcriptio, quae talis eſt: *E regione vbi παῖδες imperium habent in τοὺς γονεῖς. Anno poſt Deum hominem ſesqui milleſimo quingenteſi-*

 mo

mo (ſine dubio quinquageſimo) *octauo* (1558.) *Calendis Decembris.* Quo in loco, libellus typis fuerit exſcriptus, ignoramus. Forte illud eo tempore factum eſt, Amſtelodami, cum ſcholae in iſta vrbe eſſet Rector. In calce enim libelli haec legitur Adprobatio: *Viſus & approbatus eſt hic libellus a venerabil.* D. M. Nicolao de Caſtro *Commiſſario Regio*, *&* M. Guilhelmo Cinneſio, *paſtore* Amſtelredamo *& admiſſus ab* Harmanno Borculo *imprimi. Et erat admiſſio ſubſignata* G. Scryvers. In titulo conſpicitur vlula, ligno inciſa, arboris trunco inſidens, quae vngula ſpeculum geſtat, hiſce adſcriptis verbis:

VT SAPIENS FIAS, CVM VLVLIS VLVLARE MEMENTO.

Secunda tituli pagina, ob oculos ponit tria epigrammata, in IOANNIS NEMII laudem conſcripta, e quibus duo priora Petrum Apherdianum, poſterius, Chriſtianum Schindelium auctorem habet. Qua ratione NEMIVS, exemplar ſuum expreſſerit, particula lectores docere poterit, qua Tyli Vlenſpigelii deſcribuntur natales, & prima iuuentus:

Fuiſſe quondam dicitur apud Saxones
Exorta proles Nicolao *patre* Tylo,
Quae plurimis dum viueret, miraculis,
Strophisque nulli incognitis innotuit
Vt capita rerum, quas patrauit, explicant.
Mos eſt in orbe chriſtiano tingere
Infantulos, ac deinde pergraecarier
Quod ſit ſatis Lucina *partibus tuis*
Factum, periculis procul fugitantibus.
Eſt itaque iuxta patriae ritum ſuae
Delatus infans a pia nutricula
(Et plurimis comitantibus mulierculis)
Ad ſacra baptiſteria, & nomen datum
Tyli, *parentem auumque vt exprimeret ſuum.*
At mox itum eſt in celebre diuerſorium,

Ibique

Ibique potitatum vti mos exigit.
Sed pota quum nutricula repeteret domum
Paſſis ferens vlnis tenellum infantulum,
Iretque ſupra foſſam aquis plenam nigris,
Illapſa merſit puſionem ſordibus.
Egreſſaque inde tertium lauit Tylum
Domi, a ſupremo vertice ad pedum digitos,
Sic vt foret ter tinctus idem infantulus
Vno die, non abſque diuum numine.
Nec ex biſce principiis & biſce fontibus
Quis ambigat, oritura foeda facinora.
Nam poſt relictam infantiam ſolus domi
Agens, rogatus vt equiti oſtenderet iter,
Reſpondit equitandum qua eunt via anſeres.
Eques mali nil ſuſpicans, prouectus eſt,
Donec videret anſeres, qui viſo equo,
Fugere in vndas proximas celerrime.
Hos ille ſubſequens aquis demergitur.
Reuerſus autem ad indicem viae puerum,
Conqueſtus eſt, fucum ſibi factum improbe.
Nanque anſeres deterriti petiere aquas
Et pene ſubmerſus fuit eques, ac equus,
Subiecit aſtutus puer, dixiſſe ſe,
Equitandum ea eſſe, qua anſeres pedibus eunt,
Non qua natant via. Haec nebulonis indoles &c.

Quis *hiſtoriae* Tyli Vlenſpigelii fuerit auctor, non conſtat, illam, in Germania, priſcis iam temporibus, conſarcinatam eſſe, nullum eſt dubium, quamuis Petr. Daniel Huetius in *Lettre à Mr.* Segrais *de l'origine des Romans*, p. LXXXI. edit. quae cum fabula romanenſi Zayde dicta, *Amſterd.* 1715. in 12. prodiit, ea de re, dubitare videtur. Ad eam autem, recte quidem, librorum claſſem, illam retulit, *auſquels l'ignorance a donné la naiſſance, qui portent des marques de leur origine, & ne ſont qu'un amas, de fictions groſſiérement entaſſées les unes ſur les autres* &c. Conf. Georg. Paſchii *de variis modis moralia tradendi liber*, Cap.

Cap. II. §. XXXIIX. p. 200. vbi ait: *Tantum abeſt, vt ſcriptum de* Tiello Vleſpiegelio, *fabulam romanenſem repraeſentet, vt potius ex ſcurrilibus, & ſpurciſſimis geſtis conſarcinatum, ac centonis inſtar, fartum ſit; quae qui memoria repetit, aliisque recitat, laedit aures pudicas, ex proprioque ore facit podicem.*

De IOANNE NEMIO, vid. praeter Valer. Andream & Ioannem Sloeertium in *Bibliothec.* belgicis, Ioſ. Simleri *Bibliotheca* p. 399. vbi minus adcurate Ioannes Nenius adpellatur.

XCIIX.

NICOLAI PARTHENII GIANNETASII *Neapolit. Soc. Jeſu.* Halieutica. *Neapoli, ex officina Jacobi Raillard. Anno MDCLXXXIX.* (1689) *ſuperiorum permiſſu.* in 8. pp. 245.

Inſignem ſcriptis ſuis poeticis, inter patres Loiolitas, nominis ſibi parauit famam, NICOLAVS PARTHENIVS GIANNETASIVS, natus Neapoli anno 1648. mortuus autem Maſſae, anno, praeſentis ſeculi, decimo quinto. *Opera* eius omnia poetica, quae ſeorſum olim prodierant, in vnum corpus collecta *Neapoli* 1715--1722. III. Tomis in 4. edita fuerunt. Sed nonſolum haec collectio, in Germania, inuentu admodum eſt difficilis, ſed libri etiam ſeorſum excuſi, rariſſime in conſpectum apud nos veniunt. *Halieutica,* dicauit vates Carolo de Cardenas *Familiae Principi S. R. I. Principi Primo* Laini, *& Regni* Neapol. *Marchioni, Comiti* Acerrarum, *Comiti Palatino, Alcaydo perpetuo vrbis* Plutiae *in regno* Siciliae, *Militum grauis armaturae Praefecto* &c. Omne poema in X. libros diuiſum, & quilibet liber figura ab H. Vincentio, ad F. Solimene picturas, nitidiſſime, aere expreſſa ornatus eſt. Quod auctor pertractauerit in hoc poemate argu-

argumentum, hiſce verbis, quae Libri I. initio leguntur, expoſuit:

Qui curſent vada ſquamiferi, quae laeta frequentent
Paſcua, qui mores gentis, quae proelia, & ignes,
Nec non & variae quot ſint piſcantibus artes,
Siue hamos verſent, ſeu retia: ſiue tridente
Monſtra petant, vel fixa cauis conchylia ſaxis,
Aut duro ramoſa legant corallia trunco,
Hinc canere: & coeptis aderit ſi muſa, ſub ortum
Gemmiferas Indo *quaeſitum gurgite conchas*
Ibo alacer. Zephyris, vos o, mulcete ſerenis
Aequora, Nereides; *veſtro ſub numine quando*
Innumeri ſpumoſa natant per caerula piſces,
Et fortunato concreſcunt oſtrea ſucco &c.

Quae autem ſingulis libris expoſuerit, talia ſunt.

Libro I. poſt argumentum quod adſcripſimus, & praefationem ad Diuam virginem, Cardeniumque Ducem, Carminis patronum, piſcium nomina, genera, & differentias explicat.

L. II. de coniugiis & amoribus piſcium, & de induſtria in prole tuenda, prolixe agit.

L. III. bella & pugnas piſcium exponit.

L. IIII. piſcationem deſcribit, & in primis quomodo aſtu capiantur piſces docet.

L. V. Piſcationi, quae retibus peragitur, operam impendit poeta.

L. VI. piſcationem ob oculos ponit, quae fuſcinis & iaculis peragitur.

L. VII. Venationem balaenarum, phocarum, Manatis, ſeu bouis americani, & Crocodili depingit.

L. IIX. Oſtrea & teſtacea quomodo capiantur exponit.

L. VIIII. Conchas purpuriferas & earum venationem, & Coralliorum ac ſuccini piſcationem ediſſerit.

L. X.

L. X. conchas margaritiferas, & qua ratione legantur narrat.

Pluribus verbis deſcribitur liber in *Actor. Eruditor.* lipſiens. *Supplement.* I. Sect. XI. p. 577 ſqq. vbi carmen non tantum adcuratiſſime elaboratum ſed venuſtiſſimum inſuper, & bonae frugis pleniſſimum eſſe dicitur, cum auctor ita argumento ſatis alias ſterili immoratus fuerit, vt non tantum doceat, ſed mirifice etiam fabulis, & epiſodiis, ſingulis libris, ingenioſiſſime admiſtis delectet. Praeter *halieutica*, & alia ſcripta, quae heic ſilentio omittimus, idem auctor carmine etiam celebrauit *piſcatoria & nautica*, quorum *editio II. auctior* prodiit *Neapoli Typis regiis* 1686. figuris aere expreſſis ornata, in 8. Recenſetur in *Actor. eruditor.* lipſienſ. *Supplement.* I. Sect. I. p. 1 ſqq. *Bellica* edidit *Neapoli apud Jacobum Raillard.* 1699. in 8.

XCVIIII.

NICOLAI PARTHENII GIANNETASII *S. J.* Autumni Surrentini. *Neapoli apud Jac. Raillard an.* 1698. in 8. pp. 272. exceptis foliis 5. prioribus.

In ſurrentino ſeceſſu, ac temporibus ſubciſiuis, hoſce autumnos ſe elucubraſſe ait auctor in epiſtola dedicatoria, ad Thomam Aquinatem, Caſtilionis, Feroleti, Sancti Mangi *ac S. R. I. Principem*, Mamertinorum *Comitem*, *vrbiumque* Neocaſtri, Mamerti *earumque ſtatuum dominum.* Opus ſoluto ſermone conſcriptum, tribus abſoluitur libris, quibus varia paſſim carmina inſeruntur. Quilibet liber in ſua diuiditur capita, quorum argumenta, ipſis auctoris verbis adſcribimus, vt lectores quid in omni opuſculo inueniatur, cognoſcant.

Libri

Libri I. Cap. I. eiuſmodi praefixum habet argumentum: *Dum per hortum motandi corporis cauſſa deambulatur, carmen recitatum eſt, cui titulus,* Surrentina Tempe.

Cap. II. *Fit mentio* circaei Fani, *quod non longe a* Surrenti *pomaerio fuiſſe memoriae proditum eſt.*

Cap. III. *Quorumdam amicorum in* Surrentinum *adventus, a quibus de fodina ad* Nicatem *inuenta, mentio habita: & quo aurum, argentumque modo eruatur, expoſitum. Atque hinc adrepta occaſione, nihil admodum eſſe, quod in meridionali* Italiae *parte, non abunde proveniat, demonſtratum.*

Cap. IIII. *Cum in* Surrentino *verſaretur Cardinalis,* Capreas *profecti, cuncta* Tiberii *Caeſaris monumenta, quae adhuc exſtant, circum luſtrauimus: deque* ſpecu, *quam* Tiberii *adpellant.*

Cap. V. *Dum per Xyſtum deambulatur,* luſitanae *navis, ad vltimum* Africae *promontorium, fuſe naufragium enarratur.*

Cap. VI. *Dum in hypaethra ad placidiſſimas Zephyri auras conſidimus, interrupta ab heſterno die de* luſitanae *nauis naufragio, fuſa enarratio continuatur.*

Cap. VII. *Quid* Luſitanis *in itinere acciderit, ex quo* Siamenſes *reliquerunt, & ad* Batauorum *coloniam pervenerint, ducisq. ipſorum lacrymabilis caſus enarratus: & quaedam alia quaeſitu digna diſputata.*

Libri ſecundi capita hac ratione inſcribuntur. Cap. I. *Pluuia impendente iuxta aluearia conſeſſum: quaeſitumque quid eſſet mel, quid cera, & quaedam ſcitu digna commemorata.*

Cap. II. *Nonnulla de marinis vitulis, ac pelamydibus quaeſita: deque piſce quodam vexillario.*

Cap. III. *Occaſione cuiusdam pareliae ab auctore viſae, quomodo fiat explicatum, & nonnulla curſim de Iride quaeſita, & expoſita.*

Cap.

Cap. IIII. *Amiciſſimi viri rus, & retia circumluſtrantur, & ſumta a venatione occaſiuncula, multa ſcitu digna de ficedulis, & marinis coturnicibus notata.*

Cap. V. *Recitatur quaedam epiſtola ab amico data, vbi perridicula quaedam de pignoratitia ſue fabula enarratur: vtque leones facibus, quas pertimeſcunt, capiantur.*

Cap. VI. *Poſt deambulationem ſub quercu viridi, & amoena ſeſſum eſt, ibique aliquot verſiculi ex* III. Naut. *ricitati: ex quibus dedita occaſione, de ventorum procreatione fuſe diſputatum: deque auctoris pene naufragio mentio facta.*

Cap. VII. *Amoena ſemita deſcribitur, in cuius mox crepidine ſeſſum eſt, ibique reliqua, quae ad ventorum procreationem ſpectare videbantur, adcurata diſputatione perquiſita.*

Cap. IIX. *Quaeſitum de aura ſerotina, quid eſſet? & cur illam nonnulli noxiam experiantur, alii vero non ita, cur item varia, variis in locis eſſet.*

Cap. VIIII. *De vita quieta, ac ſolitaria, quam felix ſit, diſputatum, mox occaſione hoſpitum, de modo adornandi, condiendique quaedam edulia tractatum.*

Libri Tertii, argumenta capitum talia ſunt.

Cap. I. *Dedita occaſiuncula, perquam lepida aduenienti amico fabella narratur: mox eidem recitatum de pace carmen eſt.*

Cap. II. *Litterae ab amico transmiſſae recitantur; mox occaſione arrepta ab* Homero *quaeſitum; cur hic* Aethiopes inculpatos *vocet, & vnde niger in* Aethiopibus *color oriatur.*

Cap. III. *Amicis conuenientibus conuiuium adornatur, cuius occaſione de quibusdam cibis praeparandis tractatur: mox inter conuiuandum de variis vini generibus diſputatum: plurimaque ſcitu digna quaeſita.*

Cap.

Cap. IIII. *A ſommulo cucumis, & mulſa ſcite adornata hoſpitibus data: mox multa de Camelis ſcitu digna quaeſita, & diſputata.*

Cap. V. *Cum mane reficiendi animi cauſſa orientalem* Surrenti *oram perlegerem, quaedam ſcitu digna obſeruata.*

Cap. VI. Statii *quidam locus in* III. Syluarum *explicatus: cuius occaſione quaeſitum, quid eſſent illae faces in malorum verticibus videri ſolitae, quas* Tyndaridas *vocant.*

Cap. VII. C. Manlii *in* Surrentinum *aduentus, cuius occaſione, multa de piſcibus condiendis ſtrictim notata, mox occaſiuncula a medicina dedita, quaeſitum quid eſſet manna, quid pix, quoque tempore, ac modo vtraque conficiatur.*

Haec ſunt, quae in libro per dialogi modum conſcripto, inueniuntur. Edidit GIANNETASIVS & alium librum, qui inſcribitur: *Aeſtates* ſurrentinae, *Neapoli* 1696. in 8. Vid. de NICOLAO PARTHENIO GIANNETASIO, *vita* eius, partim ab ipſo, partim ab amico eius conſcripta, quae initio Tomi I. *Operum* eius *Neapoli* 1715. in 4. adpoſita fuit. Locum etiam inuenit, in *Giornale de' letterati d'*Italia Tom. XXXIIX. P. I. p. 270 ſqq. Conf. *Elogium* illius hiſtoricum, ſermone gallico conſcriptum, quod legitur in *Memoires de* Trevoux 1723. *Juin*, p. 1100 ſqq. *Noua litteraria* lipſienſ. an. 1725. p. 378. 1729. p. 386 ſqq.

C.

Triumuiratus Sanctimoniae Societatis Jeſu Tribus Epigrammatum Libris ad imitationem propoſitus. *Auctore* ANTONIO BARONE *ex eadem Societate. Neapoli, M. DC. XCV.* (1695). *Apud de Bonis Typographum Archiepiſcep. Cum Superiorum Facultate.* in 8. pp. 170.

Liber in noſtris regionibus ſatis rarus & infrequens, tres epigrammatum libros ob oculos ponit. Primus elogia & miracula celebrat Franciſci Xauerii epigrammatibus CCXCVI. Secundus Franciſci Borgiae epigrammatibus CLXX. Tertius Aloyſii Gonzagae epigrammatibus XCI. Cuilibet libro, elogium Sancti praemittitur proſaicum. Speciminis cauſſa, epigramma adſcribimus Libri I. CLIIII. quod p. 45. legitur:

Homines, multiplici pellicatu infames, admirabili morum, alloquiique ſuauitate, ad caſtimoniam traducit (Franc. Xauerius) *Hos inter* Veloſus: *e cuius ſinu pellices ſeptem paullatim auulſae.*

Vrebant ſeptem Veloſi *pectus* Erynnes:
Nulla ſed his vultu turpis Erynnis *erat,*
Plurima ſed Venus, *& multo ſimul illita fuco,*
Forma. lues miſerae forma pudicitiae.
Ob quid agas, Franciſce? *pio tegis omnia vultu:*
Haſque domo comi dexteritate fugas.
Alloquio, menſaque frequens, alia omnia tractas:
Vna haec curando ſat medicina malo eſt.
Obſtupui, fateor. Quisnam vni crederet agno,
Septenas pelli ſic potuiſſe lupas?

Libro ſecundo p. 125. Epigramma CXXVI. tale legitur:

Mitram pretioſiſſimam, ſeptem ipſos dies ſupra caput orantis, e caelo pendentem, ſuſpiriis, ac lacrymis eſt

eſt ſibi tam diu deprecatus (Franciſcus Borgias) *vt exorauerit, eademque euanuerit.*

Septenos demiſſa dies medio Axe, pependit
Orantis ſupra gemmea Mitra Caput.
Luce oculos tenet illa: Ducem at plus omine terret:
Omen at hic lacrymis, ſuppliciisque fugat.
Quaeque aliis ſunt vota, timet ſibi. Borgius *ipſos*
Expauit ſuperos, haec vbi dona ferant.
Nunc ſcio quid ſit honos, Res anceps, plena pericli eſt
Vnde vnde adueniat, qui ſapit, ille cauet.

Libro III. Epigr. XXXXVIIII. p. 157. de Aloyſio Gonzaga legitur, quod.

Vel puellarem vmbram puer, ex ludo reus, nullo modo vt oſcularetur adduci potuerit, ludoque omiſſo, amiſſoque pignore abierit.

O Lodoice, *adeone leuem terreris ad vmbram?*
Mos pueris vmbras, nempe, pauere leues
Ludicrane vanae delibes oſcula laruae;
Reſpuis ingenuo gaudia coepta ioco.
Indignaris, abisque, caues. Fac vera puellae
Oſcula, & os fuerint; plus rogo quid faceres?

Auctor in *lexico eruditorum* locum non inuenit. Edidit is etiam *Triadem fortium Dauid, epigrammatibus propoſitam, Neapoli* 1695. in 8. Vid. *Catalog. Bibliotb. hulſianae* Tom. III. p. 475.

CI.

MICHAELIS CAPELLARII Chriſtinas, ſiue Chriſtina Luſtrata: *Venetiis, M. DCC.* (1700). *Ex Typographia Andreae Poleti. Superiorum permiſſu* in 4. form. mai. pp. 341. exceptis foliis 6. prioribus.

V a Cum

Cum arctoa herois, Chriſtina Sueciae regina, Romae commoraretur, & anno 1658. litterariae ſocietatis poneret fundamenta, quae inſequuturis temporibus, ſub paſtorum arcadicorum nomine, non ſolum Romam, ſed omnem fere Italiam illuſtrabat, & hodienum illuſtrat, Abbas MICHAEL CAPELLARI, anno 1679. ſolemni ritu, in eam receptus fuit. Vid. Giov. Mario de Creſcimbeni, *Vite degli* Arcadi *illuſtri* Parte I. *Rom.* 1708. in 4. p. 209 ſqq. Eiusd. *Commentarii intorno alla ſua Iſtoria della volgar poeſia* L. IIII. p. 235 ſqq. vbi Catalogus paſtorum Arcadicorum priorum, & eorum vitae exhibentur. Belluni MICHAEL CAPELLARI natus, anno aetatis XXXIIX. Romam venit, ingeniique alacritate, rerumque vtiliſſimarum, quam ſibi parauerat, cognitione effecit, vt variis ſtatim muneribus publicis, grauiſſimisque admoueretur. Multum in primis apud ſummos Europae principes valebat gratia, & non ſolum ab Imperatore rom. Leopoldo, S. R. I. Baro, & a Ludouico rege Galliae XIIII. Eques creatus, ſed etiam a Chriſtina, in palatium arceſſitus, & Secretarii dignitate ornatus fuit. Epiſcopatum feltrenſem, & bellunenſem, nec non munus profeſſoris humaniorum litterarum, patauini, poſt Reginae mortem recuſauit, vitamque priuatam, in muſarum conſortio, Romae, Venetiis, & in patria vrbe, ad vitae exitum vsque egit, qui anno 1717. accidit. Beneficiorum, quibus illum Chriſtina cumulauerat, memor hoc panegyricum compoſuit carmen, quod haud adeo frequenter noſtra occurrit aetate. Genere carminis heroico conſcriptum eſt, & duodecim abſoluitur libris, quorum cuilibet, ab auctore, argumentum ſatis amplum praefigitur. Omnis autem *poematis* conſpectum, ſiue *mentem & diſtributionem* auctor hiſce verbis expoſuit: *In primis quatuor libris* Chriſtina Guſtaui Suecorum *&c. Regis filia, atque haeres, in eo tota eſt, vt ſuſcepti imperii fines in immenſum proferat, & quam maximam nominis celebritatem conſequatur. In quatuor proxime ſequentibus Reges a monarchiae adeptione*

Fate

Fato prohiberi perſuaſa, & humanarum rerum fluxu, & puſillitate offenſa, de Caelo cogitare incipit, Lutherisque fallacias, & impoſturas deprehendit. In quatuor reliquis, perpatrato bello Stokholmiam *reuertitur, ſeque regno abdicat, &* Romam *venit, atque ibi, haereſi abiurata, ſolemni luſtratione, a Summo Pontifice expiatur.* Obtulit auctor hoc opus ſuum Innocentio XII. Pontifici rom. & praemiſſa epiſtola dedicatoria, ſacrum illi eſſe voluit. Cum liber paullo prolixius in *Actis Eruditor.* lipſienſ. an. 1701. p. 88 ſqq. deſcribitur, ab vberiore recenſione nos abſtinemus, & vt poetae os magna ſonaturum, innoteſcat, initium tantummodo carminis, & ingreſſum Chriſtinae in vrbem Romam ex libro XII. poetae verbis deſcribimus. Initium eiusmodi eſt:

Foemineae laurus dextrae: Sexumque minorem
Transgreſſum virtute mares: terraque, marique
Victos marte Duces: Herebique hinc inde doloſi
Saepius eluſas artes; ſuſceptaque regna
Aucta manu, tandemque animo maiore relicta
(Magnum opus, & gratum ſuperis, caeloque repenſum)
Ordiri, & ſaeclis amor eſt mandare futuris &c.

Ingreſſus reginae deſcribitur p. 330 ſqq.

Vt vero acceſſus allapſa eſt fama propinqui:
Omnis in occurſum properauit ſexus, & aetas,
Omnis honos. Ipſi, quos vis defecerat aegra,
Oderunt latebras, ſubitoque vigore refecti
Exceſſere thoris, ac ſuffecere labori,
Et non ſucciduis implerunt plauſibus auras.
Hos genus, hos aetas, rapit hos flos aureus oris
Siderei, hos habitus, ſpeciesque erecta ſerenae
Frontis, & alterna maieſtas inclyta laude
Pacis, & armorum, circumfuſumque virile
Foemineae robur formae, miſturaque felix
Indolis, atque acres ſpirantia lumina flammas.
Diuerſos diuerſa magis dos implet: at omnes

Suſpendit regale decus; nam vertice quamuis
Iret inornato vittis: Diademate frontem
Inſtruxit Numen trino, iuſſitque videri,
Quae fuerit terris, &, quae rutilabit in aſtris.
Quadriiuges cunctantur equi; compreſſaque turmis
Suſtinet inceſſus, & ſe non explicat vnda.
Pulchrior o quanto viſa eſt, haec pompa triumphis
Queis compſit ſe Roma *prior! quanto agminis ordo*
Lectior, & potior! Quod ſi conſurgere curru
Laurigero optaſſet, ſeque oſtentare cruentis
Exuuiis, lateque ſtruem proferre ſuperbam
Compita congeriem coepiſſent nulla. Phalanges,
Caſtra, Duces vincti, domitum mare, flumina, montes
Praeſto aderant captaeque vrbes, genteſque ſubactae,
Praedaque victricem conuecta, & ſparſa per Arcton.
Maior honos placuit. Niueo comitata ſororum
Agmine praeibat Pietas, Aſtraea, Fides*que,*
Caſtaque Virginitas, *atque vna, & plurima* virtus.
Pone catenatae peſtes Vis, luxus, *& exlex*
Aulai ambitio, *vetitoque incenſa* libido
Fortunae in terris ſummae, commentaque Ditis
Saepius eluſi, tandemque efferre coacta
Haereſis, *& veros populis oſtendere vultus.*

Quid lipſienſes de hoc opere pronunciauerint, haec eorum verba in *Actis eruditor.* l. cit. p. 95. quemlibet docere poterunt. *Opus inuentionis aeque ac auguſtae dictionis laudem apud omnes conſequetur. Non mirabuntur vero euangelica ſacra profeſſi, vbi* religionem orthodoxam *vbique ſub* Haereſeos *nomine traduci & proſcindi viderint: cum a viro pontificiae religioni addicto, & cui Heroinae ſuae laudes, vel maxime ex eo, quod fidem, pro qua aſſerenda Pater glorioſe occubuerat, deſeruiſſet, arceſſendae erant, expectari alia non potuerint. Etſi mallemus inter alia,* Plutonem *ſub* Guſtaui *ſpecie introductum non fuiſſe; quam fictionem* Chriſtinam *ipſam, ſi ſuperſtes eſſet, magno applauſu excepturam fuiſſe, multi forte dubitabunt.*

Conſ.

Conf. de MICHAELE CAPELLARI, & aliis eius libris editis, praeter Scriptores citat. *noua litteraria* lipſienſia anni 1717. p. 790. & 1718. p. 114 ſqq. Jo. Arckenholz *hiſtoriſche Merkwürdigkeiten der Königin* Chriſtina P. II. *Leipz. und Amſterd.* 1752. in 4. p. 159 ſqq. qui vero opus, quod deſcripſimus, non oculis conſpexiſſe videtur, cum non ſolum l. cit. ſed etiam in *Adpendice* p. 253. cum *lexici eruditorum* auctore Tom. I. col. 1638. id minus adcurate titulo: Chriſtinae *illuſtratae* inſignitum eſſe ſcripſit, cum a Chriſtinae *luſtratione*, Chriſtina inſcribitur *luſtrata.*

CII.

De Litteris inuentis Libri ſex. Ad illuſtriſſimum Principem Thomam Herbertum, Pembrokiae Comitem, &c. *Auctore* GVLIELMO NICOLS *A. M. Londini. Apud Henricum Clementem Bibliopolam, ad Inſigne Lunae Falcatae, in Coemeterio D. Pauli, MDCCXI.* (1711) in 8. pp. 387. exceptis fol. 3. prioribus & vno errator.

Quamquam hic liber, qui Hiſtoriam litterariam ab O. C. ad tempora, quibus auctor vixit, complectitur, & carmine conſcriptus eſt elegiaco, eo, quo viuimus ſeculo, in lucem fuit emiſſus, inter eos tamen, iam his noſtris diebus, libros inuenit locum, qui non facile in eruditorum manus incidunt. Auctor librum ſuum, hoc epigrammate dicauit Amico ſuo, quem Herbertum Pembrokiae Comitem, cuius in titulo mentio facta eſt, eſſe cenſemus.

Ad amicum veterem.

Carmina quae quondam ſcripſi florentibus annis
Optime amicorum, iam tibi mitto ſenex:
(Nam dolor immenſus ſubitae mihi cauſſa ſenectae
Extitit & canos attulit ante diem)

Accipe, & haec animo, quo tu mea cuncta legebas
Dum iucunda aetas eſſet vtrique, lege.

Eumdem comitem libro primo, haud procul ab initio p. 3. his compellat verbis:

Ardua qui tractas Herberti *negotia regni,*
O & militiae, grande decusque togae!
Temporibus dubiis qui rectus, & vsque ſaluti
Inuigilans patriae qui prope ſolus eras.
Pembrokiae *praeclare Comes, tua tempora ſi fas*
Vt morer, exiguis ſi tibi adeſſe vacat.
Adſis, oro, meis, dum tot miracula pando,
Quae fieri libris litterulisque ſolent.

Argumenta librorum, ipſe auctor hiſce expoſuit verſibus.

Lib. I.

Primus ſcribendi liber incunabula pandit
Et quos auctores hanc artem habuiſſe vetuſtas
Crediderit: multa hac ſpectantia promere tentat
Quae ſint vtilia, & non iniucunda iuuentae.

II.

Hinc artis recitat miracula multa ſecundus,
Qua fragiles hominum peruadunt ſecula voces,
Stant artes, viget ingenium, ſapientiaque omnis
Aeui manſuris retinetur picta tabellis.

III.

Tertius inuenti ſuperantis cuncta reperta
Ingenio humano paulo maiora recenſet
Munera, & hoc vno monſtrat legesque manere,
(Vincula communis vitae,) famamque virorum.

IIII.

Quartus iura canit digito conſcripta Tonantis,
Et data temporibus cuncta relegenda futuris.
Mentibus humanis portantia verba ſalutem,
Inde ſacrae laudes Scripturae dicere tentat,
Et contra Romam *meritos defendit honores.*

V. Com-

V.

Commemorat libros cudendi commoda Quintus
Et ſtudia hac vna docet arte renata per orbem:
Conſecratque virorum aeterna nomina famae,
Qui inſtaurare, bonas artes, ſacrasque Camoenas.

VI.

Vltimus inde ſcholas geſtit celebrare Britannas.
Datque viri docti formam, laudesque recenſet.

Liber deſcribitur in *Actis Eruditor.* lipſienſib. anni 1712. p. 253 ſqq. Cum auctor in *lexico eruditorum* omiſſus fuit, iis, ea heic adiicimus, quae poeta de ſe ipſe carmine ad poſteros transmiſit. Illum Joannis Felli, Epiſcopi oxonienſis, & aedis Chriſti Decani, qui anno 1681. obiit, diſciplina innutritum, & in familia educatum, atque ab eodem ſacris ordinibus fuiſſe initiatum, his L. VI. p. 269 ſqq. teſtatur verſibus:

Huic (Fello) *poſt ſummum Numen debeo iure referre*
Acceptum, ſiquid conſequar in ſtudiis.
En mihi magnus amor Felli *cum tempore creſcit*
Dictaque ſub memori pectore multa gero
Atque mihi illius cum quid paro dicere coram
Vel facere, in mentem ſaepe venire ſolet:
Vt quid vel faceret, vel quid, ſi viueret, idem
Diceret, oblata re ſimili, reputem.
Saepe mihi dixit, Tu ex me tolerare labores,
Atque voluptates, ſpernere diſce, puer.
Aſpera ſiqua Tibi in vita ſors obtulit, ex me
Aequo animo, vt par eſt, aſpera diſce pati
Et velut alta graui creſcit ſub pondere palma,
Inclyta ſic virtus ſub cruce preſſa viget.
Vix adamas ſplendet, niſi ſaeuos ſentiat ictus,
Artificis docta ſit domitusque manu.
Qui cupit aeternam in caelo geſtare coronam
Chriſti ferre ſacram diſcat in orbe crucem.
His recreor dictis, dum plurima propter amorem
Principis & patriae cogor iniqua pati.

 Alme

Alme parens, impone mihi, quod vis, modo poſſe
Tu ferre impoſitum des patienter onus.
Sub tanto exemplo bis denos circiter annos
Olim me ſtudiis incubuiſſe bonis;
Illum Praeceptorem habuiſſe, locoque parentis,
Qui fuerat ſecli gloria magna ſui;
Illius impoſitis manibus quoque Presbyterorum
Ordini adoptatum deinde fuiſſe ſacro;
Atque operam (meminiſſe iuuat,) nauaſſe fidelem.
Illi, dum veterum ſcripta recuſa daret;
Eſt quod gratulor ipſe mihi: dum vita manebit
Illius laudes ſemper in ore feram:
Forſitan illius natalem carmine tentem,
Hunc quoties referet ſol, celebrare diem.

Quae mala a factione gallica perpeſſus fuerit auctor, haec L. VI. p. 236 ſqq. lectorem docere poterunt.

Hoſte — nunquam carui, quia diſſimulare
Moribus a noſtris res aliena fuit.
Saepe eſt bile tumens in me teſtata furorem
Tale nihil meritum Factio ſaeua *ſuum.*
Dum reliqui blanda fruerentur pace Britanni
Solus ego belli incommoda paſſus eram.
Quae mihi nec Gallus *dederit, neque ſaeuus* Iberus
Saeuior his cunctis Factio *damna dedit*
Saepe mihi mortem minitata, incendia tandem
Immiſit tectis peſſima turba *meis.*
Cauſa eſt: gaudebam Regis patriaeque ſalute,
Nolebam Britones gallica ferre iuga.
Corripere hos miſeros ſolitus, qui ſaepe fauere
Conſiliis viſi ſunt, Ludouice, *tuis.*
Qui patriae aduerſi, ſi quid contingeret, auſi
Gaudia teſtari ſaepe fuere ſua.
Et quoniam a puero mihi verum dicere cordi,
Id multis irae cauſa odiique fuit.
Huic, quia conſulerem, nollet peragrare popinas
Immemor officii, protinus hoſtis eram.

Illi,

Illi, ne abſentis famam laceraret amici,
Linguae eius rabiem cogor & ipſe pati.
Denique quod ſtudui fratrum componere lites
Atque inter ſeſe conciliare bonos,
Nunc huius ſenſi partis, nunc illius iram;
Tam paucos labor hic demeruiſſe ſolet.

Quod Stopportae vixerit, in prouincia ceſtrienſi, dum hoc poema compoſuit, patet ex eodem L. VI. p. 235.

Fama refert, Danos *vbi nunc* Stopporta *locatur*
Affectos olim clade fuiſſe graui:
Inde vrbi nomen, praedonum incurſibus obex
Quod datus, hic Anglis *ſit quoque parta ſalus.*
Hic mihi ſeceſſum, Deus hic dedit otia blanda,
Hic ſtudiis voluit meque vacare bonis.
Tempora in his ipſis nocturnaque ſaepe diurnis
Jungere, qua vita nulla beata magis.
Me puerum imberbem ſtudia attraxere, ſenectam
Illa meam oblectent, ſiqua ſenecta manet.
Hic inter libros paucis contentus amicis,
(Si mihi nunc reſtent forſan in orbe duo,
Poſt obitum multorum, & funera acerba) peroptem
Quod ſupereſt curſus abſoluiſſe mei.

Coniugis mortem defleuit L. V. p. 211 ſqq. Initio Libri V. Germanis gloriam typographiae tribuit inventae. Ita enim p. 153. canit:

Nec mihi Germanus *(quisquis fuit ille) tacendus,*
(Si liceat famae credere, miles erat,)
Qui primus docuit perituros cudere libros,
Atque dedit Scribis poſſe carere malis;
Vna tot monſtrans hora renouare libellos,
Anno quot nequeant ſcribere mille manus;
Mira fides! ſpatio tot forſitan vnius anni,
Quot, niſi qui vincat Neſtora, *nemo legat:*
Inuento miles longe felicior illo
Quam fuerit monachus puluere tartareo.
Marmora niliacae *iam cedant cuncta papyro,*

Et

Et cedant chartis aera Corinthiaca:
Non eſt cur metuant ferrum nunc ſcripta, vel ignem;
Cogitur huic arti cedere tempus edax.
Si quaedam neglecta iacent, non ſunt tamen vlla
Hinc moritura, niſi quae meruere mori.
Quamuis ſunt multi qui iam dubitare videntur,
An proſit pulchra haec ars, noceatne magis;
Nempe quod hac vna renouentur peſſima ſcripta,
(Hi mala dant arti, quae tribuenda viris:)
Dum tamen eripuit tot pulchra volumina morti,
Quae mox aeterna nocte premenda forent
Multa agnoſcuntur cecidiſſe volumina, quae ſi
Extarent, rebus lumina magna darent
Manca ſimul nobis lacerataque plurima reſtant,
Debuerant fato quae meliore frui:
Aequum eſt auctori grates perſoluere dignas,
Atque eius laudes dicere promeritas:
Qui ſi mille annos forte editus ante fuiſſet,
Nulla forent criticis bella gerenda feris:
Nemo vsquam exemplaria ſic pugnare videret
Et transſcriptorum vulnera ſaeua pati.
Denique (iacturam dolor eſt meminiſſe fatebor,)
Haud ita trunca forent nunc monumenta virum &c.

In notis, hiſce verſibus ſubiectis, haec ad eorum illuſtrationem adtulit: Joannes Guttenbergus, Moguntinus, (Wimpfelingus Argentinenſem *fuiſſe tradit*) *equeſtri* (*ſi* Polydoro *credimus*) *dignitate vir, mirandam hanc artem inuenit An. Dom. 1440. Alii* Joanni Fauſto, *ciui etiam* moguntino, *alii* Laurentio Joanni harlemenſi *hanc palmam tribuunt: pro* Laurentio *pugnat acriter in* hiſtoria *ſua* batauica *vir doctiſſimus* Hadrianus Junius. *Nos rem in medio relinquimus. Quod de* Chinenſibus *nonnulli ſcribunt, habuiſſe illos Typographiae vſum ante* Germanos, *mibi vix credibile eſt; Certe ſi fuerit apud illos aliqua eiusmodi ars, erat tamen rudis admodum & imperfecta. Vid.* Paul. Jouii Hiſt. Lib. XIV. Melch. Guilandinum *in* Tractatu de Papyro,

ro, *& Hiſtoricos qui de rebus* indicis *ſcripſerunt*. Inſignem ſane iſtae adnotationes, carmini ſubiectae, hiſtoriae litterariae amatoribus adferre poterunt vtilitatem, cum virorum doctiſſimorum, qui omni tempore, in toto terrarum orbe inclaruerunt, breuem exhibeant notitiam. Cum vero eiusmodi adnotationes, vt ipſe fatetur, magna ex parte, prelo currente ſcripſiſſet, neceſſe habuit, abſoluto iam opere, quae ad vberiorem locorum quorundam explicationem facere videbantur, adiicere. Inueniuntur iſta *addenda*, a p. 275--342. Haec excipit *Catalogus auctorum veterum, quorum plerique in hoc opere vel notis laudantur, adducuntur* &c. ſecundum *ſeriem temporum*, notis hiſtoricis & criticis illuſtratus. Duplex adiicitur *index* alphabeticus, alter *Auctorum*, alter *rerum & verborum*. Dignum autem librum omnino exiſtimamus, qui Germanis facta noua editione fiat notior.

CIII.

LAZARI BAYFII *viri doctiſſimi*, Commentarius de veſtium generibus, & vocabulis in L. veſtis, ff. de auro & argento, ſeu re veſtiaria. Subiecta eſt & praefationi lex ipſa, quo facilius intelligatur, quid in toto libro tractetur. D. Eraſ. Rot. in Ciceroniano. *Supereſt* LAZARVS BAYFIVS, *qui vnico libello de veſtibus eoque non magno magnam laudem meruit, ſummamque ſpem de ſe praebuit*. in 8. pp. 81. excepto indice & erratis pp. 8.

Quo tempore, quoue loco editio haec nitida, & rara in lucem exierit, dicere non poſſumus, quandoquidem iſtius rei, nec vola nec veſtigium in libro ipſo deprehenditur. Si chartae & litterarum ſpectaueris elegantiam, *baſileenſes editiones* longe ſuperat, in Germania

mania tamen illam excuſam eſſe facile crediderimus. Sine dubio editionum, quae vnquam in lucem prodierunt, *ſecunda*, & ad archetypon *baſilëenſe*, *apud Joan. Bebelium* 1526. in 4. impreſſum, typis exarata eſt. Colligimus id e verbis, quae quinque erratis typographicis ſubiiciuntur: *Inuenies p. 63. non ſemel* peſagarii curſores: *opinor in* ἀυτογράφῳ pegaſarii *ſcriptum fuiſſe. Nos autem incitati fere vnicum exemplar, quod e* Baſilea *venit (quoniam ita continenter habebat) nihil mutare auſi fuimus. Et graeca quoque bis terue imperfecta citata offendes, quod an voluntate auctoris factum ſit, an ſcribae potius incuria, nihil habeo pronunciare.* Initium libri facit *auctorum catalogus, quorum teſtimonia adducit* LAZARVS, *praeter eos qui ab aliis citantur.* Illum excipit epiſtola dedicatoria ad Joannem Lotharingiae Cardinalem, & liber ipſe. In fine conſpicitur *Index graeco-latinus* in librum L. BAYFII *de re veſtiaria, per ordinem abecedarium.* Figurae autem, quae in aliis editionibus reperiuntur, heic locum non inuenerunt.

CIII.

LAZARI BAYFII Annotationes in Legem II. de captiuis & poſtliminio reuerſis, in quibus tractatur de re nauali, per authorem recognitae. Eiusdem Annotationes in tractatum de auro & argento legato, quibus veſtimentorum & vaſculorum genera explicantur. His omnibus imagines ab antiquiſſimis monumentis deſumptas, ad argumenti declarationem ſubiunximus. Item ANTONII THYLESII de coloribus libellus, a coloribus veſtium non alienus. *Baſileae* anno MDXLI (1541)

(1541) in 4. pp. 323. except. praemiſſ. & indice folior. 8.

Non nouam editionem, ſed ſecundam anni 1537. nouo ornatam tantummodo titulo & folio vltimo mutato exiſtimamus, cum illi, quam nominauimus, omni ex parte ſimilis eſt. In fine vltimi folii, haec leguntur verba: *Baſileae apud Hier. Frobenium & Nic. Epiſcopium an. 1541.* Prima editio prodierat *Paris. per Robert. Stephanum* an. 1536. in 4. quam deſcripſit Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver*, Tom. II. p. 503. Omnium optima eſt editio, quae *Paris. apud Robert. Stephanum* 1549. in 4. in lucem emiſſa fuit. Vid. Cl. Dauid Clement l. cit. p. 504. vbi etiam variae editiones libelli *de re veſtiaria*, & *de vaſculis*, nec non collectiones, quibus iſti libelli inſerti fuerunt, memorantur. Conf. *Recueil de litterature de philoſophie & d'hiſtoire*, *Amſterd.* 1730. in 8. p. 28 ſqq. Libro epiſtolion praemiſit Carolus Stephanus, medicus, ad lectores, in quo figuras nauium, veſtium, ac vaſculorum, quibus liber exornatus fuit, cum ex antiquiſſimis monumentis, tum maxime e vetuſtis marmoribus, quae tunc temporis Romae adſeruabantur, fuiſſe deſumtas, ait, ſed illis minime fidem eſſe adhibendam monet, vt ad vnguem effictas fuiſſe credant, etiam in ipſis marmoribus, cum marmora antiqua licet non nihil interdum habeant, quod artificis libidini potius, quam veritati reſpondeat. Id exemplo confirmat triremis, quae BAYFII iudicio, triremibus antiquorum non reſpondeat, cum ea ratione τετρακοντήρης in mari nauigare minime potuiſſet. Idem Carolus Stephanus tres BAYFII *de re nauali*, *veſtiaria*, & *vaſculari*, in adoleſcentulorum, bonarum litterarum ſtudioſorum, gratiam, in compendium redegit, & diuerſis temporibus in lucem emiſit. Diuerſas editiones recenſet Cl. Dauid Clement l. cit. p. 504 ſqq.

LAZARVS BAYFIVS, ex antiqua ſtirpe, apud Andes, patre magni nominis equite genitus, variiſque muneribus publicis, in Gallia functus, & Franciſci I. Galliae regis, ad Venetos, & nonnullos Germaniae principes, legatus fuit. Diem obiit ſupremum, aetatis anno LX. anno 1545. Lutetiae Pariſiorum. Vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 447. Antoine du Verdier *Bibliotheque de* France, *Lyon* 1585. in fol. p. 787. François la Croix du Maine *Bibliotheque de* France, *Paris* 1584. in fol. p. 287. Scaeuolae Sammarthani *Elogia* Gallorum p. 22. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique* l. cit.

ANTONII THYLESII Equitis coſentini, oratoris & poetae, Seculo XVI. celeberrimi, libellus *de Coronis* prodiit *Romae* 1525. in 4. quae editio perrara eſt. *Opuſcula* eius iunctim edita eſſe *Baſileae* 1545. in 8. teſtatur Thom. Hyde in *Catalog. Bibliothec.* bodleian. Tom. II. p. 205. Nonnulla illius *poemata* inſerta fuerunt à Jano Grutero *Deliciis poetarum* italorum Tom. II. p. 1154 ſqq. a Caſp. Dornauio *Amphitheatro ſapientiae ſocraticae ioco-ſeriae* Tom. I. p. 112. 173 236. 664. Conf. Nicol. Toppi *Biblioteca* Napoletana, *Napoli* 1678. in fol. p. 213.

CV.

FRANCISCI MARII GRAPALDI de partibus aedium Dictionarius longe lepidiſſimus nec minus fructuoſus.

Beatus Arnoaldus: Seleſtatinus.

Laudantur monumenta vel caduca
Vt Pori domus alta: Apollinisque
Ex auro ſtatua: Herculisque gades:
Et fanum triuiae ſacrum Dianae

Nome-

Nomen quo tulit impius cremator:
Aut Memphitica Pyramis ſepultae
Quam ſtruxiſſe ferunt puellae amantes:
Mauſoli quoque Cariae tyranni
Inſtructum aere pendulum ſepulchrum:
Vitam quaeque dabant vel architectis:
Aedes: atria: porticus: columnae:
Quae nullos meruere vt haec honores
Conſtructa ingenii ſagacitate.
Laudata ingenioſioribusque.
Quae conſpecta tibi: ſcio placebunt.

in 4. folior. 120. ſi titulum & indicem praemiſſum folior. 15. exceperis.

In fine editionis, cuius inſignem teſtantur raritatem Cl. Joan. Vogtius in *Catalog. libr. rarior.* p. 316. & *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthenii *Regiomont.* 1751. in 8. p. 179. haec typographi leguntur verba: *Finivnt libri* F. GRABALDI *de partibus aedium cum regeſto vocabulorum impreſſi in vrbe* Argentina *per Induſtrium* Joannem prysz *In aedibus Luſtri vulgo* zum thiergartten *Anno ſalutis M. CCCCC. VIII.* (1508). His verbis inſignia ſua adpoſuit typographus. FRANCISCVS MARIVS GRAPALDVS, parmenſis, hoc opus ſuum, quo per optimas diſciplinas, perornatum diligenti cultura ingenium demonſtrauit, illoque longe lateque nominis famam propagauit, illuſtri viro principi Horlando Marchioni Pallauicino dicauit. In duos diſtinctum eſt libros, quorum alter praeter praefationem, decem abſoluitur capitibus, in quibus deſcribuntur ſequentes domus partes, *parietes*, *veſtibulum*, *ianua*, *atrium*, *periſtylium*, *cauedium*, *pluteus*, *ciſterna*, *fons*, *vinaria & penaria cella*, *Hortus cum hippodromo & nemuſculo*, *piſcina*, *leporarium*, *ſtabulum*, *auiarium*, & *cors*, *balneum*, & *thermae*. Duode-

 cim

cim libri alterius capita ponunt ob oculos, *ſcalas, contignationem, pauimenta, proceſtrium, baſilicam, coenaculum, coquinam, gynaetium, cubiculum, valitudinarium, ſacellum, bibliothecam, armamentarium, granarium, turrim* & *tectum*. Haec omnia, ex omni antiquitate eruta, multis veterum auctorum teſtimoniis illuſtrantur, confirmanturque. Prima editio prodiit *Parmae ſumtibus Antonii Quintiani* anno 1500. quam ſecunda auctior & emendatior excepit *Parmae* 1506. in 4. Ad illam, haec, quam manibus verſare nobis licuit, exſcripta eſt. Haud igitur ſatis adcurate Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. II. p. 194. illam *ſeptimo, poſt primam, anno* prodiiſſe ſcribit, praefatione GRAPALDI permotus, quae ex editione *parmenſi* 1506. transſcripta fuit. Praeter iſtam GRAPALDI praefatiunculam, exſtat etiam in noſtra editione Barnardini Saxoguidani *epigramma*. FRANCISC. MARII GRAPALDI *Epigramma*, ad Horlandum Marchionem Pallauicinum, & Philippi Beroaldi, bononienſis, in laudem Operis *epigramma*. In fine Libri II. hoc Georgii Anſelmi Nepotis legitur *Tetraſtichon*.

Priſca fides ſileat radiantia tecta Neronis
Luculi *nitidas marmora ſecta domos*
Maius opus ſtruxit MARIVS *cui liuor & ignis*
Ipſaque non poterit longa nocere dies.

Recentiores editiones, quae vero omnes admodum rarae ſunt, recenſentur a Cl. Joan. Vogtio l. cit. a Daniel. Gerdeſio in *Florileg. libr. rar.* p. 114. in *Catalogo Bibliothec.* Daniel. Salthen. l. cit. & p. 496. Cum nonnullae editiones e. g. *dordracenſis* 1618. in 8. titulo *Onomaſtici de partibus aedium* inſcribuntur, in *lexico eruditorum* Tom. II. col. 1130. liber *de partibus aedium*, & *Onomaſticon*, diuerſa eſſe opera exiſtimantur.

De FRANCISCO MARIO GRAPALDO, poeta, qui a Julio II. pontifice ſeculo XVI. laurea corona donatus

natus fuit, vid. Paul. Iouii *Elogia doctorum virorum* p. 143 ſqq. vbi illum fato functum eſſe in patria, (Parmae) ſcribit, poſt quinquageſimum aetatis annum, *quum interiores meatus emittendo lotio, globoſior calculus obſtruxiſſet.* De eius *ſcholiis in* Plautum, doctrina plenis, quae nonnullis Plauti editionibus, adiiciuntur, vid. Principis eminentiſſ. ANGEL. MARIAE QVIRINI *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia, *eiusque ditione paullo poſt typographiae incunabula florebat* P. I. *Brix.* 1739. in 4. form. mai. p. 30 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 94 ſqq. Conf. Ioſ. Simleri *Bibliotheca* p. 203. Pier. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II. p. 1300. Ioannes Matthaeus Toſcanus in *Peplo* Italiae L. II. p. 424. edit. Io. Alb. Fabricii, hoc in eum, & eius librum *de partibus aedium*, ſcripſit epigramma:

Pierio MARIVS *poſtquam de vertice doctas*
Deduxit faciles in ſua vota deas:
Artis opus mirae, ſublimes condidit aedes,
Degat vti digno turba nouena loco.
Grata cohors vati decreuit, tempus in omne
Viuat vti MARIVS *cum* MARI*oque domus.*

Huic adiungimus elogium, quo illum condecorauit Ioannes Latomus, apud Paullum Iouium l. cit.

Colluſtrans amplas MARIVS *quas ſtruxerat aedeis*
Extulit artificem mors ſtupefacta manum.
Quae tamen, vt bile iuſto feruentior atra,
Subridens, tumulum (dic, ait) hoſpes, vbi?
Iam video coeca es, nedum (intulit ille) maligna:
Pro tumulo erexi hanc inuidioſa domum.

CVI.

JOANNIS FABRI, *Bambergenſis, Medici Romani*, In Imagines Illuſtrium Ex Fuluii Vrſini Bibliotheca, Antuerpiae a Theodoro Gallaeo expreſſas Commentarius. Ad Illuſtriſſimum & Reverendiſſimum Dominum Cynthium Aldobrandinum Cardinalem S. Georgii, &c. *Antuerpiae ex officina Plantiniana, Apud Joannem Moretum MDCVI.* (1606.) in 4. form. mai. pp. 88. ſi titulum, dedicationem & indicem 7. fol. non numeraueris.

Cum Fuluius Vrſinus, ex theſauro ſuo, *Illuſtrium imagines*, quas multos annos, maximis ſumtibus ſibi comparauerat, in lucem edere conſtituiſſet, & ideo cum Theodoro Gallaeo communicaſſet, vt aeri eas incideret, ſimul Gaſparem Scioppium rogauit, vt interpretationem quamdam breuem, litteris mandaret, quae vna cum iconibus in lucem prodire poſſet. Conſcripſit etiam Scioppius, qui ſaepius apud Fuluium in aede farneſiana, marmorea ſigna, tabulas, gemmas, ac numiſmata, ex quibus Gallaeus imagines expreſſerat, ante oculos & in manibus habuerat, nonnulla, quae ad declarandas illas, non parum lucis adferre poterant. Sed mortuo poſtea Fuluio Vrſino, cum neque illi, quibus theſauri fuluiani, ſiue ſupellectilis antiquae a Cardinale Farneſio, commiſſa erat cura, niſi elapſo demum biennio, ad ſua Scioppio reſtituenda ſchedia induci poſſent, & Scioppius ipſe grauioribus negotiis eſſet implicitus, omnis illa imaginum declarandarum cura depoſita fuit. Cum autem Marcus Velſerus, auguſtanus, Scioppium ſaepius rogitaret, vt ne Gallaeo, qui maximas in hoc opus impenſas fecerat, ſuum illud de republica bene merendi ſtudium, fraudi ac damno eſſe pateretur, quod omnino futurum cenſeret, ſi nudae ac velut mutae imagines ederentur, Scioppius tandem his precibus permotus, JOANNI FABRO, bam-

bambergenſi, Germano, Medicinae Doctori atque Profeſſori in Academia romana, & Simpliciario pontificiô, id negotium iniunxit, vt, quoniam ſaepiſſime cum illo, apud Fuluium Vrſinum fuiſſet, & ipſe etiam iſta antiquitatis monumenta manibus ſaepe tractaſſet, notas tam ſuas latinas, quam Fuluii hetruſcas, diligenti lectione recognoſceret, atque nonnulla quae deeſſe forſitan viderentur, adderet, alia autem ſuperflua, & minus neceſſaria praecideret. Et inde iſte *Commentarius* enatus eſt, cuius titulum adſcripſimus, qui nunc inter libros rariores, haud vltimum occupat locum. Conf. die *critiſche Bibliothek* Tom. I. p. 229 ſqq. Fuluii Vrſini *imagines* a Gallaeo expreſſae aere, ad quas hic *Commentarius* ſpectat, primum prodierunt *Venetiis* 1570. in fol. vid. Joannis Fabricii, *Hiſtoria Biblioth.* fabric. P. III. p. 75 ſqq. Secunda priore multo auctior editio, hunc praefixum habet titulum: ***Illuſtrium imagines, ex antiquis marmoribus nomismatib. & gemmis expreſſae quae exſtant*** Romae ***maior pars apud*** Fuluium Vrſinum. Theodorus Galleus ***delineabat*** Romae ***ex Archetypis incidebat*** Antuerpiae MDXCIIX. (1598) ***Antuerpiae ex officina Plantiniana ſumptibus Theodori Gallaei*** in 4. folior. 158. Deſcribitur illa editio, quae 151. tabulas aere expreſſas complectitur, ab auctore der *critiſchen Biblioth.* P. I. p. 213 ſqq. Qua ratione factum fuerit, vt a JOANNE FABRO XVII. imagines deſcriptae fuerint, quae in Gallaei collectione aere expreſſa non inueniuntur, ignoramus, forte *tertia* exſtat editio, quae hiſce XVII. imaginibus auctior eſt. Sunt autem M. Agrippa L. F. Antiochus Commagenorum rex, Aratus ſicyonius, Archelaus Macedo, C. Caeſar, Auguſti nepos, L. Caeſar, Auguſti nepos, Cimon, P. Cornelius Scipio Naſica, Cratippus, Germanicus, Leander, L. Liuinius Regulus, Nero Claudius Caeſar, Nicomedes, Cn. Pompeius, Tmolus Heros, & Cicero, ab illo, qui in collectione an. 1598. delineatus conſpicitur, diuerſus.

CVII.

Epitome Theſauri Antiquitatum, hoc eſt, Impp. Rom. Orientalium & Occidentalium Iconum, ex antiquis Numiſmatibus quam fideliſſime deliniatarum. Ex Muſaeo JACOBI DE STRADA *Mantuani Antiquarii. Lugduni apud* JACOBVM DE STRADA *&* *Thomam Guerinum MDLIII.* (1553) *cum Priuilegio Regio* in 4. pp. 359. ſi dedicationem, praefationem, indices & priuilegium folior. 46. & dimid. exceperis.

Incredibile dictu eſt, quam rara huius libri haec ſit editio. Omnium prima eſt, quae, vt ex titulo patet, ipſius STRADAE ſumtibus prodiit. Quae enim Philippus Labbeus in *Bibliotb. nummaria* p. 259. de JACOBI STRADAE *Theſauro antiquitatum*, *Lugduni* 1551. in lucem emiſſo, ſomniauit, nullius plane ſunt momenti, cum eiusmodi editio nullibi reperiatur. Conſtituerat JACOBVS DE STRADA, magnum opus, quatuor Tomis, in lucem edere, vbi Imperatorum ſingulorum vita, longa prolixaque oratione traderetur, & ad finem vitae, cuiusque Imperatorum, Numi, illorum effigie ſignati adponerentur. Peragrauit eam ob cauſſam, omnes fere Italiae regiones, Galliam, & magnam Germaniae partem, veteresque numos, inſigni cura atque ſollertia conquiſiuit, eosque partim ipſe delineauit, partim ab aliis delineandos curauit. Quae vero cauſſa fuerit, vt hoc opus laborioſiſſimum, ad vmbilicum fere, vt ipſe ſcribit STRADA, perductum, lucem non viderit publicam, ignoramus. Adſeruantur in bibliotheca caeſarea vindobonenſi decem codices manu exarati in folio, in quibus a STRADA numiſmata antiqua, & quidem pleraque rariſſima, incredibili ſtudio, & elegantia depicta inueniuntur. Duo volumina, numiſmata conſularia, tria, Principum romanor. a C. Jul. Caeſare, ad Claudium gothicum

gothicum numiſmata latina, tria eorumdem graeca, & duo reliquorum Imperatorum, cum aliquot barbaris, Petro Lambecio teſte Tom. I. *Commentar. de Bibliotheca* vindobonens. p. 75 ſqq. ob oculos ponunt. Inter cimelia ſua, refert Bibliotheca ducalis gothana opus JACOBI DE STRADA numiſmaticum XXXI. voluminibus in fol. elaboratum, in quo rariſſimi numi romani conſulares, & imperatorii, ſtupendo labore, & arte mirabili, & ingenti, vt Seckendorfio quidem, in epiſtola ad Andr. Boſium videtur, Antonii Comitis Fuggeri ſumtu, circa annum 1550. delineati conſpiciuntur. Numos depictos eius operis ſingulos, ſingulis coronatis conſtitiſſe, ex Occonis Epiſtola mſ. ad Amerbachium apud Carol. Patinum, in *Introduct. ad Hiſtor. numiſmat.* Cap. XXIIII. p. 188. refert Burcard. Gotthelf. Struuius, *in introduct. in notit. rei litterar. & vſum Bibliothecarum* Cap. IIII. §. VIIII. p. 139. edit. 1715. Luculentam iſtius operis dedit deſcriptionem Erneſt. Salom. Cyprianus, in *Catalogo Codicum mſtor. Bibliothecae* gothanae .p. 83 ſqq. Habemus anonymi cuiusdam introductionem in rem numariam, mſtam, in qua codices iſti gothani, hac ratione deſcribuntur. *Dieſe XXXI. Folianten ſind das vornehmſte Cimelium ſelbiger Bibliothek.* STRADA *hat in dieſem Werke die numos weitläufftig vnd gros abgezeichnet, alſo, daß eine iede figura numi, eine viertel Ele in diametro hat. Nun hat wohl* STRADA *dadurch vornehmlich intentiret, daß man die zarten figuren ſo auf numis vorkommen, ſo wenn ſie gros abgeriſſen würden, leichter erkennen koenne, doch iſt ſolches ein ſo koſtbares werk daß es ſowohl mehr vor Principes vnd zur Curioſité als zu ſonderbaren Nutzen dienet. Denn es führet* Lambecius *an daß ein ieder Riß eine krohne gekoſtet. Es ſind aber dieſe verſchiedene Tomi zu* Gotha *dergeſtalt eingetheilet daß in etlichen Tomis numi conſulares, in andern numi Imperatorum, vnd zwar per ſeriem & ordinem Imperatorum beſchrieben ſind. Eine Beſchreibung iſt nicht dabey, ſondern* STRADA *hat blos eine*

 Prae-

Praefation vorgeſetzt. Der Band dieſes Werks zeigt, daß ſie ehemals in der bayeriſchen *Bibliothek zu* München *geſtanden, denn ſie ſind in regal folio, vnd iſt auf jeden Buche Herzog* Albertus *in* Bayern, *auf Gold zu ſehen. Daß ſie nach* Gotha *gekommen, iſt im dreiſigiahrigen Kriege geſchehen, da* München *von* ſchwediſchen *Trouppen eingenommen vnd geplündert wurde, da waren in der* ſchwediſchen *Armee viel* ſächſiſche *Herren, die lieſen aus der* bayeriſchen *Bibliothek viel Cimelia in ihre Lande führen, wie man denn in der Bibliothek zu* Waimar *verſchidne Cimelia Codicum vnd Bücher aus der* bayeriſchen *Bibliothek findet.* De codicibus iſtius operis manuſcriptis, qui in Bibliotheca regia dresdenſi & Electoris Bauariae monacenſi adhuc exſtare dicuntur, vid. Joan. Albert. Fabricii ***adnotat. ad*** Anſelmi Banduri ***Bibliothecam numariam, Hamburg.*** 1719. in 4. p. 10. Sed ad *epitomen* redeamus. Illam ex magno iſto opere confectam eſſe, ipſe teſtatur IACOBVS DE STRADA, in praefatione. Inſcripſit illam nomine illuſtriſſimi Comitis a Kirchberg & Weiſſenborn, D. Jo. Jacob. Fuggeri *πανάριστου*. Auſpicatus eſt librum a Julio Caeſare ordinemque Imperatorum ſubdita hiſtoria eorum breuiſſima, aduocatis eorum propinquis & affinibus, qui iure ſanguinis imperium ſibi vindicare potuerunt, interiectisque Orientis Imperatoribus, & interpoſitis tyrannis multis, nominatisque feminis illuſtribus, quae imperium adfectarunt, ad Carolum V. vsque perſequutus eſt. Imagines Imperatorum pro ratione temporum, quibus liber prodiit, ſatis quidem nitide, ſed ex Anſelmi Banduri, in ***Bibliotheca numaria*** p. VII. edit. ***paris.*** ſententia, ***impolite, & aliquoties imperite confictae, & buxo expreſſae*** fuerunt. Hanc etiam ob cauſſam, hoc opus, magnopere olim commendatum, nunc ***piperi condendo, quam illuſtrandae veteri hiſtoriae vtilius*** Bandurio videtur. Ceterum haec editio, litteris nitidiſſimis, in officina Joannis Tornaeſii exſcripta fuit. ***Romae*** librum recuſum eſſe anno 1557, teſtatur Caſpar. Sagit-

Sagittarius, in *introduct. in Hiſtor. eccleſ.* Tom. I. p. 592. not. (a). In Heluetia editionem curauit Andreas Geſnerus *Tiguri* 1557. in 8. E latino ſermone in gallicum tranſtulit Joan. Louveau, aurelianenſis, quam verſionem ipſe JACOBVS DE STRADA hoc titulo in lucem edidit. *Epitome du Threſor des antiquitez, c'eſt à dire pourtraicts & medailles des Empereurs tant d'Orient que d'Occident. Lyon* 1553. in 4. vid. Anſelm. Banduri l. cit. Secundam quidem libri partem, in qua auerſae numorum imagines contineantur, ſe editurum in praefatione & dedicatione promiſerat auctor, ſed hiſce promiſſis ſuis haud fecit ſatis. Conf. Joſ. Simleri *Biblioth.* p. 324.

CIIX.

Opera MAR. ANT. SABELLICI: Quae Hoc Volumine Continentur. Epiſtolarum familiarium: libri XII. Orationes XII. De ſitu Venetae vrbis: libri tres. De Venetis magiſtratibus: liber vnus. De praetoris officio: liber vnus. De reparatione latinae linguae: libri duo. De officio ſcribae: liber vnus. De Vetuſtate Aquileiae: libri ſex.

Poemata.

Genethliacum Venetae vrbis vnum. De apparatu Venetae vrbis poema vnum. De Vicetiae (Vicentiae) ortu & vetuſtate vnum. De Italiae tumultu vnum. De Coriolani luctu vnum. de Munitione ſontiaca. De incendio carnico vnum. De barionae Cymba vnum. De Hunnii origine vnum. De inuentoribus artium vnum. De laudibus

dibus Deiparae virginis Elegiae. XIII. *Gratia &* *priuilegio.* in fol. folior. 136. & 72.

In fine codicis, qui raritate commendabilis eſt, haec leguntur typographi verba: *Expliciunt libri epiſtolarum familiarium, & orationes* MAR. ANT. SABELLICI *vna cum poematibus foeliciter Impreſſi* Venetiis *per* Albertinum de Liſona. Vercellenſem *M. CCCCC. II.* (1502). *Die XXIIII. Decembris. Cum gratia & priuilegio.* Memorant iſtam editionem Michael Maittaire in *Annal. typographic.* Tom. II. p. 160. Niceron in *Memoires* Tom. XX. p. 52. Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 469. Chriſtian. Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinitat.* L. XIIX. p. 397. Schoettgenium autem, hanc editionem oculis non conſpexiſſe, ex illo adparet, quod hac editione *Opera* SABELLICI *coniunctim* prodiiſſe ſcripſit. Rectius *opera* tantum *aliquot* SABELLICI in illa reperiri, monuit iam Simlerus l. cit. Conf. *Bibliotheca* hamburgenſis *hiſtorica* Centur. X. p. 233.

Epiſtolarum familiarium libros XII. dicauit MARCVS ANTONIVS SABELLICVS, Antonio Mauroceno Equiti aurato.

Orationes, quas nomine Equitis aurati, Antonii Lauretani, Patricii veneti, inſcripſit, numero ſunt *duodecim*, quatuor nimirum encomiaſticae 1. *de laudibus poeticae artis, in* Flaccum Horatium. 2. *de laudibus hiſtoriae in* Tit. Liuium. 3. *de laudibus eloquentiae in* M. Tullium. 4. *de praeſtantia latinae linguae in* Plautum. Duae funebres 5. *in funere* Zachariae Barbari, *Equitis, & Procuratoris diui* Marci, *coram Principe & Senatu* Venetiis. 6. *In funere* Benedicti Rugii, *regii Oratoris*, (Alfonſi Regis neapolitani) *coram Principe, &* veneto *Senatu.* Hae duae *orationes*, in *Orationibus clarorum hominum, vel honoris officiique cauſſa, ad Principes, vel in funere de virtutibus eorum habitis, in academia veneta* 1559. in 4. nec non in editione re-

petita

petita *pariſina* 1577. in 16. reperiuntur. Inſertae etiam fuerunt *Orationibus funebribus, in morte pontificum, Imperatorum, Regum, Principum* &c. *habitis, a legatis, viriſue ſuae aetatis doctiſſimis, Hanou.* 1613. in 8. & quidem prior p. 150-- 154. poſterior p. 224--230. Sequuntur tres orationes progymnaſticae 7. *de origine & incrementis philoſophiae,* Venetiis *recitata, frequenti philoſophorum conuentu in gymnaſio* rivoaltino. 8. *de cultu & fructu philoſophiae* Venetiis *recitata,* in eodem gymnaſio, *frequentiſſimo philoſophorum conſeſſu.* 9. *de vſu philoſophiae* Venetiis *recitata in* eodem gymnaſio, *celebri philoſophorum conuentu.* Tres orationes panegyricae & encomiaſticae 10. *de origine & auctu religionis,* Veronae *recitata, celeberrimo Minoritarum conuentu, magiſtratibus vrbis, cum parte ciuitatis multo maxima aſtantibus.* 11. *in feſtum diem* Vincentii *martyris,* Vincentiae *recitata, celebri conuentu magiſtratuum & vniuerſae ciuitatis.* 12. *de Sacerdotii laudibus,* Venetiis *recitata, frequenti ſacerdotum conſeſſu, in nouam liturgiam.* Emendatione quadam indigent, quae in *lexico eruditorum,* Tom. IIII. col. 7. de *XII. orationum* SABELLICI *libris* leguntur. Eodem praeterea loco, *orationes* in Zachar. Barbarum, & Benedictum Rugium, haud ſatis adcurate, ſeorſum adducuntur, cum iam inter *XII. orationes* inveniuntur.

Tertium in codice noſtro occupat locum *Hiſtoria de* Venetae *vrbis ſitu, & vetuſtate,* quam Hieronymo Donato, *viro omnibus diſciplinis ornatiſſimo,* dicauit. Abſoluti fuerunt libri III. a SABELLICO an. 1492. Multa ex illis, non nominato SABELLICO, transſcripſit in hiſtoriam ſuam venetam Franciſcus Sanſouino, quam euulgauit titulo: *delle coſe notabili che ſono in* Venezia. *In Venezia* 1561. in 8.

Libellum *de* venetis *magiſtratibus,* Auguſtino Barbadico, *inclyto* Venetiarum *principi* conſecratum, prima vice euulgauit *Venetiis per Anton. de Strata* an. 1488.

1488. in 4. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 504. In fine noſtrae editionis, hoc ad lectorem Petri Benedicti legitur epigramma:

Qui modo res venetas, *primamque ab origine gentem*
Tempora lector adhaec ſcripſit tibi rite SABELLVS
Subiicit ecce breui nunc publica iura libello,
Atque magiſtratus mores regimenque forumque
Ordinibus digeſta ſuis: quae candide lector
Omnia ſollicita quum mente euolueris ipſa
Luminibus ſubiecta tuis erit vrbis imago.

Libellus *de praetoris officio* anno 1481. ad finem perductus, Antonio Cornario, *philoſophiae ſtudiis eminentiſſ. Praetori* vicentino, dicatus eſt.

Dialogus *de latinae linguae reparatione*, nomine *magnifici & praeſtantis viri* Marci Antonii Mauroceni, *Patricii* veneti, *Equitis ſplendidiſſimi* munitus eſt. Cum opuſculo *de Officio Praetoris*, & *de* venetae *vrbis Situ*, *Venet.* an. 1494. in 4. editum eſſe, teſtatur Niceron in *Memoires* Tom. XII. p. 162. Colloquuntur Sauariſius, SABELLICVS, & Guarinus. In *dialogi* fine, hoc ad Antonium Moretum, brixienſem, SABELLICI legitur epiſtolion:

M. ANTO. SABELLICVS Ant. Moreto Brixienſi. *Sal.*

Librum de latinae linguae reparatione: quem toties efflagitaſti: miſi tandem Morete *vir humaniſſime: nec aliud fuit in mora: quam conſilium: ſciebam ego in celebri emporio homini negocioſo vix tantum ocii dari: vt tris de ſitu vrbis libros: vnumque de praetoris officio: quos tibi cognoſcendos tradidi: tam breui perlegeres: ſed tu contentus credo illorum indicibus: vt es in eos: qui ſacra colunt litterarum egregie officioſus ad hanc anhelabas lectionem: quae illuſtrium virorum laudem contineret: verum meminiſſe oportet hos inter ſe libros cognatos eſſe: ac tua opera velut inplumes pullos ex eodem nido deuolaſſe: quare magnopere abs te peto ne*

ne patiaris illis: quod & egypti *filiis euenire: ſed aut per te rogo viuant omnes: aut nox vna opprimat. Vale.* Illud excipit

Dialogus *de Officio Scribae*, inter Calphurnium, SABELLICVM, & Aurelium.

Initio libri *de vetuſtate* Aquileiae, quem Joanni Hemo, venetarum *copiarum aduerſus* Ferrariae *ducem, prouiſori generali* dicauit, hoc Cynthii ad SABELLICVM conſpicitur epigramma.

Donec ſaecula colligata faſtis
Extabunt latiis: Forum manebit
Juli Caeſaris *altius ſub orbe*
Inuicto Venetorum *& vniuerſae*
Terrai domino: quod ore docto
Immortale facis SABELLE MARCE:
Qui maior Fabio *es: minor nec* Arpis
Cui paean fauet: iſthmiae Diones
Pallentes quoque blandiuntur vndae
Viuas neſtoream *precor ſenectam.*

Libro primo *de vetuſtate* Aquileiae, auſpicatus eſt hiſtoriam. Liber ſecundus *patriae* inſcribitur *vetuſtas.* Liber tertius Hunnicum *bellum*, Liber quartus, *bellum* Longobardicum, Liber quintus *bellum domeſticum*, & liber denique ſextus *bellum* Turcicum inſcriptus eſt. Illius in fine Joannes Petrus Valerianus bellonenſis haec adpoſuit carmina:

Quisnam Muſa probatus eſt ad vnguem?
Sinceriſſimus omnium SABELLVS.
Scit quisnam omnia: quae fuere quae ſunt?
Peritiſſimus omnium SABELLVS.
Quis dat ſingula, quae fuere, quae ſunt?
Facundiſſimus omnium SABELLVS.
Quis linguae auſoniae exprimit nitorem?
Latiniſſimus omnium SABELLVS.
Quis nunc omnibus eſt ferendus ante?
Praeſtantiſſimus omnium SABELLVS.

Eius-

Eiuſdem.

Edere ſi magnum eſt facta inuidioſa SABELLI

Quantum erit inuidiam, quod ſuperauit: opus?

Niceron in *memoires* Tom. XII. p. 156. de hoc poſteriore SABELLICI opere, ſententiam ſuam hiſce expoſuit verbis: *Il y a bien des contes, dans cet ouvrage, qui n'eſt qu'un cahos, ſans ordre & ſans methode. Il lui fit cependant honneur dans le* Frioul, *à la gloire duquel il l'avoit entrepris.* Haec autem, quae deſcripſimus, proſaica opera, primam collectionis rarioris conſtituunt partem. Ex illis Andreas Schottus, Italiae ſuae *illuſtratae* inſeruit Libros III. *de* Venetae *vrbis ſitu* p. 1 ſqq. & libros VI. *de vetuſtate* Aquileiae p. 51 ſqq. Iidem libri reperiuntur etiam in Petri Burmanni *Theſauro* Italiae & quidem ille Tom. V. cui adiectus eſt liber *de* venetis *magiſtratibus*, libellus *de praetoris officio*, & dialogus *de ſcribarum officio*; hic vero exſtat Tom. VI.

Secunda collectionis pars, complectitur *poemata*, quae hoc nouo ornantur titulo: *Poema.* M. ANTONII SABELLICI. *Genethliacum* Venetae *vrbis: ad* Georgium Cornelium *Equitem. De apparatu* Venetae *vrbis. poema vnum. De* Vicetiae *ortu & vetuſtate ſeu* Vicentinus *Crater. Poema vnum. De* Italiae *tumultu. poema vnum. De domus deflagratione. Poema vnum ad* Cipicum Coriolanum. *de munitione* ſontiaca. *poema vnum. De caede* ſontiaca. *Poema vnum.* (Deſcribit Sabellicus ingentem cladem, qua Chriſtiani a Turcis anno 1477. ad fluuium Sontium, (*Liſonzo*) in Carniola, proſtrati fuerunt). *De incendio* carnico. *Poema vnum.* (Depingit Carniolae calamitatem, in qua Turcae omnia igne ferroque vaſtauerant). *De* Barionae *cymba. Poema vnum.* (Idem poema alio titulo inſcribitur: *in naufragantem diui* Petri *Cymbam*). *De* Hunnii *origine. Poema vnum.* (Per Hunnium intelligit vrbem vtinenſem *Vdine*). *De inuentoribus artium. poema*

poema vnum. De laudibus diuae virginis. Elegiae XIII. Ex iis *poematibus* apud Andream Schottum reperiuntur l. cit. p. 35. *Genethliacon* venetae *vrbis*, p. 42. *de Adparatu* venetae *vrbis*, & p. tandem 103. *Carmen de* Vincentiae *ortu*, *& vetuſtate ſeu* vicentinus *Crater.* Duo priora exſtant etiam in *Theſauro Scriptor. & Antiquitat.* Italiae Tom. V. & poſterius Tom. VI. Cum anno 1613. *Hamburgi*, Joan. Matthaei lunenſis (*Luna* celebris olim Hetruriae vrbs, hodie *Sarzana*) libellus *de rerum inuentoribus*, *ex recognitione* Aug. Juſtiniani, *Epiſcopi* nebienſis, in 8. recuderetur, illi ob argumenti ſimilitudinem SABELLICI poema, *de artium inventoribus* additum fuit. Quod ad collectionis, quam deſcripſimus, formam exteriorem adtinet, litterarum characteres romani, quibus exſcripta eſt, ſatis quidem nitidi & luculenti ſunt, omne tamen opus mendis typographicis mirifice commaculatum eſt. Inſignis eorum *catalogus*, adiectus eſt libro, in fine, vbi *impreſſio ſaltuatim & tumultuoſe recognita* dicitur.

CVIIII.

Enneades MARCI ANTONII SABELLICI Ab Orbe condito Ad inclinationem Romani Imperii. In fol. formae max. foliorum 477.

Diſtribuit MARCVS ANTON. SABELLICVS, hiſtoriam, quam ab orbe condito, ad Arcadii vsque obitum conſcripſit, in ſeptem partes, quarum quaelibet, nouem complectitur libros, vnde illis *Enneadum* titulus impoſitus fuit. Codex, quem manibus noſtris verſamus, nitide litteris romanis impreſſus, typographi, aut bibliopolae, neſcimus cuius, inſigne in fronte gerit. Hiſtoriae ipſi praemittitur SABELLICI ad Auguſtinum Barbadicum *ſereniſſ.* Venetiarum *principem epiſtola*, & cuiusque libri, *ſeptem* ENNEADVM, *elenchus.* In fine reperitur SABELLICI *epiſtola* ad De-

Democritum, in qua illum rogat, vt ſua fide & induſtria, id efficere velit, vt lucubratio haec, maneat inoffenſa, ab omni opificum iniuria, inſtando, monendo, ſingula penſitando, vt ſartum & tectum inde opus, omnique ex parte emaculatum in lucem prodeat. Laudat praeterea Bernardinum Cadolum, monachum camaldulenſem, virum diuinarum humanarumque litterarum impenſe doctum, & ex brixiana illa probitate, quam Plinius celebrat, multum referentem, cuius in primis opera ſe vſum praedicat, in iis quae ad ſacram adtinent hiſtoriam. Hanc *epiſtolam* excipit *Regiſtrum*, & Auguſtini Barbadici, Venetiarum Ducis *priuilegium*, quod heic, cum typographorum ſubſcriptione, integrum adponimus.

Auguſtinus Barbadico Venetiarum Dux.

Quum eruditiſſimus vir: & de latina lingua optime meritus: MARCVS ANTONIVS SABELLICVS: *qui publice profitetur in hac vrbe noſtra: hiſtoriam omnium gentium a primordio mundi ad inclinationem vsque* romani *imperii conſcripſerit: quam ad vſum legentium ſumptuoſo apparatu imprimi fecit: humiliter petiit vt ſibi publico decreto caueatur: ne quis in XV. proximos annos id opus imprimere audeat.*

Infra ſcripti domini Conſiliarii volentes morem gerere praefato excellentiſſimo viro MARCO ANTONIO *& praeſertim ob operis excellentiam. Statuerunt: & decreuerunt: & ſic ſtatuunt & decernunt: vt in XV. annos nemo: aut* Venetiis: *aut in locis* venetae *ditionis: poſſit id opus imprimere: aut imprimi facere: ſeu alibi impreſſum venale proponere, niſi* SABELLICO *ipſo volente ſub pena ducatorum centum & librorum amiſſione: quoties aliquis contra fecerit; quorum pars vna accuſatori detur: altera ipſi* SABELLICO: *ad quem res ſpectat: reliqua coenobio pietatis.*

Conſiliarii.

Dus. Marcus Barbo.
Dns. Marcus Bollani.

Dns.

Dns. Nicolaus Triuiſanus.
Dns. Petrus Balbi *&*
Dns. Franciſcus Fallerio *viceconſiliarius.*

Verba typographorum haec ſunt: *Impreſſum* Venetiis *Per* Bernardinum *&* Matheum Venetos. *Qui vulgo dicuntur* Li Albaneſoti. *Anno Incarnationis Dominice M. CCCC. XCVIII.* (1498.) *Pridie Calendas Aprilis regnante Inclito* Auguſtino Barbadico *Sereniſſimo* Venetiarum *Principe. Feliciter Diuque & Fauſte ſuperſtite. Diu.* His verbis typographi inſignia adiuncta ſunt. Inſignem iſtius editionis, omnium primae, raritatem teſtatur Theophilus Sincerus in der *neuen Sammlung von lauter alten vnd raren Büchern* P. VI. p. 532. Omnis autem *Rhapſodiae hiſtoriarum*, complectitur illa, partem tantummodo primam, ſiue *Enneades VII.* priores. Secunda pars, quae *tres Enneades*, & *quartae libros duos* priores ob oculos ponit, Secul. XVI. in fol. primum edita fuit. Eius in calce typographus haec adpoſuit verba: M. A. COCCII SABELLICI *Rapſodiae Hiſtoriarum ab orbe condito Enneadis vndecimae liber ſecundus finit. Impreſſum* Venetiis *per Magiſtrum* Bernardinum Vercellenſem *anno M. D. IIII.* (1504) *Die XX. Octobris. Cum Priuilegio.* Vid. Niceron *Memoires* l. cit. p. 164. Theophil. Sincerus l. cit. In ſecunda parte, hiſtoria ad annum vsque 1504. producta eſt. Quae Paulli Jouii de SABELLICI *Enneadibus* hiſtoricis, fuerit ſententia, haec verba, ex illius *Elogiis doctorum virorum* p. 115. lectores docere poterunt: *In Enneadibus omnium temporum, ab orbe condito memoriam complexus, vti neceſſe fuit, ingenti operis inſtituto feſtinanter indulgenti, res illuſtres praeclara cognitione digniſſimas perobſcura breuitate adeo vehementer offuſcauit, vt excitatam vberrimo titulo legentium cupiditatem paſſim eluſerit, quum omnia in aceruum anguſtiſſime coarctata, nequaquam certa effigie, ſed exiguis tantum punctis, & lineis annotata deſignentur.* Conf. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique*

Tom. III. p. 2505. not. (B). Niceron *Memoires* l. cit. Nihilo minus tamen liber ſaepius editus fuit. Caſpar Hedio, illum, cum *Exemplis* SABELLICI, de quibus mox loquemur, *Baſileae* an. 1538. II. Tomis in fol. edidit, & addita *ſynopſi hiſtorica rerum geſtarum*, ab anno 1504. ad annum vsque 1538. produxit. Omnium autem optima cenſetur editio, quae cum reliquis SABELLICI *operibus*, exceptis *adnotationibus*, quas in nonnullos auctores conſcripſit, in lucem exiit, & hunc praefixum habet titulum: M. ANTONII COCCII SABELLICI *Opera omnia, ab infinitis quibus ſcatebant mendis, repurgata & caſtigata: Cum ſupplemento Rapſodiae hiſtoriarum ab orbe condito, ad haec vsque tempora, pulcherrimo ac diligentiſſimo, in Tomos quatuor digeſta: qui, quid contineant, aduerſa pagina indicabit: atque haec omnia per* Caelium Secundum Curionem, *non ſine magno labore iudicioque confecta. Autores, quorum e monumentis haec ſumpta ſunt, ſtatim a Praefatione ordine diſpoſiti, leguntur. Item, Index operum omnium copioſiſſimus, quem ſtatim argumenta ſingulorum primi Tomi librorum ſequuntur: reliqua vero ſuis locis diſpoſita ſunt. Baſileae per Joannem Heruagium Anno M. D. LX.* (1560) Tomo I. col. 1156. ſi praemiſſa & indicem exceperis, exſtant *Rapſodiae hiſtoriarum ab Orbe condito Enneades quinque.* Tom. II. except. praemiſſ. col. 1542. *Rapſodiae Enneades ſex, & Rerum* venetarum *ab vrbe condita, Decades III. & quartae libri III.* Tom. III. col. 744. *Supplementi, libri XXVIIII.* quibus Coelius Secundus Curio, SABELLICI *Enneades* ad annum vsque 1560. continuauit. Erratum irrepſit typographicum in Niceroni *Memoires* cum l. cit. p. 165. C. S. Curio *Supplementi libros XXXVIIII.* conſcripſiſſe dicitur Tom. IIII. col. 602. inueniuntur *Exemplorum libri X. varia opuſcula* & *poemata*, quae ſupra deſcripſimus. Adſeruantur in bibliotheca regia dresdenſi SABELLICI *hiſtoriarum Enneades*, iuſſu ſereniſſimi Electoris Auguſti, ab Henrico Habermehl & Joanne Frenzelio in ſermonem ver-

vernaculum conuerſi. Praefigitur codici manuſcripto, qui nondum publicam lucem vidit, hic titulus: *General-Hiſtorien* MARCI ANTONII COCCII SABELLICI, *nach ordentlicher gewiſſer Jahr-Rechnung von Anfang der Welt, biſz auf vnſere Zeiten. Darinnen neben den Hiſtorien geiſtlichen vnd weltlichen, auch die gantze Cosmographia, vnd über das aller königreich, Landt vnd Völker Gebreuch, Sitten, vnd Trachten alte vnd neue begriffen, vnd vorfaſt, aus alten authoribus die zu finden deducirt, vnd aus dem Latein in die Teutſche Sprach gebracht, durch* Heinrich Habermehl *weilandt Churſl.* Sechſiſchen *Diener in der Cantorei, von neuen aber durchſehen von* M. Johanne Frenzelio XI. Tom. in fol. vid. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 497 ſqq. Exſtitit ſeculo XV. exeunte & initio XVI. quidam Joannes Kuſthuett, wiſſenſtatenſis, qui ex M. ANTON. SABELLICI *Enneadibus* excerpſit *Hiſtoriam* Hebraeorum, *in qua eius gentis ritus, leges & geſta ab orbe condito, ad* Jeſu Chriſti *tempora, ſuccincte libris VII. comprehenduntur.* Liber prodiit *Baſileae ex officina Langendorfii* 1515. in fol. & vt Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 388. teſtatur, *eodem anno Pariſiis* in fol. Conf. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* Lib. XI. p. 665. Recentioribus temporibus pari ratione Guilielmus Nichols ex SABELLICI *Enneadibus*, in vſum ſcholarum excerpſit, quae ad ſacram hiſtoriam ſpectant, & edidit *Hiſtoriae ſacrae libros VII. in quibus narrantur res geſtae veterum Patriarcharum, Judaeorum & Chriſtianorum a prima mundi origine, vsque ad excidium* hieroſolymitanum. *Londini, impenſis Guil. Taylor* 1711. in 12. vid. *Acta eruditor.* lipſienſia an. 1712. p. 395. Niceron l. cit. p. 166.

CX.

MARCI ANTONII COCCII SABELLICI Exemplorum Libri Decem, Ordine Elegantia & vtilitate Praeſtantiſſimi.

G. B. C.

Dum fuerat rerum tibi Roma ſuprema poteſtas
Pareretque aquilis terra fretumque tuis,
Eloquii antiſtes Marcus princepsque latini
Floruit, & linguae lumen honosque fuit.
Dum Veneti regnant terraque marique ſuisque
Romanum exaequant legibus imperium,
Eloquii antiſtes MARCVS princepsque latini
Floruit, & linguae lumen honosque fuit.
Culta fuit Marcisque adeo par lingua duobus
Non facile vt dicas, hic ne vel ille prior.
At quo poſteritas dignoſcat ſcripta duorum
Tullius hic fuerat, COCCIVS ille fuit.

Ad Chriſtianae pietatis augmentum & decus. in fol. form. minor. folior. 105.

Exemplorum libri decem ſaepius editi fuere. Cum ipſe SABELLICVS illos in lucem emittere non poſſet, moribundus eorum curam commendauit, Joanni Baptiſtae Egnatio, amico ſuo, qui illos, poſt mortem SABELLICI, euulgauit Venetiis an. 1507. in 4. & Leonardo Lauredano, *ſereniſſ.* Venetiarum *Principi* dicauit. Editioni, qua vtimur, paullo rariori praemiſit Beatus Rhenanus *epiſtolam*, ad Joannem Franciſcum Apezonibus Mirandulanum, ſcriptam *Helueti pridie Calend. Januar. An. M. D. VIII.* In fine epiſtolae collocatum conſpicitur Domici (Dominici) Palladii Sorani, ad Joan. Bapt. Egnatium Epigramma.

Ex-

Extollant alii pariis *erecta columnis*
Templa deum & miris pegmata ducta modis.
Et iactet quantumque poteſt mea Roma *coloſſos*
Et quod praerupta mole paratur opus.
Nec ſileant alii variis ſimulachra figuris
Quicquid apellaea *pinxit in arte labor.*
Exornent tumulos alii titulisque venuſtent,
Hic aurum, hic gemmas congerat, alter opes.
Cuncta haec, longa dies carpit, tollitque vetuſtas.
Non quae vera animi ſunt monumenta, rapit.
Tu quare Egnati *felix, felicia quorum*
Nomina nulla aetas, nec teget vlla dies.

Praeterea in fine codicis, legitur Egnatii ad lectorem epiſtola, ex qua adparet, illi per aliquod tempus cum SABELLICO interceſſiſſe inimicitias, eas tamen ante SABELLICI mortem plane fuiſſe ſopitas. Quod SABELLICI precibus adductus fuerit Egnatius, vt iſtius libri in ſe ſuſciperet curam, haec epiſtolae prodit particula: *Nos cum aliis honeſtiſſimis cauſſis adducti, & prius* SABELLICVM *funebri laudatione proſecuti ſumus, & nunc pro virili opus hoc emendauimus. Cuius editionem moriens mihi ad ſe accerſito, & gratam recordationem pietatis in ſe* Michaelis Triuiſani Nicolai *filii, qui ſub eo non paruo tempore meruerat, quique opus hoc lituris plenum exſcribendum curarat, commendauit, vt tam obſtinatum, tam durum, tam denique ferreum eſſe putem neminem, quem ſuprema illa vox moribundi hominis, atque ideo ab omni ſuſpicione immunis non emolliſſet. me certe adeo emolliit, vt nihil pro humanitatis iure negare homini praeſertim iam morienti potuerim* &c. Typographus huic epiſtolae, ſua ſubiecit inſignia, hiſce verbis adſcriptis: *Hos decem* MARCI ANTONII COCCII SABELLICI *Exemplorum libros, nouiſſima foetura editos,* Matthias Schürerius Heluetenſis, *ſtanneis vſus calamis*, Argentoraci *oppido quam emendate exſcripſit. VIII. Calend. April. Anno M. D. VIIII.* (1509) *Dn. Imp. Caeſ.* Maximiliano

 Au-

Auſtrio *P. F. Aug.* Ro. *Imperii Summam obtinente.* Michaeli Maittaire incognita fuiſſe editio videtur. Exiſtimatio, in qua olim hoc opus fuit, non impedivit Petrum Baile, quominus de illo, in *Dictionaire historique & critique* Tom. III. p. 2505 ſqq. not. (F) haec talia pronunciaret: *Jamais livre ne mérita mieux que celui-ci qu'on lui apliquât cette penſée de* Pline: Inſcriptiones propter quas vadimonium deſeri poſſit. At cum intraueris, dii deaeque quam nihil in medio inuenies! *On nous le donne comme un ouvrage très-utile à tous ceux qui étudient, mais principalement à ceux qui régentent une claſſe, & aux prédicateurs. Je croi qu'en effet il peut ſervir à ceux qui ont à dicter des thêmes à des petits Ecoliers.* Conf. Niceron l. cit. p. 167.

MARCVS ANTONIVS COCCIVS in Vico Varronis, (*Vicovaro*) ad Anienem, circa annum 1436. natus parentibus obſcuris fuit. Cauſſam ob quam SABELLICI adſumſit cognomen, expoſitam conſpicimus, in Octauii Ferrarii *Proluſione* VIIII. *de litteratorum infelicitate*, vbi p. 110. edit. Joan. Fabricii, *Wolfenbüttel.* 1711. in 8. ait, *Hi* (viri docti) *ad propagandas bonas litteras, ſodalitium* Romae *inſtituerant, & quicumque in eum caetum adſcribebatur; veterum ingeniorum illuſtrium nomina, ad aemulandum decus adſumebat. Ita* Bartholomaeus Saccus, *ſiue ab hoc inſtituto, ſiue aliunde* Platina *eſt dictus.* Julius Sanſeuerinus Pomponii Laeti *cognomen adſumpſit*, Philippus Geminianus, Callimachi, Jacobus Pontanus, Jouiani *titulo gaudebat;* M. ANTONIVS COCCIVS, SABELLICI; Jacob. Sannazarius, Actii Sinceri *cognomento nobilis fuit.* Conf. Franciſc. Ariſii Cremona *litterata* Tom. I. p. 314. Qua ratione, quibuſue cauſſis, hoc ſodalitium Romae inſtitutum, a Paullo II. Pontifice max. e medio ſublatum fuerit, vid. in eminentiſſ. Principis ANGEL. MAR. Cardinalis QVIRINI *Vindiciis* Paulli II. *aduerſus* Platinam, *aliosque obtrectatores Rom.* 1740. in 4. Cap. I. p. VIIII ſqq. Abſolutis Romae

Romae ſtudiis Vtinum conceſſit SABELLICVS, & *nobiles regionis*, vt Paullus Iouius in *Elogiis doctor. viror.* ſcribit, *adoleſcentes* docuit. Poſtea Vicentini, eius nominis celebritate permoti, duplicato ſtipendio illum conduxerunt. Sed nec ibidem diu perſtitit; cum a ſenatu Veneto euocaretur, vt reipublicae hiſtoriam conſcriberet, & trecentis aureis in gymnaſio profiteretur. Mortuus eſt anno 1506. cum LXX. fere aetatis annum adtigiſſet, gallico morbo, *ex vaga* Venere, vt Iouius teſtatur, *quaeſita, non obſcure conſumtus.* Ioannes Latomus hanc ob cauſſam, illi, eiusmodi ſcripſit epitaphium.

Magnus in hoc tumulo, iacet ille SABELLICVS *orbis*
Cuius ad ingenium non ſatis vnus erat
Tempora permodicis incluſerat omnia chartis,
Seruire exemplo quae potuere aliquo.
In Venere *incerta tamen hic contabuit; atque*
Maluit italicus gallica *fata pati.*
Quid iuuat humanos ſcire atque euoluere caſus
Si fugienda facis, & facienda fugis?

Plura de illo retulit Daniel Guil. Mollerus in *Diſſertat. de* MARCO ANTONIO COCCIO SABELLICO *Altorf.* 1698. in 4. Apoſtolo Zeno in *vita* illius quae praefixa eſt SABELLICI *hiſtoriae* venetae in *Raccolta degl' Iſtorici delle Coſe* veneziane *i quali hanno ſcritto per publico decreto in Venezia* 1718–1722. X. Tom. in 4. Tom. I. p. 29 ſqq. Niceron in *Memoires* Tom. XII. p. 144 ſqq. Conf. Paul. Iouii *Elogia* l. cit. Ioſ. Simleri *Bibliotheca* p. 469. Gerard. Io. Voſſii *de Hiſtoricis latinis* L. III. Cap. XII. p. 600 ſqq. Io. Fabricii *Hiſtor. Biblioth.* fabric. Tom. II. p. 513. Petr. Anton. Corſignani *de viris illuſtribus* Marſorum *liber ſingularis, cui etiam Sanctorum ac venerabilium vitae, nec non* marſicanae *Inſcriptiones acceſſerunt, Romae* 1712. in 4. p. 220. Paul. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror.* p. 1434. Henr. Wharton *Appendix*

ad Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 178 ſqq. Conrad. Samuel. Schurzfleiſch *Introduct. in Notit. Scriptor.* P. III. p. 387 ſqq. *Bibliotheca* Hamburgenſis *hiſtorica* Centur. X. p. 235 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtor. & critique* l. cit. Theophili Sinceri *Neue Samlung von lauter alten vnd raren Büchern* P. VI. p. 532 ſqq.

Retulit in Catalogum Operum MARCI ANTONII COCCII SABELLICI, *Lexici eruditorum* Auctor Tom. IIII. col. 7. *Summam diuerſorum Tractatuum, ac reſolutiones, in quibus omnigenae vniuerſi iuris ſelectiores, methodicae, practicae ac deciſiuae concluſiones, circa iudicia, contractus, vltimas voluntates & delicta, ad forum ſeculare & eccleſiaſticum & conſcientiae ſpectantes, ad inſtar vberrimi repertorii habentur, & a probatiſſimis huius aetatis neotericis auctoribus, ac quarumuis materiarum deciſionibus, praecipue Sacrae* Romanae *Rotae, vrbis & orbis Areopagi confirmatae, cum locis, vbi materiae diſtinctae erudite & copioſiſſime pertractantur,* eiusque operis editionem adtulit, *Coloniae ſumtibus Wilhelmi Metternich* 1707. VI. Tom. in fol. euulgatam. Sed diuerſus omnino a M. ANTON. COCCIO SABELLICO, hiſtorico & philologo Seculi XV. eſt Marcus Antonius Sabellus operis auctor, Seculo XVII. celebris, Jureconſultus mutilianenſis Italus, Sereniſſ. magni Etruriae ducis curiae criminalis auditor, cuius *variae reſolutiones & reſponſa* ſeorſum etiam prodierunt *Bononiae* 1691. in fol. *Summa* autem *diuerſorum tractatuum, reſolutiones, cum praxi criminali, ac indice generali,* poſt editionem *colonienſem* edita fuit *Parmae* 1717. VI. Tom. in fol. Vtrique editioni additae fuerunt Guidi Antonii Sabelli, Marci Antonii filii, JCti & in ſacra atque illuſtriſſima D. Stephani Sereniſſ. Magni Etruriae Ducis, religione Equitis, *aceeſſiones innumerae, locis propriis inſertae,* ac inſuper III. Tomis prioribus, *diuerſorum iuris procerum allegationes & deciſiones, varia iuris argumenta* *con-*

concernentes, ſeparatim in calce adiectae. Conf. *Acta Eruditorum* lipſienſ. Ann. 1707. p. 547 ſqq.

CXI.

Tranſzlatzion oder tütſchungē *des hochgeachten* NICOLAI VON WYLE: *den zyten Statſchriber der Stat Eſſelingen:* etlicher bücher Enee ſilvii: Pogii florentini: Felicis hemerlin: doctoris. Mit ſampt andern Schryfften, dern XVIII. nacheinander vnderſchydenlichen mit iren figuren vnd titeln begriffen ſint. in fol. folior. 147.

Integer libri oppido rari titulus, ſine dubio formis ligno inciſis, expreſſus fuit, cum litterae adeo cohaerent, vt characteribus, quibus typothetae plerumque vtuntur, nulla prorſus ratione fieri id potuerit. Verſiones autem & reliqua ſcripta, quae in vnum corpus redacta, heic reperiuntur, fere omnia, diuerſo tempore, ſeorſum olim prodierant. Expreſſa eſt editio, qua vtimur, ad illam, quam Proſper Marchand in *l'hiſtoire de l'origine & des premiers Progrès de l'Imprimerie, à la Haye* 1740. in 4. p. 70. *Stutgardiae* 1478. in fol. prodiiſſe memorauit. Teſtis illius rei eſſe videtur NICOLAI VON WYLE *Vorred an den edlen hochgelerten vnd ſtrengen hern* Jörgen von Absperg *ritter vnd doctor der rechten*, qua opus illi dedicauit. Scripta dicitur illa Stutgardiae anno 1478. (*Geben zu* Stutgarten *vff den funfften tag des aberöllen* (april) Anno domini MCCCCLXXVIII). Fuit tunc temporis NICOLAVS DE WYLA, cum hanc collectionem verſionum ſuarum ederet, Vlrici, Comitis würtenbergenſis & Montis Bellicardi, Cancellarius, Georgius de Absperg autem eiusdem Comitis Praefectus prouinciae ſupremus. (*Landhofmeiſter*). Cauſſam qua adductus,

ctus, hoc opus in lucem emiſerit, hanc fuiſſe ait: *du haſt myn translatz vnd tütſchung* boecii de conſolacione philoſophie *tzu meren malen gelopt vnd mir geraten die gedruckt vſz zegeen laſſen. Vnd als ich das dotzemal nit thun mocht, vrſachen halb, daz das letſt buch nit gantz zu end gebracht was: rieteſt du: daz ich doch dann etlich ander myner translatzen vnd ſchriften: die ich in vergangen zyten vſz ſchweren vnd zierlichen latin nit on arbeit zu tütſch gebracht hett: wölt laſſen trucken vnd vſzgeen: vnnd daz die menſchen, vil cluger dingen darynn begriffen: vnnd ſo zewiſſen gut ſind ouch anteilhafftig werden möchten vnnd ir gemüt zu zyten darmit in kurtzwyle ergetzen, wiewol ich nu weiſz dero vil ſyn: die dieſe myn translaciones ſchelten vnd mich ſchumpfieren werden vnd ſagen. daz die an vil enden verſtentlicher möchten worden geſetzt ſin, dann von mir beſchehen ſey noch dann dynen rat vnnd gut beduncken nach (die ich acht ſyn oraculum* appolinis) *ſo wil ich ſölich myn translaciones yetz laſſen vſzgeen. bis vf* boecium *den ich noch etlicher vrſachen halb wil verhalten* &c. Diluit, & removet a ſe praeterea nonnullas obiectiones, quibus nonnulli eius verſiones impugnauerant. Jam olim ſe, ſenatus ciuitatis nurembergenſis fuiſſe ſecretarium, multosque tunc temporis iuuenes, in arte ſcribendi inſtituiſſe memorat his verbis. *Fürter hort ich einsmals als ich tzu* Nürenberg *ratſchriber was: von dem hochgelerten wytverrümpten redner: herrn* Gregorien heimburg *beder rechten doctor: den du allein an kunſt wyſzheit vnd geſprechnüſz yetz tuſt du verglychen vnd vns erſetzen (got ſey ym barmhertzig) das er ſagt: das yetklich tütſch: daſz vſz guten zierlichen vnd wolgeſätzten latin getzogen vnd recht vnd wol getranſzferyeret wer: ouch gut zierlich tütſch vnd lobswirdig, heiſſen vnd ſyn muſt, vnd nit wol verbeſſert werden möcht. dem allem nach: do mir vor zyten vil wolgeſchickter iüngling, erberer vnd from̄er lüte kinder ouch etlicher baccalarii von manchen enden her zu tiſch in*

myn

myn coſt wurdſn verdingt: die in obgemelter kunſt ſchribens vnd dichtens zeinſtutewieren zeleren vnd zeunderweyſen &c. In fine eiusdem epiſtolae, ſiue praefationis narrat, qua ratione alius iam ante illum in lucem emiſerit verſionem Boetii *de conſolatione philoſophiae* teutonicam, intellectu admodum difficilem: *ich würd ouch nichtz deſtermynder myn translatz* Boecii de conſolacione *gedruckt laſſen vſzgeen, wiewol mir dartzu ſchaden komen wirt. daz nechſt by vier iaren ein andere tranſzlatz deſſelben* boecii *ouch gedruckt vſzgangen, vnd in werdem kouff vertriben worden iſt: Vnnd haben diſer köffern vil gewendt ſöllich translatz ſey myn geweſen: nachdem vnd vorgeſagt worden was, das die in myner ſchmitten leg vnd bald vſzgeen ſölt: daſz iſt aber mir dagegen zu troſt: daz ſölicher köffern wenig ſynt, die do ſagent das ſie diſe translatz mercken oder verſteen mügen* &c. Iſtius verſionis, quae in folio edita fuit, iam mentio a nobis facta fuit Tom. I. *Adpar. litter.* p. 245. Leguntur illius in fine haec verba: *Hic liber* Boëcii *de conſolatione philoſophie, in textu, latina alemanicaque lingua refertus ac translatus vna cum apparatu & expoſitione Beati* Thomae de Aquino, *ordinis Praedicatorum, finit feliciter. Anno domini M. CCCC. LXXIII.* (1473) *XXIIII. menſis Julii. Condidit hoc ciuis alumnis* nurembergenſis *opus arte ſua* Antonius Coburger. Conf. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 323. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 287 ſqq. vbi nonnullis adlatis ſpeciminibus, NICOLAVM DE WYLA, non iniurioſum fuiſſe in anonymum Boetii interpretem confirmatur, cum caligine multa, eius verſionem laborare pronunciauerit. Verſiones, & opuſcula ab ipſo NICOLAO DE WYLA elucubrata, iam eo perſequemur ordine, quo in collectione noſtra occurrunt.

In der erſten *Translatz von* Euriolo *vnd* Lucrecia *wirt funden ein groſſer fremder Handel einer bulſchaft: da-*

darynn alle eigenſchaft der lieb, dann was die gebüret: beſunder das darinn mer bitterkeit dann ſüſſe, vnd mer leids dann fröden funden werd: darumm die ſey zefliehen vnd zemeyden. Translata fuit Aeneae Syluii *hiſtoria de* Eurialo *&* Lucretia a NICOLAO DE WYLA *zu* Eſſelingen *vff Montag nach dem Sontag Eſto michi des Jares do man tzalet von* Criſti *geburt Tuſent vier huntert vnd im zwey vnd ſechtzigſten Jare* (1462). Hoc enim tempore epiſtola dedicatoria, ad Mechtildem Comitem palatinam, & Archiducis Auſtriae viduam conſcripta fuit. In *Merkwürdigkeiten der königlichen Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 113 ſqq. recenſetur editio admodum vetuſta in fol. form. minor. figuris ligno inciſis, inconcinnis ornata, cui praefatio, a NICOLAO DE WYLA praemiſſa dicitur, ad Katherinam Auſtriae Duciſſam, & Marchioniſſam badenſem. Eamdem verſionem anno 1560. in 4. emendatiorem prodiiſſe idem teſtatur auctor *der Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden l. cit. p. 115. De Aeneae Syluii idiomate latino, vid. quae ſupra p. 889 ſqq. diximus, ex quibus etiam ea emendari poterunt, quae leguntur in D. Gottfr. Rudolph Pommers *Sammlungen hiſtoriſcher vnd geographiſcher Merkwürdigkeiten*, quam ex Auctoris autographo edidit Vir Cl. Abraham. Gotth. Kaeſtnerus, *Altenburg.* 1751. in 8. p. 139. vbi, ſub perſona Eurici (Euriali) & Lucretiae, Caſpar Schlickius, *ciuis* ſenenſis, *& eius vxor* latere dicitur. Neque enim Caſpar Schlickius, *ciuis* ſenenſis, neque Lucretia *eius vxor* fuit; ſed amavit Caſp. Schlickius nobilis bohemus, & Imperatoris Sigismundi cancellarius, vxorem cuiusdam ciuis ſenenſis, quem amorem furtiuum ſub Euriali & Lucretiae nomine, Aeneas Syluius litteris conſignaſſe dicitur.

In der andern *Translatz von* Guiſcardo *vnd* Sigismunda: *wirt funden ein leydſamer truriger vſzgang einer bulſchafft vnd groſſer lieb zwüſchen diſen zweyen men-*

menſchen: des der vatter Tancredus *ein vrſach was, daz er dieſelben* Sigismundam *ſyn tochter zelang verhielt vnnd nit vſzgeben wolt in elicher verhyrung.* Primus hiſtoriam, ſermone hetruſco narrauit Joannes Boccacius, qui illam inſeruit libro, qui inſcribitur *il Decamerone*, vbi conſtituit *nouellam primam della IIII. giornata.* A duobus poſtea viris, iisque doctiſſimis, in linguam latinam conuerſa fuit. Sermone illam expreſſit ligato Philippus Beroaldus. Inſerta fuit illa verſio, titulo *Fabulae* Tancredi, *ex* Boccacio *in latinum verſae*, *Operibus* Philippi Beroaldi ſenioris P. I. fol. XCIII. edit. *aſcenſian.* 1513. in 4. Jam ante illum oratione ſoluta tranſtulerat Leonardus Brunus, arretinus titulo: *de crudeli amoris exitu* Guiſcardi *&* Sigismundae, Tancredi Salernitanorum *principis filiae, hiſtoria ex* Boccacio *translata.* Prima ſine dubio, iſtius verſionis editio fuit, quae *Turonis in domo Archiepiſcopi an. cIↄcccLXVII.* (1467) *prid. Kal. Januar.* in 4. euulgata dicitur a Michaele Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 278. not. 1. Conf. V. Cl. Laurentii Mehus Differt. *de vita & ſcriptis* Leonardi Bruni, arretini, illius *epiſtolis* praemiſſa p. LXXXI. ſqq. Eadem verſio, ob cauſſam, neſcimus quam, Aeneae Syluii *Operibus* inſerta fuit, & inter *epiſtolas* num. CCCCX. pag. 954 ſqq. edit. *Baſil. Henricpetri* 1551. locum inuenit, id quod Aegidium Menagium eo adduxit, vt in *Antibaillet* P. III. p. 166. edit. *Amſterd.* 1725. in 8. iſtius verſionis, Aeneam Syluium faceret perperam auctorem. Conf. Bernard de la Monnoye *Remarques* ad h. Menagii l. & Niceron *Memoires* Tom. XXV. p. 293. Leonardi Bruni verſione, vſus eſt in narranda Boccacii hiſtoria, NICOLAVS DE WYLA, quod ipſe retulit in praefatione ad Carolum, Marchionem badenſem, & Comitem ſpanhemenſem vbi ait: *vſz dem buch* Bochacii --- *hat vor vil iaren der hochgelert man* Franciſcus Petrarcha *die Hyſtory von* griſelde *lutend vſſer dem* welſchen *zu* latin *verkert: wje dann euwer gnade die ſelben hiſtory nachmals*

aber

aber von dem latin *zu* tütſchen *gebracht von mir hat gehört. Sydber iſt durch den hochgelerten man* Leonardum aretinum *vſſer dem obgemelten buch die hiſtory von* Sigismunda *ſagende: vnd aber von eim andern gelerten die hiſtory von* Marina *lutend ouch zu* latin *gebracht worden. Vnd wann dieſelben hochgelerten mann beducht hat, ſölich hiſtorien der Arbyt wert ſyn, das ſy zu* latiniſcher *zungen geſetzt wurden, ſo hab ich gemeint ſich wol gebüren das die von dem* latin *zu* tütſche *ouch gemacht wurden vmb das ob ützit darinn kurtzwyligs, höſlichs oder gutes wer, das die* tütſchen *des vnberoubet ouch teylhafftig werden möchten.* Quo tempore a NICOLAO DE WYLA haec verſio confecta fuerit, hac in editione non commemoratur. De eiusdem hiſtoriae interpretibus gallicis, ſcilicet Franciſco Haberto d'Yſſoudun, Richardo le Blanc, & duobus anonymis vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXIII. p. 66 ſqq.

In der dritten *translatz wirt funden ein getruwer nutzlicher rat wie ein menſch der vf der bulſchaft in vnordenlicher lieb gebunden vnd gefangen iſt, ſich dero müg ledigen vnd die band ſyner gefengknüſz brechen mit mancherley warnungen leeren vnd vnderwyſungen hiertzu dienende.* Verſio eſt *epiſtolae*, quam Aeneas Syluius ad Nicolaum wartenburgenſem, *de remedio amoris* ſcripſit. In Collectione *epiſtolarum* Aeneae Syluii CVI. eſt *epiſtola*, & in editione *baſileenſi operum* p. 607 ſqq. legitur. Conf. quae ſupra p. 894. diximus. Duplicem illi NICOLAVS DE WYLA epiſtolam praefixit, vtramque ad Mechtilden, quam iam nominauimus Comitem palatinam Rheni ſcriptam, alteram *vff ſant Matheus abent als man nach* Chriſtus *geburt zalt tuſent vierhundert vnd ym eins vnd ſechtzigoſten Jare*, alteram eodem anno *ſexta poſt Mathei.* Poſterioris epiſtolae initio, haec leguntur verba: — *vnnd als eüwer fürſtlich gnad, vff myn erbieten euch nechſt ſchrifftlich getan, yetz durch eüwer gnaden camrer*

rer meiſter Jörgen *rat an mich begert hat: ob ich ichtz loblichs oder kurtzwyligs von dem* latin *zu* tütſch *gebracht het, oder noch bringen wurd: euch daz zu mittheilen, nichtz möcht von mir beſchehen geſelligers eüwern gnaden &c. hab ich yetz nechſt vom* latin *zu* tütſch *gebracht, wie yetz vnſer heiligeſter vater vnd herre, her* pius *babſt* der ander, *vor etlichen iaren do er in niederer würde geſeſſen vnd* eneas *genennet was, eynem ſyner gutten fründen ryet vnnd beylſam leer vnnd vnderwyſung gab: wie er ſich des iochs der herten eigenſchafft der liebe (damit er beſtetigt was) möcht ledigen, vnd daruon fry vnd ſicher entrynnen. Das ich eüwern gnaden ſo vil vngerner ſchick, als vilmer ſcheltens wyplicher bildung vnd grobkeit etlicher worten darinn werden vermerckt. Aber eüwer fürtreffend hoch ve nunſt verſteet vnd merckt ſölichs zu erfolgung des darumb ſölich leer geben wirt ſich nottürftenclich geburen* &c. Defendit in eadem epiſtola, mulieres, contra nonnullas maleuolorum obiectiones, & criminationes.

In der vierden: *Als dem rychſten vnd mechtigſten der criſtenheit burger* Coſmo de medicis *zu* florentz *die ſtatt verbotten ward, vnd er ſyns ratz vnnd gewalts daſelbs entſetzt &c. wirt funden ein coſtlicher troſt von* Pogio florentino *dem ſelben* Coſmo *gegeben: Vnd das er das eins veſten gemütz tragen ſöll: dann was das glück geb, müch es ouch nemen &c.* Cum Coſmus de Medicis, Magnus, Joannis filius, vrbe florentina anno 1433. expelleretur, *epiſtolam* ad eum ſcripſit Poggius Bracciolinus conſolatoriam, quae in collectione *Operum* Poggii, inter *epiſtolas* P. II. fol. 118 b. ſqq. edit. *argentinens.* 1513. in 4. form. mai. legitur. E latino, in teutonicum ſermonem illam conuertit NICOLAVS DE WYLA anno 1461. Teſtatur id epiſtola dedicatoria, ad Carolum Marchionem badenſem, vbi inter alia ait: *als* Coſmas de Medicis *wylant ſeines gewaltes entſetzet von der ſtat* florenz

renz *nit on betruepnüſz ſeins gemütes: vſzgetryben vnd verbotten ward ſand ym der hochgelert man* Pogius florentinus *zu troſt ein* latiniſch *geſchrift die nach mynem beduncken ander menſchen, ſölichs mit fleiſz leſend vnd merckende, ouch billich nit cleinen troſt in ſöllichen iren beſchwerungen geberen ſölt. Dwyle mir aber diſer vergangner vaſnacht irrung halb vnſers rats vnd gerichts, etlich clein zyt der muſſe verlihen geweſen iſt: ſo meint ich beſſer vnd loblicher getan ſein, ſolich zyt zevertriben mit erber arbeit, dann mit ſpringen vnd tantzen: damit ich doch nummer keinen banen gewynnen möcht* &c.

In der funften *Translatz wirt funden ob ein wirt geſt ladende, danck ſagen ſöll ſynen geſten daz ſy komen ſyen: oder billicher die geſt dem wirt, das ſy geladt vnd von ym wol geſpeyſet ſyen.* In Poggii *Hiſtoria tripartita,* quae *tres* continet *hiſtorias diſceptatiuas conuiuales*, Tom. I. *Operum* fol. 14 ſqq. haec prima eſt, & inſcribitur titulo: *Vter alteri gratias debeat pro conuiuio impenſo: an qui vocatur: an qui vocat.* Verſionem dicauit NICOLAVS DE WYLA *dem fürnemen wyſen vnd milten man hern* Johanſen fünfer, *des hochgebornen gnedigen herren graf* vlrichs *zu* wirttenberg &c. *Cantzler. Vf Montag nach ſant gallen tag &c. Anno domini M. CCCC. LXII.* (1462).

In der ſechſten *Translatz wirt funden ein diſputatz vnd zwytracht zwyſchen tryen wyſen mennern,* Pogium florentinum, Nicolaum Nicolai, *vnd* Carolum aretinum, *ob ein alten mann zymm ein eewyb zenemen, ein iungfraw, wytwe, oder ein altes wyb, was vſz deren yetlichen entſpring, vnnd wie man ſich darinn halten ſöl.* In Poggii *operibus*, quae *Argentinae* an. 1513. euulgata fuerunt, haec diſceptatio locum non inuenit. Poggius illam ad Coſmum de Medicis ſcripſit. Verſioni ſuae, conſolationem ſatis prolixam anteire iuſſit interpres, *an dem erſamen vnd wyſen* hein-

heinrichen Efinger *burger vnd des rats zu* Zürich, *ſynen liben vetter*, cuius vxor mortua fuerat. Illum initio hiſce compellat verbis: *Betrübt iſt dyn gemüt, vnd mit tieffer wunden verwundet: vnd nit vnbillich lieber vetter. Dann dir iſt (als ich vernimm) tods abgangen dyn elich huſzfraw: die ich hab erkennt ſyn vnder küſchen frawen die küſcheſt, vnder wyſen die wyſeſt, vnd vnder demütigen die demutigeſt. In ir ſynt geweſen wolluſt, nutz, vnd erberkeit: mit ir iſt dir geweſen ein tiſch, ein ſeckel, ein bett, was dir gefiel, was ir zu hertzen: vſz dynem angeſicht nam ſie lachen vnd weinen. Darumb ich für ander weiſz was leids dir vſz iren tod iſt entſtanden: vnd ich dir verwandt bynn, ſo mag ich nit mit dir truren* &c. Scripta eſt haec epiſtola conſolatoria *vf ſant Lucientag. Anno domini Milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo tercio* (1463).

In der ſibenden *translatz ſind man Alſz der* groſz alexander *die ſtat* Athenas *belegert hat vnd ym begert XXIIII. der eltſten vſz dem rat zegeben &c. was von dem* Atheniſchen *geantwort ward, vnd durch ire wyſzheit ſyn zorn geſtellet vnd geleſchet. Vnd werden hie ingezogen dry furnem wyſer menner,* Eſchenes, Demoſthenes *vnd* Demas, *mit einander, redende vnd ratſchlagend.* Ex latino, neſcimus cuius, hanc declamationem tranſtulit NICOLAVS, & inſcripſit nomine Georgii, Conſiliarii Mechtildis Auſtriae archiduciſſae. Adiunxit iſti verſioni, cui finem impoſuit *vff dem mey abent anno LX quinto* (1465) *ein lere husbablichs dings von* ſant Bernharten *geſetzt*, quam rogat, vt ſuo nomine Mechtildi offerre velit. Conſtituit haec poſterior verſio in collectione *die*

Achte *Translatz, in der wirt funden wie* ſant bernhart *ſynem bruder* reymundo *ritter vnderwyſung geben hat wie er ſyn huſz vnnd huſzgeſind wyb vnd kynder, dienſtknecht und megt regieren, erkennen vnd halten ſöll.* Perperam haec epiſtola tribuitur Bernhardo,

 Ab-

Abbati claraeuallenſi, Bernhardus Syluester, carnotenſis, ſcripſit illam ad *gratioſum & felicem militem* H. Raymundum, *caſtri* ambroſii. In editionibus *operum* Bernhardi claraeuallenſis, antiquioribus locum inuenit, ſed iam in editione *baſileenſi* 1566 in fol. vero ſuo auctori col. 1381. reſtituta fuit. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. med. & inf. Lat.* L. II. p. 593 ſqq. 697 ſqq.

In der IX. *von den* lollharten *vnd* beguden: *vnd wem daz armuſen zegeben ſey: vnd ob die prieſter daz armuſen oder iren ritterlichen ſolde: vnd was ſy irer pfründen halb zethund pflichtig ſyen: vnd beſunder ob* criſtus *das armuſen genommen hab oder nit.* Ex latino Felicis Malleoli, ſiue Hemmerlini, hoc opuſculum in ſermonem teutonicum conuerſum fuit. Legitur in eius *variae oblectationis opuſculis, & tractatibus*, quos deſcripſimus in *Analectis litterar. de libris rarioribus* p. 434 ſqq. fol. 4 ſqq. Praefationem praemiſit NICOLAVS DE WYLA *der berumpt tütſchvſzleger*, vt ſe ipſe vocat, ad Margaretham natam Sabaudiae Duciſſam, Comitem würtenbergenſem. Cum omnis fere praefatio, quae anno 1464. die Sancti Conradi ſcripta eſt, elogium continet Felicis Malleoli, & ſine dubio idem opuſculum eſt, de quo Auctores *der* heluetiſchen *Bibliothek* P. I. *Zürich* 1735. in 8. vbi p. 1---107. Felicis Malleoli legitur *vita*, hac ratione p. 58. ſcribunt: *vielleicht könnten wir einige nähere Nachrichten von* Malleoli *letztern Jahren mittheilen, wenn wir der* Lobſchrift, *ſo* NICOLAVS VON WEIL *ſchon im funfzehenden Seculo von ihm in offentlichen Druck ausgegeben hat, hätten habhafft werden können*, illam integram, omiſſis iis, quae ad Felicem Hemmerlinum non ſpectant, heic inferimus. *Doctor* felix hemmerlin (*dem gott wöll genedig vnd barmbertzig ſyn*) *iſt geweſen probſt zu* ſolotorn, *ſenger zu* zürich, *chorherre zu* zofingen, *beder rechten vnd der heiligen geſchrift wolgelert, zytliches gutes rych,*

rych, vnd der kunſt, (als hernach folgt) gytig vnd arm; vnd doch dero beder der milteſt denn ich ye hab erkennet. Des gutes darumb rych: dann er ſtund des benügig, vnd wolt nit arm leben vmb das er rych ſturb. Vnd der kunſt darumb arm: dann wie vil er dero mit emſſigen ſtudieren lernt, ſo beducht yn doch alwegen des zelützel ſyn, vnd ym hier an gebrechen, vnd ſtund wyter in ſteter begird vnd übung ſölichs noch zeerfolgen. Aber darumb der milteſt, vnd des erſten ſyns guts halb: dann er teglichs allen armen menſchen ſyn huſz ſuchend daz armuſen vſzteillet, glych einer teglichen ſpend. Vnd on daz ſo was ouch ſyn tiſch ſtetz gezieret mit erbern geſten: die ym dann vnberuft ſelbs komend lieber waren dann beruſet. Welche er dann ouch nit allein mit gnuoglichen eſſen vnd trincken, ſunder ouch mit ſüſſen hüpſchen ſchwencken, reden hiſtorien, Cronicken, argumenten vnd anders yetz ſchimpflich, dann ernſtlich (wie gelegenheit der geſten daz erfordert) alſo ſpyſet vnd erfüret, daz niemant yn einiſt hörende, nit muſt zu ym günſtigen willen enpfahen, vnd begird han yn mer vnd oft gehören. Item vnnd fürter darumb der milteſt ſyner kunſt: Dann ſo halt er die ſiben zyt (die wir nennent horas canonicas) *in dem ſtifft zu* zürich *mit ſingen vnd leſen (dartzu er dann alwegen der erſt, vnd darvon der hynderſt vnd letſte was) mit andacht volbracht hat; ſo gab er die übergen zyt leſung vnd übung der geſchrift: eintweders (als vorgemelt wirt) etwas ſtudierend, oder etwas ſamelnd vnd ſchribend: daſz vsgegeben andern lüten nutz vnd frucht bringen möcht. So offt ein arm menſch zu ym kam rats begerende, den rat geteilt er ym getrulich mit: vnd macht den ouch geſchrift brief vnd anders zu der notdurft gehörig: vnd begert des keinen ſold noch lon anders dann etwann von eim buren dryer oder vierer pfennig wert hanffſamens ſynen vögeln. dero er ſtetz vber iar eine groſſe zal in ſyner libery ſingend, vnd vnderwylen daſelbs iung ziehend fliegen hat. So tet er ouch ſyn bücher*

 cher

cher (dero ich ob drithalb hundert gezelet hab) nyemant erbern durch lernens willen die entlehnende verſagen. Geſanges, gemeldes vnd aller künſten hüpſtkeit vnd afentüren iſt er geweſen ein groſſer liebhaber, vnd wolt ouch des yetelichs ſelbs ettwas können als vil er des mocht begryfen, alſo daſz ich nit weiſz yetz einchen menſchen vnſer landen ym in diſen tugenden allen mit einander zeglychen. Dyſer man --- hat gemachet — vil loblicher kurtzer bucher vnd tractaten: namlich eins von den lolharten vnd begynen, *vnd* von denen die mit ſtarcken müglichen lyben das armuſen nement. *Item eins* von dem gotzdienſt in der kirchen gottes zevolbringen. *Item eins* von boſzheit der richtern. *Eins* von handlung koufens vnd verkouffens: *vnd aber eins* von dem iubel iar vnd von ahlaſz der ſünden. *Ouch eins* von den warmen bedern: *vnd zuletſt eins* von dem adel. *Von dem ſelben mir ſichrer zegedencken dann daruon vil zeſchriben. Mit dyſen ſynen ſchriften & ſynen namen vnder den gelerten vnd* latiniſchen *menſchen der ewigkeit geben hat; alſo das er todt lebet vnd ſyn nymmer mer wirt vergeſſen. Wyl er aber mir zezyten do ich zu* zurich *ſchulmeyſter was, vnd ouch ſydher mer guttes gethan hat, dann mir nach vater vnd muter von einchem menſchen ye beſchehen ſey: des ich dann ym tötten gern danckbar ſyn wölt: ſo hab ich ſyn erſtes büchlin* von den ſtarcken wolmügenden bettlern *getütſchet vmb das ſynes namens vnder den leyen vnd* tütſchen *ouch ſyner lobrichen wercken nit mynder dann vnder den* latiniſchen *werd vergeſſen* &c. Dialogum Felicis Hemmerlini, contra validos mendicantes, in linguam teutonicam conuerſum inſeruit etiam Melchior Goldaſtus *denen politiſchen Reichshaendeln* P. XVIIII. p. 768. titulo: *ein rechtsgegründeter Dialogus wieder die Bettelmönche im heil.* röm. *Reiche.*

In der X. *an den durchlychtigen hertzog* ſigmunden *von* oeſterrych *geſtellet &c. wirt funden ein rat zu lernung*

nung der geſchriften vnd vas nutzes vnd frucht hiervon entſteen mügen. Aeneas Syluius ſcripſit hanc *epiſtolam ad illuſtriſſimum Principem, ex ſanguine Caeſarum ſatum, Domin.* Sigismundum Auſtriae &c. *dominum ſuum ſecundarium.* In *Operibus* Aeneae Syluii CV. eſt, & p. 600 ſqq. hoc titulo exſtat *Tibizando poetae ſcribunt ex ratione etiam principibus.* In vſum principum filiorum, Caroli, Marchionis badenſis NICOLAVS DE WYLA illam conuertit, & cum exemplari latino, & epiſtola, ad Carolum patrem miſit.

In der XI. *wie: vnd warumb zu zyten des conſilis* (concilii) *zu* Coſtenz *meiſter* Hieronimus *ein iünger meiſters* hanſen huſſen *verbrennt ward als ein ketzer des gloubens, vnd was ſchoener red er tet.* Poggii Bracciolini *epiſtola,* ſiue deſcriptio *de* Hieronymi pragenſis *haeretici obitu & ſupplicio,* ad Leonardum Brunum arretinum, ſaepiſſime latine exſcripta, & in varias linguas conuerſa fuit. vid. quae Tom. I. p. 685 ſqq. diximus. In *Operibus* Poggii legitur Tom. II. fol. 114. b. ſqq. inter *epiſtolas.* Verſio NICOLAI DE WYLA, ad Eberhardum Comitem würtembergenſem ſcripta eſt. Elegantior & concinnior eſt verſio teutonica, quam Tom. I. l. cit. in 4. ſine loci, anni, & typographi facto indicio, in lucem prodiiſſe memorauimus.

In der XII. *wirt funden wie* Enee ſiluio *tromet: daz er in das rych der küngin fraw glück komen wer: vnnd wie er da ſehe vnd erkant den ſtand vnd weſen der gantzen welt: vnd was diſe küngin mit ym vnd er mit ir redten des glücks halb. Vnd wer, wie, vnd durch was man diſer küngin glück aller beldeſt möcht erwerben.* In praefatione ſcripta anno 1468. *vf frytag nach vnſers herren fronlychnam tag*, ad Mechtildem, quam ſemel iterum, ſaepiusque nominauimus, verſionis auctor nonnulla de conſuetudine veterum & recentiorum poetarum inuocandi, in carminibus fortunam, quam adpellat *ein ſchnelle vnverwante geſchicht zufallender*

dingen, diſputat. De recentioribus poetis, inter quos & Leopoldum Auſtriae Ducem nominat, hac ratione ſcribit: *Demnach ouch wir yetzigen menſchen das ſelb glück oft anrüfent vmb hilf vnd gunſt vns mit zeteilen. Als etwan tet der hochgeborn durlüchtig fürſt hertzog* Lüppolt *von* oeſterrych *&c. in einem lied, das ſyn gnad macht von einer fürſtin die ym vermehelt zugebracht werden ſolt. Darynn er ſpricht:* Kum glück, vnd thu dyn hilf dartzu: ſyd ich nit ruw hab ſpat noch fru *&c. Vnd aber einer noch in lebend vnd eüwern gnaden bekant ouch in einem liede von ſyner eelichen huſzfrawen gemacht:* Hilff glück das es ſchier füge ſich, das mir gebe fröd die mynnenclich *&c. Vnd deſzglychen vil ander vnd on zale in irem anligen das ſelb glück vmb hilff beſprechent vnd anruffent, als ob es ſey ein ding vnd des macht vnd gewalt habende. So hat der hochgelert poet* Eneas Siluius *den obgemelten poeten vnd Oratoren nachfolgende einen trome, den er einsmals von der obgenanten küngin vnd irem ryche gehept hat, in coſtlichem latin beſchryben. Welchen trome ich vor etlichen iaren: do ich von eüwern fürſtlichen gnaden beruffet in dem* wiltbade *badet, müntlich in* tütſcher *zungen (als vil ich des in myner gedechtnuſz behalten hat) üwer durlichtikeit ſagt vnd vſzlegt. Vnd ſiddemmal eüwer gnade nach mynem beduncken dotzemal ſölichen trome girig was zehören vnd des gefallen hatt: das ich by dem marckt, das ich durch eüwer genaden enpfelch ettlichen andern von nüwen darkomenden edeln mannen vnd frawen ſölichen trome ouch ſagen muſt. Wyle ich dann vernym eüwer gnade yetz in dem* wiltbade *aber baden, vnnd ich vſz guaden mir von eüwer tugend rycher güttigkeit manigfaltenclich bewyſen erkenn mich ſelbs ſchuldig ſyn euch zu zefügen, was ich verſtünd eüwern gnaden in ſölichem bade kurtzwyle bringen mügen, ſo hab ich denſelben trome vſz dem gemelten latin dem buchſtaben nach in ein beſſer tütſch gebracht, dann ich vor hab müntlich können ſagen* &c. In *operibus* Aeneae Syluii inuenitur haec *epiſtola ad* Procopium

copium de Rabenſtain *militem litteratum & praeſtantem* ſcripta num. CIIX. p. 611 ſqq.

In der XIII. *von den guldin eſel* Luciani: *wie ein menſch vf der bulery durch zoubery verkert ward in einen Eſel vnd derſelb in ym behielt menſchlich Vernunft: vnd ein gantz Jar ein eſel bleib.* Poggius e graeco Λουκιον ἢ Ὄνον Luciani, quem NICOLAVS DE WYLA in praefatione, ad Eberhardum Comitem würtembergenſem, *einen allereltesten poeten* adpellat, in latinum ſermonem conuerterat, quae verſio in *Operibus* Poggii Tom. I. fol. 52. b. ſqq. occurrit. Ex hac Poggii verſione illum, omiſſis tamen, quae obſcoena illi viſa fuerunt, in vernaculam linguam tranſtulit. In praefatione valde longa inquirit, an homines artibus magicis, beſtiarum & animalium formas induere queant, & an eiusmodi exempla, ab auctoribus prolata, omnino ita acciderint, aut allegoriae illa potius ſint. Hanc quidem Luciani *de aſino aureo*, & aliorum de hominum in beſtias transformatione fabulam, allegoriam eſſe putat, non tamen dubitat, quin etiam incantationibus & artibus magicis haec talia effici queant. Rem confirmat exemplo, quod homo quidam in anſerem ſilueſtrem mutatus fuerit. En! verba ipſa: *Söllen wir ſagen das dyſe Ding nit zeglouben ſyen: ſo findt man lüt die yetz ſagent: daz ſie ſöliche ding nit allein glouplich gehört, ſunder dero warlich ynnen worden ſyen. Dann wir ſelbs in* Italia *deſzglychen von einer gegne deſſelben lands haben hören ſagen, daz etliche wyber dyſer böſen kunſt gelert vnd daſelbs des vichs pflegend, gewon weren in keſen zegeben den menſchen zeeſſen, das die ouch zu fyhe wurden, vnd alle der wyber notdürftige ding trügent dahin ſie die gern haben wölten: vnd wenn das volbracht worden were, das ſie dann widerumb zu menſchen wurden. das ynen noch dann in ſölicher verkerung blyb menſchlich vernunft, das ynen die nit wurd genomen. Als* apuleius *in den buch das er nennet vnd intitulieret* den guldin eſel *eintweders warlich*

zeyget, oder ſtift vnd erdichtet ym ſelbs beſchehen ſyn, das er durch innemung etlicher gyft zu eim eſel wurd: vnnd ym doch belyb menſchlich gemüt vnnd vernunfft. Diſz ſint die wort ſant Auguſtins. *Ich wil aber wyter euch eins hyntzu ſetzen: daz ich einsmals von herrn* micheln von pfullendorf *dotzemal keiſerlichen kammerſchriber gehört han. Der ſelb ſagt mir vnd vil andern by ym ob einen tiſch ſitzend: daz ein wirt vnd gaſtgeb in einer ſtatt eer vnd gut habend by ſynen trüwen hoch vnnd türe redte, das er durch gemechte einer frawen lenger dann ein gantzes iare ein wilde ganſze geweſen were, mit andern ſöllichen genſen vmbfliegend: als lang bis einsmals ein ganſzs in eim gezenck vnd kampf ym von geſchicht ab ſynem hals ryſſe etlich gemechte vnd zoubery ym in einem tüchlin angeſtrickt.*

In der XIIII. *findet man ein zier koſtliche red vnd widerred von dem adel, was der ſey, vnd woher er kom mit antzeigung mancherley exempeln vnd hyſtorien alter dingen die fremd vnd luſtlich ſint zehörn.* Deſcripſimus Tom. I. p. 404 ſqq. Bonacurſi de Montemagno, Jureconſulti, oratoris, & poetae piſtorienſis, Itali, *orationes de vera nobilitate, magis a virtute, quam diuiciis orta,* quas veluti ab adoleſcentibus duobus Publio Cornelio, & Flamineo peroratas, Seculo XVI. in lucem edidit. Et haec ipſae illae ſunt *orationes*, quas NICOLAVS DE WYLA, omiſſo auctoris nomine, teutonice expreſſit, Stutgardiae an. 1470. & Eberhardo Comiti würtenbergenſi dicauit.

In der XV. *zwen loblich troſt des hochgelerten mans* franciſci petrarche. *Des erſtem einem der mit vnſchuld ſiner eren von dem püfel angelogen wirt. In dem andern ein troſt einem dem ſyn elich huſzfrawe geſtorben iſt.* Nemini Franciſci Petrarchae liber *de remediis vtriusque fortunae*, qui in omnes fere linguas vſitatiores translatus fuit, incognitus eſſe poterit. NICOLAVS DE WYLA illum conuertendum promiſſerat

Mech-

Mechtildi, cum Boblingae (*Boeblingen*) morbus graſſaretur peſtilentialis, quo multi homines correpti perierant. Nonnullam in praefatione morae & cunctationis profert excuſationem, quod ſcilicet per aliquod temporis ſpatium in aula caeſarea illi commorandum fuerit. De variis libri editionibus, & verſionibus vid. Niceron *Memoires* Tom. XXIIX. p. 384 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 265 ſqq.

In der XVI. *ſchrift vnd die kein translatz iſt: wird funden lob der frawen wie die frawen alltzyt übertreffentlich geweſen ſynt.* Auctor hoc opuſculum ſuum dicauit *der edlen frawen fraw* Vrſulen von Absperg *geborn* von Seckendorff *lanthofmeiſterin* &c. Cauſſam, qua adductus fuit, vt anno 1474. illud componeret, his ipſe initio expoſuit verbis: *Necbſt hab ich dem edeln vnd hochgelerten herrn* Jörgen von absperg *ritter doctor vnd lanthofmeiſter des hochgebornen herren* Vlrichs *grafen zu* wirtemberg — *üwerm eelichen huſzwirt: gelüchen ein geſchrift die ich verſtee üch zu üwern handen komē, vnd doch miſzfellig geweſen ſyn: Vmb das darinn etwas ſteet zu vnlob wyplichs geſlechts reichend. Deſzhalb ir mir by üweren ſchwager herrn* karol von absperg *entbotten hant: üch etlich ſchrift zeſchicken: die als vil die manner ſchelten tüg, als vil die vorig ſchrift die wyber. Vſz diſer üwer botſchaft ich mercken muſz: Mich in dyſen Ding von üwerm adel verdacht ſyn: als ob ich daſſelbig gedicht ſelbs gemacht hab geneigt, zu ſcheltung der frawen, daz mich ſo viel mer beleydiget, als vil mer ich weyſz mich des vnſchuldig vnd zu allen zyten ſyn wyteres alles lobs vnd eeren wyplichea geſchlechts*, &c. & in fine pergit: *Vſz diſem mynem lob der frawen ir edle fraw hofmeiſterin wol merken mügen myn vnſchuld. Vnd daz opgemelt geticht üch miſzfellig, nit vſz myner ſchnitten, ſunder vſz eines andern (üwerm huſzwirt baſz dann mir bekannt) gangen ſyn. Das ich darum üwerm adel ützit*

 ſchi-

ſchicken wöll arges von mannen immaſſen ir begert hant, mein ich nit not ſyn &c. Ex multis ſcriptoribus feminarum, virtute, ſapientia, doctrina, eruditione, & pietate conſpicuarum, exempla excerpſit, & in lucem emiſit. Agmen claudunt, quae Auctoris temporibus vixerunt Hyppolita, regina Arragoniae, Barbara, Marchioniſſa Mantuae, Blanca Maria, Duciſſa mediolanenſis, Eleonora, Friderici III. Imperatoris coniux, Catharina, Marchionis badenſis Coniux, & Mechtildis, Archiducis Auſtriae vidua, de cuius inſigni ſapientia tale protulit documentum. *Ich rugk beruf vnnd fürgee vil fürſtin: villicht nit minder groſſes lobs wert aber mir, vnbekant vnd kum in* ſchwaben *do ein fürſtin iſt namlich fraw* mechilt (Mechtild) *geborne pfaltzgreuin by* ryne *vnnd ertzhertzogin zu* oeſterych *wytwe, ein groſſe liebhaberin aller künſten; dero guter lümde aller wyſzheit tugend vnd menſchlichkeit ſo groſz iſt: das der (in maſſen ich vor eins mals von ir ouch geſchriben han) mit loben nit mag werden gemeret noch mit ſchelten: gemyndert. aber noch dann mag ich nit ſchwygen nitt fürgeen ein ding ſo mir einsmals von iren gnaden begegnet: in byweſen etlicher edeln. Ir gnaden fragent mich ob ich ir noch nit getütſchet hett das büchlin* ſenece von den ſitten. *das ich iren gnaden vor oft hat gerümet. Ich antwort, nein. des vrſach ſagend: daz ich etwas darinn fund das ich nit gnug verſtund, villich gebruchb halb myner kunſt: oder vmm das es vnrecht geſchriben ſtünd. vnd als ſy fragt was das were Sagt ich es ſtünd alſo* (Si vis omnibus eſſe notus, fac prius neminem noueris) *das nach dem buchſtaben lutet*, Wilt du yederman ſyn bekant ſo mach vor daz du niemant bekenneſt. *Von ſtund an cleines ſchwygen ſtillhalten vnd bedencken: tet ire gnad diſe wort widerum melden* (wilt du yederman ſyn bekant, ſo mach vor daz du niemant bekenneſt) *vnd redt daruf.* Ich mein es hab vf im diſe meinung (wilt du yederman ſyn bekant) *Das iſt* Wilt du das mengklich gutz von dir ſag (So mach vor das du niemant bekenneſt).

Das

Das iſt, ſo richt dich vor dartzu: das du yedermans dingen müſſig ſtandeſt, dich vſzwendiger ding nit bekümerſt vnd allein ein benügen habeſt an dir ſelbs: hie durch wirſt du mengklichen bekannt. *O hohe ſcharpfe vernunft in wyplichen hertzen Ich hab ſidher doctores der heiligen geſchrift gefragt vnd funden daz ir gnad mir (als das ſprüchwort iſt) all myne keſz hat ab erraten. Ir gnad hat mir ein tochter in iren gezymber ertzogen: das ich nit wölt die zyt dafür in eym cloſter geformierter ſchweſter geſtanden ſyn.* Extulit praeterea laudibus duas principes, alteram Sabaudiae, alteram brandeburgenſem, quae vtraque tunc temporis, in aula würtembergenſi commorabatur.

In der XVII. *wirt funden ein zierlich red von* pogio florentino *gethan vor collogio* (collegio) *der Cardinelen zu zyten als babſt* Nicolaus *zu* rom *erwelet ward zu eim babſt.* Inter *orationes varias* Poggii haec quinta eſt, & exſtat Tom. I. *Oper.* fol. 108 ſqq. Verſio ab auctore conſecrata fuit *dem erwirdigen in gott vatter vnd herren herrn* Johanſen *abt des gotzshuſes* Salmanswyler, *des ordens von zitel* coſtenzer *biſtums.* Scripta eſt epiſtola dedicatoria Stutgardiae anno 1478. Vltimum in collectione occupat locum

die XIIX. *ſchrift: die ouch kein translatz iſt: in der werden funden etlich vnderwyſungen von überſchriften, wie man die gebürlich thun müg. ouch wie etlich gewonheiten hierynn ſyen die billicher myſzbruche dann gewonheit genennet wurden, vnd billicher vermitten dann geübet.* &c. Agitur in hoc opuſculo, quod NICOLAVS DE WYLA, ad Joannem Harſcher, ciuem & ſenatorem vlmenſem, anno 1478. *vf den XVIII. tag des hornungs Indictione XI.* ſcripſit, de orthographia tunc temporis vſitata, & de iis, quae in epiſtolarum titulis, & aliis ſic dictis *curialibus* obſeruari debeant. Eſt autem hoc poſterius opuſculum, ipſum illud, quod elogio ſuo commendauit Theodoricus Greſemundus iunior,

iunior, in *peroratione*, quibuſdam Valerii Probi, & Pomponii libellis adiecta. Conf. *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 719. Prodidit in illo NICOLAVS DE WYLA patriam ſuam, ſeque Bremgardiae, (*Bremgarten*) in Argouia (*Ergöw*) natum eſſe ſcribit. In fine memorat, quod M. Tullii Ciceronis *colores rhetoricales* e latino conuerterit, & *artem*, ſic dictam, *notoriatus* compoſuerit: *dann ich* Colores rhetoricales: *das iſt* die farben vnd zierung hofliches dichtens, *von* Marco tulio cicerone *geſetzt: allzu tütſch transferyrt, vnnd bracht hab. vnd dartzu mer etwas nutzlichs vnd gutes, das* notariate *antreffen, ſetzen will: das alles laſſen truken vnd vſzgeen: vmb das myne translation, die ich gemacht han, deſter bas verſtanden, vnd die zierlicheit vnd farben, darin begriffen eigenlich gemerckt werden mugen* &c.

Et haec ſunt omnia quae in collectione reperiuntur, quam ideo paullo luculentius deſcripſimus, quod illa admodum eſt rara, & auctor in *lexico eruditorum* omiſſus fuit. Editionis tempus, in fine eiusmodi verbis deſignatur: *Flyſzigclichen geordnet, vnd getruckt* Johannes Bryſe: *Burger tzu* Straſzburg: *tzum Thiergarten. Vff Sant Johans enthouptung tage. Anno domini M. CCCCCX.* (1510). Cuilibet translationi aut opuſculo, figura praemittitur, ab artifice non ſatis perito, ligno inciſa. Erunt fortaſſe inter lectores noſtros, qui vnum alterumue verſionum ſpecimen deſiderauerint. Illi autem deſiderium ſuum ſatis & abvnde explere poterunt, ſi ea euoluerint, quae ſupra p. 891 ſqq. excerpſimus, cum Aeneae Siluii *hiſtoriam de duobus amantibus*, Eurialo & Lucretia deſcripſimus.

CXII.

CXII.

JOANNIS TAVLERI *des heiligen lerers* Predig, faſt fruchtbar zu eim recht chriſtlichen leben. Deren Predigen gar nah hie in diſem buch des halb teyls meer ſeynd dann in andern vorgetruckten büchern, die man ſydhar mit der hilff gots funden hat, Der ſeyn wort yetzt wider erweckt vnd aller welt verkündt. *Getruckt zu Baſel Anno M.D.XXI.* (1521) in fol. folior. 318. ſi titulum, indicem, & Tauleri vitam folior. 20. non numeraueris.

Editio haec, teſte *Catalogo Bibliothecae* ſalthenianae p. 216. inter rariſſimas referri meretur. Complectitur illa *ſermones* CXCVIIII. (199), qui partim diebus dominicalibus, partim feſtis, & diebus in memoriam ſanctorum & apoſtolorum, ſolemni ritu celebratis, partim alia quadam occaſione recitati fuerunt. Praefationem illis praemiſit typographus, quae legitur in ſecunda tituli pagina, & eiusmodi verbis concepta eſt:

Adam Petri *dem chriſtlichen Leſer*
S.

Alsdann min ſondere neygung biſzhar allzytt geweſen vnd noch, der heiligen geſchrifft liebhabern nutz vnnd fürderung höher zu ſchetzen, weder alles das ſo mir ſunſt zu eroberung zytlichen guts, villicht wyther hett mögen reichenn. Von wölcher neygung, hat mich weder müh, arbeit noch groſſer coſt, (ſo ettliche offt vnnd dick ab derglychen fürnemen getryben hatt) ouch ſunſt keyn widerwertigkeyt, bringen noch bevvegen mögenn. Sonders mit hilff des Almechtigen, will ich in ſöllicher meynung, ſo lang ich leb, vnd in minem vermögen ſyn wirt, für vnd für beharren, vnd mich kheiner arbeit beduren laſſen, damitt ich allen fromen chriſten, etlichermaſz zu

hilff

hilff khommen, vnnd gute vſzerleſzne Bücher, jnen zu troſt, an tag bringen mög. Dem allem nach, hab ich, o chriſtlicher Leſer vnder andern heylſamen Chriſtlichen vnnd evangeliſchen Büchern (ſo den Ariſtotelem, *ouch das geſpenſt vnnd falſche vnderwyſung etlicher phariſeiſchen vnd verkerten lerern gentzlich verwerffen). Eins erkundet, vnd newlichen vffs flyſſigeſt myns vermögens getruckt. Namlich diſe geiſtliche im Evangelio vnd* Paulo *wolgegründte Sermones, des Hochgelerten vnnd wytherümpten der heiligen gſchrifft Lerers* JOANNIS TAVLERI. *Vſz wölchem, mag ein yeder, iung vnnd alt, gelert vnnd vngelert, ſchöpffen vnd vernemen, wie er chriſtliche Ordnung verſtan, vnd dero geleben vnnd volgen ſoll. Inſonders wie man im geyſt leben vnnd ſich mitt Gott verſünen mag, durch erſuchung eygner gewyſſen vnnd vfferhebung des Gemüts in Gott. Diſe vnnd andere geyſtliche frucht vnd heilſame vnderwyſung, wirdſt du (o Chriſtlicher Leſer) vnd mengklich ſo das Buch durchliſzt, on allen zwifel befinden, guter hoffnung vnd zuuerſicht, du vnd andere werden diſe myn arbeit vnnd trüwlich angekerten flyſz, danckbarlich vnd im beſten vffnemen. Datum zu* Baſel *Anno M. D. XXI. Menſe Auguſto.* Sequitur praefationem *Ein regiſter vnd anzeigen aller predigen des erleuchten lerers* JOAN. TAVLERI, *geſetzt nach Ordnung der zeytt, kürtzlich begreiffend, was man vff ein yeglich feſt, vnd heiligen tag predigen oder leſen mag.* Iſtum indicem excipit *Hiſtoria vnd leben Doctor* JOAN. TAVLERI, quae hac ratione inſcribitur: *Hye nach volget die hyſtoria vnnd das lebenn des erwürdigen doctors* JOHANNIS TAVLERI. *Die ouch in ir begryfft gar vil guter leren vnnd predigenn, Wie vnd was vrſachen, er kommen ſey zu ſolchem ſeynem hochgeiſtlichen vnnd erlüchten ſtatt durch den vnnd in dem er ſo vil nutzes vnd frucht des götlichen wortes mit der hilff gottes zu wegen bracht vnd geſchafft hat das er nit vnbillich etlichenn der aller fürnemſten leren vnd predigen der chriſtlichen kirchem vergleicht werden mag.* Sermones ipſi his inchoantur verbis

verbis in noſtra editione: *Der erſt teil der predig des hochgelerten vnd wyrdigen vatters erlüchten lerers der heyligen geſchrifft, Doctor* JOANNIS TAVLERII. *Die da anzeigen den rechten grund eines waren chriſtlichen lebens, gegründt vſz der heilgen geſchrifft vnd etlicher fürnemen heiligen lerer, vſz denen er (als ein gewürbigs bynle) daz allerſüſſeſt honig geiſtlicher volkomenheit, zuſamengeleſen, vnd zu fruchtbaren nutz vi-ler menſchen gepredigt hat.* Folio CCXLII. a. Sermonibus, qui plerumque TAVLERO adſcribuntur, imponitur finis, eodemque folio b. oculis haec talia obiiciuntur verba: *Folgen hernach etlich gar ſubtil vnd trefflich koſtlich predigen etlicher vaſt gelertter andechtiger vätter vnd lerern, auſz denen man achtet Doctorem* TAVLER *etwas ſeins grundes genommen haben. Namlich vnd inſonders meiſter* ECKARTS *(den er vnderweylen in ſeinen predigen meldet) der ein fürtreffenlich hochgelerter man geweſen iſt, vnd in ſubtilikeyten natürlicher vnd gottlicher kunſten ſo hoch bericht das vil gelerter leut zu ſeinen zeitten jn nit wol verſtunden, Deſzhalb ſeiner ler ein teyl auch in ettlichen ſtücken vnd artiklen verworffen iſt. vnd noch von einfeltigen menſchen gewarſamlich geleſen werden ſol. Wiewol hiehar in diſz buch mit fleiſz nüt geſetzet iſt, dann das gemeinlich wol verſtanden vnd erlitten werden mag, Das iſt ein teil ſeiner ler vnd predig, darauſz man ſpüren mög, wie gelert vnd ſubtil er geweſen ſey, vnnd vff was grund all ſein ler vnd predig (wie Doctor* TAVLERS) *geueſtnet geweſen ſey. Hieruor man weyter mercken mag, daz vorzeyten (doch nit als yetz) auch gelert leut geweſen ſeyen in allerhand künſten die auch in* teutſchen *landen geſchinen haben.* Libro tandem typographus finem impoſuit eiusmodi verbis: *Hie endet ſich die lere vnd predigen deſz erleuchten vnd hochgelerten lerers* JOHANNIS TAVLERI, *mit groſſer Arbeit zuſammen geleſen, vnd mit dem beſten corrigieret. Allen chriſten beſunder geiſtlichen leutten zu nutz vnd fürdrung irs Chriſtlichen fürnemens. Auch*

zu

zu lob vnd ere gott dem allmechtigen, vnd allem hymliſchen here. Nüwlich durch angebung deſz fürſichtigen weiſen herren Johann Rynman *gedruckt vnd volendet in der loblichen ſtatt* Baſel *durch* Adam Petri, *im Augſtmonat, nach der geburt vnſers Erlöſers M. D. XXI.* (1521).

De JOANNE TAVLERO, *Theologo*, vt paſſim dicitur, *illuminato*, Germano, Ordinis Praedicatorum argentoratenſi, defuncto Argentorati anno 1361. vid. praeter *vitam* ſermonibus adpoſitam, & praeter alios ſcriptores, Anton. Poſſeuini *Adparatus ſacer* Tom. II. p. 252 ſqq. Henric. Wharton *Adpendix ad* Guil. Cave *hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſiaſtic.* p. 44. Natal. Alexandri *Hiſtoria eccleſ. Secul. XIII. & XIIII.* Tom. VII. Cap. V. Artic V. p. 159. edit. *pariſin.* 1699. Godofredi Arnoldi *Kirchen-vnd Ketzerhiſtorie* P. I. L. XIIII. Cap. III. §. 11. p. 384. Eiusd. *Hiſtorie vnd Beſchreibung der myſtiſchen Theologie, oder geheimen Gottes-Gelehrheit wie auch derer alten vnd neuen Myſticorum, Frankfurt.* 1703. in 8. Cap. XXI. num. LXVI. p. 404 ſqq. Martini Ruari *Epiſtolae* Tom. I. epiſtol. 3. p. 10. epiſt. 5. p. 25. epiſt. 6. p. 43. ep. 8. p. 62. edit. *Amſtelod.* 1677. in 8. Pier. Baile *Dictionaire* Tom. IIII. p. 2698. Jo. Franc. Buddei *Iſagoge hiſtorico-theologic.* P. I. p. 682 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 437 ſqq. Georg. Friderici Heupelii *Memoria* JOANNIS TAVLERI *inſtaurata & loco exercitii academici exhibita, Viteberg.* 1688. in 4. Recentioribus temporibus *opera* JOANNIS TAVLERI omnia, teutonice euulgata fuerunt *Francof.* 1621. in 4. Ad illam editionem exſcripta fuit, ea, quae hunc praefixum habet titulum: *Des hocherleuchten vnd weitberühmten Lehrers* D. JOH. TAVLERI *Predigten, auf alle Sonn- vnd Feyertage durchs gantze Jahr, ſo zu rechtmäſſiger Anſtellung, vnd beharrlicher Fortſetzung eines gottſeligen Lebens vnd guten Gewiſſens ſehr nütz- vnd dienlich ſind. In die*

die hochteutſche Sprach treulich vnd fleiſſig überſetzet: Deſſen Vrſachen der chriſtliche Leſer in der Vorrede berichtet wird. Worzu noch in dieſer Edition angehängt werden, 1) *das arme Leben* Chriſti, 2) *Medulla animae*, 3) *Teutſche Theologia*, 4) Thomae a Kempis *Nachfolgung* Chriſti. 5) *Geiſtreiche Betrachtungen oder Andachts-Ubungen, über das Leben vnd Leyden vnſers Erlöſers* Jeſu Chriſti. 6) *Wie der Menſch möge ernſthafftig, innig Geiſtlich, vnd Gottſchauend werden, vnd dann* 7) *Eine auſzführliche Lebensbeſchreibung deſz heiligen Lehrers* TAVLERI. *Ingleichen auch was* D. Luth. Phil. Melanchth. Joh. Arndt, *vnd andere geiſtreiche Lehrer von dieſen Predigten, als auch deſſelben Schrifften gehalten, beweiſen ihre beygefügte Zeugniſſe. Auch iſt dieſer neuen Edition noch beygefügt eine Vorrede Herrn* D. Philipp Jacob Speners. *Franckfurt am Mayn Gedruckt vnd verlegt von Philipp Fieuet, Buchdr. vnd Händler, im Jahr* 1692. in 4. Acceſſerunt editioni, figuris ligno inciſis ornatae, praeter libellos in titulo memoratos, *zwey alte geiſtreiche Büchlein Doctor* Johannis von Staupitz, *weiland Abts zu* Salzburg, *zu* S. Peter. *Das erſte von der holdſeligen Liebe Gottes. Das ander Von vnſern chriſtlichen Glauben, zur Erweckung der Liebe Gottes, vnd Vermehrung des Glaubens, in allen Gottſeligen Hertzen. Durch* Johannem Arnd, *weiland General-Superintendenten des Fürſtenthums* Lüneburg *publicirt.* Repetita fuit editio *Francof.* 1705. in 4. Exſtant etiam editiones *coloniens.* 1720. in 4. & *halens.* 1720. in 4.

ECCARDVS, cuius *ſermones* in noſtra editione adiiciuntur, Saxo-teutonicus fuiſſe dicitur, monachus Ordinis Praedicatorum, in Auſtria anno 1329. defunctus, vbi *docendo & praedicando*, Joan. Trithemio teſte, *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DXXXVII. p. 130. edit. Jo. Alb. Fabricii, *famoſiſſimus eſt habitus.* Idem praeterea Trithemius, illum hoc ornauit elogio: *Vir in*

diuinis ſcripturis eruditus, & in philoſophia ariſtotelica *omnium ſuo tempore doctiſſimus, ingenio ſubtilis & clarus eloquio, ſed dum nimis philoſophiam inſequens, nouitatem terminorum, contra theologorum conſuetudinem, vbique curioſe immiſcuit, varios errores induxit, inter quos decem & ſeptem exſtant articuli, a ſummo pontifice damnati, & per eundem magiſtrum* ECCARDVM *in fine vitae reuocati, quorum in* expoſitione *ſua* ſuper euangelium Joannis *multi continentur. Denique magiſtri theologicae facultatis, gymnaſii* heidelbergenſis *Anno Domini MCDXXX. eosdem errores, cum quibusdam aliis publice condemnatos denunciarunt. Vndecim autem articuli tanquam ſuſpecti, relicti ſunt, qui omnes ſeorſum opuſculis eius, adponi ad cautelam conſueuerunt. Nihilominus vbi catholice ſcripſit, ſatis profunda & vtilia dogmata dedit.* Talia quoque Trithemii verbis retulit Anton. Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. I. p. 429. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. V. p. 237 ſqq. Gottfr. Arnolds *Hiſtorie und Beſchreibung der myſtiſchen Theologie* Cap. XXI. num. LXVII. p. 412. Cum vero ille Jo. Henr. Vrſinum in *Analect. ſacris* L. II. p. 143 ſqq. teſtem de ECCARDO producit, fallitur: nam omnia quae l. cit. leguntur, non ad ECCARDVM, ſed ad Nicolaum de Flue, ſiue de Rupe, heluetium, Eremitam celeberrimum ſpectant. A Natal. Alexandro in *Hiſtor. Eccleſ. Secul. XIII. & XIIII.* Tom. VII. Cap. III. Artic. XII. p. 103 ſqq. viginti octo recenſentur errores, quos ſuis concionibus, ſcriptisque vulgauit ECCARDVS, vt compertum fuit, ex quaeſtione, in ipſum habita, primum ab Henrico, Archipraeſule colonienſi, deinde coram Joanne XXII. Pontifice romano, qui illos ex Doctorum, & Cardinalium ſententia, *partim ex verborum ſono, & ex connexione ſententiarum, labem haereſeos continere, partim male ſonare, temerarios eſſe, ac de haereſi ſuſpectos, licet cum multis expoſitionibus ac ſuppletionibus, ſenſum catholicum formare valeant,*

ant, vel habere pronunciauit, libroſque ideo ECCARDI, apoſtolica auctoritate damnauit. Exhibuit quoque iſtos errores, e litteris Joannis XXII. ex regeſto eiusdem Pontificis, deſcriptis Odoricus Rainaldus ad ann. MCCCXVIIII. num. 70. Tom. XV. Annal. p. 389. Quam ſubtilis vero iſte ECCARDVS fuerit concionator, lectores noſtri, e ſpecimine, quod in primo ſtatim *ſermone* occurrit, noſtrae editionis fol. CCXLII. b. excerpto, probe diiudicent --- *Sant Pauls ſpricht, Got wonet in einem liecht, da niemant zukomen mag. Er ſpricht Got iſt ein liecht, do nit zugangs iſt, zu gott iſt kein zugang, wer wider vffgat noch zunemmend iſt on gnaden vnd on liechte, der kamt noch nie in Gott. Got iſt nit ein zunemend licht, man muſz mit dem zunemenden dar ſein kommen. In dem zunemende ſicht man gottes nicht. Sol gott geſehen werden, das muſz geſchehen in eim liecht, das got ſelber iſt. Ein meiſter ſpricht, In got iſt nit minder noch me, noch daz vnd das. Dieweil wir in dem zugangk ſeind, ſo kommen wir nit daryn. Nun ſpricht er, Ein liecht vom himmel vmbſchein ju* (ſcilicet Paullum, Sermo enim agit de conuerſione Paulli, ad Actor. IIX.) *Da meinet er, was ſeiner ſeel icht was, das ward vmbgriffen. Ein meiſter ſpricht, das in diſem liecht, alle die krefft der ſel überhüpfen, vnd erhöben ſich die euſſern ſinne, damit wir ſehen vnd hören, Vnd die inwendigen ſinn die wir gedencke heiſſen, wie weyt die ſeyent vnd wie grundloſz, das iſt wunder, Als wol gedenck ich über mer, als hie bey mir, Vber die gedencken iſt vernünftigkeyt, als ſy noch ſuchend iſt. Sy gat all vmb vnd ſuchet, ſy lauſtert har vnd dar, vnd ir gat zu vnd ab. Vber die vernunfftigkeyt die da ſuchend iſt, ſo iſt ein vernunfftigkeit die da nit ſuchet, die ſtatt in irem lautern einfeltigen weſen das da begreiffen iſt in dem liecht. Vnd ich ſpriech, das in diſem liechte, alle die krefft der ſeel ſich erhöhent. Die ſinn entſpringent in die gedanke, wie hoch vnd wie grundtloſz die ſeind das weiſzt niemant,*

mant dann got vnd die ſeel. Es ſprechen vnſere meiſter, vnd iſt ein ſchwere frag, Das die engel nit wiſſent die gedencke, ſy brechen auſz, vnd die gedencke ſpringen denn in die vernünfftikeit, als die vernünfftikeit ſuchent iſt, Vnd die vernünfftigkeit die da ſuchen iſt, ſpringet in die vernünfftikeit die da nit ſuchend iſt, die da ein lauter licht in ir ſelber iſt. Das liecht begreifft alle krefſte der ſel in ſich. Darumb ſpricht er, Das liecht vom himmel vmbſchein jn &c. Cui quaeſumus haec lumina, claritatis ſuae fulgore, non offundant tenebras?

CXIII.

Sermones CONTRACTI de tempore & ſanctis per totum annum vna cum communi ſanctorum vtiliſſimo & cum aliquot ſermonibus de beata virgine. De religioſis. De dedicatione. & ceteris. mirifice legentem deuotione afficientes. ad predicandum propter ſeriem & modum procedendi captabiles facillimique veteris teſtamenti miſticationem in medium lucide deducentes & noui graciam ſalutemue iocunde nunciantes non minus vulgi corda in penitentie tramitem ſponte allicientes foeliciter incipiunt. in folio folior. 352.

Hac ratione inchoatur liber, cuius auctor pauciſſimis nomine cognitus, multo minus liber ipſe conſpectus fuit. Vix ſane vnum alterumue deprehendimus auctorem, qui JOANNIS CONTRACTI fecerit mentionem. Joſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 357. haec pauca habet: JOANNIS CONTRACTI ſermones de coena domini. *Putatur vixiſſe circa annum* 1373. Paullo prolixior eſt Antonius Poſſeuinus, qui in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 162. ſcribit: JOANNES

NES CONTRACTVS, Belga, *Ord. minorum, ſcripſit libros ſat vberes* Concionum, *quas olim excudit* Joannes Roelhof (Koelhof) Lubecenſis. *Extabant in Bibliotheca* Franciſcanorum lubecenſium. Antonii Poſſeuini veſtigia legiſſe videtur Joannes Franciſc. Foppens, qui Tom. II. *Biblioth.* belgicae p. 620. idem παρόραμα in typographi nomine admiſit, cum ſcribit. JOANNES CONTRACTVS, Belga, Ordinis Minorum, *ſcripſit* Sermones *vberes, ad Populum; excuſos iam olim per* colonienſes *&* toloſanos, *typis* Joannis Roelhoff, *fol.* Alii ſcriptores, qui catalogos & bibliothecas contexuerunt, illius nomen ſilentio transmiſerunt; In Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & inſim. Latinitat.* & in *Lexico eruditorum* nihil de eo invenimus. Ipſa, quam Anton. Poſſeuinus, & Jo. Franc. Foppens memorat, editio, ante oculos, verſatur. E bibliotheca portenſi publica, nobiscum communicata fuit. In fine leguntur talia verba: *Sermones* JOHANNIS CONTRACTI *ordinis Minorum, ad populum fructuoſe predicabiles opera magna correcti Impreſſique per me* Johannem Koelhoff de Lubeck Colon. *ciuem foeliciter expliciunt.* His autem verbis, manu cuiusdam adſcriptum legimus, auctoris proprium & patrium nomen, qui JOANNES KORTZ adpellatus fuiſſe dicitur. Alius praeterea notam addidit, qua librum anno Chriſti circiter 1479. editum eſſe perhibet. Fol. 281 ſqq. legitur *ſermo de animabus*, cuius particula, propterea quod ipſe ſermo, e codice mendoſo exſcriptus fuit, in fine codicis conſpicitur adiecta, hoc titulo: *Hoc quod ſequitur complementum eſt ſermonis de animabus, quod propter mendoſitatem exemplaris accidit. vide Ibi.* Illi *complemento*, adponitur *omnium ſermonum index.*

CXIIII.

Directorium ſacerdotale, in fol. folior. 104.

Inſignis libri raritas, ex eo colligi poterit, quod pauci admodum ſcriptores, illius, & auctoris, tali quidem ratione fecerint mentionem, vt in propatulo ſit, illos, librum oculis minime conſpexiſſe. Auctor eſt JOANNES PFEFFER ſiue PHEFFER, de Wydenberg, natione Teutonicus, patria Francus orientalis, *vir*, vt Joannes Trithemius *de Scriptorib. eccleſ.* Cap. DCCCLXXXIIX. p. 211. edit. Jo. Alb. Fabricii, ait, *in diuinis ſcripturis, longo ſtudio eruditus, & in ſeculari philoſophia, egregie doctus, ingenio excellens, vita, & conuerſatione deuotus, manſuetus, & praeclarus.* Primum in academia heidelbergenſi docuerat, poſtea autem, cum friburgenſe gymnaſium conderetur, inter theologiae profeſſores primus obtinuit locum, & theologiam, in ea vrbe, per plurimos annos docuit. Praeter Trithemium, id teſtatur codicis ſubſcriptio, quae hiſce verbis concepta eſt: *Magiſter* JOHANNES PFEFFER de Wydenberg, *ſacre theologie Profeſſor ſtudii vniuerſalis* Friburgenſis *iniciator hec concepit & legit regiſtrum compleuit Anno domini M. CCCCLXXXII.* (1482) *Vigilia Thome Apoſtoli.* Mortuus dicitur a Jo. Trithemio Cap. CCXXXV. *de Scriptor.* Germaniae, anno 1494. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 405. Sixti ſenenſis *Bibliotheca ſancta* L. IIII. p. 289. edit. *colonienſ.* 1576. in fol. qui illum *vitembergenſem* adpellat, & ideo notatus fuit ab Antonio Poſſeuino in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 238. Jacobi le Long *Biblioth. ſacr.* Tom. II. p. 902. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 333.

Hi quidem, quos nominauimus, viri, *Directorii ſacerdotalis* faciunt mentionem, ſed neutrum, euolviſſe librum ipſum, ex eo colligimus, quod illum *Com-*

Commentarium in epiſtolas Paulli *omnes* eſſe prodiderint, cum tamen ipſe auctor, initio ſtatim voluminis, ea quae ſcripſerit, & publice praelegerit, ad *epiſtolas* tantummodo Paulli *ad* Timotheum, & Titum ſpectare, diſertis verbis pronunciauerit. *Circa lecturam,* inquit, *epiſtularum beati apoſtoli* pauli *Ad* thymotheum *& ad* Tytum *libuit pro maiori eorum que ibi dicta & dicenda ſunt declaracione diuino concurrente opitulamine aliquod* ſacerdotale directorium *pauliſper concipere. & deo dante legendo ſtudioſius in medium deducere. Et quoniam inprimis apoſtolus inſtruit & docet* thymotheum *de ſtatu epiſcopali Ideo primo de illo videtur dicendum premittendo quedam generalia* de ſtatu in communi *ſecundo* de ſtatu ſacerdotali. tam curatorum quam non curatorum. *Vt ergo materia hec expeditientiori modo poſſit haberi in modum & formam dubiorum concipere. hanc propoſui. diuidendo in* tredecim partes *&* partes *in* paragravos *&c.* Errant praeterea Sixtus ſenenſis, & Antonius Poſſeuinus ll. citt. qui opus *quatuordecim* abſolui *partibus*, ſiue libris, ſcribunt, quod ab Auctore in *tredecim* tantummodo *partes* diuiſum fuit. Quo tempore illud in lucem prodierit, ignoramus; Annus enim M. CCCC. LXXXII. qui in ſubſcriptione, oculis ſe obfert, tempus ſine dubio deſignat, quo vltimam auctor operi impoſuit manum. Litteris exſcriptum eſt gothicis ſatis luculentis, initialibus autem, ſiue florentibus litteris, & titulo deſtituitur, quod indicium eſt, id opus ſeculo XV. euulgatum eſſe. Partem primam praecedit *index* duplex, quorum alter indicat, quot paragraphos quaelibet pars contineat; alter vero res, per tredecim partes pertractatas, ordine alphabetico ob oculos ponit. In *Lexico eruditorum* JOANNIS PFEFFER nomen quaeſiuimus, ſed non invenimus.

CXV.

Tractatus iam nouiter compilatus de materiis diuerſis indulgenciarum *per doctiſſimum ac famoſiſſimum virum dominum* JOHANNEM PHEFFER *widenberg Sacre theologieque profeſſorem eximium Ac alme vniuerſitatis ſtudii friburgenſis ordinarium* feliciter incipit. in fol. folior. 46.

Hac ratione inſcribitur liber, qui, illum quem modo deſcripſimus, raritate longe ſuperat, cum nulli ſcriptori, cuius nomen adduximus, innotuiſſe videtur. Omnes quidem JOANNEM PFEFFER, *opuſcula quaedam praeclara* conſcripſiſſe referunt, ſed eorum titulos, ſilentio plane praetereunt. Qua, auctor, cauſſa fuerit impulſus, vt hoc opus compilaret, hiſce initio expoſuit verbis: *Anno domini Milleſimo quadringenteſimo octuageſimo* (1480) *indulgentie fuerunt* friburgenſis *parochiali eccleſie pro erectione noui chori & aliis neceſſariis eccleſie ornamentis a ſummo & ſanctiſſimo apoſtolice ſedis papa* Sixto quarto *per Triennium miſericorditer conceſſe. Ac alias per dei eccleſiam diuerſis ex cauſis habundanter ſint multiplicate. Et quia quamplurimi proprie exiſtimacionis fantaſia ducti. circa eas frequenter decipiuntur & incaute alios loquendo. aut docendo decipiunt. Vtile iudicaui aliqua de hac materia diuina aſſiſtente gracia. ſed maiorum meorum ſententias annotare & in nouem queſtiones principales illam materiam reſtringere.* Nouem autem quaeſtiones, quas pertractat tales ſunt. I. *Vtrum indulgentie ſint ponende?* II. *Vtrum diffinicio indulgencie ſit bona qua dicitur indulgencia eſt remiſſio pene temporalis debite pro peccatis actualibus &c.* III. *Vtrum papa vniuerſalem habens poteſtatem dandi indulgenciam poſſit cuilibet homini communicare eam?* IIII. *Vtrum indulgentie tantum valeant quantum ſonant id eſt tantum annunciantur aut valere predicantur.*

tur. V. *Vtrum ſicut papa plenariam aut pleniſſimam habeat indulgenciam dare ita & inferioribus ſe ſcilicet epiſcopis habeat indulgenciam communicare?* VI. *Vtrum in anno iubileo conuenienter detur omnibus* romam *pro gracia indulgenciarum viſitantibus remiſſio plenaria aut pleniſſima de peccatis eorum omnibus?* VII. *Vtrum ſicut papa ſolum pro actibus exterioribus ac temporalibus rebus habeat indulgenciam dare ſolum habentibus voluntatem dandi ſicut dantibus aliquid temporale?* IIX. *Vtrum ſicut exiſtentes in mortali peccato indulgenciam a papa datam recipiant, ita cruce ſignati morientes cum firmo propoſito transfretandi eandem acquirant?* VIIII. *Vtrum papa dans indulgenciam illis qui ſunt in purgatorio poſſit facere quod vni eorum cicius quam alteri detur liberacio?* Adpendicis loco, operi ſuo adiecit JOANNES PFEFFER 1) *Bullam* papae Bonifacii IIX. *iubilei*, promulgatam Romae apud S. Petrum anno 1299. XIII. Kal. Mart. pontificatus anno ſexto. 2) *Bullam iubilei* Clementis VI. Eſt haec *bulla* quam Clemens VI. ob morbum peſtilentialem, qui Romae graſſabatur, promulgaſſe dicitur, eadem, quam Baluzius aliique ſuppoſititiam eſſe ſtatuunt, ob locum, qui in exemplari noſtro, hac ratione legitur: *Concedimus ſi vere confeſſus in via moriatur quod ab omnibus peccatis ſuis ſit immunis penitus & abſolutus. Et nichilominus mandamus angelis paradiſi, quatenus animam illius, a purgatorio penitus abſolutam* (in) *paradiſi gloriam introducant.* Conf. Gregor. Rothfiſcheri *Ablaſz vnd Jubeliahr, Regensb.* 1751. in 4. P. I. Sect. III. §. 416. p. 770 ſqq. 3) Eiusdem Clementis VI. *bullam*, quam dedit Auenione an. 1343. VI. Kal. Februar. anno pontificatus ſui primo. 4) *Bullam anni iubelei* Paulli II. anno 1470. XIII. Kal. Mai. pontificatus anno ſexto. 5) *Bullam iubilei* Sixti IIII. an. 1472. VII. Kal. april. anno pontificatus primo. His *bullis* pontificum romanorum acceſſit

6) Tra-

6) *Tractatus Jubilei editus & compilatus per reverendum patrem vtriusque iuris in orbe monarcham dominum* JOHANNEM DE ANANIA *Archidia.* Bononienſ. *In anno domini milleſimo.* CCCC. L. (1450) *praecedente in apoſtulatu domino* Nicolao quinto *quem tractatum compoſuit dum ordinarie* Bononie *legebat titulum de crimine falſi.* JOANNES DE ANANIA, Archidiaconus, & Profeſſor iuris canonici, bononienſis, cognomen a Latii vrbe, quam patriam adeptus eſt, accepit. Gentilitio nomine illum ideo, quod infimo loco natus eſſet, carere exiſtimat Guidus Panzirolus *de claris legum interpretib.* L. III. Cap. XXXIIII. §. XLV. p. 358. vbi illum & tali elogio ornauit: *Vir magnae religionis fuiſſe creditur, qui nullo vnquam negotio, vel lectionibus publicis, ſe adeo occupari permiſit, vt aut praeſcriptas preces, aut ſacra intermitteret. Quin etiam ſcrupuloſae conſcientiae habitus eſt.* Bartholomaeus Socinus *virum magnae ſcientiae & conſcientiae adpellat.* Ex ſchola eius proceſſerunt, Jureconſulti clariſſimi Alexander de Imola, Andreas Barbatius, Alexander de Tartagnis, aliique plures. Poſteriorem in primis adeo prae ceteris dilexit, vt illi filiam ſuam in matrimonium collocaret. Mortuus dicitur anno aetatis LXX. quo vero tempore id acciderit, non ſatis conſtat. Guidus Panzirolus annum 1458. illi fuiſſe emortualem refert, ſed Joan. Fichardus in *vitis Jureconſultor. recentior.* p. 424. Jo. Bapt. de Caccialupis in *Hiſtoria interpret. & gloſſator. iuris* p. 509. Joſ. Simlerus in *Bibliotheca* p. 336. Aubert. Miraeus in *Auctar. de Scriptor. eccleſ.* Cap. CDLXII. p. 86. Anton. Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 105. Henr. Wharton in *Adpend. ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſ.* p. 120. illum anno 1455. obiiſſe contendunt. Conf. de illo Marci Mantuae Benauidii *Epitome viror. illuſtr.* Cap. CXXXIIII. p. 471. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Lat.* L. VIIII. p. 133. In Nicolai Burtii *elogio* Bononiae, in Jo. Gerh. Meuſchenii *vitis ſummorum*

morum dignitate & eruditione viror. Tom. III. p. 89. hoc de illo legitur diſtichon:

Canonis arte valens multum quoque, ANANIA *ſacris*
Accumulat dictis, plurima ſcripta tibi.

In Bononia autem *illuſtrata*, idem Burtius, apud Meuſchenium l. cit. Tom. II. p. 167. eiusmodi in eum ſcripſit elogium: *Addendus eſt* JOANNES DE ANANIA, *iuris pontificii ornatiſſimus: qui primo vxoratus, dehinc defuncta vxore Archidiaconus* bononienſis *effectus, quique & patrimonium ſuum, pauperibus, viduis, & orphanis ſubueniens, erogauit; templa quoque diuina reparauit. Quippe poſt* conſilia *ab eo edita vna duntaxat.* lectura ſuper V. decretalium *interpretando, (fere omne ius canonicum, dictaque doctorum ſingularia in vnum complectens) me (Bononiam) haud ſine laude immortali decoratam reliquit. In cuius laude haec carmina in templo religionis Servorum* (Templum Seruorum, in honorem virginis Mariae dedicatum, *Maria de' Servi*, & a JOAN. ANANIA reſtauratum) *vbi ſepultus, inſcripta ſunt:*

Sol fuit hic Sophiae, fuit orbis ANANIA *noſtri*
Numen: & in nullo ſic iacet en tumulo.
Juſſit & hoc moriens JOANNES *vir ſacer. Eſto*
Immortalis: humo gloria non tegitur.

Tractatus illius *de indulgentiis*, in noſtra editione, quae litteris gothicis, in eadem officina excuſa videtur, e qua *Directorium ſacerdotale* prodiit, duo tantummodo folia implet. Omni libro imponitur *finis, tabula,* vt vocatur, *abcdaria.*

CXVI.

CXVI.

Roſetum exercitiorum ſpiritualium & ſacrarum meditationum: in quo etiam habetur materia predicabilis per totiùs anni circulum. Recognitum penitus & auctum multis. Preſertim primo & vltimo titulis: per ipſius *authorem (qui dum vita manebat temporalis nominari voluit) venerabilem patrem* JOANNEM MAVBVRNVM: *natione Bruxellen. Vita autem & profeſſione regularem ſeu Canonicum ex inſtitutione diui patris Auguſtini cuius obſeruantiſſimam egit vitam prius in celeberrimo cenobio Montis ſancte Agnetis Traiecten. dioceſis Deinde in Francia in regali abbatia diui Seuerini iuxta caſtrum Nantonis: in qua regularem (que multis retro annis penitus corruerat) reſtituit diſciplinam. Poſtremo in Liuriacenſi monaſterio in quo cum (expulſis inde irreformatis moribus) Canonici regulariſque obſeruationis viros: cum eiſque aliquanto tempore vixiſſet Abbatis functus officio honorifice ſepultus eſt.*

Carmen de nómine & laude Roſeti

Noſſe volens dictus cur ſit liber iſte Roſetum
Hoc epigramma breue lector amice nota.
Nempe velut circum peracutis ſentibus horrent
Et tamen eximio flore roſeta nitent:
Sic liber aſpectu licet horridulus videatur:
Praecipuos fructus proferet iſte tibi.
Vtque roſae primum granoſo cortice clauſae
Viſcere paulatim ſe reſerare ſolent.
Sic complexa breui prius hic res carmine quae-
que

Quo

Quo melius teneas: hoc magis ipſa patent.
Floribus eſt iisdem duplex genus: hoc rubet: illud
Candicat: at dulce fragrat vtrunque nimis:
Haud ſecus hic rutilo nunc mens ardeſcere amore
Nunc candere ſacris actibus inſtruitur.
Denique virtutes ſunt, effectusque roſarum
Complures: huic qui conueniunt operi
Scilicet exornant: confortant: exhilarantque
Olfactum recreant: inualidosque iuuant.
Carpe roſas igitur quae non marceſcere norunt
Illas inuenies hoc (mihi crede) libro.

Carmen Aſcenſianum de eodem

Eſt roſa peſtano ſub bis vernante roſeto
Plurima: ſed prima defluit illa die.
Eſt roſa MAVBVRNIS quam plurima nata ſub hortis
Et venti & ſolis vim domitura grauis
Vtquam nec Boreae penetrabile frigus aduret:
Nec phaetontaeis currus adactus equis.
Hinc igitur tibi carpe roſas: ſtudioſe viator
Quae te conſeruent: concilientque Deo.

Inſtauratum eſt hoc religioſiſſimum opus Impenſis Johannis parui & Joannis Scabelerii vulgo dicti wettenſchire. *Venditurque ab eis ſub Leone argenteo & inſigni Baſileenſi, in vico ſancti Jacobi.* in fol. folior. 344.

Inter

Inter romanae eccleſiae doctores, non incelebre eſt nomen JOANNIS DE MAVBVRNE, quem alii MAMBVRNVM ſiue MOMBVRNVM, alii MAVBENVM ſiue MABVENVM adpellant. Quo loco ille vixerit, in titulo, qui longum poſt ſe verborum, more aſcenſiano, trahit ſyrma, iam expoſitum fuit. Illum ſeculo XV. exeunte, & initio Seculi XVI. vixiſſe, praeter Gerard. Joan. Voſſium *de Hiſtor. latin.* L. III. Cap. X. p. 581. adnotauit Joannes Franciſc. Foppens in *Bibliothec.* belgic. Tom. II. p. 688. vbi retulit, quod JOANNES DE VINEA, JOANNES DE BRVXELLA, & JOANNES TEMPORALIS nonnunquam adpellatus fuerit. Emendatione igitur indigent, quae in Joſiae Simleri *Biblioth.* leguntur, vbi p. 148. JOANNES DE BRVXELLIS & p. 395. JOANNES MAVBVRNVS, qui ibidem perperam Maulbornus adpellatur, veluti viri diuerſi adducuntur. *Roſetum* in *duas partes principales*, quamlibet partem, in *quatuor diſtinctiones*, diſtinctiones in *titulos*, titulos in *capita*, quae *alphabeta* vocat, alphabeta in *membra*, membra in *paragraphos*, & illos nonnunquam in *notulas* quasdam diſtinxit.

Prima pars, vt auctoris verbis vtamur, *principalis, actiuae vitae, de inuenienda materia exercitiorum religioſorum & meditationum ſacrarum agit, & incipientibus vel maxime ſubſeruit, & tradit exercitia omni & tempori & actioni, & loco accommodata circa quae praecipue incipientium eſt obſeruari.* I. illius partis *diſtinctio*, exponit *de exercitiis in genere.* II. *de exercitiis dominicalibus & feſtiualibus in genere.* III. *de exercitiis mentis.* IIII. *de inſertione virtutum.*

Secunda pars principalis, agit de meditabilibus & ita pertinet ad vitam contemplatiuam. Nam in illa ſacrarum meditationum modus, formulae, & materiae congeruntur, quae proficientibus conuenire putantur. Quatuor etiam diſtinctiones habet, quarum I. agit *de meditatione in genere, & meditabilibus de Deo.* II. habet

bet

bet *meditabilia de beata virgine*. III. eſt *de angelis & ſanctis*, & IIII. habet *meditabilia, de regionibus & exercitiis, in ſuprema regione*. Illi adiicitur *Philocanmarium, id eſt inflammatorium amoris diuini, in quo perfectiores inuenient, quae circa flammigeras affectiones, & mentium in Deum inflammationes vacare & intendere habent*. Ed:tum illud *roſetum* iam fuerat *Baſileae* an. 1491. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 541. Quod autem pretium iſti editioni ſtatuendum fuerit, JOANNIS MAVBVRNI quemlibet docere poterunt verba, quae initio huius ſecundae editionis leguntur: *Rude & inemendatiſſimum truncum pariter & imperfectum collectarium* Roſetum *noſtrum: quod nuper me obnitente & inuito editum eſt: atque impreſſoria arte diſperſum in auras grauiſſimorum atque religioſiſſimorum virorum: crebra atque improba efflagitatione: vel tandem communis vtilitatis & charitatis amore caſtigaturi: & in conſummationem atque perfectionem (vt autoritas habet) qualemcunque daturi: in hoc premonitos pios lectores velim: vt & in alterius editionis prologo promiſſum eſt atque proteſtatum: collectarium iſtud eſſe & humile opus: non docendi gratia (procul preſumptio tanta) ſed ſolum occaſione afferendae pietatis: etiam reluctante me & pertinacius obſiſtente: relictis tenebris ab aliis datum in lucem. quo factum eſt, vt tanta ſcateat ſeu librariorum incuria: vel caſtigatorum inaduertentia corruptela & imperfectione: vt deprauata ſint omnia biantia mutilata & manca. Quaedam illic largiore tractu prolixa. & quaedam contra ſteriliſque adeo ſunt breuitate perſtricta: omiſſa plerumque & reciſa neceſſaria multa. Quae omnia quatenus pro ingenioli noſtri mediocritate aſſequi potuimus limatiora: hic ſunt atque ſuppleta: vt caſtigatius exemplar & emendatioris archetypi copia deſiderantibus aſſit ad manus* &c. Raro haec ſecunda editio, noſtra aetate occurrit, & a Michaele Maittaire in *Annal. typograph.* omiſſa fuit. In fine illius haec legimus verba: *Habes itaque lector religioſe: & ſalutis*

tue

tue (quales omnes eſſe debemus) ſtudioſe: opus plane divinum Roſetum videlicet ſpacioſum, & ſumme pietatis refertiſſimum. Religioſiſſime patris JOANNIS MABVENI *natione* Bruxellen. *Profeſſione autem canonici ſeu regularis ex inſtitutioni diui patris* Auguſtini: *quam exactiſſime obſeruauit in* Liuriacenſi *cenobio: quod abbatis functus officio mira & vite & doctrine ſanctitate decorauit: vt in facie libri latius explicatum eſt. Impreſſum eſt autem preſens opus in inclyta* parthyſiorum *academia opera quidem* Aſcenſiana: *ſed impenſis optimorum bybliobolarum* Joannis parui & Johannis Scabéleri: *Anno Salutis noſtre M. D. X.* (1510). *Ad Idus Auguſti. Deo ſit laus & gloria.*

Praeter *tabulam* rerum praecipuarum alphabeticam, illi praemittitur & *tabula titulorum* XXXVIIII. quibus omne opus abſoluitur, & *tabula de modo praedicandi.* Incredibile eſt quot elogiis illud *Roſetum* a romanae eccleſiae doctoribus condecoratum fuerit; Anton. Poſſeuinus in *Adparat. ſacro* Tom. II. p. 220. ſententiam ſuam hac ratione expoſuit: *Ad* Roſetum *quod attinet, cauſſam illius inſcriptionis expoſuit Auctor ipſe Alphabeto ſexto, vbi legentes inuitat ad hanc quaſi ſpiritualem areolam aromatum, vt de virtute in virtutem tam meditando, quam agendo creſcant. Qui locus, vt quaedam alia, quae ſequuntur, eſt praelegendus. Ceterum, vt quod & ipſe, & alii, qui ſapiunt, dicam, quid de hoc Opere ſentiam, ſciendum eſt, aliquando piis quibusdam viſum fuiſſe, non ab omnibus religioſis eſſe verſandum, quaſi omnium inſtituto non quadraret. At non vereor, quin fuiſſent mutaturi ſententiam, ſi reipſa* Roſetum *hoc, ad meditandum, ad exhortandum, ad concionandum adhibuiſſent. Neque enim librum ego de ſpiritualibus legi, in quo vberior materia, & quaſi opulentior theſaurus inueniatur. Scriptione quidem ac ſtylo, qualem ea ferebant tempora, ſimplici, (quippe ineunte ſeculo milleſimo quingenteſimo vixit) at ſynceriſſimo ſpiritu, ordine, breuitate, volumen tantum abſoluit: in*

quo

quo cum variae ſint tractationes ad eandem meditationum, & exercitationum ſpiritualium materiam pertinentes, tum de officiis eccleſiaſticis agit, ac de praeparatorio ad Miſſam pag. 104. in Dietario exercitiorum Tit. IIII. Alphab. 14. de Directorio autem ſoluendarum horarum eodem Tit. IIII. Alph. 15. Joannes Franciſc. Foppens autem l. cit. *opus* adpellat, *plenum pietatis & odoriferis roſis refertum, digniſſimum quod omnium deuotorum maxime religioſorum, manibus nunquam excidat, ſanctiſſimis cogitationibus, & adfectibus ſeraphicis maxime adcommodatum.* Iis adiungimus particulam epiſtolae Jodoci Badii, aſcenſii, quam ad magiſtrum Joannem Saulay, inſignis Eccleſiae pariſienſis Canonicum ſcripſit. *Roſetum,* ait, *honorandi ob* Xp̄m. *patris* JOANNIS MOMBVRNI Liuriacen. *Domus Canonicorum diui* Auguſtini *abbatis* (*dum vita manebat*) *digniſſimi: cum animi non vulgari voluptate his diebus praeceptor colende: impreſſimus: Tum quod tam ſanctam viri vitam ab iis qui eum intus & in cute norant edocti: non dubitauimus ab eo qui ſic vixerit: doctrinam in primis ſalutarem emiſſam. Tum quod inter legendum, atque dirigendum opus viſi nobis ſumus: nunc cum deo: nunc cum deipara virgine: nunc cum ſanctis eius conuerſari: & ſubinde extra nos rapi: atque inter roſas illas celeſtes collocari* (*quod niſi contigerit lapidem merito cenſueris: aut truncum nulla affectione mobilem*). *Tum quod viri egregii longe circunſpectiore quam nos ſimus iudicio prediti* (*inter quos te &* fabrum *noſtrum* Stapulen. *non minus pietate quam litteratura preditos reponimus. opus ipſum tantopere commendarunt: tam ob authoris ſanctitatem & zelum in omnes Xp̄ianos: quam ob doctrine eius integritatem atque ſuauitatem. Mire etenim afficit: &* (*que vtiliſſima eſt ſcientia*) *hominem ſeſe cognoſcere facit & ad cor redire: mundum & pompas eius contemnere: ocia mala vitare: delitias carnales aſpernari: deum adhoc cum ſumma charitate venerari: proximum decenter diligere: & ſe quemque ac operationes ſuas in deum dirigere.*

Sanctos colere ac imitari. Quin etiam in omnem regionem oculos mentis conuertere: vt in nullo ſpeculo euidentius quod imiteris: quod deuites perſpicias. Quocirca non ab re Roſetum *inſcripſit.* (*Eſt enim locus in quo roſe vnde roſaria facies naſcuntur*). *Nam vt in* Roſeto *plantabili primum conſpicias plantaria: tum frondes: tum gemmas turgentes: ac demum flores ipſos: ita Author in hoc* Roſeto: *ab inuitatorio: eruditorio: ordinario: dietario: & ſimilibus imitationibus: que quaſi ſeminaria quedam pietatis ſunt auſpicatus: per chiropſalterium: ſcalam communionis: Ruminatoria: ſupplementum ſacramentale: manducatorium: ferculatium: examinatorium: & ſimilia pietatis exercitia progreſſus: tandem ad flores & fructus ipſos omnis exercitii boni: videlicet ad inſlammatorium diuini amoris: per multiplicium regionum ſcrutationem nos perducit: & in eo opus non imprudenter concludit: quippe in quo eſt finis legis: & conſummatio exercitii beatorum in celis: quod ab eis non auferetur. Hanc autem partem vltimam vti primam author in nouiſſimis diebus operi prepoſuit: & adiecit: opuſque totum vt ex prefatione eius recenti patet emendauit & auxit: atque vtinam donec mundius ſcriptum fuiſſet: viuere datum fuiſſet: multo enim nos labore leuaſſet: qui in eius characteribus lectitandis tantus fuit: vt non magnopere mirandum putem ſi interdum ſomnus obrepſerit* &c.

Quae cum ita ſint, non eſt mirandum, quod & recentioribus temporibus, in primis cum editio aſcenſiana, ob characterum, quibus MAVBVRNVS opus ſuum ſcripſerat, difficultatem, non ab omnibus mendis immunis eſſet, duo viri romanae eccleſiae, *Roſeti* in ſe ſuſceperint emendationem, & denuo in lucem illud ediderint. Alter eſt Baſilius Serenius Canonicus regularis, cuius editio prodiit *Mediolani apud Hieronym. Bordonum, & Petrum Martyrem locarnum 1603.* Alter eſt Joannes Jones londinenſis, qui cum ad ſacra pontificia, & monachos benedictinos tranſiret, Leandri

a San-

a Sancto Martino adſumſit nomen, & MAVBVRNI opus denuo protruſit *Duaci*, *apud Bellerum*, 1620. in fol. De aliis JOANNIS MAVBVRNI *Operibus*, quae tamen omnia adhuc in mſs. latent, vid praeter ſcriptores citatos, Jo Albert Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 297 ſqq.

CXVII.

Liber manualis ac introductorius in biblie hiſtorias figurasque veteris ac noui Teſtamenti peroptimus. Aurea biblia vocatus. in fol. form. minor. folior. 158.

Nomen auctoris ANTONII AMPIGOLLI, legimus poſt indicem capitum, ordine alphabetico diſpoſitum, qui 13. & dimid. folium complet. Hiſce enim verbis, inchoatur libri prologus: *Religioſis atque honeſtis viris in* Xp̄r. *dilectis fratribus ſtudentibus* neapolim. *Conuentus ordinis fratrum heremitarum Sancti* Auguſtini. *Frater* ANTONIVS AMPIGOLLVS *ordinis memorati. Salutem. dilectioni veſtre poſtulatam referens.* Ab aliis auctor vocatur ANTONIVS RAMPIGOLLVS, ab aliis RAMPEGOLVS, ab aliis DE RAMPELOGIS. Vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 54. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac* Tom. I. p. 114 ſqq. qui paullo acriorem in illud opus intendit limam. Sententiam eius ad verbum vsque repetiit Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor & ſcript. eccleſ.* Tom. III. col. 2310. Conf. Auguſtin. Oldoini *Athenaeum* liguſticum p. 50. qui auctorem, natione Italum, genuenſem, (Oudinus Neapolitanum) Doctorem Theologiae Ordinis Eremitarum diui Auguſtini, initio Seculi XV. *ingenio praeſtantem, & clarum eloquio*, celebrem fuiſſe ſcribit. Anton. Poſſeuinus l. cit. a-

lium ANTONIVM RAMPEGOLVM, auguſtinianum, alium ANTONIVM E RAMPIGOLIS, Neapolitanum, Eremitam eſſe exiſtimat, illique *Bibliae figuras*, huic *Repertorium bibliorum* tribuit, cum vnus tamen idemque ſit auctor, & vnum idemque opus, quod mox *introductorii in bibliam*, mox *aureae bibliae*, iam *directorii bibliae*, iam *repertorii biblici*, iam alio titulo in lucem prodiit. In fine editionis, quae e rarioribus libris eſt, haec leguntur: *Vigore infiniti entis explicit liber bonus & perutilis Aurea biblia appellatus veteris ac noui teſta.* Vlm *diligenter per* Johannem Zeiner de Reutlingen *artificialiter effigiatus Anno dni M. CCCC. LXXVI.* (1476). *Cui ſit bonor & gloria in ſecula ſeculorum Amen* &c. Vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. V. P. I. p. 182. Omnia vero, quae de hoc libro, a Clemente IIX. in *indicem librorum probibitorum*, donec expurgetur, relato, & de hac ipſa editione dici poterant, expoſita iam fuerunt in *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. VII. p. 500 ſqq. Habemus editionem recentiorem ad manus litteris gothicis exaratam, quae tali inſcribitur titulo: *Figurarum biblie opus conducibile & perutile. Quoniam in eo omnes materie contente per clariſſimum virum* ANTHONIVM DE RAMPEGOLIS. *Ordinis ſancti* Auguſtini *in bibliam ſtudioſe applicatum.* in 8. folior. 239. Inueniuntur in illa editione, nonnullae figurae, admodum craſſa Minerua, ligno inciſae. In fine haec leguntur verba: *Figurarum biblie opus inſigne. perquam vtile predicatoribus. curaque peruigili* Colonie *iuxta conuentum predicatorum elaboratum fauſto ſidere finem arripit. Anno chriſtiane ſalutis MCCCCCV.* (1505) *Die vero VI. Martii.* In Michaelis Maittaire *Annal. typogr.* de iſta editione, nihil relatum legimus. De aliis editionibus vid. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* l. cit. Chriſtophor. Hendreich *Pandect.* brandeburg. p. 156. Alphonſ. Ciaconii *Bibliotheca* p. 214 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.*

L. I. p. 341. Jacobi le Long *Biblioth. ſacr.* Tom. II. p. 919.

CXIIX.

Vocabularius perutilis terminos biblie noui & veteris teſtamenti. pregnantes. ac difficiles optime declarans, *per ſolenniſſimum ſacre theologie profeſſorem: magiſtrum* HEINRICVM DE HASSIA aggregatus, in fol. form. min. folior. 268.

Sine dubio rariſſima haec editio, ipſa illa eſt, quam Joannes Albert. Fabricius L. IIX. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 947. *ſub initium typographiae, ſine anni nota & loci* prodiiſſe ſcribit. Si coniecturae locus fuerit, illam anno circiter 1473. exſcriptam crediderimus. Litterarum enim characteres gothici, qui proxime ad romanos characteres accedunt, iis ſimiles admodum ſunt, quibus eodem anno Henrici Steinhöwelii *chronicon* ſermone vernaculo compoſitum, exſcriptum fuit, quod in *Analectis litterariis de libris rarioribus* p. 245 ſqq. deſcripſimus. Omni deſtituitur *vocabularius* titulo, & liber ipſe hiſce inchoatur verſiculis:

Difficiles ſtudio partes. quas biblia geſtat
Pandere ſed nequeo latebras. niſi qui manifeſtat
Auxiliante deo. qui cui vult ſingula preſtat
Dante iuuamen. eo nihil inſuperabile reſtat
Propria ponuntur hic. nomina pauca ſed oro.
Qui legis indulge. quoniam breuis eſſe laboro.
Si quem profectum tenet. hoc opus deitatis
Que dat profectum. ſine qua nihil eſt bonitatis
Quicquid non rectum. patet hic quicquid ruditatis
Quicquid neglectum. vel quicquid inutilitatis
Supplens defectum. lector ſtudii pietatis

 Cor-

Corrige correctum. ſit in vſum poſteritatis.
Scematis ignarus. ſtilus eſt non ab yma limam.
Nam pollere facit operam correctio preuiam
Deſuper irradia. ſcribenti gratia dya.
Sis dux. ſis ſotia mea. lux & vera ſophya.

Illis verſiculis, verba, quae tituli loco adſcripſimus, adpoſita ſunt. Vix vnus alterue liber nobis ſe obtulit, qui maioribus & mirabilioribus, litteris initialibus fuerit ornatus, quae non adpictae, ſed a typothetis, formis, ſine dubio, ligneis, expreſſae ſunt. Scribendi compendia, librum lectu reddunt admodum difficilem, qui praeterea ſignaturis, vt vocant, & reclamantibus deſtituitur. Per ordinem alphabeticum diſpoſitus, vocabulorum, quae in verſione ſic dicta bibliorum *vulgata* occurrunt, explicationes refert, quae maxima ex parte, ad etymologiam ſpectant, & Iſidori, Priſciani, Papiae, Huguitionis Alexandri de Villa Dei, aliorumque grammaticorum auctoritate confirmantur. Illis inſolitae, & quae riſum moueant, ſaepe numero, explicationes, & obſeruationes immiſtae ſunt. Speciminis loco, haec talia excerpſimus: A *littera ſicut dicit* Yſidorus *in primo libro ethim. Ideo in omnibus linguis eſt prior quod ipſa naſcentium vocem apperit vnde dicitur in hyſtoriis* Maſculus recenter natus eiulando dicit A. mulier vero E. *vnde verſus* E profert aut A. quisquis procedit ab Eua. *Item dicit* Priſtianus *de tractatu de interiectione. A praepoſitio eſt & interiectio. & nomen. praepoſitio vt* a ſummo ad ymum. *Interiectio eſt. vt in bucolicis.* A tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas. *Et nos poſſumus addere quod* A *eſt interiectio dolentis, vbi dicitur* A. A. A. domine Deas. *Item nomen eſt ipſius littere ſicut ſupra dictum eſt.* Nepa *vt ait* hug. *quidam ſerpens eſt, qui natos ſuos conſumit, excepto eo qui in dorſo eius inſederit vel inheſerit poſtea ipſe qui ſeruatus eſt conſumit patrem, & dicitur* nepa. *quaſi* necans partus & necans filius *quia* necat parentem. *Et hinc tractum eſt, quod homi-*

nes

nes qui bona parentum per luxuriam conſumunt, nepotes *dicuntur. & luxurioſi. & eſt communis generis.* nepos *pro luxurioſo. vnde hec* nepotatio *i. luxuria* &c. *Veſpere fit nona ſi* re *mutaueris in ra. Solis habes ortum ſi* re *mutaueris in rum. Illius occaſum fit veſper quaelibet hora. Qua ſol vel luna tegitur caligine tetra. Ri rorum cantant re rarum tympana pulſant hec veſperta dea dicatur veſperus aſtrum. Item hi verſus ſumuntur de grecismo ad quorum euidentiam nota quod dici* hugui. *quod heſperam dicunt greci horam que eſt inter diem & noctem. vnde hic heſperus. peri. dicitur ſtella occidentalis que in veſpere poſt ſolem adparet* &c. Vipera *eſt genus ſerpentis venenoſi de quo dicit* Yſidorus *ethi. XII.* vipera *dicta quod* vi pariat *nam & cum venter eius ad partum ingruerit catuli non expectantes maturam nature ſolucionem corroſis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. fertur autem quando maſculus ore inſerto* vipere *ſemen expuat illa aut ex voluptate libidinis in rabiem verſa caput maris ore receptum precidit. ita fit vt ſerpens vterque pereat maſculus dum coit femina dum parturit. ex* vipera *autem fiunt paſtilli qui* tiriaci *vocantur a Grecis* &c. Praeter verba, *explicit vocabularius biblie magiſtri* HEINRICI DE HASSIA *feliciter,* nihil additum in calce voluminis eſt. Praeter hanc aliam exſtare editionem vix crediderimus, cum nihil tale, in bibliothecarum catalogis, quos euoluimus, relatum legimus, & pauci etiam inter ſcriptores inueniuntur, quibus, ſub HENRICI DE HASSIA nomine, eiusmodi *vocabularium* exſtare innotuerit.

Incredibile eſt, quot errores viri doctiſſimi & in primis Antonius Poſſeuinus, qui ex vno, ſaltem duobus HENRICIS DE HASSIA, quinque viros effinxit diuerſos, quibus vna fere eademque opera tribuit. Ex erroribus, in tramitem eum reducere, adgreſſus eſt Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptorib. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 1282 ſqq. qui vni tan-

tummodo HENRICO DE LANGENSTEIN, omnia illa opuſcula vindicat, quae reliquis quatuor a Joanne Trithemio, Sixto ſenenſi, Guil. Eiſingrenio, Roberto Bellarmino, Joſepho Pamphilo, Signini Epiſcopo, Antonio Poſſeuino, aliisque mira quadam oſcitantia, factaque confuſione adſcripta fuerant. Sed ad veritatem propius illi accedere videntur, qui duos omnino HENRICOS DE HASSIA exſtitiſſe ſtatuunt, & *ſenioris*, & *iunioris* adpellatione diſtinguere ſolent. Alterum vti iam diximus, *ſeniorem* HENRICVM DE LANGENSTEIN adpellant, ex Haſſia oriundum, magiſtrum in theologia, & vicecancellarium pariſienſem, poſtea ſacerdotem & canonicum wormatienſem, qui Seculo XIIII. exeunte vixit. Referunt praeterea, quod ab Alberto III. *cum trica* cognominato, Auſtriae Archiduce, euocatus Viennam conceſſerit, & ibidem ab anno 1384. ad vitae exitum vsque, theologiam, in Academia publice praelegerit. Inuenit etiam Petrus Lambecius, in bibliotheca caeſarea vindobonenſi, inter codices iuridicos, *epiſtolam* HENRICI DE LANGENSTAIN, *ad Conſules* viennenſes *de contractu emtionis & venditionis*, ſcriptam, cuius in fine tempus, quo e viuis diſceſſit, hiſce verbis, adnotatum fuiſſe adfirmat: *Explicit Epiſt de contractibus emptionis & venditionis ad Conſules* viennenſes *edita a Venerabili Viro Magiſtro* HENRICO DE HASSIA, *ſacrae Theologiae Profeſſore egregio, qui ſolius recordationis anni 1397. vndecima die menſis Febr. diem ſuum clauſit extremum, ſcripta per* Petrum Lewin *eius familiarem. Orate pro eo Chriſti fideles. Sequitur deinde hoc Epitaphium:*

Mortales cuncti, moueat vel tumba ſepulti
HASSONIS HENRICI *vermibus expoſiti.*
Mors eſt a tergo, ſapiens homo ſe paret ergo.

vid. *Commentar. de Bibliotheca* vindobonens. Tom. II. p. 125. Conf. de HENRICO DE LANGENSTEIN, & ſcriptis eius, quorum maxima pars mſta. in bibliothecarum loculis

loculis deliteſcit, praeter Caſimir. Oudini l. cit. Caeſaris Egaſſii Bulaei *Hiſtor. Academ.* pariſiens. Tom. IIII. p. 961 ſqq. Hermanni von der Hardt *magnum Concilium* conſtantienſe *oecumenicum* Tom. II. in prolegomen. p. 10 ſqq. Joan. Georg. Liebknecht Haſſia *mathematica Gieſſ.* 1707. in 4. qui illum omnium primum, Matheſin in Germaniam intuliſſe adfirmat. Nicol. Henric. Gundlingii *vollſtaendige Hiſtorie der Gelahrheit* P. II. Cap. IIII. Sect. II. §. CXXV. p. 1889 ſqq. Reliquis autem, in exponendis rebus, quae ad HENRICVM DE LANGENSTEIN ſpectant, praeripuit palmam Bernardus Pez in *Diſſertat. iſagogic.* ad Tom. II. *Anecdotor.* p. 74 ſqq. Joan. Philip. Kuchenbecker in *Supplementis ad vitam* HENRICI DE HASSIA in *Analectis* haſſiacis, *Marpurg.* 1728. in 8. P. I. p. 173 ſqq. Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 646 ſqq. vbi eidem *vocabularium*, quod deſcripſimus, *biblicum* tribuit.

De altero HENRICO DE HASSIA, iuniore, quem monachum carthuſianum, & domus Gelriae Priorem monachorum S. Mariae fuiſſe, & anno 1427. mortuum fuiſſe ſcribunt, vid praeter Trithemium & Oudinum Bernardus Pez l. cit. & Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 657 ſqq.

CXVIIII.

JOANNIS DE TVRRECREMATA Expoſitiones in Pſalterium. in fol. form. minor. folior. 164.

Librum ſeculo XV. litteris romanis exſcriptum, hac editione rariſſima nitidiorem, non conſpeximus. Qua in vrbe excuſus fuerit liber, non conſtat. Ex verbis quidem, quae in fine leguntur: *Explicit laudabilis expoſitio ſuper Pſalterium. Impreſſa per egregium magi-*

 ſtrum

ſtrum Johannem fabri lingonenſem *de Anno domini Milleſimo CCCCLXXXII.* (1482) *die XXIX. marcii.* Joan. de la Caille in *Hiſtoire de l'imprimerie, & la librairie Paris.* 1689. in 4. p. 43. illum Lingonibus (*Langres*) excuſum colligit, ſed iam adnotauit Michael Maittaire in *Annal. typograph.* Tom. I. p. 429. quod Joannes Fabri, lingonenſis, non ſolum ante annum 1482. artem typographicam Taurini exercuerit, ſed ex iisdem *Annalib. typographicis* l. cit. p. 445. adparet, quod & poſt illa tempora libros, & inter alios anno 1483. Terentium *Taurini* 1483. typis expreſſerit. Igitur coniecturam facimus, quod noſter codex, vrbi taurinenſi, ſuos acceptos referat natales. Per omnem codicem nulla exſtat littera initialis, quae omnes, minio caeruleoque colore adpictae ſunt. Multa quidem in illo ſcribendi occurrunt compendia, ſed ita comparata ſunt, vt haud difficulter legi queant. Libro praemittitur Auctoris, Epiſcopi ſabinenſis, & R. E. Cardinalis titulo S. Sixti, ad Pium II. rom. epiſtola, qua illi librum dedicat, & auctores nominat, quorum commentarios vberiores, in compendium redegit. *Cum conſideraſſem,* ait, *beatiſſime pater, quod temporibus iam noſtris pauci ſapientiae ſtudent, pauciores perſcrutandis diuinis miſteriis inſudant. pauciſſimi qui antiquorum ſermone ſcientiaque clariſſimorum patrum explanationes & commentaria ſuper pſalmos perlegere curant venit in mentem meam vt inter alios ſtudii mei labores hunc interponerem vt ex ſententiis glorioſiſſimorum ac preclariſſimorum ſcilicet* hyeronimi auguſtini remigii & caſſiodori *qui hunc pſalmorum librum exuberantiſſimis fluminibus profundiſſime interpretati ſunt aliquam breuem compendioſamque intelligentiam pſalmorum exculperem que pre ceteris a pluribus & etiam pauperibus clericis haberi poſſet & intelligi.* — *Sed ecce mentem meam ab hac ſcribendi cogitatione alienabat ſenectutis pondus, infirmitatum frequentia, latentis in pſalmis ſapientie profunditas parabolarum quibus vallatur pene inexplicabilis obſcuritas, & ſuper omnia exiguitas*

guitas ingenii & imbecilitas intellectus. Sed occurrit ex aduerſo amor publice vtilitatis &c. Liber in eccleſia romana, cum aliis eiusdem auctoris *operibus*, in magna ſemper auctoritate fuit, cuius rei, innumerabiles fere illius editiones, teſtes eſſe poterunt, quas Michael Maittaire in *Annal. typograph.* paſſim, e ſitu & tenebris produxit. Omnium ſine dubio prima eſt, quae *Romae* impreſſa fuit *per honorabilem virum magiſtrum* Vdalricum Gallum *anno Dni milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo* (1470) *d. IIII. Octobris.* in fol. Conf. Michael. Maittaire *Annal. typograph.* Tom. I. p. 295. Inter recentiores editiones eminet, quae *Romae* 1527. in 4. prodiit.

JOANNES DE TORQVEMADA, ſiue TVRRECREMATA, Hiſpanus, cognomen adſumſit a patria, Torquemado dioeceſeos palentinae oppido. Natus fuit anno 1388. & Ordini Praedicatorum ſe adcinxit. Theologiae & iuris pontificii Doctor pariſinus, maximam nominis, & inter Theologos pariter & Jureconſultos, ſibi parauit famam, & poſt varia munera eccleſiaſtica, tandem in Collegium R. E. Cardinalium, ab Eugenio IIII. Pontifice anno 1439. receptus, & epiſcopatui primum orenſi in Gallicia, deinde albenſi, & tandem ſabinenſi in Italia praefectus fuit. Cum in Concilio baſileenſi anno 1431. celebrato quaeſtio ventilaretur: *an Pontifex ſupra concilium ſit, an vero illi ſubiectus eſſe debeat?* JOANNES DE TORQVEMADA, Eugenii IIII. ad id concilium legatus, vt contra Huſſitas diſputaret, ſtrenue ſedis apoſtolicae auctoritatem, quamuis irrito conatu defendere, & tueri adgreſſus eſt. Scripta, quae in hac controuerſia ab illo compoſita, & recentioribus temporibus euulgata fuerunt, diligenter & adcurate recenſet Nicolaus Antonius in *Bibliothec.* hiſpan. *veter.* Tom. II. L. X. Cap. X. p. 189 ſqq. In concilio florentino, cum Marco epheſio, graecae eccleſiae propugnatore fortiſſimo, in certamen deſcendit. Diem obiit ſupremum Romae, in

in coenobio S. Mariae ſuper Mineruam (*S. Maria ſopra Minerua*), quod ipſe viuus exſtruxerat, & moriens, centies mille aureis ditauerat, die XXVI. Septembr. anno 1468. aetatis anno LXXX. Corpus eius conditum eſt, in templo iſtius coenobii, in ſacello annunciatae, (*Cappella della annunziata*), cuius nobiliſſimam ſocietatem pro puellis maritandis inſtituit. Epitaphium quod iſta ſodalitas, ipſius ſepulchro marmoreo ſplendidiſſimo inſcripſit, his verbis conceptum eſt:

F. JOANNI HISPANO VALISOLETANO
EX VETERE, PVRA, NOBILIQVE FAMILIA
DE TVRRECREMATA,
ORDINIS PRAEDICATORVM,
S. R. E. CARDINALI EPISCOPO SABINENSI,
PIETATE, AC DOCTRINA CLARISSIMO,
MVLTIS LEGATIONIBVS EGREGIE FVNCTO,
B. VIRGINIS ANNVNCIATAE
SODALITAS
AVTHORI SVO POSVIT
OBIIT ROMAE VI. KAL. OCTOBRIS
AN. DOM. MCCCCLXVIII.
AETATIS VERO SVAE LXXX.

Vid. Guid. Panziroli *de claris Legum interpret.* L. III. Cap. XXXVII. p. 365. Differt haec inſcriptio ſepulcralis, plane ab illa, quam retulit Auguſtin. Oldoinus in *Athenaeo* romano p. 435. Conf. praeter ſcriptores iam citat. & multos alios, Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* Tom. II. p. 262. Henr. Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſiaſt.* p. 117 ſqq. Jac. Quetif *Scriptor. Ordinis Praedicator.* Tom. I. p. 837 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotb. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 474 ſqq.

CXX.

CXX.

Queſtiones euangeliorum tam de tempore quam de ſanctis JOHANNIS DE TVRRECREMATA *Cardinalis*. in fol. form. minor. folior. 291.

Iſtius libri, non multae exſtant editiones, quae cauſſa eſt, quam ob rem ille rarius inueniatur. Editio, quae in bibliotheca portenſi adſeruatur, neque anni, neque loci, neque typographi indicio inſtructa eſt, omnes tamen notas characteriſticas prae ſe fert, quibus libri, ſeculo XV. impreſſi, ab recentioris aeui libris dignoſci ſolent. Litterae initiales minio & caeruleo colore adpictae ſunt. Opus ipſum in duas diſpeſcitur partes, quarum prior, hac ratione inchoatur: *Incipit materia aurea enucleata ex originalibus virtutum & viciorum. flos theologie nuncupata ſecundum ordinem alphabeti pro ſermonibus applicabilis, quam de tempore quam de ſanctis totius anni.* Ceterum haec pars per locos communes alphabetico ordine diſpoſita eſt. Illam varii praecedunt *indices*, quorum ratio, in *prologo* exponitur. *Cum ad pleniorem cognitionem rei ordo deducat: neceſſarium eſt hic ponere huius ſolenniſſimi ordinem opuſculi. vt quibus legere placuerit facilius ſalutiferum reportent fructum. Erit autem ordo operis huius, talis quod primo ponentur themata ſermonum de tempore tam de epiſtolis quam euangeliis ac aliis ſcripturis autenticis per totum annum. De ſanctis & communi ſanctorum nec non de quibusdam aliis ſingularibus & notabilibus materiis cum ſuis remiſſionibus pro ſimplicibus predicare volentibus. Poſt themata vero ponetur tabula alphabetica in ſe continens & concludens omnes & ſingulas materias huius totius operis. vt facilior ſit recurſus volentibus diuerſas & copioſas habere materias. & vnusquisque recipere poſſit quod ſibi placitum fuerit. Sequeturque tabula ſecundum ordinem alphabeti ipſius auree materie applicabilis ſiue floris theologie in ſe. Vltimo ponetur tabula de tempore & de*

de ſanctis per circulum anni cum queſtionibus ex ſancto thoma *enucleatis & extractis per illuminatiſſimum virum dominum* JOHANNEM DE TVRRECREMATA *ſancte ſedis apoſtolice cardinalem ordinis predicatorum ſancti* Sixti *vulgariter nuncupatum. Comportata ſunt hec ad laudem dei omnipotentis. glorioſiſſimeque virginis* Marie. *& omnium ſanctorum. nec non ad ſalutem animarum. & in ſalute animarum proficere volentium. Anno dni. &c. LXXX.* (1480). Forte hic numerus annum deſignat, quo haec editio in lucem prodiit. In fine iſtius partis, haec occurrunt verba: *Explicit materia aurea & enucleata flos theologie nuncupata. applicabilis ad ſermones per totum annum tam de tempore quam de ſanctis cum regiſtro thematum & tabula abcdaria omnium materiarum in libro preſenti contentarum.*

Poſterioris partis titulus eſt: *Queſtiones euangeliorum tam de tempore quam de ſanctis collecte per R. D.* JOHANNEM DE TVRRE CREMATA ſabinen. *ſancte* romane *eccleſie cardinalem ſancti* ſixti. Dicauit illam auctor, *Sacro & colendiſſimo reuendiſſimorum patrum ſancte eccleſie* romane *dominorum cardinalium Collegio.* Queritur in epiſtola dedicatoria, inter alia, quod *inter prelatos pauciores ſint qui ſacre theologie profundioribus rebus operam dent ſtudii.* Quod autographum ſuum Archiepiſcopo rothomagenſi commiſerit, patet ex epiſtolae concluſione: *Suſcipiant ergo V. R. d. hoc exiguum munus paruumque opuſculum in ſenio meo pro omnium vtilitate exiguis meis viribus elaboratum. quod vtinam tanta beniuolentia ab eis ſuſcipiatur, quanta cum affectione ſit inſudatum. Poterit obſeruari libellus iſte in manibus reuerendiſſimi domini* rothomagen. *qui pro ſua dulciſſima humanitate copiam preſtabit cupientibus ſcribere. Recommendo me d. v. R. quas longo tempore ad felix vniuerſalis eccleſie regimen deus conſeruet.* Huic etiam parti, duo indices praemittuntur. In fine codicis haec leguntur verba: *Finiunt*

niunt quaeſtiones euangeliorum tam de tempore quam de ſanctis domini JOHANNIS DE TVRRECREMATA *Cardinalis feliciter.* Varias libri editiones, qui etiam aliquoties titulo *quaeſtionum ſpiritualis conuiuii delicias praeferentium ſuper euangeliis tam de tempore quam de ſanctis*, euulgatus fuit, recenſet Jo. Albert. Fabricius Libr. VIIII. *Bibliotb. med. & infim Latinit.* p. 475. Vetuſtiſſima, & ſine dubio, omnium prima eſt editio, quae Romae *impreſſa* dicitur, *per* Johannem Scheurener de Bopardia *ſub anno M. CCCC. LXXVII.* (1477) *die Mercurii vltima Aprilis.* Vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 378. Recentiſſima, quam Jo. Alb. Fabricius l. cit. memorauit, eſt *Paris.* 1510. in 8.

Inter rariſſimos libros referri merentur eiusdem JOANNIS DE TVRRECREMATA *meditationes*, cum figuris ligno inciſis, quae imagines referunt, quibus JOANNIS DE TVRRECREMATA iuſſu, templum ſanctae Mariae ſuper Mineruam exornatum fuit. In fine operis, in fol. formae maior. excuſi, quod apud amicum, cum ſtudiorum cauſſa, in academia lipſienſi commoraremur, conſpeximus, haec leguntur verba: *Finite ſunt contemplationes Reuerendi patris Domini* JOANNIS DE TVRRECREMATA *ſacroſancte* Romane *ecclesie Cardinalis poſite & depicte de ipſius mandato in Eccleſie ambitu ſancte* Marie de Minerua Rome *non atramento plumali calamo neque ſtylo aereo ſed artificioſa quadam adinuentione imprimendi ſeu characterizandi opus ſic effigiatum eſt ad Dei laudem induſtrieque eſt conſumatum per* Vdalricum Gallum Alemannum & Simonem de Luca *Anno Domini M. CCCC. LXXIII.* (1473) *die vero XVII. Octobris regnante* Sixto quarto *pontifice maximo.* Opera JOANNIS DE TVRREGREMATA omnia, IIX. Tomis in fol. iam Anno 1472. *Auguſtae Vindelicorum* edita eſſe ex Jo. Sauberti *Hiſtoria Bibliothecae* noribergenſis p. 121. & e Cornel. a Beughem *incunabulis typogr.* p. 139. adnotauit

notauit Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 321. Joannes Saubertus l. cit. auctorem JOANNEM DE TVRRE adpellat, eiusque operum VI. tantummodo Tomos, in Bibliotheca norimbergenſi adſeruari memorat.

CXXI.

Theologia naturalis ſiue liber creaturarum ſpecialiter de homine & de natura eius in quantum homo. & de his que ſunt ei neceſſaria ad cognoſcendum ſeipſum & deum. & omne debitum ad quod homo tenetur & obligatur tam deo quam proximo. in fol. form. minor. fol. 163.

Quamuis Joan. Amos Comenius homo παράδοξος, in libro *de vno neceſſario*, *Amſtelod.* 1668. in 4. Cap. VI. p. 49. RAIMVNDVM DE SABVNDE in illa ſua *theologia naturali*, omnia, quae ad Dei & hominis cognitionem, aeternamque illius gloriam, & huius ſalutem, ſpectant, tam apodictice deduxiſſe adfirmet, vt contradicere non liceat, emunctioris tamen naris homines, ſuo Comenium abundare ſenſu patiuntur, & RAIMVNDI *theologiam naturalem* ad eorum ablegant librorum claſſem, e quibus vel nihil vel parum vtilitatis redundat ad lectores, cum acumen quidem ingenii prae ſe ferunt, quod tamen plus ſubtilitatem, quam veritatem conſectari videtur. Theophilus ſane Rainaldus in prolegóm. *theolog. natural.* §. LXXXVI. p. 36. *illam*, ait, *nimis arentem & incultam paucorum, qui ad manum ſunt, antiquiorum naturalis theologiae tractatorum*, SEBVNDII *&* Boneti *philoſophandi rationem vt improbare non eſt animus, ita nec inire; praeſertim cum neuter, quod operis fronte praefertur, praeſtitiſſe viſus ſit, ſed dimiſſis apud vtrumque plerisque naturali lumine peruiis, inſuper apud poſteriorem in-*

integra prope intelligentiarum creatarum tractatione praeciſa, ad ea quae reuelatio ſola detexit, ratione confirmanda excurrunt, non magno precio operae, vt Palacius *in l. Diſt. 2. Diſp. 3. fuſe tradit.* In eiusdem poſtea ſententiam diſceſſit Jacobus Thomaſius, in *Praefatione LXXVII. de origine bellorum meditatio* RAYMVNDI DE SABVNDE *diſcuſſa*, quae legitur in eius *praefationibus ſub auſpicia diſputationum ſuarum in academia* lipſienſi *recitatis, Lipſ.* 1683. in 8. p. 501 ſqq. vbi haec talia legimus: *Vixit ante ſecula duo & prope dimidium* RAYMVNDVS DE SABVNDE, *Scriptor* Hiſpanus, *vir, vt illa ferebant tempora, eruditionis non exiguae. Quanquam autem eius vix vnum atque alterum memorari librum video: non tamen ignotum literatis opus eſt eius, quod* Theologiam naturalem, *ſiue* Librum creaturarum *inſcripſit. Deliberatum in eo habuit non docere modo, verum etiam demonſtrare, quicquid hominem ſuae ſalutis cupidum & credere oporteat & facere, ſiue officium eius verſus hominem ſpectes. ſiue verſus Deum. Scilicet eorum manipulo ſe miſcuit, qui nimis audaci conatu argumentis ex humanae rationis lumine deriuatis illa quoque demonſtranda ſumſerunt ſibi, quae ſola nituntur diuina reuelatione: quo nomine temeritatem eius* Theophilus *quoque caſtigat* Raynaudus. *Cui quidem citius aſſentiar, quam* Comenio, — — — *Eſto in quibusdam quae demonſtrare Lectori ſuo voluit,* Hiſpanum *illum iuſti ponderis argumenta protuliſſe: certe omnia eius talia eſſe tantum abeſt, vt concedam* Comenio, *vt in iis etiam, quae non difficulter indagari oculo humanae rationis poſſunt, alicubi eum neſcio ridicule dicam, an miſerabiliter philoſophatum eſſe, auſim contendere. Quarum quidem hallucinationum haec opinor, inter praecipuas cauſſa eſt, quod arti* lullianae *deditus homo fuit: huius enim in eo peritiam video commendari ab* Henrico Cornelio Agrippa; (in epiſtol. dedicator. ad Joan. Laurentinum, in *Commentar. in artem breuem* Raimundi Lullii, Tom. II. *Operum* p. 242. edit. *lugdunenſ.* 1600. in 8.) *mihi*

vero perſuaſum eſt, in illa tota arte plus eſſe iactantiae quam virium, plus amictus in ſuperficie, quam intus & in cute neruorum &c. Conf. Meric. Caſaubonus *of Credulity and Incredulity in things divin and ſpiritual, London* 1670. in 8. p. 16. Joan. Hoornbeek *de Converſione* Indorum *& gentilium, Amſtelod.* 1669. in 4. L. I. Cap. II. p. 94. Thomas Crenius in *Animaduerſionib. philologicis & hiſtoric.* P. VIIII. Cap. II. p. 101 ſqq. Scripſit autem aduerſus RAYMVNDI DE SABVNDE Obtrectatores, *apologiam* Michael de Montagne, quae legitur in eiusdem auctoris *Eſſais* L. II. Cap. XII. illumque praeterea defendit in epiſtola ad parentem, quae adiecta fuit recentioribus editionibus de *l'Eſſais* v. c. *londinenſi* 1724 III. Tom. in 4. *pariſienſi* 1725. III. Tom. in 4. & *bagenſi* 1727. V. Tom. in 12. Lepido errori occaſionem dedit Michaelis de Montagne *apologia.* Joannes enim Wowerius Centur. I. *Epiſt.* LX. p. 120. edit. *Hamburg.* 1618. in 8. ſcribit: *Adde theologica myſtica, & quae ad antiquitatem eccleſiae pertinent, cuius argumenti plurima conquiro. Et erit, cum intelligas, me haec non minus excoluiſſe, quam alium quemquam hac fama celebrem. Inter illa* REMONDI SEBAVDI theologia naturalis, *quam conuertit in* gallicum *ſermonem* Dominus de Montaigne, *qui* in Eſaiam Apologiam *conſcripſit.* vbi e voce *Eſſais*, Eſaias confictus fuit.

Recenſionem *Theologiae naturalis* RAIMVNDI DE SABVNDE, in qua potiſſimum conſtitutum illi fuit, euincere, nihil in religione chriſtiana contineri, quod rationi humanae non ſit conſentaneum, vid. in Joan. Alb. Fabricii *Delectu Argumentorum & ſyllabo ſcriptorum, qui veritatem religionis chriſtianae adſeruerunt, Hamburg.* 1725. in 4. p. 454 ſqq. Eo autem temeritate proceſſit, vt titulo XLVII–LV. Trinitatem perſonarum in Deo, e lumine naturae demonſtrare ſuſtineret. Prologum etiam a Clemente IIX. pontifice rom. in *indicem librorum prohibitorum* relatum eſſe, ob

ob dogmata quae complectitur paradoxa, docet Anton. Poſſeuinus in *Adparatu ſacr.* Tom. III. p. 121. Fuit autem hoc opus, quod CCCXXX. titulis abſoluitur, ab auctore, vt in codice Regis Galliae, quem vidit Oudinus, legitur, anno 1434. Toloſae inchoatum, & anno 1436. ad finem perductum, & ſaepiſſime praeteritis temporibus euulgatum. Recenſet varias editiones Joannes Vogtius in *Catalog. libr. rar.* p. 594. vbi illas omnes ita euanuiſſe ſcribit, vt vix hoc tempore adpareant. Conf. Jacob. Friderici Reimmanni *Catalogus Bibliothecae theologicae Syſtematico-criticus* p. 977. & 1063. Theophili Sinceri *neue Sammlung von lauter alten vnd raren Büchern* P. VI. p. 525 ſqq. qui omnes inſignem operis raritatem confirmant. Editio, qua vtimur litteris gothicis exſcripta, *tabulam* alphabeticam praemiſſam habet, & hiſce initium ducit verbis: *Incipit theologia naturalis, ſiue liber creaturarum ſpecialiter de homine & de natura eius in quantum homo. & de his quae ſunt ei neceſſaria, ad cognoſcendum ſeipſum, & deum, & omne debitum, ad quod homo tenetur & obligatur, tam deo quam proximo. compoſitus a venerabili viro, magiſtro* RAYMVNDO DE SABVNDE, *In artibus & medicina doctore. & in ſacra pagina egregio profeſſore* Typographus coronidis loco haec addidit: *Finit liber creaturarum ſeu nature ſiue de homine propter quem alie creature facte ſunt. ex cuius cognitione illuminatur homo in cognitione dei & creaturarum. Impreſſus* Argentine *per* Martinum Flach. *inibi conciuem Anno incarnacionis dominice Milleſimoquadringenteſimononageſimoſexto* (1496) *menſ. vero Januarii die viceſimoprimo.* Quam vero editionem omnium primam nominaueris, difficile dictu eſt. Nam Chriſtianus Schoettgenius in *Continuat. Biblioth.* Fabric. *med. & infim. Latinitat.* L. XVII. p. 117. editionem adducit, ſine loci & anni indicio, in 4. euulgatam, & in Theophil. Sinceri *neuer Sammlung von lauter alten vnd raren Büchern* l. cit. deſcribitur editio vetuſta, in fol. quae in calce *Dauentrie per Rychardum*

chardum Paſſroed, non addito anno, excuſa dicitur. Illam anno 1487. in lucem editam eſſe perhibet Cl. Vogtius l. cit. ſed in Michael. Maittaire *Annal. typographicis* nihil tale relatum legimus, Occurrit quidem Tom. I. p. 489. editio in fol. an. 1487. ſed neque vrbis dauentrienſis, neque Richardi Paffroed mentio facta legitur. Miramur quod Cl. Vogtius ad Teſtimonium Theophil. Sinceri l. cit. & Henr. Whartoni in *Adpendice ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſiaſt.* p. 104. prouocauerit, cum neuter Dauentriae anno 1487. eiusmodi editionem, ex Richardi Paffroed officina typographica prodiiſſe dixerit. Recentiſſima, quam Chriſtian. Schoettgenius l. cit. adtulit editio, eſt *amſtelodamenſis* 1661. in 8. Non tamen integrum librum refert haec editio, ſed compendium potius eſt, a Joanne Amos Comenio conſarcinatum. Ipſe id teſtatur Comenius, in libro *de vno neceſſario* l. cit. vbi ait: *Liber* (Creaturarum) *eſt capitum 330.* Venetiis, Lugduni, Francofurti *editus: ob prolixitatem tamen, & eorumdem crebram repetitionem, ſtylique, quam a ſui ſeculi barbarie traxit, ſcabritiem, paucioribus, quam optandum erat notus, aut lectus: ideoque a nobis contractior & lucidior* Amſterdami *nuper editus. Sed iacet ſic etiam, merx ſine emptore: Mundo inter margaritas, & quisquilias non diſtinguente, labyrinthisque ſuis potius, quam ſubminiſtratis vndecunque* Ariadnes *filis, attendente.*

Parentis ſui iuſſu librum in ſermonem gallicum tranſtulit, quem iam nominauimus, Michael de Montagne, cuius verſio, titulo: *la theologie naturelle de* RAYMOND SEBON *traduite du latin par* Michel Seigneur de Montagne, *Paris.* 1581 in 8. in lucem emiſſa, & poſtea aliquoties repetita fuit. Cauſſam, qua pater impulſus, filio hoc commiſit negotium his verbis retulit in *Eſſais* L. II. Chap. XII. Pierre Bunel *homme de grande reputation de ſçavoir en ſon temps, ayant arreſté quelques jours à* Montaigne *en la* com-

compagnie de mon pere, avec d'autres hommes de ſa ſorte, luy fit preſent au déloger d'un livre qui s'intitule: Theologia naturalis, ſiue liber creaturarum Magiſtri RAYMONDI DE SEBONDE. *Et parce que la langue* Italienne *&* Eſpagnole *eſtoient familieres à mon pere, & que ce livre eſt baſty d'un* Eſpagnol *baragouïné en terminaiſons latines, il eſperoit qu'avec bien peu d'ayde il en pourroit faire ſon profit, & le luy recommenda comme livre tres-utile & propre à la ſaiſon, en laquelle il le lui donna; ce fut lors que les nouveautez de* Luther *commençoient d'entrer en credit — — — Or quelques jours avant ſa mort, mon pere ayant de fortune rencontré ce livre ſous un tas d'autres papiers abandonnez me commanda de le luy mettre en* François. *Il fait bon traduire les Autheurs, comme celuy-la, ou il n'y a guere que la matiere à repreſenter; mais ceux qui ont donné beaucoup à la grace & à la l'elegance du langage, ils ſont dangereux à entreprendre, nommément pour les rapporter à un idiome plus foible. C'eſtoit une occupation bien eſtrange & nouvelle pour moy, mais eſtant de fortune pour lors de loiſir, & ne pouvant rien refuſer au commandement du meilleur pere qui fut oncques, j'en vins à bout comme je pus, à quoy il prit un ſingulier plaiſir, & donna charge qu'on le fiſt imprimer, ce qui fut executé apres ſa mort* &c. Conf. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2561. not. C. Niceron *Memoires* Tom. XVI. p. 216. Retulit Chriſtian. Schoettgenius l. cit. quod anno 1739. Lipſiae in auctione publica, verſio, illa, quam dedit Michael de Montagne antiquior, hoc titulo inſignita *La Theologie naturelle de* D. RAYM. SEBON *miſe en François par* Mad. Leonor. Royne de France, *Paris.* 1551. in 4. vendita fuerit & quod Joannes Martin, eodem anno aliam verſionem in 4. euulgauerit. Quod ad primam adtinet, minime a nobis impetrare poſſumus, vt eiusmodi exſtare verſionem, credamus, cum omnes bibliothecarum catalogi, & hiſtoriae litterariae gallicae ſcriptores, nihil tale

retulerunt. Sine dubio ipſa illa Joannis Martini, pariſini, primum Maximiliani Sfortiae, mediolanenſium ducis, deinde Cardinalis Lenoncurtii, Secretarii eſt verſio, cuius titulus, qui talis eſt: *La Theologie naturelle de Dom* RAYMOND SEBON, *Docteur excellent entre les modernes, miſe de Latin en François, ſuivant le Commandement de Madame* Leonore, *Royne douairiere de* France, *Paris. impr. par Michel Vaſcoſan* 1551. in 4. folior. 140. ab homine imperito excerptus, & mutilatus in Catalogum, quem vidit Chriſtian. Schoettgenius, relatus fuit, id quod ſaepe numero in auctionum catalogis fieri ſolet. Incidit, vt rem lepido exemplo illuſtremus, haud ita pridem in manus noſtras catalogus, in quo aliquot *Noui Teſtamenti* editiones graeco-latinae, veteres & recentiores reperiebantur, quas ineptus & imperitus catalogi ſcriptor, omnes, ex editione *H. Kainhii* prodiiſſe adnotauerat. Ex verbis enim graecis Η ΚΑΙΝΗ, editorem quemdam *H. Kainh* effinxerat. Quod autem ad Joannis Martini verſionem adtinet, quam etiam Michael Maittaire Tom. III *Annal. typogr.* p. 600. refert illa non *theologiae naturalis* ſiue *libri creaturarum*, qui non methodo dialogica conſcripta eſt, ſed libri potius verſio eſt, quem nonnulli *theologiae naturalis* compendium eſſe exiſtimant, hoc, vt alias iam editiones taceamus, titulo editi: RAYMVNDI SEBVNDII *de natura hominis dialogi, viola animae ab auctore inſcripti, Lugduni ex officina Sebaſt. Gryphii* 1544. in 8. In illis *dialogis* RAIMVNDVS & Dominicus Seminiuerbius de hominis natura, de cognitione Dei, de cognitione ſui, & proximi, de omni debito, quo Deo & proximo obſtricti obligamur, colloquuntur. De Joannis Martini verſione gallica Niceron in *Memoires* Tom. XLII. p. 338 ſqq. haec adnotauit: Martin *dit dans ſon Epître au* Cardinal de Lenoncourt, *datée du* 20. *Juillet* 1550. *que c'étoit la traduction d'un petit ſommaire latin, extrait d'un fort gros livre, fait il y a plus de trente ans par un Docteur* Eſpagnol *nommé* RAYMOND SEBON, *qui*

qui étoit alors Profeſſeur en l'Univerſité de Toulouſe. *Elle eſt diviſée en ſix dialogues, & non point en ſept, comme le dit* du Verdier (& poſt illum Mich. Maittaire, & Chriſt. Schoettgenius ll. citt.) *& contient 86. chapitres ſuivis. Le premier dialogue traite de la nature de l'homme, le ſecond des bienfaits de Dieu, le troiſiéme de l'amour divin, le quatrième du culte de Dieu, le cinquiéme de la chûte de l'homme & le ſixième de ſa réparation.* Cum igitur extra omnem dubitationem poſitum eſt, *violam animae*, librum a *theologia naturali*, plane eſſe diuerſum, & operis tantummodo prolixioris compendium, ab ipſo RAYMVNDO compoſitum, non ſolum quae de verſionibus gallicis protulit Schoettgenius, emendatione indigent, ſed ea etiam, quae leguntur in *lexico eruditorum* Tom. IIII. col. 463. RAYMOND DE SEBONDA, *ſchrieb* quaeſtiones diſputatas, *machte ſich aber durch ſeine* theologiam naturalem, *die bald vnter dem titel* liber creaturarum, *bald vnter der rubrik* viola animae, *bald mit der Auffſchrift* de natura hominis *gedruckt — worden am berühmteſten.* De verſione *theologiae naturalis* hetruſca, quam Marcus quidam Ginnammi in vulgus *Venet.* 1633. edidiſſe dicitur, vid. Chriſt. Schoettgenius l. cit.

RAIMVNDVS DE SABVNDE, quem ſcriptores nonnunquam SEBVNDA, SEBONDE, SEBEIDE, SANT-SEBEIDE, & SEBON adpellant, Hiſpanus, artium, medicinae, & theologiae Doctor fuit, qui *obſcuri aeque nominis, & conditionis*, vt Nicol. Antonius in *Biblioth.* hiſpan. *veter.* Tom. II. L. X. Cap. III. p. 141. ſcribit, *non ita tamen obſcurae ad poſteros, in monumentis ab eo relictis, famae*, Barcinone oriundus fuit, & academiam toloſanam, medio ſeculi XV. tempore doctrina, & praelectionibus ſuis illuſtrauit. Ambroſius ab Altamura illum quidem in *Adpendice ad Bibliothec.* Dominicanor. p. 454. inter illos homines retulerat, qui relicta Judaeorum ſuperſtitione, ad

 chri-

chriſtiana tranſierunt ſacra; Cum autem hoc commentum, Philippi Jacob. Mauſſaci potiſſimum innititur teſtimonio, qui in *prolegomen.* ad Raimundi Martini *pugionem fidei*, ſcripſerat, quod Michael de Montagne, *toto Capite Apologiae*, RAIMVNDVM DE SABVNDE, ex Judaeo Chriſtianum repraeſentauerit, id iam exploſum fuit a Petro Baile in *Dictionaire hiſtorique & critique* l. cit. not. A. vbi omnem Michaelis de Montagne *apologiam* ſe ideo perlegiſſe, & nihil prorſus tale inueniſſe ſcribit. Conf. Henric. Scharbau *Judaiſmus detectus* p. 121. Jo. Chriſtoph. Wolfii *Bibliotheca Hebraea* Tom. III. p. 991 ſqq. Legi praeterea de RAIMVNDO DE SABVNDE merentur Jo. Trithemius *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DCCLXV. p. 179. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 598. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 2367 ſqq. Jo. Franciſc. Buddei *Iſagoge hiſtorico-theologic.* Tom. I. p. 288. & ſcriptores, quos iam paſſim nominauimus.

CXXII.

Liber Generationis & Regenerationis Adam, ſiue de hiſtoria generis humani. Operis magni pars prima, id eſt, Anima. BENED. ARIA *Montano Hiſpalen.* Deſcriptore. *Antuerpiae*, *ex officina Plantiniana, apud viduam, & Joannem Moretum. M. D. XCIII.* (1593) in 4. pp. 599. exceptis foliis priorib. & poſterioribus 12.

BENEDICTVS ARIAS, montanus hiſpalenſis, opus moliebatur, in tres partes diuiſum, quarum haec *Animae* titulo conſpicua prima eſt. Secundae vero, quam *corporis* titulo, inſignire ſtatuerat, particula tantummodo ſiue *Caput* in lucem exiit, reliquum, cum tertia

tertia parte, cui *veſtium* titulum, vt Niceron in *Memoires* Tom. XXIIX. p. 114. teſtatur, deſtinauerat, non ad finem perductum fuit. Praemittitur libro rariori praefatio ſatis prolixa, & *votum Deo authori efficaciſſimo*, carmine elegiaco diſtichor. 13. *nuncupatum.* Quid in Opere in octo libros diuiſo inueniatur, capitum, lectorem docere poterunt, argumenta, quae heic in eius gratiam excerpſimus.

Libri I. Cap. I. *de veritate Dei.*
Cap. II. *de natura Dei.*
III. *Deum natura vnicum perſonis eſſe trinum.*
IIII. *De nominibus Dei.*
V. *De prophetis.*
VI. *De Angelis.*
VII. *De propoſito Dei.*
IIX. *de hominis natura.*
VIIII. *de viri ac mulieris communione & ſocietate.*
X. *de lege naturae.*
XI. *de Angelorum electione, ac lege.*
XII. *de angelorum quorundam improbitate, defectione & abdicatione.*
XIII. *de hominis electione, ac lege.*
XIIII. *de praeceptis homini in principio datis.*
XV. *de Defectione & caſu hominis.*
XVI. *de conuerſione humani ſtatus.*
XVII. *de antiqua* Luciferi *lite & cauſſa.*
Libri II. Cap. I. *de reuocatione hominis.*
II. *De hominis ingenio, facultate, labore, cura, & inconſtantia, a conſtitutione mundi.*
III. *de experimento hominis vario.*
IIII. *de hominis arbitrio.*
V. *de propagatione humani generis, & morum atque doctrinae corruptela.*

Libri III. Cap. I. *de hominum inſtauratione, & ſalutis publicae curatione.*
II. *de diuinis inſtitutionibus poſt diluuium, ac maximi promiſſi inſtauratione.*
III. *de gentium propagatione, atque diuerſorum morum cauſſa.*
IIII. *de diuiſione prima gentium, familiarumque & ſtudiorum varietate.*
V. *De variis gentium ſtudiis & moribus.*
VI. *de poſteritate* Semi.
VII. *de* Abrami *euocatione.*
IIX. *de circunciſionis foedere.*
VIIII. *de tentatione* Abrahami.
X *de promotione diuini propoſiti apud* Iſaacum.
XI. *de* Jacobi *indole.*
XII. *de promiſſo promiſſique conditionibus ad* Iſaacum *repetitis & inſtauratis, deque perpetua & certa prouidentiae diuinae erga pios, tutela & cura.*
XIII. *de primario haereditatis iure,* Jacobi *cauſſa firmato.*
XIIII. *de* Jacobi *felici fuga, exſilio, ac labore.*
XV. Iſraelis *hiſtoria.*
XVI. *de ſtatu hominum ad* Moyſis *vsque aetatem.*
Libri IIII. Cap. I. *de legis beneficiis & cauſſa.*
II. *de altero praecipuo legis beneficio & munere.*
III. *de gente in regnum optata, deque legis opportunitate.*
IIII. *de lege manifeſte publicata ac legumlatoris Dei haud ambigua fide.*
V. *Allocutionis forma.*
VI. *De partitione ac diuiſione legum, earumque exercitatione ac vſu.*
VII. *De officiorum ſiue actionum generibus diuina lege definitis.*
IIX. *Imperiorum ſiue iuſſorum enumeratio & catalogus.*
VIIII. *Vetitorum tabula.*

Libri V. Cap. I. *de legis promulgatione, exceptione foedere: de duplici promiſſorum ratione: tum de minis & maledicto.*

II. *de ſeueritate, concinnitate ac ſanctimonia legis externa.*

III. *de foederis pactionibus & conditionibus.*

IIII. *de legis promiſſis & veritate.*

V. *de inſtaurato foedere.*

VI. *de fide promiſſorum Dei.*

VII. *de expugnatione ac poſſeſſione regnorum in terris & de eiusdem ſtabiliendae lege, pacto & omine.*

Libri VI. Cap. I. *de humanarum rerum varietate, inconſtantia, & crebra in peius mutatione, ex hominis culpa ac vitio.*

II. *De animorum & conſuetudinum impotente deprauatione.*

III. *Clementiae & benignitatis Dei exemplum illuſtre.*

IIII. *de nouo & indigno praepoſteroque hominum conſilio.*

V. *de rege homine, & regni vario vſu.*

VI. *de populi ac principum inſolentia.*

VII. *de maturata regis abdicatione propter nouum peccatum.*

IIX. *Deum ſalutis publicae gratia, hominum rebus, quantum praeſens ferre valeat conditio, recte & opportune conſulere.*

VIIII. *De varia & inſtabili rerum facie, ex principum populique inconſtantia, & mutabilitate mentis atque morum.*

X. *de hominum bello cum diuina lege.*

XI. *de partibus, munere officioque Vatum.*

XII. *de quarto prophetici muneris officio.*

XIII. *diuinae legis doctrina de hominum ſalute ex Dei beneficio ac liberali dono exſpectanda.*

XIIII. *Idem de publica ſalute promiſſum reſponſis diuinis vatum opera celebratum & firmatum.*

XV. *Sa-*

XV. *Salutis humanae a vatibus praenunciatae ſumma ac breuis deſcriptio.*
XVI. *de teſtimoniis & oraculis in Pſalmorum libro frequentiſſimis.*
Libri VII. Cap. I. *de ſalutis publicae maturatione & oportunitate.*
II. *de inſtructione, vnctione, & veritate miniſtri, & expiatoris publici, humanaeque ſalutis Pont. max.*
III. *de Seruatoris publici declarata praeſentia.*
IIII. *Hominum varia iudicia in ſalutis authore excipiendo.*
V. *de indicis nomenclatoriſque munere & officio.*
VI. *de manifeſtatione* Jeſu Chriſti, *& boni nuncii miniſterio.*
VII. *de duplici* Chriſti *miniſterio ſecundum carnem.*
IIX. *Prioris miniſterii* Jeſu Chriſti *ſumma narratio.*
VIIII. *de arcana doctrinae magnitudine.*
X. *de altera doctrinae* Jeſu Chriſti *parte.*
XI. *de officio diſcipulorum* Chriſti *erga hominem.*
XII. *doctrinam* Jeſu Chriſti *quemadmodum homo excipiat.*
XIII. *diuinae legationis mandata a* Jeſu Chriſto *perlata, opportune digeſta, adminiſtrata, & confecta.*
XIIII. *Eiusdem argumenti denunciatio a* Jeſu *peracta, plebis altercationibus & procerum calliditate & inuidia exagitatur.*
XV. *Inſtauratio actionum* Jeſu *de vnctione ſua, & hominum partim inconſtantia, partim peruicacia.*
XVI. *de patientia ac iuſtitia Dei aduerſus hominem ſermo* Jeſu.
XVII. Jeſu *euangeliſtae poſtremae actiones.*
XIIX. *Senatusconſultum a ſapientia & ſanctitate carnis initum, decretumque factum.*
XVIIII. *Verbum Dei caro factum,* Jeſus *rex promiſſus publice datus ac declaratus a ſimplicitate ſalutatur, ab induſtria repudiatur.*

XX.

XX. *Satanae per miniſtros & ſatellites ſuos ad Regem caelorum interficiendum, occaſio quaeſita, inſidiae exſtructae.*
XXI. *Caelorum rex ipſe pro ſalute publica vltro devotus ac donatus, hoſtiaque conſtituta.*
XXII. *Communionis inter nouum & veterem hominem ſacroſanctum arcanum.*
XXIII. Chriſtus *hoſtiam ad ſacrificium ſeſe praebet, pro populi ſalute facit.*
XXIIII. Jeſu Chriſti *victima.*
XXV. *Salutis publicae arcanum, a* Lucifero *tandem cognitum fruſtra contaminare conato.*
XXVI. *Sacrificium* Jeſu Chriſti.
XXVII. *De morte* Jeſu *publica notitia, varius hominum ſenſus.*
XXIIX. *de Reſurrectione* Jeſu Chriſti.
XXVIIII. *de legitimorum teſtimoniorum reſurrectionis* Jeſu Chriſti *ſancta fide.*
XXX. Jeſu Chriſti *ex mortuis exſtantis officium ac doctrina prior.*
XXXI. Jeſus Chriſtus *ex mortalium conſpectu ſublatus ad Patrem rediit.*

Libri IIX. Cap. I. *de Paraſceue.*
II. *Praecepta diſcipulis data promiſſi diuini exſpectandi cauſſa.*
III. *Euangelicum ſabbathum.*
IIII. *Satanas euangelio regni obſiſtit.*
V. *Virtutis, efficacitatis, & conſtantiae a* Jeſu Chriſto *hominibus per Spiritum ſanctum creatae periculum & experimentum multiplex.*

Libro poſteriori adiiciuntur, duo *teſtimonia apoſtolica*, verſibus hexametris concepta a pag. 548–599 quibus acceſſit *capitum index.* Ea, quae eccleſiae romanae doctoribus, diſplicuerunt in hoc opere, notata fuerunt, ab Antonio a Sotomaior, in *indice librorum prohibitor. & expurgandorum* p. 97.

CXXIII.

CXXIII.

Naturae hiſtoria, prima in magni operis Corpore pars, BENEDICTO ARIA *Montano deſcriptore.* Regi ſeculor. immortali & inuiſibili ſol. Deo Sac. *Antuerpiae ex officina Plantiniana Apud Joannem Moretum MDCI.* (1601) in 4. pp. 525. ſi praefat. pp. 6. exceperis.

Fallitur Niceronus in *Memoires* Tom. XXIIX. p. 114. & qui illum ſequitur Cl. Dauid Clement, in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 57. cum hunc librum, operis, quod modo deſcripſimus, vterque nouam exiſtimauit editionem. Particula ille potius ſecundae partis quam meditabatur BENEDICTVS ARIAS, vel ſi mauis Commentarius ad Librum I. *Hiſtoriae generationis & regenerationis* Adam *ſiue generis humani* eſt. Dicauit illum Auctor S. rom. *Ecclesiae Matri*, cui *ex Deo felicitatem & amplificationem ſummam* precatur. Scripta eſt dedicatio Hiſpali *in conuentu ordinis equeſtris* D. Jacobi *ipſis Calendis Januariis* 1594. Ipſe BENEDICTVS ARIAS, montanus, opus non euulgauit, vtpote qui anno iam 1598. e vita diſceſſit. In dedicatione, de hac ſecundae partis particula, ita ſcribit: *Promiſſi olim nobis magni operis partem primam, quam vocari placuit* animam *nuper Deus abſolutam edendamque propitius praeſtitit, cuius numini ac muneri quidquid veram publicae ac priuatae vtilitatis meretur laudem, ſingulariter debemus, nihil prorſus noſtro vel ingenii vel induſtriae arrogantes nomini. Eiusdem vero ſecundam partem operis quoniam breui abſoluere non poſſumus, & poſtulari imo flagitari, a pietatis amatoribus audimus, citra vllam vel inuidiam vel cunctationem exhibere conamur, idque ſedulo ac ſerio agimus, aſſiduis dierum etiam feſtorum (quos in ſacris curandis & agendis gratis ponere nulla vetat religio) impendendis*

dis operis, perpetuo quidem & contento ſtudio, non tamen continuato, vt optaremus labore, ſed eo variis aetatis, valetudinis, itinerum aerumnis, alienorumque negotiorum interpellationibus & curis interrupto; ex quibus magna pars nobis vel inuitis praeter votum & inſtitutum inopinato plerumque ſolent accidere, eaque in iis praeſertim regionibus, quae rariſſimam amicorum iisdem ſtudiis deditorum ſuppetere poſſunt copiam, quorum diligentia in promouendo opere iuuari cuperemus. Huius vero dum cetera formantur membra, quod erudiri & vtcunque poliri potuit, caput *iam nunc exhibemus, ita comparatum, vt ſeorſum etiam ſpecie & contemplatione ſui eruditorum in his artibus oculos, animumque detinere poſſe non dubitemus: quorum varia futura vti non ambigimus iudicia, ita nec morarum quo minus ceteras proſequamur parteis* &c. Dedicationi ſubiecit auctor *elegiam votiuam*, quae *naturae hiſtoriae, ſiue primae in corpore partis*, ob oculos ponit *argumentum*, diſtichor. 53. Capita *hiſtoriae generis humani*, ad quae hic commentarius ſpectat, haec ſunt: *Obſeruationes in praefationem* 40. paginas priores implent. *Liber de prophetia & prophetis vnicus*, cum duabus excurſionibus *de ſorte, de diuinatione* &c. p. 40--134. pertinet ad Libri I. Cap. 5.

Diſputatio de angelis p. 135--148. ad Libri I. Cap. 6.

De natura diſputatio τὰ καθόλου p. 149--158. ad Libri I. Cap. 7.

Obſeruationes de rerum natura τὰ κατ' ἶδος, rerum creatarum, & in primis animalium, ſi hominem exceperis, hiſtoriam complectuntur phyſicam, nonnullis figuris ligno inciſis illuſtratam p. 158--246. & ſpectant ad *Hiſtor. generis humani* Libr. I. cap. 7.

Hiſtoria de homine p. 247--465. in Capita VII. diſpeſcitur, quorum tituli ſunt:

Cap. I. *de homine in genere* ad L. I. cap. 8.

II. *de*

II. *de humana ſocietate* ad L. I. cap. 8.

III. *de hominis primum conditi natura, conditione, & ingenio* ad L. I. cap. 9. & 10.

IIII. *de Conſtitutione mundi* ad L. I. cap. 12. 13. 14.

V. *conſtituti mundi facies* ad L. I. cap. 15.

VI. *Hominis a Deo primum conditi ſumma deſcriptio, rurſus hominis a ſe perditi tenuis repraeſentatio* ad L. I. cap. 15.

VII. *Animalis hominis deſcriptio per ſingulas partes* ad L. I. cap. 15.

Notationes de animalis hominis vita, de aetate eiusque partibus, de morte prima, de morte corporis p. 465-525. Adcuratior & prolixior libri rarioris recenſio exſtat in viri S. R. Siegm. Jacob. Baumgartenii *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* Tom. I. p. 329 ſqq.

BENEDICTVS ARIAS, pauperum ſed nobilium parentum ſanguis, a patria *Frexenal de la Sierra*, in qua anno 1527. in lucem editus fuit, *montani* cognomen adſciuit, vid. Cypriani a Valera *prolog. in biblia* hiſpanica *Amſterod.* 1602. Paul. Colomeſii Κειμήλια Cap. XXXIIII. in *Opuſculis Vltraiect.* 1669. in 12. p. 75 ſqq. *Sierra* enim in vernacula Hiſpanorum lingua *montem* deſignat. Sunt quidem nonnulli, qui illum in vrbe hiſpalenſi prognatum eſſe exiſtimant, propterea quod cognomini ſuo montano vocem *hiſpalenſis* addere conſueuerat. Sed id propterea factum eſſe cognouimus, vt non ſolum hac ratione tractum, in quo patria ſita erat, ſed etiam conuentum, cui Prior erat praepoſitus, deſignaret. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XXIIX. p. 104. qui ait, BENOIST ARIAS Montanus *naquit vers l'an 1527. à* Frexenal de la Sierra, *c'eſt à dire* de la Montagne, *en* Eſpagne, *ce qui lui a fait prendre le ſurnom de* Montanus. *Comme ce lieu eſt dans le territoire de* Seville, *& qu'il y a été élevé, il s'eſt donné lui-même la qualité d'*Hiſpalenſis, *qualité*

lité qui a fait croire mal à propos à quelques uns, qu'il étoit né dans cette ville.] Studiis in vrbe hiſpalenſi, & academia complutenſi eractis, Theologiae Doctor in poſteriore academia c eatus, & laurea poetica donatus fuit. Paullo poſt in r ordinis S. Jacobi equites receptus, cum Epiſcopo egobienſi, Martino Perez Ayala, ad Concilium tri ntinum profectus eſt, & in itinere Beniamini tude nſis inuenit *itinerarium*, quod *Antuerpiae* an. 1575 in 8. in lucem edidit. Ex vrbe tridentina reuerſus, locum ſeceſſit, ab omni hominum conſortio rem m, & piis meditationibus, litterarumque ſtudiis, qu l vitae illi reliquum erat, transigere conſtituit, fe a Philippo II. Hiſpaniae Rege exire in lucem iuſſu & Antuerpiam anno 1568 miſſus fuit, vt *opus* illu *iblicum regium antuerpienſe* curaret. Opere hoc iciter ad finem perducto, Romam abiit, ipſeque i exemplar, Pontifici Gregorio XIII. obtulit. Etſi idem Hiſpaniae Rex illum, ob curam, & vigilias, s ſplendido huic operi impenderat, munere 2000 reorum ſcutatorum ornaret, in numerum Capellan m regiorum ſuſciperet, & ditionem equitum inis S. Jacobi commendatam (*Commanderie*) *Pel Perez* eidem conferret, aduerſariorum tamen in I , & obtrectatorum inſidias effugere non potuit, illum haereſium apud romanum Pontificem poſtul t, & eo adegerunt, vt relicta Roma, omnique , in hiſpalenſem concederet vrbem, in qua ann 598. aetatis anno LXXI. diem obiit ſupremum. gia quibus a doctiſſimis viris, ob inſignem doctrin & in primis ob tot linguarum, latinae nimirum ecae, hebraicae, arabicae, ſyriacae, chaldaicae, gall , hetruſcae, belgicae, anglicae, teutonicae cog iem, condecoratus fuit, collegit Paul. Colomeſiu Hiſpania *orientali* p. 241. Vitam eius pluribus v expoſuerunt, & catalogum operum, quae eu it, conſcripſerunt Nicolaus Antonius in *Bibliot* hiſpana *noua* p. 162. Anton. Poſſeuinus in *Ad* *ſacr.* Tom. I. p. 217 ſqq. Paull.

 Fre-

Freherus in *Theatro viror. eruditione claror.* p. 1492. Niceron in *Memoires* l. cit. p. 104. Jo. Franc. Foppens in *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 130 ſqq. Vir Cl. Joan. Erhard. Kappius in *Neuen Beitraegen von alten vnd neuen theologiſchen Sachen, Büchern, Vrkunden,* &c. *zum Wachsthum des theologiſchen Gelehrſamkeit.* an. 1752. P. IIII. p. 492 ſqq. Conf. Viri S. R. Siegm. Jacob. Baumgartenii *Nachrichten von merkwürdigen Büchern* Tom. I. p. 291. Sepulchro eius tale epitaphium inſcriptum fuit.

DEO VIVENTIVM S.
BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS
DOCTORIS THEOLOGI
SACRORVM LIBRORVM ET DEI BENEFICIO
INTERPRETIS EXIMII
ET TESTIMONII D. N. JESV CHRISTI
ANNVNCIATORIS SEDVLI
VIRI INCOMPARABILIS,
TITVLIS CVNCTIS MAIORIS
MONVMENTIS AVGVSTIORIS
OSSIBVS IN DIEM RESVRRECTIONIS IVSTORVM
ASSERVATIS CVM HONORE
D. ALPHONSVS FRONTIBERIVS
PRIOR CONVENTVS S. JACOBI HISPALENSIS
IN PRIORIS QVONDAM SVI
OPT. MERITI MEMORIAM
P. C. ANNO M. DC. V.
OBIIT ANNO M. D. XC. VIII.
AETAT. LXXI.

CXXIIII.

CXXIIII.

Ἀνθρωπο-παιδεία: Hoc eſt Gymnaſium vitae humanae. In quo Homo cognita incertitudine & fragilitate vitae, per aſſiduam & quotidianam mortis meditationem, ad bene viuendum & beate moriendum inſtituitur & praeparatur. *Autore* BARTOLOMAEO AGRICOLA *Baucomio J. V. D. MDCXVII.* (1617) *Oppenheimii typis & aere Hieronymi Galleri* in 8 pp. 217.

Quo fato acciderit, vt auctoris iſtius, & librorum ab illo editorum memoria propemodum interciderit, dicere non poſſumus. In pauciſſimis bibliothecarum catalogis, liber ab illo editus, inuenitur, & quae in *lexico eruditorum* Tom. I. col. 148. ex Koenigii *Bibliotheca vetere & noua*, de BARTHOLOM. AGRICOLA relata leguntur, pauca ſunt, & liber cuius adſcripſimus titulum, ſilentio praetermiſſus fuit. In Chriſtophor. Hendreich *Pandect.* brandeburg. p. 63. librorum quidem tituli, paullo adcuratius adlati fuerunt, ſed quis auctor, & vnde oriundus fuerit, altum eſt ſilentium. Libellum, in quo omnia congeſta fuerunt, quae de fragilitate & vanitate humanae vitae, veteres, & recentiores auctores tradiderunt, nomine inſcripſit Walteri Happelii, *Praefecti in* Dienheim, *compatris ſui.* Scripta eſt dedicatio in *muſaeo* Oppenheimii *Kal. Mart.* 1617. Occaſionem ſcribendi, in epiſtola dedicatoria hanc fuiſſe ait: *didici & meas tentationes non ita pridem in funere & morte dulciſſimae filiolae*, Mariae Otiliae, *mihi a Deo patre immiſſas, pie ferre & chriſtiane ſuperare, quam pauculos menſes, ſupra biennium hac mortali aura ſpirantem intempeſtiua & acerba mors (homo humanitus loquor) e viuis rapuit, & vel vt floſculum amoenum falce dira demeſſuit. Erectus in hac miſeria tuo exemplo fui, & inſuper inanitatem,*

 fra-

fragilitatem atque fugacitatem vitae noſtrae, quae certe nihil aliud eſt, quam

Vmbra leuis, fumus, puluis, ventusque volucris

altius mecum meditari, & rem totam longius repetere coepi, & meas has cogitationes in praeſentem hanc Anthropopaediam *contuli.* In titulo conſpicitur clepſydra inter duas alas, cui thuribulum, e quo fumus emittitur, impoſitum eſt his adſcriptis verbis: MVNDI GLORIA.

Cernitur hic fumus, binis clepſydra ſub alis
Cernitur: Humanae typus & noua formula vitae.
Ala volat: ſic vita volat. Fumus fugit ater,
Vita fugit ſubito; fugit & ſic gloria mundi:
Aſt clepſydra monet venturae mortis: *& olim*
Reddendae domino rationis temporis acti.

CXXV.

Incipit prologus *ſancti* HIERONIMI. *cardinalis. presbiteri:* in libros Vitaſpatrum ſanctorum Egiptiorum. etiam eorum qui in Scithia Thebaida. atque Meſopotamia morati ſunt: nonſolum quos oculis vidit. maximoque labore conſpexit: verum & quam plura a fidedignis relata conſcripſit notabili diligentia. Denique aliorum etiam autenticorum libellos. fideliter e greco in latinum transtulit: & ab aliis translata pro ſui perfectione huic operi inſeruit. in fol. form. maior. folior. 238. excepto indice folior. 5.

Hiſce verbis inchoatur liber, quem κατ᾽ ἐξοχὴν praeteritis temporibus titulo *Vitas patrum* ornauerunt, quam ob rem etiam in hac rariſſima editione, *columnarum,*

rum, vt typothetae vocant *titulus*, verbis: *Prima, ſecunda* &c. *pars vitaſpatrum* conceptus eſt. Inter editiones operis, quarum Heribertus Rosweydus, in *prolegomen. in vitas patrum* proleg. XVII. p. 30 ſqq. viginti memorat, ordine haec quarta, ſed omnium prima eſt, quae addito anni, loci, & typographi indicio, quo tres priores a Rosweydo adductae deſtituuntur, in lucem exiit. Refert illa in fine haec verba: *Anno Xp̄i natiuitatis Milleſimo quadringenteſimoſeptuageſimooctauo* (1478) *Nonas vero Maj. ob beatorum patrum profectum vitam heremiticam degentium. geſta quorum (haud immerito) memoriter ſunt commendanda. Opus (Vitaſpatrum appellatum) inſigne. a quamplurimis excerptum codicibus per ſacrarum ſcripturarum viros admodum peritiſſimos ornatum. In oppido* Nurnbergen. *per* Antonium Coburger *oppidi praefati incolam quam compte impreſſum. Finit feliciter.* Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 388. Litteris expreſſa eſt gothicis admodum luculentis. Litterae florentes ſiue initiales omnes, a typotheta omiſſae, & minio adpictae ſunt. Omnium autem prima B. qua prologus inchoatur, vario colore diſtincta, monachi, menſae adſidentis, & manibus librum apertum tenentis, figuram ob oculos ponit, qua ſine dubio S. Hieronymus deſignatur. Illa praeterea littera initialis, variis florum, aliisque figuris, inter quas pauo eminet, exornata eſt. Librum praecedit *tabula*, morúm illorum temporum ſolito, alphabetica. Opus ipſum in quatuor diſtinctum eſt partes; *Prima* quae *hiſtorialia* complectitur *per hiſtorias, ſecunda* quae *doctrinalia* continet, *per libellos & paragraphos*, *tertia* quae *de regulari obſeruantia* agit *per rubricas*, & *quarta* tandem in qua *de laude, & virtutum efficacia* tractatur, *per rubricarum capitula* diſtinguitur.

In prima parte, praeter *prologum* inueniuntur 1) *vita* S. Joannis *Eremitae* aegyptii. 2) S. Hor *abbatis* aegyptii. 3) S. Ammonis *abbatis trium milium mona-*

 chorum.

chorum. 4) S. Benonis *angelice* (angelici) *ordinis viri & abbatis.* 5) S. Theonis *qui triginta annis ſilentii habuit obſeruationem.* 6) S. Appolonii *confeſſoris.* 7) S. Ammonis, *abbatis qui draconem interfecit, & latrones conuertit.* 8) S. Copretis *presbyteri & Eremitae.* 9) S. Syri, S. Yſaiae, & Paulli. 10) S. Heleni. 11) S. Helyae. 12) S. Pithirionis. 13) S. Eulogii. 14) S. Apellenis. 15) S. Paphuncii. 16) S. Serapionis. 17) S. Appollonii *monachi & martyris.* 18) S. Dyoſcori. 19) S. Ammonii *abbatis.* 20) S. Didimi. 21) S. Cronii. 22) S. Origenis. 23) S. Euagrii. 24) S. Macharii aegyptii. 25) S. Macharii alexandrini. 26) S. Ammonis *primi* Nytriae *abbatis.* 27) S. Pyamonis. 28) S. Joannis, a priore diuerſi. Et hi ſunt ſancti viri presbyteri aegyptii, quos S. Hieronymus, in Scythia & Thebaide conſpexiſſe, vel narrationes de illis, a fide dignis audiuiſſe & diligenter conſcripſiſſe dicitur. Iſtis narrationibus quinque capita 1) *de ciuitate* Thebaidis Oxirinco, *vbi nullus manet haereticus,* 2) de S. Iſidori *monaſterio,* 3) *de loco qui dicitur* Cellia, 4) *de monaſteriis* Nytriae, 5) *de periculis itineris ad Heremos,* inſerta ſunt. Haec omnia Heribertus Rosweydus Rufino aquileienſi, ex Hieronymi & Mſtorum Codicum teſtimonio tribuit. Secundam primae partis ſectionem conſtituunt, *Geſta ſanctorum patrum* egiptiorum ſcithie *&* thebaide: *que beatus* Hieronimus *autentice conſcripta repperit: & e greco fideliter in latinum tranſtulit. imo etiam ab aliis translata in vnum collegit.* Leguntur hic praeter *prologum,* 1) *vita* S. Paulli primi Eremitae, auctore Hieronymo. 2) S. Antonii Abbatis, auctore Athanaſio, Epiſcopo alexandrino, interprete Euagrio Presbytero, cuius prologus ad Innocentium Epiſcopum praemittitur. 3) S. Hilarionis Presbyteri, auctore S. Hieronymo. 4) S. Malchi, captiui monachi, eodem auctore. 5) S. Paulli ſimplicis, auctore eodem. 6) S. Paullae, eodem Hieronymo auctore. 7) S. Pelagiae, meretricis, auctore Jacobo Diacono, interprete Euſtochio. 8) S. Ma-

Mariae, meretricis aegyptiacae, auctore Sophronio, Epiſcopo hieroſolymitano, interprete Paullo, Diacono eccleſiae neapolitanae. 9) S. Mariae, virginis, auctore incerto. 10) S. Euphroſinae, auctore incerto. 11) S. Frontonii, abbatis, auctore incerto. 12) S. Simeonis Stylitae, auctore Antonio, eius diſcipulo. 13) S. Eufraxiae, ſ. Euphraſiae virginis, incerto auctore. 14) S. Macharii romani, ſerui dei, qui inventus eſt iuxta paradiſum, Theophilo, Sergio & Thimo (Hygino) auctoribus. 15) S. Paſthumii, (Poſthumii) patris quinque millium monachorum, incerto auctore. 16) S. Onuphrii, eremitae, auctore Paphnutio, interprete anonymo. 17) S. Abrahae, eremitae, auctore S. Ephraem, Syro, Archidiacono, interprete anonymo. 18) S. Pachomii, Abbatis tabennenſis, auctore incerto, interprete Dionyſio exiguo. 19) S. Chriſtiani, cenomanenſis, eremitae in archiepiſcopatu turonenſi, auctore incerto. 20) S. Joannis eleemoſynarii, auctore Leontio Epiſcopo Cyprorum inſulae, interprete Anaſtaſio Bibliothecario. 21) S. Eugenii virginis vita & paſſio, auctore incerto. 22) S. Baſilii magni, auctore Amphilochio, interprete Vrſo Archidiacono romano. 23) S. Ephraem, Syri, Diaconi edeſſeni, auctore & interprete incerto. Talia ſunt, quae in prima operis parte inueniuntur, quae falſo adſcribi S. Hieronymo, Epiſcopo ſtridonenſi, iam pridem a viris doctiſſimis demonſtratum fuit. Antonius Poſſeuinus in *Adparatu ſacro* Tom. II. p. 45. hac ratione ſcribit: *Sciant Lectores*, Vitas Patrum, *quae falſo erant aſcriptae* Hieronymo, *fuiſſe olim a* Celſo Hugone J. C. *cum mſs. codicibus collatas*, *atque* Lugduni *in* Gallia *editas apud* Jacobum Huguetum, *ann. 1515.* Euagrii *autem & diuerſorum eas eſſe proprios foetus plerique indicant. Primo pars eſt ab initio prologi*, Benedictus Deus, qui vult omnes, *vsque ad Caput* de periculis itineris ad Eremos, *quod praecedit* S. Paulli *vitam. Huius autem primae partis cum Auctorem eſſe* Euagrium ponticum hyperboritam, *multi (vt diximus)*

 putent,

putent, *alii tamen* D. Petronium bononienſem *fuiſſe earum ſcriptorem exiſtimant*, *vt conſtat ex* Gennadio &c. Conf. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 851.

Parti ſecundae quae fol. CXXIIX. inchoatur, praemittitur *index* 207. paragraphorum, quibus haec pars abſoluitur. Variae in illa, ab auctore incerto, congeſtae ſunt patrum de virtutibus variis *adhortationes* & ſententiae, quibus multae immiſcentur narrationes, quae omnem fidem ſuperare videntur. Adpendicis loco illi parti adiiciuntur varii libelli, quos iam olim in codice graeco, hoc titulo inſignito Ἀνδρῶν ἁγίων βίβλος, ἢ βίοι τῶν περὶ Ἀντώνιον τὸν μέγαν ἁγίων legit Photius, quod teſtatur in *Bibliotheca* Cod. CXCIIX. col. 517 ſqq. edit. *rotbomagens.* 1653. Digeſtus fuit Photii codex in Capita XXII. & ſub ſingulis, totidem velvti. titulis virtutum, varias narrationes, ex magno λειμωναρίῳ ſiue *viridario Sanctorum* excerptas exhibuit. Libellorum ſiue Capitum argumenta, in verſione latina, qua vtimur, haec ſunt 1) *de profectu patrum.* 2) *de quiete* (de fructu tranquillae vitae ac ſolitariae). 3) *de compunctione* (in graeco codice Photii non exſtitiſſe videtur). 4) *de continentia.* 5) *contra fornicationem.* 6) *quod monachus nihil debet poſſidere* (de paupertate, vtque vitare auaritiam oporteat). 7) *de patientia ſiue fortitudine.* 8) *quod per oſtentationem nihil fieri debeat.* 9) *de eo quod non oportet iudicare quemquam.* 10) *de diſcretione.* 11) *de eo quod oportet ſobrie viuere.* 12) *de eo vt ſine intermiſſione oretur* (adſidue eſſe & cum adtentione precandum). 13) *de hoſpitalitate & miſericordia*, (hoſpitalitatem eſſe ac miſericordiam cum hilaritate exercendam). 14) *de obedientia.* 15) *de humilitate.* 16) *de poenitentia* (de malorum tolerantia). 17) *de caritate* (de dilectione). 18) *de prouidentia & contemplatione*, (in graeco codice περὶ διορατικῶν de iis qui viſiones viderunt). Haec quae iam enumerauimus, a Pelagio diacono romanae eccleſiae, in ſermonem

nem latinum conuerſa dicuntur. Caetera quae ſequuntur capita, nimirum particula poſterior capitis *de preuidentia & contemplatione.* 19) *de ſanctis ſenioribus qui ſigna faciebant*, (gr. περὶ σημειοφόρων γερόντων de: ſenibus qui miracula ediderunt). 20) *de conuerſatione optima diuerſorum ſanctorum* (de variorum ſanctorum patrum vita Deo grata). 21) *Septem capitula, quae miſit Abbas* Moyſes, *Abbati* Pirmenio, (Eadem eſſe cenſet Andreas Schottus quae in graeco codice dicta fuere Ἀποφθέγματα τῶν ἐν Ἀσκήσει γηρασάντων), a Joanne Subdiacono in linguam latinam translata dicuntur. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. graec.* L. V. Cap. XXXII. §. XIII. p. 24 ſqq.

Tertia pars, quae fol. CCXI. b. initium capit *de regulari conuerſatione* aegyptiorum *monachorum, & eorum qui degunt apud* Palaeſtinam, *vel* Meſopotamiam, in capita diſtincta eſt LIIII. Prima illius particula a Capite I. ad XIIII. vsque, ex Seueri Sulpicii *dialogis de conuerſatione monachorum orientalium, &* S. Martini *miraculis*, ſecunda a Cap. XIIII. ad XL. ex Joannis Caſſiani libr. *de coenobiorum inſtitutis*, particula autem tertia a cap. XL. ad finem vsque ex eiusdem Caſſiani *Collationum SS. Patrum libris* deſumta eſt. Conf. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* l. cit.

Quarta pars primordia habet fol. CCXXI. & proponit Anonymi opuſculum, *de dictis & factis patrum, monachorum tam* graecorum *quam* aegyptiorum, ſub certos titulos digeſtis. E graeco, ciuitate latina donatum dicitur a Paſchaſio S. Martini ex dumienſi Abbate, braccarenſis Epiſcopi Diacono. Dicauit eidem S. Martino, cuius iuſſu iſti negotio ſe adcinxerat, verſionem ſuam. Vltimum in iſto opuſculo caput *de meditationibus duodecim Anachoretarum* idem eſſe videtur, quod in codice graeco quem Photius legerat XXI. fuit. vid. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca graec.* l. cit. p. 25. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 1471. Jo. Alb. Fabricii

 Biblioth.

Biblioth. med. & infim. Latinit. L. XV. p. 586. Adiicitur iſti parti quartae,

Opuſculum Aſceticum *pro concluſione adnexum, de virtutum laude & effectu intitulatum.* quod XIIX. abſoluitur capitibus, quibus haec pertractantur argumenta. 1) *Admonitio de laude caritatis, & quomodo cunctis virtutibus praeferatur.* 2) *de humilitatis & caritatis connexione.* 3) *de obedientiae bono eiusque laudibus.* 4) *de virtute continentiae admonitio, & quod continentia, non in vna, ſed in multis rebus ſit neceſſaria.* 5) *Continentia etiam in viſu neceſſaria eſt.* 6) *De continentia locutionis admonitio ſalutaris.* 7) *de vilium veſtimentorum adpetitu.* 8) *de eo quod illa, quae ſupra dicta ſunt, cum diſcretionis virtute debeant perfici.* 9) *de compunctionis bono quae maxime ex mortificatione naſcitur.* 10) *Qualis eſſe debeat ipſa compunctio.* 11) *De modo orandi, & quid ſignificet quod dominus oraturus in montem aſcendit.* 12) *De pugna vitiorum aduerſus virtutes. Et ſpecificato conſilio qualiter vitia inſidiaeque hoſtis antiqui vitentur.* 13) *Exhortatio de ſtudio legendi.* 14) *Admonitio neceſſaria de aduerſis tolerandis patienter: infirmitateque amanda.* 15) *De venia peccatorum ſperanda quamuis ſint innumerabilia, vbi poenitentia Imperatoris* Theodoſii *pro exemplo ſubinſertur.* 16) *de lectione.* 17) *de pace.* 18) *Epiſtola beati* Macharii *ad monachos.* Ex capite poſteriore adparet, quod haec *epiſtola* eadem ſit, quam Gennadius maſſilienſis *de viris illuſtribus* Cap. X. p. 9. edit. Jo. Alb. Fabricii, Macario ſeniori, monacho aegyptio tribuit, quem ait *vnam tantum ad iuniores profeſſionis ſuae* ſcripſiſſe *epiſtolam: in qua docet illum perfecte poſſe ſeruire Deo, qui conditionem creationis ſuae cognoſcens, ad omnes ſemet ipſum inclinauerit labores, & luctando atque Dei auxilium aduerſum omne, quod in hac vita ſuaue eſt, implorando, ad naturalem quoque perueniens puritatem, continentiam, velut naturae debitum*

munus

munus obtinuerit. Capitis enim XIIX. in noſtra editione tale eſt initium: *In primis quidem. ſi cepit homo ſemet ipſum agnoſcere cur creatus ſit. ſi queſierit factorem ſuum deum. & penitere de his voluerit que commiſit in tempore negligencie ſue: ſic demum benignus deus dat illi triſticiam pro peccatis. & poſtea per ſuam benignitatem dat illi afflictionem corporis. in ieiuniis in vigiliis & oracionum inſtancia & contemptu mundi: & libens illatas iniurias ſufferat. & odio habet omne refrigerium corporale. & diligit planctum magis quam riſum* &c. Haud ſatis adcurate igitur Joan. Albert. Fabricius in *Bibliotheca graeca* L. V. Cap. XII. p. 431. *regulam monaſticam*, triginta capitulis comprehenſam, quae ſub Macarii iunioris, alexandrini, nomine exſtat, & primum e codice mſ. beccenſi a Petro Rouero S. J. in *hiſtoria monaſterii* reomaenſis *in tractu* lingonenſi, *Paris.* 1637. in 4. p. 24 ſqq. latine edita fuit, eamdem eſſe exiſtimat *epiſtolam*, cuius Gennadius l. cit. fecit mentionem.

Recenſio, recentiorum editionum, huius *de vitis patrum* collectionis, quas adornauit Heribertus Rosweydus vltraiectinus e S. J. *Antuerp.* 1615. *typis plantinianis*, *Lugduni* 1617. & omnium optime *Antuerpiae* 1618. in fol. vid. in Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* L. V. Cap. XXXII. §. XVI. p. 27 ſqq. Conf. Caſpar Burmanni Traiectum *eruditum* p. 314.

CXXVI.

CXXVI.

Vita Roberti Bellarmini Politiani e Societate Jeſu Marcelli II. Pont. Max. Sororis Filii S. R. E. Presbyteri Cardinalis Archiepiſcopi Capuae Fidei Propugnatoris Vrbano VIII. Pontifici Maximo dicata Italice primum ſcripta a JACOBO FVLIGATTO Latine reddita, & aucta a SILVESTRO PETRA SANCTA *Sacerdotibus eiusdem Societatis. Leodii Typis Joannis Ouwerx, & Leonardi Streel. clↄ. Iↄc. XXVI.* (1626). *Superiorum permiſſu* in 4. folior. 295.

JACOBVS FVLIGATTVS, romanus, Societatis Jeſu presbyter, & congregationis B. Virginis Praeſes, edidit lingua hetruſca *vita del Cardinale* Bellarmino *in Roma* 1624. in 4. & *in Milano* in 8. quam SYLVESTER PETRA SANCTA, eiusdem Societatis Presbyter, adhortatione Mutii Vitelleſci, Loiolitarum patrum, tunc temporis, generalis Praepoſiti, & ipſius FVLIGATTI litteris permotus, in latinum conuertit ſermonem, variisque in locis mutauit & auxit. Hanc editionem, quam primam eſſe cenſemus, hac inſcriptione dicauit Vrbano IIX. Pontifici romano.

TIBI
BEATISSIME PATER
VRBANE IIX.
PONT. MAX.
BELLARMINVM
RVRSVS
POSTERITATI NARRATVM
EX VETERI FORMVLA
HOC EST
BREVIVS ET REVERENTIVS
QVAM POSSIT EPISTOLA
DEDICO

PRO-

PROVOLVTVS DEMISSISSIME
AD PEDVM TVORVM
OSCVLA
SILVESTER PETRA SANCTA
E
SOCIETATE
JESV.

Iſthaec Bellarmini *vita*, litteris luculentis & nitidis expreſſa, rariſſime in conſpectum venire ſolet, & in pauciſſimis bibliothecarum catalogis reperitur. Duplex illi praefigitur titulus, alter, quem adſcripſimus, a typothetis excuſus, alter, aere expreſſus, in quo hominis conſpicitur imago, qui digito compeſcit labellum, & altera manu inuidiam, catena vinctam trahit, & in eadem manu, nucem pineam, Bellarmini inſigne gentilitium, tenet, hac adſcripta epigraphe:

Pinea nux, inſigne ſilere iubentis auitum
Stemma Belarmini *eſt aſpice dira ſile.*

Vita in ſeptem libros diuiſa, in eo potiſſimum verſatur, vt Cardinalis Bellarmini virtutes, ſummis efferat laudibus, merita autem eius in rempublicam litterariam, ſicco, vt aiunt, tranſeat pede. *Cet auteur*, ait Niceron, in *Memoires* Tom. XXXI. p. 43. *a eu pour l'unique but de relever les vertus de ce grand Cardinal, & aucun de ceux qui l'ont ſuivi, ne l'a conſideré préciſement comme homme de lettres, c'eſt pour cela qu'il nous ont appris peu de choſes de ſes ouvrages.* In praefatione ad Lectorem refert FVLIGATTVS, quod ipſe Robertus Bellarminus, Mutii Vitelleſci precibus permotus, vitam ſuam litteris conſignauerit, ſuaeque narrationi, vt omnem adrogantiae effugeret ſuſpicionem, ne nomen quidem ſuum addiderit, ſed illam *a littera N. ſolitarie nullique conſona*, hac ratione inceperit *N. natus eſt anno MDXLII.* & deinde ad finem addiderit: *Haec ſcripſit N. rogatus ab amico, & fratre*

fratre anno MDCXIII. menſe Junio. De virtutibus ſuis nihil dixit, quia neſcit an vllam fere habeat. De vitiis tacuit, quia non ſunt digna, quae ſcribantur, & vtinam de libro Dei deleta inueniantur in die iudicii Amen. Oret pro me. Praeter hanc Bellarmini autographam vitam, in componendo Bellarmini elogio, refert FVLIGATTVS, ſe vſum fuiſſe commentariis publicis tribus, formatis ad tribunalia, vrbis Romae, Capuae, & Politiani, atque in eis, teſtibus amplius octoginta, qui ſacramento adfirmauerint multa, & praecipua de vita ipſius. Praefationem excipit *index capitum* librorum VII. cui hoc anagramma, ex verbis *Robertus Cardinalis Bellarminus e Societate Jeſu*, concinnatum, a quo neſcimus, ſubiicitur *Luteri errores ac aſtutias Caluini omnes delebis.* Praeter *Teſtamentum* Cardinalis Bellarmini, in fine adpoſita eſt inſcriptio, qua ſepulchrum eius, elaboratis lapidibus verſicoloribus, ac ſtatuis diſpoſitis, opere equitis Jo. Laurentii Bernini, ſculptoris eximii, in templo PP. Societ. Jeſu romano exſtructum, ornauit Odoardus, e gente farneſia, Cardinalis.

ROBERTO
CARD. BELLARMINO
POLITIANO E SOC. JESV
MARCELLI II. P. M.
SORORIS FILIO
ODOARDVS
CARD. FARNESIVS
SVI ERGA VIRVM QVEM
PATRIS LOCO SEMPER COLVIT
AMORIS NVNQVAM MORITVRI
MONVMENTVM POS.
OBDORMIVIT IN DOMINO
ANNO SAL. M. DC. XXI.
AET. SVAE LXXIX.

Cum

Cum liber in duabus officinis typographicis exſcriptus, paginarum numero deſtituatur, SILVESTER PETRA SANCTA, huius rei adtulit excuſationem, quam eo lubentius adſcribimus, cum ſingularis illa prorſus ſit, & in repetita editione plane omiſſa fuerit: *Feſtinaſſe praela etiam, nedum Scriptoris calamum, Amice Lector, oſtendunt multa; & in primis ii, qui deſiderantur numeri paginarum: vtinam non & alios numeros deſideres. Vrgebant Maiorum iuſſa; Amicorum vota ſtimulabant; inſtabant quoque nundinae; nam etiam literas & volumina, quorum pretia deberent in animis relinqui, Auaritia auſa eſt nundinari. Adgreſſi proinde opus Typographi duo; ſed alter, vnde adgredi, alter vnde progredi ſolemus. Si non poetice diceretur*

Dimidium facti, qui bene coepit, habet

potuiſſet ille, qui ab huius hiſtoriae dimidio exorſus eſt, ab alterius fortaſſis non male incboata editione diuinare; iu quem deberet numerum deſinere. Caeterum opus erat Mathematicorum aliquo, qui aſtra, non typos componeret, vel certe Aedipo *coniectore. Sed pro hac re ſolatium, mutuo in colloquio fuit*, Petrus Aloyſius Carafa, *Epiſcopus* Tricaricenſis, *ac Sedis Apoſtolicae legatus, cuius maxime auſpiciis haec iam Hiſtoria prodit. Is enim, vt innueret, haud hanc rem eſſe plane inuſitatam;* Thomae a Kempis *libellum in menſa muſeoli ſui adpoſitum oſtendit abſque numerorum notis. Gauiſus ex eo equidem ſum, & coepi verſari ſtatim animo multa. Primo admirationi fuit; cum alia maximorum auctorum volumina circumſtarent, vnum eum libellum familiarem adeo, eſſe Viro Principi, qui ob ſummam eruditionem ſummae vinctam nobilitati, ſic ampliſſimae familiae cognomen refert, vt hoc vel ſi nouum ab eo inciperet, prodire ab ipſo vno, pari cum amplitudine potuiſſet. Deinde referens me ad eundem libellum, ſimpliciſſimum, ac ſtyli innocentia nemini ſuſpectum, omnibus gratum; cogitaui, paruum illud, ſed ſublime tamen, & tantum non a Deo ſcriptum opus,*

opus, fortaſſe numeris carere; quia liber eſt haud iis indigens notis, atque ſubſidiis. Quippe vbique in eo voces, velut oracula, miſſas inuenire eſt; quae in pectora debeant, animosque demitti; prorſus vt pagina quaeuis, Volumen; linea, Liber; vox, Periodus; & ſyllaba fere, ſententia videri debeat. Demum; (tametſi nihil comparandi cauſa dixerim) ex hoc omen accepi; quod fortaſſe Roberti Bellarmini vita *etiam, ipſa liber perpetuus videri poſſit; ita vt pagina quaevis te, Lector, inſtruat, &, cum librum aperias, reperias vbique, quod in eo admireris, quod imiteris. Sed nihilominus aliquam velut appendicem datam tuae commoditati (modo pro notis numerorum, adire litteras foliorum maiuſculas, & minuſculas velis) habes paratam a Viro amico & erudito; a quo aequius librum ipſum ſtylo longe amoeniore expectare debuiſſes.*

Omne volumen, *indice* rerum inſigniorum, & duabus adprobationibus, Joannis a Chokier, Canonici, & Vicarii generalis leodienſis, & Joannis Herennii, Societat. Jeſu in Gallo-belgica prouincialis, finitur.

Opus profecto ſuperuacaneum ſuſciperemus, ſi vitam Roberti Cardinalis Bellarmini, quem eccleſia catholico-romana, inter fulcra ſua referre ſolet, multis verbis exponere vellemus. Euoluat qui illum paullo curatius noſcere cupit Tarquini Gallutii *Orationem in funere* Roberti *Cardinalis* Bellarmini, *Rom.* 1621. in 4. *Paris, apud Sebaſt. Cramoiſy* 1622. in 8. *Colon.* 1622. in 8. *Diſcours ſur ce qui s'eſt paſſe au trepas & funerailles de Mr. le Cardinal* Bellarmin, *plus ſon Teſtament, Paris* 1622. in 8. *Narrationem de pio obitu* Roberti *Cardinalis* Bellarmini, *excerptam ex litteris* Andreae Eudaemon Joannis, *Dilingae* 1621. in 4. *Adumbratam imaginem ſolidarum virtutum Cardinalis* Bellarmini *a* Marco Ceruino, *eius nepote expoſitam, Senis* 1622. in 8. C. E. (Eduard. Coffinus exonienſis) *narrationem de morte Cardinalis* Bellarmini, *Audomari*

mari 1623 in 8. *Decora* Roberti *Cardinalis* Bellarmini, *optima fide collecta a* Sebaſtiano Bado *Genuae* (non *Geneuae*, vt in *Catalogo Bibliothecae* bunauianae Tom. I. P. II. L. VI. Cap. I. p. 1073. legitur) *typis Anton. Georg. Franchelli* 1671. in 4. *Poſitiones in Congregatione rituum pro beatificatione & canoniſatione* Roberti Bellarmini, *Romae* 1675. in fol. Daniel Bartoli *Gieſuita della Vita di* Roberto *Cardinale* Bellarmino *Libri IIII. in Roma appr. Nicol. Angel. Tinaſſi* 1678. in 4. *La vie du Cardinal* Bellarmin *de la Compagnie de Jeſus par le P.* Nicolas Frizon *de la même Compagnie*, *Nancy chez Paul Barbier* 1708. in 4. Conf. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. III. p. 136 ſqq. Phil. Alegambe *Bibliotheca Scriptor. Societat. Jeſu* p. 410 ſqq. Jo. Imperialis *Muſeum hiſtoricum* p. 169 edit. Jo. Alb. Fabricii *Hamburg.* 1721. in 8. Chriſtophor. Hendreich *Pandect.* brandeburg. p. 491 ſqq. Joannis Victor. Roſſi, ſiue vt adſcito dicitur nomine, Jani Nicii Erythraei *Pinacotheca imaginum illuſtrium*, I. elog. XLVII. p. 84 ſqq. edit. *lipſ.* 1692. in 8. *La Storia di* Montepulciano *di Mr.* Spinelli *del Cap.* Marcello Benci, *in Fiorenza* 1646. in 4. p. 150. Auguſtin. Oldoini *Athenaeum* romanum p. 581 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 499 ſqq. Jo. Frideric. Mayeri *Eclogae de fide* Baronii *&* Bellarmini *ipſis pontificiis ambigua*, *Amſtelod.* 1697. in 8. Jo. Franc. Buddei *Iſagoge hiſtorico-theologica* Tom. I. & II. paſſim, in primis Tom. II. p. 1244 ſqq. Niceron *memoires* Tom. XXXI. p. 1 ſqq.

CXXVII.

Vita Roberti Bellarmini Politiani e Societate Jeſu S. R. E. Presbyteri Cardinalis Archiepiſcopi Capuae Fidei Propugnatoris a JACOBO FVLIGATTO *Soc. Jeſu* Italice primum ſcripta: A SILVESTRO PETRA SANCTA *eiusdem Soc.* Latine reddita, & aucta, atque in hac ſecunda editione a mendis primae repurgata. *Antuerpiae, Ex officina Plantiniana Balthaſaris Moreti M. DC. XXXI.* (1631) in 8. pp. 576. ſi praemiſſa & indicem rerum folior. 36. exceperis.

Quamuis haec editio, ſi raritatem ſpectaueris, priore inferior eſt, nitore tamen illam omnino ſuperat. Omiſſa *inſcriptione*, cuius ſupra fecimus mentionem, epiſtola illi praefigitur SYLVESTRI PETRAE SANCTAE noua dedicatoria, *ad* Vrbanum IIX. *Pont. opt. max.* quae ſcripta eſt Leodii XV. Kalend. Octobr. 1626. Poſt *praefationem*, *capitum indicem*, & *anagramma*, quae omnia, in editione priore exſtant, in hac ſecunda, Bellarmini inuenitur imago, aere nitidiſſime expreſſa. *Index* in fine adiectus, multo prolixior & adcuratior illo eſt, qui in editione, quam deſcripſimus, inuenitur.

JACOBVS FVLIGATTVS, romanus, Societatis Jeſu Presbyter, & congregationis B. virginis Praeſes, ſanctorum, ſanctarumque, & virorum clariſſimorum vitis, quas lingua hetruſca euulgauit, potiſſimum inclaruit, diemque ſupremum obiit anno 1653. aetatis anno LXXVI. Vid. de illo, praeter ea, quae in Phil. Alegambe *Bibliotheca Scriptor. Soc. Jeſu* leguntur, Leonis Allatii *Apes vrbanae* p. 193. edit. Jo. Alb. Fabricii *Hamburg.* 1721. in 8. *Vita* Bellarmini, litteris ab illo conſignata, in linguam conuerſa gallicam, hoc prodiit titulo: *La vie du Cardinal* Bellarmin, *com-*

compoſée en italien *par le* P. JACQVES FVLIGATI, *& traduite en* François, *par le* P. Pierre Morin *tous deux de la même compagnie. A Paris chez Cramoiſy* 1625. in 8. In *lexico eruditorum* Tom. I. col. 934. eadem JACOBI FVLIGATTI *vita*, a Joanne Morino, Congregationi oratorii addicto, in linguam gallicam conuerſa dicitur. Sequitur celeberrimus illius *lexici* auctor, hac in re, Paullum Colomeſium, Antonium Teiſſier, Petrum Baile, alioſque; ſed illos erraſſe, & Joannem Morinum, nunquam animum ad componendam eiusmodi verſionem gallicam appuliſſe, demonſtrauit iam Niceron in *Memoires* Tom. VIIII. p. 29. In hiſpanicum etiam ſermonem translatam eſſe FVLIGATI biographiam, teſtatur Leo Allatius l. cit. Collegit quoque JACOBVS FVLIGATTVS, Roberti Bellarmini *epiſtolas*, & euulgauit *Romae* 1650. in 12. Ex hetruſco in latinum ſermonem illas transpoſuiſſe dicitur in *lexico eruditor.* Tom. II. col. 805.

SYLVESTER PETRA SANCTA, romanus, Societatis Jeſu Alumnus, natus anno 1590. *vir*, vt Erycius Puteanus illum adpellauit, *caeleſtis* fuit *ingenii*, *aeternaeque eruditionis*, cuius rei, ſcripta, ab illo edita, luculentiſſimum exhibent documentum. Famiani Stradae ille praeſertim frequentauerat ſcholas, & inde incredibilem fere latine loquendi ſcribendique reportauerat facultatem, qua, virorum doctiſſimorum, & Principum, in ſumma dignitate conſtitutorum, ſibi conciliauerat gratiam. Petro in primis Aloyſio Carafae, R. E. Cardinali, admodum carus fuit, qui illum, in itineribus ſuis, Pontificis romani iuſſu, per Germaniae, & Belgii partem ſuſceptis, a latere diuelli nunquam fuerat paſſus. Religionis, quam profitebatur, ſtrenuus adſertor, aduerſus Petrum Molinaeum, Andream Riuetum, alioſque romanae eccleſiae aduerſarios, euulgauit libros, nonnulloſque, & inter illos celebrem quemdam Principem, eo perduxit, vt vete-

rem religionem, in domo Loiolitarum colonienſi, hora noctis quarta eiuraret, & ad ſacra pontificia transiret. Cauſſam illius rei commemorauit Janus Nicius Erythraeus in *Pinacotheca imaginum illuſtrium* P. III. elog. LXXIII. p. 282 ſqq. qui ea, quae retulit, ſine dubio, ab ipſo SYLVESTRO PETRA SANCTA reſciuit, cui adeo amicitia & familiaritate erat iunctus, vt, quamuis multos ſaepe viros, ingenii, doctrinae, & eruditionis fama clariſſimos, mortuos fleuerit, nullius tamen, vt ipſe ait, mortem, vberioribus proſequutus fuerit lacrymis, quam SYLVESTRI PETRAE SANCTAE, qui nephriticis doloribus correptus, Romae, poſteaquam ex veſica ſex calculi, oui columbini craſſitudine, per chirurgorum manus fuerant extracti, exſpirauit anno 1647. prid. Non. Maii, aetatis anno LVII. Praeter illa, quae Erythraeus, in prolixo elogio retulit, Philip. Alegambe in *Bibliotheca Scriptor. Soc. Jeſu*, & Proſper Mandoſius in *Bibliotheca* roman. legi poterunt.

CXXIIX.

Vita Caeſaris Baronii Ex Congregatione Oratorii S. R. E. Presbyteri Cardinalis Et Apoſtolicae Sedis Bibliothecarii, *Auctore* HIERONYMO BARNABEO *Peruſino Eiusdem Congregationis Presbytero. Romae apud Vitalem Maſcardum, MDCLI.* (1651) *Superiorum auctoritate, Sumptibus Joannis Caſonii* in 4. pp. 199. exceptis praemiſſis & indicibus folior. 20.

Quamuis omni tempore Bibliotheca apoſtolica vaticana, bibliothecarios, viros habuerit doctiſſimos, Caeſare tamen Baronio, doctiorem, praeteritis temporibus exſtitiſſe, haud facile crediderimus. Igitur rei-

reipublicae litterariae conſulit HIERONYMVS BARNABEVS, peruſinus, eiusdem congregationis, cuius olim Baronius fuerat alumnus, Presbyter, qui viri, tot tantisque meritis conſpicui, memoriam obliuioni eripuit, & illius in rem litterariam merita ad poſteros transmiſit. Eiusmodi operi, ante BARNABEVM, iam ſe adcinxerat Michael Angelus Buccius, romanus, Congregationis Oratorii Presbyter, qui non ſolum *orationem* in funere Caeſaris Baronii, Cardinalis, III. id. Jul. ann. 1607. in templo S. Mariae, & S. Gregorii in Vallicella recitauerat, & eodem anno, *Romae* in 4. typis mandauerat, ſed multa, praeterea, de rebus ab eo geſtis congeſſerat, & quinque libris deſcripſerat; ſed immatura morte abreptus perficere non potuerat. Vſus fuit poſtea Buccii commentariis ineditis, in concinnando Baronii *elogio*, Henricus Spondanus, quod *Annalibus* Baronii *eccleſiaſticis*, *in Epitomen redactis*, ſemel, iterum, & ſaepius editis, anteire iuſſit. Inſtitit autem ſuperiorum iuſſu permotus, BARNABEVS, Buccii veſtigiis, & quaecunque de Baronio, aut dicta aut ſcripta fideliter inuenerat, ea omnia collegit, atque in hiſtoriae modum conſcripſit. Inter illa, quidem inueniri nonnulla, ait, quae publica eccleſiae auctoritate haud fulciantur, nihilo tamen minus, cum ea omnia, ab hominibus fide dignis, aut dicta, aut ſcriptis conſignata eſſent, poſteris tradere non dubitauit. Teſtatur praeterea Jeſum, & ſanctos eius, ipſumque angelum, qui cuſtos fuit Baronii, ſe nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui, ſed quidquid dicturus ſit, pro teſtimonio dicere, & minus eius eſſe meritis, quem totus orbis canat, ſacerdotes mirentur, virginum chori deſiderent, monachorum, & pauperum turbae deplangant. Inſcripſit opus ſuum BARNABEVS nomine Innocentii X. Pontificis max. Digeſſit illud in libros tres, quorum primus vitam eius priuatam, a prima iuuentute, ſtudia, & res, quae illi contigerunt memorabiles XX. capitibus, ſecundus dignitates, & munera, quae geſſit eccleſiaſtica capitibus

bus VIIII. & tertius denique mores, & virtutes, quibus conſpicuus fuit, ob oculos ponit. Cum auctor narrationi ſuae, multa miracula, praeſagia futurorum, arcanorum manifeſtationes, reuelationes, resque alias, quae extra fidem eſſe videntur, immiſcuit, & praeterea nonnullos viros, eiusmodi elogiis ornauit, quibus ſanctitatem adſcribere videri queat, duplicem libro ſuo *proteſtationem*, alteram initio, alteram in fine addidit, quibus ea omnia, ſe lectoribus ſuis ita propoſuiſſe adfirmat, vt nolit ab illis accipi tanquam ab apoſtolica ſede adprobata, ſed tanquam quae a ſola ſuorum auctorum fide pondus obtineant, atque adeo non aliter quam hiſtoriam humanam. Cum inſuper Vrbanus etiam IIX. anno 1625. decretum ediderit, idemque confirmauerit anno 1634. quo prohibuit imprimi libros, hominum, qui ſanctitatis ſeu martyrii fama celebres, e vita migrauerunt, geſta, miracula, vel reuelationes, ſeu quaecunque beneficia, tanquam eorum interceſſionibus, a Deo impetrata continentes, ſine cognitione, atque adprobatione Ordinarii, lectores BARNABEVS monet, quod nulli, per haſce narrationes ſuas, cultum aut venerationem adrogare, vel famam, aut opinionem ſanctitatis, aut martyrii inducere, ſeu augere, nec quidquam exiſtimationi eius adiungere, nullumque gradum facere voluerit, ad futuram aliquando vllius beatificationem, vel canonizationem, aut miraculi comprobationem; exceptis tantummodo iis, quos Sedes apoſtolica, Sanctorum, Beatorumque catalogo iam adſcripſerit. Sed maiorem profecto a lectoribus ſuis BARNABEVS iniiſſet gratiam, ſi in narrandis eiusmodi rebus paullo fuiſſet parcior, & in recenſendis Baronii laboribus litterariis, & controuerſiis, ob nonnulla eius opera exortis, quae fere omnia, ſicco, quod aiunt, tranſiit pede, maiorem curam atque ſollertiam poſuiſſet. Praeter imaginem Baronii, aere expreſſam, libro acceſſit *index capitum*, & *rerum memorabilium*. Cum haec editio, in Germania, inuentu admodum eſſet difficilis, & rariſſime in biblio-

bibliopolarum tabernis proſtaret, nouam curauit Gregorius Fritz, Congregationis Orator. vienn. Presbyter, quam hoc cum republica litteraria communicavit titulo: *Purpura ſancta ſeu Vita purpurati S. R. E. Principis* Caeſaris Baronii *Cardinalis Presbyteri & apoſtolicae ſedis Bibliothecarii, hiſtoriae chriſtianae patris, annaliumque ſacrorum conditoris conſummatiſſimi, ex Congr. Oratorii* S. Philippi Nerii, *Auctore* HIERON. BARNABEO, *Eiusd. Congr.* Rom. *Presbytero. Cui accedunt praeter copioſum Indicem Elogia* Baronio *ab illuſtribus ſanctitate & doctrina viris attributa. Opera* Gregorii Fritz, *Congr. Orat.* Vienn. *Presbyteri. Olim* Romae *cum Approbat. Superiorum, nunc* Viennae. *Viennae Auſtriae. Proſtat apud Joh Jacobum Wolrib Anno MDCCXVIII.* (1718) in 8. pp. 274. exceptis foliis prioribus, & indicibus 23. Omiſſa eſt in recentiore editione, HIERONYMI BARNABEI *epiſtola* dedicatoria ad Innocentium X. & *praefatio ad lectorem.* Subſtituit illius in locum Gregorius Fritz *epiſtolam* dedicatoriam, ad Franciſc. Anton. Joſeph. Petrum de Pallingen, Praepoſitum in Eisgarn, S. Caeſ. Reg. Maieſt. Conſiliarium, & inferioris Auſtriae Praelatum. In fine addidit *elogia*, quibus Sixtus V. *Pontifex* rom. Garſias de Loayſa *R. E. Cardinalis*, *& Confeſſarius* Philippi II. *Regis* Hiſpan. *ex ord. Praedicator.* Robertus *Cardinalis* Bellarminus Soc. J. Stanislaus Carncouius *Archiepiſcopus* gneſnenſis, *R. E. Cardinalis Legatus natus, regni* Poloniae *Primas primusque Princeps*, Wilhelmus Damaſus Lindanus, *Epiſcopus* ruremundenſis, Theophilus, *Epiſcopus* elburenſis, Henricus Spondanus, Mauleoſolenſis, (*Mauleon*), Apamiarum, (*Pamiers*) *in* Gallia narbonnenſi *Epiſcopus*, *& regi* Galliae *a ſanctioribus conſiliis*, Marcus Fugger, *Baro in* Kirchberg *&* Weiſſenhorn, Rudolphi *Caeſaris Aug. a conſiliis*, Alphonſus Ciaconius, biacenſis, *Poenitentiarius apoſtolicus ex Ord. Praedicat.* Jacobus Salianus *Soc. Jeſu.* Jacobus Quaulterius (*Gaultier*) annonaeenſis (*Annonay*) *Soc. Jeſu.* Nicolaus Orlandi-

 nus,

nus, *Soc. Jeſu*, Nicolaus Serrarius, *Soc. Jeſ.* Joan. Biſſelius *S. J.* Janus Nicius Erythraeus, *alias* Jo. Victor Roſſi, romanus *nobilis*, Rudolphus Botereius, Gallus, Georgius Joſephus Eggs, *Theol. D. Caeſareo-archiducalis collegiatae Eccleſiae ad S.* Martinum, Rheinfeldae *Cuſtos, & Senior*, Juſtus Baronius, Veteracaſtrenſis, *Theologus, JCtus, & Conſiliarius* moguntinus, Antonius Pagi, *Theol. D. Ord. Minor. Conuentus S.* Franciſci, Odoricus Raynaldus, *e Congreg. Orator.* Michael Angel. Buccius, *e Congr. Orator.* Laeuinus Torrentius, *Epiſcopus* antuerpiens. Gonſaluus Ponce de Leon, hiſpalenſis, Aloyſius Valmarana, *Soc. Jeſ.* Caeſarem Cardinalem Baronium ornarunt, quae paſſim in eorumdem libris, epiſtolisque tum publicis, tum priuatis, ad ipſum Baronium, conſcriptis, continentur. Illis coronidis loco addidit, Franciſci de Sales, Epiſcopi & Principis gebennenſis, *epiſtolam* ad Baronium ſcriptam, Anneſii Allobrogum ann. 1606. d. XXIIX. Nouembr. & particulam, ex Spondano, inuectiuam, *in moroſos cenſores, criminatoresque* Baronii. *Indices* iidem ſunt, qui in editione romana extant.

CAESAR BARONIVS, Sorae, in vrbe Campaniae antiquiſſima, natus fuit, anno 1538. patre Camillo Barono, matre autem Portia Phoebonia. Studiorum curriculo primum in vrbe verulana, mox Neapoli, deinde Romae feliciter confecto, Philippi Nerii potiſſimum hortatu, inuitis autem parentibus, anno 1561. presbyter factus fuit. Poſteaquam in locum Philippi Nerii anno 1593. Congregationis Oratorii praepoſitus eſſet conſtitutus, paullo poſt Clementis IIX. Confeſſionibus audiendis eligebatur. In iſtius autem Pontificis gratiam, adeo ſe inſinuauerat, vt ab illo non ſolum anno 1595. Protonotarius apoſtolicus crearetur, ſed etiam anno 1596. in R. E. Cardinalium collegium cooptaretur, eique Bibliothecae vaticanae cura demandaretur. Ipſe quoque mortuo Clemente IIX. pontifex max. fuiſſet electus, niſi libro *de Monarchia* Siciliae,

Anna-

Annalium Tomo XI. inſerto Hiſpanorum in ſe concitaſſet odium, qui nihil non agebant, vt conſilium de eo eligendo, irritum redderent. Mortuus eſt anno 1607. aetatis anno LXIIX. Praeter Buccium, Spondanum, & BARNABEVM, quos iam nominauimus laudum eius praecones, legi merentur Antonii Poſſeuini *Adparat. ſac.* Tom. I. p. 257. Jani Nicii Erythraei *Pinacotheca* P. I. elog. XLIIX. p. 87 ſqq. Juſti Baronii, veteracaſtrenſis, *in obitum* Caeſaris Baronii *parentalia*, quae leguntur *Annal.* Tomo I. praemiſſa, Auguſtini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 152 ſqq. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des auteurs eccleſiaſtiques* Tom. XVII. p. 1 ſqq. vbi ait, *qu'on ne peut que l'on ne louë & que l'on n'eſtime la memoire de* Baronius, *qui avoit beaucoup de religion, de probité, d'équité, d'erudition, & de lecture, & qui a travaillé vtilement pour le bien de l'Egliſe, & pour l'Eclairciſſement de l'Antiquité eccleſiaſtique. Il ſeroit à ſouhaiter qu'il eût été exempt des preventions, que ſon education, & ſon païs lui avoient inſpirées.* Conf. Niceron *Memoires* Tom. XXVII. p. 307 ſqq. Jo. Imperialis *Muſeum hiſtoricum* p. 94. Jaques George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II. Litt. B. p. 487 ſqq. Jo. Frideric. Mayeri *de* Baronii & Bellarmini *ipſis pontificiis ambigua fide*, *Eclogae*, *Amſtelod.* 1697. in 8.

HIERONYMVS BARNABEVS peruſinus, Congregationis Oratorii romanae Sacerdos, ab Auguſtino Oldoino in *Athenaeo auguſto* p. 140. elogio *viri praeſtanti ingenio*, *ſummaque eloquentia praediti*, ornatus fuit. Praeter Baronii *vitam*, *carmen latinum*, *in obitum* Georgii Boreae, *nobilis* lugenſis euulgauit *Peruſ.* 1637. in 8. E vita diſceſſit d. XIIX. Jul. anno 1662. Scriptis quaedam conſignauit, quae, in collegio Patrum oratorii, Mſta adſeruantur.

CXXVIIII.

Commentarii de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. S. R. E. *Cardinalem* QVIRINVM Pars Prima in duos libros diuiſa *Brixiae*, *Ex Typographia Joannis-Mariae Rizzardi. MDCCXLIX.* (1749). *Superiorum permiſſu.* in 8. form. maior. pp. 297. except. pp. XVI. prioribus.

Commentarii de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. S. R. E. *Cardinalem* QVIRINVM Partis Secundae Liber primus. *Brixiae. ex Typographia Joannis-Mariae Rizzardi. MDCCXLIX.* (1749). *Superiorum permiſſu.* pp. 279. except. XVI. pp. prioribus.

Appendix ad Lib. I. Part. II. Commentariorum de Rebus *Card.* A. M. QVIRINI qua recitantur Reſponſa ſeu Conſilia Praeſtantium Medicinae Doctorum de Morbo qui eundem Cardinalem per quinque, & amplius menſes lectulo affixum detinuit. *ibid. ap. eund. MDCCL.* (1750). *Superiorum permiſſu.* pp. 128. except. pp. XVI. prior.

Commentarii de rebus pertinentibus ad ANG. MAR. S. R. E. *Cardinalem* QVIRINVM. Partis Secundae Liber ſecundus. *ibid. ap. eund.* MDCCXLIX. (1749). *Superiorum permiſſu.* pp. 320. non numerat. pp. XXIIII. prioribus.

Inter patres purpuratos, qui propter excellentem doctrinam, atque inſignem humanitatem, per omnem, qua patet rempublicam litterariam, laude ac fama celebrantur, eminentiſſimus ANGELVS MARIA QVIRINVS, R. E. Cardinalis Bibliothecarius maxime elu-

cet.

cet. Teſtes illius rei ſunt *Primordia* Corcyrae, & *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia, *eiusque ditione paullo poſt incunabula typographiae florebat,* libri, quos omnes magnifaciunt, & diligenter legunt, qui rei antiquae litterariae pretium ſtatuunt. Suis eminentiſſimus Cardinalis ſumtibus, pleroſque libros a ſe conſcriptos, prodire iubet, quae etiam cauſſa eſt, quam ob rem in hiſce regionibus, rarius occurrant. *Les écrits du* Cardinal QVIRINI, ait Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique, des livres qui ſont difficiles à trouver*, in praefat. Tom. I. p. XII. *ne ſeront jamais communs parcequ'il les fait imprimer à ſes dépens, & ſe reſerve le plaiſir d'en faire des preſens.* Nos ipſi eminentiſſimi Principis munificentiae, acceptum grati referimus librum, quem nunc recenſere ſtatuimus. Rerum autem praeſtantiſſimarum varietas, quibus omnis liber refertus eſt, prohibet, quo minus adcuratam, & ad amuſſim, vt aiunt, factam recenſionem exhibeamus, id quod lectores noſtri, eo facilius nobis condonabunt, quo plures *ephemerides* exſtant *litterariae*, quae egregium librum adcurate & prolixe deſcripſerunt. Vt duas tantummodo, ex magna eorum copia, nominemus, Ephemerides gallicae, quae titulo *Bibliotheque impartiale*, *Lugduni Batauorum* prodire ſolent Tom. I. p. 78 ſqq. p. 211 ſqq. ſatis & abunde adducunt, quod legendi cupiditatem excitare poſſit, & Fridericus Guilielm. Kraftius in der *neuen theologiſchen Bibliothek* Tom. IIII. p. 291 ſqq. Tom. V. p. 706 ſqq. p. 714 ſqq. recenſione facta, ſaliuam mouet legentibus, vt ipſum librum euoluere cupiant.

Pars prima, in libros duos diuiſa eſt, quos praefatio antecedit, in qua, Cardinalis Auguſtini Valerii exemplo, eminentiſſimus auctor, adductum ſe eſſe fatetur, vt *commentarium de rebus ad ſe pertinentibus* componeret, & cum orbe erudito communicaret. *Liber primus*, quinque capitibus, res exponit, quae emi-

eminentiſſimo Principi, a die XX. Martii anni 1680. quo is lucem adſpexerat, ad menſem vsque Maium anni 1711. euenerant. *Liber ſecundus* triennalem in Galliis, Belgio, Britannia, & Germania commorationem, a menſe Maio 1711. ad Maium anni 1714. deſcribit.

Partis ſecundae liber primus, res, poſt repetitam Italiam geſtas, a menſe Maio anni 1714. ad diem vsque XVII. Aug. anni 1740. complectitur. Cum eminentiſſimus Princeps, conſcribendae iſti parti inſudaret, fatali pedum morbo correptus, per quinque & amplius menſes, decumbere in lecto coactus fuit. Iſtius autem morbi cauſſam his ipſe verbis expoſuit P. II. L. I. p. 103. *Quanti modo faciam viri huius* (Mazochii) *eruditionem, teſtantur, plures mearum Decadum litterae ad eum datae. Vnas ex iſtis, nempe penultimas Decadis ſecundae, hoc loco memorandi anſam mihi tradit par aegritudo, qua dum iſta imprimuntur, detineor, ac illa, qua detinebar, dum easdem, quemadmodum ibidem prodidi,* Romae *exararem, incommoda ſcilicet affectio, in extremis pedum partibus, profecta quidem ante ſex, & amplius annos ex ſocordia a me admiſſa in ſtudiis vacando per aliquot horas antelucanas hiberna tempeſtate, pedibus calceorum praeſidio nudatis; contra vero orta ipſa in praeſens eſt, ex igne, cui ſtudiis pariter vacans per ſeptem integros menſes (nam totidem hyems hoc anno* (1750) *perdurauit) aſſedi pedibus vrſina pelle vndique conuolutis, ac proinde ex huius, & ignis calfactu ſenſim, vt aiunt, ſine ſenſu veluti aduſtis, atque concoctis eorundem malleolis, quae pars damnis eiusmodi facile obnoxia eſt ex mollium fibrarum, neruulorumque frequentia, vnde contexitur. Ea vero parte ſiue ex frigore, ſiue ex humiditate, ſiue ex calore vitiata, nil mirum, ſi turbato inde humorum curſu totum etiam corpus incommodo afficiatur. Vitium autem illud, quemadmodum olim, ita nunc quoque nil minus quam ſpasmum progignit, ſiquidem laeſam eam partem corporis onere graua-*

grauari contingat, &c. Vt autem eo citius, pertinax omnino morbus expelleretur, celeberrimos per omnem Europam medicos, ſcriptis adiit litteris, vt ſuis illi ſuccurrerent conſiliis, vnde originem traxit, quam memorauimus

Appendix ad Librum I. Partis II. Complectitur illa ſane conſilia medica, & varias virorum doctiſſimorum epiſtolas, quae hac occaſione, ad eminentiſſimum auctorem ſcriptae fuerunt. Medicorum, & chirurgorum nomina haec ſunt: Gio. Battiſta Grandi, *Medico, Fiſico, Anatomico in* Venezia. Leonardo Doro *Medico Fiſico in* Venezia. Andreas Paſta *Phyſic. coll.* Bergomi, D. J. B. Beccari *in* Bologna, Guſmann. Galeazzus, Petrus Paul. Molinellus, & Joſephus Azzoguidus, *medici* bononienſes. D. Anton. Cocchi *P. P. Anatom. in* Firenze, Carolus Fridericus Hundermark *Phil. & Med. D. & P. P. in Acad.* lipſienſi. D. Juſtus Godofredus Günzius *Anat. & Chir. Prof* lipſienſ. D. Jo. Jacob. Hullerus, *Conſiliar. atque Archiater Regis* Sueciae *& in Collegio quod* Caſellis *eſt*, carolino *Profeſſor*. D. Georg. Gottl. Richter *Senior Facultat. medic.* göttingenſis, D. Sulzerus, *Sereniſſ. Ducis* Saxogothani *archiater*. D. Godofredus Melm, *Med. D. Prof. & reipubl.* bremenſis *Phyſicus*. D. Chriſtoph. Andreas Winckler *Med. D. & Reip.* norimbergenſ. *Phyſic. ordinar.* D. Balthaſar Erhart *M. D. & reipubl.* memmingenſ. *Phyſicus ordinarius*. D. Petr. Anton. de Alliardis, *Archiepiſcopi* ſalisburgenſis *Archiater*, D. Siluester Bariſanus *Med. D.* ſalisburg. D. Godofredus Jacob. Jaeniſch, *M. D.* hamburgenſ. D. Jo. Andr. Heinze, *Sereniſſ. Ducis* brunſuicenſ. *Legion. pedeſtr. Medic. ordinar. & Chirurg. primar.* D. Carol. Frideric. Koch, *M. D. Conſil. Aul. Med. ord. legionum ſtatariarum* Sedini. J. E. A. Thede *Chirurg. mai. legion. pedeſtr. Dn. Maioris generalis* de Treskow. D. Jo. Chriſt. Vngnad *M. D. eiusdemq. in gymnaſio regio* ſedinenſi *Prof. P. ordin.* D. Jo. Chriſtoph. Riedel *Phil.* &

& Med. D. P. P. ordin. erfurtenſis. D. H. Ludolff *Medic. Doct.* erfurtenſis. D. de Pouſſe, pariſinus. *Epiſtolae* autem hac occaſione exaratae fuerunt, a Carolo Friderico Hundermark, Frideric. Ottone Menkenio, Jo. Matthia Geſnero, Jacob. Guilielm. Feuerlino, Julio Carolo Schlaegero, Jo. Phil. Caſſelio, Jo. Georg. Schelhornio, D. Godofredo, Abbate coenobii S. Petri ſalisburgenſis, Herman. Samuel. Reimaro, Perardo, regis Boruſſ. Capellano Sedini, & a P. Andrea Gordon ordin. benedictin. in Academia erfurtenſi olim P. P.

Partis ſecundae Liber ſecundus, quatuordecim capitibus res a die XXVI. Nouembr. anni 1727. ad annum vsque 1740. praeclare geſtas continet. Haec autem omnia tam monumentis publicis, quam litteris, a viris per omnem Europam, in ſumma dignitate conſtitutis, & eruditionis laude clariſſimis, illuſtrantur, atque confirmantur. Earum index cuilibet parti praemiſſus conſpicitur. Quod reliquum eſt optamus, vt, quae ab eminentiſſimo auctore promiſſa eſt, operis *quarta pars*, in lucem ab ipſo feliciter emittatur. Recuſi quidem fuerunt recenſiti commentarii *Tiguri* 1750. in 8. ſed nulla ex parte, ad editionis *brixienſis* nitorem *tigurenſis* illa editio accedit. In compendium librum redigere, & vernaculo ſermone illum exprimere ſtuduit Juſtus Fridericus Vitus Breithaupt, ſed ſucceſſum conatui, non omni ex parte reſpondiſſe, viri, noſtrae aetatis, critici, luculentis indiciis probarunt. Prodiit verſionis teutonicae, vel potius compendii prima pars hoc titulo: *die Geſchichte ſeiner Eminenz Herrn* ANGELVS MARIA QVIRINI, *der* römiſchen *Kirche Cardinals, Biſchofs zu* Breſcia *u. ſ. f. aus Deroſelben eigenhändig aufgeſetzten lateiniſchen Lebensbeſchreibung zuſammengezogen von* M. Juſt Friederich Veit Breithaupt, *der königlich.* deutſchen *Geſellſchaft in* Göttingen, *vnd der herzogl. in* Helmſtedt *Mitgliede. Erfurt* 1752. in 8. form. mai. pp. 292. except.

cept. praemiſſis. Recenſio vid. in Frid. Wilh. Kraftii *neuen theologiſchen Biblioth.* Tom. VII. p. 739 ſqq.

Qui cetera *opera*, ab eminentiſſimo Cardinale euulgata, vno quaſi obtutu, ſibi cognita reddere cupit, euoluat opuſculum, lingua hetruſca, hoc titulo editum: *Catalogo delle opere dell' eminentiſſ. e reverendiſſ. Signore Cardinale* QVERINI *uſcite alla luce quaſi tutte da' Torchi di me* Gian-Maria Rizzardi *Stampatore in Breſcia* in 8. pp. 40.

CXXX.

Paulli II. Veneti Pont. Max. Vita Ex codice Angelicae Bibliothecae Deſumpta. Praemiſſis ipſius ſanctiſſimi Pontificis Vindiciis aduerſus Platinam, aliosque obtrectatores. *Romae Typis Antonii de Rubeis apud Pantheon. MDCCXL.* (1740). *Superiorum permiſſu.* in 4. form. maior. pp. LXXXIIX. & 288.

Cum anno 1740. die VI. Februarii Clemens XII. Pontifex rom. viuere deſiiſſet, & romanae eccleſiae patres purpurati, de eligendo nouo Praeſule ſolliciti, more conſueto, ſuis exciti ſedibus, in conclaue ſecederent, eminentiſſimus QVIRINVS, parum ſollicitus, de parte aliqua habenda, in comitiorum pontificiorum negotio, Romam proficiſci, quam ſerius fieri poſſet, animo conſtituit. Per duos igitur & amplius menſes, Brixiae tranquille ſubſtitit, nec antea Romam iter, & id quidem admodum aegre ſuſcepit, quam menſe Aprile exeunte, & inuitus quaſi & coactus die IIX. Maii in pontificium conclaue ſe recepit. In illo autem conclaui, tempus a curis, & grauioribus negotiis vacuum, omne, *vitae* Paulli II. quam olim e mſs. codice

codice angelicae auguſtinenſium Bibliothecae deſcribendam curauerat, impendit, & hac re effecit, vt illa, poſt XL. dierum ſpatium, *vindiciis*, & *adpendice* inſtructa, eodem anno, in lucem prodire poſſet. *Noctes* vero *vaticanas*, hoc opus adpellari poſſe, innuit eminentiſſimus editor, cum in comitiorum pontificiorum obſcuritate, & tenebris procreatum fuerit. Cum in tres potiſſimum partes, illud diuiſum fuerit, illás eo, quo occurrunt, ordine perſequemur.

Primo loco poſt praefationem *vindiciae* aduerſus Platinam, aliosque occurrunt. Depinxerat ſane Bartholomaeus Platina, Paullum II. eiusmodi coloribus, vt illum, veluti infenſiſſimum litterarum hoſtem, auarumque tyrannum delinearet, qui homines litteratos, vrbe romana expulerit, nihilque magis curauerit, quam vt argentum vndique corraderet. In primis vitio dedit Paullo II. Platina, quod apoſtolicorum Abbreuiatorum collegium, cuius dignitati, & commodis Pii II. munificentia conſuluerat, ita male habuerit, vt homines illos bonos ac doctos, diuini, atque humani iuris peritiſſimos, qui ex toto terrarum orbe magnis pollicitationibus & praemiis ad romanam curiam vocati fuerint, indicta cauſſa, bonis, ac dignitatibus ſpoliauerit, honeſtaque ac legitima poſſeſſione deiecerit, quamuis litteris apoſtolicis, & fiſci pontificii auctoritate cautum illis fuiſſet. *Narrat poſtea* Platina, vt eminentiſſ. QVIRINI verbis vtamur, *qua ratione, poſt plura incaſſum tentata, vt cauſſa ipſa publicis iudicibus, ſcilicet Rotae Auditoribus, committeretur, non ſine contumelia, tanquam aqua & igni interdicti, ac profani, reiecti fuerint, imo vero ipſemet in carcerem tractus, & compedibus reuinctus, quod libellos famoſos in Pontificem ſparſiſſe, & de Concilio aduerſus eumdem per Reges & Principes indicendo minaciter ſcripſiſſe inſimularetur; quoue pacto poſt quatuor menſes libertatem recuperauerit ob enixas preces, quibus* Franciſcus *Cardinalis* Gonzaga Paulum *fatigauerat, ea tamen conditione,*

tione, ne ab vrbe diſcederet. Haec Platina *ſub ipſum vitae illius exordium, idemque paucis interiectis nouae, & quidem acerbiori in ſe, aliosque* romanae *academiae ſodales, excitatae tragoediae cauſſam dediſſe, ſcribit coniurationis crimen iisdem impactum, perinde ac ſi de* romano *pontifice interimendo cogitaſſent; cui tragoediae finem impoſuerit ipſius Pontificis obitus. Demum vero ad vitae illius calcem ad conuicia reuerſus*, Paullum *carpit, quod humanitatis ſtudia ita odiſſet, & contemneret, vt eius ſtudioſos vno nomine* haereticos, *adpellaret*, Romanos*que hortaretur, ne filios diutius, in litterarum ſtudiis detinerent, quod ſatis eſſet, ſi legere & ſcribere didiciſſent.* Ab hiſce igitur, & aliis maleuolorum hominum calumniis vindicatur Cap. I. Paullus II. ſimulque demonſtratur, illum *non litteras, ſed eos tantummodo litteratos eſſe inſectatum qui ethnicam religionem, prae chriſtiana adamare videbantur.* Cauſſa autem quam ob rem Paullus II. academicos illos romanos infenſiſſimo proſequutus fuerit odio, illa fuiſſe dicitur, quod eius furfuris fuerint homines, ſeu mores, ſeu doctrinam ſpectemus, vt quiduis potius quam pontificiae beneuolentiae documenta mererentur. *Diſputabant ii*, inquit *Vindiciarum* auctor, *de animorum immortalitate*, platonicae *potius ſectae quam chriſtianae religionis adſeclae, & nomina in baptiſmate ſuſcepta immutabant, non iuuentutem tantum, vt ipſi aiebant, veterum aemulatione, ad virtutem incitantes, ſed nimio gentilitatis amore obcoecati. Amor hic quosdam ex ipſis adeo transuerſos egiſſe comperitur, vt nec a ſolemnium quorundam ſacrificiorum ceremoniis abſtinerent, vel ſub ipſo* Quirinali monte, *praeſertim natali cuiusque eorum die recurrente, vſurpantesque priores illos ſecundae* Perſii *ſatyrae verſus:*

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo
Qui tibi labentes apponit candidus annos;
Funde merum genio.

In iis autem precationibus, atque conuiuiis, cui licentiae homines illi ſe darent, exemplo nobis ſit Fauſtus Sabaeus, vaticanae *Bibliothecae, a* Leonis X. *Pontificatu vsque ad illum* Paulli IIII. *cuſtos, qui ad agendum natalis ſui diem, amicoſ inuitans, epigramma bis verſibus concludit:*

Vos afferte ſales, dicteria, ſcommata, riſus,
Danda voluptati eſt craſtina tota dies.
Et quia prae foribus ſtat mors inopina, bibendum eſt,
Occupet impotos ne via longa necis.

— — *Affero nunc* Michaelis *noſtri* Canenſii *teſtimonium, ad eam ipſam* romanorum *quorundam Academicorum nequitiam declarandam luculentum, ac fide digniſſimum; Hic* Paullum *commendat diſertis verbis ob nefandam eorum ſectam, ſceleſtamque opinionem, maxima diligentia e medio* romanae *Curiae ſublatam, qui nimirum fidem orthodoxam prauis moribus inficerent, praedicarentque fas cuique eſſe pro arbitratu voluptatibus vti, quin turpe arbitrantes, ſancti nomine, quod in baptiſmate acceperant, vocari, eo ſuppreſſo nouum ſibi imponerent ex ethnica religione deriuatum. Subditque, huic nequitiae eosdem crimen conſpirationis in ipſius Pontificis vitam, vere adieciſſe, tantamque rei atrocitatem* Marco Romano, *quem* Aſclepiadem, Marino Veneto, *quem* Glaucum, Petro, *quem* Petreium, *&* Damiano Tuſco, *quem* Callimachum *adpellabant, praeſertim adſcribit.* Glauci, Petreii, *atque* Callimachi *mentionem facit* Platina *quoque, quin* Callimachum *praecipuum eius ſceleris architectum habitum prodit, quemadmodum & principem in ea Academicorum ſecta locum adſignat* Pomponio Laeto, *quem* Venetiis *ad* vrbem *tractum, & per totam* Italiam, *tanquam alterum* Jugurtham *in iudicium ductum repraeſentat.* — — — Pomponius *hic ethnicos ritus ita deperiſſe comperitur; vt in more haberet natalem vrbis* Romae *diem cele-*

celebrare, quin Romulo *aram conſtruere, perinde ac ſi huic poſt exceſſum ſuum* Proculo, *vt ſcribit* Cicero, de Legibus, *ſe Deum eſſe, &* Quirinum *vocari dicenti fidem praeſtaret. Nullus dubito, non alium quam hunc ipſum* Pomponium *a* MICHAELE CANENSIO *deſignari his verbis:* „Huius vero ſectae Principem pro „honeſtate hic nominare minime intendimus, cum „in ore omnium propalam verſetur, qui Romae grammaticam publice edocens, primo nomen ſibi commutauit, dehinc certatim diſcipulorum amicorumque nomina innouabat, gentilium nomina ingerens.„ Ipſum praeterea pontificem litterarum ſtudiis & in primis hiſtoriae dediſſe operam, viroſque doctiſſimos, inter quos nominat Antonium de Alliis, florentinum, Valerium Calderinum, genuenſem, Amicum Agnifilum, epiſcopum aquilanum, Georgium Trapezuntium, Joannem Andream, alerienſem, Theodorum Gazam, Bartholomaeum Siccum & Franciſcum Philelphum, eximia munificentia, omnique fauore fuiſſe proſequutum, multis ſcriptorum teſtimoniis, variisque in medium prolatis exemplis, comprobatum legimus. In primis argumentum rei litterariae, a Paullo II. ornatae ſuppeditat, typographicae artis opificium, quod ſub eo pontifice, ex Germania, primum in monaſterium ſublacenſe, deinde in vrbem romanam ipſam delatum fuit. Multa hac occaſione adferuntur, quibus artis typographicae hiſtoria, mirifice illuſtratur, & Michaelis Maittaire narratio, ea de re, in *annalibus typographicis* inſtituta, nouis, iiſque haud proletariis ſupplementis, confirmatur & augetur. Cap. II. *indicantur leges, quas* Paullus II. *a ſe aliiſque cardinalibus conſtitutas, & iuratas in conclaui, abrogandas cenſuerit, quibus vſus conſiliariis, quibusue de cauſſis.* Legum capita excerpta ſunt, ex Jacobi Cardinalis papienſis *Commentarior.* libro I. Inter conſiliarios, praecipui nominantur, ab eodem Cardinale papienſi, Stephanus eccleſiae mediolanenſis antiſtes, & Theodorus taruiſinae epiſcopus. Cap. III. Paul-

lus II. *ab auaritiae nota vindicatur*. Cap. IIII. *intempeſtiuum magnificentiae ſtudium quod* Paullo II. *impactum fuit, eluitur*, & commemoratur, quod inprimis in palatio & templo S Marci conſtruendo ſingularis magnificentiae laudem promeruerit. Illud ſplendidiſſimum palatium, quod Romae viſitur, ii ſemper R. E. Cardinales, inhabitare ſolent, qui titulo S. Marci conſpicui ſunt. Cum igitur eminentiſſimus *vindiciarum* auctor, in Cardinalium numerum receptus, propterea quod Venetus eſſet, *libere* ſibi *optaret*, vt loqui ſolent, iſtum titulum, ſimul etiam ex iſto titulo, habitatio in palatio S. Marci, illi obtigit. vid. *Commentar. de rebus ad eum pertinentibus* P. II. L. II. p. 13. E *catalogo operum eminentiſſimi Cardinalis rizzardiano* intelligimus, quod huic palatio originem ſuam debeat opus, hoc titulo inſignitum: *Tiara & Purpura* Veneta Romae *ante annos viginti penicilli opificio adumbrata in aula maiori aedium Cardinalis Tit.* S. Marci, *appoſitis tantum nominibus Pontificum & Cardinalium* venetorum, *nunc aucta iſtorum elogiis ex* ciaconiano *opere depromtis, nouiſque ad haec adnotationibus in publicum prodit. Decas prima & ſecunda. Romae anno Jubilaei 1750. per Antonium de Rubeis.* Primam autem tantummodo operis partem eſſe, quod *decas tertia, & quarta* complebunt, idem *Catalogus* p. 32. adfirmat. Capite V. Paullus II. *ex magnanimitate principe digna commendatur*, & capite denique VI. & vltimo, Paullus II. *interiorem ac familiarem vitam, moresque ſuos, ita compoſuiſſe, perhibetur, vt nec in hac parte iuſtae reprehenſioni obnoxius reperiatur.* Legitur in hoc capite epigramma, quod mortuo Paullo II. Joannes Antonius Campanus, in Platinam, ad Gentilem vrbinatem ſcripſit, & his verbis conceptum fuit:

Scire etiam cupio, quantum nunc Platina *ſaeuit,*
Manibus an parcat, abſtineatque pyra
Sin defoſſa cauo diſiecerit oſſa ſepulchro,
Sparſerit in ventos, preſſerit an pedibus.

Poſte-

Poſteriori capiti additum eſt epitaphium, a Marco Barbo, Cardinale S. Marci, & patriarcha aquileienſi, Paulli II. cuius erat conſanguineus, mauſoleo, in veteri vaticana baſilica olim conſtructo, poſitum. *Vindiciis* autem omnibus, finis imponitur particulis, ex duabus Franciſci Philelphi *epiſtolis*, quae faciunt, ad confirmanda ea, quae in *Vindiciis*, ad defendendum Paullum II. prolata ſunt. Altera epiſtolarum ad ipſum pontificem, quem nominauimus, altera ad Sixtum IIII. a Philelpho ſcripta fuerat. In fronte *vindiciarum* conſpicitur interior, templi S. Marci, romani, facies, cum effigie Paulli II. aere expreſſa, hiſce adpoſitis verbis: *Effigies* Paulli II. Veneti. P. M. *ex deaurato aere fabrefacta, quam ad honorandam inſignis Benefactoris huiuſce Sacrae Aedis Memoriam conſpicuo maxime loco reponendam curauit* ANGELVS MARIA S. R. E. Card. QVIRINVS, *poſtquam eiusdem aedis Presbyterium ad nouam omnino formam redegiſſet, Canonicorum ſubſelliis, ara maxima, ſcalis ex vtraque parte, ſeptis, binis arcubus, pauimento, loculo reliquiarum Sanctorum* Abdon *&* Sennen, *aliisque de nouo conſtructis, quibus omnibus vt ſacellum SSmi Sacramenti eidem Presbyterio conterminum reſponderet, ipſum quoque Ara, eucharistico tabernaculo, ſeptis, aliisque ornamentis inſtruxit;* Paulli *itaque, ſacrae aedis, cuius delineatio hoc loco exhibetur, primum titularis, & benefactoris, deinde ſummi Pontificis, hiſce* Vindiciis *illuſtrati, Effigies iſta grati animi eſto argumentum, exhibitum ab eo, cui patriae, tituli, domicilii, eadem cum* Paullo *contigit communio.*

Secundam libri partem conſtituit, ipſa Paulli II. *vita*, per MICHAELEM CANENSIVM de Viterbio, Decretorum doctorem, Canonicum Sancti Laurentii, & Damaſi Epiſcopum caſtrenſem compilata, quam *ſelecta* aliquot Paulli II. veneti *numiſmata*, aere expreſſa, & praefatio *ad colendiſſimum in* Chriſto *Patrem, & Dominum D.* Guillielmum *miſeratione diui-*

na S. R. E. Cardinalem Oſtienſis & Rothomagenſis *Eccleſiarum antiſtitem digniſſimum*, praecedit. Edita quidem iam antea fuerat haec Paulli II. *vita*, a ſociis palatinis mediolanenſibus Tom. III. *Scriptor. rer.* italicar. P. II. Cum vero codice admodum imperfecto, bibliothecae vaticanae editores vſi fuiſſent, illa ex codice multo perfectiore, angelicae auguſtinenſium bibliothecae exſcripta, & denuo, in lucem edita fuit. In fine p. 104. eminentiſſimus editor, monet lectores, vt ne *vitam* Sixti IIII. quam Ludouicus Antonius Muratorius, in *Scriptor. rer.* italicar. l. cit. ex codice vrbinate editam, a MICHAELE CANENSIO, quamvis ille, eiusmodi Sixti IIII. *vitam*, in fine *vitae* Paulli II. ſe ſcripturum receperit, ſed a Bartholomaeo Platina potius, compoſitam exiſtiment. Promiſerat quidem eminentiſſ. QVIRINVS, *vindiciarum* pag. LX. aliquam collationem operis ad calcem inſtituere, inter Paulli II. *vitam*, ex angelicae bibliothecae codice, ab illo primum euulgatam, & eam, quam ex vaticanae bibliothecae codice, *Scriptoribus rerum* italicar. inſeruit Muratorius l. cit. ſed, cum parum vtilitatis, ex eiusmodi labore, ad lectores peruenire animaduerteret, *orationem* conſtituit *de* Italiae *pace* a Paullo II. anno 1468. ſancita, in Paulli II. *vita* p. 82. memoratam, ex codice ottoboniano adpendicis loco ſubiicere. Prolixitate autem iſtius *orationis* deterritus, & illud conſilium abiecit, eiusque in locum ſubſtituit:

Adpendicem qua comprobatur Paulli II. *Pontificatus felicitati deberi optimorum Scriptorum editiones quae* Romae *primum prodierunt poſt diuinum Typographiae inuentum a* Germanis *Opificibus in eam vrbem aduectum plerisque omnibus earum editionum ſeu praefationibus, ſeu epiſtolis in medium allatis, cum breuibus Obſeruationibus ad easdem, rei typographicae origini illuſtrandae valde opportunis*, a p. 107--288. In illa ſane *Adpendice*, argumentum, quod *Vindiciarum* Capite I. ad demonſtrandum Paulli II. erga litteras amorem, & in

in homines litteratos munificentiam, ex inlata in vrbem Romam arte typographica in medium prolatum, vlterius perſequitur, & veterum auctorum editiones, quae primum in monaſterio ſublacenſi & deinde Romae, a primis typographis excuſae fuerunt, multa ſollertia & adcuratione deſcribit. Omnis *Adpendix* §§. XXV. abſoluitur, in quibus recenſentur editiones vetuſtiſſimae Lactantii, Ciceronis, Auguſtini, Hieronymi, *ſacri codicis*, Cypriani, Leonis magni, Thomae aquinatis, Roderici Zamorenſis, Julii Caeſaris, Titi Liuii, Virgilii, Lucani, Silii italici, Julii Calpurnii, Plinii maioris, Quintiliani, Suetonii, Auli Gellii, Apuleii, Alcinoi, Strabonis, *defenſionis* Platonis, *a* Beſſarione *compoſit.ae*, Ptolemaei, Dionyſii halicarnaſſenſis, quae opera Conradi Sweinheym & Arnoldi Pannarz, hortatu, ope, adſiduaque inſpectione Joannis Andreae, epiſcopi alerienſis lucem adſpexerunt, illuſtraruntque maxime Paulli II. Pontificatum. Illis additae §. vltimo nonnullae editiones, operum quorumdam Athanaſii, Chryſoſtomi, & Franciſci ſauonenſis, ab aliis typographis romanis antiquioribus euulgatae. E ſancti Chryſoſtomi operibus, memorantur p. 280. *homiliae in euangelium* S. Joannis & quidem ipſa illa editio, quam ex Bibliotheca portenſi deſcripſimus Tom. I. *Apparat. litterar.* p. 91. Eminentiſſimus QVIRINVS, iſtius editionis hiſce verbis fecit mentionem: S. Chryſoſtomi *Homilias in euangelium* S. Joannis Romae *vulgatas interprete* Franciſco Aretino *anno 1470. allegat* Maittaire, *& quidem in monaſterio* S. Euſebii *per* Georgium Laver, *vt ipſe coniicit, quippe qui in eo coenobio praelum erexerat, quod conſtare affirmat ex rythmis appoſitis* libro ſexto Decretalium *an. 1472. per eundem* Laver Romae *edito, quos recitat:*

Studio correcta diligenti, ſepeque lecta
Per Celeſtinum *nomine, ſed re puluerinum*
Sancto in Euſebio *degentem Cenobio.*
Qui me ſcribebat, Ge. Laver *nomen habebat*,

 Romae

Romaę *verſatus tunc, ſed* Herbipoli *natus*
Anno Milleno quater C. Sep. que deno
Bis vno iunćto, ſed menſe ſub Februo
Sub quarto Sixto *Pontifice Zeraphico.*

Non ſep. *ſed* ſex *legendum erit, vt annus 1472. ei editioni reſpondeat; nam alias reſponderet annus 1482. quem pariter* Sixti *tempora attigerunt.* Cum illa legeremus, quaedam dubitatio ſubiit animum, cum verſus, quos in Fr. Antonii ordinis Praedicator. *tractatu de inſtitutione ſimplicium Confeſſorum, Romae* 1472. edito, inueniri dixeramus, *libro VI. Decretalium* additos eſſe, illiusque rei teſtem, excitari Michaelem Maittaire intelligeremus, ad cuius teſtimonium nos quoque prouocaueramus. Locum itaque in Michaelis Maittaire *Annal. typograph.* Tom. I. p. 312. edit. *amſtelodamens.* 1733. denuo euoluimus, & nihil a nobis prolatum eſſe inuenimus, quod cum Michaelis Maittaire auctoritate pugnare videatur. Non iniucundum lectoribus noſtris fore arbitramur, ſi heic adderemus *indicem librorum* ab Arnaldo Pannarz & Conrado Sweynheim impreſſorum, in quo adnotarunt iſti typographi, quot exemplaria de vnoquoque libro, quem excuderunt, euulgata fuerint. Inuenit iſtum indicem eminentiſſimus Cardinalis, in *epiſtola* Joannis Andreae alerienſis, Tomo IIX. *operum* Nicolai de Lyra rariſſimorum, *Romae* anno 1472. *in domo Petri de Maximis* editorum,

Donati *pro puerulis, vt inde dicendi principium ſumamus, vnde imprimendi initium ſumpſimus, numero trecenti* - - - 300.

Lactantii Firmiani *inſtitutionum contra gentiles, & reliquorum eius authoris opuſculorum volumina octingenta viginti quinque* - 825.

Epiſtolarum familiarium Ciceronis *volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - 275.

Speculi humanae vitae volumina trecenta - 300.

D. Au-

D. Auguſtini *de ciuitate Dei volumina octingenta vigintiquinque* - - 825.
D. Hieronymi *epiſtolarum, & libellorum volumina mille centum* - - - 1100.
M. T. Ciceronis *de Oratore cum caeteris volumina quingenta quinquaginta* - 550.
M. T. Ciceronis *Operum omnium in philoſophia volumina quingenta quinquaginta* - 550.
L. Apuleii Platonici *cum* Alcinoo *volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - 275.
A. Gellii *Noctium Atticarum volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - - 275.
C. Caeſaris *Commentariorum gallici & ciuilium bellorum volumina ducenta ſeptuaginta quinque* 275.
Defenſionis diui Platonis *volumina trecenta* 300.
P. Virgilii Maronis *Operum omnium volumina quingenta quinquaginta* - - 550.
T. Liuii Patauini *cum Epitomate omnium Decadum volumina ducenta ſeptuaginta quinque* 275.
Strabonis *Geographi volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - - 275.
M. Annaei Lucani *volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - - 275.
C. Plinii veronenſis *de naturali hiſtoria volumina trecenta* - - - 300.
C. Suetonii Tranquilli *de duodecim Caeſaribus volumina ducenta ſeptuaginta quinque* 275.
D. Leonis *Papae Sermonum volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - 275.
M. Fabii Quintiliani *inſtitutionum oratoriarum volumina ducenta ſeptuaginta quinque* 275.
Continui, id eſt cathenae aureae D. Thomae Aquinatis *volumina quingenta quinquaginta* 550.
D. Cypriani *epiſtolarum volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - - 275.
Bibliae *cum opuſculo* Ariſteae *volumina quingenta quinquaginta* - - - 550.

Silii Italici *cum* C. Calphurnio *&* Heſiodo *volumina ducenta ſeptuaginta quinque* - 275.
Orationum M. T. Ciceronis, *cum inuectiuis omnibus in* Antonium, Verrem, Catilinam *& caeteros volumina ducenta ſeptuaginta quinque* 275.
P. Ouidii Naſonis *Metamorphoſeos & elegiarum omnium volumina quingenta quinquaginta* 550.
Nicolai de Lira *volumina mille & centum.* 1100.

Iſte ſane *index* luculentiſſime teſtari poterit, raras admodum eſſe editiones, quae ab hiſce typographis Germanis, in romana vrbe in lucem prolatae fuerunt. Conf. de libro quem deſcripſimus eminentiſſimi Principis A. M. QVIRINI *Commentar. de rebus ad* illum *pertinentibus* P. II. L. II. p. 267 ſqq. *Acta eruditor.* lipſienſ. ann. 1743. vbi exactior & prolixior reperitur recenſio.

CXXXI.

Specimen variae literaturae quae in vrbe Brixia eiusque ditione paulo poſt Typographiae incunabula florebat Scilicet vergente ad finem Saeculo XV. vsque ad medietatem Saeculi XVI. Vnde praeter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium typographicorum ſeries, quam Hiſtoria literaria temporis illius, quo bonarum artium renata ſunt ſtudia, illuſtrantur. Pars prima poetas latinos aureae & argenteae aetatis quos Brixiani Scriptores illuſtrarunt complectitur. *Brixiae excudebat Joannes-Maria Rizzardi* cIↄ Iↄcc *XXXIX.* (1739). *Superiorum Approbatione* in 4. form. maior. pp. 172. except. praefat. & titulo fol. 5.

Speci-

Specimen variae literaturae quae in vrbe Brixia eiusque ditione paulo poſt Typographiae incunabula florebat Scilicet vergente ad finem Saeculo XV. vsque ad medietatem Saeculi XVI. Vnde praeter Brixiani ingenii gloriam, tam Annalium typographicorum ſeries, quam Hiſtoria literaria temporis illius, quo bonarum artium renata ſunt ſtudia, illuſtrantur. Pars ſecunda, grammatica, oratoria, poetica, philoſophica complectitur. *Brixiae excudebat Joannes-Maria Rizzardi clↄ Iↄcc XXXIX.* (1739). *Superiorum Approbatione.* pp. 348. ſi titulum & praefat. fol. 8. exceperis.

Quamuis huic operi, auctoris nomen non additum fuerit, praeter alia tamen indicia luculentiſſima, inſignia QVIRINIANA, quibus prima praefationis littera, ornata eſt, eminentiſſimum auctorem ſatis ſuperque produnt. Is enim minime ferre poterat, vt inſignes ſcriptores, quorum, ſub ipſa praeſertim typographiae incunabula, & renatarum litterarum tempora, vrbs brixienſis, inclita Cenomanorum princeps, inſignem tulit prouentum, adeo male, quin indigne a Leonardo Cozzando, in libro, cui titulus *Libraria* Breſciana, *Breſcia* 1694. in 8. habiti fuerint, vt nihil magis eius vrbis dignitatem, & eorum ingeniorum praeſtantiam dedeceret. Re igitur diu multumque penſitata, ciuium ſuorum merita, in omnem rem litterariam, ſuo reſtituere nitori, & in omnium conſpectum proferre decreuit. Non ſolum autem brixianorum illius aetatis ſcriptorum notitiam, adcurata in hoc opere narratione deſcripſit, ſed ex ipſorum operibus, luculenta fragmenta, praefationes, epiſtolas dedicatorias, ex veteribus editionibus, magno plerumque labore, & temporis impendio vndique conquiſiuit, deſcripſit, & in lucem protulit, quas ſcilicet in recentioribus

tioribus editionibus, plerumque omiſſas eſſe, virorum doctorum querela eſſe ſolet. Iis enim inſtrumentis, atque ſubſidiis, nihil opportunius eſſe, probe perſpexit eminentiſſimus auctor, ad Scriptorum doctrinam, ingenium, ſtilum, vitae etiam eorum vices, aliaque omnia illuſtranda, vnde & eorumdem, & vniuerſa litteraria eius temporis, quo ſcripſerunt, hiſtoria, perſpicuis certisque fundamentis nixa percipiatur.

Prima operis pars, poetis aureae argenteaeque aetatis deſtinata, editiones Plauti, Terentii, Catulli, Horatii, Ouidii, Lucani, Perſii, Statii, Juuenalis, Martialis, ſeculo XV. exeunte, & prioribus Seculi XVI. temporibus, a viris brixienſibus curatas, tanta cura, tantaque ſollertia deſcriptas, ob oculos ponit, vt nihil prorſus deſiderari poſſe videatur. Multa certe heic inueniuntur, quibus non ſolum Joan. Albert. Fabricii *Bibliotheca latina*, Michaelis Maittaire *Annales typographici*, Angeli Comneni Papadopoli *gymnaſium* patauinum, aliique ſcriptores, qui in commemorandis rebus, quae ad veterum auctorum editiones, ad illuſtrandam artis typographicae hiſtoriam ſpectant, operam & ſtudium ſuum collocarunt, augeri, ſupplerique poterunt; ſed iis etiam vniuerſae fere Italiae hiſtoria litteraria mirifice illuſtratur.

Secunda pars, in tres potiſſimum ſectiones diuiſa eſt, quarum prima, merita virorum brixienſium in *grammaticam*, ſecunda in *oratoriam*, tertia denique in *poeſin* ob oculos ponit. Inſtituti noſtri ratio, nihil amplius nobis permittit, quam nomina virorum recenſere, qui hiſce ſtudiis vrbem brixienſem illuſtrarunt. In prima claſſe occurrunt Pylades Buccardus, Joannes Britannicus, Chriſtophorus Barzizius, Jo. Franciſcus Stoa, Paullus Suardus, Auguſtin. Saturnius Lazaroneus, Jouita Rapicius, Joannes Taberius, Joannes Calphurnius, Bartholom. Parthenius, Cornelius Donzellinus. Illis adiiciuntur nonnulla de *Typographia*

phia benacenſi. Secundae claſſi adcenſentur Chriſtophorus Barzizius, Jouita Rapicius, Gregorius & Benedictus Britannicus, Jo. Marius Matius. Additae ſunt obſeruationes quaedam, de Marii Nizolii *Theſauro* ciceroniano, & *Cornucopiae* Nicolai Perotti. Tertiae claſſi adſcripti ſunt Joan. Franciſcus Stoa Quintianus, Fauſtus Sabaeus, Jouita Rapicius, Jacobus Bonfadius, Nicolaus Siccus, Bartholomaeus Theanius, Caeſar Duccus, Andreas Mucius, Auguſtus Cocceianus, Calemerius Balneacatus, Jo. Marius Matius, Diomedes Sala, Jo. Antonius Taygetus, Hieronymus Bornatus, Ludouicus Federicus, Comes Brunorius Gambara, Vincentius Zinus, Joſephus Milius Volrolina, Laurentius Gambara, Theophilus Monachus brixianus, T. Proſper Martinengus, Vbertinus Poſculus, Joannes Calphurnius, Pylades Buccardus, Bonifacius Bembus, & Andreas Maro. Adpendicis loco quaedam in medium prolata fuerunt de Merlini Coccaii *poematibus macaronicis*, & in primis de editione, quam *Tuſculani apud Lacum benacenſem Alexander Paganinus. Anno M. D. XXI. die V. Januarii*, in lucem protruſit; *de italica* Brixianorum *poeſi*, & de Octauio Pantagato. Cum in *Analectis litterariis de libris rarioribus* p. 255. Mr. le Duchat notatus a nobis fuit, quod in *Ducatianis* P. I. p. 49. Merlinum Coccaium, ſiue qui ſub hoc nomine latet Theophilum Folengum, Hieronymum Folengum adpellauerit, nos hac in re παρόραμα admiſiſſe vltro libenterque fatemur. Omnino enim Folengus, Hieronymus adpellatus fuit, cum vero ordini Benedictinorum, congregat. caſinenſis, Brixiae in S. Euphemiae coenobio, ſe addiceret, Theophili primum nomen adſumſit. vid. Niceron *Memoires* Tom. IIX. p. 1. Alberti Henrici de Sallengre *Memoires de litterature* Tom. II. p. 462. Quod illum puduerit carmina compoſuiſſe ludicra, hoc eius teſtatur epigramma:

Cum mihi praeteriti ſubeunt inſomnia Baldi
Tam pudet, vt pudeat, non puduiſſe ſatis.

Infelix

Infelix tamen ipſe minus fortaſſe viderer
Luſiſſem varios ſi ſine dente modos.

Quae eminentiſſimus QVIRINVS p. 315 ſqq. de illo prodidit, maxima ex parte, vt ipſe refert e *Bibliotheca* Benedictin. caſinenſi deſumta ſunt. *Grammaticorum*, *rhetorum*, & *poetarum* brixienſium, quos nominauimus, ſcripta, in libro quem deſcribimus adcurate adducuntur, recenſentur, & aliorum virorum doctorum de iis iudicia, vel in laudem eorum, vel in vituperium prolata, memorantur, expenduntur que. In praefatione monentur lectores, qua ratione Laura Cereta, Veronica Gambara, & aliae doctiſſimae mulieres effecerint, vt Brixia non *virorum* tantum, ſed & *feminarum Academia* adpellari meruerit. Exſpectant adhuc viri litterati, operis praeſtantiſſimi partem tertiam, in qua eminentiſſimus auctor, *philoſophos* brixienſes, quos ſecundae partis titulus iam promiſerat, in lucem producturum ſe recepit. Prolixiorem Partis I. & II. recenſionem vide in *Actis eruditorum* lipſienſ. ann. 1741. p. 498 ſqq. in *zuverlaeſſigen Nachrichten, von dem gegenwärtigen Zuſtande, Veränderung vnd Wachsthum der Wiſſenſchaften* Tom. II. P. XXIII. p. 736 ſqq. Qua ratione liber a viris Italis, in ſumma dignitate conſtitutis, pariter atque doctiſſimis exceptus fuerit, vid. in *Commentar. de rebus ad* ANGEL. MAR. QVIRINVM *pertinentibus* P. II. L. II. p. 253 ſqq. in eruditiſſ. Brixiani Philopatridis *epiſtola ad* Felicem Mariam Nerinium, Hieronymiani Ordinis Abbatem generalem *Brixiae* 1752. in 4. form. mai. edita p. VI ſqq.

CXXXII.

CXXXII.

ISIDORI, *hiſpalenſis*, Soliloquia. in 8. folior. 40.

Vt libri, qui Seculo XV. in forma octaua prodierunt, per ſe admodum rari ſunt, ita illi praeſertim non niſi rariſſime inueniuntur, qui eodem ſeculo *Merſeburgi*, aut *Marſipoli*, ſicut ea vrbs, nonnunquam vocatur, impreſſi ſunt. Praeter hunc enim, qui in bibliotheca portenſi adſeruatur, nullum alium, in conſpectum nobis venire meminimus. Litteris exſcriptus eſt maiuſculis, & admodum luculentis gothicis. Litterae initiales omnes omiſſae, minio tamen adpictae ſunt. Omnis liber deſtituitur titulo & his inchoatur verbis: *Incipit Prologus* ISIDORI *Epiſcopi in ſoliloquia eiusdem.* In fine voluminis, haec oculis ſubiiciuntur verba: *Sancti* ISIDORI Iſpalenſis *archiepiſcopi ſinonima expliciunt. Anno dni &c. MCCCCLXXIX.* (1479) Marſipolis *Sabbato ante Thome.* Vtrum Martisburgi in Saxonia, aut Martisburgi in Sueuia excuſus fuerit liber, adcurate definire non poſſumus, ſi tamen coniecturae locum dare voluerimus pro Sueuorum Martisburgo aut Marſipoli pronunciaremus, quamuis Saxonum vrbi eam gloriam vindicare videtur Joannes Ludolph. Bünemannus, qui volumen in 4. excuſum, ſex annis antiquius, in vrbe *Merſsborg* impreſſum poſſedit. Eius in calce haecce legebantur verba: *Diuina igitur annuente gratia multa inquiſicione habita ex pluribus libris philoſophorum hunc lib. qui Phiſonomia regia intitulatur collegimus, in perpetuam memoriam Excellentiſſ. Principis Dom.* Wenceslay *Secundi regis* Bohemorum. *Explicit liber de Phiſonomia Anno dni. Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo tercio* (1473) *in vigilia XI. milium virginum Completum eſt preſens opus in ciuitate* Merſsborg. Vid. *Catalog. Mſs. membranaceorum & chartaceorum item librorum ab inuenta typographia vsque ad ann. 1560. & vlterius impreſſorum* p. 15. vbi libro rariſſimo pre-

pretium 18. thalerorum ſtatuitur. Eamdem libri editionem, ex *bibliotheca* daneſchioldiana p. 139. protulit Proſper Marchand in *Hiſtoire de l'Origine & des prémiers progres de l'imprimerie. A la Haye* 1740. in 4. form. mai. p. 63. Duplici, hoc S. ISIDORI opus, iam *Soliloquiorum*, iam *Synonymorum* titulo excitari ſolet. Prior ideo illi impertitur, quod inducitur ſolus homo, qui plangit ſecum, vel rationem ſuam in conſilium vocat. Poſterioris autem rationem, auctor *prologi* eiusmodi expoſuit verbis: *in ſubſequenti hoc libro, qui nuncupatur* ſinonima *id. eſt verba in vnam ſignificationem coeuncia, ſancte recordacionis* ISIDORVS *Archiepiſcopus ex* Hiſpania *introducit perſonam hominis in erumnis preſentis ſeculi ſiue deflentis pene vsque ad deſperacionem defluxi. cui mirabili concurſu racio obuians. leui hunc moderamine conſolatur. atque a lapſu deſperacionis ad ſpem venie reformat & quemadmodum tergiuerſantis mundi lapſum incurſusque deuitet formulamque vite ſpiritalis arripiat mirabiliter docet* &c. Eiusdem opuſculi quod in duos libros diuiſum eſt, aliam habemus editionem, quae hoc inſcribitur titulo: ISIDORVS *de ſummo bono & ſoliloquiorum eius* in 8. form. minim. Prius opuſculum fol. 103. abſoluitur; in poſteriore autem nonnulla folia deſunt. Liber litteris gothicis exſcriptus eſt, & in ſecunda tituli pagina S. ISIDORI imaginem, ligno inciſam, & variis coloribus diſtinctam ob oculos ponit. Typographus libro, *de ſummo bono*, talia coronidis loco adiecit verba, cum ſuis inſignibus: *Finit liber tertius & vltimus de ſummo bono ſancti* ISIDORI hyſpalenſis *epiſcopi. Impreſſum* Baſilee *per Magiſtrum* Nicolaum Lamparter. *Anno domini Milleſimo quingenteſimo quinto* (1505). *XXIIII. die Julii.* Vtraque editio effugit Michaelis Mattaire notitiam. *Opera* S. ISIDORI in vnum collecta volumen ediderunt Margarinus de la Bigne, Doctor Theologus; Ardennae in Normannia Ordinis praemonſtratenſis Abbas Commendatarius, & Jacobus du Breuil,

mona-

monachus S. Germani pariſienſis, ordinis S. Benedicti, ille *Paris. apud Michael. Sonnium* 1580. hic *ibidem apud eumdem Sonnium* 1601. in fol. Euulgauit etiam editionem, quae tamen rariſſime in noſtris regionibus, in conſpectum venit, Joannes Grialus, *Madrit.* 1599. in fol. Cum Jacobi du Breuil editio, multo prioribus editionibus auctior & emendatior eſſet, illa in Germania hoc recuſa fuit titulo: S. ISIDORI hiſpalenſis *Epiſcopi, Opera omnia quae extant: partim aliquando doctiſſimorum virorum laboribus edita, partim nunc primum exſcripta, & ad vetuſtiſſima* Paulli Petauii, Papirii Maſſoni, *& alior. exemplaria, accuratius quam antea emendata per* Fr. Jacobum du Breuil, *monachum* S. Germani a Pratis. *Editio poſtrema auctior & correctior. Indices Auctoritatum Sacrae Scripturae, Rerumque ac Verborum ad calcem totius operis habentur. Coloniae Agrippinae ſumptibus Antonii Hierat.* 1617. in fol. pp. 631. Recenſio editionis, qua non recentior exſtat, vid. in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. II. p. 490 ſqq. Emendari debet in *lexico eruditorum* Tom. I. col. 1373. quod Jacobus du Breuil, ISIDORI tantum *origines cum notis*, edidiſſe dicitur.

De Sancto ISIDORO, patre Seueriano, ſtirpis gothicae viro, progenito, qui poſt fratrem ſuum Leandrum, epiſcopatum hiſpalenſem obtinuit, & anno Chr. 636. mortuus eſt, vid. praeter S. Ildefonſum, Sigebertum gemblacenſem; Honorium, Anonymum mellicenſem, Braulii ſiue Braulionis *vita* B. ISIDORI, *ſeu praenotio librorum eius*, & *obitus eiusdem a* Redempto Clerico *recenſitus*, quae nonſolum *operibus* ISIDORI, ab editoribus praemiſſa, & a Laurentio Surio *vitis Sanctor.* d. IIII. April. p. 60. inſerta fuerunt, ſed *notis* etiam *illuſtrata*, & alia *vita* ISIDORI, auctore canonico regulari, coenobii legionenſis S. Iſidori forte Luca, poſtea epiſcopo tudenſi, *ex Ms. codice* toletano, *cum commentario praeuio, & notis* Godofredi

Henſchenii, locum inuenerunt in *Actis Sanctor.* antverpienſ. April. Tom. I. p. 330 ſqq. Conf. Jo. Trithemius *de Scriptor. eccleſ.* Cap. CCXXXII. p. 62. Guil. Caue in *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 434 ſqq. Antonius Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 291 ſqq. Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 1582 ſqq. Nicolaus Antonius in *Biblioth.* hiſpan. *veter.* Tom. I. L. V. Cap. IIII. p. 250 ſqq. Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 539 ſqq. aliique plures.

CXXXIII.

Libellus de iudaica confeſſione ſiue ſabbato afflictionis, per JOANNEM PFEFFERKORN *factum ex iudeo chriſtianum* nuper editus.

Si queris: qui ſim curtus facilisque libellus:
Dicam iudeis que ſine luſtralia ſacra
Quoue die culpas, & quo purgamine ponant:
Prodo: leges in me gentis phantasmata vana:
Quis nullam poterit ſibi ſpem feciſſe ſalutis.
Vt damnes. ſaluat te ſic deus arbiter equi.

in 4. folior. 10.

JOANNES PFEFFERKORN, ſiue PIPERCORNIVS, ſeu PEPERICORNIVS, inter homines, ab auctoribus *epiſtolarum obſcurorum virorum* exagitatos, non poſtremum obtinet locum. Judaeus ille fuit, & initio ſeculi XVI. iudaiſmo eiurato ad ſacra pontificiorum tranſiit. Coloniae potiſſimum ſubſtitit, ideoque *colonienſis* cognominari ſolet. Peruicaciſſimus Joannis Reuchlini exſtitit antagoniſta, cuius rei hanc potiſſimum eſſe cauſſam memorant. Impetrauerat cum

Jacobo

Jacobo Hogſtraten, Arnoldo de Tungaris, Ortuino Gratio, viris, qui vtramque fere paginam, in *epiſtolis obſcurorum virorum* faciunt, ab Imperatore Maximiliano anno 1509. die XVIIII. menſ. Auguſti poteſtatem viſitandi perluſtrandique, vbique libros omnes & ſcripta Judaeorum, in ſynagogis, aliisue locis, etiam priuatis bibliothecis, & quicunque, inter libros eos, inventi fuerint, alieni a libris Moſis & prophetarum, & apocryphi, atque in contemtum religionem chriſtianam adducerent, *eos omnes, cum ſcientia tamen conſilii publici, aut rectorum & magiſtratuum cuiusque loci, vbi hoc fieri contigerit, ac in praeſentia paſtoris & duorum ex ſenatu aut conſilio ſeu aliorum praeſidentium & regentium* auferendi, accipiendi, deprimendi. Ipſum Imperatoris mandatum legi poterit in *Nou-antiquis* anni 1731. p. 520 ſqq. Id aegre admodum ferens linguae ebraicae in Germania reſtaurator, Joannes Reuchlinus, phorcenſis, nonnulla contra PFEFFERKORNIVM, eiusque ſodales euulgauit ſcripta, ad quae illi quoque reſponderunt. Huic ſane controverſiae originem acceptam referunt *Epiſtolae obſcurorum virorum*, in quibus vt iam diximus, PFEFFERKORNIVS cum ſociis ſuis, ludibrio expoſitus fuit. Omnem controuerſiam pluribus verbis narrant Joan. Henric. Maius in *vita* Reuchlini p. 256 ſqq. Michael Neander in *Erotemat. lingu. hebraic.* p. 540 ſqq. Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 133 ſqq. p. 150 ſqq. Jaques Baſnage in *Hiſtoire des Juifs* Tom. V. p. 2059 ſqq. Tom. VI. p. 155 ſqq. Conf. Hermanni von der Hardt *Hiſtoria litteraria Reformationis* P. II. paſſim, & in primis in *praefatione*. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II. p. 1481 ſqq. Jo. Franc. Buddei *introductio in hiſtoriam philoſophic.* Hebraeor. p. 203 ſqq. *Lettres choiſies par Mr.* Richard Simon Tom. I. p. 262 ſqq. Joan. Chriſtophor. Wolfii *Bibliotheca hebraea* P. I. p. 985 ſqq. P. II. p. 1011. P. III. p. 940 ſqq. P. IIII. p. 956 ſqq. *Nou-antiqua* anni 1731. p. 513 ſqq. Jacob. Bruckeri *Ehrentempel*

der deutſchen *Gelehrſamkeit* Dec. II. p. 44. Jo. Nicol. Weislingeri *warhafte Nachricht von dem Autore der verſchrienen* Epiſtolarum obſcurorum virorum, *Conſtant.* 1730. in 8. paſſim, aliique plures. De mortis genere, quo obierit JOANNES PFEFFERKORNIVS, doctorum virorum ſententiae diſcrepant. Alii, quorum nomina vid. in *Nou antiquis* l. cit. p. 512. & in Jo. Chriſtoph. Wolfii *Bibliotheca hebraea* P. I. p. 987. illum ad auitam religionem reuerſum, ob varia flagitia, & in primis ob hoſtiae abuſum Halae Saxonum anno 1515. viuum fuiſſe combuſtum memorant. Sed ſunt alii, qui huic narrationi plane contradicunt, & duplicem PFEFFERKORNIVM, vtrumque ex Judaeo chriſtianum, fuiſſe contendunt, quorum alter ſacerdos, Halae anno 1515. combuſtus fuerit, quamuis obiectorum ſcelerum, vix ſatis conuictus eſſet, alter vero colonienſis, laicus, anno 1516. in viuis adhuc fuerit. Exſtare ſupplicii de PFEFFERKORNIO halenſi, ſumti, narrationem, hoc titulo inſignitam: *die Geſchicht vnd Bekendnuſz des getauften Juden zu* Hall, *vor* S. Moritzenburg *auf dem Juden-Kirchhoff mit glüenden Zangen geriſſen, darnach gepraten*, memorat ex Hockeri *Catalogo Biblioth.* heilbronnenſis p. 156. Jo. Chriſtophor. Wolfius in *Biblioth. hebraea* P. IIII. p. 957. Conf. P. I. p. 988. P. III p. 944. Jo. Henr. Maii *vita* Reuchlini p. 254. Jaques Baſnage l. cit. Tom. V. p. 2063. Tom. VI. p. 158. Maturin Veyſſiere la Croze *Entretiens ſur divers Sujets d'Hiſtoire, de litterature, de religion & de critique* p. 226 ſqq. Jacob. Burckhardi *Commentatio de* Vlrico Hutteno P. I. p. 176 ſqq. Georgii Serpilii *diſquiſitio hiſtorica de cantico* Freu dich ſehr o meine Seele *an.* 1715. in 8. edita p. 14 ſqq. Jo. Jacob. Schudrii *iüdiſche Merkwürdigkeiten* P. IIII. Continuat. I. p. 246 ſqq. Omnia vero JOANNIS PFEFFERKORNII colonienſis, ſcripta eſſe rariora, monuit Jacobus Fridericus Reimmannus in *Catalogo Biblioth. theologicae ſyſtematico-criticae* p. 474. Illud profecto opus, cuius adſcripſimus

mus titulum, e rarioribus eſt, quod a Joanne Chriſtoph. Wolfio l. cit. P. III. p. 944. memoratum fuit, qui praeter noſtram editionem illud, *Coloniae* 1508. in 4. editum eſſe, adnotauit e *Bibliothec.* bremenſ. Claſſ. II. p. 136. Claſſ. VI. p. 650. Editio, qua vtimur, litteris gothicis exſcripta, & nonnullis figuris, quae rem propoſitam illuſtrant, & Judaeorum ritus referunt, ligno inciſis ornata eſt. In ſex opus diuiſum eſt partes; I. agitur *de preparatione iudaice confeſſionis & quo tempore fiat, & quo ritu.* II. oſtendit *cui, & quomodo confiteantur, & quis eos abſoluat a peccatis.* III. *quare huiusmodi propalauerit, atque in lucem produxerit, & quo pacto, ab huiusmodi erroribus & nequitiis abduci queant Judaei.* IIII. *quid mali offenſi & damni immineat chriſtianis in anima & corpore qui iudeis cohabitant, & nimis familiariter cum eis conuerſantur.* V. *Admonitoria ad chriſtianos principes, populos & ciuitates quod iudeos recipiunt & tuentur, in ſua illos nequitia viuere ſinentes.* VI. *quid ſit in cauſa cum comperiantur iudei qui non auerſantur fidem chriſtianam, tamen in iudaiſmo perſeuerant, refugientes baptima noſtrum, & aliquid remedii.* In fine haec leguntur verba: *Hoc opus editum a* JOANNE PFEFFERKORN *olim iudeo nunc chriſtiano. Et impreſſum* Nurnberge. *per me dnm.* Joannem Weyſſenburger *presbiterum. Anno octauo* (1508). A Michaele Maittaire in *Annalibus typographicis* nihil de illa editione relatum legimus. Idem ſine dubio libellus eſt, qui teutonice hoc exſtat titulo:

Ich heiſch eyn Boichelgyn der Joeden Bicht,
In allen orten vint men mich licht.
Vil newe meren ſynt mir wail becant,
Ich wil mich ſpreyden in alle landt.
Wer mich leſt. den wunſch ich heyl.
Doch dat ich den Joeden niet werde tzo deyl.

 gedruckt

gedruckt in Coolen *durch* JOHANN PFEFFERKORN *im vurtzyden eyn Joede* 1508. in 4. de cuius inſigni raritate vid. *Catalogus Bibliothecae* Daniel. Salthenii p. 51.

CXXXIIII.

De ortu progreſſu & fructu ſacre theologie: cum conſideracionibus, directionibus & cautelis in ſtudio ſacre theologie obſeruandis Opuſculum.

Ad Lectorem.

Hermanni Buſchii Paſiphili
Epigramma.

Ortum progreſſum fructum qui denique ſanctum
Noſſe cupis ſophie: lector amice: ſacre
Hunc lege: non vana verboſum ambage libellum
Sed multis caſta ſub breuitate parem
Forte tibi ſapiunt alii: mera maſſica: libri
Iſte ferat nectar ambroſiamque tibi.

in 4. folior. 10.

Libelli recenſio legitur, in *Nou-antiquis* an. 1732. p. 18 ſqq. Diuerſa autem ab illa omnino, quam deſcribimus, eſſe videtur editio. Litteris gothicis impreſſa eſt Liptzk per Jacobum Thanner, qui inſignia ſua in fine adpoſuit. Quo autem tempore id fuerit factum, typographus non adſcripſit. Auctor libelli eſt CONRADVS WIMPINA *de Fagis*, qui hanc breuem illi praepoſuit praefationem.

CON-

CONRADVS WIMPINA de Fagis. *humilis Sacre theologie profeſſor ſuis auditoribus.*

Cum poſt intermiſſi his diebus, theologici ſtudii intercapedinem: iucundiſſimi auditores mei: repetendam ſcirem theologicam diui Acquinatis *lectionem. Cogitaui ne quid temporis per ignauiam deflueret, aliquid interea operis facere, quod vel vobis frugi, vel mihi ſaltem litterario, oneri eſſet. Itaque ex ſanctorum inſtitutis brevem illum ad vos prodire feci codicillum, in quo quis ortus: quis progreſſus: quis item theologici ſtudii veſtri fructus eſſet, compendiario dinoſcere poſſetis. Adiectis nonnullis conſiderationibus, directionibus & cautelis theologico labori non parum (mea opinione) vel opportunis vel accommodatis. Accipite igitur, & mente qua porrigo beniuolentiſſima lecturi excipite, proque* CONRADO *veſtro. quod vnicum poſco, vnice Deum rogate.* In collectione *opuſculorum* CONRADI WIMPINAE quam Joannes Romberch a Kyrſpe, Dominicanus colonienſis, titulo *Farraginis miſcellaneorum, Coloniae* 1531. in fol. edidit, primo loco repoſitum fuit. Reliqua, quae de libello dici poterant, vid. in *Nou-antiquis* l. cit.

Proprio & patrio nomine CONRADVS adpellabatur KOCH, quam ob rem etiam nonnunquam in ſcriptis ſuis, ſe CONRADVM COCI nominauit. Cognomen *ex Fagis* & *de Fagis*, a patria Buchheim oppidulo odenwaldenſi, dioeceſeos herbipolenſis, nomini ſuo addidit. Vſitatiſſimum autem eius cognomen fuit WIMPINA, ſiue WIMPINENSIS, propterea quod patria, haud procul ab vrbe wimpinenſi (*Wimpfen*) ſita erat. In academia lipſienſi, maioris collegii collegiatus & profeſſor, per viginti & amplius annos, philoſophiam, theologiam, & poeticen ſummo cum adplauſu docuit. Inde a Marchione brandeburgico, ingenti ſtipendio euocatus, Francofurtum ad Viadrum conceſſit, ibique Academiae iecit fundamenta, & anno 1506. primus Rector, vtriusque collegii academici

collegiatus, Theologiae Decanus, & eccleſiarum cathedralium, brandeburgenſis & hauelbergenſis Canonicus conſtitutus fuit. Sed vitae, in ea vrbe pertaeſus, in Franconiam conceſſit, vbi anno 1531. mortuus eſt. Multis ſcriptis, & in ſoluta, & ligata oratione conſcriptis, nominis ſibi parauit famam, & adrepta ſubinde occaſione, in Lutherum, libris ſuis, inuectus eſt. Vid. de illo Anonymi *Centuria Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis, praeſertim* lipſienſi, vittenbergenſi, francfordiana ad Oderam *academiis, a fundatione ipſarum vsque ad annum Chriſti 1515. floruerunt*, a Joachim. Joanne Madero edita num. LXXV. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 135. Antonii Poſſeuini *Adparatus ſacer* Tom. I. p. 149. Viti Ludouici a Seckendorf *Hiſtoria* Lutheraniſmi, paſſim. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2879. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. III. p. 1186 ſqq. Omnium autem optime in deſcribenda illius vita verſatus eſt, Chriſtianus Gotthold Wiliſch, qui CONRADI WIMPINAE *Commentario poetico, de* Alberti animoſi *expeditionibus bellicis, Altenburg.* 1725. in 8. edito, *vitam* illius praemiſit. Conf. *Nou-antiqua* an. 1716. p. 378 ſqq. Chriſt. Auguſt. Saligs *vollſtaendige Hiſtorie der* auſpurgiſchen *Confeſſion* L. II. Cap. V. p. 233. not. (h.)

CXXXV.

De vera philoſophia ex quattuor Doctoribus Eccleſiae. in 4. folior. 94.

HADRIANVS DE CASTELLO, Italus, Corneto, Tuſciae ad mare oppido oriundus, tituli S. Chryſogoni Presbyter Cardinalis, opuſculi auctor eſt, qui primus omnium fuiſſe dicitur, qui poſt Ciceronis ſeculum, ſuis ſcriptis homines, ad bonas litteras, ex probatiſſimis auctoribus hauriendas, excitauerit, docuerit-

cueritque modum pure, nitide ac luculenter loquendi, adeo quidem, vt eo doctore, vbique gentium latinitas renata videretur. Fata eius ſecunda & aduerſa pluribus verbis expoſuit Caſpar Burmannus in *Adnotationibus* ad Paulli Jouii *vitam* Hadriani VI. in *Analectis hiſtoricis de* Hadriano VI. traiectino, *papa* romano, *Traiecti ad Rhen.* 1727. in 4. p. 95. Conf. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. II. p. 1 ſqq. Pier. Valeriani *de infelicitate litterator.* liber p. 20. Auguſtini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 303. Polydori Vergilii anglicae *hiſtoriae* Lib. XXVI. p. 580 ſqq. edit. *baſileenſ.* 1570. P. Baile *Dictionaire* Tom. II. p. 1374. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & inſim. Latinit.* L. IIX. p. 538 ſqq. Perſcripſerat librum HADRIANVS ad Henricum Angliae regem, cum ex Anglia, in qua ſub Innocentio IIX. quaeſtoris pontificii munere functus erat, Romam rediiſſet. Admodum iuuenis librum ſcripſit, atque ex Auguſtino, Hieronymo, & Gregorio *pleraque*, vt Poſſeuinus l. cit. ait, *adpoſite decerpſit*, cum doctiſſimos viros obſtinate negare audiret, ſine Ariſtotelis doctrina, quam ſolam philoſophiam dicebant, ſacram ſcripturam intelligi poſſe, & plerosque in ea verſari ſententia intelligeret, Ariſtotelem & caeteros philoſophos, caelitibus eſſe adſcriptos, & eruditiſſimos quosque theologos, qui Ariſtotelis & aliorum philoſophorum dogmata ignorarent, ſacrarum etiam litterarum imperitos eſſe, & quae fuerunt reliqua, quibus animum ſuum, ad conſcribendum librum, fuiſſe adductum profitetur. Quatuor libris comprehenſa expoſuit Antonius Poſſeuinus l. cit. Editio, quae ſub oculis verſatur, omnium ſine dubio prima, eaque rariſſima eſt, cuius in fine haec leguntur verba: *Impreſſum* Bononiae *Anno Salutis M. D. VII.* (1507) *per* Joannem Antonium de Benedictis *Pontificatus Sanctiſſimi D. noſtri* Julii *Papae* II. *Anno IIII.* His verbis typographus, ſua inſignia addidit. Auctoribus, quos excitauimus, omnibus, ipſique Michaeli Maittaire haec editio incogni-

Gg 5 ta,

ra, neque alia, ab illis memorata fuit, quam *colonienſis* anni 1548.

CXXXVI.

ALEXANDRI HEGII, *artium magiſtri Gymnaſiarchae quondam Dauentrienſis, philoſophi, presbyteri vtriusque lingue docti* Dialogi de ſcientia & eo quod ſcitur contra Academicos. De tribus animae generibus. De incarnationis myſterio Dialogi duo Quibus additum de paſchae & celebratione & inuentione. Dialogus phyſicus. De ſenſu & ſenſili. De arte & inertia. De rhetorica. De moribus. Eiusdem Farrago Cui addita inuectiua eius in modos ſignificandi quos refellit veriſſime. Epiſtola vna & altera eius ceteris apud ſuos latentibus. in 4. folior. 85.

Quae cauſſa fuerit, quod ALEXANDRI HEGII, viri ſua aetate celeberrimi, cuius e ſchola praeter alia praeſtantiſſima ingenia, magnus ille Eraſmus roterodamus, Jo. Murmellius, Hermannus Buſchius, Herman. Torrentinus, Joan. Caeſarius, Conrad. Goclenius, Jacob. Montanus, prodierunt, & ad Belgas aeque ac Germanos bonae artes propagatae ſunt, noſtris temporibus memoria fere interciderit, librique eius e manibus doctorum virorum quaſi euanuerint, vt inter eos pauci inueniantur, qui vnum alterumue ex illis, oculis ſe vſurpaſſe gloriari poſſent, difficile dictu eſt. Patriam nactus eſt Weſtphaliam, & ex pago Heck, in ditione monaſterienſi oriundus, HEGII cognomen adſumſit. In iuuentute ſcholam Rudolphi Agricolae frequentauerat, cuius praeceptis adeo profecerat in litteris elegantioribus, vt ſcholam dauentrienſem, eo, per triginta annos rectore, ſeminarium quaſi politiorum

rum litterarum, & linguarum fuiſſe, ſcriptores eorum temporum, vno quaſi ore confirment. Teſtem in primis illius rei habemus Eraſmum roterodamum, qui in maxima felicitatis ſuae parte collocauit, quod iuventutis ſuae rectorem moderatoremque ALEXANDRVM HEGIVM habuerit, eamque ob cauſſam hoc illum ornauit elogio: *His itaque tam plenis, tamque abſolutis viri* (Rudolphi Agricolae) *laudibus, equidem fateor me peculiarius etiam atque impenſius fauere, quod mihi admodum adhuc puero contigit, vti praeceptore, huius diſcipulo* ALEXANDRO HEGIO Wesphalo, *qui ludum aliquando celebrem oppidi* dauentrienſis *moderabatur, in quo nos olim admodum pueri, vtriusque linguae prima didicimus elementa: vir, vt paucis dicam, praeceptoris ſui ſimillimus: tam inculpatae vitae, quam doctrinae non triuialis, in quo vnum illud, vel* Momus *ipſe calumniari fortaſſe potuiſſet, quod famae plus aequo negligens, nullam poſteritatis haberet rationem. Proinde ſi qua ſcripſit, ita ſcripſit, vt rem ludicram, haud ſeriam egiſſe videatur. Quanquam vel ſic ſcripta, ſunt eiusmodi, vt eruditorum calculis immortalitatem promereantur. Itaque in hanc digreſſionem non temere ſum expatiatus, non quo glorioſe* Germaniae *laudes iactarem, ſed vt grati diſcipuli vicibus fungerer, & vtriusque memoriae debitum officium vtcunque perſoluerem: propterea quod alteri, velut filii debeam pietatem, alteri tanquam nepotis charitatem.* Leguntur haec verba in explicatione adagii τὸ κοινοῦ κυνὶ καὶ βαλανείῳ *Adagior.* Chiliad. I. Centur. IIII. num. XXXVIIII. p. 145 ſqq. edit. *baſileenſ. froben.* 1541. in fol. Conf. eiusd. Eraſmi *Ciceronianus* p. 377. Neque aliam ob cauſſam, auctor, quisquis ille fuerit, qui adſcito Ortuini Gratii nomine, *Faſciculum rerum expetendarum ac fugiendarum* anno 1535. in fol. in lucem edidit, fol. 239. ſe Dauentriae in dioeceſi traiectenſi, ſub ferula ALEXANDRI HEGII, viri in vtraque lingua doctiſſimi, & optimi, illic tunc gymnaſiarchae bonis a puero litteris altum ac probe enutritum, & ob id ipſum,

vulgo

vulgo dauentrienſem cognominatum, ingenue ac libere fatetur. Linguam in primis graecam, quae eo tempore negligebatur, & cuius ipſe initio rudis fuerat, in ſcholas felici auſpicio reduxit, & diſcipulis ſuis vehementer commendauit. Notiſſimum eſt ὁμοιοτέλευτον quod ab illo compoſitum dicitur:

Quisquis grammaticam vis diſcere, diſcito graece,
Vt recte ſcribas, non praue diſcito graece.
Si graeca neſcis, corrumpis nomina rerum.
Si graeca neſcis, male profers nomina rerum.
Si graeca neſcis, male ſcribis nomina rerum.
Lingua pelasga *vetat vitioſos ſcribere verſus.*
Lectio quem Plinii *delectat, diſcito graece.*
Si libros ſacros vis diſcere, diſcito graece.
Ne verſus ſcribas vitioſos, diſcito graece.
Hieronymum *vt teneas, ante omnia diſcito graece.*
Argumentari quisquis vis, diſcito graece.
Artibus es medicis qui captus, diſcito graece.
Scire mathematicam quisquis vis, diſcito graece.
Argolicum *nomen cunctis liquet eſſe figuris*
Artes ingenuae graio *ſermone loquuntur*
Non alio, quibus haud nomen dat lingua latina
Ad ſummam doctis debentur ſingula Graecis.

Quo tempore diem obierit ſupremum, non ſatis conſtat. Hermannus Buſchius Paſiphilus, hoc in eius mortem ſcripſit epigramma:

Functus ALEXANDER *tumulo iacet* HEGIVS *iſto,*
Tu caue, ne plantis laeſa ſit vmbra tuis.
Hoc duce Weſtphalos *intrauit* Graecia *muros:*
Et monaſtriacas Pegaſus *auxit aquas.*

Legitur illud epigramma in Herm. Buſchii *Epigrammat. libr. III.* qui Lipſiae anno 1504. *impreſſus per Baccalarium* Martinum Lantsberck, Lipſenſem *calcographum, nulli ſecundum* 60. fol. in 4. prodiit. vid. Jacob. Burckhardi *vita* Herman. Buſchii, quam eius *Vallo humanitatis, Francof. ad Moen.* 1719. in 8. edito, addi-

addidit, in qua varia, ad ALEXANDR. HEGII hiſtoriam ſpectantia occurrunt, p. 171. Conf. de ALEX. HEGIO Dauid. Chytraei Saxonia Lib. III. ad ann. 1497 ſqq. p. 85. 89. 90. 91. edit. *lipſienſ.* 1593. in fol. Herm. Hamelmanni *Oratio de quibusdam* Weſtphaliae *viris, ſcientia claris, qui exploſa barbarie, puritatem romanae linguae toti* Germaniae *attulerunt* in *Operibus* eius *genealogico-hiſtoricis*, quae ab Ernèſto Caſimir. Waſſerbach, *Lemgouiae* 1711. in 4. edita fuere p. 85 ſqq. Eiusd. *Oratio* in qua oſtendit, *quomodo hominibus* Weſtphalis *potiſſimum debeatur, & adſcribendum ſit, quod latina lingua & politiores artes per* Germaniam *ſint reſtitutae* ibid. p. 315 ſqq. eiusd. Libri VI *de viris ſcientia, virtute, pietate, & ſcriptis illuſtribus, qui vel* Weſtphali *fuerunt, vel in* Weſtphalia *vixerunt*, ibid. p. 131 ſqq. Melchior. Adami *vitae* Germanor. *philoſophor.* p. 6. Jacob. Burckhardi *Commentar. de linguae latinae in* Germania *per XVII. Secula amplius fatis* P. I. p. 132 ſqq. p. 272 ſqq. p. 310 ſqq. P. II. p. 291. Franciſc. Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 44 ſqq.

Collectio opuſculorum, quam manibus verſare nobis licuit, litteris gothicis exſcripta eſt. Inuenitur in illa

1. Anonymi *epiſtola ad lectores* ſcripta e Dauentria XI. Cal. Dec. an. 1503.
2. Aldi Manucii, romani *epiſtola, ad litterarii ludi magiſtros*, quam ſuis *grammaticis latinae linguae rudimentis, Venet.* 1501. editis praemiſit.
3. ALEXANDRI HEGII *Dialogus de ſcientia, & de eo quod ſcitur.*
4. Anonymi *epiſtola ad lectores*, eodem die & anno, quo ſuperior, e Dauentria ſcripta.
5. *Dialogus* περὶ τῆς (τῆς) ψυχῆς *id eſt de anima, & primo de anima in genere, & eius definitionibus & aliis multis.*

6. De

6. *De anima vegetabili dialog. II.*
7. *De anima ſenſuali ſiue ſenſili dialogus III.*
8. *De anima intellectuali dialog. IIII.*
9. *Dialogus phyſicus.*
10. *De toto & parte dialogus.*
11. *Quaeſtiones de ſenſibili & ſenſu.*
12. τὰ ἠθικὰ ἐρωτήματα, *hoc eſt quaeſtiones de artibus moralibus.*
13. *De ſacro ſanctae incarnationis myſterio adiuncta paſchae inueniendae ratione dialogi II.*
14. ALEXANDRI HEGII *quondam Rectoris ſcholae* dauentrienſis dialog. περὶ τέχνης καὶ ἀτεχνίας, *de arte ac inertia, ac de vtilitatibus artium grammaticae, logicae & rhetoricae.*
15. *Farrago* ALEXANDRI HEGII *artium magiſtri.* Complectitur illa varias obſeruationes grammaticas & criticas.
16. *Contra modos ſignificandi* ALEX. HEGII.
17. ALEX. HEGII *epiſtola ad* Rhodolff Agricolam.
18. Eiusd. *epiſtola ad magiſtrum* Veſſelum gronigenſem *qui lux mundi* . . . Enumerat illi codices mſ. graecos, quos in bibliotheca cuſana invenit. Typographus huic *epiſtolae*, quae omni collectioni imponit finem, haec adiecit verba: *Impreſſum* Dauentriae *per me* Richardum Pafraet. *Anno dni. M. CCCCC. III.* (1503). *In profeſto Circumciſionis dni.*

CXXXVII.

CXXXVII.

Contenta GEORGII TRAPEZONTII dialectica hec continens De enunciatione. De quinque vocibus id eſt predicabilibus. De praedicamentis. De ſylogiſmo cataegorico. id eſt praedicatiuo. De ſylogiſmo ypotetico ac conditionali. De enthymemate. i. ſylogiſmo imperfecto. De Diffinitione ac diuiſione. De Theſi nequid dicendo. aut ſcribendo abſurdum pugnanſue dicatur. Et haec omnia vtiliter eleganterque & modo quidem perbreui ac introductorio. in 4. folior. 29.

GEORGII TRAPEZVNTII *dialecticam* primum ediderat Jacobus Faber ſtapulenſis, & Fortunato ſuo dicauerat *Paris.* 1508. in 4. Iſtius editionis exemplar Michael Humelbergius rauenſpurgenſis, muneri miſerat Beato Rhenano, additis precibus, vt *dialecticam* trapezontianam in Germania recudendam curaret. Obſequutus eſt hominis amiciſſimi petitionibus Beatus Rhenanus, & libellum Schurerio *populari* ſuo *venuſtioribus notis informandum* tradidit, qui editionem illius protulit praemiſſa B. Rhenani ad Joannem Kierherum *epiſtola*, Argentorati 1509. Haec omnia nos docuit B. Rhenani *epiſtola* citata, noſtrae editioni praefixa. Leguntur in illa praeterea, quaedam ad hiſtoriam Hermolai Barbari & GEORGII TRAPEZVNTII ſpectantia, quae eiusmodi rerum amatoribus, non iniucunda fore exiſtimamus. Ideo partem *epiſtolae* heic proferimus. — *Pollicebatur* Hermolaus Barbarus, *ſe logicen ſuo nitori reſtituturum, ſed fecerit ne an non minime liquet. Eius enim viri opera pleraque a quibusdam occultantur, in quos id prouerbii ſi vnquam pro ſuis ediderint dici poterit* Coruus relictis ab aquila cadaueribus veſcitur. *Hanc autem* TRAPEZONTII iſagogen *omnes vel eam ob rem maxime pro-*

probabunt quod Politianus *delitie latine lingue* GEORGIVM *hunc tanti fecerit, vt eum in* Ariſtotelis de animabus *libris. quos ante* Theodorum *elegantiſſime vertit. primum e iunioribus docuiſſe affirmet. vitio factum noſtro. cur ipſi minus multas quam greci rerum appellationes habeamus. Edidit inſuper* de comparatione philoſophorum *opus inſigne* (*Comparatio* Platonis *&* Ariſtotelis, vid. Niceron *Memoires* Tom. XIII. p. 336 ſqq.) *quorumdam* Platonicorum *impietate motus, quo opere* ariſtotelicum *philoſophandi modum quam* Platonis *longe eſſe chriſtiane pietati conformiorem rationibus minime frigidis oſtendit. Quare* Beſſarion Nicenus *Cardinalis hunc quattuor libris inſectatus eſt. Sed quam parum grauiter id tentarit. doctos minime fugit.* Beſſarionis defenſio Platonis, cuius heic a B. Rhenano mentio facta fuit, hoc inſcripta eſt titulo: Beſſarionis *Cardinalis* Sabini *& patriarchae* conſtantinopolitani *libri V. aduerſus calumniatorem* Platonis. Iisdem *liber* adiungitur in omnibus editionibus *ſextus de natura & arte aduerſus* GEORGIVM TRAPEZVNTIVM cretenſem. Joannes quidem Albertus Fabricius in *Bibliotheca graeca* L. V. Cap. XLIII. p. 404. & Niceron in *Memoires* Tom. XXI. p. 155. primam eſſe editionem exiſtimarunt, quae ab Aldo *Venetiis* anno 1503. in fol. euulgata fuit, ſed ex indice librorum, qui ex officina typographica Conradi Sweynheim & Arnoldi Pannartz in lucem exierunt, ſupra memorato, compertum habemus, quod ab iſtis iam typographis editio in lucem prolata fuerit. In folio illa expreſſa, & nullo addito anni indicio, inſtructa eſt. In calce illius hi leguntur verſiculi, qui etiam in aliis, librorum editionibus, ab iſtis typographis excuſis occurrunt.

Aſpicis illuſtris lector quicunque libellos
Si cupis artificum nomina noſſe lege.
Aſpera ridebis cognomina Teutona *forſan*
Mitiget ars muſis inſcia verba virum
Conradus Sweynheim: Arnoldus Pannartzque *magiſtri*

Romae

Romae impreſſerunt talia multa ſimul
Petrus cum fratre Franciſco Maximus ambo
Huic operi aptatam contribuere domum.

Omnium optime editionem rariſſimam deſcripſit Jacobus Bruckerus in *Hiſtoria critica philoſoph* Tom. IIII. P. I. p. 46. Conf. eiusd. *Fragen aus der philoſophiſchen Hiſtorie* Tom. V. p. 1504 ſqq. eminentiſſ. Principis A. M. Card. Bibliothecar. QVIRINI *Adpendix ad vitam* Paulli II. §. XXII. p. 258. Cl. David Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres, qui ſont difficiles à trouver* Tom. III. p. 249 ſqq. Cum Fabricius l. cit. p. 730. TRAPEZVNTIVM Ariſtotelem Platoni praetuliſſe in gratiam Paulli II. platonicos academiae romanae aegre ferentis, ſcriberet, minime id illi concedere voluit eminentiſſimus QVIRINVS l. cit. vbi nil minus euinci poſſe adfirmat, quam Paullum GEORGIO in hac cauſſa potius quam Beſſarioni fauiſſe, nilque eſſe iniquius, quam ſapientisſimo & religioſiſſimo Beſſarioni notam inurere impenſi patrocinii romanis illis academicis, quos Paullus iuſto odio inſectatus fuerit. Sed iam ex hoc diverticulo ad TRAPEZVNTII *dialecticam* redimus. Editio, quam ante oculos habemus, ad exemplar Beati Rhenani, litteris romanis exſcripta eſt. Syllogismorum figurae, characteribus ligno inciſis, mirae & inſolitae formae, exprimuntur. Typographus additis inſignibus haec in libri fine poſuit verba: *Impreſſum* Liptzck *per* Jacobum Thanner Herbipolitanum *Anno dni Milleſimo quingenteſimodecimoſeptimo* (1517). Notitiam Jo. Henr. Leichii editio effugiſſe videtur. De aliis *Dialecticae* editionibus, quae recentioribus temporibus Joannis Nouiomagi & Bartholomaei Latomi *Commentariis* illuſtratae in lucem prodierunt, vid. Leonis Allatii *de Georgiis & eorum ſcriptis diatribe* in Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* Tom. X. p. 727. Niceron *Memoires* Tom. XIIII. p. 337.

De GEORGIO TRAPEZVNTIO, cretenſi, qui in extrema ſenectute obiit Romae an. 1484. & ſcriptis ab illo editis, vid. Paull. Jouii *elogia doctor. viror.* p. 59. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 233. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. I. p. 540. Henrici Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſ.* p. 118. Caſimir. Oudini *Commentar. de ſcriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 2400. Gerard. Joan. Voſſii *de hiſtoricis latinis* L. III. Cap. IIX. p. 542. Fernandi Alfonſi Herrera *vita* GEORGII TRAPEZVNTII, quam eius *libris V. Rhetoricor. Compluti*, an. 1511. in fol. editis, praemiſit. Petri Lambecii L. VI. *Commentar. de Bibliotheca* vindobonenſi p. 278. Leonis Allatii *diatribe de* Georgiis *& eorum ſcriptis* l. cit. p. 721 ſqq. Antoine Varillas *Anecdotes de* Florence L. IIII. p. 175. *Giornale de letterati d'*Italia Tom. XVI. p. 10 ſqq. Tom. XVII. p. 277. Niceron *Memoires* l. cit. p. 322 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 365. Tom. II. P. III. p. 301 ſqq. Jacob Bruckers *Fragen aus der philoſophiſchen Hiſtorie* Tom. V. p. 1469 ſqq. Eiusd. *Hiſtoria critica philoſ.* Tom. IIII. P. I. p. 46 ſqq. Conrad. Samuel. Schurzfleiſch *Introductio in notitiam Scriptor.* P. II. p. 368 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VII. p. 105 ſqq. Nonnulla etiam de eodem adnotata eſſe in eminentiſſ. QVIRINI *Diatrib. praeliminar. ad Epiſtolas* Franciſci Barbari, Part. I. Cap. III. §. II. ac praeſertim de Platonis *legibus*, ab ipſo in latinum ſermonem conuerſis, & de ſuſcepta a Beſſarione aduerſus eumdem Platonis defenſione, ipſe retulit eminentiſſ. Cardinalis in *Adpendice ad* Michael. Canenſii *Vitam* Paulli II. §. XXI. p. 256. Imago illius conſpicitur in Joannis Jacobi Boiſſardi *Bibliotheca chalcographica* P. I. fol. 133. & in Nicol. Reusneri *Iconibus ex typis* Valdkirchianis *in lucem productis* litt. D. 6. vbi etiam hoc elogium ab Anonymo compoſitum legitur:

Hac

Hac vrna TRAPEZVNTII *quieſcunt*
GEORGII *oſſa, parum deis amici:*
Quod acri, & nimium procace lingua
Platonem *ſuperis parem petiuit.*

CXXXIIX.

D*omini* EGIDII *de Roma Archiepiſcopi Bituricenſis ac primatis aquitanie diui ordinis fratrum heremitarum Sancti Auguſtini Philozophorum ac Theologorum fundatiſſimi* Theoreumatum de eſſe & eſſencia tractatus. in 4. folior. 36.

Editio libelli, qui argumentum metaphyſicum, ex ariſtotelica philoſophia depromtum, tractat, ſatis rara, litteris gothicis exſcripta eſt, & a Jo. Henr. Leichio, in *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 67. commemorata fuit. Litteris initialibus omnibus deſtituitur. In fine haecce typographi leguntur verba: *Domini* EGIDII *de* Roma *archiantiſtitis* Bituricenſis. *ac primatis* Aquitanie *diui ordinis fratrum heremitarum ſancti* Auguſtini *philoſophorum ac theologorum fundatiſſimi: Cuius memoria in benedictione eſt Theoreumatum de eſſe & eſſentia tractatus optatum amplexus eſt finem. Anno incarnati verbi Mº. CCCCº. XCIIIº.* (1493). *Induſtria & arte* Conradi Kacheloffen. Guil. Caue in *Hiſtor. litter. ſcriptor. eccleſiaſticor.* p. 755. illud opuſculum, cum eiusdem auctoris *Commentario in priora analytic.* Ariſtotelis, & libello *de menſura & cognitione angelorum, Venetiis* 1598. recuſum eſſe perhibet.

De AEGIDIO COLVMNA, romano, vid. quae Tom. I. p. 536 ſqq. ſcripſimus.

CXXXVIIII.

Opuſculum MARSILII FICINI, *Florentini* De religione chriſtiana & fidei pietate. XENOCRATES de morte eodem interprete. in 4. foliorum 90.

Hoc opuſculum *de religione chriſtiana* aduerſus Judaeos & Muhamedanos, ad Laurentium Medicem, patriae ſenatorem ſcriptum, non ſolum ſaepius ſeorſum editum fuit, ſed etiam *operibus* MARSILII FICINI, *Venet.* 1516. *Baſil* 1561. & 1576. *Paris.* 1641. II. Tomis in fol. iunctim editis, inſertum fuit. Editionis, cuius adtulimus titulum, in ſe ſuſcepit curam Joannes Adelphus Mulingus, qui illam epiſtola praemiſſa, ſcripta ex Argentoraco Idus Octobr. anno 1507. dicauit D. Joanni Geyler de Keyſersberg & Jacobo Wynpfelingio Argentinae *commorantibus*.

XENOCRATIS platonici philoſophi libellum, *de morte* MARSILIVS FICINVS Coſmi Medicis iuſſu, e graeco in latinum ſermonem tranſtulit, & Petro Medici dicauit. Deceptus vero fuit, cum *Axiochum* ſiue *Dialogum inter* Socratem, Cliniam, & Axiochum *de morte*, quem alii Platoni, alii Aeſchini ſocratico tribuunt, XENOCRATIS περὶ θανάτου, cuius mentionem fecit Diogenes Laertius L. IIII. Segm. XII. p. 234. edit. Marc. Meibomii, crederet librum, qui cum reliquis XENOCRATIS libris, temporum iniuria periit. Quae cum ita ſint, emendatione indigent, quae in *lexico eruditor.* Tom. IIII. col. 2104. de XENOCRATIS *dialogis*, (dialogo) *de morte*, a MARSILIO FICINO in ſermonem latinum conuerſis leguntur. Vid. de Xenocrate praeter Diog. Laert. l. cit. P. Baile *Dictionaire* Tom. IIII. p. 2882 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. III. Cap. III. p. 67 ſqq. In fine editionis raro obuiae, haec leguntur typographi verba: *De religione chriſtiana* MARSILII FICINI *Opuſcu-*

Digitized by Google

Opuſculum vna cum XENOCRATE *de morte* MARSILIO *interprete finit. Impreſſum* Argentine *per* Jo. Knoblouch *Anno Dni M. d. VII.* (1507). *Nonas Decembris.* His verbis typographus inſignia ſua adpoſuit. Recuſa fuit haec editio *Pariſiis in ſole aureo diui Jacobi, expenſis magiſtri* Bertholdi Rembolt *&* Joännis Waterloes 1510. in 4. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 207. Editionem recentiörem, quae cum Ludouici Crocii *notis Bremae* ann. 1617. curata fuit, a raritate commendari conſpeximus in *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 517. Ipſum MARSIL. FICINVM libri ſui, compoſuiſſe verſionem hetruſcam, eiusque exſtare editionem *florentinam* 1568. in 8. adfirmat Niceron in *Memoires* Tom. V. p. 220. vbi etiam libellum gallico ſermone expreſſum, *Paris.* an. 1578. in 8. lucem vidiſſe ſcribit.

Scriptores, qui res, ad MARSILIVM FICINVM pertinentes expoſuerunt, nominauimus Tom. I. p. 409 ſqq.

CXXXX.

Tractatulus de mediis quibus ad beatam vitam perueniri poterit, per JOHANNEM FABRI *de Werdea Artium magiſtrum &c. in ſtudio Lipſenſi* compoſitus.

Ad Lectorem.

Omnibus innatum eſt votum mortalibus illud
Quatenus his poſſit vita beata dari.
Sed multi ignorant vite qualis ſtatus eius
Quodque illam mediis pluribus aſſequimur.
Quorum certa quidem collecta videntur in illo
Tractatu quem tu lector amande legas.

 Illic

Illiċ inuenies certas ſpecies mediorum
Per quas ad ſolium ſcanditur ethereum
Quo nos cunctipotens poſt triſtia fata reducat
Vt poſſimus ibi viuere perpetuo.

Hec Werdea.

in 4. folior. 6.

JOANNES FABER, ſiue FABRI, Werdea e Sueviae oppido oriundus, artium & vtriusque iuris, ſtudii lipſienſis doctor, collegiique ducalis, & academiae Secretarius, initio potiſſimum ſeculi XVI. inclaruit, variaque compoſuit opuſcula, in ſoluta & ligata oratione, quae partim impreſſa ſunt, partim adhuc in Mſtis latent, & in bibliotheca collegii paullini academica lipſienſi adſeruantur. Vid. Auctoris *anonymi Centuria Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis praeſertim* lipſienſi, wittenbergenſi, francfordiana *ad* Oderam *academiis, a fundatione ipſarum vsque ad annum Chriſti 1515. floruerunt*, edita a Jo. Joach. Madero num. L. Polycarpi Leyſeri *Hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 2071. & 2091. vbi illum cum Joanne de Werdena, cuius Trithemius, Simlerus aliique faciunt mentionem, & forte etiam cum Joanne de Bardea eumdem eſſe cenſet. Adſtipulamur autem potius hac in re Joanni Georgio Wellero, qui in *Zuſätzen zu der Geſchichte der deutſchen Wörterbücher*, quae leguntur in *Neueſten aus der anmuthigen Gelehrſamkeit. Herbſtmond* 1752. p. 657 ſqq. Joannem Ordinis Minorum monachum, Werdena, e loco dioeceſeos coloniensis oriundum, & JOANNEM FABRVM de Werdea, Sueuum, homines omnino fuiſſe diuerſos, ſatis & abunde demonſtrauit. Conf. Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. VI. p. 416. & L. VIIII. p. 491.

Tractatus, quem recenſemus, litteris gothicis exſcriptus, ſine die & conſule, vt aiunt, in lucem prodiit.

iit. *Media*, in illo, quibus ad beatam vitam perueniri poterit, auctor adfert decem. 1. conſiſtit *in mandatorum dei obſeruatione.* 2. eſt *ſex operum miſericordiae adimpletio.* 3. ponitur *in octo beatitudinum perfectione.* 4. *in iuſticie executione.* 5. *in virtutum operatione & vitiorum deuitatione.* 6. *in humilitatis exhibitione.* 7. *in tribulationis & patientie perpeſſione.* 8. *in vere charitatis adeptione.* 9. *in neceſſariorum vite laboribus partorum acquiſitione.* 10. *in cordis compunctione.* Auctor ſaepe numero ad teſtimonia, ex *poematibus* ſuis producta, prouocat. Reliqua eius ſcripta recenſent Scriptores cit. & Joan. Henr. Leichius in *Annal. typograph.* lipſienſ. paſſim.

CXXXXI.

Veri Chriſtianismi ſolidaeque philoſophiae libertas ac oppoſitum ei mundi ſeruitium. Item Theologiae Encomium, Jeſu Nazareno Sacrum. Et bonae cauſſae fiducia. *Argentorati impenſis haeredum Lazari Zetzneri Anno 1618.* in 12. pp. 275.

JOANNES VALENTINVS ANDREAE, Jacobi, theologi celeberrimi nepotis, ſcripta eſſe rara, teſtantur, vt alios taceamus, *Nou-antiqua* an. 1714. p. 769. Gottlieb Stolle in der *hiſtorie der theologiſchen Gelehrſamkeit* p. 800. & in *Nachricht von denen Büchern vnd deren Vrhebern in der* ſtolliſchen *Biblioth.* P. XII. p. 317. Cl. Joan. Vogtius in *Catalog. libror. rar.* p. 32. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficilés à trouver* Tom. I. p. 306 ſqq. *Bibliothecae* ſaltheniaнae *Catalog.* p. 546. In libello cuius titulum adſcripſimus JOAN. VALENTIN. ANDREAE, nomen ſuum, in fine tertiae partis, quae inſcribitur *bonae cauſſae fiducia* protulit. Ludo-

vicus Melchior Fiſchlinus, nullam editionis notitiam habuiſſe videtur. Aliam memorat, in *memoriis theologor.* wirtembergenſium P. II. p. 136. *argentoratenſem* 1648. in 12. ſed forte illa typothetarum errori, adſcribenda erit.

CXXXXII.

JOH. VAL. ANDREAE de Curioſitatis pernicie Syntagma ad ſingularitatis ſtudioſos. *Argentorati Impenſis Haeredum Lazari Zetzneri Anno* 1621. pp. 43. except. titulo & epiſtola dedicatoria folior. 2.

Inſcriptum eſt opuſculum nominibus Eraſmi Grüningeri, *Praepoſiti*, & Joannis Hauberi, *Eccleſiaſtae aulici conſiliariorum* wirtembergicorum. Ludouico Melchiori Fiſchlino haec editio incognita fuit, ſed duas alias in *memoriis Theologorum* wirtembergenſ. P. II. p. 136. *Stuttgard.* 1619. & *Argentorat.* 1670. in 12. adducit. Conf. de JOAN. VALENTIN. ANDREAE praeter iam citatum Fiſchlinum, qui ex *vita*, ab ipſo ANDREAE conſcripta, l. cit. excerptum dedit, Andreae Chriſtophor. Zelleri *Epiſtola*, *qua* JO. VALENTIN. ANDREAE *Opuſculorum editionem indicat*, *Tubing.* 1713. in 4. Gottfr. Arnoldi *Kirchen-vnd Ketzerhiſtorie* P. II. L. XVII. C. V. §. 12 ſqq. p. 443 ſqq. & quae contra Arnoldum ſcripſit Andreas Dauid Caroli in der würtenbergiſchen *Vnſchuld*, *Vlm* 1708. in 4. p. 436 ſqq. Reſpondit illi Arnoldus, in *hiſtoriſch-theologiſchen Betrachtungen merkwürdiger Wahrheiten*, *Frankf.* 1709. in 4. p. 572 ſqq.

CXXXXIII.

CXXXXIII.

Magnum Theatrum Vitae Humanae, Hoc eſt Rerum diuinarum humanarumque Syntagma catholicum, philoſophicum, hiſtoricum, & dogmaticum; ad normam Polyantheae vniuerſalis diſpoſitum Per locos communes iuxta alphabeti ſeriem, ſublata claſſium & hiſtoriarum iteratarum varietate in Tomos VIII. tributum Nouis Titulis & Catholicae fidei dogmatibus, rerum quarumuis Definitionibus, apophthegmatibus, & hieroglyphicis, nominum Etymologiis, Hiſtoriarum & exemplorum cuiusuis argumenti pluribus centuriis locupletatum. Inſuper ab Haereſi, variisque erroribus repurgatum, ac copioſiſſimo indice rerum, verborum, & Exemplorum, cum generali, tum ſingulorum Tomorum ſpeciali, illuſtratum: & quatenus nunc innouatum, * aſteriſco notatum: *Auctore* LAVRENTIO BEYERLINCK, *Theologo, Protonotario, Canonico & Archipresbytero antuerpienſi.* In hac editione nouiſſima SS. Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum &c. ad hanc vsque diem acceſſione auctum & ornatum. Tomus I. continens Literas A. B. *Lugduni Sumptibus Joannis Antonii Huguetan MDCLXXIIX.* (1678). *Cum priuilegio Regis.* in fol. form. maior. pp. 997. exceptis praemiſſ. folior. 18.

— — — Tomus II. continens Literas C. D. *ibid. eod. apud eumd.* pp. 1080. excepto Elencho Titulorum & argumentorum folior. 11.

— — — Tomus III. continens Literas E. F. G. *ibid.*

ibid. eod. ap. eumd. pp. 907. excepto elencho titulor. & argumentor. fol. 8.

— — — Tomus IIII. continens Literas H. I. K. L. *ibid. eod. ap. eumd.* pp. 1094. except. elench. titulor. & argum. fol. 12.

— — — Tomus V. continens Literas M. N. O. *ib. eod. ap. eumd.* pp. 1056. exc. elencho titul. & argument. fol. 10.

— — — Tomus VI. continens Literas P. Q. R. *ibid. eod. ap. eumd.* pp. 1050. except. titulor. & argumentor. elencho folior. 11.

— — — Tomus VII. continens Literas S. T. V. X. Y. Z. *ib. eod. apud eumd.* pp. 1087. excepto titulorum & argumentorum elencho folior. 11.

Magni Theatri vitae humanae Ad normam Polyantheae vniuerſalis diſpoſiti & locupletati; Index generalis Rerum, Verborum, Hiſtoriarum & Exemplorum omnium, quae in VII. praecedentibus Tomis comprehenduntur; in hac nouiſſima editione, noua locupletatus acceſſione, nec non ad maius legentium commodum, noua foliorum cuiusque Tomi conſecutione; ad faciliorem vtilioremque redactus ordinem: Et ſingulari induſtria a *R. D.* CASPARO PRINCTIO *SS. Theologiae Licenciato* primum concinnatus; E quo ſurgit totius Operis peculiaris Tomus IIX. *Lugduni ſumptibus Jo. Antonii Huguetan M. DC. LXXIIX.* (1678). *Cum priuilegio Regis* pp. 675. excepta vnius folii praefatione & titulo.

Editio-

Editionem hanc, raram & optimam eſſe, teſtatur *Catalogus Bibliothecae* ſaltheníanae p. 191. Conſtituerat Conradus Lycoſthenes, rubeaquenſis, *exemplorum magnum Theſaurum*, quem collegerat, in lucem emittere, morte autem praeuentus, hoc opus edere ipſe non potuit. Theodorus igitur Zwingerus baſileenſis medicus, & philoſophus, iſtius operis in ſe ſuſcepit curam, illudque auctum, & in ordinem redactum, titulo *Theatri vitae humanae*, primum anno 1565. vnico Tomo in fol. poſtea hoc titulo: *Theatrum vitae humanae a* Theodoro Zwingero Baſilienſe, *poſt primam* Conradi Lycoſthenis Rubeacenſis *manum, plus myriade exemplorum auctum, methodice digeſtum, accurate recognitum. Acceſſit Elenchus triplex, methodi ſcilicet titulorum & exemplorum. Cum priuilegio Caeſareo ad decennium, & Gallorum Regis ad ſeptennium, Baſileae ex officina Frobeniana M. D. LXXI.* (1571) XX. *voluminibus*, ſi Supplementum exceperis, & III. Tomis in fol. edidit. Tandem hoc opus, tertia editione *nouem voluminibus locupletatum, interpolatum, renouatum, Baſileae* 1586. IIII. Tomis in fol. euulgatum fuit. Anno 1604. operi denuo manum admouit Jacobus Zwingerus, Theodori filius, *illud*que *recognouit, ac plurium, in primis recentiorum exemplorum auctario, titulorum atque indicum*, vt titulus prae ſe fert *certitudine ampliauit.* His Illuiris, ſe poſtea adiunxit LAVRENTIVS BEYERLINCK, & Antonius Hieratus, ex dioeceſi colonienſi oriundus, vrbis colonienſis Senator atque bibliopola. Merita vtriusque in hoc opus, ipſi Auctoris, qui praefationem huius editionis compoſuit, verbis exponemus: *quod ad hoc Theatrum peculiariter ſpectat, cum de* baſileenſis *Theatri editione, partem aliquam iure haereditario haberet* Antonius Hieratus, *videretque illud propter errores quosdam a catholicis notatos, in* Hiſpaniam *praecipue atque* Italiam *transmitti exemplaria non poſſe, quae ipſi ſupererant* francofurtenſi *cuidam typographo diſtraxit, iure tamen ſuo, vt Theatrum aliud,*

aliud, ſi ipſi liberet poſſet conficere, ſibi reſeruato. Quo ex tempore animum ad nouam Theatri editionem adiecit. Inde communicato cum variis amicis, per familiaria colloquia, aut per litteras vltro citroque datas, conſilio tandem cum admodum reuerendo Domino LAVRENTIO BEYERLINCK *&c. de opere incipiendo, ac perficiendo conuenit, ea conditione, vt quae ex antiquo Theatro, ſine vlla erroris ſuſpicione ac nota retineri poſſent, ſeruarentur. 2. deinde vt quoniam multi, accuratam illam methodum, in re hiſtorica minus probabant, in titulis ordinandis, ordo alphabeticus ſeruaretur. 3. ad vitandam moroſam exſcribendi moleſtiam, vt libri correcte impreſſi conſcinderentur ac particulae variae ad futuram editionem adcommodatae chartis quibusdam in magni voluminis ſpeciem diſpoſitis affigerentur. Qua in re admodum liberalem ſe, ac magnificum, in variis ſumptibus faciendis,* Antonius Hieratus *exhibuit, neque vlli labori pepercit, donec quod animo circa huius Theatri editionem deſtinarat, plane perfectum abſolutumque videret.* Prodiit haec *quinta* editio *Coloniae* an. 1631. IIX. Tomis in folio. Ad hanc expreſſa eſt, cuius titulum adſcripſimus, *ſexta* editio, quam Bibliopola Joan. Antonius Huguetanus, nomini Ferdinandi II. magni Etruriae Ducis inſcripſit. Praeter *praefationem, adprobationes, priuilegium,* & *titulorum atque argumentorum elenchum* breuis LAVRENTII BEYERLINCK *vitae* deſcriptio, praefixa Tomo I. conſpicitur. In praefatione, quae Tomum IIX. antecedit, indicis exponitur ratio. Quae Joannis Henrici Boecleri de LAVRENTII BEYERLINCK labore fuerit ſententia, patet ex eius *diſſertat. ad* Juſti Lipſii *politic.* p. 88. vbi ait: *Theatrum vitae humanae* Zwingeri *commendatur.* LAVRENTIVS BEYERLINCK, *Jeſuita, Theatrum ſcripſit, ad obſcurandum* Zwingerum; *ſed ἀκρίβειαν* Zwingeri *non adtingit.* Conf. eiusd. *Bibliograph. critica* Cap. XXVII. §. IIII. p. 448 ſqq.

LAVRENTIVS BEYERLINCK, Antuerpiae, patre Adriano, medico natus anno 1578. fuit. Poſt varia mune-

munera eccleſiaſtica, quae in Jeſuitarum collegio louanienſi, vaulxiano vulgo gandenſi, & coenobio bethlemitico Canonicorum regularium Auguſtini, obiit, in patriam euocatus, a Joanne Miraeo, antuerpienſium Epiſcopo, anno 1605. primam ſeminarii dioeceſani praefecturam ſuſcepit, mox canonicatum, cum officio archipresbyteri ruralis, in ditione antuerpienſi & lirenſi, tandem anno 1614. munus Archipresbyteri, in eccleſia cathedrali antuerpienſi, & a Paullo V. dignitatem apoſtolici Protonotarii obtinuit. *Vir* fuit, vt Franciſc. Foppens in *Bibliotheca* belgic. Tom. II. p. 805. ſcribit, *ſermone ac ſtylo diſertus, quod teſtantur conciones, quas variis in locis, ad populum frequentes habuit, & ſcripta varii argumenti, ingenio facili & expedito, comitate morum & affabilitate gratus & carus omnibus, vitaeque innocentia, atque in Deum pietate, apud cives & exteros clarus.* Diem obiit ſupremum d. VII. Jun. anno MDCXXVII. aetatis anno XLVIIII. Conf. *Vita*, *Theatro vitae humanae* praemiſſa. Paul. Freheri *Theatrum viror. eruditione claror*. p. 437.

CXXXXIIII.

M*agiſtri* ALLANI *optimi viri* liber de poenitentia confitentibus & confeſſiones audientibus vtiliſſimus. in 12. form. maior.

In fine libri, quem ipſi non vidimus, ſed notitiam illius, amico cuidam bibliophilo caſſellenſi acceptam referimus, haec leguntur verba: *Explicit Summa penitentionalis In officina* Johannis Miller. Auguſt. Vindelicorum *quinto Idus Aprilis Anno Salutifero M D. XVIII.* (1518). Tribuitur libellus ALANO AB INSVLIS, cuius ſupra p. 827. librum *de planctu naturae*, & *doctrinale altum* deſcripſimus, quam etiam ob rem, ALANI AB INSVLIS *operibus*, a Carolo Viſchio, *Ant-*

Antuerpiae typis Guil. Leſtenii, an. 1653. in fol. editis, inſertus fuit. Ipſum illum libellum eſſe exiſtimauit Carolus Viſchius, cum libro, qui ſub eiusdem ALANI circumfertur nomine, & quod nos ſciamus, nondum editus eſt, & *corrector ſeu medicus animarum* in codicibus inſcribitur. Sed libros eſſe diuerſos oſtendit Caſimirus Oudinus, in *Commentar. de Scriptor. eccleſ.* Tom. II. col. 1407. vbi varios codices *Correctoris*, in bibliothecis pariſienſibus, & inter alios, optimae notae codicem, in Bibliotheca S. Germani pariſienſis, ſe vidiſſe adfirmat, cuius initium his verbis fuerit conceptum: *Incipit liber, qui* corrector *vocatur &* medicus, *qui correptiones & animarum medicinas pleniter continet, & docet vnum quemque ſacerdotem, etiam ſimplicem quomodo vel qualiter vnicuique ſuccurrere valeat: ordinato vel ſine ordine, pauperi, diuiti, puero, iuueni, ſeni, decrepito, ſano, infirmo, in omni aetate, in vtroque ſexu; Quo tempore Presbyteri plebium, canonica authoritate, diſcordantes ad pacem, & delinquentes ad poenitentiam compellere debeant.* Libellus autem *de poenitentia* editus, eiusmodi refert initium: *Hebdomada priore, ante initium Quadrageſimae Presbyteri plebium, conuocent ad ſe populum* &c. Id in primis poſterior liber ſingulare habet, quod auctor illum grauius peccare exiſtimet, qui deformem compreſſerit feminam, quam qui cum formoſa rem habuerit. Verba auctoris haec ſunt:

Si pulchra fuerit vel non.

Conſiderandum eſt etiam vtrum pulchra fuerit vel non. quia minus peccat, qui cognoſcit pulchram, quam qui turpem. quia ille magis cogitur qui pulchram & vbi maior coactio, ibi minus peccatum eſt. Coniugium praeterea in eodem libello, pro maximo ſacramento ab auctore venditatur, quod haec teſtantur verba:

de fornicatione cum virgine.

Si corrupit virginem & poſtea ſuſcepit in vxorem. eo quia ſolas nuptias violauit: quod maximum ſacramentum

tum *eſt unum annum per legitimas ferias peniteat. Si autem poſt corruptionem non duxit eam uxorem. duos annos peniteat* &c.

Scriptoribus, quos de ALANO AB INSVLIS, ſupra excitauimus, teſtes addi poterit Franciſci Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 36 ſqq.

CXXXXV.

JOANNIS FABRI *epiſcopi conſtantienſis in Spiritualibus Vicarii* Opus aduerſus noua quaedam & a chriſtiana religione prorſus aliena dogmata Martini Lutheri. Paulus Magiſter gentium ad Hebraeos vltimo. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci &c. in 4. form. maior. folior. 320.

Inter cimelia, quibus Bibliotheca patriae meae publica, ſuperbit, huius libri rari etiam monſtrari ſolet exemplar, membranis pergamenis impreſſum. Nihil profecto pulchrius, nihil ſplendidius, nitidiusque effingi poterit. Folia membranacea puriſſima ſunt, omnisque liber ita comparatus eſt, ac ſi hodie e typothetarum prodiret manibus. Litterae florentes omnes, vario colore diſtinctae ſunt. Littera, qua *dedicatio*, ad Adrianum ſextum inchoatur, nec non littera initialis, *epiſtolae ad* Lutherum, & *praefationis ad Lectorem*, multo auro, mira arte, laeuigato ornata eſt. Omnis praeterea ora paginae, in qua *praefatio ad Lectorem* inchoatur, elegantiſſimis florum figuris, *en mignature*, vt Galli loquuntur, decorata eſt. His tandem accedunt inſignia Ducum Saxoniae, quae omnem tituli paginam ſecundam implent, tanta arte depicta, vt nihil prorſus, in eo genere deſiderari queat. Verba libro adſcripta, ſiquidem iis habenda fides eſt, ipſum illud exemplar eſſe produnt, quod a Georgio Duce Saxoniae,

xoniae, Joanni VII. Epiſcopo miſenenſi, ex Schleinitziorum gente oriundo, muneris loco oblatum fuit. Oppugnauit hoc opere JOANNES FABER libellum Martini Lutheri, *de poteſtate papae* inſcriptum, in quo non modo poteſtatem Pontificis vellicare, ſed & probare ſuſtinuerat, ad primatum Petri minime pertinere quae Matth. XVI. v. 18. 19. leguntur, neque illud Joannis vltimo v. 15. 16. 17. Per omne volumen, primum Martini Lutheri verba, deinde JOANNIS FABRI, ad illa reſponſio poſita fuit. *Excuſum* opus litteris romanis luculentiſſimis, in fine dicitur Lipſiae *diligentiſſima cenſura per optimum virum* Melchiorem Lottherum. *Anno a Chriſto nato. M. D. XXIII.* (1523) *in Die Marci Euangeliſte.* Ad eos autem JOANNES FABER, omnino, Lutheri aduerſarios pertinet, qui ſententiam ſuam ſermone modeſto, & nullis infecto conuiciis proferre non dubitarunt. Blandis igitur verbis, aduerſarium ſuum, in *praefatione* compellat, & inter alia dicit: *Non inuenies in his omnibus tragica ac quaſi veneno tincta ſcommata —— ab illis abſtinere tecum ſermonem habiturus, mihi perſuaſiſſimum eſt. Conuertamus itaque gladios in vomeres, & haſtas in ligones. Sectemur pacem, & deus pacis erit nobiscum. Nam quantum ad me pertinet, ita me Deus amet, hoc maxime & id vnum cupio vt veritas triumphet docere & doceri paratiſſimus. Tantum enim abeſt, vt offendar emendatione tua vlla, vt apud me gratiam non mediocrem ſis olim initurus, ſi meliora ſi caſtiora docueris. id tamen absque laedoriis, absque libellis famam obſcurantibus, ac etiam ſemoto rancore fiat. Inciderunt (vt noſti) nonnunquam inter viros ſanctos amicae in ſtudiis diſſenſiones. vnde &* Paulum *a* Petro *diſſenſiſſe*, Paulum *quoque &* Barnabam *propter* Marcum *ſeparatos, ſacrae tradunt hiſtoriae. Quod ſi diſſentire ab alio contumelia foret, quis vnquam ſcriptorum non alicubi diſſentit a caeteris? Lege igitur dum licet per otium lucubrationem hanc meam. & tuum in* Chriſto *confratrem, quod facis diligito.* ἔῤῥωσο ἐν κυρίῳ.

Omnia

Omnia quae de JOANNE HEIGERLINO, qui a patris fabri ferrarii opificio, FABER dici maluit, ordinis Dominicanor. Theologo, Leutkirchae in Algouia oriundo, & per varia munera eccleſiaſtica, ad epiſcopi viennenſis dignitatem euecto, dici poterant, poſt Poſſeuinum, Seckendorfium, Echardum, Arnoldum, aliosque exhauſiſſe videtur Carolus Erneſtus Kettnerus, in *Diſſertat. de* JOANNIS FABRI *Epiſcopi* viennenſis, *vita & ſcriptis, Lipſ.* 1737. in 4. vbi etiam de *operibus* eius, in vnum volumen compactis, pluribus verbis agitur.

CXXXXVI.

Hiſtoria vnd Geſchicht des Ehrwirdigen vnſers in Gott lieben Vaters, Herrn Doctoris Martini Lutheri, Seliger gedechtnus, wie er durch Gottes Geiſt getrieben, vnd ſich anfenglich aus ſonderlicher Schickung des Almechtigen zwiſchen jm vnd dem Babſt der Streit erhoben, domit das Selige Licht des Heiligen Euangelii in diſen letzten Zeiten wider an tag gegeben, Vnd wie es bis auff dieſe ſtund, nach vielen vnd mancherley eingeſchlichenen Corruptelen, heimlichen vnd offentlichen Verfelſchungen, wunderbarer weis erhalten, vnd itzt in die new auffgerichte Formulam Concordiae rein vnd vnuerfelſcht iſt gebracht worden. Aus ſeinen eigenen Schrifften vnd andern Hiſtorien vmb gemeiner Leut beſſerer Nachrichtung willen, zu Troſt Warnung vnd Vermanung mit vleis zuſamen gezogen, vnd in druck gegeben, durch M. PAVLVM SEIDELIVM *Werdenſem. Wittemberg Gedruckt bey Simon Gronenberg*

berg 1581. in 4. pp. 127. except. praefat. & titul. folior. 11.

Librum admodum eſſe rarum, docet *Catalogus Bibliothecae* ſalthenianae p. 58. Memoratus fuit a Joan. Alb. Fabricio in *Centifolio* lutherano p. 920. a Joan. Georg. Walchio in der *ausführlichen Nachricht von* D. Martino Luthero, *Operum* Lutheri Tom. XXIIII. edit. *halenſ.* in *Vorbericht* p. 7. E praefatione adparet, quod haec ſecunda ſit editio, quo vero tempore prima prodierit, nos quidem ignoramus. Ornauit PAVLLVM SEIDELIVM epigrammatibus latinis M. Martinus Rederus H. In *lexico eruditorum* auctor locum nondum inuenit. In praefatione, quae Wittenbergae ſcripta eſt, ſe vocat *bonarum artium magiſtrum, & SS. Theologiae ſtudioſum.*

CXXXXVII.

Lutherus Drama M. HENRICI HIRTZWIGII *Gymnaſii Moeno Francofurtani Rectoris;* Megalandri Martini Lutheri Islebio Mansfeldii infinitos Circa ortum progreſſumque repurgati a ſe Euangelii Labores oſtendens. *Anno Jubilaeo Euangelico primo Qui eſt a nato Chriſto M. DC. XVII.* (1617). *Witebergae Sumptibus Caſpari Heiden Bibliopol. Typis Johannis Matthaei.* in 8. folior. 112.

In *Catalogo Bibliothec* Heukelom-Akersloot. P. III. p. 259. & in *Catalogo Bibliothecae* ſalthen. p. 484. libellus dicitur *rariſſimus*, qui etiam a Jo. Alb. Fabricio in *Centifolio* lutheran. p. 912. adductus fuit. Auctor illum ſacrum eſſe voluit Joanni Georgio Electori Saxoniae. In epiſtola dedicatoria, ſe amicorum hortationibus incitatum eſſe ſcribit, vt hoc *Drama* com-

componeret, cum inter ſolemnia, Vitebergae anno 1617. ob reformationem Lutheri iubilaea, Lutherus in theatrum producendus eſſet. Argumentum, quod pertractauit, auctor his verſibus expoſuit

Lutherus auguſtinianae *familiae*
Monachus, Friderici ſapientis *I. Septemuiri*
Juſſu Doctor ſacris ſtipulatus literis,
Vt fabulas videt indulgentiarias,
A Tecelio *ſociisque omnium auariſſimis,*
Lucri inſtitutas aucupandi gratia,
Inuehitur in quaeſtorum illam impudentiam
Artes Romanas Puccianas *neſcius*
Propugnant nundinationes Prierius,
Perſonatus Tecelius, Wimpina, Eccius
Romae *dies* Luthero *dicitur. locus*
Suſpectus. Cauſſam Auguſtae *peragit ſuam*
Ad Caietanum; Aldeburgi *ad* Miltitium;
Vormatiae Vangionum *ad ipſum Caeſarem.*
Vbi praeter fas proſcriptus. Wartburgium
In ſolum de conſpectu abducitur locum.
Interea Caroloſtadius *turbas ciet*
Hic Witenbergae. Lutherus *Pathmo redit*
Inuito Electore. ſaeuis aduerſariis.
Eccleſiam reſtituit turbatam in integrum
Latomum *expugnat, cum* Orlamundanis *fruſtra agit*
Aduerſus Munzero *diſſuadet ruſticis*
Seditionem. Cum Cinglianis *diſputat*
Marpurgi Haſſorum. Auguſtanae *ſemina iacit*
Confeſſionis. Viſit ad Vergerium
Cardinalem. cum de re ſacramentaria
Errorem Bucerus, *ſociique publice*
Deteſtarentur, accipit in fratrum loco.
Auguſtanae *confeſſionis ſyllabam*
Ne quam mutet dehortatur Melanchthonem.
Wittenbergam *Profeſſorum in dubio fide*
Relinquit. Electoris internuncii
Reducunt. accerſitus poſt Islebium

Magno pietatis exemplo in Chriſto *obit.*
Funus Wittenbergam *apparatu regio*
Effertur. hic ſitum eſt iratis inferis.

Perſonae in ſcenam productae fuerunt:

1. Fridericus Saxo.
2. Staupitius.
3. Lutherus.
4. Mellerſtadius Rector.
5. Magdalena Medicea.
6. Leo X. papa.
7. Laurentius Puccius quatuor Sanctor. Cardinalis.
8. Tecelius.
9. *Populus.*
10. Menalcas.
11. Timotheus famulus Lutheri.
12. *Studioſi.*
13. *Bibliopola.*
14. *Miles.*
15. Wimpina.
16. *Scholaſtici.*
17. *Magiſtri noſtri.*
18. Ochſenfurtius.
19. Sylueſter Prierias.
20. Eccius.
21. Hoſtratius.
22. Hieron. Epiſcop. Aeſculanus.
23. Caietanus.
24. Lincus.
25. Vrbanus Orator.
26. *Prior in* S. Annae.
27. Langmantelius.
28. Pfeffingerus.
29. Auerbachius.
30. *Cardinalitii.*
31. *Miniſter.*
32. *Eques.*
33. *Tridentinus.*
34. AlbertusMansfeldenſis.
35. Miltitius.
36. Spalatinus.
37. Amsdorfius.
38. *Canoniſtae.*
39. *Aulici.*
40. Carolus V.
41. Caſp. Sturmius.
42. Albertus Moguntinus.
43. Eccius J. C.
44. Clapion.
45. *Nuncius.*
46. Bucerus.
47. Cochlaeus.
48. Hermannus coloniens.
49. Reinhardus treuirens.
50. Ludouicus palatinus.
51. Joachimus brandenburg.
52. Philippus Heſſus.
53. Vlricus a Pappenheim.
54. *Hiſpani.*
55. Schurfius.
56. Moſchaeus.
57. Smulius.
58. Vaehus.
59. Peutinger.
60. Thuen.
61. Volradus von Watzdorf.

62. Ca-

62. Caracciolus.
63. Alexander.
64. Perleps.
65. Schoenbergius.
66. *Equites.*
67. *Auriga.*
68. Caroloſtadius.
69. Philippus Melanchthon.
70. Latomus.
71. Henricus Rex Angliae.
72. Orlamundenſis.
73. Wolfgang. Stein Prior witebergens.
74. *Chorus pontificior.*
75. *Kalenſes.*
76. *Ruſtici.*
77. Müncerus.
78. Oecolampadius.
79. Cinglius.
80. Clemens VII. Papa.
81. Mercurinus Orator Caeſaris.
82. Joannes Elector.
83. Vergerius.
84. Frid. Miconius.
85. Capito.
86. Frechtius.
87. Otherus Scholaſticus.
88. Bern. Lycoſthenes.
89. Muſculus.
90. Germanus.
91. Aulberus.
92. Schradius.
93. *Conſiliarii.*
94. Maior.
95. *Tabellarius.*
96. *Schwenckfeldii.*
97. *Judaei.*
98. Juſtus Jonas.
99. Conradus von Schwarzburg.
100. Coelius.
101. Aurifaber.
102. Ambroſius.
103. Jan. Frideric. Schwarzburgicus.
104. Alberti Coniux.

Per omne *drâma*, ex conſuetudine illorum temporum, valde prolixum, auctoris feſtiuum ingenium vndique elucet. Teſtis eſſe poterit particula Act. II. Scen. III. in qua producti fuere

Lutherus, Wimpina, Tecelius, *Scholaſtici, Magiſtri noſtri*, Ochſenfurtius, Eccius, Sylueſter Prierias, Hoſtratius.

LVTH. *Quem video exeuntem, & quem ingreſſum vidi modo?*

WIMPIN. *Ego* Conradus Wimpina *hic in inſidiis ero Succenturiatus ſiquid deficiet meus*

Tecelius *idque iuſtus huc exire ſum*
Homo ipſe nuſpiam eſt. declinat forum puto.
LVTH. *Adeo ad virum?* WIMP. *quem conſpicor?* Lutherus *eſt*
At at! LVTH. *ſaluto te ornatiſſimum virum.*
WIMP. *Salue tantundem.* TECEL. *conſalutant amicius,*
Non hoc placet factum, prodibo vt fulminem,
Vultus non ſecus, quam ſi ab Acheronte veniam, erit.
LVTH. *Quis ad nos feſtinat? mi Vir.* WIMP. Tecelius
Is eſt? annon eſt? Ipſus eſt. Quid hoc hominis?
Quid vulticuli? LVTH. *Virum conuenire volupe mi eſt.*
TEC. *Occidi. gaudet.* LVTH. *ſalue ſalute plurima*
TEC. *Sat ſalutis eſt.* LVTH. *Gaudeo cum ſaluus advenis.*
TEC. *Qui me tam blande appellas pauper diuitem?*
Iſtuc puto is, vt temet concilies mihi,
Qui neruos incido theſibus tuos meis.
Fruſtra quam quaeris abs me inibis gratiam
Flagitium hominis! LVTH. *Bona verba quaeſo.* TEC. *Cui? Tibin'*
LVTH. *Aio inquam. Nam quid ſumis* Teceli *tibi?*
Theſes tuas quas dicis, hic tuas negat
Wimpina, *ſuas affirmat.* TEC. *Ain' tu?* WIMP. *conſtat hoc*
Vnde, item haud conſtat. TEC. *quaſi vero mihi non ſit datum*
Neceſſe cum eſt. cumque res ipſa cogit, in altero
Quaerere operam ocio, cum mihi ocium non eſt
Dum ſit ocium. LVTH. *id dum hominum genus erit haut erit.*
TEC. *Et quam tu habes facultatem ſponſo gregis-*
(*Rectene* Wimpina? WIMP. *ſponſo? ita*) *ſponſo inquam gregis.*
Chriſtiani, Pontifici Romano *illudere?*
LVTH. *Quem vt par eſt, ego.* TEC. *tu ſcilicet?* WIMP. *tu ſcilicet?*

LVTH.

LVTH. *Omnibus veneror.* TEC. *veneror.* WIMP. *veneror.* TEC. *riſum nimis.*
LVTH. *Veneror, inquam*, TEC. *aegre.* WIMP. *continui.* LVTH. *ſummis modis*
Vos autem? TEC. *qui?* WIMP. *nos?* LVTH. *tu & tu inquam, cum manipulis*
Praeſidiariis Francofordiae *atque* Lipſiae,
Sanctiſſimam Pontificis famam, laudibus
Chartacearum veniarum annon luditis!
SCHOL. *Nos?* LVTH. *Vos vero.* TEC. *hinc?* WIMP. *garrit hic.* TEC. *mera ſomnia.*
LVTH. *Immo auditis hoc ipſum, quod veriſſimum eſt.*
MAG. NOST. *Nimirum hic ſolus ſapit. homo o delirium*
Quorum animi plantas Pontificis dudum colunt,
Non ſublimem pedem; hos tu nos parum putas
Exoſculari papam, decreta, canonas?
Eccleſiam parum vereri? ludere.
Plurimum? LVTH. *quos?* MAG. NOST. *noſne?* LVTH. *noſne qui nos? neſcio*
MAG. NOST. *nos.* TEC. *agite.* WIMP. *agite*
MAG. NOST. *agite.* TEC. *hinc?* WIMP. *noſne?* MAG. NOST. *noſne.* LVTH. *vos.*
MAG. NOST. *nos.* LVTH. Chriſte *tuam fidem! qui horum clamor hominum eſt.*
Nam qui vos eſtis? MAG. NOST. *Magiſtri noſtri nos ſumus.*
LVTH. *Veſtri.* MAG. NOST. *non veſtri. Magiſtri noſtri nos ſumus.*
LVTH. *Cum ſitis. quis magiſtros conſtituit meos?*
MAG. NOST. *Non magiſtri mei, magiſtri noſtri nos ſumus.*
LVTH. *Illi magiſtri nulli ſunt.* MAG. NOST. *iniuria eſt.*
OXENF. *Magiſtros illos, Magiſtros noſtros hic vocat.*
LVTH. *Magiſtri cuii vos, quid ad me hoc attinet?*
MAG. NOST. *Iniuria eſt magiſtros Cuios nominat:*
TEC. *agite.* LVTH. *Magiſtros hos ſcire perparum liquet*

TEC. *Agite.* MAG. NOST. *Magiſtros Hos dicit quid hoc rei?*

LVTH. *Quis mihi qui vos?* MAG. NOST. *Magiſtri noſtri nos ſumus*

LVTH. *Omnes vtinam noſtri ſimus. primum omnium Magiſtri, poſt aliorum.* MAG. NOST. *iſtbaec iniuria eſt.*

Magiſtros aliorum nos vocat. noſtri ſumus.

LVTH. *Eſte ſane veſtri per me. Stulti eſt, qui ſuus.*

MAG. NOST. *O impudens dictum!* LVTH. *Reſponſum, haut dictum id eſt.*

MAG. NOST. *Magiſtri noſtri nos ſumus.* LVTH. *noſtri.* MAG. NOST. *Tui*

Quidem Magiſtri aut gregalium nulli ſumus.

LVTH. *Vtinam noſtri ſitis, quod melius magis foret.*

MAG. NOST. *Pater* Ochſenfurti! *Magiſtri noſtri non ſumus?*

OCHSENF. *Vermis! magiſtros Noſtros eſſe hos hoc ſcio.*

Manifeſtum, honorificos etiam explodit gradus.

Nempe lolium nullum ſolum. LVTH. *Vir mi prius*

Salue. OCHSENF. *a te homine? a nullo ſaluere minus velim.*

Quare, qui ſunt, Magiſtros noſtros non vocas?

LVTH. *Ego? Magiſtros noſtros dico: eſſe ſe negant.*

Magiſtri noſtri! MAG. NOST. *non ſumus!* LVTH. *audis?* OCHSENF. *audio.*

LVTH. *Linquamus haec* &c.

De auctore, gymnaſii Moeno francofurtani Rectore, nihil nobis innotuit, praeterea quod tragoediam etiam, titulo Belſazer compoſuerit, quae Spirae Nemetum 1615. in lucem edita fuit.

CXXXXIIX.

CXXXXIIX.

Lutherus Triumphans Papa corruens Pro Solennitate iubilaea, largiſſimaque Spiritus Sancti ſuper diuum Lutherum effuſione, in celeberrima Argentinenſium academia heroico carmine publice decantatus, a NICOLAO MARTINI *Demmino Pomerano P. L. Caeſ. Anno LVtherVs DIgne Laeto petIt aſtra trIVMpho.* (1618). *Argentorati excudebat Marcus ab Heyden.* in 8. folior. 32.

Inter libros rariores hic omnino reponi debet, qui paucis admodum ſcriptoribus cognitus fuiſſe videtur. Epigrammate latino, illum dicauit auctor XIIII. iuuenibus, qui tunc temporis, ſtudiorum cauſſa, in academia argentoratenſi commorabantur, & conuictu Matth. Berneggeri, Profeſſoris, vtebantur. Illud epigramma excipit *Programma* M. Caſpar. Brülouii, pomerani, P. L. caeſar. in eadem academia poeſeos Profeſſoris, verſibus compoſitum hexametris, quo ſolemnia, in memoriam reformationis Lutheri, peragenda indicit. Oratorem & poetam NICOLAVM MARTINVM hoc elogio commendat.

Spiritus vt venit noſtrorum tempore patrum,
Diue Luthere *tuum pertentans osque manumque*
Vi ſanctae Triadis preceque ſtudioque perenni:
Cras, quando eois caput erigit altior vndis
Phoebus, *& octaua iam linea tangitur vmbra*
Hic vbi ſe pandunt magni noua tecta lycei;
MARTINVS *cui dat primum* Victoria *nomen*
Plebis: Balthico Pomerania *proxima ponto*
Et genus & ſtirpem; qui Caeſare dante benigno
Laurigeri fruitur condigno vatis honore,
Heroum recinet numeris, vitamque Lutheri,
Floribus inſertis vatum memorabit ad vnguem &c.

Sequuntur *anepigrammata gratulatoria a ſympatriotis & amicis* in laudem NICOLAI MARTINI conſcripta. *Carmen* ipſum, quod publice recitatum fuit, hexametris, ſi recte poſuerimus calculum, 1481. abſoluitur, & res, a Luthero per omnem ſuam vitam, ad mortem vsque geſtas, exponit. Inter illos ſcriptores NICOLAVS MARTINI obtinet locum, qui peruulgatam fabulam, de Joanne papiſſa litteris denuo prodiderunt. Qualis praeterea poeta fuerit, ex initio poematis lectores intelligere poterunt:

En renouant Phlegon, Pyroeis, Eous, *&* Aethon
Nunc iterum trinos ſacri ſpiraminis actus:
Abramides *primi primum celebrare, ſecundum*
Chriſticolae *celebrant, quos iam* pomeranica *Muſa*
Judicis *in medium referet; ſed tertius iſte*
Jam mihi, iam celebrandus erit, nam primus, & anno
Praeſenti inceptus: quare praeſentibus horis
Facta virumque cano, ſacro, qui percitus oeſtro
Pontificem domuit, Romam *turbauit, & omnem*
Verbi glaucomam radiis mutauit, in orbe
Quod nec Caeſaribus licuit, neque regibus vnquam.
Chriſte *mihi cauſas memora, queis laeſus Ioua*
Quidue dolens pater altitonans tot adire labores
Lutherum *impulerit, Papae ſic vertere regna.*

— — — — — —

Vrbs antiqua fuit, multos dominata per annos
Diues opum, & ſtudiis non belli aſperrima belli
Romulus *&* Remus *ſtruxere, hinc* Roma *vocatur,*
Altera metropolis Solymam *& poſt orbis habetur*
Inter enim cunctas tantum caput extulit vrbes
Cimmeriis etiam tenebris Chriſtum *ante ſepulta*
Vt ſimul hocce die nobis exempla relinquat.
Huic, (cum reſpuerit verum iudaica turba
Meſſiam) pater altitonans patefecit, ad iſtam
Chriſti*feros transmiſit enim cum voce miniſtros*
Semina de Chriſti *verbo qui ſpargere poſſent.*
Chriſti*feros aſt inter eos loca prima tenebat*
Paulus, *is in ſummo caelo qui edoctus habetur:*

Tanto

Tanto etenim zelo docuit ſacra dogmata, tanto
Cordi hominum ſtudio Chriſtum *implantauit, vt omne*
Idolum ſubito tota procul vrbe fugarit:
Dexter enim verbis Deus adfuit, intima verbis
Hinc velut ancipiti punxit penetralia ferro.
Poſt ipſis verum teſtantia ſcripta reliquit,
E queis doctores veſtigia ſacra ſequentes
Haurirent populo viuo ceu fonte ſalutem.
Tempore creuit amor verbi, creuitque colenda
Omnibus in terris pietas &c.

In *lexico eruditorum* de NICOLAO MARTINI nihil relatum legimus.

CXXXXVIIII.

Querela D. Martini Luteri ſeu Somnium Clementis Al! *ἀνίκητος ἡ ἀλήθεία, ψευδοδοξία δὲ καταλύεται. Gorlicii Ambroſius Friſch excudebat Anno MDLXXX.* (1580). in 4. folior. 16.

Prodiit hoc opuſculum eo tempore, quo theologorum animi, ob controuerſiam, de adiaphoris, ac bonis operibus adhuc feruebant. Auctorem fuiſſe JOACHIMVM CAMERARIVM, ſcribendi ratio prodere videtur, quare etiam illi, qui contra hunc ſomniatorem, calamum ſtrinxerunt, Joannes nimirum Stolzius & Nicolaus Amsdorfius, aliique, eiusmodi verbis vſi fuerunt, e quibus oppido adparet, quod CAMERARIVS de opuſculo ſcripto illis fuerit ſuſpectus. Ita enim is in *Defenſione* Martini Lutheri *ſeu ſomnio Ratiſpon.* 1555. in 8. p. 82. 91. & 103. voce *Camerinae*, & p. 93. *Cubicularii*, haud obſcure CAMERARIVM perſtringit; hic autem in *epiſtola reſponſoria ad* Stolzium, quae legitur *ibidem* p. 48. *durius tractandus fuiſſet*, ait, *ſycophanta mendax, & virulentus, etiamſi* camerarius Papae *eſſet.* Legimus praeterea in Lucii Vigilii

Vigilii Jeſurbii rariſſima *Aegloga Hagnon*, cuius mentionem fecimus in *Analectis litterar. de libris rarior.* p. 483 ſqq. verſus nonnullos, qui niſi plane fallimur, ad hoc opuſculum reſpiciunt, & CAMERARIVM fuiſſe auctorem produnt. Ita vero perſonatus ille poeta, Vanniolum introducit loquentem:

Quid dicam, ſibi quod Coridon *quoque* ſomnia *fingit*
Vana, notis fagis quae incidit grandibus, ipſum
Et ſecum affirmat per viſum Hagnona (Lutherum) *locutum*,
Ingentes nugas magno conamine voluit?
Scilicet ac doctum tentat corrumpere Amyntam (Ph. Melanchth.)
O Corydon, Corydon, *quae te dementia cepit?*
Semiputata tibi frondoſa vitis in vlmo eſt.
Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget vſus,
Aut Ionas *curas vites, aut* attica *mella.*
Tu nimium quoque Amynta *paues, nec reſpicis illud*
Prouidus vt Pan (Chriſtus) *curet oues ouiumque magiſtros*
Quid tibi nunc caelo delapſus diceret Hagnon,
Quod pauidus ſtulto nimium credis Corydoni?
Somnia *quodque tua &* Corydonis *ſeria cenſes.*

Alter paſtorum Petaſillus, ad haec Vannioli verba reſpondet:

Ruſticus eſt Corydon, *nec* ſomnia *curat ouile*
Dulcia quod tantum cupide audit carmina Panis &c.

Poetam autem, ſub Corydonis perſona perſtrinxiſſe CAMERARIVM, ex eo patet, quod Corydonis nomini, in margine, prima nominis CAMERARII ſyllaba, CAM. adpoſita fuerit. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 103. *Analecta litterar. de libris rarior.* p. 733. & p. 1137. & qui omnium optime libri pertractauit hiſtoriam, Jacobus Thomaſius ſingulari differt. quae exſtat in Chriſtian. Thomaſii *Hiſtoria ſapientiae & ſtultitiae* Tom. I. Cap. II. p. 23--40. Prima *querelae* Martini Lutheri prodierat editio anno 1554. in 8. quam-

quamuis opuſculum iam Id. Octobr. anno Chriſti 1553. conſcriptum eſſet. In noſtrae editionis calce, quae ſecunda eſt ſeorſum euulgata, haec adiecta leguntur verba: Johannes Sturmius *in Libro academico F. 1. Facie 2 congruens cum eo quod ſupra ponitur B. 4. facie 1. Memini me ante aliquot annos in quadam* Luteri *epiſtola legere: quae eſt in Bibliotheca* Conradi Huberti: *ad* Wolfgangum Capitonem: *Nibil ſibi ſuorum ſcriptorum placere: praeter Catechiſmum ſuum: & librum de ſeruo arbitrio.* Reſpicit hoc Sturmii teſtimonium ad verba, quae in noſtra editione l. cit. Luthero, auctori, per ſomnium adparenti, & de triſti eccleſiae, inutilibus controuerſiis & rixis concuſſae, ſtatu, conquerenti tribuuntur. *Optaui ego aliquando omnia mea ſcripta intercidere, & vnum modo libellum durare, quo cum* Eraſmo roterodamo *de arbitrio voluntatis bumanae diſputaui. Nam cum ille vir eſſet doctiſſimus, & ingenio praeſtaret caeteris, nec non pro callido in primis baberetur, placebat tum mibi, ita ſapientiam bumanam offendiſſe, vt non animaduerteret neque videret talis & tantus vir, qua de re eſſet controverſia. Sed tum illud votum alio tendebat. Nunc vero, ſi de meis libris ſententiae decerptae, ſtabilire mirabiles opiniones debeant, hominum non quaerentium, quid verum ſit, ſed quid plauſibiliter pro re nata dicatur: quanto erat aequius huc dirigere voti prioris conſilium & nunc etiam optare, vt mea ſcripta extarent nulla?* Cum *Querelae* Lutheri, vti iam diximus, Joannes Stolzius anno 1555. *Breuem defenſionem* Mart. Lutheri, in modum *ſomnii*, & Anonymus opponeret *Klagrede* D. Martini Lutheri *vnd Vrtheil von gegenwärtigen etlichen Händeln vnd Jammer dieſer Zeit: gedruckt zu Regenſpurg durch Hanſen Kohl.* in 4. cui Nicolaus Gallus praemiſit praefationem, eodem anno 1555. in lucem exiit Auctoris anonymi *Onar hypar ſeu Syndicus Querelae* Martini Lutheri, in quo vtrique *Querelae* aduerſario reſpondetur. JOACHIMVM autem CAMERARIVM, iſtius quoque opuſculi fuiſſe aucto-

auctorem, luculentis probauit teſtimoniis Jacobus Thomaſius l. cit. p. 30 ſqq. Haec duo CAMERARII ſcripta latina, cum Stolzii *confutatione* & adiectis Amsdorfii ad Stolzium *epiſtolis*, iunctim edita fuere *Baſileae ex officina oporiniana* anno 1555. in 8. vid. *Catalogus Biblioth.* Daniel Salthenii p. 520. Reliqua, quae ad *querelae* Lutheri hiſtoriam ſpectant, expoſita fuerunt a Jacobo Thomaſio l. cit. Conf. Vincent. Placcii *Theatr. Anonymor.* Cap. II. p. 132 ſqq.

CL.

Enarrationes MARTINI LVTHERI in Epiſtolas D. Petri duas, & Judae vnam, in quibus quicquid omnino ad Chriſtianismum pertinet, conſummatiſſ. digeſtum leges. *Argentorati apud Johan. Heruagium, quarto Nonas Julias. Anno M. D. XXIIII.* (1524). in 8. folior. 164.

Qui MARTINI BVCERI ſcripta omnia hodie rariora eſſe cognouerit, illi quoque libello, raritatis laudem non denegabit. Joannes ſane Heruagius *chalcographus pius*, & *operae haud ignauae*, a MARTINO BVCERO, argumentis minime vulgaribus contendit, vt ea, quae in *duas* D. Petri *epiſtolas*, & *vnam* Judae, LVTHERVS, populo ſuo, lingua vernacula diſſeruerat, latina redderet, quando id fratribus Gallis, magno vſui futurum eſſe, ipſe ſibi perſuaſerat BVCERVS, qui id nos docet, in praefatiuncula, *ad chriſtianum lectorem*, vbi praeterea neminem a tempore Apoſtolorum exſtitiſſe perhibet, cuius quidem lucubrationes habeantur, qui diuinas ſcripturas, MARTINO LVTHERO ſincerius atque dexterius enarrauerit.

CLI. Ser-

CLI.

Sermones aliquot ſane quam pii, a MARTINO LVTHERO lingua vernacula perſcripti, nuper autem latinitate donati; Quorum Elenchon proxima pagella indicabit. *Argentorati Anno. MDXXVI.* (1526). in 8. folior. 128.

Forſitan opinione non decepti erimus, cum hanc *ſermonum* LVTHERI verſionem, ab eodem Martino Bucero profectam eſſe credimus. Lucem vidit libellus *Argentorati, apud Joannem Heruagium, menſe Martio anno 1526.* Omni praefatione deſtitutus eſt, e qua elicere auctorem forte poteramus. *Sermones* LVTHERI XII. qui in illo inueniuntur, ſunt tales:

I. *De diuite Epulone & Lazaro mendico.*

II. *De excidio* hieroſolymitano, *& quod ſimili internitioni* Germania *deſtinata ſit, niſi viſitationis ſuae tempus agnoſcat. Tum quid ſit templum Dei.*

III. *De extrema in Deum blaſphemia, qua Papiſtae cottidie abutuntur, dum in Miſſis ſuis antichriſtianum Canona legunt.*

IIII. *Sermo mira breuitate, quid Chriſtiano praeſtandum ſit, expediens.*

V. *Sermo docens abuſus, qui in eccleſiam irrepſerunt, non manibus, ſed virtute verbi exterminandos eſſe.*

VI. *Sermo de iis, quae non neceſſario exiguntur, ſed libera a Deo permiſſa ſunt,* cui adiecta eſt addendix *de ſimulacbris.*

VII. *Sermo partim de ſimulachris, partim de ciborum delectu differens.*

IIX. *De duplici hominum genere in fide bifariam ſe habente. Et quae vera ſit fides.*

VIIII. *De bono & malo paſtore.*

X. *De ſeptem panibus.*

XI. *De*

XI. *De robore & incremento fidei & charitatis.*
XII. *De decem leproſis*, cum adpendice *de figura & allegorica ſignificatione.*

Hiſce XII. *ſermonibus* tandem adiecta eſt *breuis enarratiuncula decimi pſalmi, de* Chriſti *martyribus*, e vernaculo, in latinum ſermonem translata.

CLII.

Der Barfüſſer Münche Eulenſpiegel vnd Alcoran. Mit einer Vorrede D. Martini Luth. *Verſicu. Franciſcanorum.* Franciſcus eſt in coelo. *Reſponſo.* Quis dubitat de illo? *Antipho.* Totus mundus. *M. D. XLII.* (1542). in 4. folior. 80.

Pauciſſimis, editionem admodum raram, libri, qui ab ERASMO ALBERO compoſitus, & prima vice 1531. editus dicitur, vidiſſe contigit. Duplex illius exemplum ante oculos verſatur, quibus his verbis imponitur finis. *Dieſe nachfolgende Vers ſind im* Barfüſſer Kloſter *zu* Leipzig *geticht worden, gehören auch in dis Buch propter magiſtralitatem.*

Finito libro, ſit laus & gloria Chriſto.
Qui me ſcribebat Ranciſcus *nomen habebat.*
Qui me finiuit, partecas rodere ſciuit.
Alba manus ſcribe, ceſſa, non omnia ſcribe
Alba manus ceſſa, quia digiti ſunt mihi feſſa.

Gedruckt zu Wittenberg *durch* Hanns Lufft *M. D. XLII.* Integer liber, ex hac editione, repetitus fuit, in *Nou-antiquis* anni 1717. p. 174 ſqq. 360 ſqq. 916 ſqq. anni 1718. p. 29 ſqq. p. 552 ſqq. & 726 ſqq. Omnia vero, quae de hoc libello, eius origine, variis editionibus, & verſionibus dici poterant, relata iam leguntur in *wöchentlichen* halliſchen *Anzeigen* anni 1747. num. 22--26. in *Merkwürdigkeiten der königlichen*

chen Bibliotb. zu Dresden Tom. III. p. 267 ſqq. in *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliotbek* Tom. I. p. 286 ſqq. in Cl. Vogtii *Catalog. libror. rarior.* p. 21 ſqq. in Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. 152 ſqq. Conf. *Analecta litteraria de libris rarioribus* p. 16 ſqq.

De auctore ERASMO ALBERO, eiusque vita, & fatis vid. Chriſtoph. Heinrich. Zeibichs *genealogiſche Tabellen des gräſl Hauſes zu* Solms 1709. in 4. quibus, adpendicis loco, ALBERI *vita* adiecta eſt, die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliotbek* Tom. III. p. 82 ſqq.

CLIII.

Jeſuitas ſingulares SS. Pontificiae Maieſtatis hoc tempore vindices, falſo & fruſtra negare, Papam Johannem VIII. fuiſſe mulierem. *Ambergae, typis Forſterianis MDCIX.* (1609) in 8. pp. 49.

Ex quo tempore in *Analectis litterariis de libris rarior.* p. 1103. de hoc libello, nonnulla a nobis prolata fuerunt, recentior haec in manus noſtras incidit editio. Tituli verbis, hiſtoria puerperii pontificii, vt in omnibus fere editionibus factum eſſe conſtat, ligno inciſa, ſubiecta eſt. Auctor anonymus id potiſſimum agit, vt fabulam de Joanne papiſſa veluti rem, quae omnino acciderit, ab contradicentium obiectionibus vindicet. Igitur inſignem *hiſtoriarum* & *chronicorum* cateruam in medium producit, in quibus haec talia relata inueniuntur, ſimulque in Loiolitas paullo acerbius inuehitur. In fine nonnulla adiecta ſunt *carmina* latina, quae omnia eo ſpectant, vt rem in libro pertractatam confirment. Scriptores, ad quorum

teſtimonia, auctor prouocauit, ſunt Marianus Scotus, Sigebertus gemblacenſis, Martinus minorita, Franciſcus Petrarcha, Joannes Boccacius, Poeta hetruſcus Seculi XV. anonymus qui compoſuit rhythmis hetruſcis *Storia delle Donne famoſe*, Antoninus Archiepiſcopus florentinus, Guilielmus Jacobus egmondenſis, qui circa annum 1490. *pontificum vitas* rhythmis latinis inconditis expoſuit, Albertus Stadenſis, Anonymus compilator *annalium auguſtanorum* latine ſcriptorum, qui ad annum vsque 1488. pertingunt, Raphael Maffei volaterranus, Bartholomaeus Platina, Antonius Sabellicus, Jacobus Philippus bergomenſis, Matthaeus Palmerius Euſebii & Proſperi continuator, Joannes Trithemius, Joannes Stella, Hartmannus Schedelius auctor *chronici Norimbergae* anno 1493. editi, Joannes Nauclerus, Valerius Anſelmus Ryd medicus bernenſis, Albertus Cranzius, Werner Rolevinck laerius carthuſianus, Ludouicus Coelius rhodiginus, Joannes Lucidus, Joannes Henault, Jacobus Zwinger de Regis curia S. von Koenigshofen, Anonymus qui Martini *chronicon* ſermone vernaculo expreſſit, Auctor anonymus *chronici* anno 1487. litteris maiuſculis *Auguſtae* excuſi, *Chronicon conſtantienſe* circa finem Seculi XIIII. idiomate heluetico conſcriptum, Auctor *chronici* teutonici *Vlmae* anno 1486. editi, Joannes Cario ſiue Philippus Melanchthon, Robertus Barnes, Petrus Viretus, Jo. Funccius, Caſpar Hedio, Felix Hemmerlein S. Malleolus, Petrus Paull. Vergerius, Joan. Balaeus, Joan. Piſtorius niddanus, & Iſengrinus. Pauci inter illos ſunt, ex quorum ſcriptis hiſtoricis, & libris chronicis, auctor loca, quibus haec narratio confirmata fuit, non adtulerit integra.

Inuenit in hoc, teſtium de Joanne Papiſſa, catalogo, locum Martinus quidam minorita, qui ipſe ille eſt, cuius *chronicon* ab Henrico Steinhoewel, Doctore medico, & ciuitatis vlmenſis phyſico, in compendium

dium redactum, & ſermone vernaculo editum eſt. Fuit ille Martinus, ex Northumbriae oppidulo Alvevick oriundus, & ideo Alueuici, ſiue vt Joan. Lelandus in *Commentar. de Scriptorib. britannic.* P. II. Cap. CCCXXXV. p. 329. ſcribit, Alaunouicani cognomen adeptus eſt. Mortuus dicitur anno 1336. *Chronicon* quod conſcripſit lingua latina, titulo *Florum temporum* inſigniuit, & ab orbe condito, ad annum vsque 1290. perduxit, cuius, in bibliothecis variis, inueniuntur codices manu exarati. Codicem lipſienſem & berolinenſem deſcripſit Philipp. Maſſon in *Hiſtoire critique de la Republique des lettres* Tom. X. p. 188 ſqq. Cum hoc *chronicon* in Hermanni ianuenſis, Minoritae, incideret manus, is, omiſſo Martini nomine, & mutatis iis, quae initio *Chronici* exſtiterant, verbis, illud ſibi tribuit, & ad annum vsque 1345. continuauit. Inueniuntur igitur codices, qui Hermanni ianuenſis nomen in fronte gerunt. In *Lexico eruditor.* Martinus minorita, bis locum inuenit, nimirum Tom. I. col. 320. & Tom. III. col. 238. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 714. L. XII. p. 115. Joan. Georg. Eccardi *praefatio* ad *Corpus hiſtoricum medii aeui* num. XXII. qui *Chronicon* vero auctori vindicauit, & cum Hermanni *additionibus* primus latine edidit l cit. Tom. I. col. 1551 ſqq. Nos quidem minime fugit, quod Caſimir. Oudinus Tom. III. *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſiaſtic* col. 910. hoc *Chronicon* iam *Vlmae* anno 1486. editum dixerit, id autem non ſermone latino, ſed teutonico factum eſſe, auctor libelli, quem deſcribimus, diſertis verbis prodidit, cum ait p. 18. *vidi hoc Chronicon* latine *manu-ſcriptum, & germanice typis impreſſum* Vlmae *anno 1486.* Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 479. Illud vero *chronicon vlmenſe teutonicum*, non illius, quod verbis latinis, conſcripſit Martinus minorita, verſionem eſſe, quamuis auctor noſter Anonymus, Mich. Maittaire, aliique id dixerint, nos docet die *Merkwürdige Hiſto-*

 rie

rie der Päbſtin Johanna, *aus des Herrn* von Spanheim, *Profeſſoris der Academie zu* Leyden, *lateiniſchen Diſſertation von dem Herrn* L'Enfant *gezogen, vnd von denſelben nebſt verſchiedenen Anmerkungen des Herrn* des Vignoles *in franzöſiſcher Sprache herausgegeben; nunmehro aber wegen ihrer Vortrefflichkeit, aus dem Frantzöſiſchen ins Teutſche überſetzt. Erfurth vnd Leipz.* 1737. in 8. vbi P. I. p. 152. num. 70. haec talia legimus: *Eine* teutſche Chronic, *ſo zu* Vlm *gedrucket An. 1486. iſt zum öfftern angeführet worden, als wenn ſie eine Uiberſetzung der Chronic* Martini des Franciſcaners *ſey. Wie denn die darin angeführte Worte* (de Joanne papiſſa) *würklich daraus genommen zu ſeyn ſcheinen. Es iſt aber dennoch* keine Uiberſetzung *davon,* &c. Forte *chronicon vlmenſe*, compendium eſt, ex Martini *chronico* concinnatum, diuerſum tamen ab *compendio* vernaculo Henrici Steinhöwelii, cuius prima editio prodiit, vt ex *Analectis* noſtris *litterariis de libr. rar.* p. 245. & ex *Adparat. litterar.* Tom. I. p. 290. patet, anno 1473. Illius autem non aliam exſtare editionem, ſeculo XV. impreſſam, teſtis eſſe videtur Henrici Steinhöwelii iunioris, Canonici S. Victoris moguntini, *epiſtola*, ad Jacobum Koebelium, ciuitatis oppenheimenſis Syndicum, quam ex ſecunda editione, *compendii* Steinhöweliani *Francofurti* anno 1531. euulgata, inſerendam curauimus *Adparat. litterar.* l. cit. Non aegre ferent lectores diuerticulum, in quod excurrimus, propterea quod haec a nobis adlata, ſupplementi loco eſſe poterunt, ſi quis ea legerit, quae in *Analectis litterar. de libris rar.* & in *Adparatu litterar.* ll. citt. inueniuntur.

Auctor libelli de Joanne papiſſa, fuiſſe dicitur HERMANNVS WITEKINDVS, natus Nienradae, in oppidulo Marchiae in Weſtphalia, anno 1522. Litterarum ſtudiis, in academia vitebergenſi, ſub Philippo in primis Melanchthone confectis, ipſe ſcholas ſuas, in eadem academia aperuit, & tandem ſuadente Me-

Melanchthone, ad ſcholam rigenſem in Liuonia, regendam, ſe adduci paſſus eſt. Inde anno 1561. in academiam heidelbergenſem euocatus, graecas litteras publice docuit. Cum vero elector palatinus Fridericus III. viuere deſiiſſet, cum aliis quidem Academiae profeſſoribus, Neapolin Nemetum ſeceſſit, ſed obtinente electoratum Caſimiro, Heidelbergam rediit, & ad vitae vsque exitum, qui anno 1603., cum XXCI aetatis adtigiſſet annum, accidit, litteras graecas, & mathematicas, in illa academia docuit. Vid. Melchior. Adami *vitae* germanor. *philoſophor.* p. 210. qui ab illo *nonnulla, ſcripta latine & germanice, non adpoſito nomine,* & inter illa vnum *quod mulier fuerit Papa*, editum eſſe ſcribit. Conf. Melchioris Hurteri *Obſeruatio* de hoc libro, eiusque auctore in Daniel. Gerdeſii *Florileg. libror. rar.* p. 301 ſqq.

Quo tempore omnium *prima*, in lucem emiſſa fuerit editio, non ſatis conſtat. Huc vsque in Bibliothecarum catalogis, non antiquiorem inuenimus, quam illam, quae titulo *Anonymi Tr. Jeſuitas falſo negare* Johann. VIII. *P. fuiſſe mulierem* an. 1588. in 4. *cum fig.* exſtat in *Bibliotheca* meibomiana Sect. I. p. 227. vbi voces *cum fig.* ſine dubio vnam illam tantummodo deſignant figuram, quae in aliis etiam editionibus, & in noſtrae editionis titulo conſpicitur. In *Bibliothec.* kielmannseggian p. 359. in Dan. Gerdeſii *Florileg.* l. cit. & in *Analectis litterariis de libr. rar.* p. 1103. editio memoratur *ſecunda* hoc titulo inſignita: *Jeſuitas, ſingulares SS. Pontificiae Maieſtatis hoc tempore vindices falſo & fruſtra negare, Papam* Joannem VIII. *fuiſſe mulierem. Editio altera non ſine auctario* an. 1598. in 4. Eodem anno liber in ſermonem teutonicum conuerſus, hoc prodiit titulo: *Das die Jeſuiter des Päbſtlichen Stuls zu dieſer Zeit fürnehmſte ſtützen, fälſchlich fürgeben, vnd vergeblich ſtreiten, Pabſt* Johannes VIII. *ſey kein Weib geweſen. Aus dem Latein verteutſcht nicht ohne Zuſatz mit*

Wiſzen vnd, Willen des Autoris. M. D. XCVIII. in 4. quae ſine dubio eadem eſt editio, quam in *Analectis* l. cit e fide *Catalogi omnium librorum, qui nundinis vernalibus*, Francofurti ad Moenum *&* Lipſiae *an. 1598. celebratis, impreſſi, venales expoſiti fuerunt*, in 8. euulgatam eſſe dixeramus. Ceterum amicus noſter caſſellenſis bibliophilus, per litteras nos monuit, verſionem teutonicam eſſe rariſſimam.

CLIIII.

Syntagma theologicum in theſi & antitheſi adornatum, ſtudio & opera OLAVI LAURELII *S. S. th. D. & antehac in Academia Vbſalienſi profeſſoris Regii, nunc autem Eccleſiae Metropolitanae Stockholmenſis, paſtoris primarii ac Conſiſtorii praeſidis. Cum gratia & priuilegio S. R. Mtis. Vbſaliae Sumptibus Authoris excudebat Eſchillus Matthiae. Anno 1641.* in 4. pp. 830.

Librum eſſe rarum nemo fortaſſe negabit, cui cognitum eſt, quod libri, quibus euulgandis auctores ipſi ſumtus ſuppeditant, non niſi rariſſime in bibliopolarum commercium veniant. Dicauit auctor librum ſuum, Chriſtinae Sueciae reginae, & omni regni ſuecici ſenatui. *Index & ſeries articulorum, qui in hoc opere, ſecundum Theſin & Antitheſin explicantur*, talis eſt: 1) *De Sacra ſcriptura*, 2) *de Deo*, 3) *de Creatione*, 4) *de prouidentia Dei*, 5) *de Angelis*, 6) *de imagine Dei in homine*, 7) *de animae humanae immortalitate*, 8) *de animae humanae propagatione*, 9) *de libero hominis arbitrio*, 10) *de peccato originali*, 11) *de peccato actuali*, 12) *de praedeſtinatione*, 13) *de perſona* Chriſti, 14) *de lege*, 15) *de euangelio*, 16) *de poenitentia*, 17) *de bonis operibus*, 18) *de eccleſia*, 19) *de miniſterio*

niſterio verbi, 20) *de Sacramentis in genere,* 21) *de baptiſmo,* 22) *de coena domini,* 23) *de iuſtificatione,* 24) *de magiſtratu politico,* 25) *de coniugio,* 26) *de cauſſa mortis.* 27) *de ſepultura,* 28) *de limbo pontificiorum,* 29) *de purgatorio,* 30) *de inuocatione ſanctorum,* 31) *de fine mundi,* 32) *de reſurrectione mortuorum,* 33) *de extremo iudicio,* 34) *de inferno,* 35) *de vita aeterna.*

Libri autor OLOFF ſiue OLAVS LAVRELIVS, qui multis ſcriptis aliis theologicis, & philoſophicis inclaruit, originem ſuam e Gothia occidentali ducebat, & primum in Academia vbſalienſi logices, & poſtea Theologiae Doctor & Profeſſor extitit. Deinde Holmiae, quae regni ſuecici regia eſt, eccleſiae metropolitanae paſtoris primarii, ac Conſiſtorii Praeſidis munus adeptus eſt, & tandem Aroſiae (*Weſterås* ſiue *Aroſen*) in Weſtermannia, non vero Arhuſiae (*Arhus*) quae in Dania ſita eſt, vt in *eruditorum lexico* Tom. II. col. 2304. legitur, ad Epiſcopi dignitatem peruenit, diemque ſuum obiit, anno 1670. aetatis anno LXXXIIII. Conf. Antonii Stiernmanni *Bibliotheca* Suiogothica, *Holmiae* 1732. in 4. p. 371. Joan. Arckenholz *hiſtoriſche Merkwürdigkeiten die Königin* Chriſtina *von* Schweden *betreffend* Tom. I. p. 335. vbi per typothetarum errorem OLOFF, Laurentius adpellatur.

CLV.

Philalethes. in 4. folior. 16.

Haec opuſculi, a MAFFEO VEGIO, laudenſi, conſcripti editio, litteris gothicis exſcripta, nullo addito typographi, anni, & loci indicio in lucem exiit. Omnia docent, initio ſeculi XVI. illam prodiiſſe. Praemittitur VEGII *praefatio ad* Euſtathium, & figura ligno inciſa, in qua veritas nuda, & alis ornata, &

Philalethes adparent. In *dialogo*, qui ſaepius editus fuit, colloquuntur *Philalethes* & *veritas*, de peruerſis in omni mortalium ſtatu, corruptisque viuendi moribus. In fine noſtrae editionis adiicitur *tabula declaratiua, quorumdam terminorum ac inſtrumentorum, quibus aletbia, id eſt, veritas, ſe adſlictam & propulſam indicat.* Haec *tabula* multa cura, atque induſtria confecta eſt. Speciminis loco explicationes quasdam heic adſcribimus. Inter *inſtrumenta calonum, & omnis generis fabrorum*, occurrit *Scaphium*, quod hac ratione deſcribitur: *Scaphium volunt eſſe vas concavum, in quo cacare aut mingere ſolemus, de quo* Iuuenalis *in ſatyra meminit. Alii tamen etiam dicunt eſſe tonſure genus: ſiue plectilem coronam pro inſigni galea. id quidem* Plautus *notat in Bacchidibus. Ad propoſitum tamen dicunt eſſe textorum nauiculam, quae ſtemina percurrit.* De *lunula*, quae ad *feminarum arma & ornamenta* refertur, haec adnotata leguntur. *Lunula eſt quoddam genus monilium. Et ſunt proprie lunule auree bulle dependentes, facte in ſimilitudinem lune. Vnde* Eſaye III. *In die illa auferet dominus ornamentum calceamentorum & lunulas & torques.* De *calatho* haec adtulit *tabulae* auctor: *Calathus dicitur qualus, cuius diminutiuum quaſillus, vel vt alii volunt dicitur fiſcella. Vnde* Virgilius *Tibi lilia plenis ecce ferunt nymphe calathis: ponitur etiam quandoque pro calicibus ad ſacrificium aptis vnde idem* Virgilius *Vina nouum fundam calathis Ariuſia nectar.* De aliis editionibus *dialogi*, qui etiam *Bibliothecae maximae patrum colonienſi* Tom. XV. & *lugdunenſi* Tom. XXVI. p. 754 ſqq. inſertus eſt, vid. Niceron *Memoires* Tom. XXVI. p. 88 ſqq. Cum nonnunquam cum Luciani *dialogis* editus fuit, ab homine Gallo, qui nomen ſuum litteris hiſce initialibus D. V. Z. tantummodo prodidit, in ſermonem gallicum conuerſus, & ſub Luciani nomine euulgatus fuit titulo: *Le Martire de Verité. Dialogue de* Lucian. *Lyon chez François Juſte* in 16. Alius, Petrus du Val, illum paraphraſi poetica

galica

gallica expreſſit hoc titulo: *le triomphe de verité, où ſont montrez infinis maux, commis ſous la tyrannie de l'Antichriſt, fils de perdition, tiré d'un Auteur nommé* MAPHAEVS VEGIVS, *& mis en vers par* Pierre du Val, *humble membre de l'Egliſe de Chriſt.* Niceron in *Memoires*, l. cit. iſtius paraphraſeos editionem in Anglia 1552. in 8. excuſam eſſe adfirmat.

Scriptores, qui MAFFEI VEGII vitam expoſuerunt, nominauimus in *Analectis litterar. de libris rar.* p. 1043 ſqq. addi iis poterit Conradi Janningi *praefatio de* MAPHAEI VEGII *geſtis & ſcriptis*, quae praemittitur MAPHAEI VEGII libello, *de antiqua* S. Petri *baſilica*, in *Actis Sanctor.* antuerpiens. *menſ. Jun.* Tom. VII. p. 57 ſqq. Girolamo Ghilini *Teatro d'huomini letterati* Tom. II. p. 188. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. IIII. P. I. p. 37 ſqq.

CLVI.

Prouerbiorum libellus. in 4. folior. 64.

Auctoris quidem nomen, in fronte libri non expreſſum eſt, illum a POLYDORO VIRGILIO, vrbinate presbytero, tamen eſſe compoſitum, teſtatur praeter *epigramma ad librum ſuum*, POLYDORI VIRGILII *epiſtola* dedicatoria, ad Guidum Vbaldum Vrbini ducem. In *epiſtola*, hanc *collectionem prouerbiorum*, quam *ingenii ſui* adpellat *primitias*, ſuadente in primis Pollione Vadio, cuius epiſtola ad Palladium Soranum, ob hanc cauſſam, ſcripta exſtat in fine libri, in lucem ſe emiſiſſe teſtatur. Quod primus fuerit, qui apud Latinos, hoc argumentum tractauerit, ipſe gloriatur in *epiſtola* dedicatoria ad Ludouicum Odaxium, patauinum, libris *de rerum inuentoribus* praemiſſa, vbi *non inficior*, ait, — — *quin poſſit quiſpiam de hac re veluti de prouerbiis, quorum libellum proximo*

 anno

anno Guidoni *principi,* Vrbini *duci, inſcripſimus, copioſius tradere. Verum quicunque hoc vel illud poſthac ingredietur iter, qui nos primi ſtadium cucurrimus, is fortaſſe noſtra veſtigia ſequi non grauabitur.* Et in alia *epiſtola* ad Joannem Matthaeum fratrem, Londini Nonis Decembris 1512. ſcripta, quae eiusdem libri, editioni *baſileenſi* 1521. *in aedibus Joan. Frobenii* in fol. excuſae praefigitur, haec legimus verba: *placuit is,* (libellus *de prouerbiis*) *ſua praeſertim nouitate vsque adeo, delectauitque vsque adeo vt breui mox terque quaterque (ſicuti poeta ait) fuerit formis excuſus. Hac leui aura (fateor ingenue) euectus tum maius aggreſſus opus, de rerum inuentoribus negotium ſuſcepi, nauiterque minus menſibus nouem, confeci. Sic* POLYDORVS *ego primus apud* Latinos, *vtriusque rei argumentum attentaui, id quod in praefationibus vnius & alterius operis affatim docuimus.* In eadem editione *baſileenſi*, primo loco occurrit ipſe *Adagiorum* liber, quem, praeter alia, *epiſtola* POLYDORI VIRGILII, ad Ricardum Pacaeum, a Secretis Henrici IIX. Angliae Regis, data Londini ſub Idus Junias 1519. antecedit, in qua haec talia inueniuntur: *Abhinc annos alterum & viginti mihi a primo in mentem venit Adagia celebriora colligere. Is Commentariolus —— iuſſu* Guidonis *Ducis* vrbinatis, *cui ego illum dedicaueram —— omnes fere orbis partes peragrauit —— cum vſpiam rarus eſſe incoeperit, eſt ilico formis denuo excuſus, non ſine multis Librariorum incuria acceptis vulneribus. Atque ita* POLYDORVS *tuus apud* Latinos *primus huiusce rei argumentum attentauit* &c. Quae cum ita fuerant, vehementer ſuccenſebat Eraſmo, quod in *praefatione* ſui operis *de Adagiis* nullam illius prorſus fecerat mentionem. *At poſt aliquot annos,* pergit in *epiſtola* ad Ricard. Pacaeum, —— *ſucceſſorem habui noſtrum* Eraſmum: *id quod ob ſingularem hominis doctrinam pergratum fuit. Etſi ille ceu eiusmodi Commentarioli noſtri minime ſciens, vtrumque decus, ſcilicet inventae rei atque auctae ad ſe trahere eſt conatus, quem*

tamen

tamen vix potuit ignorare, ſi vnquam ſuum ipſius Adagiorum opus Argentorati *apud* Matthiam Schurerium *formulis excuſum vidit. Vidit autem procul dubio, cum illud poſtmodum bis terue adauxerit. Quippe in eius operis fronte* Mathias *atteſtatur, ſe paulo ante noſtra adagia in apertum protuliſſe. Ipſi etiam, cum aliquando apud nos pranderet, noſtri inſtituti aemulatorem appellauimus* &c.

Quae in vtramque partem inter POLYDORVM & Eraſmum, non ſine animorum contentione, agitata fuerunt, pluribus verbis expoſuit P. Baile in *Dictionaire* Tom. IIII. p. 2832. not. A. & 2834. not. L. Prima *prouerbiorum* editio prodierat *Venetiis* an. 1498. *impreſſ. per Magiſtr. Chriſtoph. de Penſis* in 4. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 673. Iſta editio, iam Eraſmi aetate rariſſima fuit, cum editionem ante annum 1500. impreſſam inuenire non potuiſſet, ideoque ſe primum omnium fuiſſe crediſiſſet, qui *Adagiorum opus* apud Latinos conſarcinaſſet. Vid. Eraſmi roterod. *Epiſtola* ad POLYDORVM VIRGILIVM L. XVII. Epiſt. III. fol. 748. L. XXVI. Ep. LXIII. fol. 1483. edit. *londinens.* Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 367 ſqq. Jean le Clerc *Bibliotheque choiſie* Tom. VI. p. 67. Poſterioribus temporibus, plures editiones auctiores & emendatiores in lucem exierunt. Noſtrae editionis aetatem, verba in fine conſpicua produnt: *Impreſſum* Venetiis *per* Joannem de Cereto de Tridino *alias* Tacuinum *M. D. VI.* (1506) *die quarto menſis Maii.* Charactere romano paullo craſſiore exſcripta, ſatis rara, & Michaeli Maittaire, aliisque incognita fuit.

CLVII.

CLVII.

POLYDORI VERGILII, *vrbinatis*, de Inuentoribus Rerum Libri Tres. M. ANTONII SABELLICI de artium Inuentoribus ad Baſſum carmen elegantiſſimum.

Ad Lectorem.

Grammatice, Orator, Poeta, Philoſophe, Medice, Juriſconſulte, Theologe quisquis demum es, POLYDORVM legito, vt primae tuae artis incunabula, ab ipſa (vt aiunt) ſtirpe agnoſcas. in 4. folior. *66.* ſi praemiſſa folior. *6.* excepta fuerint.

Haec editio ſatis rara, & niſi fallimur, omnium prima eſt, quae in Germania lucem vidit. Typographus illi coronidis loco adpoſuit: Argentoraci, *in officina* Matthiae Schürerii Heluetenſis. *Art. Doct. menſe Decembri. Anno M. D. VIIII.* (1509). *Regnante Caeſ.* Maximiliano *P. F. Aug.* Editio Michaeli Maittaire incognita fuiſſe videtur. Prima omnium eſt, que *Venetiis per Chriſtophorum de Penſis prid. Calend. Septembr.* 1499. in 4. prodiit. Illam excepit editio *veneta per Joannem de Cereto de Tridino, alias Tacuinum*, 1503. in 4. Vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 692. Tom. II. p. 162. Iſtae vero editiones omnes, *libros* tantummodo *tres priores* operis ob oculos ponunt, quod *quinque* aliis anno 1517. a POLYDORO auctum fuit. Errat igitur Gerard. Joann. Voſſius & Thomas-Pope Blount, quorum ille L. III. *de Hiſtoric. latin.* Cap. XII. p. 607. editionem *venetam* priorem, hic vero in *cenſura celebriorum auctorum* p. 640. edit. *geneuens.* 1694. in 4. noſtram editionem, *libros* complecti *octo* confirmauit. Conf. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2832. not. B. vbi Ludouicum Morerium, in eumdem incidiſſe errorem notauit. Quod vero Chriſtian. Schoett-

Schoettgenius in *continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XVI. p. 5. librorum quinque poſteriorum, nullam prorſus fecerit mentionem, eſt quod miramur. Editioni, quae ante oculos verſatur, praemittitur 1) Hieronym. Gebwiler *nobiliſſ.* argentinens. *Eccleſ. litterar. ludi Praefecti ad* Matthiam Schürerium *epiſtola* ſcripta d. VI. Nouembr. an. 1509. 2) POLYDORI VERGILII *ad* Ludouicum Odaxium, patauinum, *praefatio.* 3) *Tabula in* POLYDORI VERGILII *de Inuentor. rer. libr. III.* 4) Matthiae Schürerii *ad ſtudioſum Lectorem praefatio*, in qua B. Rhenani iuſſu, SABELLICI ad Hieronymum Baſſum, foroiulienſis prouinciae Quaeſtorem, *carmen de artium inuentoribus*, ſe adieciſſe memorat. Legitur hoc *carmen* in M. ANTONII COCCII SABELLICI *Operibus*, a Cael. Secundo Curione in quatuor Tomos digeſtis *Baſil.* 1560. in fol. Tom. IIII. col. 575 ſqq. Conf. quae de hoc *carmine* ſupra p. 1054 ſqq. dicta fuerunt. *Ex ſecunda recognitione*, noſtra editio prodiit *Argentorati in officina Matth. Schürerii Seleſtadenſis Art. Doct.* 1512. in 4. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 232. Cum multa in POLYDORI VERGILII libro occurrerent, quae Curiae romanae diſplicerent, in *indicem librorum prohibitor.* redactus fuit, & Antonio Poſſeuino teſte, in *Adparat. ſacr.* Tom. III. p. 98. liber tantummodo permittitur, a rom. eccleſia legendus, ſi eiusmodi fuerit, qualis iuſſu Gregorii XIII. Pont. Max. an. 1576. *Romae* expurgatus, & excuſus eſt. Aubertus Miraeus in *Auctar. de Scriptor. eccleſ.* p. 98. edit. Jo. Alb. Fabricii haec loca ſuſpecta, non a POLYDORO profecta, ſed libros POLYDORI ab haereticis corruptos eſſe exiſtimat. Conf. P. Baile *Dictionaire* l. cit. not. E.

POLYDORVS VERGILIVS, ſiue VIRGILIVS, vrbinas, humaniorum litterarum apud bononienſes Profeſſor, ab Alexandro VI. pontifice in Angliam miſſus fuerat, vt Quaeſtorem ibi ageret. Hoc autem

munere

munere dimiſſo, ab Henrico IIX. Angliae rege, Archidiaconus wellenſis conſtitutus fuit. Vitae, ingraveſcente aetate, in Anglia pertaeſus, in patriam ſe recepit, & Vrbini anno 1555. fato functus eſt. Cum *hiſtoria*, quam conſcripſit *libris XXVI. anglica*, parum gratiae obtinuit ab Anglis, qui in ſcriptis ſuis vehementer in illum inuecti ſunt; Humfredus in primis Lhuyd, vt alios iam taceamus, in *Fragmento Commentarioli* britannicae *deſcriptionis Col. Agrippin.* 1572. in 8. edito, illum *non ſolum nominis* britannici *gloriam obfuſcare, ſed etiam* Britannos *ipſos, mendaciſſimis calumniis infamare*, totis viribus conatum eſſe ſcribit. Conf. de POLYDORO VERGILIO Paull. Jouii *Elogia doctor. viror.* p. 279. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 583. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. III. p. 98. Gerard. Jo. Voſſius *de Hiſtor. latin.* L. III. Cap. XII. p. 607. Chriſtian. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XVI. p. 5 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* l. cit. Eiusd. *Lettre contenant quelques éclairciſſemens ſur* POLYDORE VIRGILE in *Memoires de* Trevoux *Janv.* 1702. p. 166 ſqq. edit. *Amſtel.* Varia virorum doctorum de operibus eius, iudicia collegit Thomas-Pope Blount in *Cenſura celebriorum auctorum* p. 638 ſqq.

CLIIX.

GEORGII EDERI *J. C. Caeſar. Friſingen.* Orationes ſex, in Celeberrimo Archigymnaſio Viennen: de rebus publicis, cum Academiae nomine coram Caeſarea Maieſtate, tum alias ex publicis concionibus, ad ipſam Academiam ab Authore, dum clariſſimis viris doctoream dignitatem conferret, recitatae, ac partim antea quoque, partim

tim nunc de nouo aeditae. *Anno M. D. LIX.* (1559) in 8. folior. 95.

Omnia GEORGII EDERI ſcripta raro hodie inveniuntur, inter quae, haec orationum, ſtilo haud ſatis puro, conſcriptarum collectio, non extremum occupat locum, quippe quae neque a Joſia Simlero, neque ab Antonio Poſſeuino, nec in *lexico eruditorum* memorata fuit. Ornat illam GEORGII EDERI imago, ligno inciſa, his circumſcriptis verbis: GEOR: EDER. J. V. D. CAES: MT: CONSIL: VNIVERSI: VIEN. 3. RECTOR. AETA. SVAE. 34. Super caput eius, haec poſita leguntur verba: *Non eſt volentis neque currentis ſed miſerentis Dei 1558.* Imagini vero hoc ſubſcriptum eſt epigramma:

Viuimus ingenio, ſunt caetera ſubdita morti
Fatali virtus funere ſola caret.
Ergo ſibi nomen poſt funera quisque relinquat,
Huius honos viuet, caetera mortis erunt.

Dicauit GEORGIVS EDERVS *orationum* ſuarum collectionem, *reuerendiſſ. & ampliſſ. Praeſuli D. D.* Antonio de Muglitio *Epiſcopo* vienneſi *digniſſimo, ac ordinis Crucigerorum cum ſtella rubea, per* Bohaemiam, Morauiam, Sileſiam & Poloniam *&c. Magiſtro ſupremo, de bonis litteris optime merito. D. & Maecenati ſuo obſeruandiſſimo.* Epiſtolae adpoſuit Vitus Jacobaeus Poeta laureatus *Elegiam* ad Antonium de Muglitio. *Orationum* argumenta haec ſunt.

I. *Triumphus* D. Ferdinando I. Rom. *Imperat. inuictiſſimo P. P. auguſtiſſimo Archigymnaſii* viennenſis *nomine pro felicibus Imperii auſpiciis ab auctore in ſecundo Rectoratu ſuo viua voce renunciatus*, Viennae Auſtriae *in Curia imperiali XVII. April. Anno M. D. LVIII.* Adſcripſit huic *panegyrico* Paullus Fabricius D. Caeſar. M. Mathematicus, ad GEORG. EDERVM *epigramma*, quatuor diſtichorum. In fine

fine *panegyrici* reperitur *precatio, a Rectore cum tota academia flexis genibus procumbente, recitata.*

II. *Luctus archigymnaſii* viennenſis, *pro funere* D. Caroli.V. Rom. *Imperatoris auguſtiſſ. P. P. feliciſſ. publice exhibitus, ab Auctore tertium Rectore* viennenſ. *in aedibus* D. Stephani *III. Janu. Ann. M. D. LIX.* Adiecit *orationi* Lect. Joh. Codicius *Epigramma* ad GEORG. EDERVM diſtichor. vndecim.

III. *Oratio funebris in Obitum illuſtris & generoſi viri* D. Nicolai Comitis a Salm & Neuburgae ad Oenum *caeſarei Conſiliarii & Capitanei per* Hungariam *ſupremi, habita ab Auctore, adhuc Artium magiſtro,* Viennae *in aedibus* D. Dorotheae *VII. Januarii Anno M. D. LI.* Addidit Elias Coruinus Poeta laureatus, in illuſtriſſimam familiam, Comitum a Salmis *Epigramma* decem diſtichorum.

IIII. *Politicum ordinem etiam in eccleſia retinendum eſſe, & quid ad eam rem conſerat Jurisprudentia: habita* Vienn. *in aedibus* D. Stephani *dum clariſſ. viro* D. Marco Faſchang. *Doctoream dignitatem in V. J. conferret I. Octobris Anno M. D. LV.* Sermonem *epigrammate* ſeptem diſtichorum Vitus Jacobaeus poeta laureatus, ornauit.

V. *Jus non opinione inductum ſed natura conſtitutum eſſe, habita* Vien. *in aedibus* D. Stephani *XVII. Septemb. Anno M. D. LVII. dum clariſſ. Viro* D. Petro a Rotis *doctoream dignitatem in vtroque iure conferret.* Decem diſtichorum *epigrammate*, in hanc orationem luſit Chriſtophor. Thannerus biſchofwerdenſis.

VI. *De Maieſtate legum & ordinum ſiue graduum dignitate & vſu, qua excellentiſſ. viro* D. Laurentio Leemanno *grecarum litterarum Profeſſori doctorea dignitas in V. J. ab auctore in tertio rectoratu ſuo collata fuit. XVIIII. Januar. Anno M. D. LIX.* Dionyſius Puclerus, orationi praemiſit *carmen elegiacum* ſeptem diſtichorum. *Excuſa* haec *orationum col-*

collectio, in fine dicitur Viennae Auſtriae a Raphael Hoffhalter. *Anno M. D. LIX.*

Res ad GEORGIVM EDERVM pertinentes omnium optime expoſuit Joan. Chriſtophor. Colerus in *Nachricht von* GEORGII EDERI *Leben vnd Schriften*, in *nützlichen Anmerkungen über allerhand Materien aus der Theologie, Kirchen-vnd Gelehrten-Hiſtorie* III. Samlung Num. X. p. 479. Conf. IIII. Saml. num. XV. p. 609 ſqq. vbi ad hanc commentationem C. F. Gude ſcripſit eine *kleine Nachleſe*. Alios Scriptores nominauimus in *Analectis litterar. de libris rarior.* p. 301 ſqq.

CLVIIII.

ERYCII PVTEANI de Cometa anni cIɔ Iɔc. XVIII. Nouo mundi ſpectaculo, Libri duo Paradoxologia. *Louanii apud Bernardinum Maſium* ∞. *Iɔc. XIX.* (1619) in 12. pp. 168. ſi *omiſſa locis ſuis inſerenda* folior. 4. exceperis.

Libellum haud ita facile obuium ſereniſſ. & potentiſſ. Principibus, Alberto, & Iſabellae Clarae Eugeniae, Auſtriacis, Burgundicis, Belgicis dicauit ERYC. PVTEANVS bamelrodius. Initio libelli *epigramma* inuenitur, quod Philippus Albertus Velaſcus, Marchionis Beluederii filius, E. PVTEANO, Profeſſori, Hiſtoriographo, & Conſiliario ſereniſſ. Principum inſcripſit.

Monſtroſa fatale Coma dum territat aſtrum,
Intrepidus ſpectas: hoc PVTEANE, *nouum eſt.*
Imo doces ſola metui nouitate Cometam
Crede mihi: magis eſt hoc, PVTEANE, *nouum.*

Ita autem argumentum ſuum, in paruo quidem ſed bonae frugis pleno libello, tractat PVTEANVS, vt

duas libelli partes conſtituat, & primo loco, in Cometae naturam inquirat, expoſitisque veterum diuerſis ſententiis, cometen, in caelo ſtellam non ardentem, ſed tantummodo eſſe lucentem demonſtret; tum vero, in reliqua libelli parte, eos vanitatis arguat, qui Cometen bellum, peſtilentiam, famem, regum mortem, regnorum euerſionem, & aduerſa fata artibus, ſcientiis, ingeniisque portendere, cum vulgo exiſtimant. Quid? quod auctor tandem Cometen, a nonnullis olim fauſtum, & propitium habitum, oſtendit, & inde ad orbis terrarum Principes, qui, in Europa, tunc rerum potiebantur, felicitatis praeſagium refert. Tractationi ſuae PVTEANVS p. 150. haec Philoſtrati Ep. XXVI. adiecit verba: *Τιμῶσι δὲ σοφοὶ καὶ τῶν ἀστέρων τοὺς Κομήτας.* Pagina 151 ſqq. auctor *corollarium* exhibet, quod a Juſto & Fauſto PVTEANIS, ERYCII filiis, *iuſſu patris, a morbo, nondum ſatis validi*, adpoſitum & his verbis conceptum fuit. — *Conſtituerat pater, non pauca huic argumento adiungere; ſed in re noua, modum ſeruare maluit; morem etiam morbo, & poſt morbum languori gerere. Caeli tamen naturam σὺν Θεῷ, vberius aliquando explicaturus, quaeſtiunculam in praeſenti proponit: an, qui apud* Homerum *Lib. XI. Iliad.* (v 62).

— *ἐκ νεφέων ἀναφαίνεται οὔλιος ἀστήρ?*

ad Cometen referri debeat? hunc nobiscum expende, quicunque curioſus es. Qua ratione F. G. Freitag pater meus, Scholae prouincialis portenſis Rector, ad hanc quaeſtionem reſponderit, vid. in eius *Programmate, quo expendit, num Cometae mentio ab* Homero *facta fuerit, Numburgi* anno 1744. in fol. edito. Pagina 153 ſqq. adtulit PVTEANVS *philoſophorum aliquot veterum opiniones de Cometa.* Iis ſubiunguntur p. 155 ſqq. P. Caſtellani, Nic. Vernulaei, Fr. Melchior. Daelhemii, Eremitae auguſtiniani & Michael. Fortii, in PVTEANI *de Cometa* librum, *epigrammata.* Pagina tandem 136. exſtat Joannis Stormii *de Cometa*

ta carmen reciprocum, naturam prodigii, & effectum contrario ſenſu explicans, cuius ratio hiſce verbis exponitur: *Sidus eſſe prodigium, mirari homines deſinant: Carmen eſt, ſed de Sidere conſcriptum. Clariſſ.* Jo. Stormius, *Medicinae & Matheſeos Myſta* (mechlinienſis, natus anno 1559, & ſenio confectus, mortuus, in Academia louanienſi, Medicinae Doctor, & Matheſeos Profeſſor, circa annum 1646. vid. Franc. Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. II. p. 738.) *vir & morum probitate, & ingenii, variaeque doctrinae laude excellens, tam proprium* Apollinis *genium habuit, vt, quid ſit Cometa, & quid portendat, mero oraculo complexus ſit. Natura quidem breui & reciproco epigrammate abſoluitur: Vaticinium autem XVIII. diſtichis decurrit, recta & porrecta illa ſerie metum incutiens, inuerſa tollens. Diſponuntur fata; ſed per eadem verborum veſtigia gradum referas, proculcantur ac pereunt.*

Opinio loquitur.

Flagrat Barba ea, non Solis ſit lumine: fumi
Copia ſic ardet, non ibi ſtella mera eſt.

Ratio reſpondet.

Eſt mera Stella ibi, non ardet ſic copia fumi,
Lumine ſit Solis, non ea barba flagrat.

Opinio vaticinatur.

Interitum id ſidus radians, haud nunciat ortum
Principis: ito retro, non bona vaticinor.
Occiduis nocet haec lux, nec blanditur Eöis,
Infeſtat Boreos, non ea amica Noto eſt.
Teutonibus *mala, nec* Belgis *fert proſpera,* Iberis
Aſpera, non populis fauet haec Auſoniae,
Flagro percutienda eſt, nec tuta India *abibit,*
Turbat, non recreat fax noua Sauromatas.
Hercyniam *opprimet armatis, neque culta colonis*
Arua dabit; perdet, nec fata perficiet.
Quadrat ſtella male, haec Batauis; *haud vniet ipſos,*

 Puniet

Puniet bos vndis: haud locus obſtet huic.
Iis turbat mare, nec toto ſinit in orbe carinas
Ire: negat reditum, nec freta pandit iis.
Agros perdet ibi, non tuto erit aequore inundans:
Submerget Batauos: *non mare placat iis.*
Eſt fera vbique ea, non lampas ſatis aequa: ſepulchro
Orta datur ſoboles hinc neque viua patri.
Deeſt ipſa auxilio, haud infantem promouet: ortum
Impedit, haud foetus exitui apta praeeſt.
Patrat monſtra, neque eſt inceptis vtilis: obſtat
Fructibus: haud teneris aſſiduo ipſa praeeſt.
Interim & prius, haud nuptas dabit eſſe puellas;
Ire facit ſteriles, non cito fructiferas.
Lethiferas modo fert peſtes, nec pharmaca gignit
Commoda: dat calidas, haud ſine morte febres.
Replet caede loca, haud tectis haec abſtinet: ignem
Iniicit accenſum, non cauet ipſa ſacris.
Exitium parit, haud regnis haec proderit; vrbes
Dirûet excelſas, non puto reſtituet.
Nobilibus mala, nec populo hinc optanda propinat:
Stella dat haec inopem fruge, nec implet agrum.
Euacuat ſtabula, haud multis replet aucta iuuencis:
Eſſe facit miſeros, haud fauet agricolis.
Eſt mala Barba ea; non ſuperum hinç abit ira: *Cometes*
Arma parat nobis, non bona ſignificat.

Qua ratione huic vaticinio, *Ratio*, carmine reſponderit inuerſo, ex duobus diſtichis lectores intelligere poterunt prioribus:

Significat bona, non nobis parat arma Cometes:
Ira abit hinc ſuperum; non ea Barba mala eſt.
Agricolis fauet, haud miſeros facit eſſe: iuuencis
Aucta replet multis, haud ſtabula euacuat &c.

In fine carminis, id quod, in academia louanienſi, illis temporibus, factum eſſe, forte miraberis, *cenſura* Guilielmi Fabricii, apoſtolici, & archiducalis librorum cen-

cenſoris, adſcripta legitur, in qua is *paradoxologiam, de cometa*, eleganter & erudite conſcriptam, vtiliter prelo committi poſſe cenſet, *quod & inueterata quaedam neruoſe redarguat, atque ad plenioris, de eo, veritatis indaginem & plurimum conferat, & occaſionem ſubminiſtret.* Libello finem imponunt *omiſſa ſuis locis inſerenda.* Illum eodem anno 1619. *Coloniae apud Butgen.* recuſum eſſe teſtatur Franc. Foppens in *Bibliothec.* belgic. Tom. I. p. 726.

ERYCIVS PVTEANVS, Venloae, quae Gelriae ſuperioris oppidum eſt, anno 1574. natus, patre Joanne, viro conſulari, ſtirpis bamelrodiae. In iuuentute, teſte Franciſco Foppens l. cit. p. 265. nihil niſi Martem ſpirabat, neque alia fere crepundia, quam arma tractabat, ſaepiusque inter milites, quam pueros verſabatur. Litterarum ſtudiis in academia dordracena, colonienſi & louanienſi abſolutis, in Italiam conceſſit, & primum Mediolani, anno 1601. cum aetatis annum ageret XXV. Eloquentiae Profeſſor, regisque Hiſpaniae Hiſtoriographus conſtitutus, Romaeque in Ciuium, patriciorumque numerum coöptatus, & Mediolani iuris vtriusque Doctor creatus, deinde autem, ab Alberto, Auſtriae Archiduce, Brabantiaeque Ordinibus, in Belgium euocatus, & in louanienſi academia, in Juſti Lipſii locum ſuffectus, & titulo Conſiliarii & Hiſtoriographi, & arcis louanienſis Praefecti ornatus fuit. Diem obiit ſupremum anno 1646. aetatis anno LXXI. In templo Colleg. S. Petri, & quidem in Sacello S. Carolo Borromaeo conſecrato, & haud ita pridem exſtructo, omnium primus ſepultus, & quod ſibi ipſe fecit, epitaphio ornatus fuit:

ΣΠΟΥΔΑΙΩΣ ΖΗΝ ΑΡΙΣΤΟΝ
Vixiſſe ne me neſcias, adhuc loquor.
PVTEANVS *ego ſum; mentis ardor quem bonae*
Euexit, ore publice vtilem, & ſtylo.
Quid plura? tu quod es; fui. Te cogita.

 An

Annon vbique cura, crux, moleſtia?
Ceu naŭiges, vel Scylla *vel* Charybdis *eſt.*
Poſt fata portus, vita morte naſcitur.
Mori neceſſum eſt; non neceſſum eſt emori.
Vixiſſe pulchre, in rebus eſt aeternitas.
Mortuum audis,
Vt ego Te viuum
Bene precare mortuo.

Vid. de illo Nicolai Vernulaei *Oratio in funere* illius, *Louanii typis Jo. Vryenborch* 1646. in 4. *Vita* illius Auctore Xyſto Antonio Milſero, quam *epiſtolarum Adparatui poſthumo, in Centurias VII. diſtributo, Louanii typis Andr. Bouuetii* 1662. II. Tom. in 8. edito, praemiſit. Paull. Freheri *Theatrum virorum eruditione claror.* p. 1538 ſqq. Girolamo Ghilini *Teatro d'huomini letterati* Tom. II. p. 72. Lorenzo Craſſo *Elogi d'huomini letterati* Tom. I. p. 323. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 236. Tom. II. P. II. p. 242. qui illum cum Nicerono Tom. XVII. p. 299 ſqq. *un babillard & un grand faiſeur des petits livres* adpellat. Conf. Fr. Foppens l. cit. p. 264 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2396 ſqq. Joan. Imperialis *Muſeum hiſtoricum* p. 213 ſqq. edit. Jo. Alb. Fabricii.

CLX.

CLX.

Preceptorium NICOLAI DE LIRA *ordinis ſeraphici Franciſci.* ſiue expoſitio tripharia breuis & vtilis in decalogum legis diuine. De decimis dandis. Interrogationes faciende infirmo morienti. De articulis fidei. De ſeptem peccatis mortalibus. De triplici modo peccandi in Deum. De operibus miſericordie. Compendium de vita antichriſti. De fine mundi & de extremo iudicio. De anime hominis immortalitate. Libellus perutilis. in 8. form. minimae folior. 89.

Valentinus Erneſtus Loeſcherus in *Stromateo Viteb.* 1724. in 4. Sect. XI. p. 284. libros, ſeculo XV. octernionum forma editos, reliquis rariores eſſe ſcripſit. Inter illos ideo & hic, quem recenſemus, ſibi vindicat locum, qui praeter ea, id ſingulare & praecipuum habet, quod ex officina typographica prodierit, cuius hucvſque a nullo ſcriptore, mentionem factam eſſe novimus. Hiſce ſane verſiculis, in fine voluminis, typographus nomen ſuum expreſſit.

Codex NICOLAI *viri* lyrenſis *honeſti.*
Cumque perutilibus aliis tractatibus vllis
Acceptat finem per virum nomine Landen
Colonie *ciuem deus hunc tueare* Joannem
Anno milleno quater & C. ſeptuageno
Septimo (1477). *In eterno ſit tibi laus domine.*

Libellus typorum characteribus gothicis, ſatis luculentis, & nitidis exſcriptus, litteras ſic dictas florentes rarius exhibet. In ſecunda tituli pagina

Anthonii Liberi Suſatenſis *in laudem inclite* Colonorum *vrbis Epigramma feliciter incipit.*

O felix vrbs ante alias Colonia *ſalue. &*
Pauperis ingenii munera ſume libens.
Salue o metropolis ſuperis cara inclito (inclyta) *ſalue*

Tellus aucta bonis nobilibusque viris.
Tu mihi ſola places. namque es paradiſus abundans
Moribus egregiis artibus atque ſacris.
It tua terrarum celebris iam fama per vrbem (orbem)
Atque tuas laudes concinit omnis homo.
Vrbibus es reliquis multo felicior in te
Nam requiem reges tres orientis habent.
O veneranda nimis vrbs. o ſanctiſſima quam tot
Enſibus exhauſta corpora ſancta colunt.
Res miranda. dei tecum eſt clementia: nanque
Munera que totus non habet vrbis (orbis) *habes*
Conſiliis Romam *vincis*, *ſapientia* athenas
Pariſius *ſtudiis*. *&* Venetos *opibus*
Singula quid referam ſuperas aſiatica *regna*
Europe. *atque tibi &* Affrica *magna fauet.*
Ergo ego carminibus laudans caſtra opida & vrbes
Non potero laudis immemor eſſe tue.

Niſi omnia nos fallunt, diſtichon poſterius prodit, alias vrbes, ab eodem poeta, carmine fuiſſe celebratas, de quo, apud omnes, quos euoluimus, ſcriptores, altum eſt ſilentium.

Praeceptorium, *ſiue expoſitio in decalogum*, quae heic, vt & in aliis editionibus, NICOLAI DE LYRA nomen in fronte gerit, ab HENRICO DE VRIMARIA ſiue FRIMARIA, a quibusdam compoſita dicitur, teſte Joanne Trithemio *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DLXXXVIIII. p. 141. Joſ. Simlero in *Bibliotheca* p. 282. Auberto Miraeo in *Auctario Hiſtor. eccleſ.* Cap. CCCCXXXIII. p. 80. Antonio Poſſeuino in *Adparatu ſacro* Tom. II. p. 22. Henrico Wharton in *Adpendice ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar: Scriptor eccleſ.* p. 36. Caſimir. Oudino in *Commentar. de Scriptorib. & ſcriptis eccleſiaſt.* Tom. III. col. 912. aliisque pluribus. Multi ſane codices mſs. in variis Angliae bibliothecis, quas nominat Caſimir. Oudinus l. cit. nec non codex bibliothecae quedlinburgenſis, & vti Joachim. Fellerus auctor eſt, in *Catalogo mſ. Cod.*

Codd. bibliothecae paullinae lipſienſis, *Lipſ.* 1686. in 12. edito, codex etiam bibliothecae paullinae lipſienſis, HENRICI DE VRIMARIA nomine inſigniti ſunt. In omnibus fere *opuſculorum* Thomae Aquinatis editionibus, hoc *Praeceptorium* ſub Thomae Aquinatis nomine, locum inuenire adfirmat Caſimir. Oudinus l. cit. col. 913. qui praeterea teſtatur, in Anglia nonnullos reperiri Codices mſſ. in quibus Alexandro Haleſio idem opuſculum tribuatur.

De NICOLAO lyrano vid. quae ſupra diximus, p. 736 ſqq.

HENRICVS DE FRIMARIA, ſiue a patria, pago prope Gotham in Thuringia ſito, ſiue a ſtirpe nobili dominorum frimarienſium, cognomen accepit. Illum enim e gente nobiliſſima thuringica oriundum fuiſſe teſtatur M. Paullus Jouius ſiue Goetze ſcholae ebelebienſis in Thuringia Rector, in *Chronico* ſchwarzburgico, illuſtriſſimorum Comitum ſchwarzburgicorum iuſſu conſcripto, quod manu exaratum in Archiuo arnſtadienſi adſeruatur. Nam retulit ille L. V. Cap. III. p. 495 ſqq. de Günthero XVI. Comite ſchwarzburgico & Domino blanckenbergenſi, quod poſt annum 1293. Ordini Praedicatorum fuerit adſcriptus, magnamque amicitiam cum HENRICO frimarienſi coluerit. Ipſa illius verba, quae talia ſunt: *Er hat ſich ſehr gehalten zu dem gelehrten Mann, einen* thüringiſchen von Adel, *Hrn.* HEINRICHEN VON FRIMAR, Auguſtiner *Mönch, vnd der heil. Schrift Meiſtern, wie ſie dazumahl genennet wurden, ſo etliche Bücher in heiliger Schrift geſchrieben, die noch in alten Bibliothequen vorhanden, war anno 1339. Graff* Bertholds *des erſtgefürſteten Grafen zu* Henneberg *Beichtvater.* (Conf. Cyriac. Spangenbergii hennebergiſche *Chronic Strasburg* 1599. in fol. L. III. Cap. VI. p. 135.) *Sonſten werden noch zweyer gelehrter von Adel dieſer Lands Art vm dieſe Zeit gedacht, nemlich Herrn* Volradts von Herbſzleben *oder* Hewerſzleben, *vnd Herrn*

Hugen von Holtzhauſen, *ſo auch geiſtlichen Standes, vnd gern vm dieſen Herrn* HEINRICHEN *von* FRIMAR *geweſen, wie denn Anno 1292. in einem Cloſterbriefſ Ihrer zugleich erwehnet wird, darinnen ſie alle dreye* Eccleſiarum Rectores *genennet werden* &c. excerpſit Wilhelm. Erneſtus Tenzelius in *Supplemento Hiſtoriae* gothanae *tertio*, *Jenae* 1716. in 4. & quidem in *Spicilegio Clarorum litteris* gothanorum *vsque ad Seculum XVII.* inter quos HENRICVS DE FRIMARIA primum obtinet locum, p. 53 ſqq. Nomen illius, inter Eremitas auguſtiniani ordinis Seculo XIIII. non incelebre fuit. Doctor Theologiae pariſienſis, Prouincialis Saxoniae, & Rector ſtudiorum, Ordinis ſui, in vrbe pragenſi fuiſſe, & diem obiiſſe ſupremum circa annum 1340. dicitur. Conf. de illo, & ſcriptis eius, praeter ſcriptores iam citatos, Philippi Elſſii *Encomiaſticon* auguſtinianum p. 276. Joannis Halleruord *Bibliotheca curioſa* p. 126. qui illum, alias HENRICVM de Alemannia dictum fuiſſe ſcribit, Joannis Alberti Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. IIX. p. 686 ſqq. Data, quod aiunt opera, vitam illius deſcripſit Cornelius Dielmannus, quam, eius libro *de diſcretione ſpirituum, ſeu de quadruplici inſtinctu, diuino, angelico, diabolico, naturali, Antuerpiae* 1652. in 8. edito praemiſit.

Quis opuſculorum, quae *Praeceptorii*, in hac editione conſtituunt adpendicem, fuerit auctor, ignoramus.

I. *De decimis dandis*, nondum pagellam implet. Tres autem potiſſimum ob cauſſas, decimas dandas eſſe perhibet auctor 1) *quod iſtud a domino ſtatuitur & praecipitur.* 2) *vt homo deo placeat, & vt omnes penurie vini & frumenti, & ceterorum remoueantur.* 3) *ne homo ad decimam partem angelorum, que cecidit in infernum deducatur. Vnde* Auguſtinus. *Redde decimas, alioquin deduceris ad decimam partem ſcilicet angelorum que cecidit in infernum. Decima eſt*

eſt cenſus quaſi, quem debemus pro hereditate eterna. Qui non reddit cenſum, perdit agrum, id eſt paradiſum.

II. *Compendium de vita Antichriſti.* Circa *ſtatum* & *perſequutionem Antichriſti*, quinque notanda eſſe, ſcribit auctor anonymus, *ortum, progreſſum, cultum, conflictum, obitum.* Circa *Ortum* quatuor notantur a) *de qua progenie naſcetur*, de tribu Dan. b) *quomodo naſcetur;* de fornicatrice non de virgine, c) *quomodo concipietur in vtero;* operatione diabolica; d) *vbi naſcetur;* in Babylone. II. De *progreſſu* Antichriſti obſeruari debent quatuor a) *vbi nutrietur;* in ciuitatibus Corozaim & Bethſaida. b) *a quibus nutrietur*; a ſpiritibus malignis, qui propter incantationes continue ei famulabuntur & aſſiſtent concomites indiuiſi. c) *a quibus recipietur;* a Judaeis. d) *in qua aetate incipientur haec omnia;* in iuuentute. III. Circa *cultum* quatuor notauit anonymus auctor, propter quae adtrahet Antichriſtus ad ſe diuerſos cultus. a) *vt adtrahat ad ſe Judaeos*, dicet ſe Meſſiam promiſſum in lege, verum deum & verum hominem & reaedificabit templum Salomonis. b) *vt gentiles adtrahat idololatras*, faciet ſimulachrum & ſtatuam per incantationem, & in eam mittet ſpiritum malignum, ad dandum reſponſa, & vocabit eam Deum Maon. c) *vt ad ſe Chriſtianos pertrahat*, dicet ſe Chriſtum veniſſe ad iudicium ſicut promiſſum eſt in euangelio, & oſtendet ſe mortuum, & tertia die reſurget. *Vt omnem denique* d) *hominem magnum & paruum ad ſe adtrahat*, ponet, vt auctor ait, caracterem in fronte, & manu dextra vniuscuiusque, vt diſtinguantur ab alienis, & nemo poterit emere vel vendere, niſi habuerit ſignum ſuum. IIII. Circa *conflictum*, auctor ineptus notandum eſſe ait quod *pugnabit* Antichriſtus contra duo hominum genera, *contra nobiles & ignobiles, ſeu maiores & minores.* Maiores diſtinguit in tres gradus,

gradus, in *Clericos, milites, & mercatores. Clericos & litteratos* expugnabit & in ſuas pertrahet partes, *per rationes naturales*, cum valde is inſtructus in profanorum ſcripturis erit. *Milites* expugnabit *per diſtributionem terrarum & dignitatum*, *mercatores per argentum & aurum*. Populum minorem diſtinguet tripliciter, ſcilicet in *ſimplices*, quos adtrahet *per falſos prophetas*, in *timidos* quos adtrahet *per tyrannos*, in *perfectos & poenitentes*, quos *per falſa miracula* adtrahet. V. Circa *obitum* Antichriſti denuo quatuor notare iubet a) *tempus obitus*, id erit poſtquam praedicauerit tribus annis cum dimidio. b) *perſona interficiens*, ipſe erit Chriſtus. c) *locus in quo interficietur*, is erit locus, in quo Chriſtus adſcendit in caelum, ſcilicet mons Oliueti. d) *modus quo occidetur*, quem *triplicem* eſſe ait 1) *ſubito interficietur*, 2) *abſque manu hominis* & tandem 3) *publice*, *& cunctis videntibus*. Ipſum autem Antichriſti *aduentum*, in fine opuſculi, *quatuor praecedere* ſcribit 1) Romani *imperii diſceſſionem & diuiſionem in X. regna*. 2) *inobedientiam eccleſiarum, ab eccleſia* romana. 3) *generalem concitationem proeliorum*, & 4) Henochi & Eliae *praedicationem*. Haec omnia auctor nugiuendus dictis S. S. & nonnullis patrum eccleſiaſticorum teſtimoniis probare, & confirmare ſuſtinuit.

III. in Adpendice occupant locum, *interrogationes faciendae infirmo morienti.*

IIII. reperitur *rubrica de articulis fidei*; Symbolum eſt apoſtolicum, in duodecim particulas diuiſum, quarum ſingulae ſingulis tribuuntur apoſtolis.

V. *Rubrica de ſeptem peccatis mortalibus*, quae ſunt ſuperbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, luxuria.

VI. *Rubrica de triplici modo peccandi in Deum*, nimirum in Deum patrem *per fragilitatem* ſiue *impotentiam*, in Deum filium *per ignorantiam*, in Spiritum ſanctum *per malitiam*.

VII. *Ru-*

VII. *Rubrica de operibus miſericordiae,* quae *ſeptem* eſſe dicuntur, *quibus ſubuenimus proximo in corpore* 1) *paſcere famentem,* 2) *potare ſitientem,* 3) *veſtire nudos,* 4) *miniſtrare infirmis.* 5) *viſitare incarceratos.* 6) *ſuſcipere peregrinos.* 7) *ſepelire mortuos.*

IIX. *Rubrica de fine mundi, & de extremo iudicio.*

Libellus, qui in titulo promittitur, *de animae hominis immortalitate,* in exemplari, quo vtimur, quamuis integrum illud eſſe videtur, non inuenitur.

CLXI.

JOANNIS SELDENI Mare Clauſum ſeu de Dominio Maris Libri Duo. Primo Mare, ex Jure Naturae ſeu Gentium, omnium hominum non eſſe commune, ſed Dominii priuati ſeu Proprietatis capax, pariter ac Tellurem, eſſe demonſtratur. Secundo, Sereniſſimum Magnae Britanniae Regem Maris circumflui, vt indiuiduae atque perpetuae Imperii Britannici appendicis, Dominum eſſe aſſeritur.

—— Pontus quoque ſeruiet Illi.

Londini, Excudebat Will. Stanesbeius, pro Richardo Meighen. MDCXXXV. (1635). in 4. form. max. pp. 304. ſi praemiſſa & addenda non numeraueris.

JOANNIS SELDENI libri omnes, qui in Anglia typis exſcripti fuerunt, raro in his terris inueniuntur, inter quos, haec prima librorum *de mari clauſo,* editio, praecipue nominari poterit. Ipſi enim Nicerono incognita fuit, qui librum, in *Memoires* Tom. V. p. 26. & 35. iuſſu Jacobi I. & Caroli I. anno 1636. in 8. prima

prima vice editum eſſe ſcribit, quod παρέργως poſtea in verſionem teutonicam Niceroni Tom. V. p. 176. & p. 185. transſcriptum fuit. Impugnauit praeſertim JOANNES SELDENVS, Hugonis Grotii ſententiam, qui iam in *mari libero, ſeu de Jure quod* Batavis *competit ad* indica *commercia*, *Lugdun*, *Bat. apud Elzeuir*. 1609. in 8. demonſtrare ſtuduerat, Anglis nullum ius, ſeu dominium excluſiuum, in mare competere. Strinxerat contra SELDENVM, praeter alios, calamum Theodorus Graswinkel in libro quem titulo *vindiciarum maris liberi, Hag. Comit.* 1652. in 4. emiſerat, in quo ea etiam confutare adgreſſus fuerat, quae Petrus Baptiſta Burgus duobus libris, *de dominio reipublicae* genuenſis *in mari* liguſtico, *Rom.* 1641. in 4. editis, protulerat. Id aegre ferens JOANNES SELDENVS, in lucem prodire iuſſit *Vindicias ſecundum integritatem exiſtimationis ſuae, per conuicium, de ſcriptione maris clauſi, petulantiſſimum & mendaciſſimum inſolentius laeſae, in vindiciis maris liberi, aduerſus* Petrum Baptiſtam Burgum, liguſtici *maritimi dominii adſertorem*, Hagae Comitum *iam nunc emiſſis, Londini* 1653. in 4. Jam ante JOANNEM SELDENVM, idem fere argumentum pertractauerat Guilielm. Weelwood, Jureconſultus Anglus, librumque *de dominio maris, iuribusque praecipue ad dominium ſpectantibus*, *Hag. Comit.* 1623. in 4. euulgauerat, quem poſtea impugnauit iam nominatus Theodorus Graswinkel, in *maris liberi vindiciis contra* Guil. Veluodum, *Hag.* 1653. in 4. JOANNIS SELDENI liber poſtea ſaepius editus fuit. Eminet editio in Belgio exſcripta in 12. quamuis titulus Londinum prae ſe fert, *acceſſionibus* nonnullis *aucta*, quae Marc. Zuerium Boxhornium habent auctorem, quae a Rege Angliae prohibita fuit. In fine noſtrae editionis, exſtant *interſerenda* nonnulla *locis deſignatis*, *in libro omiſſa*, quae 6 folia complent. Dolendum eſt editionem nitidam, multis typothetarum mendis eſſe deformatam. Conf. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 337 ſqq.

Capite

Capite XXV. Libri II. p. 260 ſqq. quod heic ὡς ἐν παρόδῳ memorare licebit, JOANNES SELDENVS non contemnendam dedit numorum anglicorum, quos *roſas nobiles*, 3. *nobiles roſatos* adpellant, deſcriptionem, in quibus etiam deſcribendis Vir S. R. Siegmund. Jacob. Baumgarten egregiam collocauit operam in *wöchentlichen* halliſchen *Anzeigen* anni 1750. num. 8-11. In JOANNIS SELDENI l. cit. figura eiusmodi numi *aurei*, ligno inciſa occurrit.

CLXII.

JOANNIS SELDENI de Jure naturali & gentium iuxta Diſciplinam Ebraeorum Libri ſeptem.

——————— Loca nullius ante
Trita ſolo. Juuat integros accedere fontes
Atque haurire ———————

Londini excudebat Richardus Biſhopius 1640. in fol. pp. 847. ſi praefationem & capitum elenchum exceperis.

Hanc editionem in officinis librariis, ita inaruiſſe, vt aegre adpareat, ſcribit Jacobus Frideric. Reimmannus in *Catalog. Bibliothec. theologic. ſyſtematic. critic.* Tom. I. p. 873. vbi etiam ſuccincta exhibetur recenſio. Conf. *Bibliotheca* ſtruuiana *philoſophica* a Ludouic. Martino Kahlio edita Tom. II. Cap. III. §. V. p. 335 ſqq. & ſcriptores ibidem citat.

Vitam JOANNIS SELDENI, ſaluintonenſis Angli, anno 1584. nati, & 1654. aetatis anno LXX. mortui, data, quod aiunt, opera deſcripſit Dauid. Wilkins, & praemiſit, JOANNIS SELDENI *Operibus omnibus, tam editis quam ineditis, in III. Voluminibus,*

quae

quae collegit & recenſuit, praefationes & indices adiecit. Londini typis Guil. Bower &c. 1726. in fol. Conf. Niceron *Memoires* l. cit.

CLXIII.

MATHEOLI *Peruſini Philoſophi & Medici clariſſimi* Tractatulus de Preceptis artificialibus & regulis medicinalibus ad augendam memoriam admodum vtilibus.

Hexatoſtichon Andree Boner Landauienſis ad Lectorem.

Immemor heu nimis eſt hominum mens: vsque caduci
Corporis & ceca mole grauata iacet.
Vis cadit ingenii: docilis polyhymnia languet
Ni ferat auxilium caſta Minerua ſuum.
Ergo age nunc tenebras dum riſerit apta iuventus
Diſcutias animi dogmata culta petens.

in 4. folior. 6.

MATHEOLVS, ſiue MATTHIOLVS DE MATTHIOLIS, it. MATTIOLVS DE MATTIOLIS, peruſinus, philoſophiae & medicinae in patria, & bononienſi academia Profeſſor, medio ſeculi XV. tempore, fuit celeberrimus, qui aſtronomiam, poeſin, ceteraſque liberales artes, & theologiam ipſam, ingenio ſuo adeo illuſtrauit, vt *Medicorum monarcha*, *artiumque liberalium Princeps* communi quaſi conſenſu adpellaretur. Inſigni illum in primis elogio ornauit Hartmannus Schedelius *chronici*, quod *Norimbergae* anno 1493. in fol. form. maior. prodiit compilator, qui

qui ſcholas eius frequentauerat, cum in *chronic.* fol. 252. maxima in eo fuiſſe omnia ſcriberet, ſiue artis peritiam, ſiue orationis elegantiam commoditatemque ſpectaueris. Septuagenarius Patauii mortuus, anno 1480. quidem dicitur, ab Auguſtino Oldoino in *Athenaeo auguſto* p. 244. ſed exſtat in Bibliotheca regia dresdenſi, *Tractatus de augenda memoria*, editio in 4. exſcripta, cuius in fine, annus 1470. MATTHIOLO emortualis fuiſſe dicitur. vid. *die Merkwürdigkeiten der königlichen Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 370. Scripta ab illo relicta nominantur ab Hartmanno Schedelio, & Auguſtin. Oldoino ll. citt. Conf Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 490. vbi illum minus recte veronenſem adpellat. Libellum *de augenda memoria*, ſcripſit ad Borcardum & Bonauenturam, illique hanc praemiſit epiſtolam:

Jam diu Borcarde *&* Bonauentura *viri digniſſimi & replicatis precibus me ſepiſſime prouocaſtis, vt ego aliqua de memoria nutrienda & augenda colligerem. quam rem ego vobis ſepe pollicitus ſum ſed tenuit me hactenus continua rerum agendarum occupatio. Tandem ſtatui votis veſtris parere & ita domino adiuuante aliqua, & ea (vt puto) digna & vobis vtilia aggregabo. Dicimus igitur quod de hac materia, nullum huc vsque inueni qui complete tractaret adiungenda ſcilicet medicinalia cum aliis rebus, que artificiſe memoriam augent. Alii enim vt* Cicero *maxime de artificioſa memoria tractarunt, quo pacto ſcilicet regulis habitis potuiſſet memoria augeri. Ad conſimile autem propoſitum, tractatum vnum vidi quem* Guilielmus de Briſcia *notabilis philoſophus atque medicus compoſuerat Medici vero e contra tam noui quam veteres ad memoriam recuperandam ſi perdita eſſet ad habitum fortificandum ſolum remedia medicinalia ſcripſerunt. Ponamus igitur ſimul vtrumque ſtudium vt complete diſcamus memoriam gubernare. Erunt igitur capitula duo in quorum primo ponemus, quomodo poſſumus memoriam arti-*

 ficialem

ficialem augere beneficio regularum. In ſecundo vero dicemus qualiter id etiam fieri poſſit beneficio medicinarum.

Editioni, neque locus, neque annus, neque typographus adſcriptus eſt, poſterioris autem inſignia, librum Lipſiae, obſtetricante Martino Lantzberg herbipolenſi, lucem adſpexiſſe docent. Charactere litterarum exſcriptus eſt gothico. Editor Andreas Boner, landauienſis, conſecratum illum, praefixa epiſtola eſſe voluit, *religioſo & venerabili viro, bonarum artium & philoſophie magiſtro apprime docto* Gaſpari de Grünhayn. Editio *argentina impreſſa a Martino Schotto* 1498. in 4. memoratur a Michael. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 668.

CLXIIII.

CHRISTIANI NOLDII *In Reg. Acad. Haun. SS. Theolog. D. & P.P.* Concordantiae particularum Ebraeo chaldaicarum: in quibus, partium Indeclinabilium, quae occurrunt in Fontibus, & hactenus non expoſitae ſunt in Lexicis aut Concordantiis, natura & ſenſuum varietas oſtenditur. Digeruntur ea methodo, vt Lexici, & Concordantiarum loco, ſimul eſſe poſſint. Accommodantur huc etiam Particulae graecae, conferuntur verſiones, & multa ſcripturae loca ita explicantur, vt vbi tenebrae vel diſſenſiones ſunt, adiungantur Annotationes & vindiciae. Baſil. Prooem. de Spir. S. Ἐι ἐκ τοῦ νόμου ἰῶτα ἕν, ἢ μία κεραία ὀυ παρελεύσεται, πῶς ἂν ἡμῖν ἀσφαλὲς ὑπερβαίνειν καὶ τὰ σμικρότατα; *Hafniae Sumptibus Authoris, & Petri Hauboldi. Literis Reg. Maieſt. & Acad. Typogr.*

Cor-

Cornificii Luſt. Anno 1679. in 4. pp. 2010. fol. 6. praemiſſis exceptis.

De libri praeſtantia, & raritate, quae eidem ſine dubio cauſſae tribuenda erit, ob quam Olai Laurelii *Syntagma theologicum* rarum eſſe diximus, vid. Jacob. Frider. Reimmanni *Catalog. Bibliothec. theologic. ſyſtematico critic.* Tom. I. p. 216. *Catalog. Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 213. Eiusmodi opus iam ante CHRISTIANVM NOLDIVM, Buxtorfius, Troſtius, Suaningius, Bangius, Rauius, aliique incaſſum tentauerant, id autem illum minime deterruit a propoſito, ſed perlectis, quae Maſora in *Bibliis*, Kimchius in *Michlol*, in *claue* Flacius, in *indicibus* Piſcator, in *Moſche* Druſius, Glaſſius in *philologicis*, Pagninus, Buxtorfius, Cocceius &c. in *lexicis* ob oculos poſuerunt, hoc opus concinnauit Scripturae ſacrae interpretibus vtiliſſimum. Dicauit illud Chriſtiano V. Regi Daniae. Elogiis ſuis id ornarunt poeticis Thomas Bartholinus, Paull. Vindingius, & Georg. a Möiniche. Sub imagine CHRISTIANI NOLDII aere expreſſa, hoc Olai Borrichii legitur encomion.

NOLDIVS *hic nitido faciem declarat in aere*
Et cathedram hoc habitu conſpiciendus adit.
Schema illud vultus; ſed quo flammetur ab igne
Spiritus, id vita, & ſcripta polita docent.
Vis ſacrae nucleum Sophiae, nucleumque profanae?
Vis in eberino *ponere fonte ſitim?*
Vt quaeras riuos diuerſo in climate dices
In calamo NOLDI, *purius vnda fluit.*

Quae Jacobus le Long Tom. I. *Biblioth. ſacr.* p. 455. de editione *hafnienſi* 1675. in fol. habet, inter non entia ſine dubio referenda erunt. Habemus ab eodem auctore *Hiſtoriam* Idumaeam, *ſeu de vita & geſtis* Herodum, *Diatriben. Acceſſerunt hinc inde Notae in* Joſephum: *vt & pro eo vindiciae & reſponſiones, contra* Baronium, Serarium, Salianum *& alios. Frane-*

querae Sumptibus Johannis Arcerii Bibliopolae Anno 1660. in 12. pp. 478. except. praemiſſ. & indic. Quo in libello, bonae frugis pleno, hiſtoriam gentis Herodiadarum, poſt Serarium, Salianum, Montacutium, Capellum, & alios, qui idem argumentum paullo infelicius pertractarunt, mirifice illuſtrauit.

Diem obiit ſupremum CHRISTIANVS NOLDIVS an. 1683. d. XXII. Aug. aetatis anno LVII. *Programma in* eius *funere* ſcripſit Eraſmus Bartholinus, quod legitur in Henric. Pippingii *Memoriis Theologorum* Decade I. p. 1 ſqq.

CLXV.

Epiſtole PHALARIDIS per FRANCISCVM ARETINVM traducte. in 4. folior. 41.

Ne crambon bis & ſaepius coctam, lectoribus noſtris adponere videamur, omnia heic ſicco, quod aiunt, pede tranſimus, quae de auctore *epiſtolarum*, quae ſub PHALARIDIS agrigentinorum tyranni nomine, circumferuntur, de earum editionibus & verſionibus variis, & de controuerſia, inter viros Angliae doctiſſimos Carolum Boyle, Richardum Bentley, & Guil. Wotton, non ſine inſigni animorum acerbitate agitata, dici poterant. Adeant quibus haec noſſe volupe erit, Joannis Albert. Fabricii *Biblioth. graec.* L. II. Cap. X. p. 407 ſqq. Euſt. Budgell's *Memoirs of the Life of the late* Earl of Orrery *Lond.* 1732. in 8. vbi legitur *A ſhort Account of the Controverſy between the late* Earl of Orrery *and* Dr. Bentley, *againſt the lettres of* PHALARIS. Jaques George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II. Litt. B. p. 499. not. B. das *Leben* Richard Bentleys, quae adiicitur Jo. Pet. Nicerons *Nachrichten, von den Begebenheiten vnd Schriften berühmter Gelehrten* Tom. IIII.

IIII. *Halle* 1751. p. 403 ſqq. & quae ſupra Tom. I. p. 67 ſqq. excitauimus ſcripta, & diaria eruditorum. Id autem memorare licebit, quod *epiſtolarum* PHALARIDIS CXLIIX. omnium prima ſit graeca editio, quae cum Apollonii Philoſophi pythagorici, & Bruti *epiſtolis, ex aedibus*, vt in calce illius adnotatum legimus, Bartholomaei Juſtinopolitani, Gabrielis Braſichellenſis, Joannis Biſſoli *&* Benedicti Mangii Carpenſium *MCCCCXCVIII.* (1498) *XIII. Kal. Julias* in 4. euulgata fuit, & anno antiquior eſt editione *aldina*, quam Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. gr.* l. cit. p. 409. pro omnium prima venditat. Exiſtimauit quidem Michael Maittaire in *Annalib. typograph.* Tom. I. p. 92. editionem cum interpretatione latina, in lucem exiiſſe, ſed nihil tale, in exemplari, quod apud amicum ante aliquot annos vidimus, oculis noſtris ſe obtulit, quamuis Bartholomaeus Juſtinopolitanus, in epiſtola ad Petrum Contarenum, patricium venetum, eiusmodi promiſerit translationem cum ſcripſit: *has tantum* (epiſtolas) *verbum verbo latinas reddemus disiunctisque voluminibus ita collocabimus, vt paginae paginae, & verſus verſui fideliſſime reſpondeant. cui adminiculo ſtudiorum velut infantia imitatur. & in caeteris* (Apollonii & Bruti) *quas intactas hoc conſilio relinquimus profectus vires experiri poſſit.* Sine dubio editioni *venetae* anno 1502. in 4. repetitae, quam memorauit Joan. Albert. Fabricius l. cit. p. 409. & Godofred. Olearius in *praefatione* ad Apollonii tyanenſis *epiſtolas*, quas Philoſtratorum *operibus* addidit, p. 379. verſio latina primum comes data fuit.

FRANCISCVS ACCOLTVS arretinus, verſionem ſuam Malateſtae Nouellae principi dicauit, & in prooemio, gentis Malateſtarum merita, in omnem rem publicam, & ciuilem, & litterariam, expoſuit, & PHALARIDEM non adeo ſaeuum & crudelem, vt plerumque ab hiſtoricis deſcribi ſolet, ſed in viros do-

ctos, animo fuiſſe generoſo, & liberali, oſtendere ſtuduit. Jam ante noſtram editionem ACCOLTI verſio *Florent.* 1480. in 4. *Venetiis* 1481. *ibid.* 1491. & *Paris.* 1493. edita fuit. De priore editione vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 415. Ea, qua vtimur, editorem nacta eſt Joannem Honorium Criſpum, cubitenſem. Quibus cauſſis impulſus ad edendum librum fuerit, his ipſe in *praefatione ad lectorem* verbis expoſuit: *Multe occurrunt cauſe lector candidiſſime: quare intra magnum illum: ſpacioſum atque ameniſſimum rhetorice oratoriene campum: in quo optima queque ornatiſſimo atque pene diuino ſtilo conſcripta perſpiciuntur: voluerim epiſtolas* PHALARIDIS Agrigentinorum *tyranni: omni cura diligentiaque quo ad per me fieri potuit imprimendas curare: atque ex latebris obrutoque quaſi vetuſtatis carcere depromere. Nam & affatim ſatisfacturum me ſpero huic prouincie mee. qua hac eſtate a concilio facultatis artium ſtudii* Lipſenſis *ad rhetoricalem lectionem prefectus ſum: ſi illas diligenter impreſſas omni mea induſtria. quam libenter his rebus impendo auditoribus interpretatus fuero: & rem optimam omnibusque noſtre litterarie conſuetudinis bonis doctisque viris ſumme gratam arbitror me facturum qui in hac re ſicut in ceteris multis eruditiſſimi, atque optimis quibusque latinis litteris excultiſſimi viri Magiſtri* Johannis Maii Romhiltenſis *conſilio: adhortationi: atque perſuaſioni auſcultauerim: cuius ſtudio & communi fauori has imprimi curauimus. quocum mihi morem non mediocriter gerat qui paſſim has epiſtolas egregias publice legere. tum vt multitudini inſeruiat: quam in optimis litteris ſemper edocere cupiuit: tum autem maxime vt gratiam aliquando venerabili viro* Johanni Hugoni *eccleſie* Romhiltenſis *canonico referat. cuius liberalitate ipſe has obtinuit litteras: ne illum his epiſtolis quas veluti ſuas delicias repetat priuaret memor & graciam illis & honorem nos debere: a quibus quid boni accepimus. —— quare ſiquid boni lector optime in illis reperies: quod certo*

certo ſcio te multum offenſurum: illis debebis quoque vel fauorem tuum. Si vero quicquam occurrerit: quod te moleſte tenebit: quod difficile intellectu ſit: id & rerum difficultati & temporis longinquitati & obſcuritati tribues. quod non tamen diuino numine fauente quoad eius fieri poterit poſt FRANCISCVM Aretinum *declarare tentabimus* &c. Reliquum praefationis Honorius enarrandae PHALARIDIS hiſtoriae impendit. Illum etiam a tyrannidis atrocitate defendere, crimenque illud ſaeuitiae quod illi obiicitur, diluere putaret, niſi ſuperuacaneum illi viſum fuerit, rei immorari, quam FRANCISCVS ACCOLTVS praeoccupauerit, qui, vt iam dictum a nobis fuit, maximam *prooemii* ſui partem, eiusmodi defenſione conſumſit. Adiicitur editioni FRANCISCI ACCOLTI *epiſtola, ad clariſſimum atque praeſtantiſſimum Jureconſultum* Franciſcum Pelatum, patauinum, *regium conſiliarium,* quam ſcripſit, cum illi *verſionem* ſuam mitteret. Epiſtolae ſubiicitur hoc epiſtolion

Ad Lectorem.

Qui modo notus erat nulli: penitusque latebat
Nunc PHALARIS *doctum protulit ecce caput.*

Accipe candidiſſime lector leta fronte hoc inſigne atque preclarum opus epiſtolarum PHALARIDIS Agrigentinorum *regis clariſſimi & prudentiſſimi. quod celeberrimi nominis vir & vtriusque lingue doctiſſimus* FRANCISCVS Aretinus *ad illuſtrem Principem* Malateſtam Nouellam de Malateſtis *e greco in* latinum *feſtiue & eleganter traduxit. In quo ſi offendes interdum moramenta quedam ex immutatione transmutationeue litterarum ac ſillabarum: nonnunquam ex inuerſione dictionum: equo animo feras. Vix enim fieri poteſt vt huiusmodi labecule non interueniant. Certo etiam ſcias multa: que in antiquis exemplaribus: librariorum vitio: ita deprauata videbantur vt nullus fere inde ſenſus elici poſſet: iam diligenter eſſe correcta & in priſtinam formam redacta. Vale. Impreſſum* Liptzk *per* Ja-

 cobum

cobum Thanner. *Anno ſalutis chriſtianae 1502. Eo die quo precioſa* Chriſti *paſſio per totum recolitur orbem.* A Joan. Henrico Leichio editio typis gothicis excuſa, in *Annal. typogr.* lipſienſ. non memorata fuit. Adtulit tamen antiquiorem p. 72. ab eodem Jacobo Thanner 1498. exſcriptam. Cum vero editiones antiquiores, *verſionis* alioquin non contemnendae, quam dedit FRANCISC. ACCOLTVS, arretinus, admodum imperfectae ſunt, cum, vt Jo. Alb. Fabricius l. cit. adnotauit, & ordo turbatus ſit, & loca paſſim omiſſa ſint & epiſtolae integrae v. c. VII. LII. LVII. LVIIII. & LXXV. deſiderentur, *verſionem* iſtam recognouit, ſuppleuit, & reſtituit Thomas Sauius, medicus lugdunenſis, qui *epiſtolas* PHALARIDIS edidit *Lugduni* 1550. in 8. De aliis editionibus vid. Jo. Alb. Fabricius l. cit. nos vtimur illa, quae in Joannis Buchleri a Gladbach *laconicarum epiſtolarum Theſauro bipartito Colon.* 1606. in 12. p. 502 -- 584. exſtat. Nouam, recentioribus temporibus, praeter alios, dedit *verſionem*, quem iam nominauimus, Carolus Boyle Comes d'Orrery, qui PHALARIDIS *epiſtolas, e mſs. recenſuit, verſione, adnotationibus, & vita* auctoris *donauit Oxoniae ex theatro ſheldonian.* 1695. in 8. form. mai. quae editio noſtra aetate omnium optima cenſetur. Vid. de illa *A Diſſertation upon the epiſtles of* PHALARIS, *with an Answer to the objections of the honourable* Charles Boyle, *Eſquire, by* Richard Bentley, *D. D. Chaplain in Ordinary and Library Keeper to his Majeſty, London Henric. Mortlock, and John Hartley* 1699. in 8, & reliqua ſcripta eriſtica, quae propter hanc editionem paſſim in Anglia a viris doctiſſimis diuulgata fuerunt. *Acta Eruditor.* lipſienſ. anno 1696. p. 101 ſqq.

De FRANCISCO ACCOLTO, arretino, & eius, e graecis ſcriptoribus, verſionibus, vid. quae ſupra Tom. I. p. 93 ſqq. diximus, quocum conf. poterunt quae in *Giornale de' letterati d'*Italia Tom. XI. p. 333 ſqq. leguntur.

CLXVI.

CLXVI.

ANTIGONI *Caryſtii* Hiſtoriarum mirabilium Collectanea. IOANNES MEVRSIVS recenſuit & Notas addidit. *Lugduni Batauorum, apud Iſaacum Elzevirium Anno* cIↃ IↃC XIX. (619). in 4. pp. 210. ſi dedicatio & praefatio non computata fuerit.

Editionem a raritate laudauit Cl. Dauid Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique* Tom. I p. 369 ſqq. Primus edidit ἱςοριῶν παραδόξων συναγωγήν, Guilielmus Xylander, ſub nomine ANTIGONI, quem tamen adcurate definire haud ſuſtinebat, e Bibliothecae palatinae, vetuſtiſſimis membranis, *rariſſimo*, vt ait, *illique alias nunquam viſo litterarum genere* conſcriptis, *verſione*que addita, in lucem emiſit, cum M. Antonini Aurelii philoſophi Imperatoris libris εἰς ἑαυτὸν, Apollonii Dyſcoli θαυμασίοις, Phlegontisque Tralliani libris περὶ θαυμασίων, περὶ μακροβίων, & περὶ τῶν Ὀλυμπίων *Baſil.* 1568. in 8. Eodem anno, & eodem loco, ANTIGONVM etiam, ſeparatim, addita *verſione* edidit. Vindicauit librum ANTIGONO caryſtio, qui, vt Henricus Dodwel, in *Diſſertat. de aetate Peripli* Hannonis, quae exſtat in editione *ſcriptor. geographicor. minor.* Tom. I. *Oxon.* 1698. in 8. editor. §. XXI. & Gerard. Joann. Voſſius de *Hiſtoric. graecis* L. I. Cap. XII. p. 63. Laurent. Lundius in *Compendio Bibliothecae graecae ex praelectionibus* vindingianis *compoſito Hafn.* 1704. in 8. p. 19. Joan Albert. Fabricius in *Bibliotb. graec* L. III. Cap. XXVII. p. 672. demonſtrarunt, ſub Ptolemaeis, Lagida, & Philadelpho floruit, IOANNES MEVRSIVS, teſtimonio potiſſimum ad id adductus Stephani περὶ πόλεων, qui, in voce Γύαρος p. 215. edit. Thom. de Pinedo, nonnulla ex ANTIGONO caryſtio refert, quae in συναγωγῇ Cap. XXI. & XXII. illis ipſis fere verbis, quibus rem retulit Stephanus,

phanus, narrantur. Dicauit JOANNES MEVRSIVS ſuam editionem, litteris valde luculentis expreſſam, Guil. Xylandri *verſione*, *notis*que illuſtratam, *rei maritimae in Collegio* middelburgenſi *conſiliariis*. Nonnulla exemplaria, nouo ornata fuerunt titulo, qui annum 1622. prae ſe fert. Alias libri editiones, quas Chriſtophorus Hendreichius in *Pandect.* brandeburg. p. 206. produxit, chimaericas eſſe exiſtimat Jo. Albert. Fabricius l. cit. p. 673 ſqq. Cl. Dauid Clement l. cit.

De editore JOANNE MEVRSIO, anno 1579. Losduni, prope Hagam Comitum nato, in academia vero ſorana 1639. mortuo, vid. Adolphi Vorſtii *epiſtola, de* JO. MEVRSII *obitu*, quae exſtat in Joan. Jacob. Gronouii *Theſauro Antiquit.* graecar. Tom. X. col. 654. Daniel. Guilielm. Molleri *Diſſertat. de* JOANNE MEVRSIO, *Altorf.* 1693. in 4. *Norimb.* 1732. in 4. Joan. Valentin. Schrammii *Diſſert. de vita & ſcriptis* JOAN. MEVRSII *patris*, *Lipſ.* 1715. in 4. Franciſci Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. II. p. 689 ſqq. Niceron *Memoires* Tom. XII. p. 181 ſqq. & Tom. XX. p. 52. qui iam narrationibus, quas de vita eius dederunt Valer. Andreas, Franc. Sweertius, MEVRSIVS ipſe, Alb. Bartholinus, Daniel Guil. Mollerus, Henning. Wittenius, Adrian. Baillet, aliique vſi fuerunt. Ipſe MEVRSIVS etiam conſcripſit *librorum a ſe editorum atque iis adbuc ſuperſlitum Catalogum*, quem euulgauit Joannes Meurſius filius, *Sorae* 1641. in 4. *Opera* JOANNIS MEVRSII omnia, haud ita pridem, a Joanne Lamio, *Florentiae* XII. Tom. in fol. edita fuere.

CLXVII.

CLXVII.

HERODOTI *Halicarnaſſei* hiſtoriae lib. IX. & de vita Homeri libellus. Illi ex interpretatione Laur. Vallae adſcripta, hic ex interpret. Conradi Heresbachii: vtraque ab Henr. Stephano recognita. Ex CTESIA excerptae hiſtoriae. Icones quarundam memorabilium ſtructurarum. Apologia Henr. Stephani pro HERODOTO.

Eiusdem H. Stephani de hac ſua editione diſtichon.

HERODOTI Latium poſſederat hactenus vmbram,
Nunc Latium corpus poſſidet HERODOTI.

Anno M. D. LXVI. (1566). *Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus.* in fol. pp. 256. & 12. exceptis folior. 28.

In ſecunda tituli pagina, legitur Henrici Stephani *elegeion in eos qui* HERODOTI *hiſtoriam fabuloſitatis accuſant*, cui ſubiungitur eiusdem diſtichon, *in* HERODOTI *interpretationem a ſe recognitam.* Inſcripſit hanc primam verſionis latinae editionem Joachimo Camerario, & hac occaſione, in *epiſtola* dedicatoria, in Laurentii Vallae *verſionem*, quae prima vice *Venetiis*, *per Jacobum Rubeum natione Gallicum* anno 1474. in fol. edita fuerat, vehementer inuectus eſt, quia e verbis graecis, non ſatis intellectis, nouas gentes, nouos populos, montesque effinxerat, cuius rei luculentisſima exhibentur ſpecimina, cum v. c. e graeco ἱρὸν, more ionico pro ἱερὸν *ſacrum*, poſito, *montem* nomine *Hirum*, ex οἵτινες *qui*, *populum* nomine *Hoetines*, ex ἥσσονας, id eſt *inferiores*, *gentes Heſſones*, & ex aliis vocibus, alia nominum monſtra procreauit. Subiecit epiſtolae

epiſtolae dedicatoriae tria *epitaphia*, vnum *graecum*, reliqua *latina*, in Adriani Turnebi, quem poſt Petrum Daneſium, & Jacobum Tuſanum, ſuum fuiſſe refert Praeceptorem, tumulum conſcripta. In *praefatione ad lectorem*, Conradum perſtringit Hereſbachium, quod fucum facere lectoribus non erubuerit, & Laurentii vallenſis *verſionem*, prout illam inuenerat, innumeris vitiis deformatam, in lucem aliquoties ediderit, quamuis illam ſe recognouiſſe, plurimis in locis & emendaſſe iactitauerit. Praefationem excipit Henr. Stephani *Apologia pro* HERODOTO, *ſiue* HERODOTI *hiſtoria fabuloſitatis adcuſata.* Diuerſa omnino haec eſt *apologia*, a libro, quem eodem fere titulo: *L'introduction au Traité de la Conformité des Merveilles anciennes avec les modernes. Ou Traité preparatif a l'Apologie pour* HERODOTE. *L'argument eſt pris de l'Apologie pour* HERODOTE *compoſée en latin par* Henri Eſtienne *& eſt ici continué par lui meſme.*

Tant d'actes merveilleux en ceſt oeuvre lirez,
Que de nul autre aprés eſmerveillé ſerez.
Et pourrez Vous ſavans du plaiſir ici prendre
Vous non ſçavans pourrez en riant y apprendre.

L'an 1566 au mois de Nouembre. in 8. pp. 680. euulgauit Henricus Stephanus, cuiusque variae exſtant editiones, de quibus vid. Niceron *Memoires* Tom. XXXVI. p. 296 ſqq. Cl. Vogtii *Catalog. libror. rar.* p. 267 ſqq. Hiſtoriam, argumentum, & fata libri gallici, multis verbis expoſita fuerunt ab Alberto Henrico de Sallengre in *Memoires de literature* Tom. I. p. 38 ſqq. Conf. *die Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresden Tom. I. p. 199 ſqq. Recentiſſima editio, quae hoc prodiit titulo: *Apologie pour* HERODOTE *ou Traité de la Conformité des Merveilles anciennes & modernes par* Henri Eſtienne *Nouvelle edition: faite ſur la premiere:* (an. 1566.) *augmentée de tout ce que les poſterieures ont de curieux, & de Re-*

mar-

marques: par Mr. le Duchat. *Avec une Table alphabetique des Matieres. A la Haye chez Henri Scheurleer* 1735. in 8. Tom. I. pp. 624. Tom. II. pp. 434. eidem fere cauſſae originem ſuam debet, qua Henr. Stephanus impulſus, *apologiam* gallicam conſcripſit. Cum enim bibliopola hagenſis conſpiceret, quod multi ephemeridum litterariarum conditores contra Franciſci Bruys *Hiſtoire des Papes depuis* S. Pierre, *jusqu' à* Benoît *XIII incluſivement. A la Haye* 1732 -- 1734. V. Tom. in 4. cui libro imprimendo ſumtus fecerat, inſurgerent, illique omnem plane fidem abrogare ſuſtinerent, vindictae cupiditate, vt ipſe in praefatione fatetur, (v. *Avis du Libraire*) accenſus, librum praelo denuo ſubiecit, & in vulgus edidit. Sed redeamus ex hoc diuerticulo ad verſionem HERODOTI latinam. Quamuis Henricus Stephanus, ſe omnem adhibuiſſe operam exiſtimauerit, vt emaculatior Laur. Vallae *verſio* in lucem prodiret, & quae in ſua editione praeſtiterit, multis verbis, in praefatione narraret, recentiorum tamen criticorum animaduerſionem, neutiquam effugere potuit. Jacobus ſane Gronovius, illum conuiciis homine litterato, & politiorum ſtudiorum exculto, admodum indignis, in ſuis in HERODOTVM *notis & Obſeruationibus*, adortus eſt, & inter alia, hiſce, quae paſſim occurrunt, encomiis ornauit. H. Stephanus *Faber prauitatis, infami violentia praeditus, vltra fidem puerilis & imperitus, faſtidio fatuo plenus, naſutus, monſtroſe audax, cuius dicta pro abſurdis reiicienda*, & qui ſunt reliqui floſculi, quibus omnis fere *Obſeruationum* pagina repleta fuit. Conf. *Acta eruditorum* lipſienſ. Anni 1716. p. 198. Inuectus eſt etiam in Henric. Stephanum, Stephanus Berglerus in *Animaduerſione in nouam editionem* HERODOTI a Cl. Gronouio *curatam*, in *Act. eruditor.* lipſ. eiusd. anni p. 378. In eo potiſſimum, laudem quamdam promeruit H. Stephanus, quod verſus graecos in HERODOTO, & in primis in libro *de vita* Homeri, crebro occurrentes, quos Conradus Heresbachius, e

graeco

graeco conuertere non auſus fuerat, vel ipſe latinis verſibus expreſſit, vel ab aliis expreſſos, *verſioni* ſuae inſeruit. Acceſſerunt *verſioni* latinae 1. *excerpta ex* Suida, Cicerone, & Xenophonte, de HERODOTO & CTESIA *teſtimonia*, latine conuerſa. 2. *Excerpta ex* CTESIAE *ſcriptis*, quae apud Photium, Demetrium Phalereum, Plutarchum Athenaeum, graece leguntur, latine reddita. 3. *Index latinus, in* HERODOTVM & CTESIAM. 4. *Icones quarumdam memorabilium ſtructurarum*, quibus deſcribendis Theodorus Beza, operam nauaſſe, in *praefatione* dicitur. Ponunt illae pontem, arcem, hortum, & turrim Babylonis, ipſamque vrbem ob oculos. De editionibus huius *verſionis*, repetitis, vid. Joan. Albert. Fabricii *Bibliotheca graec.* L. II. Cap. XVIIII. p. 699 ſqq. Niceron *Memoires* l. cit. p. 296.

CLXIIX.

HΡΟΔΟΤΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως ἱστορία, ἤ, ἱστοριῶν λόγοι Θ, ἐπιγραφόμενοι Μοῦσαι. HERODOTI *Halicarnaſſei* Hiſtoria, ſiue Hiſtoriarum Libri IX, qui inſcribuntur Muſae. Ex vetuſtis exemplaribus recogniti. CTESIAE quaedam. *Anno M. D. LXX.* (1570). *Excudebat Henricus Stephanus.* in fol. pp. 362. & 20.

Dicauit Henricus Stephanus hanc editionem graecam, charactere litterarum nitido exſcriptam, *generoſo & potenti domino* Jacobo a Broullart, Lagnii *comiti*, Liſii *domino.* Subdidit epiſtolae dedicatoriae *Joniſmos*, in HERODOTO occurrentes intellectu difficillimos, quos cum *gallicismis* collatos, faciliores reddidit. In praefatione *ad lectorem*, cunctationis adfert moraeque excuſationem, ſimulque exponit, qua potis-

tiſſimum ex parte haec ſua editio, reliquis, quae antea prodierant, graecis editionibus praeſtantior dici queat. Adiecit illi nimirum quinque *epigrammata graeca*, quae equitans, ſe luſiſſe ſcribit. Illa ſequuntur *excerpta* ex Joachimi Camerarii *prooemio*, quo is, HERODOTVM, *Baſileae anno* 1541. & 1557. *ex officina hernagiana* in fol. graece editum ornauerat. Iis ſubiunxit, HERODOTI *vocabula ionica, illi cum* Homero *communia; nec non alia, collecta & latine reddita, partim a* Joachimo Camerario, *partim ab* Henrico Stephano ipſo: *littera* C. Camerarium, H. Stephanum *indicat, a quo & addita fuerunt, aliquibus* Camerarii *interpretationibus exempla.* Praeter Homeri *vitam* graecam, *excerpta* quoque graeca e CTESIAE ſcriptis, a Photio, Plutarcho, Demetrio Phalereo & Athenaeo collecta, heic locum inuenerunt. Scribit quidem Joan. Alb. Fabricius *Biblioth. gr.* L. II. Cap. XX. p. 700. H. Stephani *verſionem latinam*, anno 1566. editam, huic editioni graecae, ad calcem iunctam eſſe, ſed in noſtro exemplari, illius rei, nullum exſtat veſtigium. *Adnotationes*, quae in *praefatione ad Lectorem*, in HERODOTVM ſe eſſe ſcripturum receperat Stephanus, nunquam in lucem editae fuerunt. Euulgati fuerunt anno 1592. ab H. Stephano; ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἁλικαρνασσῆος ἱστοριῶν λόγοι Θ΄ ἐπιγραφόμενοι Μοῦσαι τοῦ αὐτοῦ ἐξήγησις περὶ τῆς Ὁμήρου βιοτῆς. HERODOTI halicarnaſſei *hiſtoriarum libri IX. nouem Muſarum nominibus inſcripti: eiusdem narratio de vita* Homeri: *Cum* Vallae *interpret.* latina *hiſtoriarum* HERODOTI, *ab* Henr. Stephano *recognita. Item cum iconibus ſtructurarum ab* HERODOTO *deſcriptarum.* CTESIAE *quaedam de reb.* Perſ. & Ind. *Editio ſecunda. Excudebat* Henr. Stephanus *Anno M. D. XCII.* (1592) in fol. pp. 732. exceptis praemiſſ. & indic. pp. 67. & 4. iconib. quae editio, inter Stephanianas, optima cenſetur. Deſcribitur illa a Joan. Albert. Fabricio l. cit. in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 194. & omnium optime in *Nachrichten*

von

von einer hallifchen *Bibliothek* Tom. IIX. p. 168 ſqq. Fallitur autem Fabricius, cum huic editioni *Apologiam pro* HERODOTO latinam, additam eſſe ſcribit, quam Henricus Stephanus, ob cauſſas, quarum indicium, in epiſtola dedicatoria ad Ge. Lud. Huttenum, Otton. a Grunrad, & Volr. a Pleſſen, Electoris Friderici IIII. palatini Conſiliarios, factum eſſe conſpeximus, omiſit. Omnium prima HERODOTI editio graeca eſt, quae hoc prodiit titulo, & inter bibliothecarum cimelia referri ſolet: ΗΡΟΔΟΤΟΥ λόγοι ἐννέα, ὅιπερ ἐπικαλοῦνται Μοῦσαι. HERODOTI *libri nouem, quibus Muſarum indita ſunt nomina*

Μουσῶν ὀνόματα.	*Muſarum nomina.*
Κλειώ.	*Clio.*
Ἐυτέρπη.	*Euterpe.*
Θάλεια.	*Thalia.*
Μελπομένη.	*Melpomene.*
Τερψιχόρη.	*Terpſichore.*
Ἐρατώ.	*Erato.*
Πολύμνια.	*Polymnia.*
Ὀυρανία.	*Vrania.*
Καλλιόπη.	*Calliope.*

Aldus. in fol. folior. 140. In fine illius haec leguntur verba: Ἑνετίησι παρ' Ἄλδῳ τῷ Ρωμαίῳ ἔτι (ἔτει) χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ δευτέρῳ Μαιμακτηριῶνος τεσσαρεσκαιδεκάτῃ φθίνοντος, ὁυμήνγε ἄνευ προνομίου. Venetiis *in domo* Aldi *menſe Septembri MDII.* (1502) *& cum priuilegio vt in caeteris.* vid. Michaelis Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 156. die *Nachrichten von einer* hallifchen *Bibliothek* l. cit. p. 164 ſqq. Ad illam expreſſa eſt vtraque, quam memorauimus, editio *heruagiana.* Optima & adcuratiſſima noſtra aetate cenſetur editio, quae hoc ornata titulo, in lucem exiit: ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἁλικαρνασσηος Ἱστοριῶν λόγοι Θ ἐπιγραφόμενοι Μοῦσαι. HERODOTI Halicarnaſſei *Hiſtoriarum Libri IX. Muſarum nominibus inſcripti* Gr. *&* Lat. *cum Interpretatione* Laurentii Vallae. *Ex MS. Membrana* Medicea, *poſt* Aldi

Aldi Manutii, Joach. Camerarii, Henr. Stephani, Goth. Jungermanni, Th. Gale *in edendo operas non tantum adiutis locis, vbi ab viris doctis ſentiebatur corruptela, ſed etiam* Graeciſmo *per ſingulas fere paginas remollito Induſtria* Jacobi Gronouii, *cuius accedunt notae τοῦ αὐτοῦ Ἐξήγησις περὶ τοῦ Ὁμηροῦ βιοτῆς. Eiusdem Narratio de vita* Homeri Gr. Lat. *Interprete* Conr. Heresbachio. *Accedunt Excerpta ex* Xenophonte, Strabone, Dinone, Heraclide, Cymaeo, Clearcho, Agathocle, Cherete, Plutarcho, Nymphodoro, *de* Perſicis, Aegyptiis, *&* Indicis, *item de Incremento* Nili *ex* Plutarcho, Theophylacto Simocata, Athenaeo, Diod. Siculo, Ariſtide, Dione, Heliodoro, *& praeſertim* Cteſia *&c.* Lugduni Batauorum, *Apud* Samuelem Luchtmans 1715. in fol. pp. 1000. exceptis praefationibus & indicibus folior. 38. Cum editor Jacobus Gronouius, critico, eoque alto ſupercilio, in *notis & obſeruationibus in nouem libros* HERODOTI, quae p. 791. inchoantur & ad p. 1000. vsque excurrunt, in omnes, qui ante illum, in edendo HERODOTO, operam & induſtriam ſuam poſuerant, inſigni animi acerbitate, & effraeni conuiciorum petulantia inuectus fuerit, duo potiſſimum viri, ferocem illius impetum, ſcriptis editis reprimere ſtuduerunt. Alter Ludolphus Küſterus in *examine critico, editionis nouiſſimae* HERODOTI gronouianae, quod a Joanne Clerico inſertum fuit Tomo V. de la *Bibliotheque ancienne & moderne* p. 383 ſqq. alter Stephanus Berglerus in *Animaduerſione in nouam editionem* HERODOTI *a Cl.* Gronouio *curatam*, quae legitur in *Actis eruditor.* lipſienſ. ann. 1716. p. 377 ſqq. & 417 ſqq. Conf. de editione gronouiana *Acta eruditor.* l. cit. p. 193 ſqq. die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliotb.* l. cit. p. 174 ſqq. vbi & aliae editiones & verſiones HERODOTI recenſentur. In Joan. Alb. Fabricii *Bibliotb. graec.* l. cit. p. 702. interpres teutonicus Hieronymus Boner, *oberſter Mayſter* ſiue *Schultbays zu* Colmar minus recte *Boemerus* adpellatur. Verſio il-

lius deſcribitur in *Nachrichten von einer* halliſchen *Biblioth.* l. cit. p. 176 ſqq. & in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dresd. l. cit. Inter hetruſcas verſiones, principem obtinet locum, quae hoc inſignita titulo, in lucem exiit: ERODOTO Alicarnaſſeo, *Padre della* greca *iſtoria, dell' impreſe de'* Greci *e de' Barbari, con la vita d'*Omero, *nuovamente nella noſtra lingua tradotto dal Sigr.* Giulio Ceſare Becelli, *Gentiluomo* Veroneſe; *la vita dell' Autore deſcritta per* Tommaſo Porcacchi; *con le poſtille, e con due Tavole copioſiſſime, l'una de' nomi delle città e de' luoghi antichi ridotti a' moderni, e l'altra delle coſe notabili: la Cronologia di* Tommaſo Gale, *con dieci Tavole di Geografia antica. A. S. A R. il ſereniſſimo R. Infante* D. Carolo di Borbone, *Duca di* Parma, *e* Piacenza, *e Gran Principe di* Toſcana. *Parte Prima. E queſto è il ſecondo Anello della Collana iſtorica* greca. *Con Privilegio. In* Verona *appreſſo* Dionigo Ramanzini *M. D. CC. XXXIII.* (1733) in 4. form. mai. pp. 424. except. pp. 6. prioribus. *Parte ſeconda* pp. 244. & 134.

HERODOTVS, quem alii, cum Henrico Valeſio ad Ammianum Marcellinum L. XXI. Cap. VI. p. 273. edit *pariſiens.* 1681. in fol. ERODOTVM, adpellant, Lyxi, qui ab aliis, & forte rectius Xylus nominatur, & Drius filius, ab Halicarnaſſo, Cariae oppido, vbi natus eſt, *halicarnaſſeus*, ſiue *halicarnaſſenſis* dicitur, floruitque Olympiade in primis XXCIIII. quo tempore ſuam ſcripſiſſe memoratur *hiſtoriam.* Qui thurium illum, cum Suida, Strabone, Plutarcho, aliisque nominant, ad coloniam reſpiciunt, cui, in Italiae oppidum, quod Thurium dictum, deducendae praefectus fuit. Priusquam *hiſtoriae* ſcribendae admoueret manus, φιλιστορίας cauſſa, multa & longinqua itinera ſuſcepit. In Aegypto ſane, ſe plurima audiuiſſe memorat, a ſacerdotibus Vulcani, quibus hiſtoriae cura iis temporibus relicta erat. Cum Archia quodam in

inſula

inſula Samo, de rebus Graecorum ſe colloquutum fuiſſe teſtatur L. III. Cap. 55. & in Phoenicen ſe commigraſſe ſcribit L. II. c. 44 vt de Tyriorum rebus veritatem exploraret. *Pater hiſtoriae* vocatur a Cicerone Libr. I. *de legibus* c. 1. & primus poſt Moſen hiſtoricus eſt, a quo antiquiſſima terrarum orbis imperia deſcripta habemus. Nam lydium, aſſyrium, medicum, perſicum, aegyptium, ionicum, atticum, laconicum, corinthium regnum, ſingulorumque fata & conuerſiones, nouem libris complexus eſt, quibus a totidem muſis, nomina antiquitas impoſuit. Lingua in iis vtitur ionica, quam in Samo inſula didicerat, & dictionem ſimplicem, planam & propriam adhibet, quam Dionyſius halicarnaſſeus in *epiſtol.* ad Cn. Pompeium p. 130. ac in primis Lucianus *de ſcribenda hiſtoria* Tom. II. *Oper.* p. 1 ſqq. edit. Amſtelodam. 1743. in 4. form. mai. & in *Aetione* Tom. I. p. 831 ſqq. iure ac merito laudauerunt. Etiamſi autem HERODOTVS, quae ab aliis tradita acceperat, bona fide retulit, peracerba tamen cenſura exceptus, & *κακοηθείας* a Plutarcho, & fabuloſitatis a nonnullis recentioribus inſimulatus eſt. Sed HERODOTI cauſſam ſtrenue defenderunt, praeter Henricum Stephanum, Joachimus Camerarius in *defenſione* HERODOTI *contra* Plutarchum, in edit. Gronouii p. 710 ſqq. & Bernardus de Montfaucon in *Verité de l'hiſtoire de* Judith, *Paris* 1690. in 12. qui HERODOTVM ipſum, non omnia, pro exploratis venditaſſe oſtendunt, eumque boni hiſtorici partes impleuiſſe cenſent. Libellum *de vita* Homeri, dialecto conſcriptum ionica, ab HERODOTO profectum eſſe, Tanaquil Faber *de poetis graecis* p. 5. Gerard. Joan. Voſſius *de hiſtoricis graecis* L. I. Cap. III. p. 16. Stephanus Berglerus in *praefat.* in Homerum, aliique negant, quorum rationes Joan. Albert. Fabricius in *Biblioth. graec.* l. cit. p. 254 ſqq. expendit, & ſuam ita interponit ſententiam, vt eorum fauere partibus videatur, qui illum HERODOTO haud indignum iudicant. Conf. Jaques George de

Chaufepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II. litt. H. p. 102 ſqq.

CLXVIIII.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ *τοῦ Ὀλόρου περὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου βιβλία ὀκτώ.* THVCYDIDIS *Olori filii* de bello Peloponneſiaco libri octo. Iidem latine, ex interpretatione Laurentii Vallae, ab Henrico Stephano recognita. Cic. *de Orat. Lib. II.* Poſt Herodotum THVCYDIDES omnes dicendi artificio (mea ſententia) facile vincit: qui ita eſt creber rerum frequentia, vt verborum prope numerum ſententiarum numero conſequatur: ita porro verbis eſt aptus & preſſus, vt neſcias vtrum res oratione an verba ſententiis illuſtrentur. *Idem in Orat.* THVCYDIDES de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. *Anno M. D. LXIIII.* (1564). *Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrichi Fuggeri typographus.* in fol. pp. 297. & 216. exceptis praemiſſis & indicibus, pp. 43.

' Editionem oppido nitidam & raram, ſacram eſſe voluit Henricus Stephanus, Joachimo Camerario. In *epiſtolae* dedicatoriae fine, *carmen* legitur graecum, a Stephano in THVCYDIDEM, inter equitandum, compoſitum. *Scripta iam erat epiſtola,* ait, *quum verſuum quorumdam recordatus ſum, quos a me nuper inter equitandum luſos in hunc authorem, mittendos ad te, tuumque de illis iudicium expectandum cenſui. Quod ſi meam iſtam equeſtrem (vt ita loquar) muſam alteri meae pedeſtri praeferendam iudicaueris, ſuperioribus petitionibus*

nibus hanc nouam addam, vt tu, qui & φιλιππότατος & ἱππικώτατος haberis. ad deligendum mihi bucephalum *quempiam omnem illam tuam conferas ſolertiam, vt ego inuectus equo* μεγάλῳ μεγαλείους μεγαλωςὶ *pangam verſus. Interim hos accipe,* ἐπὶ πονηροῦ ἱππαρίου ἀκαλλιθορυβωδομουσοταχυπατάκτους. In *praefatione* multis verbis expoſuit, quid in hac editione praeſtiterit. Textum nimirum THVCYDIDIS graecum, cum codicibus variis, contulit, variantes lectiones in margine adpoſuit, multaque ſcholia, a diuerſis viris, diuerſo, vt videtur, tempore conſcripta illi addidit. Laurentii praeterea Vallae *verſionem* latinam, ab innumeris mendis, & hallucinationibus purgauit, & textui graeco ſubiecit. In auxilium nonnunquam vocare conſtituerat Claudii de Seyſſel, Ludouici XII. regis Galliae a Requeſt. Magiſtri, eiusdemque ad omnes fere chriſtianos Principes Oratoris, laudenſis Adminiſtratoris, Maſſiliae Praeſulis, Taurinorum Archiepiſcopi, *Hiſtoire de* THVCYDIDE, *de la guerre qui fut entre les* Peloponneſiens *&* Atheniens, *traduite du* Grec. *Paris.* 1527. & 1559. in fol. ſed illum, plurimis in locis, immane quantum! a THVCYDIDIS verbis aberraſſe deprehendit, cuius rei ſpecimen, ex libro IIX. in *praefatione* protulit. *Praefationem* excipiunt Μαρκελλίνου περὶ τοῦ ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ βίου, καὶ τῆς ἰδέας αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ὅλης ξυγγραφῆς παρεκβολή; Anonymi *vita* THVCYDIDIS graeca, & ea, quae apud Suidam, Aphthonium, Dionyſium halicarnaſſeum, Hermogenem, & Demetrium, de THVCYDIDIS vita, ſcriptis, & ſtilo graece leguntur. In fine *verſionis* latinae, occurrit *index rerum variarum, in octo* THVCYDIDIS *libris*, cuius numeri paginas, textus graeci indicant. Repetita fuit editio ab Henrico Stephano anno 1588. Diſcrimen quod inter editionem vtramque intercedit, expoſitum fuit in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 26 ſqq. Omnium prima & rariſſima THVCYDIDIS editio graeca eſt, quae Venetiis *in domo* Aldi *Anno MDII.* (1502) *menſe*

ſe Maio, in fol. excuſa fuit, vid. Michaelis Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 156. Joan. Alberti Fabricii *Bibliotheca gr.* L. II. Cap. XXV. p. 875. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit p. 25. Recentiſſima, ſplendidiſſima, & optima editio, natales ſuos Belgio debet, & hoc ornata titulo, in lucem exiit: THVCYDIDIS *de Bello* Peloponneſiaco *Libri octo*, *cum Adnotationibus integris* Henrici Stephani, *&* Johannis Hudſoni. *Recenſuit*, *&* *notas ſuas addidit* Joſephus Waſſe. *Editionem curauit*, *ſuasque Animaduerſiones adiecit* Carolus Andreas Dukerus. *Cum variis Diſſertationibus*, *MSCtorum Collationibus*, *&* *Indicibus nouis locupletiſſimis.* Amſtelaedami *apud* R. *&* J. Wetſtenios, *&* Gul. Smith 1731. in fol. form. maior. Tom. II. Recenſio vid. in *Actis eruditor.* lipſienſ. Anni 1732. p. 1 ſqq. Conf. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 27 ſqq. Varias THVCYDIDIS editiones & verſiones, recenſuit Jo. Alb. Fabricius l. cit.

THVCYDIDES athenienſis, Olori, ſeu potius, vt a Marcellino rhetore antiquo, THVCYDIDIS biographo adpellatur, Oroli filius, anno ſecundo Olympiadis LXXVII. natus fuit. Ab Herodoto, cum is hiſtoriam, a ſe compoſitam, in ſolemni Graeciae conventu recitaret, ad ſcribendam ſimiliter hiſtoriam excitatus eſt, magnique ingenii prodidit indicium, cum Herodotum audiens lacrimas funderet, quibus inclareſcendi deſiderium, praeſentibus ciuibus ſignificauit, Anaxagora philoſopho, & Antiphonte rhetore, praeceptoribus vſus eſt. In bellum profectus, ducis munus obtinuit, Amphipolinque vrbem, praeſidio tuendam accepit. Illa omiſſa punitus exilio, atque Athenis excedere coactus eſt, & in vrbem Aeginam, deinde in Thraciae oppidum Scapteſulam ſ. vt graece adpellatur Σκάπτην ὕλην ſe contulit, vbi *hiſtoriam* conſcripſit. Vid. de expeditionibus eius bellicis Joan. Burchardi & Friderici Ottonis Menckeniorum *Patris*

&

& Filii Bibliotheca virorum militia aeque ac ſcriptis illuſtrium, *Lipſ.* 1734. in 8. p. 454 ſqq. Inde poſt viginti annos Oenobii Archontis decreto reuocatus, hoſtium fraude, vt Pauſanias teſtis eſt, interemtus & Athenis ſepultus traditur. Illius *hiſtoria* a Xerxis exceſſu e Graecia, ad annum vsque XXI. belli ſic dicti peloponneſiaci deducta, LXX. annorum ſpatium complectitur, & in octo libros diuiſa eſt, e quibus atticae dictionis elegantia elucet. Et quamquam nonnulla vocabula obſoleta occurrunt, quae ad archaiſmum proxime accedunt, & obſcuram difficilemque reddunt orationem; THVCYDIDIS tamen laudi ea non derogant, qui in ſcribenda *hiſtoria*, omiſſis fabulis, veritatem conſectatus eſt, & eximiae prudentiae laudem merito obtinuit. De vltimo *hiſtoriarum* libro controuerſia eſt; qui ſtilum a reliquis ſeptem libris diverſum in eo obſeruant, a THVCYDIDE illum profectum negant, & vel illius filiae, vel Xenophonti, vel denique Theopompo tribuunt. Sed Plutarchus περὶ ἀδολεσχίας Tom. II. *Operum* edit. H. Stephani p. 911. & Marcellinus in *vita* THVCYDIDIS, eumdem a THVCYDIDE, cum morbo adfectus eſſet, animoque iam langueret, conſcriptum fuiſſe contendunt. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* l. cit. p. 869. In attico dicendi genere primas tenet partes, & propterea Κανὼν τοῦ Ἀττικισμοῦ adpellatur. Hinc dicendi genus Demoſthenes in *orationibus* expreſſit, atque in *hiſtoria* Salluſtius imitatus eſt. Quid? quod Cicerone teſte in *Oratore* Cap. VIIII. non modo inter Oratores, ſed etiam inter Hiſtoricos inuenti ſunt, qui *thucydidios* ſe profiterentur. Conf. Joachim. Camerarius *de* THVCYDIDE *eiusque hiſtoria*, quae commentatio adiicitur eius *Conuerſis ex hiſtoria* THVCYDIDIS *in ſermonem latinum*, *Viteb.* 1565. in 8. Georg. Acacii Enenckel *Vita* THVCYDIDIS *ex* Marcellino, Suida, Aphthonio, Plutarcho *&* ipſius *hiſtoria breuiter congeſta*, quae praemittitur THVCYDIDIS *hiſtoriae de bello* peloponneſiaco a G. A. Enenckel in

ſermonem latinum conuerſae *Argentorat.* 1614. in 8. Henr. Dodwel *Annales* thucydidei *quibus praemittitur Adparatus cum vitae* THVCYDIDIS *ſynopſi chronologica*, in calce THVCYDIDIS, *Amſtelod.* 1731. in fol. René Rapin *Comparaiſon de* THVCYDIDE *&* *de* Tite Live, in *Oeuvres du* P. René Rapin Tom. I. p. 160 ſqq. edit. *de la Haye* 1725. in 12. Anonymi *Lettre touchant* THVCYDIDE, in *Journal litteraire* Tom. IIII. p. 429 ſqq.

CLXX.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ἅπαντα τὰ σωζόμενα βιβλία. XENOPHONTIS omnia quae extant opera. Multorum veterum exemplarium ope (quorum bonam partem bibliotheca viri illuſtris Huldrici Fuggeri ſuppeditauit) a multis mendorum ſordibus ita purgata, vt longe maiore cum fructu legi multoque facilius quam antea intelligi poſſint. Epiſtolorum XENOPHONTIS fragmenta quaedam haec editio praeter alias habet. In XENOPHONTEM Annotationes Henrici Stephani, quibus partim varias lectiones examinare, partim locis aliquot obſcuris lucem afferre, partim mendoſos quosdam (in quibus veterum codicum auxilio deſtitutus fuit) ſuae integritati reſtituere conatur. Indicem copioſiſſimum cum latina interpretatione innumeris in locis emendata habebis. *An. M. D. LXI.* (1561). *Excudebat Henricus Stephanus, illuſtris viri Huldrici Fuggeri typographus.* in fol. pp. 587. 42. & 428. ſi praemiſſa & indicem folior. 25. exceperis.

Initium

Initium in hac editione, quae in *Catalog. libror. rar.* Samuel. Engel P. I. p. 166. & in Daniel. Salthenii p. 61. *omnium rariſſima & praeſtantiſſima* adpellatur, faciunt Henrici Stephani *in* XENOPHONTEM *prolegomena*, in quibus de XENOPHONTIS vita, elogiis, quibus a variis ſcriptoribus ornatus fuit, ſcriptis, ſtilo, & vtilitate diſſerit. Illis ſubiecit Diogenis laertii, & Suidae *vitam* XENOPHONTIS graecam, *Elogium* XENOPHONTIS a Chione graece conſcriptum, & Chriſtodori *poetae* Thebani *epigramma* graecum. In textu XENOPHONTIS graeco excudendo potiſſimum quidem editionem *aldinam* anno 1525. in fol. euulgatam ſequutus eſt, ſed alias etiam editiones, & codices, virorumque doctiſſimorum Adnotationes in auxilium vocauit, & hac ratione effecit, vt XENOPHON, reliquis editionibus emaculatior in lucem prodire potuerit. Qua ratione id, ab illo exequutum fuerit, in *epiſtola, adnotationibus* graeco textui ſubiectis, praemiſſa exponit. In fine textus graeci nonnulla leguntur XENOPHONTIS *fragmenta*, ex Stobaeo, & Clemente alexandrino deſcripta. *Adnotationibus* ſubiunxit *vocabula quaedam ποιητικώτερα, quaedam etiam omnino ποιητικά, partim* XENOPHONTI *peculiaria, partim illi cum aliis antiquis proſae ſcriptoribus (ac praeſertim* Herodoto *&* Thucydide) *communia.*

Verſio latina, quae ſecundam editionis partem conſtituit, eiusmodi praefixum habet titulum: XENOPHONTIS *ſapientiſſimi & fortiſſimi viri, quae extant opera. Quorum interpretationem a diuerſis editam* Henricus Stephanus *partim ipſe recognouit partim per alios recognoſcendam curauit, in iis potiſſimum locis in quibus minus tolerabilis eſſe videbatur. His praefixa eſt eiusdem* Henrici Stephani *oratio, de coniungendis cum* Marte *muſis, exemplo* XENOPHONTIS. *Huius editionis margini appoſiti ſunt numeri, qui* graecam *paginam* latinae *reſpondentem indicant, vt index (qui paulo ſuperioribus accuratior extremo operi adiectus eſt)*

 ad

ad vtranque editionem lectori vſui eſſe poſſit. Librorum XENOPHONTIS *ſeries. De Paedia* Cyri *Libri VIII.* Franciſco Philelpho *interprete P. I. De Expedit.* Cyri *Min. Libr. VII.* Rom. Amaſaeo *interpr. P. 104. De rebus geſtis* Graecorum *Libr. VII.* Bilib. Pirckhemero *interpr. P. 188. De* Ageſilai *laudibus Lib. I.* Franc. Philelpho *interpr. P. 277. De Rep. & Leg.* Lac. *Lib. I.* Franc. Philelpho *interpr. P. 288. De Rep. & Leg.* Ath. *Lib. I.* Sebaſt. Caſtalione *interpr. P. 295. Apologia pro* Socr. *Lib. I.* Leonardo Aretino *interpr. P. 299. De Fact. & Dict.* Socr. *Mem. Lib. IIII.* Beſſarione *interpr. P. 302. Oeconomicus, Lib. I.* Lodoico Strebaeo *interpr. P. 349. Conuiuium, Lib. I.* Joan. Ribitto *interpr P. 371.* Hieron, *ſiue Tyrannicus, Lib. I.* Deſid. Eraſmo *interpr. P. 384.* De *vectigalibus, Lib. I.* Joan. Ribitto *interpr. P. 393. De re equeſtri Lib. I.* Joach. Camerario *interpr. P. 398. De Magiſtri Equitum Off. Lib. I.* Joann. Ribitto *interpr. P. 407. De Venatione Lib. I.* Omnib. Leoniceno *interpr. P. 416. Epiſtolarum Fragmenta* Conrado Geſnero *interpr. P. 427. Annotationes, ad quas ſaepe in huius voluminis marginibus lector remittitur, ſeorſum vna cum aliis quibusdam edere ſtatuimus: interea vero his noſtris laboribus frui eum voluimus.* Antecedit verſiones *epiſtola* Stephani ad Joach. Camerarium, & eiusdem *Oratio de coniungendis cum* Marte *Muſis, exemplo* XENOPHONTIS, cui Chionis *philoſophi*, Matridis *filii*, *epiſtola ad* Matridem, ſeu *elogium* quod ſupra memorauimus, e graeco conuerſum, comes adhaeret. In fine voluminis, praeter *fragmenta* graeca latino ſermone expreſſa, occurrit *index hiſtoriarum, aliarumque rerum memorabilium, quae in hiſce* XENOPHONTIS *libris occurrunt. Adnotationes* Henrici Stephani, quae heic deſiderantur, *editioni* acceſſiſſe *ſecundae*, quae anno 1581. ab H. Stephano euulgata fuit in fol. refert Joann. Albert. Fabricius in *Biblioth. graec.* L. III. Cap. IIII. p. 78. Auctor der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 478. Primus qui

XENO-

XENOPHONTIS *opera* graece edidit, fuit ſine dubio Euphroſynus Boninus, qui illa cum *epiſtola* dedicatoria ad Laurentium Saluiatum Florentiae *ex aedibus* Philippi Juntae *anno 1516.* in fol. in lucem prodire iuſſit, vid. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 476 ſqq. vbi & aliae *editiones*, & *verſiones* deſcribuntur. Optima noſtra aetate cenſetur editio, quam Eduardus Wells, cum verſione Joan. Leunclauii latina V. Voluminibus nitidiſſime expreſſis in 8. form. maioris cum republica litteraria communicauit hoc titulo: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ τὰ Σωζόμενα. XENOPHONTIS *Opera quae extant Omnia; Vna cum Chronologia* Xenophontea Cl. Dodwelli, *Et quatuor Tabulis Geographicis. Oxonii e Theatro Sheldoniano, MDCCIII* (1703). Volumen I. quod Κύρου Παιδείαν complectitur pp. 564. except. titulo, epiſtola dedicatoria ad Henricum Aldrich *Aedis* Chriſti *in Academia* oxonienſi *Decanum*, *& Cleri prouinciae* cantuarienſis *in inferiori domo ſynodaliter conuocati Prolocutorem*, & praefatione. In Volumine II. inueniuntur Κύρου Ἀναβάσεως ἱστοριῶν βιβλία Ζ΄. pp. 468. In III. Vol. pp. 88. & 515. exſtant Henr. Dodwelli *Chronologia* xenophontea, & Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν βιβλία ζ. In IIII. Vol. pp. 286. & 139. locum inuenerunt Σωκράτους βιος· ἐκ τοῦ Σουιδα΄; ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ἀπομνημονευμάτων βιβλία Δ΄. τοῦ αὐτοῦ Σωκράτους ἀπολογία; λόγος Ὀικονομικὸς, cui *acceſſere Fragmenta Oeconomicorum* Ciceronis. Volumen V. pp. 283. & 182. faciunt λόγος εἰς Ἀγησίλαον βασιλέα, Λακεδαιμονίων Πολιτεία. Ἀθηναίων πολιτεία. Συμπόσιον. Ἱέρων ἢ Τυραννικός. Πόροι ἢ περὶ προσόδων. Λόγος περὶ Ἱππικῆς. Ἱππαρχικός. Κυνηγετικός. Cui *Acceſſerunt Teſtimonia aliquot de* XENOPHONTE *ex Scriptoribus antiquis excerpta* pp. 29. *Imperatorum* perſicorum *ad* XENOPHONTIS *Hiſtoriam ſpectantium ſeries chronologica*, *iuxta calculum* Cl. Dodwelli pp. 3. *Index Rerum & Verborum in ſcriptis* xenophonteis *praecipue memorabilium* pp. 45. Cuilibet praeterea volumini, *variae lectiones*, & *adnotatiun-*

*tiuncula*e quaedam adiiciuntur. Conf. de editione nitidiſſima, quae in noſtris regionibus rareſcere iam coepit Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. gr.* l. cit. p. 79. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 481. *Acta eruditor.* lipſienſ. anni 1705. p. 310 ſqq.

Thucydidem lepore attico & orationis leuitate ſuperare videtur XENOPHON, Grylli filius, philoſophus, hiſtoricus, &. dux militum clariſſimus, qui, Athenis, e tribu aegeide, Olympiade LXXXII. natus, quinto ante Chriſtum ſeculo floruit, & rebus praeclare geſtis, ſcriptisque libris vtiliſſimis, qui illum diffuſa admodum, variaque diuerſarum rerum ſcientia, inſtructum fuiſſe teſtantur, inſignem nominis famam adeptus eſt. In Socratis diſciplinam admiſſus, eximios in philoſophia progreſſus fecit, & filii propemodum loco, a Socrate habitus eſt. Ex vmbra in lucem prodiit, & Cyro iuniori ſe iunxit, comitem, cui, in bello aduerſus fratrem Artaxerxen adfuit, conf. Jo. Burch. & Frideric. Ottonis Menckeniorum *Bibliotheca viror. militia aeque ac ſcriptis illuſtrium* p. 471 ſqq. Ageſilaum lacedaemoniorum Regem, doctrinae praeceptis imbuit, & amore eum ſibi penitus deuinxit. Ab Athenienſibus autem in exilium miſſus, dum in Scillanthio, dum in Lepraeo, & denique Corinthi ſenectutem exegit, nactusque otium, *hiſtorias* compoſuit, ad quas ſcribendas Iſocrates eum idoneum iudicauerat. Tandem anno aetatis XC. vt Lucianus in *Μακροβίοις* Tom. III. *Operum* p. 229. auctor eſt, fatis conceſſit. Propter inadfectatum orationis nitorem, qui cum eximia quadam iucunditate coniunctus eſt, ab aliis vt Diogenes laertius in *vita* eius L. II. Segm. 57. p. 114. edit. Marc. Meibomii, teſtatur, *ἀττικὴ Μοῦσα*, ab aliis, vt Suidas Tom. II. p. 645. edit. Ludolph. Küſteri refert, *μέλιττα Ἀττικὴ* nominatus eſt. Nec defuerunt, qui, cum Cicerone in Bruto Cap. XVIIII. & Quintiliano in *Inſtitut. orator.* L. X. Cap. I. p.

I. p. 886. edit. Petr. Burmanni, *illius ore Muſas loquutas* fuiſſe dicerent. Vnus, teſte Photio, Cod. CCLXXVIIII. col. 1590. edit. *rothomagens.* 1653. Helladius inuentus eſt, qui XENOPHONTEM Ἀττικισμοῦ νομοθέτην haberi poſſe, diſertis verbis negauit. Vid. de XENOPHONTE praeter ſcriptores, quos iam nominauimus *Narratio de vita* XENOPHONTIS, *ex diuerſis ſcriptoribus collecta*, quae *Operum* XENOPHONTIS editioni, cum Joannis Leunclauii *interpretatione*, *Baſileae per Thom. Guarinum* 1569. in fol. editae, praemittitur. Thom. Hutchinſon *Diſſertatio I. in qua de Vita* XENOPHONTIS, *de ſcriptis eius* &c. *agitur*, quae legitur initio *librum IIX. de* Cyri *inſtitutione*, ab illo *Oxonii e theatro ſheldoniano* 1727. in 4. graece & latine euulgatorum. Jo. Henr. Wackeri *Leben des* XENOPHONS, *nebſt einer ausführlichen Nachricht von dem Inhalte ſeiner Schriften*, quam XENOPHONTIS libello *de republica* Athenienſium in ſermonem teutonicum conuerſo, & *Dresdae & Lipſ.* 1744. in 8. in lucem emiſſo praefixit.

CLXXI.

XENOFONTE della vita di Ciro Re de' Perſi. Tradotto per *Meſſer* LODOVICO DOMENICHI. *Con Priuilegio. In Vinegia appreſſo Gabriel Giolito de' Ferrari M. D. LVIII.* (1558). in 8. folior. 159.

I ſette libri di XENOPHONTE della Impreſa di Ciro minore. Tradotti per *Meſſer* LODOVICO DOMENICHI. Con la Tavola delle coſe che e' piu neceſſarie. *Con Privilegio. In Vinegia appreſſo Gabriel Giolito de' Ferrari M. D. LVIII.* (1558). in 8. folior. 154. excepto indice folior. 6.

L'Opere

L'Opere morali di XENOPHONTE. Tradotte per *Meſſer* LODOVICO DOMENICHI. *Con Privilegio. ibid. per eumd. eod.* folior. 163. ſi index folior. 4. non numerat. fuerit.

I fatti de i Greci di XENOPHONTE. Tradotto per *Meſſer* LODOVICO DOMENICHI. *Con Privilegio. In Vinegia appreſſo Gabriel Giolito de' Ferrari M. D. LVIII.* 1558. in 8. folior. 163.

LVDOVICVS DOMINICVS, ſiue DOMENICHI, placentinus, Jureconſultus, philologus, & poeta, vrbem maxime florentinam ſcriptis ſuis, & in primis veterum auctorum verſionibus hetruſcis, medio ſeculi XVI. tempore illuſtrauit. *Operum* XENOPHONTIS *verſiones*, quarum exhibemus titulos, in Italorum ſic dicta *Collana iſtorica de' Scrittori Greci*, *annulum* conſtituunt *quartum*, & in librorum rariorum cenſum veniunt. vid. Nicol. Franc. Haym *Notizia de' libri rari, nella lingua* italiana p. 3.

Prima pars inſcripta eſt nomine Lucae Antonii Cuppani de Monte Falcone, Ducis florentini exercituum ducis. Scripta eſt *epiſtola* dedicatoria die IIX. Julii an. 1548. id quod librum iam antea editum eſſe docet, niſi forte haec noſtra editio, nouo tantum titulo inſtructa fuerit. In fine enim illius, ſub Typographi inſignibus, haec leguntur verba: *In* Vinegia *appreſſo* Gabriel Giolito de' Ferrari *M. D XLIX.* (1549). Praeter *indicem* rerum memorabilium, verſionis auctor primae parti addidit *Vitam* XENOPHONTIS, ex latino Raphaelis volaterrani, in hetruſcam linguam translatam.

Partem ſecundam iam anno 1547 ab auctore in lucem emiſſam eſſe, praeter Nicol. Fr. Haym l. cit. *epiſtolae* dedicatoriae *allo illuſtre & valoroſo Signor Conte* Collaltino *di* Collalto, ſubſcriptio Florentiae d. VIII. Octobr.

Octobr. 1547. facta, teſtis eſſe videtur. Acceſſit & huic parti *Tavola delle coſe piu notabili.*

Tertiam partem primum ab Auctore eodem anno 1547. eſſe euulgatam, intelligimus ex *epiſtola* dedicatoria ad Ducem florentinum Coſmum de Medicis, exaratam d. XXV. Jun. 1547. Complectitur haec pars *verſionem* librorum XENOPHONTIS *de republica, & legibus* Lacedaemoniorum; *orationis in laudem* Lacedaemoniorum *regis* Ageſilai; *de dictis & factis* Socratis *memorabilibus; Apologiae* Socratis; Hieronis ſ. *Tyrannici; Sympoſii,* quibus *tabulam rerum memorabilium* ſubiecit.

Partem quartam anno 1548. compoſitam, *epiſtola* inſtruxit verſionis auctor ad Alamannum Saluiati, quae die V. April. ſcripta eſt. Illi, ſicuti reliquis, finis *indice rerum* imponitur.

Reliqua XENOPHONTIS *opuſcula*, a LVDOVICO DOMINICO, quod nos quidem ſciamus, non conuerſa fuerunt. Laudat illius verſiones Girolamo Ghilini, in *Teatro d'huomini letterati* Tom. I. p. 149. illasque multa diligentia & ſollertia confectas eſſe pronunciat. *On louë dans toutes ſes traductions la beauté du Stile de* DOMENICHI, ait Adr. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 568. cui effato addidit Bernardus de la Monnoye: *on doit préſumer que le* DOMENICHI *ne ſe ſera pas réglé, ſur un ſi méchant modele* (qualem Poggii Bracciolini, florentini verſionem latinam *Cyropaediae* eſſe dixerat, quam Jacobus Poggius Bracciolinus, florentinus, hetruſca lingua expreſſit, & edidit in *Firenze per i Giunti* 1521. in 8. & *in Venezia* 1524. in 8. Miramur, id quod ὡς ἐν παρέδῳ hic addere licebit, quod doctiſſimus Italorum Marchio Scipio Maffei in *Traduttori* italiani *o ſia Notizia de volgarizzamenti d'Antichi Scrittori* latini *e* greci *che ſono in luce* p. 76. verſionem Jacobi Poggii, a verſione Jacobi Bracciolini crediderit diuerſam,

ſam, quandoquidem Jacobus Poggius & Jacobus Bracciolinus vnus idemque homo eſt) *&* *qu'en ayant un meilleur à ſuivre, j'entens la traduction de* Philelphe *il l' aura préferablement ſuivie. Le* DOMENICHI *mourut l'an 1574. Il ne ſavoit pas de* Grec. Praeter LVDOVICVM DOMINICVM, & Jacobum Poggium, *operibus* quibusdam XENOPHONTIS, in ſermonem hetruſcum conuertendis operam dederunt Euangeliſta Hortenſius & Franciſcus di Soldo Strozzi. Ille dedit librum *del modo di cavalcare* an. 1580. in 8. vid. Maffei l. cit. hic autem euulgauit *Le guerre de'* Greci *ſcritte da* SENOFONTE *nelle quali ſi continua l'Iſtoria di* Tucidide, *tradotto dal* Greco *nell'* Italiano. *In Venezia* 1550. in 4. vid. Nicol. Franc. Haym l. cit. Omnium autem optimus XENOPHONTIS exiſtimatur interpres, Marcus Antonius Gandini, quem in *lexico eruditorum* fruſtra quaeſieris. Hic edidit *L'Opere di* SENOFONTE *tradotte dal* Greco, *con alcune Annotazioni neceſſarie per l'intelligenza di tutta l'Opera. In Venezia preſſo Pietro Duſinelli* 1588. in 4. vid. Nicol. Franc. Haym l. cit. vbi ait: *E'una traduzione belliſſima, di tutto quanto ha ſcritto* SENOPONTE *ed è molto ſtimata da i Dotti. Tutto il libro contiene pagini 756.* Illam praeterea admodum eſſe raram, addito aſteriſco indicauit. Cum verſiones hetruſcae Scriptorum graecorum, quae ſic dictam *catenam* graecam conſtituunt, *Veronae* recuderentur, haec etiam Gandini verſio anno 1735. in 4. repetita fuit. Vid. *Nova litteraria* lipſienſ. an. 1735. p. 478.

CLXXII.

CLXXII.

DIODORVS *Siculus. Denis Roſe &c. venundantur in vico Sancti Jacobi ſub ſigno diui Martini* in 4.

Non ipſi conſpeximus hanc editionem, ſed Anonymus quidam caſellenſis, in librorum hiſtoria verſatiſſimus, illam nobis per litteras, amice ſcriptas, cognitam reddidit, ſimulque adnotauit, illam circa initium ſeculi XVI. exſcriptam *Pariſiis* eſſe, quamuis nullum temporis indicium illi additum fuerit. Facile id amico noſtro largimur, cum ex Mich. Maittaire *Annal. typographicor.* Tom. II. patet, quod Dionyſius Roſe, nonſolum cum Badio aſcenſio ſocietatem inierit, ſed etiam Henrico Stephano ſe adiunxerit in arte typographica ſocium, vid. p. 74. & 87. Refert autem illa editio, POGGII BRACCIOLINI *verſionem* latinam *librorum ſex*, vel potius *quinque priorum*, quos POGGIVS ob cauſſam, neſcimus quam, & haud ſatis adcurate, in *ſex libros* diſtinxit. Praemittitur illi POGGII Florentini *ad* Nicolaum V. *Pontif. Max. epiſtola* dedicatoria. POGGIVM autem patroni ſui gratiam adſentatiunculis quibusdam eſſe aucupatum, nemo facile dixerit, qui illum in Nicolai V. Anteceſſores inuectum eſſe conſpexerit, & in hac *epiſtola* haecce legerit verba: *quamquam vite mee inſtitutio ea ſemper fuerit: vt pluris virtutem quam pecuniam fecerim; tamen nimium aliquando (ſi verum loqui licet) noſtri pontifices in erigendis ornandisque doctorum virorum ingeniis dormitarunt. Quidam bonarum artium inſcitia; quidam ita pecuniae addicti: vt plus apud eos ambitionis & quaeſtus quam virtutis aut litterarum ratio valeret.* Huius *verſionis* editio ſine dubio omnium prima eſt, quae Venetiis *anno 1476. per* Andream Jacobi Katharenſem, Andrea Vendramino *Duce fortunatiſſimo, prid. Kal. Februar.* in fol. excuſa dicitur a Michaele Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 361. a

 Nice-

Nicerono in *Memoires* Tom. VIIII. p. 159. a Ioan. Alb. Fabricio in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 901. ab Auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 403. Cum Vincentius Obſopaeus in praefatione *librorum* DIODORI ſiculi, qui hodie exſtant *poſteriorum*, ab alio potiſſimum quam POGGIO *verſionem* concinnatam eſſe exiſtimaret, & ſcriberet: *neque enim veriſimile eſt adeo ſpurciloquum & virulentum Sycophantam & vitiligatorem quicquam* Graecitatis *calluiſſe, qui ne latinam quidem linguam, cuius ſibi videbatur peritiſſimus, recte calluit:* & recentioribus temporibus Codex reperiretur in Anglia mſ. qui *epiſtolam* dedicatoriam, ipſis illis verbis, quae exemplaria ſub POGGII nomine vulgata referunt, eo tamen diſcrimine conceptam ob oculos poneret, vt initio haec verba legantur: *Epiſtola ad D. Papam* Paullum *de ſex libris* DIODORI Siculi *fabulando more gentilium: tum* &c. nonnulli viri docti & in primis Brianus Twynus in *Antiquitat. Academ.* oxonienſ. L. III. p. 371. & Guilielmus Burtonus in *Hiſtoria* graecae *linguae* ap. Henr. Aug. Groſchuffium in *noua libror. rar. Collectione* Faſcic. IIII. p. 698. in eam adducti fuerunt ſententiam, vt POGGIVM plagiariorum more, alterius ſibi tribuiſſe laborem exiſtimarent. Illius autem *verſionis* verum fuiſſe contendunt auctorem Joannem Phream, Anglum, balliolenſis Collegii Socium, cum codici anglico, recentiore manu verba addita eſſent, Paullus *propter translationem ſibi dedicatam*, Phream *epiſcopatu* Badoniae *donauerat, quem cum accepiſſet, ſuperuixit menſem vnum, & obiit* Romae, *nondum conſecratus.* Idem fere teſtatur, qui eumdem codicem viderat, Joannes Lelandus in *Commentar. de Scriptorib.* britannic. P. II. Cap. DLXXVI. p. 467. vbi de Joanne Phrea prodidit: *Scripſit epiſtolas elegantiſſimas & Carmina. Legi eius verſus perfluenteis, in quibus* Bacchus *expoſtulat cum capro, vitem arrodente, dedicatos vero* Joanni Tipetoto, *Mecaenati ſuo; cui & conſecrauit libel-*

libellum Synesii *de laude Caluitii interpretatum, vt quidam affirmant, maiori* latine *cum gratia, quam* graece *a* Synesio *ſcriptum. Tranſtulit in* Latium DIODORI Siculi *Bibliothecam* graecam: *quod opus* Itali POGGIO *vaniſſime attribuunt* florentino. *Vidi ego exemplar, quod & archetypum fuiſſe certe puto, in cuius primi folii margine haec recentiori manu ſcripta reperi:* Paullus Romanus Pontifex, propter translationem ſibi dedicatam Fream epiſcopatu &c. — *Hactenus ex libelli margine. Sunt, qui putent competitorem aliquem praeſenti veneno, clam dato*, Phream *e medio ſuſtuliſſe.* Conf. Anton. a Wood *Hiſtoria vniuerſitat.* oxonienſ. L. II. p. 76. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2286. Gerard. Jo. Voſſii *de Hiſtoric. latin.* L. III. Cap. VIIII. p. 571. Joan. Albert. Fabricii *Bibliothec. graec.* L. III. Cap. XXXI. p. 773. Eiusd. *Bibliothec. med. & infim Latinit.* L. VIIII. p. 333. & L. XV. p. 901 ſqq. Niceron *Memoires* l. cit. Pro POGGIO tamen haec facere videntur: 1) iam aliis auctorum graecorum v. c. Xenophontis *Cyropaediae, dialogi* lucianei *de aſino aureo*, verſionibus latinis inclaruerat. 2) Scriptores POGGIO coaeui v. c. Jacobus Philippus Foreſtus bergomenſis, Raphael Maffeus volaterranus, Hugolinus Verinus, Paullus Jouius &c. vno quaſi conſenſu *verſionem* ei tribuerunt. 3) extra omnem dubitationem poſitum eſt, DIODORVM latino ſermone verti coeptum eſſe, ſub Nicolao V. Pontifice, cuius rei teſtis eſt luculentus Mangetus, in *vita* Nicolai V. quam ediderunt *Socii palatini* mediolanenſes in *Corpore Scriptor. rer.* italicar. Tom. III. P. II. p. 927. 4) Codex in Bibliotheca medicea inuenitur, cui *dedicatio* ad Nicolaum V. praemiſſa eſt, & tandem 5) ipſa *dedicatio*, Nicolai V. in litteras viroſque litteratos omnes propenſiſſimi, ita exprimit, deſcribitque indolem, vt fruſtra alium, cui magis conueniat, quaeras. Quae cum ita ſint, Antonii a Wood omnino nobis perplacet ſententia, qui verbis, ab Anonymo recen-

tiore, codici anglico adſcriptis, quibus verſio Joanni Phreae vindicatur, parum tribuere videtur. Plura, quae Joan. Baptiſt. Recanati, atque alii viri Itali doctiſſimi, pro defendendo POGGIO, protulerunt argumenta, vid. in POGGII *vita*, ipſius *hiſtoriae* florentinae *Venetiis* 1715. in 4. form. mai. editae praemiſſa, & in Ludou. Antonii Muratorii *Scriptor rer.* italic. Tom. XX. Cap. XI. col. 175. in *Giornale de letterati d'*Italia Tom. VIIII. p. 174 ſqq. & 454 ſqq. Conf. Alb. Henr. de Sallengre *Memoires ſur les Ouvrages du* POGGE, in *Memoires de litterature* Tom. I. p. 48.

Scriptores, qui res ad POGGIVM pertinentes, expoſuerunt, adduximus Tom. I. *Adparat. litter.* p. 687 ſqq.

CLXXIII.

ΔΙΟΔΩΡΟΥ *του Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ἱϛορικῆς βίβλοι πεντεκαίδεκα ἐκ τῶν τεσσαράκοντα.* DIODORI *Siculi* Bibliothecae hiſtoricae libri quindecim de quadraginta. Decem ex his quindecim nunquam prius fuerunt editi. *Anno M. D. LIX* (1559). *Excudebat Henricus Stephanus illuſtris viri Huldrici Fuggeri typographus.* in fol. pp. 847. exceptis fol. 6. prioribus.

Inter hiſtoricos graecos, quos Henricus Stephanus, patre Roberto mortuo, ex ſua officina, in lucem prodire iuſſit, omnium primus fuit DIODORVS ſiculus, quare euenit, vt characterum, vſu nondum detritorum, nitore conſpicuus, reliquis editionibus auctorum graecorum ſtephanianis, is facile praeripiat palmam. Primus etiam fuit Henricus Stephanus, qui libros quin-

quinque priores, & XI. ad XV. ex codice claromontano, cum viris doctis communicauit. Libri enim XVII. ad XX. iam, ante illum, a Vincentio Obſopaeo, *Baſileae* 1539. in 4. editi fuerant. Inſcripſit librum patroni ſui Huldrici Fuggeri nomine, & *epiſtolae* nuncupatoriae, breuem *Tractatum de* DIODORO, *& ſcriptis eius* ſubiecit, in quo, inter alia, DIODORVM aduerſus Ludouicum Viuem defendit, qui illum, propter fabuloſas, quas prioribus libris adtulit antiquitates, nugari pronunciauerat, & Plinium vituperauerat, quod primum eſſe DIODORVM, apud Graecos, ſcripſerit, qui nugari deſiiſſet. Addidit Henricus, praeterea Stephanus, editioni ſuae *fragmenta* quaedam, *ex libris* DIODORI *perditis*, cum *verſione* à ſe confecta, illisque *ſupplementum Libri XVII.* ex Arriano & Curtio deſumtum ſubnexuit. Paucae *adnotationes* Henrici Stephani in fine conſpicuae, non adeo magni ſunt momenti, quod ipſe Stephanus non diffiteri videtur, cum lectores precatur, vt illas *tanquam extemporales, non tanquam per otium ſcriptas* legant. Conf. de hac editione Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. III. Cap. XXXI. p. 773 ſqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 401. Petri Weſſeling. *praefatio* ad nouam editionem, de qua mox nonnulla dicemus. Cum Henrici Stephani editio, omni verſione deſtituitur, & Poggii Bracciolini, Marci Hopperi, Aeneae Syluii, Angeli, ſiue vt ab aliis vocatur Bartholomaei Coſpi, & Sebaſtiani Caſtellionis, quas de ſingulis DIODORI libris, ſinguli dederunt verſiones, ita comparatae eſſent, vt multis in locis, ſi ad textum graecum collatae fuerint, earum viri critici deſiderauerint fidem, ipſe ille Henricus Stephanus, Laurentio Rhodomanno auctor ſuaſorque exſtitit, vt nominis famam, quam verſo in latinum ſermonem Memnone & Agatarchidè, ſibi iam parauerat, nouo, eoque luculento augeret ſpecimine, & DIODORVM latina ciuitate donaret. Factum id eſt a Rhodomanno anno 1604. quo DIODORVM

 grae-

graecum, ad Stephani editionem excuſum, ſuaque *verſione* ornatum, hoc titulo in lucem edidit: ΔΙΟΔΩΡΟΥ τοῦ Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ἱστορικῆς βιβλία πεντε-καίδεκα, ἐκ τῶν τεσσαράκοντα. DIOD. Siculi *Bibliothecae hiſtoricae Libri XV. de XL. Quorum V. priores* Aegypti, Aſiae, Africae, Graeciae, *Inſularum &* Europae *antiquitates continent: Reliqui X. res a* Perſis, Graecis, Macedonibus, *& caeteris orbis terrarum populis, ab expeditione inde* Xerxis, *in* Graeciam *vsque ad ſucceſſorum* Alexandri Magni *in* Phrygia *praelium, &* Antigoni *caedem, geſtas exponunt. His acceſſerunt Eclogae ſeu Fragmenta, ex libris quibusdam Auctoris, qui deſiderantur. Omnia cum interpretatione* Latina; *ſummis rerum capitibus in margine, ac temporum annotatione illuſtrata. Cui adiecta Chronologia duplex; Archontum* Atticorum, *& Magiſtratuum* Rom. *ad Mundi, Olympiadum & Vrbis C. annos, ſuccincta rerum quolibet anno geſtarum indicatione, ſupputatorum. Index praeterea tergeminus; & Phraſeologia ex quinque libris mythologicis; ac Notae tandem in Contextum* graecum. *Studio & labore* Laurentii Rhodomanni Cheruſci. Hanouiae *typis* Wechelianis *apud* Claudium Marnium *& haeredes* Joannis Aubrii *M. DC. IIII. Cum Priuilegio S. Caeſ. Maieſt. ad decennium.* p. 361. & 1013. exceptis praemiſſis & indicibus pp. 107. vid. de illa editione Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. p. 774 ſqq. die *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 402. Carol. Henric. Langii *vita* Laurentii Rhodomanni Cap. III. §. XXXIIII. p. 371 ſqq. Cum autem praeſtans haec editio, a multis iam annis, inter libros rariſſimos, cuius rei teſtem habemus Jo. Vogtium in *Catalog. libr. rarior.* p. 237. & *Catalogum Biblioth.* Daniel. Salthenii p. 62. ſibi vindicaret locum, & ob enorme pretium, quo plerumque vendi ſolebat, pauci inter viros doctos, in ſuis eam adſeruarent bibliothecis, nonnulli viri docti, inter quos Joſephus Waſſe, Franc. Dionyſius Camuſatus, Terraſonus, eminent, ſpem nouae editio-

editionis fecerant. Quia vero laudabilibus eorum conatibus, vel mors, vel alius caſus interueniebat, huic tandem negotio ſe adcinxit Petrus Weſſelingius, & nouam DIODORI editionem, diu multumque efflagitatam, II. Tomis in fol form. mai. hoc titulo euulgauit: ΔΙΟΔΩΡΟΥ τοῦ Σικελιώτου Βιβλιοθήκης ἱστορικῆς τὰ σωζόμενα. DIODORI Siculi *Bibliothecae hiſtoricae libri qui ſuperſunt*, *Interprete* Laurentio Rhodomano *ad fidem MSS. recenſuit* Petrus Weſſelingius, *atque* Henr. Stephani, Laurent. Rhodomani, Fuluii Vrſini, Henr. Valeſii, Jacobi Palmerii, *& ſuas Adnotationes, cum indicibus locupletiſſimis, adiecit.* Amſtelodami *Sumptibus* Jacobi Werſtenii *M. D. CCXLVI.* (1746.) Tom. I. pp. 731. exceptis praemiſſis & Addendis pp. 49. Tom. II. pp. 666. exceptis 4. paginis prioribus, & indicibus pp. 112. Omnia retinuit vir doctiſſimus, quae H. Stephanus, & Laurentius Rhodomannus ex DIODORI reliquiis, cum publico communicauerant, quibus *excerpta* ab Hadriano Valeſio, & Fuluio Vrſino in lucem prolata, nec non *Fragmenta*, quae paſſim conquiri poterant, adiunxit. Textum DIODORI graecum ad codicum fidem recenſuit, & quae DIODORI, ex veterum ſchedarum iudicio eſſe non putauit, e textu eliminauit, illisque locum inter *variantes lectiones* dedit, & cauſſam, cur alia omnino maluerit, diligenter expoſuit. *Verſionem* Rhodomanni latinam, non omiſit, illam tamen variis in locis, vbi is DIODORI verba non ſatis adſequutus videbatur, mutauit, neque virorum doctiſſimorum *adnotationes* neglexit, illisque ineditas Joſephi Scaligeri, Iſ. Voſſii, Cl. Salmaſii, & Fuluii Vrſini *Coniecturas* addidit, nihilque praetermiſit, quod ſpei, quam viri docti, de illo conceperant, reſpondere poterat.

DIODORVS hiſtoriarum Scriptor, ex Argyrio Siciliae oppido, originem genusque duxit, & cognomine *ſiculus* dictus eſt. Incidit illius aetas, in Julii Caeſaris & Auguſti tempora, quibus regnantibus floruit in-

ingenio, & ad annum vſque XXXVI. poſt Caeſaris mortem, vixit, quo faſti Romanorum, culpa Pontificum deprauati, Auguſti imperatoris iuſſu reſtituti, emendatique fuerunt. In adornanda *hiſtoria*, quam *bibliothecam* vocat, ſingulari fide verſatus eſt, atque adhibitis veterum Scriptorum monumentis, collectisque in itinere ſubſidiis, integros triginta annos, perficiendo poliendoque operi impendit. Laudantur propter ea DIODORI ſcripta, a Plinio in *praefat. Hiſtor. natural.* ab Athenaeo in *Libris Dipnoſophiſt.* paſſim, & ab Euſebio Libr. I. *Praeparat. euangel.* p. 18. edit. *colonienſ.* 1688. in fol. aliisque recentioribus, qui illorum fidem magni faciunt, & in commemorandis rebus ſequi haud dubitant. Diuerſarum gentium hiſtoriam, ab vltima inde aetate repetiit, & ad Olympiadem vſque CLXXX. deductam, XL. libris complexus eſt. Sed ex omnibus, non niſi XV. libri, quinque ſcilicet priores, cum iis, qui ſequuntur, ad viceſimum vſque ſuperſunt.

CLXXIIII.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ῥωμαικῆς Ἀρχαιολογίας Βιβλία δέκα. DIONYSII *Halicarnaſſei* antiquitatum romanarum Libri X. Ex Bibliotheca regia Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ κρατερῷ τ' αἰχμητῇ *Lutetiae. Ex Officina Rob. Stephani, Typographi regii, typis regiis M.D. XLVI.* (1546). *Ex priuilegio Regis.* in fol. pp. 539.

DIONYSIUS Alexandri filius, a patria, Cariae vrbe, *halicarnaſſenſis* dictus, hiſtoricus, rhetor, & criticus ſuae aetatis grauiſſimus, Auguſti Imperatoris tempora, viuendo adtigit. Nam finitis ciuilibus bellis, relicta Halicarnaſſo, in Italiam commigrauit & XLII. annis integris Romae verſatus eſt, vt latinae linguae facul-

ſacultatem ſibi pararet, & ſcriptorum veterum monumenta, quae ad hiſtoriam diligenter adcurateque ſcribendam, neceſſaria eſſe videbantur, conquireret. In argumento hiſtorico, bona fide, maxima induſtria, ſingularique iudicio verſatus eſt & attico ſermonis genere, hiſtoriam romanam ἀρχαιολογίας ῥωμαϊκῆς nomine inſignitam ab V. C. ad annum vsque Olympiadis CXXIIX. tertium, *XX. libris* conſcripſit. Ex illis autem *vndecim* tantummodo hodie ſuperſunt, quos omnium primus graece euulgauit Robertus Stephanus, adeo quidem nitide, ſiue typorum characteres vere regios, ſiue chartam latiſſimam puriſſimamque ſpectaueris, vt nihil pulcrius, nihilque ſplendidius in eo genere effingi queat. Sine omni praefatione bibliothecarum cimelion rariſſimum in lucem exiit, & in fine haec pauca tantummodo verba adſcripta refert: *Excudebat* Robertus Stephanus *Typographus Regius* Lutetiae Pariſiorum *An. M. D. XLVII. Cal. April.* Conf. Joan. Alb. Fabricii *Bibliothec. graec.* L. III. Cap. XXXI. p. 781. die *Merkwürdigk. der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 151. Primus qui DIONYSII libros ſuperſtites Paulli II. Pontificis iusſu latino ſermone expreſſit, fuit Lapus Biragus Caſtilionaeus, homo florentinus, quod opus Paullo II. nuncupatum, impreſſum prima vice Taruiſii *per* Bernardinum Celerium de Luere *Anno Chr. nat. M. CCCC. LXXX.* (1480.) *Biſſexto Kl. Martias*. Joanne Mocenigo Venetorum *Duce inclyto*, in fol. in lucem exiit, & poſtea aliquoties repetitum fuit. Cum autem haec verſio, de qua eminentiſſimi Principis A. M. QVIRINI *Adpendix ad* Michael. Canenſii *Vitam* Paulli II. euolui poterit §. XXIIII. p. 273 ſqq. minime virorum doctorum ſuffragio comprobaretur, & Lapus Biragus, vt Gerard. Joan. Voſſius *de Hiſtoric. latinis* L. III. Cap. X. p. 737. Petrus Daniel Huetius *de claris interpretib.* L. II. p. 164. Adrian. Baillet in *Jugemens des Savans* Tom. II. P. III. p. 290. aliique adfirmant auctorem ſuum, non ſatis feliciter, imo ſae-

ſaepe parum latine expreſſerit, aliam & meliorem dederunt Sigismundus Gelenius & Aemylius Portus. Illam addidit innumerabilibus in locis caſtigatam Fridericus Sylburgius ſuae editioni, quae hoc prodiit titulo: ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Ἀλικαρνασσέως τὰ εὑρισκόμενα, ἱστορικά τε καὶ ῥητορικά, συγγράμματα. DIONYSII Halicarnaſſei *Scripta quae exſtant omnia, & hiſtorica & rhetorica. E veterum librorum auctoritate, doctorumque hominum animaduerſionibus, quamplurimis in locis emendata & interpolata; cum* latina *verſione ad* Graeci *exemplaris fidem denuo ſic collata & conformata vt plerisque in locis ſit plane noua. Addita fragmenta quaedam. cum* Glareani *chronologia, & duplici appendice. Additae etiam notae, quibus de vtriusque textus vel emendatione vel explanatione agitur. Adiecti praeterea duo locupletiſſimi rerum & verborum Indices; alter*, Graecus; *alter* Latinus. *Opera & ſtudio* Friderici Sylburgii, veterenſis. Francofurdi *Apud heredes* Andreae Wecheli, *MDLXXXVI.* (1586). *Cum S. Caeſ. Maieſtatis priuilegio ad ſexennium*, in fol. pp. 280. 94. 792. & 169. exceptis praemiſſ. folior. 14. Repetita fuit haec editio, *Lipſ.* 1691. in fol. Aemylii vero Porti verſione vſus eſt, in editione recentiſſima ſplendidiſſimaque Joannes Hudſon Bibliothecae bodleianae praefectus. Praefixit ſuae editioni talem titulum: ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἀλικαρνασσέως τὰ σωζόμενα, DIONYSII Halicarnaſſei *Opera omnia* graece & latine *ſcil cum verſione latina* Aemilii Porti *emendata, Notis obſeruationibusque variorum & variis lectionibus Codicum* vaticanorum; *Accedunt Excerpta de legationibus*, graece, *cum verſione*, Henr. Stephani, *& variorum Notis;* Peireſciana, *cum* Henr. Valeſii *interpretatione, & Obſeruationibus* Henr. Dodwelli, *Diſſertatio de aetate* DIONYSII, *ac tabulae chronologicae* Dionyſianae. *Opera & ſtudio* Jo. Hudſoni. Oxoniae *e Theatro* ſheldoniano 1704. II. Tom. in fol. Recenſio vid. in *Actis eruditor.* lipſ. anni 1704. p. 529 ſqq. De vtraque editione *ſylburgiana*,

&

& *hudſoniana*, vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* l. cit. Canonem chronologicum DIONYSII halicarnaſſei (*Chronologie de* DENYS *d*'Halicarnaſſe) compoſuit Mr. Boivin *l'Ainé*, qui legitur in *Memoires de litterature tirez des Regitres de l'Academie Royale des Inſcriptions & belles lettres* Tom. IIII. p. 17 ſqq. edit. *Amſterd. aux depens de la Compagnie* 1719. in 12.

CLXXV.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ τοῦ Ἁλικαρνασσέως περὶ συνθέσεως Ὀνομάτων πρὸς Ῥοῦφον. Τοῦ αὐτοῦ τῆς ῥητορικῆς τέχνης κεφάλαιά τινα, πρὸς Ἐχεκράτην. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν Θουκυδίδου ἰδιωμάτων, πρὸς Ἀμμαῖον. DIONYSII *Halicarnaſſei* de compoſitione, ſeu orationis partium apta inter ſe collocatione, ad Rufum. Item quo genere dicendi ſit vſus Thucydides ad Ammaeum. Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ κρατερῷ τ' αἰχμητῇ. *Lutetiae, Ex officina Rob. Stephani, Typographi Regii, typis Regiis M. D. XLVII.* (1547). *Ex priuilegio regis* in fol. pp. 128. exceptis 3. pp. poſterioribus.

Haec collectiuncula, libris DIONYSII hiſtoricis, a Roberto Stephano editis, in omnibus ſimilis eſt. Illi, Robertus Stephanus, eiusmodi coronidem adpoſuit: *Excudebat* Robertus Stephanus *Typographus regius.* Lutetiae Pariſiorum, *An. M. D. XLVII. Cal. April.*

Primus in collectione eſt περὶ συνθέσεως ὀνομάτων libellus ad Rufum Melitium, ſiue Minucium conſcriptus. Primus, qui illum graece eulgauerat, fuit Aldus Manucius, qui Collectioni *veterum Rhetorum graecorum*, *Venet.* 1508. in fol. editae illum inſeruit.

Alias

Alias editiones recenſet Jo. Alb. Fabricius l. cit. quem tamen fugere videtur, quod & ab Roberto Stephano editio fuerit curata. Poſt Samuel. Birkouium & Andr. Schottum, in illo, e ſermone graeco, in latinum conuertendo ſuam poſuit operam Jacobus Vpton etonenſis, A. M. cuius editio hoc ornata titulo: ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Ἁλικαρνασσέως περὶ συνθέσεως Ὀνομάτων. DIONYSII Halicarnaſſei *de Structura Orationis liber: Ex recenſione* Jacobi Vpton Etonenſis, A. M. *Qui & veterem interpretationem emendauit, ſuasque adiecit animaduerſiones; cum notis integris* Friderici Sylburgii veterenſis: *ſelectisque aliorum. His acceſſerunt* Simonis Bircouii Poloni *exempla* latina: *Cum duobus indicibus locupletiſſimis, &* Graeco *&* Latino Londini, *Impenſis* Sam. Smith, Benj. Walford, & Tho. Newborough *in Caemeterio* D. Pauli *MDCCII.* (1702.) in 8. form. mai. pp. 257. & 40. exceptis praefationib. & indicibus folior. 23. in lucem exiit, & poſtea a Joanne Hudſon, in ſecundum *Operum* DIONYSII halicarnaſſei Tomum relata fuit. Vid. *Acta eruditor.* lipſienſ. an. 1703. p. 44 ſqq.

Secundum inter ſcripta DIONYSII rhetorica, occupat locum τέχνη, ſiue *Ars rhetorica.* Et haec primum ab Aldo, cum *Rhetoribus graecis* euulgata fuit. Noſtra ſine dubio editio eſt, quam Joan. Alb. Fabricius l. cit. *pariſienſem H. Stephani* adpellat. Quod nos enim ſciamus, nunquam Henricus Stephanus, operibus DIONYSII ſuam impendit operam. Scripſit DIONYSIVS τέχνην ad Echecratem, illamque capitibus XII. diſtinxit. Inter omnia DIONYSII ſcripta, illam, plurimis mendis laborare, oſtendit Joannes Hudſon. Verſio latina, quae in editione hudſoniana comparet, non vnius hominis labor eſt, ſed a M. Antimacho ferrarienſi, Capita quatuor priora, a Guilielm. Gratio, brugenſi Cap. V. VI. VIIII. X. & XI. ab Andrea Schotto VII. IIX. & XII. latina ciuitate

te donata fuerunt, quae Hudſonus omnia paſſim emendauit, & graeca ad mſſ. varios caſtigauit.

Tertium opuſculum *περὶ τῶν Θουκυδίδου ἰδιωμάτων*, DIONYSIVS ad Ammaeum perſcripſit. Primam quidem illius eſſe editionem *aldinam*, *an.* *1508*. exiſtimare videtur Jo. Alb. Fabricius l. cit. p. 786. ſed iam antea ab Aldo, euulgata fuit haec *epiſtola*, cum Thucydide, *Venet.* 1502. in fol. & a Junta *Florent.* 1506. in fol. Hoc etiam loco, iterum, apud Fabricium, pro *Henrico Stephano*, Robertum Stephanum legendum eſſe cenſemus. Verſionem latinam, qua vtimur, concinnauit Matthias Martinez de Wauçquier) middelburgicus, qui ſeculo XVII. Antuerpiae in Officina plantiniana Correctorem egit.

Libellus quarto loco repoſitus *περὶ τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων ὑπομνηματισμοὶ πρὸς Ἀμμαῖον*, non integer ad noſtra tempora peruenit. Robertus Stephanus illa tantummodo euulgauit, quae de Lyſia & Iſocrate DIONYSIVS commentatus eſt. Aldus Manucius primus fuiſſe dicitur, qui hanc particulam graece cum Lyſiae & Iſocratis *orationibus* euulgauit. De Matthiae Martinez & Andreae Schotti verſione latina vid. Joan. Alb. Fabricii *Biblioth.* graec. l. cit. p 785. vbi etiam reliquorum *opuſculorum*, quae a diuerſis viris reperta, & editionibus *Operum* DIONYSII recentioribus addita fuere, mentio facta conſpicitur.

Addidit hiſce *opuſculis* DIONYSII *rhetoricis*, Robertus Stephanus, nonnullas *emendationes* ad varios codices expreſſas. Conf. de DIONYSIO, praeter ſcriptores iam nominatos Mr Bellanger Doctoris ſorbonnici, *Préface hiſtorique & critique ſur* DENYS *d'*Halicarnaſſe, *le tems où il vivoit. ſon Caractére, ſon ſtile, & les editions de ſes Ecrits*, quam praemiſit verſioni gallicae *antiquitatum* DIONYSII romanarum hoc titulo editae: *Les Antiquités* Romaines *de* DENYS *d'* Halicarnaſſe, *traduites en* François, *avec des Notes*

tes hiſtoriques, & geographiques, chronologiques & critiques par Mr. * * *. *A* Paris *chez* Philippe Nicolas Lottin 1723. II. Tom. in 4.

CLXXVI.

Τῶν ΔΙΩΝΟΣ Ῥωμαικῶν ἱςοριῶν εἰκοσίτρια βιβλία. DIONIS Romanarum hiſtoriarum libri XXIII. a XXXVI. ad LVIII. vsque. Ex Bibliotheca regia. Βασιλεῖ τ' ἀγαθῷ κρατερῷ τ' αἰχμητῇ. *Lutetiae ex Officina Roberti Stephani, Typographi Regii; typis regiis, M. D. XLVIII.* (1548). *Ex Priuilegio Regis.* in fol. pp. 498. ſi priores pp. 7. non numeratae fuerint.

In editionis ſplendidiſſimae & rariſſimae, verſione latina deſtitutae, fine, haec leguntur: *Excudebat* Robertus Stephanus *Typographus regius*, Lutetiae Pariſiorum *Anno M. D. XLVIII. Prid. Cal. Febr.* Titulum ſequitur Roberti Stephani ad Lectorem epiſtolion, in quo paucis verbis exponit, quae illius ſint in DIONE edendo merita. Queritur quod vnum tantummodo codicem, eumque valde mendoſum, & praeterea adcuratam ac diligentem caſtigationem deſiderantem, nanciſci potuerit, qui, vt Stephano quidem viſum fuit, a *fragmento libri* XXXV. initium duxit, quod liber XXXVI. capite truncatus excepit. Ea autem religione, hoc codice, quem Antonius Pagi in *Critic. Annal.* Baronii ad Ann. Chr. I. num. I. Tom. I. p. 2. edit. *Colon. Allobrog.* 1705. in fol. hodie in Bibliotheca regis Galliae exſtare ſcribit, vſus fuit, vt nonſolum locos mutilos & imperfectos, intactos reliquerit, ſed locos etiam adeo deprauatos, vt nulla iam rectae ac integrae lectionis veſtigia ſupereſſent, non modo non correxerit, ſed ne corrigere quidem, vt ipſe

ipſe ait, auſus fuerit. Vt autem eiusmodi locis, de quibus plane deſperatum non eſſet, medelam aliquam adferret, ad calcem libri, *caſtigationes* locorum aliquot reiecit, quos adhibita coniectura, ſimiliumue locorum collatione, emendatum iri ſperauit. Vſus ad id in primis Nicolai Leoniceni verſione, hetruſca, quae in *Venezia per Nicolò d'Ariſtotele* 1523, prima vice in 4. impreſſa fuerat, cum Leonicenum alio, & in nonnullis locis integriore & caſtigatiore codice, vſum fuiſſe e verſionis verbis intelligeret. Iſtas vero *caſtigationes*, quae p. 474. inchoantur, maxima ex parte, ab Henrico, Roberti filio, Stephano profectas eſſe, ipſe Henr. Stephanus indicare videtur, in *praefatione* ſuae editionis, quam mox deſcribemus, hiſce verbis: *Hiſtoricus ille longe celeberrimus* DIO CASSIVS —— *quum ad ſuas aedes, vel potius ſuam officinam reuerſus, meum & ad ſecundam editionem auxilium imploraſſet, ac ſibi ſpem eius factam videret, ſibi magnopere gratulari de illo poſtliminii iure coepit* —— *Verum etiam ſecundam ſimulque poſtremam ſuis vulneribus manum a me adhiberi poſtulauit* —— *Meam ego illi operam libenter quidem, ſed timide tamen, initio ſum pollicitus. Timebam enim ne praeter ea medicamenta quae* Pariſiis *partim a patre meo*, partim a me, *& aliquot poſt annis a* Guil. Xylandro *interprete adhibita eius vulneribus fuiſſent, valde pauca inueniri a me poſſent: ad grauia praeſertim vulnera quod adtinet. Sed cum adnotationes* Xylandri, *quas interpretationi ſuae ſubiunxit, in manus ſumpſiſſem, & ſaepe quidem illas* pariſienſes *laudari* —— *infinitis in locis* —— *in quos emendationem noſtram adferens, dicit*, Robertus Stephanus recte hoc caſtigauit: *vel*, hoc vidit, *vel* animaduertit, *vel* docuit, *vel* notauit, *aut etiam* Roberto adſentior ita legenti, *vel*, ita lego cum Roberto. *At vbi adnotationem ſuam velut noſtro ſigillo obſignans, ei ſubiungit* Steph. —— *& commendari ab eo animaduertiſſem ac viderem, ſupereſſe tamen* &c. In fine *caſtigationum* occurrit τῶν ἄλλων γραφικῶν σφαλμάτων

των ἐπανορθώσεις, quae non typothetarum, ſed codicis, quem in ſua excudenda editione ſequutus eſt Robertus Stephanus, ob oculos ponit errores, quos ideo adiecit, ne illis lectores remorarentur. Ceterum iſta editio, in fine mutilata duobus eſſe libris, primo adſpectu videri poterit, cum LIIX. tantummodo libros exhibet, recentiores autem, libros complectuntur LX. Sed integra omnino eſt editio, liberque LVII. & LIIX. ex duobus libris, qui recentioribus editionibus, ſeorſum numerantur, ille quidem e libro LVII. & LIIX. hic vero ex LVIIII. & LX. conflatus eſt. Conf. de hac editione Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca graec.* L. IIII. Cap. X. p. 325. vbi cauſſam, ob quam neſcimus, illam editionem *Paris. ſiue Diuione* 1548. in fol. prodiiſſe ſcribit, die *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dresden Tom. II. p. 291 ſqq. Quale pretium illi ſtatuerit, & qua ratione, eo fuerit vſus vir celeberr. Hermannus Samuel Reimarus, ex *Praefat.* eius editioni praemiſſ. §. 2 ſqq. adparet. In *Adparatu ad* DIONEM, quem idem Reimarus Tom. II. addidit, Roberti Stephani *praefatio*, *&* *caſtigationes* integrae, locum inuenerunt p. 1377 ſqq.

CASSIVS ſiue COCCEIANVS DIO Patre Aproniano Ciliciae & Dalmatiae, ſub Traiano & Hadriano, Praefecto, Niceae in Bithynia natus, ſub Commodo, Pertinace, & Alexandro Seuero Imperatoribus, honores geſſit, & ſenator Romanus, poſtea Strategus ſiue Praetor factus, bis ad conſulatum euectus fuit, & rem publicam cum laude adminiſtrauit. Poſt conſulatum ſecundum, ab Alexandro Seuero Imperatore honorifice dimiſſus fuit, propterea quod ex pedibus laborabat, neque prouinciam, cui erat praefectus, obire poterat. Ita vero conceſſit in patriam, & reliquum vitae ſpatium, a negotiis remotus tranſegit, ac ſeptuagenario maior, naturae debitum reddidit. Somnio ad ſcribendam hiſtoriam, ſe excitatum fuiſſe fatetur, qua de cauſſa, ſuis ſcriptis perennitatem promit-

mittit. *Hiſtoriam* maxima ex parte Capuae; quorſum a negotiis liber vacuusque ſecedere ſolebat, magno ſtudio compoſuit. Materiam ſcribendae hiſtoriae, per decem annos collegerat, cui pertractandae, alios duodecim annos, poſtmodum impendit, & multa tradidit, quae neque in Tacito, neque in Suetonio inueniuntur. *Octoginta libris hiſtoriam* romanam ab Aeneae aduentu in Italiam, ad imperium Alexandri Seueri, continuo narrationis filo pertexuit, ſtiloque facili, & ad rationem dicendi atticam compoſito, vſus eſt. Ex iſtis autem libris, *viginti* modo & *quinque*, qui a rebus, quas Lucullus geſſit, initium ducunt, & in morte Claudii Imperatoris deſinunt, ad manus noſtras peruenerunt. Reliqui cum parte XXXV. amiſſi ſunt. Plurimas *hiſtoriae* conciones, inſertas legimus, quae prudentiae ciuili mirifice inſeruiunt, & narrationem exornant. *Legis regiae* memoriam DIO fere vnus conſeruauit, qua re factum eſt, vt illius auctoritate nitantur, qui eiuſmodi lege ius imperandi ſummum Auguſto imperatori a S. P. Q. R. traditum fuiſſe confirmant.

Hiſtoriam CASSII DIONIS, & rerum ad eum pertinentium praeter alios, omnium optime expoſuerunt Nicol. Carminius Falco in *prolegomenis* editionis, de qua mox dicemus & Hermann. Samuel Reimarus in *Commentario de vita & ſcriptis* CASSII DIONIS in *Adparatu ad* DIONEM Tom. II. *Oper.* DIONIS p. 1533 ſqq.

CLXXVII.

Τῶν ΔΙΩΝΟΣ τοῦ ΚΑΣΣΙΟΥ Ῥωμαικῶν Ἱστοριῶν βιβλία πέντε καὶ εἴκοσι. DIONIS CASSII Romanarum Hiſtoriarum Libri XXV. Ex Guilielmi Xylandri interpretatione.

Henr. Steph. de DIONIS Hiſt.

Scripſerunt alii florentis tempora Romae,
  Et graue ſit quonam tempore paſſa iugum.
Hiſtorias alias iſti conferto DIONIS,
  Riui, illae, ſed fons iſta DIONIS erit.

Excudebat Henr. Stephanus Anno M. D. XCI. (1591) in fol. pp. 792. exceptis praemiſſ. & indice pp. 32.

Officinae Stephanianae ſenium, haec editio DIONIS prodere videtur, cum editionibus hiſtoricorum graecorum, quos deſcripſimus, & characterum & chartae nitore multo inferior eſt. Cauſſa huius rei etiam forte eſſe poterit, quod Gallia relicta, illam Stephanus *Geneuae* ediderit. Textui graeco, e regione adpoſita eſt Guil. Xylandri *verſio* latina, quae ſeorſum antea lucem viderat hoc titulo: DIONIS CASSII Nicaei romanae *hiſtoriae libri (tot enim hodie extant) XXV. nimirum a XXXVI. ad LXI. quibus exponuntur res geſtae a bello* Cretico *vſque ad mortem* Claudii *Caeſaris, quae eſt hiſtoria annorum circiter CXX. nunc primum ſumma fide diligentiaque de* Graecis Latini *facti*, Guilielmo Xylandro auguſtano *interprete. His acceſſerunt eiuſdem Annotationes, in quibus Autoris huius quamplurima aut reſtituuntur corrupta, aut explicantur obſcura loca. Additum eſt* Ioannis Xiphilini *e* DIONE *compendium*, Guli. Blanco Albienſi *interprete, quae verſio ab eodem* Xylandro *diligenter eſt vbi oportuit caſtigata. Iidem libri* DIONIS *ac* Xiphilini

philini *ſeorſim* graece *quoque eduntur accurate ab eodem emendati: adhaec rerum & verborum copioſiſſimus index. Cum Caeſ. Mai. gratia & priuilegio ad decennium.* Baſileae *apud* Ioannem Oporinum in fol. pp. 676. except. praefat. & indice. Anni indicium volumini quidem non additum fuit, ſed ille 1557. praefationi ſubſcriptus, opus, ſi non eodem, proxime ſequente tamen anno, euulgatum eſſe, teſtari videtur. Iſtius *verſionis*, exſtat editio *Lugduni* repetita, *apud Guih. Rouillium ſub Scuto veneto* 1559. in 8. Ornauit editionem graeco-latinam Henricus Stephanus *epiſtola* dedicatoria ad Chriſtianum IIII. Daniae regem. In praefatione *ad lectorem, lectionis* DIONIS *ſtudioſum*, nonnulla loca DIONIS adtulit corrupta, & quomodo per coniecturam, medica illis adhiberi poterit manus, oſtendit. Si textum DIONIS graecum euoluimus, quem ad patris ſui editionem, non alio codice in auxilium vocato, expreſſiſſe videtur, iſtae quidem *coniecturae*, in illo non inueniuntur; alia autem loca plura, ab illo mutata, & emendata eſſe, collatio cum editione Roberti Stephani, paullo adcuratior inſtituta, ſatis & abunde demonſtrat. Receperat quidem Henr. Stephanus, ſe emendationum ſuarum rationem redditurum, in *Adnotationibus*, quas meditabatur, ſed nihil ex illis lucem vnquam vidit. Refert Dominicus de Colonia, in *Hiſtoire litteraire de* Lyon Tom. II. p. 760. quod Lugduni adſeruetur DION *tout ſemé de notes marginales écrites de la main d'*Henri Etienne. Praeter *indicem eorum, quae in* DIONIS *hiſtoria viſa ſunt memorabilia*, latinum, huic editioni nihil amplius acceſſit. Vid. Io. Alb. Fabricii *Biblioth. graec.* L. IIII. Cap. X. p. 326. *die Merkwürdigkeiten der koenigl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. II. p. 292. Herman. Samuel. Reimari *praefat.* Tom. I. §. 5. *Adparatus in* DIONEM Tom. II. p. 1542. vbi & de aliis editionibus, & verſionibus differitur. Noſtra aetate duo viri, nouae editioni DIONIS adornandae, vno fere eodemque

tempore, ſuam impenderunt operam, quorum alter nonſolum exſpectationi, quam de ſuis lucubrationibus fecerat, ſatis feciſſe, ſed ipſam ſuperaſſe videtur exſpectationem; alter vero tam infelici ſucceſſu opus perfecit, vt monti in fabula parturienti, non abſimilis a viris doctis exiſtimetur.

Prior eſt, quem iam nominauimus, Vir doctiſſimus, Hermannus Samuel Reimarus, qui editionem ſplendidam II. Tom. in fol. in lucem prodire iuſſit. Primus hoc titulo conſpicuus τῶν ΔΙΩΝΟΣ τοῦ ΚΑΣΣΙΟΥ τοῦ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ ῥωμαικῶν ἱςοριῶν τὰ σωζόμενα. CASSII DIONIS COCCEIANI *Hiſtoriae* Romanae *quae ſuperſunt Volumen I. quod complectitur Fragmenta librorum I — XXXV. Cum Annotationibus maxime* Henrici Valeſii. *Libros XXXVI — LIV. integros. Cum Annotationibus* Ioannis Alberti Fabricii *ac paucis aliorum.* Graeca *ex Codicibus MSS. & Fragmentis ſuppleuit emendauit* Latinam *verſionem* Xylandro-Leunclauianam *limauit Varias Lectiones Notas Doctorum & ſuas cum Apparatu & indicibus adiecit* Hermannus Samuel Reimarus. *Opus eminentiſſimo ac reuerendiſſimo* ANGELO MARIAE Cardinali QVIRINO Brixiae *Epiſcopo & Bibliothecario* Vaticano *ob ſumma in illud merita inſcriptum.* Hamburgi *Sumtibus* Chriſtiani Heroldi CIƆ IƆ CCL. (1750) pp. 767. abſoluitur, ſi dedicationem ad eminentiſſ. QVIRINVM & praefationem ad lectorem pp XXX. exceperis. Inueniuntur in hoc Tomo 1) *Fragmenta* DIONIS, *ex variis auctoribus collecta ab* Henrico Valeſio, *poſt Excerpta* peireſciana p. 770-775. 2) *Fragmenta* DIONIS *ex Collectaneis* Conſtantini Porphyrogennetae *editis a* Valeſio p. 568 ſqq. 3) DIONIS *librorum, qui ſuperſunt XXXV. Fragmentum.* 4) DIONIS *hiſtoriae* romanae *L. XXXVI. ad LIIII.* Haec omnia virorum doctiſſimorum *notis* illuſtrantur, textui graeco, & *verſioni* latinae, e regione poſitae, cum *variantibus lectionibus*, ſubiectis. Inſigne

gne praeter ea huic Tomo decus conciliant, eminentiſſimi QVIRINI, & Ioannis Alberti Fabricii imagines, aere expreſſae. Tomo II. qui a p. 769. inchoatur, & ad p. 1708. excurrit, talis praefigitur titulus Τῶν ΔΙΩΝΟΣ τοῦ ΚΑΣΣΙΟΥ τοῦ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ Ρωμαικῶν ἱςοριῶν τὰ σωζόμενα. CASSII DIONIS COCCEIANI *Hiſtoriae* Romanae, *quae ſuperſunt Volumen II. Quod complectitur Libros* DIONIS *LV —LX. paſſim mutilos & breuiatos Cum Annotationibus* Ioannis Alberti Fabricii *& nonnullis aliorum. Libros item* DIONIS *LXI—LXXX. ex Compendio* Io. Xiphilini *Cum Annotationibus* Hermanni Samuelis Reimari, *qui & vbiuis Fragmenta reperta ſuis locis inſeruit varias lectiones & Annotationes ſubiecit verſionem caſtigauit Apparatum Annotationum & emendationum cum indice* graeco *&* latino *adiunxit. Opus eminentiſſimo ac reuerendiſſimo* ANGELO MARIAE Cardinali QVIRINO Brixiae Epiſcopo *&* Bibliothecario Vaticano *ob ſumma in illud merita inſcriptum. Hamburgi Sumtibus Chriſtiani Heroldi* CIↃ DCC LII. (1752). Complectitur iſte Tomus effigie editoris ornatus, 1) praefatiunculam *ad Lectorem*, 2) DIONIS *Hiſtoriae* rom. L. LV—LX. 3) L. LXI—LXXX. *ex Epitome* Ioannis Xiphilini, *inſertis vbique Fragmentis integris* DIONIS, *quae reperiri potuerunt.* 4) *Apparatum ad* CASSIVM DIONEM in quo inueniuntur a) Roberti Stephani *Praefatio & Caſtigationes ad* DIONEM. b) Eiuſdem *ad* Xiphilinum *variae lectiones.* c) Guil. Xylandri *praefatio & Annotationes in* DIONEM. d) Eiuſdem *in* Xiphilinum *Annotationes.* e) Frideric. Sylburgii *in* Xiphilinum *Notationes.* f) Henr. Stephani *in* DIONEM *praefatio.* g) Eiuſdem *Emendationes in* Xiphilinum. h) Eiuſdem *Emendationum in* Xiphilinum *ſpicilegium.* i) Ioannis Leunclauii *Notae in* DIONEM *&* Xiphilinum. k) Fulvii Vrſini *Notae in* DIONIS *fragmenta.* l) Iacobi Palmerii *Exercitationes ad* DIONEM. m) Lamberti Bos *Animaduerſiones ad quaedam loca* DIONIS. n) Pe-

tri Weſſelingii *epiſtola ad nonnulla loca* DIONIS. o) Ioannis Iacobi Reiſkii *Animaduerſiones in* DIONEM. p) *Spicilegium fragmentorum* DIONIS, *&* *locorum apud veteres, vbi* DIO *aut dicta eius laudantur.* q) DIO *de ſe, & ſua hiſtoria.* r) *De vita &* *ſcriptis* DIONIS *Commentarius.* s) *Eminentiſſimi* Cardinalis QVIRINI *Epiſtola de Codicis* vaticani *ratione, &* Vrſini *ac* Falconis *ex eo editis fragmentis.* t) *Illuſtriſſimi Marchionis* Scipionis Maffei *epiſtola, de* DIONIS *editione* falconiana. u) *Index* graecus *vocabulorum & locutionum* DIONIS. v) *Index* latinus *rerum omnium.* w) *Addenda & emendanda.* Quid porro a doctiſſimo editore praeſtitum fuerit, quibus codicibus, aliisque ſubſidiis vſus fuerit, quaue ratione auctorem ſuum emendauerit, atque illuſtrauerit, ſilentio heic praeterimus, lectoresque noſtros ad *ephemerides* eruditorum noſtra aetate praeſtantiores ablegamus, quae egregium opus, certatim, maximis, iisque meritis extulerunt laudibus. Celeberrimi Ioan. Albert. Fabricii in DIONEM merita Ioann. Chriſtianus Wolfius diuerſis litteris ad Maturinum Veyſſiere la Croze ſcriptis expoſuit. Vid. *Theſauri epiſtolici* lacroziani Tom. II. p. 184. 186. 222. 224. 232. 269 ſqq.

Poſterior CASSII DIONIS editor eſt Nicolaus Carminius Falco, Metropolita eccleſiae S. Seuerinae in Brutiis vlterioribus, in regno neapolitano. Is iam anno 1724. édiderat: ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ *Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τὰ τελευταῖα βιβλία τρία εὑρισκόμενα καὶ ἀποκαθιστάμενα.* CASSII DIONIS romanae *hiſtoriae vltimi libri tres reperti reſtitutique ſtudio ac labore* Nic. Carminii Falconis *Presbyteri, in vtroque iure & in ſacra theologia Doctoris & Protonotarii Apoſtolici, Romae, in typographia Chracas prope S. Marcum in via curſus, ex authoritate Superiorum,* in 4. Nihil autem fere hic liber continet, quam *fragmenta*, quae iam anno 1529. a Fuluio Vrſino, *Baſileae per Ioann. Heruagium*

gium in 4. edita fuerant, & omne Falconis, in euulgandis hiſce fragmentis meritum eo redit, vt codicem, qui olim Fuluii Vrſini erat, nunc vero in Vaticana bibliotheca adſeruatur, denuo cum Fuluii Vrſini editione contulerit, & nonnullis in locis emendaverit, atque ſuppleuerit. Vid. Herm. Sam. Reimari *Epiſtola ad Eminentiſſ. & Reu. D. D.* ANGELVM MARIAM *tituli* S. Marci Cardinalem QVIRINVM, Brixiae *Epiſcopum, & Bibliothecarium* vaticanum *cet qua occaſione edendi* DIONIS CASSII *ad* Nic. Carminii Falconis *I. V. & S. Theol. Doct. & Proton. Ap. editionem trium vltimorum* DIONIS *librorum, ex antiquiſſimo codice reſtitutorum, Animaduerſiones nonnullas ſummi viri iudicio ſubmittit: Hamburgi apud Io. Carol. Bohnium* 1746. in 4. pp. 51. Reſpondit ad hanc *epiſtolam*, duabus *epiſtolis* eminentiſſimus QVIRINVS, vna Brixiae d. 23. Aug. 1746. in 4. pp. 35. altera Brixiae d. 14. Decembr. 1746. in 4. edita. In poſteriore nonſolum ſpecimen litterarum codicis vaticani, aere exprimendum curauit, ſed etiam luculentis probauit ſpeciminibus, nullum fere inter Fuluii Vrſini, & Falconis editionem intercedere diſcrimen. Illam epiſtolam integram inſeruit Herm. Samuel Reimarus *Adparatui ad* DIONEM p. 1545. ſqq. Ex eo autem tempore, iſtius Falconis temeritas eo proceſſit, vt anno 1728. reipublicae litterariae imponere auderet, & libros CASSII DIONIS perditos, a ſe repertos eſſe diceret, quos in lucem emittere animo conſtitutum haberet. Incredibile dictu eſt, quam auide promiſſa haec Falconis editio, a viris doctis exſpectata fuerit. Cum vero anno 1747. primum Tomum, hoc titulo in vulgus emitteret: ΚΥΙΝ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ *ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἐκ τῶν αὐτοῦ ὀκτοκαίδεκα βιβλίων τόμος πρῶτος.* Q. CASSII DIONIS COCCEIANI romanae *hiſtoriae Tomus primus, continens priores libros XXI. ab V. C. vſque ad V. C. annum DCX. poſt euerſam* Carthaginem & Corinthum. *Nunc primum detectos, reſtitutos, concinnatosque, & noua fere*

 verſione,

verſione. & perpetuis ſuis variorumque notis auctos ſtudio & labore Nicol. Carminii Falconii, *Metropolitae Eccleſiae* S. Seuerinae *in* Brutiis *vlterioribus in regno* neapolitano, *qui ipſum Smo. Dno. Nro* Benedicto XIV. *Pontifici O. M. D. D. D. Neapoli, apud Joſephum de Bonis publicum typographum, ſuperiorum permiſſu.* in fol. pp. 306. illum doctorum impoſtorum augere numerum, viri critici illico animaduerterunt. Centonem enim quemdam ex Plutarcho, Dionyſio halicarnaſſenſi & Zonara, ipſis illorum verbis inter ſe iunctis, conſarcinauit, & pro libris CASSII DIONIS, iniuria temporum perditis, venditare ſuſtinuit. Conf. de hac editione, quam *prolegomena*, in quibus de DIONIS vita, ſcriptis, & excerptis, inſigni ſollertia & ſtudio agitur, aliqua ex parte commendabilem reddunt, Marchionis Scipionis Maffei *Tre lettere, la prima, ſopra il primo Tomo di* DIONE *novamente venuto in luce: la ſeconda, ſopra le nuove ſcoperte d'Ercolano; la terza, ſopra il principio della grand' Iſcrizione poca fa ſcavata nel* Piacentino. *in Verona 1748. nella Stamperia del Seminario* in 4. pp. 44. Primam inter illas *epiſtolam, al M. R. Padre* Girolamo Lagomarſini *della Compagnia di* Gieſu, Firenze, ſcriptam Veronae d. IIII. Nouemb. 1748. inſeruit Herm. Sam. Reimarus, *Adparatui ad* DIONEM p. 1549. ſqq. qui etiam ipſe, editionem falconianam ſub Cenſuram vocauit in *Praefat.* Tom. I. §. 12. 13. 14. & *not. I.* ad *Fragm. I.* p. 1. ſqq.

CXXIIX.

CLXXIIX.

Eκ τῶν Δίωνος Ἐκλογαὶ ΙΟΑΝΝΟΥ τοῦ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ. E Dione excerptae Hiſtoriae ab IOANNE XIPHILINO. Ex interpretatione Guilielmi Blanci, a Guilielmo Xylandro recognita. Henrici Stephani in IOANNEM XIPHILINVM poſt duos egregios meſſores ſpicilegium. *Excudebat Henricus Stephanus Anno M. D. XCII.* in fol. pp. 376. ſi folia quatuor priora, Spicilegium, & index folior. II. except. fuerint.

Jacturam, quam amiſſis Caſſii Dionis libris, res litteraria accepit, aliqua ex parte reſarcire putauit IOANNES XIPHILINVS, Trapezuntius, Joannis Xiphilini Patriarchae conſtantinopolitani, vt ipſe p. 71. edit. noſtr. refert, fratris filius, qui ſeculo XI. ſub Michaele Duca vixit, & *Epitomen* Caſſii Dionis concinnauit, qua hiſtoriam romanam a Pompeio M. ad Alexandrum vſque Seuerum complexus eſt. Illa autem re, parum gratiae, apud poſteros iniit, quod temporum rationes turbauit, neque eas, vt a Dione factum erat, ad Conſules retulit. Sunt qui res multas ad ciuilem prudentiam vtiles, a XIPHILINO omiſſas memorant, atque imprudenter id factum arbitrantur, quod ſecus, ac Dio inſtituerat, ſingulis Imperatoribus, ſingula *τμήματα* tribuerit. Debetur Roberto Stephano haec gloria, quod omnium primus fuerit, qui XIPHILINI *epitomen* graecam, ex ſua officina, hoc titulo ornatam: Ἐκ τῶν Δίωνος τοῦ Νικαίως Ρωμαϊκῶν ἱστοριῶν ἀπὸ Πομπηΐου Μάγνου μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας ἐπιτομὴ ΙΟΑΝΝΟΥ τοῦ ΞΙΦΙΛΙΝΟΥ. Dionis Nicaei *rerum* romanarum *a* Pompeio Magno, *ad* Alexandrum Mamaeae; *Epitome, authore* IOANNE XIPHILINO. *Ex Bibliotheca regia Lutetiae ex officina Roberti Stephani Typographi regii, regiis typis* 1551.

1551. in 4. pp. 357. except. 4. pp. *variar. lection.* in lucem prodire iuſſit. Eodem anno latina XIPHILINI verſio, hoc titulo lucem adſpexit: Dionis Nicaei *rerum* romanarum, *a* Pompeio Magno, *ad* Alexandrum Mamaeae *filium*, *Epitome*, IOANNE XIPHILINO *authore*, *&* Guilielmo Blanco, Albienſi *interprete*, *ad* Georgium Armeniacum, *Cardinalem Ampliſſ. Lutetiae 1551. cum priuilegio regis* in 4. pp. 280. praeter praefat. & indicem. Quamuis haec editio absque typographi nomine euulgata fuerit, ſine dubio tamen ex officina Roberti Stephani, cuius Oliuam in fronte gerit, in lucem prodiit. Vidit Michael Maittaire, vt in *Annal. typogr.* Tom. III. p. 602. not. (a) refert, exemplaria, quae Georgii Armeniaci Cardinalis, cui interpres ſuam verſionem nuncupauit, arma gentilitia praetulerunt. Inuenerat Guilielm. Blancus, albienſis, quem eumdem eſſe cenſemus, qui in *lexico eruditorum* bis Tom. I. col. 1118. & col. 1123. memoratur. XIPHILINI codicem graecum, cum Romae in aedibus Georgii Armeniaci R. E. Cardinalis verſaretur, & illum in latinum conuertere ſermonem coeperat. Cum hoc negotium, ſuffragio patroni ſui comprobari animaduerteret, cum Iacobo Cardinali Sabello in rus ſeceſſit opusque eo perduxit, vt dedicationem Romae anno 1550. VII. Kal. Mart. ſcribere poſſet. Eadem poſtea verſio, a Guil. Xylandro recognita, & paſſim caſtigata, cum illius Dione latino *Basil.* 1557. vt ſupra adnotauimus, in fol. edita & ab Henrico Stephano, editioni, cuius titulum adſcripſimus, & quidem textui graeco, e regione adpoſita fuit. Praecedit H. Stephani editionem *epiſtola* dedicatoria ad Iuſtum Reuberum *Iureconſultum*, *electoralis* Palatinatus *Cancellarium*, & *praefatio ad lectorem*, in qua rationem reddit, cur illam *epitomen*, *eclogarum* titulo inſcripſerit. XIPHILINVM enim *ἐκλέγεσθαι* potius, quam *ἐπιτέμνειν*, *excerpta* magis quam *Epitomen* dediſſe contendit. Effugiſſe autem Henrici Stephani notitiam videtur, quod ipſe XIPHILINVS p. 71. edit.

edit. H. Steph. ſe *ex multis* Dionis *libris epitomen* compoſuiſſe (*τὴν ἐπιτομὴν ταύτην τῶν πολλῶν βιβλίων τοῦ Δίωνος συνταττόμενος*) ſcripſerit. Sine omni commentario XIPHILINVM, initio, in lucem edere, Stephanus conſtitutum animo habuerat, inprimis cum a Guilielm. Xylandro & Friderico Sylburgio, nihil relictum eſſe conſpiceret, quod vberiore explicatione indigeret. Cum autem *grammatolectes typographicus* vnicam ſupereſſe chartam diceret, eamque nihilominus ternionis loco eſſe oportere adfirmaret, niſi aliquid adderetur, ſe tandem adduci paſſus eſt Stephanus, vt quaedam in XIPHILINVM adnotaret, & non ſeruati decori typographici notam effugeret. Ita vero comparatae ſunt *adnotationes* iſtae, vt in ea Stephanus, quae prima occurrunt, e libro XXXV. excerpta, plus quam in caetera conſulto praeſtitiſſe videatur. Replent *Adnotationes*, ſub *Spicilegii*, poſt Xylandri, & Sylburgii Adnotationum & emendationum meſſem, titulo, ſeptem folia. Finis volumini imponitur, *indice eorum, quae excerpſit* XIPHILINVS *e libris* Dionis, *qui non extant*, latino. Vid. de hac, & aliis editionibus atque verſionibus Io. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* L. IIII. Cap. X. p. 326 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der koenigl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 293 ſqq. Herm. Sam. Reimari *Praefatio* Tom. I. §. 5. 6. & 7. *Adparatus ad* Dionem Tom. II. p. 1544. De recentiſſima XIPHILINI editione, iam diximus, cum cel. Reimari Caſſium Dionem deſcriberemus.

CLXXVIIII.

Nicodemi Friſchlini ARISTOPHANES *veteris Comoediae Princeps: Poeta longe facetiſſimus & eloquentiſſimus:* Repurgatus a mendis, & imitatione Plauti atque Terentii interpretatus, ita vt fere carmen carmini, numerus numero, pes pedi, modus

dus modo, Latiniſmus Graeciſmo reſpondeat. Opus Diuo Rudolpho Caeſari ſacrum. *Cum Gratia & priuilegio Caeſariae Maieſtatis. Francofurti ad Moenum excudebat Ioannes Spies M. D. LXXXVI.* (1586) in 8. folior. 368. ſi praemiſſa fol. 8. exceperis.

Prima haec libri editio eſt, quem titulo haud ſatis adcurate adſcripto, rarum eſſe pronunciauit Cl. David Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres, qui ſont difficiles à trouver* Tom. II. p. 83. Repetitae exſtant editiones *Francof.* 1597. & 1625. in 8. Adiecta etiam fuit Nicodemi Friſchlini *verſio* editioni, quae *Lugd. Batau.* 1625. & *Amſtelodami* 1670. in 12. euulgata fuit. *Epiſtolae* dedicatoriae *ad Imperatorem* Rudolphum II. inſeruit particulam Thomas Crenius *Diſſertat. de ſingularibus Scriptorum Lugd. Bat.* 1705. in 8. p. 29 ſqq. *Epiſtolam* dedicatoriam ſequuntur, varia *epigrammata* graeca & latina, a Frider. Sylburgio, Franc. Modio, Lambert. Ludolph. Pithopoeo, Matth. Badero, Sal. Frenzelio, & Io. Guil. Rosbachio, in Friſchlini, & ARISTOPHANIS ab illo editi, laudem compoſita. Haec excipiunt 1) *Vita* ARISTOPHANIS, *a* Nicodemo Friſchlino *conſcripta.* 2) *Compendium* eius, *comparationis, qua* Plutarchus ARISTOPHANEM *cum* Menandro *contulit.* 3) *Defenſio* ARISTOPHANIS *contra* Plutarchi *criminationes.* 4) *De veteri comoedia, eiuſque partibus Commentatio.* Cuilibet *comoediae*, noua praemittitur *dedicatio, argumentum dramatis*, & *occaſio*, qua ARISTOPHANES permotus, illud conſcripſit.

Plutus dicatus eſt Adamo a Ditrichſtain, *Baroni in* Holenburg *&c haereditario* Carinthiae *Ducatus Pincernae*, *S. Caeſareae Maieſtati a conſiliis ſecretioribus, & aulae imperialis ſupremo Magiſtro.*

Equites conſecrati ſunt D. Ferdinando Hofmanno, *Baroni in* Gruenenphyl *&* Strechau, *magno & haereditario*

ditario Curiae magiſtro in Styria, *Archimarſchalco* Auſtriae *&* Styriae, *Conſiſtorii imperialis Praeſidi, & Capitaneo* neoſtadienſi.

Nubes in fronte gerunt nomina Joannis Cobenzelii, *adminiſtratoris cathedralis eccleſiae in* Myllſtatt *S. C. M. & Archid.* Auſtriae Carolo, *a ſecretioribus conſiliis, inferioriſque* Auſtriae *Praeſidis iudiciarii*, & Joannis Achillis Ilſingii *S. C. M. conſiliarii.*

Ranae dicatae ſunt Sigiſmundo Viheuſero *S. C. M. a conſiliis intimis, & imp.* Rom. *Procancellario.*

Acharnenſes denique Andreae Ernſtembergio, & Petro Obernburgio *LL. Licentiatis, S. C. M. a conſiliis ſecretioribus.* Reinerus Reineſius L. III. *variar. lection. Altenburg.* 1640. in 4. p. 416. verſionem meliorem, Friſchlini conuerſione fieri potuiſſe negat. Inſigni etiam elogio eius ARISTOPHANEM ornauit Georgius Burckhardus in *epiſtola ad* Friſchlinum, Tubingae 1574. ſcripta, quae legitur in *philologicarum epiſtolarum centuria, ex bibliotheca* Melchior. Heiminsfeldii Goldaſti *Francof.* 1610. in 8. editarum p. 276. ſqq. Conf. Caroli Henrici Langii Friſchlinus *vita, fama, ſcriptis, ac vitae exitu memorabilis, Lipſ. & Brunſuig.* 1727. in 4. Cap. III. §. IIII. not. o) p. 95. Io. Alb. Fabricii *Biblioth.* graec. L. II. Cap. XXI. p. 708. & 720.

ARISTOPHANES Philippi cuiusdam ſ. Philippidae filius, *Comicorum Princeps* & *linguae* atticae *delicium* nominatur. De patria illius nihil certum exploratumque habemus, etiamſi pro ciue athenienſi is ſe geſſit & atticae ciuitatis iure gauiſus eſt. Ingenio maxime valuit, floruitque ſeculo ante Chr. nat. V. & corruptos Athenienſium mores, dictione aculeata, in theatro perſtringere, & Socratem praeter ius fasque exagitare ſolitus eſt. Veteris *comoediae* ſine dubio *princeps* exſtitit, & Eupolidi Cratinoque omnium iudicio praelatus eſt. E multis *comoediis*, quas compoſitas, ab illo legimus, *undecim* hac noſtra aetate ſuperſunt,

perſunt, quarum argumentum Io. Albert. Fabricius l. cit. recenſet ſimulque ſingularum editiones refert, inter quas, praecipuum locum obtinet, quae anno huius ſeculi X. Amſtelodami cum ſcholiis graecis lucem adſpexit, & hunc praefert titulum: ARISTOPHANIS *Comoediae vndecim* graece *&* latine, *ex Codd. mſſ. emendatae. Cum ſcholiis antiquis, inter quae ſcholia in* Lyſiſtratam *ex Cod.* Voſſiano *nunc primum in lucem prodeunt. Accedunt notae Virorum doctorum in omnes comoedias; inter quas nunc primum eduntur* Iſaaci Caſauboni *in* equites; *Illuſtriſſ.* Ezech. Spanhemii *in tres priores; &* Richardi Bentleii *in duas priores comoedias Obſeruationes. Collegit & recenſuit, notasque in nouem comoedias, & quatuor indices in fine adiecit* Ludolphus Kuſterus *I. V. D. Excuſum Amſtelodami ſumptibus Thomae Fritſch, Bibliop. Lipſienſis A. MDCCX.* in fol. pp. XXIIX. 580. & 324. except. epiſtol. dedicator. praefat. & indicibus folior. 35. Vid. *Acta erudítor.* lipſienſ. an. 1710. p. 97 ſqq. Jean de Clerc *Bibliotheque choiſie* Tom. XVIIII. Articl. VI. p. 263 ſqq. Conf. de ARISTOPHANE praeter duorum Anonymorum, Thomae Magiſtri, & Nicodemi Friſchlini *vitas*, quae variis editionibus, & inter alias etiam Küſteri editioni praemittuntur, Ioan. Gottfr. Hauptmanni *Programma de* ARISTOPHANE *atque illius Comoediis. Gerae* 1743. in 4.

Scriptores, qui in exponenda Nicodemi Friſchlini *vita*, haud inanem poſuerunt operam, nominauimus Tom. I. *Adpar. litter.* p. 238 ſqq.

CLXXX.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ Χαρακτῆρες. Cum interpretatione latina per Bilibaldum Pirckeymherum iam recens aedita. in 8. fol. 23.

Editionem ſatis eſſe raram, e Conradi Ritterſhuſii, Melchioris Adami, Joſ. Simleri, Michaelis Maittaire, Jo.

Jo. Alb. Fabricii, Niceroni, aliorumque, qui vitam Bilibaldi Pirckheymeri deſcripſerunt, ſilentio coniicimus. Prodiit, vt verba in fine adiecta teſtantur, Norembergae *per* Jo. Petreium *Anno M. D. XXVII.* (1527). Dicauit illam Pirckeymherus *ſuo* Alberto Dürero. In *epiſtola* dedicatoria, inter alia haec ſcribit: *lepidum hunc libellum, a lepido quondam amico mihi donatum, tibi, mi lepidiſſime* Alberte, *dono dare conſtitui, nonſolum ob amicitiam noſtram mutuam, ſed quoniam pingendi arte admodum praecellis, cerneres etiam quam affabre ſenex ille & ſapiens* THEOPHRASTVS *humanas affectiones depingere nouiſſet.* — *Accepi illum dono olim* graecum *a doctiſſimo & amiciſſimo principe a* Johanne Franciſco Pico Mirandulae *Comite & Domino* Concordiae: *nunc autem tibi quoque amiciſſimo &* graecum *pariter dedico &* latinum, *vt ſtudioſi habeant, quo ſe in vtraque lingua valeant oblectare. Tametſi plerisque in locis ſcriptoris incuria, aut etiam cura, non parum fuerit corruptus, reſtitui tamen illum, quantum licuit, donec emendatius aliquando prodierit exemplar. Proinde etſi eum ſtylo elegantiori vertere potuiſſem, nolui tamen longius a* graeca *diſcedere phraſi, etiamſi eam ob cauſſam obſcurior nonnunquam videri poſſit: ſed mox, vt* Graeca *cum* latinis *fuerint collata, omnia reddentur clariora. Tametſi in dictionibus quibusdam transferendis, nec mihi ipſi ſatisfacere potuerim. Quod quidem non tam culpa propria quam* latinae *linguae accidit penuria. Quo pacto enim ἀγροικίαν, λογοποιΐαν, μικρολογίαν ac περιεργίαν aliter vertere potuiſſem? Nec ignoro, quaedam eſſe, quae coniectore potius, quam interprete indigeant. Verum unicuique liberum erit iudicare, aut ſingula pro libito vertere. Tu vero, mi* Alberte, *benigne graphicam hanc* THEOPHRASTI *picturam accipe, & ſi illam penicillo imitari nequis, mente ſaltem diligenter reuolue: nam praeterquam quod non parum proderit, abunde riſum praebebit, ac multum oblectare poterit* &c. Epiſtolion, quod **Joannes Franc. Picus Mirandulae Comes**, Bili-

baldo

baldo Pirckheimero ſcripſit, cum illi THEOPHRASTVM mitteret graecum, legitur in Bilib. Pirckheimeri *Operibus* a Melchior. Goldaſto Haiminsfeldio, *Francof.* 1610. in fol. editis, p. 212. Cum id paullo ſit breuius, in lectorum gratiam heic adiicimus:

Magnifico Domino Bilibaldo Pirckheimero Norimbergenſi, *amico & vti fratri.*

Salue. En Tibi THEOPHRASTI *characteres exſcriptos* graece. *Relue iam debitum ex tua ephemeride. Si caſtigatius volumen fortaſſe deſideraris, culpabis librarium, dabisque ſimul veniam mihi nunc in* Italiae *crebris magnisque tumultibus occupatiſſimo, cui per aſſiduas moleſtiarum moles, non licuit libellum per ſe percurrere, ne dum ad exemplar perpendendo conferre. Vale,* Mirandulae *die VIII. Septemb. 1515.*

In iisdem Bilib. Pirckheimeri *Operibus*, exſtat etiam *praefatio*, & latina *characterum expoſitio* p. 214 ſqq. Noſtrae editioni textus THEOPHRASTI praemittitur graecus. Non vero omnes, quos THEOPHRASTVS conſcripſiſſe dicitur *characteres*, in hac editione reperiuntur; ſed quindecim tantum modo priores.

De THEOPHRASTO, ereſio, vid. Diogenes Laertius *Vitar. philoſophor.* L. V. Segm. XXXVI. p. 288. edit. Marc. Meibomii, Joannis Meurſii THEOPHRASTVS, ſiue *de libris* THEOPHRASTI, *qui iniuria temporis interciderunt, liber ſingularis, Lugd. Bat.* 1640. in 12. & in Jacob. Gronouii *Theſauro Antiquitat.* graecar. Tom. X. col. 621. ſqq. Chriſtophor. Auguſti Heumanni *Lebensbeſchreibung des* THEOPHRASTI *vnd von deſſen Characteribus ethicis*, in *Actis Philoſophor.* P. XVII. p. 661 ſqq. P. C. Paſſerat *paralléle de* THEOPHRASTE *&* de la Bruyere, in *Mercure de* France 1732. Janv. p. 78 ſqq. Joan. Alb. Fabricii *Bibliotheca graeca* L. III. Cap. VIIII. p. 234 ſqq. vbi, in primis p. 239. varias *characterum* editiones adtulit. Optima hodie cenſetur, quamuis raro extra Angliam

Angliam inueniatur, editio, quae hoc prodiit titulo: ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ Χαρακτῆρες Ἠθικοί. THEOPHRASTI *Characteres ethici.* Graece & Latine. *Cum notis & emendationibus* Iſaaci Caſauboni *& aliorum. Accedunt* Jacobi Duporti *Praelectiones iam primum editae.* Graeca *cum vetuſtiſſimis MSS. collata recenſuit, & notas adiecit* Petrus Needham, *S. T. B. Coll. Diu.* Joh. Cantab. *Socius. Cantabrigiae Typis academicis Impenſis Cornelii Crownfield, celeberrimae academiae Typographi* 1712. in 8. mai. pp. 113. & 474. ſi praemiſſa, & indicem exceperis. Illius editionis textus, bis *Lipſiae,* anno 1726. & 1751. in 8. repetitus fuit, cui Fridericus Gotthilf Freytag, pater meus, *diſſertatiunculam* praemiſit, vbi *de* THEOPHRASTO eiusque *characteribus* expoſuit. E verſionibus, praeter notiſſimam illam gallicam, quam Joannes de la Bruyere conſcripſit, ad manus nobis eſt anglica, hoc titulo inſignita: *The moral Characters of* THEOPHRASTVS. *Translated from the* Grek, *with notes. So which is prefix'd A Critical Eſſay on characteriſtic-writings. By* Henry Gally *M. A. Lecturer of St.* Paul's *Covent-Garden, and Rector of* Wanden *in* Buckinghamſhire.

Reſpicere exemplar vitae morumque iubebo
Doctum imitatorem, & viuas hinc ducere voces.
Hor. *in art. poet.*

London printed for John Hooke, at the Flowerde-luce over-againſt St. Dunſtan's Church in Fleet-Street, 1725. in 8. mai. pp. 290. ſi dedicationem, praefationem, & indicem omiſeris. Teutonica, quam cum praefatione, & obſeruationibus variis in lucem emiſit M. Godofred. Ephraim Müller tit. *Spiegel menſchlicher Sitten aus dem* griechiſchen *der* THEOPHRAST:

Inſpicere tanquam in ſpeculum, in vitas omnium,
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Terentius *Adelph. III. 4.*

Dreſden vnd Leipzig bey Friedrich Heckel vnd Compagnie 1737. in 8. form. mai. pp. 64.

CXXCI.

MΙΧΑΗΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΟΥ Παροιμιαι. Centuriae XXI. Prouerbiorum. Ex optimis Auctoribus Graecis collectae a MICHAELE APOSTOLIO, *Byzantino.* Cum V. C. Petri Pantini Tiletani, verſione & notis ipſius ac aliorum doctorum, quibus adagia illuſtrantur & ſuis auctoribus aſſignantur. Cum indicibus locupletibus. Item Patriarchae Georgii Cyprii Prouerbia. *Lugduni Batauorum, apud Joannem & Danielem Elſevier MDCLIII.* (1653) in 4. pp. 387. ſi praemiſſa & indicem exceperis.

Non aliam ob cauſſam, titulum adſcripſimus libri, quem ipſi poſſidemus, quam, vt ſuam illi ſententiam, cum veritate minus congruere intelligant, qui cum Joanne Alberto Fabricio in *Bibliotb. graec.* L. IIII. Cap. VIIII. p. 285. Auctore *der Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dreſden Tom. II. p. 132. aliisque iſtius libri inueniri exemplaria negant, quae annum 1653. prae ſe ferunt. Reliqua enim exemplaria annum 1619. ob oculos ponunt. Conf. Gottl. Stolles *Hiſtorie der Gelahrheit, Jen.* 1736. in 4. p. 102. Caſimir. Oudini *Commentar. de ſcriptor. & ſcriptis eccleſiaſtic.* Tom. III. col. 2514. *Theſaurus bibliothecalis* Tom. II. p. 102. Cl. Dauid Clement *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. 432. ſqq.

CXXCII.

FRANCISCI PORTI Cretenſis, Commentarii in PINDARI Olympia, Pythia, Nemea, Iſthmia. *Apud Joannem Syluium M. D. LXXXIII.* (1583) in 4. pp. 163. ſi titulus & epiſtola dedicator. non fuerit numerata.

Joan-

Joannes Syluius officinam ſuam typographicam, conſtitutam habuit *Geneuae*. Librum in rarioribus eſſe collocandum, verba docere videntur, quae leguntur in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 469. Poſt patris FRANCISCI PORTI, cretenſis mortem, illum commentarium in lucem emiſit Aemilius filius, & *illuſtriſſimis ac benigniſſimis celeberrimae reip.* bernenſis *Dominis* dicauit. Commentario praemittitur PINDARI *vita* & Iſaaci Hortiboni (Caſauboni) *in* FRANCISCI PORTI, cretenſis, Commentarios in PINDARVM *poſt eius obitum editos epigramma* graecum. Nonſolum Eraſmo Schmidio, ſed etiam Richardo Weſt & Roberto Welſted, qui ſplendidam PINDARI editionem, *Oxoniae e Theatro ſheldoniano* an. 1697. in fol. in lucem emiſerunt, iſti commentarii incogniti fuiſſe videntur. *Adnotationes in* VI. *odas priores olympias.* manuſcriptas, in bibliotheca adſeruari regia dreſdenſi, teſtantur *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden l. cit. p. 465.

Omnia quae ad PINDARVM, varias eius editiones, verſiones, & commentarios ſpectant, plurimis expoſuit verbis Jo. Alb. Fabricius *Bibliothec.* graec. L. II. Cap. XV. p. 551. ſqq. quibuſcum conf. merentur, quae Thomas Magiſter, FRANC. PORTVS, Benedictus Aretius, Michael Neander, Eraſmus Schmidius Nicolaus Sudorius, & Joannes Benedictus, in ſuis PINDARI editionibus, & commentariis, *de vita* PINDARI tradiderunt.

FRANCISCVS PORTVS cretenſis, graecae linguae in Italia inſtaurator, Ferrariae primum, & poſtea Geneuae linguam graecam docuit, & editis in graecos ſcriptores commentariis & Obſeruationibus, immortalitatem nominis adeptus eſt. Diem obiit ſupremum anno 1581. aetatis anno LXX. Vid. Joſ. Simleri *Biblioth.* p. 206.

CXXCIII.

Plavtvs diligenter recognitus, per PHILIPPVM BEROALDVM. in fol. folior. 255.

Praemiſit PHILIPPVS BEROALDVS, bononienſis, *ad Clariſſim. diſcipulum* Ladiſlaum vartimbergenſem *epiſtolam*. Partem illius exhibuit Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. II. p. 164. not. (c). Nos vero lectoribus noſtris non iniucundum fore arbitramur, vbi illam heic adpoſuerimus integram.

Sicut boni venatoris eſt in ſaltu venatico feras indaganter ex latibulis excitare, ita induſtrii profeſſoris eſt in ſilua litteraria ſolerter mendas excutere, & ſicut nulli venatori culpae fuit non omnes feras coepiſſe, ita nulli profeſſori dandum vitio eſt non omnes mendas excuſſiſſe. cum non cuncta ſed plurima repurgaſſe habunde ſit ſatis. nam maculae haud parum multae iam pridem inſederunt inueterarunt que in voluminibus compluſculis, quae deleri non queunt, ſuntque ineluibiles. Valerius Probus *primae notae grammaticus exemplaria antiquorum emendare atque adnotare Auorum ſaeculo curauit, ſoli huic nec vlli praeterea grammatices parti deditus. Ego quadamtenus* Probum *emulatus ſcriptores claſſicos emaculare & pro virili parte mendis repurgare contendo. Quod cum in plerisque aliis iam pridem, tum nuper in* PLAVTO *feci, cuius cum fabulas hoc eſt latinae linguae delicias enarrarem, operam dedi & quidem operoſam, vt ab Impreſſore noſtro* Benedicto *formatus veniret in manus ſtudioſorum emaculatior ſincerior que, quam antehac alibi ſit formis excuſus. Hanc autem nouiſſimam recognitionem* Plautinam, *vt ſub tuo nomine publicarem, tibique nominatim hac epiſtola dedicarem mi* Ladiſlae Vartibergenſis *hortamenta non pauca inuitarunt. & illa cumprimis, quod in contubernio meo degis cauſa ſtudiorum politiorisque literaturae, quod mihi es factus, vt vulgo dicitur, compater, quod* Plautinae *elegantiae ſtudioſum te cognoui.*

Ad

Ad haec familia Vartimbergenſis *non minus honorata inter proceres* Boemiae *quam famigerata multis abhinc annis a me colitur diligiturque, ex qua frater tuus* Joannes *Scholaſticorum elegantiſſimus ad capiendum ingenii cultum iampridem huc conceſſerat, fueratque noſtrae ſectae affectator frequens & vigilax. qui mihi germana quaſi quadam beniuolentia & religioſa neceſſitudine eſt copulatus. quem amabiliſſimum comiſſimum liberaliſſimum non minus municipes mei, quam alienigenae experti ſunt. Tu vero mi* Ladislae *vadis per fraterna veſtigia. agisque ſcholaſticum munificum ac amabilem, Tu probus, modeſtus, officioſus. atque ingenua ſimplicitate ſincerus. Tu, quod boni diſcipuli ſpecimen eſt, praeceptorem amas & colis. Daſque operam vt Dolatorio noſtro leuigatus expolitusque in patriam ad genitales terras poſt peracta litteratoria ſtipendia poſſis cum laude remigrare. Cape itaque hilaro vultu hoc quicquid eſt munuſculi, &* PLAVTVM *mea caſtigatione minus in ſincerum relege translege perlege continenter hoc deliciolum tuum. Hoc enchiridion, nullus dies praetereat ſine* Plautina *lectione non teſtudineo non formicino gradu ſed militari & pleno diſcurre per* Plautinos *campos, ſi cupis optatam metam contingere. Si vis eſſe tum in ſermone quotidiano tum in epiſtolis formandis elegantior venuſtiorque. Scito hominem inſulſum fore ac inuenuſtum, qui neque ſale neque lepore* Plautino *conditus extitivit. Vale & Doctorem eundemque compatrem tuum mutuo dilige.*

Fieri non potuit, quin labeculae quaedam, minutulique errores, per incuriam miniſtri excuſoris irreperent. Talia praeſtare nec volo, nec debeo, nec poſſum.

Cum in *Amphitryone* & *Aulularia* quaedam deſunt, a duobus viris doctis iſtae lacunae ſuppletae fuerunt. Leguntur iſta ſupplementa in noſtra editione, in fine *Truculenti.* Fridericus Taubmanus illa ſuae editioni adiecit, & quidem primum ab Anonymo compoſitum p. 1271-1277. edit. 1605. in 4. ſecundum quod An-

tonium Vrceum Codrum, lepidi ingenii virum, auctorem habet p. 1280-1283. Vitus quidam Werlerus, ob hoc ſupplementum, tale in Codri honorem ſcripſit epigramma:

Ad PLAVTVM

Ante erat informis tota haec tua, PLAVTE, *fabella*
Non ſecus ac miris corpora ſecta modis,
Nam capiti finem carioſa abſumpſerat aetas,
Neu poſſet longa poſteritate frui.
Haud tulit hoc Codrus: Codrus *doctiſſimus ille*
Mox facili amiſſas carmine reddit opes,
At lacerata boni paſſim monimenta Poetae
Legit, & effigiem iuſſit habere ſuam.

Inuenitur illud in editione *Aulularíae*, quae hoc prodiit titulo, litterarum charactere gothico exſcripta: PLAVTI *lepidiſſimi poetae*, Aulularia, *ab* Antonio Codro Vrceo, *vtriuſque linguae doctisſimo, priſtinae formae diligenter reſtituta; illius enim finis antea deſiderabatur.* Lipſiae *per* Melchior. Lotter. 1513. in fol. Vid. Matanaſiana *ou Memoires litteraires hiſtoriques & critiques du Docteur* Matanaſius Tom. II. *à la Haye* 1740. in 8. p. 331. Conf. etiam de hoc Codri ſupplemento verſuum CXXII. Eminentiſſimi A. M. Cardin. Bibliothecarii QVIRINI *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia *eiuſque ditione paullo poſt typographiae incunabula florebat* P. I. p. 45. ſqq. In fine noſtri codicis, haec adſcripta a Typographo leguntur verba: *Impreſſum* Bononiae *per* Benedictum Hectoris *Bibliopolam Impreſſoremque Diligentisſimum. Recognitum repaſtinatumque a* PHILIPPO BEROALDO *Carioſe ac Vigilanter. Anno Salutis M. D. tertio* (1503) *Cal. Decemb.* Admodum raram eſſe editionem, ex eo coniicimus, quod a nullo eorum, qui indices editionum PLAVTI compoſuerunt, illa memorata fuerit. Mentionem illius fecerunt Michael Maittaire l. cit. & Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 387. Omnium princeps *Comoediarum* PLAVTI XX. editio eſt, quam Georgius Merula alexandrinus

ſtatielenſis, vir, ſeculo XV. ad finem vergente, inter humanarum litterarum Profeſſores magni nominis, *Venetiis* 1472. in fol. euulgauit. Eius in fine haec legi verba: Plautinae *Comoediae XX.* Georgio Alexandrino *emendatore; de cuius eruditione & diligentia iudicent legentes. Impreſſae opera & impendio* Joannis de Colonia Agrippinenſi *atque* Vindelini de Spira. Venetiis *MCCCCLXXII.* Nicolao Throno *Principe iucundisſimo & duce felicisſimo*, teſtatur Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 314. Vid. de Georgii Merulae in PLAVTVM meritis, eminentiſſimi QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis, P. I. p. 1. ſqq. vbi & aliae editiones PLAVTI vetuſtae, inſigni cura atque ſollertia deſcribuntur. Legi praeterea de PLAVTO, eius comoediis, earumque editionibus, & virorum doctorum, in illas commentariis, merentur Jo. Philippi Parei *Diſſertat. de vita & ſcriptis* M. ACCII PLAVTI, quae praemiſſa eſt PLAVTO, a Petro Danetio Preſbytero conſtantienſi, *in vſum Delphini, Pariſ.* 1679. II. Tom. in 4 edito. Joachimi Camerarii *Diſſertatio de Fabulis* plautinis eidem editioni, *in vſum Delphini* praemittitur, & Frideric. Taubmanni editioni *Viteberg.* 1612. in 4. adiicitur. Caſp. Sagittarii *Commentatio de vita, ſcriptis, editionibus, interpretibus, lectione, atque imitatione*, PLAVTI, Terentii, Ciceronis, *Altenb.* 1671. in 8. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* Tom. I. Libr. I. Cap. I. p. 1. ſqq. Tom. II. p. 1. ſqq. Jo. Nicol. Funccii *Tractatus de adoleſcentia linguae latinae, Marburg. Cattor.* 1723. in 4. Cap. III. §. I ſqq. p. 106. ſqq. Gottfr. Ephr. Mulleri *hiſtoriſch-critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichem Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller.* P. II. Cap. I. p. 1. ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 18. ſqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. I. p. 90. ſqq. 103. ſqq. 120. 127. ſqq.

De PHILIPPO BEROALDO, ſeniore, bononienſi, vid. quae ſupra Tom. I. p. 255. ſqq. Tom. II. p. 889. diximus.

CXXCIIII.

Liber de re ruſtica M. CATONIS Lib. I. M. TERENTII VARRONIS Lib. III. L. IVNII MODERATI COLVMELLAE Lib. XII. Eiusdem de arboribus liber ſeparatus ab aliis, quare autem id factum fuerit; oſtenditur in epiſtola ad lectorem. PALLADII Libr. XIIII. De duobus dierum generibus: ſimulque de vmbris, & horis, quae apud PALLADIVM, in alia epiſtola ad lectorem. Georgii Alexandrini enarrationes priſcarum dictionum, quae in his libris CATONIS: VARRONIS: COLVMELLAE. *Aldus. Hos libros Pontificis etiam Leonis decreto, nequis alius vſquam locorum impune imprimat, cautum eſt:* in 8. form. mai. folior. 308. ſi folia 32. priora non fuerint numerata.

Quamuis *Scriptores rei ruſticae*, reliquis auctorum editionibus; quae ex aldina officina prodierunt, paullo ſint frequentiores; haec tamen editio, inter eos quoque libros referri debet, qui non ſemper bibliophilis ſe offerre ſolent. Praemittitur Leonis X. *privilegium, datum* Romae *apud ſanctum* Petrum, *ſub annulo Piſcatoris. Die XXVIII. Nouembris M. D. XIII. Pont. primo anno.* Subſcripſit illi nomen Petrus Bembus. Jucundus veronenſis in *praefatione* ad Leonem X ſe libros *de re ruſtica*, ſumma ſua in illos beneuolentia, cum antiquis contuliſſe exemplaribus, adcurateque emendaſſe, ait, adhibito tamen iudicio amicorum, & doctorum hominum. Aldus Manucius duplicem *praefationem* praemiſit. In priore rationem reddit, cur alius COLVMELLAE librorum ordo, in hac editione, quam in aliis, adhibitus ſit editionibus, id quod Jucundi diligentia factum eſſe ſcribit. In poſteriore de duobus dierum generibus, ſcilicet de diebus

diebus, qui in XXIIII. & de illis, qui in XII. partes diuiduntur, nec non de horis, quae apud PALLADIVM occurrunt, potiſſimum agit. Poſt haſce *praefationes*, collocatus conſpicitur *erratorum typographicorum catalogus*. Haec autem omnia 9. foliis abſoluuntur. Jam nouus & quidem talis ſequitur titulus: *Libri de re ruſtica* M. CATONIS *Lib. I.* M. TERENTII VARRONIS *Lib. III.* L. IVNII MODERATI COLVMELLAE *Lib. XIII.* PALLADII *Lib. XIIII.* Aldus. *Hos Libros etiam, Pontificum* Alexandri, Iulii, *ac* Leonis *demum decretis, nequis alius vſquam locorum impune imprimat, cautum eſt.* Primo loco, ſe offert lectorum oculis, Georgii (Merulae) alexandrini, *ad* Petrum Priolum M. *filium* venetum epiſtolion, quo illi *enarrationes* ſuas *breuisſimas*, priſcarum vocum, quae in *ſcriptoribus rei ruſticae* inueniuntur, conſecrat. *Enarrationes* iſtas ſequitur, eiusdem Merulae, *ad* Bernardum Juſtinianum; *Equitem* & *ſenatorem facundisſimum praefatio*, quae ex editione *Scriptor. rei ruſticae ienſoniana* 1472. & *bononienſi* 1494. transſcripta fuit, & ad CATONEM & VARRONEM pertinet. Excipit illam *Capitum*, in quae libri *de re ruſtica* diuiduntur, *index*. Haec omnia folia 25. complent. In fine codicis haec leguntur verba: Venetiis *in aedibus* Aldi *&* Andreae *ſoceri Menſe Maio M. D. XIIII.* (1514). Prima ſine dubio editio eſt, quae ex officina aldina prodiit, eam enim quae in *Catalogo Bibliothecae* hulſianae Tom. III. p. 282. num. 4072. anno 1513. in 8. prodiiſſe memoratur, errori obnoxiam eſſe credimus, in quem *Catalogi* compilator, forte *priuilegii* ſubſcriptione anno 1513. facta, inductus fuit. Repetita editio *veneta aldina* fuit, *Venetiis* anno 1533. in 8. vid. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 76.

Conf. de *Scriptoribus rei ruſticae* & diuerſis eorum editionibus, Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. lat.* L. I. Cap. II. p. 18. ſqq. Cap. VII. p. 80. ſqq. L. II. Cap. VII. p. 342. ſqq. L. III. Cap. IIII. p. 533. ſqq.

Tom. II. p. 20. ſqq. p. 471. ſqq. Tom. III. p. 64. ſqq. Gottfr. Ephraim Müllers *hiſtoriſch critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichen Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller* P. II. Cap. II. p. 39. ſqq. *Prolegomena* editioni *lipſienſi* nitidae, mox memorandae, praemiſſa, *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Bibliotb. zu* Dreſden l. cit. p. 73. ſqq.

CXXCV.

Libri de re ruſtica M. CATONIS Lib. I. M. TERENTII VARRONIS Lib. III. L. IVNII MODERATI COLVMELLAE Lib. XII. Eiusdem de arboribus liber ſeparatus ab aliis. PALLADII Lib. XIIII. De duobus dierum generibus, ſimulque de vmbris & horis, quae apud PALLADIVM. Index omnium fere rerum, quae in his libris ſcitu dignae leguntur. Index graecarum dictionum. Enarrationes priſcarum vocum per ordinem litterarum digeſtas. *Baſileae ex officina Ioan. Heruag. Anno M. D. XXXV.* (1535) in 8. form. mai. folior. 295. ſi praemiſſa folior. 52. exceperis.

Ad *aldinam*, haec editio expreſſa eſt. *Priuilegium* tamen Leonis X. Jucundi veronenſis, & prior, quam memorauimus, Aldi *praefatio* omiſſa fuit. *Enarrationes priſcarum vocum, quae in Scriptoribus rei ruſticae reperiuntur*, adlatae quidem, ſed per ordinem alphabeti diſpoſitae, Georgii autem Merulae, Alexandrini Statilei, *praefationes* abiectae fuerunt. De nouo huic editioni acceſſit, *rerum fere omnium, quae ſcitu dignae, in ruſticis ſcriptoribus leguntur, index ſane copioſus*, & graecarum *dictionum index*. Conf. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 824.

Omnium

Omnium optima & ſplendidiſſima, noſtra aetate cenſetur editio, quae *Lipſiae* 1735. II. Tom. in 4. form. mai. euulgata fuit. Tom. I. eiuſmodi praefixus eſt titulus: *Scriptores rei ruſticae veteres* latini, CATO, VARRO, COLVMELLA, PALLADIVS, *quibus nunc accedit* VEGETIVS *de Mulo-medicina &* GARGILII MARTIALIS *fragmentum cum editionibus prope omnibus & Mſſ. pluribus collati Adiectae notae virorum clariſſ. integrae tum editae, tum ineditae, & Lexicon rei ruſticae curante* Jo. Matthia Geſnero, *Eloqu. & Poeſ. P. P.* Goetting. *Lipſiae Sumtibus Caſpari Fritſch MDCCXXXV.* pp. 858. ſi folia 5. priora & praemiſſa pp. 56. non fuerint numerata. Tomus II. qui a p. 859. inchoatur & ad p. 1316. ſi folia exceperis 5. priora, & indicem pp. 159 vſque excurrit, talem prae ſe fert titulum: *Scriptores rei ruſticae veteres* latini *Tomus alter in quo* PALLADIVS VEGETIVS *de Mulo-medicina* GARGILII MARTIALIS *fragmentum cum editionibus prope omnibus & Mſſ. pluribus collati Lexicon rei ruſticae aliaque continentur curante* Jo. Matthia Geſnero *Eloqu. & Poeſ. P. P.* Goetting. *Lipſiae Sumtibus Caſpari Fritſch MDCCXXXV.* Recenſio vid. in *Actis eruditor.* lipſienſ. anni 1735. p. 226. ſqq.

CXXCVI.

C. CRISPI SALVSTII de coniuratione Sergii Catilinę hiſtoria. nuper ad Aldi Manutii Archetypon. quam diligentiſſime & emendata & impreſſa. in 4. folior. 27.

Praecedunt SALLVSTII librum 1. *Teſtimonium elimati codicis per* Aldum, *ex epiſtola eius praeliminari* 2. *Excerptum ex libris* Petri Criniti *de hiſtoricis ac rhetoribus* latinis. 3. CRISPI SALVSTII *oratoris clariſſimi vita.* Iſta editio, ſi duo folia priora exceperis,

ris, litteris romanis exſcripta eſt. In fine illius typographus haec adpoſuit, cum ſuis inſignibus, verba: *Impreſſum* Lyptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolitanum *Anno dni. Milleſimo quingenteſimodecimoſeptimo* (1517). Joan. Henric. Leichius in *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 98. not. k. SALLVSTIVM *de coniuratione* Catilinae anno 1518. prodiiſſe ſcribit, quae forte haec noſtra editio eſt. Eodem anno 1517. *ex aedibus* Valentini Schumanni, teſte Leichio l. cit. prodiit C. CRISPI SALLVSTII *de bello* iugurthino *liber, ex ſecunda recognitione ad* Aldi Manutii *archetypon* in 4.

CXXCVII.

PVBLII VERGILII Bucolica, Georgica, Aeneis cum Seruii commentariis accuratiſſime emendatis, in quibus multa quae deerant ſunt addita. Graecae dictiones, & verſus vbique reſtituti. Sequitur Probi celebris Grammatici in Bucolica & Georgica commentariolus non ante impreſſus. Ad hos Donati Fragmenta, Chriſtophori Landini & Antonii Mancinelli Commentarii. in 8. form. mai.

Editio nitida & rara, quam amicus bibliophilus caſſellenſis, cognitam nobis reddidit, haec in fine verba adſcripta habet: Venetiis *excuſi M. D. VII.* (1507) *die vltimo Junii* Lauretani *Principis anno ſexto.* Bernardus Stagninus *Impenſam fecit.* Joannes Baptiſta Egnatius Venetus *emendauit &c.* Codex nonnullis figuris, ligno inciſis, paſſim ornatus eſt, & Michaelis Maittaire notitiam effugiſſe videtur.

CXXCVIII.

CXXCVIII.

P. VIRGILIVS MARO, Pauli Manutii Adnotationibus, in libri margine ob ſtudioſorum commodum adſcriptis, illuſtratus. *Venetiis apud Paulum Manutium, Aldi F. M. D. LVIII.* in 8. folior. 243.

Et raritate & nitore ſe commendat editio intuentibus, quam Paullus, Aldi filius, Manucius, Torquato Bembo, Petri filio dicauit. Inter editiones VIRGILII, quae mortuo Aldo Manucio, ex officina typographica aldina, a filiis Aldi euulgatae fuerunt, haec ſine dubio *tertia* eſt. *Primam* cenſemus, quae anno 1541. in 8. formae maioris fol. 219. prodiit. *Secunda, poſt omnes omnium editiones, adcurate emendata* in 8. fol. 220. annum 1545. in fronte gerit. Vtraque deſcribitur in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliotb. zu* Dreſden Tom. II. p. 232. Illius, cuius adſcripſimus titulum, mentionem fecit Joan. Alb. Fabricius in *Biblioth. latin.* L. I. Cap. XII. p. 212. Priores editiones omnes epiſtolam ad Petrum Bembum, Torquati patrem, praefixam habent, in qua Aldus Manucius, Naugerii, laudibus effert operam, quam in emendando VIRGILIO collocauerat. Eſt autem VIRGILIVS omnium liber primus, qui litteris italicis, quas & *currentes* vocare ſolent typographi, ab Aldo exſcriptus fuit. Accidit id anno 1501. quo liber in 8. excuſus fuit. Vid. Jaques Bernard *Nouvelles de la republique des lettres* ann. 1704. *Mai* p. 521. Omnibus VIRGILII *Eclogis, libris georgicorum*, & *Aeneidos* in noſtra editione praemittitur *argumentum proſaicum*, cui in *Georgicorum* & *Aeneidos* libris, *poetica* acceſſerunt *argumenta;* haec ab Anonymo, illa Modeſtino Jurisconſulto auctore compoſita ſunt. Paulli Manucii *Adnotationes*, margini adpoſitae, haud adeo magni momenti eſſe videntur.

Variae

Variae VIRGILII editiones recenſentur a Jo. Alb. Fabricio in *Biblioth. latin.* Tom. I. Lib. I. Cap. XII. p. 201 ſqq. Tom. II. p. 225 ſqq. a Jo. Nicol. Funccio in *Tractat. de virili aetate latinae linguae, Marburg. Cattor.* 1727. Cap. III. §. XIIX ſqq. p. 201 ſqq. a Gottfr. Ephraim. Mullero in der *hiſtoriſch-critiſchen Einleitung zu nöthiger Kentnis und nützlichen Gebrauche der alten* lateiniſchen *Schriftſteller* P. III. Cap. XI. p. 169. ab eminentiſſimo A. M. Cardinale Biblioth. QVIRINO in *Adpendice ad* Michaelis Canenſii *vitam* Paulli II. §. XII. p. 191 ſqq. ab auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 217 ſqq. 232. 237 ſqq. 241 ſqq. 250 ſqq 264. 270 ſqq. 277 ſqq. Legi praeterea poterunt praeter varias, variorum editorum, *vitas* & commentationes de rebus ad VIRGILIVM pertinentibus criticas, Michael. Barthii *vita* P. VIRGILII MARONIS, *carmine heroico conſcripta, nunc adiecta commentatiuncula mythologico-philologica, multis in locis correctior & emendatior edita a* Jo. Frider. Heckelio. *Cygneae* 1676. in 4. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 109 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2825 ſqq. Franc. Marie Arrouet de Voltaire *Eſſay ſur la poeſie epique* Chap. III. in *Oeuvres* Tom. I. p. 313 ſqq. edit. *Dreſd.* 1748. in 8.

CXXCVIIII.

P. VIRGILII MARONIS Bucolica, P. RAMI *Eloquentiae & philoſophiae Profeſſoris regii* praelectionibus expoſita: quibus poetae vita praepoſita eſt. Ad Carolum Lotharingum Cardinalem. *Pariſiis apud Andream Wechelum, ſub Pegaſo, in vico Bellouaco, Anno ſalutis* 1555. in 8. folior. 82. excepta VIRGILII *vita* folior. 9.

P. VIRGILII MARONIS Georgica P. RAMI *Eloquentiae & philoſophiae Profeſſoris Regii* **praelectionibus illuſtrata, Ad Carolum Lotharingum Cardinalem.** *Pariſiis, apud Andream Wechelum, ſub Pegaſo, in vico Bellouaco: Anno ſalutis 1556. Cum priuilegio regis* **in 8. pp. 367.**

Abſit a nobis, vt libros inter raros referamus, quos ſemel, iterum, ſaepiusque in lucem editos eſſe probe nouimus. Hanc vero editionem, primam niſi fallimur, eſſe omnium cenſemus, quam RAMVS e ſuis *praelectionibus* euulgauit, quamque proinde paullo ceteris rariorem eſſe ſtatuimus. Litteris vterque liber exſcriptus eſt nitidiſſimis, & quod miramur, neque a Michaele Maittaire, neque a Joan. Alb. Fabricio, nec a Nicerono, nec ab aliis, quos propterea euoluimus, ex hac editione commemoratus fuit. *Bucolicis*, PETR. RAMVS praemiſit *vitam* VIRGILII ſatis prolixam. Ab vberiore recenſione nos abſtinemus, cum liber omnium fere teratur manibus. Quale vero huic RAMI labori pretium ſtatuendum ſit, verba lectores docere poterunt, quae leguntur in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. II. p. 301. *Vnter den Weltweiſen vnd Rednern mag* RAMVS *noch eher eine anſehnliche Stelle verdienet haben; allein in der Critic bleibt er weit zurück. Seine Anmerkungen berühren die ſchwereſten Stellen nicht, oder ſind gemein, vnd ſeinen Vorgængern abgeborget. Taubmann hat ihn in vnſern Exemplaren der* Frankfurter *Editionen in ſeinen geſchriebenen Randgloſſen mehr als einmal geſtriegelt, vnd* Henr. Stephanus *in der Vorrede ſeiner zweyten Edition* VIRGILII, *die von* RAMO *in demſelben geſuchten Syllogiſmos verlachet.*

De PETRO RAMO vid. Scriptores, quos Tom. I. p. 509 ſqq. excitauimus, cum illius *orationem initio profeſſionis anno 1551. habitam* recenſeremus.

CXXCX.

CXC.

PVBLII VIRGILII MARONIS Opuſcula cum familiari expoſitione. Culex, Dire, Aethna, Cyris, Moretum, Ortulus, Vir bonus, de ludo & ira, de liuore, de vino & Venere, de littera y, Copa, Roſe, Eſt & non, De etatibus animalium, De erumnis Herculis, de muſarum inuentis, de cantu ſyrenarum, de die feſto, de fortuna, de Orpheo, de ſeipſo, de ſpeculo, de vnda congelata, de iride, de quatuor temporibus anni, de ortu ſolis, de ſignis coeleſtibus. in 4. folior. 84.

Editionem oppido raram, litteris romanis Joannes Knoblouch *ciuis* argentinenſis *impreſſit V. Kal. Mai. Anno ſalutis criſtiane M. D. IX.* (1509) *Commentarius* Domitium Calderinum refert auctorem. In fine adiectus eſt *index vocum opuſculorum* VERGILII haud adeo luculentus. Michaeli Maittaire, aliisque haec editio *opuſculorum*, quae VIRGILIO tribuuntur, ſeorſum excuſorum, incognita fuit.

CXCI.

Elegantes variorum Virgilio - Ouidio - Centones de Opificio Mundi, Chriſto Deo, Deique Matre, SS. Franciſco & Car. Borromaeo. CIↃ.IↃC. XVII. (1617) a Raphaele Sadelero imaginibus exornati, & *venum propoſiti Monaci.* in 8. pp. 99.

Libellus nitidiſſimus, duplici ornatus eſt titulo, altero quem adſcripſimus aere expreſſo, altero a typothetis, hiſce verbis concepto: PROBAE FALCONIAE *Foeminae Clariſſ. Centones. De diua Deipara* Laure-

Lauretana. *Ouidio · Cento. ex Lib. Metamorph.* FR. POLA, Veronenſi *Juriſc. Concinnante.* Eiuſdem *de diuo* Franciſco *Virgilio Cento. De diuo* Carolo. *Pont. Med. Virgilio · Cento* BERNARDI BRVSCHI Veron. *Can. Reg.* Lat. *Ludus in ſeculi Amorem inimicum Amori diuino.* CAROLI SCRIBANII *e ſocietate Jeſu.* Primum in collectiuncula oppido rara, occupant locum PROBAE FALCONIAE *Foeminae clariſſ. Centones hoc eſt Carmen ex diuerſis* Virgilii *verſibus & hemiſtichiis conſarcinatum, continens deſcriptionem veteris & noui Teſtamenti*, quod praecedit tale epigramma:

In Centones virgilianos.

Cum ſeſe andino *iactantem* Cyprida *vate*
Vidit cum nato quae regit aſtra ſuo;
Ecquis ait noſtrum dabit iſto carmine natum?
Aut hoc aut nullo debet hic ore cani.
Aeneam *ne ſuum legat illo in carmine* Cypris?
Et meus in verſu ſordidiore fluet?
Ite agite, & veſtrum Muſae *reuocate* Maronem,
Vt meus hoc ipſo filius ore ſonet.
Dabit & Elyſiis *iterum* Maro *ſurget ab oris,*
Et canit ad iuſſus, maxima virgo, tuos.

Epigramma excipit Raphaelis Sadeler *ſereniſſ.* Boiorum *Principis Chalcographi* epiſtola dedicatoria, *ad* Sigiſmundum, Auguſtini *Canonicorum Praeſulem*, ſcripta Monaci Calendis Septembr. 1617. in qua nonnulla de variis *Centonum* & graecorum & latinorum auctoribus expoſuit. Sunt quidem inter viros doctos, qui *Centones* virgilianos, cum Iſidoro hiſpalenſi Cap. V. p. 51. Thoma de Simeonibus, aliisque ad VALERIAM FALCONIAM, ſiue, vt rectius quidem ſcribitur FALTONIAM PROBAM, Adelfii Procoſ. vxorem referunt, ſed omne aliud ſtatuendum, & auctorem FALTONIAM PROBAM, a VALERIA PROBA diuerſam, ciuem hortanam eſſe, quae ſeculo IIII.

tonium Vrceum Codrum, lepidi ingenii virum, auctorem habet p. 1280-1283. Vitus quidam Werlerus, ob hoc ſupplementum, tale in Codri honorem ſcripſit epigramma:

Ad PLAVTVM

Ante erat informis tota haec tua, PLAVTE, *fabella*
Non ſecus ac miris corpora ſecta modis,
Nam capiti finem carioſa abſumpſerat aetas,
Neu poſſet longa poſteritate frui.
Haud tulit hoc Codrus: Codrus *doctiſſimus ille*
Mox facili amiſſas carmine reddit opes,
Ac lacerata boni paſſim monimenta Poetae
Legit, & effigiem iuſſit habere ſuam.

Inuenitur illud in editione *Aulalariae*, quae hoc prodiit titulo, litterarum charactere gothico exſcripta: PLAVTI *lepidiſſimi poetae*, Aulularia, *ab* Antonio Codro Vrceo, *vtriuſque linguae doctisſimo, priſtinae formae diligenter reſtituta; illius enim finis antea deſiderabatur.* Lipſiae *per* Melchior. Lotter. 1513. in fol. Vid. Matanaſiana *ou Memoires litteraires hiſtoriques & critiques du Docteur* Matanaſius Tom. II. *à la Haye* 1740. in 8. p. 331. Conf. etiam de hoc Codri ſupplemento verſuum CXXII. Eminentiſſimi A. M. Cardin. Bibliothecarii QVIRINI *Specimen variae litteraturae, quae in vrbe* Brixia *eiuſque ditione paullo poſt typographiae incunabula florebat* P. I. p. 45. ſqq. In fine noſtri codicis, haec adſcripta a Typographo leguntur verba: *Impreſſum* Bononiae *per* Benedictum Hectoris *Bibliopolam Impreſſoremque Diligentisſimum. Recognitum repaſtinatumque a* PHILIPPO BEROALDO *Curioſe ac Vigilanter. Anno Salutis M. D. tertio* (1503) *Cal. Decemb.* Admodum raram eſſe editionem, ex eo coniicimus, quod a nullo eorum, qui indices editionum PLAVTI compoſuerunt, illa memorata fuerit. Mentionem illius fecerunt Michael Maittaire l. cit. & Niceron in *Memoires* Tom. XXV. p. 387. Omnium princeps *Comoediarum* PLAVTI XX. editio eſt, quam Georgius Merula alexandrinus

ſtatielenſis, vir, ſeculo XV. ad finem vergente, inter humanarum litterarum Profeſſores magni nominis, *Venetiis* 1472. in fol. euulgauit. Eius in fine haec legi verba: Plautinae *Comoediae XX.* Georgio Alexandrino *emendatore; de cuius eruditione & diligentia iudicent legentes. Impreſſae opera & impendio* Joannis de Colonia Agrippinenſi *atque* Vindelini de Spira. Venetiis *MCCCCLXXII.* Nicolao Throno *Principe iucundiſſimo & duce felicisſimo*, teſtatur Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 314. Vid. de Georgii Merulae in PLAVTVM meritis, eminentiſſimi QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis, P. I. p. 1. ſqq. vbi & aliae editiones PLAVTI vetuſtae, inſigni cura atque ſollertia deſcribuntur. Legi praeterea de PLAVTO, eius comoediis, earumque editionibus, & virorum doctorum, in illas commentariis, merentur Jo. Philippi Parei *Diſſertat. de vita & ſcriptis* M. ACCII PLAVTI, quae praemiſſa eſt PLAVTO, a Petro Danetio Preſbytero conſtantienſi, *in vſum Delphini, Pariſ.* 1679. II. Tom. in 4 edito. Joachimi Camerarii *Diſſertatio de Fabulis* plautinis eidem editioni, *in vſum Delphini* praemittitur, & Frideric. Taubmanni editioni *Viteberg.* 1612. in 4. adiicitur. Caſp. Sagittarii *Commentatio de vita, ſcriptis, editionibus, interpretibus, lectione, atque imitatione*, PLAVTI, Terentii, Ciceronis, *Altenb.* 1671. in 8. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* Tom. I. Libr. I. Cap. I. p. 1. ſqq. Tom. II. p. 1. ſqq. Jo. Nicol. Funccii *Tractatus de adoleſcentia linguae latinae, Marburg. Cattor.* 1723. in 4. Cap. III. §. I ſqq. p. 106. ſqq. Gottfr. Ephr. Mulleri *hiſtoriſch - critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichem Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller.* P. II. Cap. I. p. 1. ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 18. ſqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. I. p. 90. ſqq. 103. ſqq. 120. 127. ſqq.

De PHILIPPO BEROALDO, ſeniore, bononienſi, vid. quae ſupra Tom. I. p. 255. ſqq. Tom. II. p. 889. diximus.

CXXCIIII.

Liber de re ruſtica M. CATONIS Lib. I. M. TERENTII VARRONIS Lib. III. L. IVNII MODERATI COLVMELLAE Lib. XII. Eiusdem de arboribus liber ſeparatus ab aliis, quare autem id factum fuerit; oſtenditur in epiſtola ad lectorem. PALLADII Libr. XIIII. De duobus dierum generibus: ſimulque de vmbris, & horis, quae apud PALLADIVM, in alia epiſtola ad lectorem. Georgii Alexandrini enarrationes priſcarum dictionum, quae in his libris CATONIS: VARRONIS: COLVMELLAE. *Aldus. Hos libros Pontificis etiam Leonis decreto, nequis alius vſquam locorum impune imprimat, cautum eſt:* in 8. form. mai. folior. 308. ſi folia 32. priora non fuerint numerata.

Quamuis *Scriptores rei ruſticae*, reliquis auctorum editionibus; quae ex aldina officina prodierunt, paullo ſint frequentiores; haec tamen editio, inter eos quoque libros referri debet, qui non ſemper bibliophilis ſe offerre ſolent. Praemittitur Leonis X. *priuilegium. datum* Romae *apud ſanctum* Petrum, *ſub annulo Piſcatoris. Die XXVIII. Nouembris M. D. XIII. Pont. primo anno.* Subſcripſit illi nomen Petrus Bembus. Jucundus veronenſis in *praefatione* ad Leonem X ſe libros *de re ruſtica*, ſumma ſua in illos beneuolentia, cum antiquis contuliſſe exemplaribus, adcurateque emendaſſe, ait, adhibito tamen iudicio amicorum, & doctorum hominum. Aldus Manucius duplicem *praefationem* praemiſit. In priore rationem reddit, cur alius COLVMELLAE librorum ordo, in hac editione, quam in aliis, adhibitus ſit editionibus, id quod Jucundi diligentia factum eſſe ſcribit. In poſteriore de duobus dierum generibus, ſcilicet de diebus

diebus, qui in XXIIII. & de illis, qui in XII. partes diuiduntur, nec non de horis, quae apud PALLADIVM occurrunt, potiſſimum agit. Poſt haſce *praefationes*, collocatus conſpicitur *erratorum typographicorum catalogus*. Haec autem omnia 9. foliis abſoluuntur. Jam nouus & quidem talis ſequitur titulus: *Libri de re ruſtica* M. CATONIS *Lib. I.* M. TERENTII VARRONIS *Lib. III.* L. IVNII MODERATI COLVMELLAE *Lib. XIII.* PALLADII *Lib. XIIII.* Aldus. *Hos Libros etiam, Pontificum* Alexandri, Iulii, *ac* Leonis *demum decretis, nequis alius vſquam locorum impune imprimat, cautum eſt.* Primo loco, ſe offert lectorum oculis, Georgii (Merulae) alexandrini, *ad* Petrum Priolum M. *filium* venetum epiſtolion, quo illi *enarrationes* ſuas *breuiſſimas*, priſcarum vocum, quae in *ſcriptoribus rei ruſticae* inueniuntur, conſecrat. *Enarrationes* iſtas ſequitur, eiusdem Merulae, *ad* Bernardum Juſtinianum; *Equitem* & *ſenatorem facundiſſimum praefatio*, quae ex editione *Scriptor. rei ruſticae ienſoniana* 1472. & *bononienſi* 1494. transſcripta fuit, & ad CATONEM & VARRONEM pertinet. Excipit illam *Capitum*, in quae libri *de re ruſtica* diuiduntur, *index*. Haec omnia folia 25. complent. In fine codicis haec leguntur verba: Venetiis *in aedibus* Aldi *&* Andreae *ſoceri Menſe Maio M. D. XIIII.* (1514). Prima ſine dubio editio eſt, quae ex officina aldina prodiit, eam enim quae in *Catalogo Bibliothecae* hulſianae Tom. III. p. 282. num. 4072. anno 1513. in 8. prodiiſſe memoratur, errori obnoxiam eſſe credimus, in quem *Catalogi* compilator, forte *priuilegii* ſubſcriptione anno 1513. facta, inductus fuit. Repetita editio *veneta aldina* fuit, *Venetiis* anno 1533. in 8. vid. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dresden Tom. II. p. 76.

Conf. de *Scriptoribus rei ruſticae* & diuerſis eorum editionibus, Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. lat.* L. I. Cap. II. p. 18. ſqq. Cap. VII. p. 80. ſqq. L. II. Cap. VII. p. 342. ſqq. L. III. Cap. IIII. p. 533. ſqq.

Tom. II. p. 20. ſqq. p. 471. ſqq. Tom. III. p. 64. ſqq. Gottfr. Ephraim Müllers *hiſtoriſch critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichen Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller* P. II. Cap. II. p. 39. ſqq. *Prolegomena* editioni *lipſienſi* nitidae, mox memorandae, praemiſſa, *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Bibliotb. zu* Dreſden l. cit. p. 73. ſqq.

CXXCV.

Libri de re ruſtica M. CATONIS Lib. I. M. TERENTII VARRONIS Lib. III. L. IVNII MODERATI COLVMELLAE Lib. XII. Eiusdem de arboribus liber ſeparatus ab aliis. PALLADII Lib. XIIII. De duobus dierum generibus, ſimulque de vmbris & horis, quae apud PALLADIVM. Index omnium fere rerum, quae in his libris ſcitu dignae leguntur. Index graecarum dictionum. Enarrationes priſcarum vocum per ordinem litterarum digeſtas. *Baſileae ex officina Joan. Heruag. Anno M. D. XXXV.* (1535) in 8. form. mai. folior. 295. ſi praemiſſa folior. 52. exceperis.

Ad *aldinam*, haec editio expreſſa eſt. *Priuilegium* tamen Leonis X. Jucundi veronenſis, & prior, quam memorauimus, Aldi *praefatio* omiſſa fuit. *Enarrationes priſcarum vocum, quae in Scriptoribus rei ruſticae reperiuntur*, adlatae quidem, ſed per ordinem alphabeti diſpoſitae, Georgii autem Merulae, Alexandrini Statilei, *praefationes* abiectae fuerunt. De nouo huic editioni acceſſit, *rerum fere omnium, quae ſcitu dignae, in ruſticis ſcriptoribus leguntur, index ſane copioſus*, & graecarum *dictionum index*. Conf. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 824.

Omnium

Omnium optima & ſplendidiſſima, noſtra aetate cenſetur editio, quae *Lipſiae* 1735. II. Tom. in 4. form. mai. euulgata fuit. Tom. I. eiuſmodi praefixus eſt titulus: *Scriptores rei ruſticae veteres* latini, CATO, VARRO, COLVMELLA, PALLADIVS, *quibus nunc accedit* VEGETIVS *de Mulo-medicina &* GARGILII MARTIALIS *fragmentum cum editionibus prope omnibus & Mſſ. pluribus collati Adiectae notae virorum clariſſ. integrae tum editae, tum ineditae, & Lexicon rei ruſticae curante* Jo. Matthia Geſnero, *Eloqu. & Poeſ. P. P.* Goetting. *Lipſiae Sumtibus Caſpari Fritſch MDCCXXXV.* pp. 858. ſi folia 5. priora & praemiſſa pp. 56. non fuerint numerata. Tomus II. qui a p. 859. inchoatur & ad p. 1316. ſi folia exceperis 5. priora, & indicem pp. 159 vſque excurrit, talem prae ſe fert titulum: *Scriptores rei ruſticae veteres* latini *Tomus alter in quo* PALLADIVS VEGETIVS *de Mulo-medicina* GARGILII MARTIALIS *fragmentum cum editionibus prope omnibus & Mſſ. pluribus collati Lexicon rei ruſticae aliaque continentur curante* Jo. Matthia Geſnero *Eloqu. & Poeſ.* P. P. Goetting. *Lipſiae Sumtibus Caſpari Fritſch MDCCXXXV.* Recenſio vid. in *Actis eruditor.* lipſienſ. anni 1735. p. 226. ſqq.

CXXCVI.

C. CRISPI SALVSTII de coniuratione Sergii Catiline hiſtoria. nuper ad Aldi Manutii Archetypon. quam diligentiſſime & emendata & impreſſa. in 4. folior. 27.

Praecedunt SALLVSTII librum I. *Teſtimonium elimati codicis per* Aldum, *ex epiſtola eius praeliminari* 2. *Excerptum ex libris* Petri Criniti *de hiſtoricis ac rhetoribus* latinis. 3. CRISPI SALVSTII *oratoris clariſſimi vita.* Iſta editio, ſi duo folia priora exceperis,

ris, litteris romanis exſcripta eſt. In fine illius typographus haec adpoſuit, cum ſuis inſignibus, verba: *Impreſſum* Lyptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolitanum *Anno dni. Milleſimo quingenteſimodecimoſeptimo* (1517). Joan. Henric. Leichius in *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 98. not. k. SALLVSTIVM *de coniuratione* Catilinae anno 1518. prodiiſſe ſcribit, quae forte haec noſtra editio eſt. Eodem anno 1517. *ex aedibus* Valentini Schumanni, teſte Leichio l. cit. prodiit C. CRISPI SALLVSTII *de bello* iugurthino *liber, ex ſecunda recognitione ad* Aldi Manutii *archetypon* in 4.

CXXCVII.

PVBLII VERGILII Bucolica, Georgica, Aeneis cum Seruii commentariis accuratiſſime emendatis, in quibus multa quae deerant ſunt addita. Graecae dictiones, & verſus vbique reſtituti. Sequitur Probi celebris Grammatici in Bucolica & Georgica commentariolus non ante impreſſus. Ad hos Donati Fragmenta, Chriſtophori Landini & Antonii Mancinelli Commentarii. in 8. form. mai.

Editio nitida & rara, quam amicus bibliophilus caſſellenſis, cognitam nobis reddidit, haec in fine verba adſcripta habet: Venetiis *excuſi M. D. VII.* (1507) *die vltimo Junii* Lauretani *Principis anno ſexto.* Bernardus Stagninus *Impenſam fecit.* Joannes Baptiſta Egnatius Venetus *emendauit &c.* Codex nonnullis figuris, ligno inciſis, paſſim ornatus eſt, & Michaelis Maittaire notitiam effugiſſe videtur.

CXXCVIII.

CXXCVIII.

P. VIRGILIVS MARO, Pauli Manutii Adnotationibus, in libri margine ob ſtudioſorum commodum adſcriptis, illuſtratus. *Venetiis apud Paulum Manutium, Aldi F. M. D. LVIII.* in 8. folior. 243.

Et raritate & nitore ſe commendat editio intuentibus, quam Paullus, Aldi filius, Manucius, Torquato Bembo, Petri filio dicauit. Inter editiones VIRGILII, quae mortuo Aldo Manucio, ex officina typographica aldina, a filiis Aldi euulgatae fuerunt, haec ſine dubio *tertia* eſt. *Primam* cenſemus, quae anno 1541. in 8. formae maioris fol. 219. prodiit. *Secunda, poſt omnes omnium editiones, adcurate emendata* in 8. fol. 220. annum 1545. in fronte gerit. Vtraque deſcribitur in *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 232. Illius, cuius adſcripſimus titulum, mentionem fecit Joan. Alb. Fabricius in *Biblioth. latin.* L. I. Cap. XII. p. 212. Priores editiones omnes epiſtolam ad Petrum Bembum, Torquati patrem, praefixam habent, in qua Aldus Manucius, Naugerii, laudibus effert operam, quam in emendando VIRGILIO collocauerat. Eſt autem VIRGILIVS omnium liber primus, qui litteris italicis, quas & *currentes* vocare ſolent typographi, ab Aldo exſcriptus fuit. Accidit id anno 1501. quo liber in 8. excuſus fuit. Vid. Jaques Bernard *Nouvelles de la republique des lettres* ann. 1704. *Mai* p. 521. Omnibus VIRGILII *Eclogis, libris georgicorum*, & *Aeneidos* in noſtra editione praemittitur *argumentum proſaicum*, cui in *Georgicorum* & *Aeneidos* libris, *poetica* acceſſerunt *argumenta;* haec ab Anonymo, illa Modeſtino Jurisconſulto auctore compoſita ſunt. Paulli Manucii *Adnotationes*, margini adpoſitae, haud adeo magni momenti eſſe videntur.

Variae

Variae VIRGILII editiones recenſentur a Jo. Alb. Fabricio in *Biblioth. latin.* Tom. I. Lib. I. Cap. XII. p. 201 ſqq. Tom. II. p. 225 ſqq. a Jo. Nicol. Funccio in *Tractat. de virili aetate latinae linguae, Marburg. Cattor.* 1727. Cap. III. §. XIIX ſqq. p. 201 ſqq. a Gottfr. Ephraim. Mullero in der *hiſtoriſch-critiſchen Einleitung zu nöthiger Kentnis vnd nützlichen Gebrauche der alten* lateiniſchen *Schriftſteller* P. III. Cap. XI. p. 169. ab eminentiſſimo A. M. Cardinale Biblioth. QVIRINO in *Adpendice ad* Michaelis Canenſii *vitam* Paulli II. §. XII. p. 191 ſqq. ab auctore der *Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. II. p. 217 ſqq. 232. 237 ſqq. 241 ſqq. 250 ſqq 264. 270 ſqq. 277 ſqq. Legi praeterea poterunt praeter varias, variorum editorum, *vitas* & commentationes de rebus ad VIRGILIVM pertinentibus criticas, Michael. Barthii *vita* P. VIRGILII MARONIS, *carmine heroico conſcripta, nunc adiecta commentatiuncula mythologico-philologica, multis in locis correctior & emendatior edita a* Jo. Frider. Heckelio. *Cygneae* 1676. in 4. Adrien Bailler *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 109 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2825 ſqq. Franc. Marie Arrouet de Voltaire *Eſſay ſur la poeſie epique* Chap. III. in *Oeuvres* Tom. I. p. 313 ſqq. edit. *Dreſd*, 1748. in 8.

CXXCVIIII.

P. VIRGILII MARONIS Bucolica, P. RAMI *Eloquentiae & philoſophiae Profeſſoris regii* praelectionibus expoſita: quibus poetae vita praepoſita eſt. Ad Carolum Lotharingum Cardinalem. *Pariſiis apud Andream Wechelum, ſub Pegaſo, in vico Bellouaco, Anno ſalutis* 1555. in 8. folior. 82. excepta VIRGILII *vita* folior. 9.

P. VIR-

P. VIRGILII MARONIS Georgica P. RAMI *Eloquentiae & philoſophiae Profeſſoris Regii* praelectionibus illuſtrata, Ad Carolum Lotharingum Cardinalem. *Pariſiis, apud Andream Wechelum, ſub Pegaſo, in vico Bellouaco: Anno ſalutis 1556. Cum priuilegio regis* in 8. pp. 367.

Abſit a nobis, vt libros inter raros referamus, quos ſemel, iterum, ſaepiusque in lucem editos eſſe probe nouimus. Hanc vero editionem, primam niſi fallimur, eſſe omnium cenſemus, quam RAMVS e ſuis *praelectionibus* euulgauit, quamque proinde paullo ceteris rariorem eſſe ſtatuimus. Litteris vterque liber exſcriptus eſt nitidiſſimis, & quod miramur, neque a Michaele Maittaire, neque a Joan. Alb. Fabricio, nec a Nicerono, nec ab aliis, quos propterea euoluimus, ex hac editione commemoratus fuit. *Bucolicis*, PETR. RAMVS praemiſit *vitam* VIRGILII ſatis prolixam. Ab vberiore recenſione nos abſtinemus, cum liber omnium fere teratur manibus. Quale vero huic RAMI labori pretium ſtatuendum ſit, verba lectores docere poterunt, quae leguntur in *Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. II. p. 301. *Vnter den Weltweiſen vnd Rednern mag* RAMVS *noch eher eine anſehnliche Stelle verdienet haben; allein in der Critic bleibt er weit zurück. Seine Anmerkungen berühren die ſchwereſten Stellen nicht, oder ſind gemein, vnd ſeinen Vorgængern abgeborget. Taubmann hat ihn in vnſern Exemplaren der* Frankfurter *Editionen in ſeinen geſchriebenen Randgloſſen mehr als einmal geſtriegelt, vnd* Henr. Stephanus *in der Vorrede ſeiner zweyten Edition* VIRGILII, *die von* RAMO *in demſelben geſuchten Syllogiſmos verlachet.*

De PETRO RAMO vid. Scriptores, quos Tom. I. p. 509 ſqq. excitauimus, cum illius *orationem initio profeſſionis anno 1551. habitam* recenſeremus.

CXXCX.

CXC.

PVBLII VIRGILII MARONIS Opuſcula cum familiari expoſitione. Culex, Dire, Aethna, Cyris, Moretum, Ortulus, Vir bonus, de ludo & ira, dę liuore, de vino & Venere, de littera y, Copa, Roſe, Eſt & non, De etatibus animalium, De erumnis Herculis, de muſarum inuentis, de cantu ſyrenarum, de die feſto, de fortuna, de Orpheo, de ſeipſo, de ſpeculo, de vnda congelata, de iride, de quatuor temporibus anni, de ortu ſolis, de ſignis coeleſtibus. in 4. folior. 84.

Editionem oppido raram, litteris romanis Joannes Knoblouch *ciuis* argentinenſis *impreſſit V. Kal. Mai. Anno ſalutis criſtiane M. D. IX.* (1509) *Commentarius* Domitium Calderinum refert auctorem. In fine adiectus eſt *index vocum opuſculorum* VERGILII haud adeo luculentus. Michaeli Maittaire, aliisque haec editio *opuſculorum*, quae VIRGILIO tribuuntur, ſeorſum excuſorum, incognita fuit.

CXCI.

Elegantes variorum Virgilio - Ouidio - Centones de Opificio Mundi, Chriſto Deo, Deique Matre, SS. Franciſco & Car. Borromaeo. CIↃ.IↃC.XVII. (1617) a Raphaele Sadelero imaginibus exornati, & *venum propoſiti Monaci.* in 8. pp. 99.

Libellus nitidiſſimus, duplici ornatus eſt titulo, altero quem adſcripſimus aere expreſſo, altero a typothetis, hiſce verbis concepto: PROBAE FALCONIAE *Foeminae Clariſſ. Centones. De diua Deipara* Laure-

Lauretana. *Ouidio - Cento. ex Lib. Metamorph.* FR. POLA, Veronenſi *Juriſc. Concinnante.* Eiuſdem *de diuo* Franciſco *Virgilio - Cento. De diuo* Carolo. *Pont. Med. Virgilio - Cento* BERNARDI BRVSCHI Veron. *Can. Reg.* Lat. *Ludus in ſeculi Amorem inimicum Amori diuino.* CAROLI SCRIBANII *e ſocietate Jeſu.* Primum in collectiuncula oppido rara, occupant locum PROBAE FALCONIAE *Foeminae clariſſ. Centones hoc eſt Carmen ex diuerſis* Virgilii *verſibus & hemiſtichiis conſarcinatum, continens deſcriptionem veteris & noui Teſtamenti*, quod praecedit tale epigramma:

In Centones virgilianos.

Cum ſeſe andino *iactantem* Cyprida *vate*
Vidit cum nato quae regit aſtra ſuo;
Ecquis ait noſtrum dabit iſto carmine natum?
Aut hoc aut nullo debet hic ore cani.
Aeneam *ne ſuum legat illo in carmine* Cypris?
Et meus in verſu ſordidiore fluet?
Ite agite, & veſtrum Muſae *reuocate* Maronem,
Vt meus hoc ipſo filius ore ſonet.
Dabit & Elyſiis *iterum* Maro *ſurget ab oris,*
Et canit ad iuſſus, maxima virgo, tuos.

Epigramma excipit Raphaelis Sadeler *ſereniſſ.* Boiorum *Principis Chalcographi* epiſtola dedicatoria, *ad* Sigiſmundum, Auguſtini *Canonicorum Praeſulem*, ſcripta Monaci Calendis Septembr. 1617. in qua nonnulla de variis *Centonum* & graecorum & latinorum auctoribus expoſuit. Sunt quidem inter viros doctos, qui *Centones* virgilianos, cum Iſidoro hiſpalenſi Cap. V. p. 51. Thoma de Simeonibus, aliisque ad VALERIAM FALCONIAM, ſiue, vt rectius quidem ſcribitur FALTONIAM PROBAM, Adelfii Procoſ. vxorem referunt, ſed omne aliud ſtatuendum, & auctorem FALTONIAM PROBAM, a VALERIA PROBA diuerſam, ciuem hortanam eſſe, quae ſeculo IIII.

lo IIII. exeunte vixerit, & *Centones* poſt Ann. Chr. 393. compoſuerit, multis argumentis euincere contendit Juſtus Fontaninus in *Antiquitatibus* Hortae *Coloniae*, *Rom.* 1723. in 4. L. II. Cap. I. II. III. IIII. Conf. Laelii Biſciolae *Horar. ſubſeciuar.* Tom. I. *Ingolſtad.* 1611. in fol. L. IIII. Cap. IIII. col. 257 ſqq. vbi de *Centonum* auctoribus agitur, & a Julio hortino, iam obſeruatum eſſe dicitur, PROBAM fuiſſe hortinam. Bernardus a Montfaucon in *Diario* italico *Pariſ.* 1702. in 4. Cap. III. p. 26. refert, quod Mutinae in monaſterio S. Benedicti padolironenſis, codicem viderit ſeculo X. exaratum, qui praeter alia, PROBAE FALTONIAE *carmina* complexus fuerit, ad quorum calcem haec legerit verba: PROBA *uxor* Adelphi, *mater* Olibrii, *&* Aliepii (Alypii) *cùm* Conſtantini (Conſtantii) *Imperatoris bellum aduerſus* Magnentium *conſcripſiſſet, conſcripſit & hunc librum.* Conf. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 389 ſqq. Andr. Chriſt. Eſchenbachii *Diſſertat. de poetis Chriſtianis ſacris* Sect. II. §. XIII. in *Diſſert. academicis*, p. 104 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. I. Cap. XII. p. 230 ſqq. Tom. II. p. 304. vbi variae recenſentur editiones, inter quas haec *monacenſis* non inuenitur. Omnium prima eſt editio, quae teſte Michaele Maittaire Tom. I. p. 315. titulo: Auſonii Peonii *Poetae diſertiſſimi Epigrammatun libri.* PROBAE CENTONAE *clariſſimae feminae excerptum e* Maronis *carminibus ad teſtimonium veteris nouique Teſtamenti opuſculum.* Ouidii *Conſolatio ad* Liuiam: Calphurnii *Bucolicum carmen:* Publ. Greg. Tiferni *Hymni & alia Poemata.* Venetiis, non addito Typographi nomine, 1472. in fol. prodiit. Quae Mich. Maittaire in nota ſubiecta 4. de editione rariſſima adnotauerit, haec talia ſunt. *Sine Typographi nomine.* Ad Lectorem. O Muſarum cultor quiſquis es, Auſonii Paeonii epigrammatun libellum intuens, quanta fuerimus ſedulitate vſi in his, quae tum ad graecarum, tum ad latinarum litterarum eruditionem

ditionem ſolertiamque pertinent, aduertas percamur (precamur) ac Pub. Ouidii Naſonis vatis eminentiſſimi ad Liuiam de morte Druſi epiſtolam, PROBAEque FALCONIAE vatis clariſſimae a Diuo Hieronymo comprobatae centonam: nec non Calphurnii Siculi poetae Bucolicum Carmen, demumque P. Gregorii Tiferni epigrammatwn libellum, vt diligenter perlegas, vehementer etiam atque etiam rogamus. Vale. B. G. (*id eſt Bart. Girardinus*).

In fine A natiuitate Chriſti ducenteſimae nonageſimae quintae Olympiadis II. VII. Idus Decembres. Venetiis. Et poſt Bucolic. Calphurnii Anno incarn. Domin. M. CCCC. LXXII. (1472). *Ex hac ergo duplici anni deſignatione ſimul collata conſtat Olympiadas eſſe per quinquennale ſpatium computandas, aliter enim Computi vtriuſque ratio non conueniet.* — PROBAE FALCONIAE vatis clariſſimae de fidei noſtrae myſteriis ex Virgilio Centones. *Tum ſequitur hoc Tetraſtichon, quod transſcripſi, vti ibi legitur, ita ſane mendoſe, vt ſenſum ſatis expiſcari nequeam.*

Bartholomaeus Girardinus.

Αὐτόνιος fueram ſolus; νῦΝ χεῖλε τὲ κοσμῷ
Artificis χειρὴ εἰσὶ τε καὶ Φυσεῖ
Τοῦτ' ἔργον cum priſca queat renouare vetuſtas:
Tum Νέος antiquis praeferet officiis.

PROBAE CENTONAE clariſſimae feminae opuſculum &c. *In his mira eſt vnius vocis varietas;* . PROBAE FALCONIAE *centona*, PROBAE FALCONIAE *centones*, PROBAE CENTONAE *clariſſimae feminae opuſculum. Vox* Centona *vt mulieris nomen ſit, crasſiſſima eſt ignorantia;* Cento *&* Centones *genus eſt carminis ex variis fragmentis conſutum;* Centona *pro* Centone, *vt puto barbariem redolet. Is error diu poſtea apud Typographos remanſit, nam in editione* pariſienſi Joann. Petit *ann.* 1509. *legitur* PROBE FALCONIE CENTONE *clariſſime femine excerptum e* Maronis *carminibus ad teſtimonium veteris no-*

viqve teſtamenti opuſculum Centones. Inſerti etiam fuerunt iſti *Centones*, vt multas alias editiones taceamus, *Bibliothecae maximae Patrum* lugdunenſi Tom. V. p. 1218 ſqq.

Secundus in libello eſt, *de diua Deipara* lauretana *Ouidio-cento, ex libr. Metamorph.* FR. POLA veronenſi *Juriſconſ. concinnante.*

Tertio loco inuenitur *de diuo* Franciſco *Virgilio-Cento,* FR. POLA *Juriſc.* veronenſi concinnante. FRANCISCVS POLA veronenſis, poeta non incelebris natus fuit 1568. Jura docuit Patauii diemque ſupremum obiit anno 1624.

De BERNARDO BRVSCHO ſiue BRVSCO, apud omnes fere hiſtoriae litterariae ſcriptores altum eſt ſilentium. Gente veronenſis fuit, & inclaruit initio ſeculi XVII. inter canonicos regulares lateranenſes, & praeter hunc de diuo Carolo Borromaeo, *virgilio-centonem*, ſcripſit *redargutionem, de anima* Traiani, *ex inferni ſuppliciis liberata, Veronae* in 4. Compoſuit etiam *elogium gentis* Nogarolae, quod Onuphrii Panuinii opuſculo, *de vrbis* Veronae *illuſtribus viris, Veronae* 1621. in 4. praemiſſum eſt, & *vitam* Matthaei Boſſi, veronenſ. *Canonici regularis* lateranenſis, quae Matthaei Boſſi *operibus variis*, a Julio Ambroſino, eiusdem Congregationis canonico *collectis, nunc recognitis & expolitis, atque per libros in hoc vnum corpus diſeretis, Bononiae* 1627. in fol. praefigitur. *Elogium* BERNARDI BRVSCHI exhibuit Celſus de Roſinis in *Lyceo* lateranenſi *illuſtrium ſcriptorum ſacri apoſtolici ordinis Clericorum canonicorum regularium Saluatoris* lateranenſis *elogiis, Caeſenae* 1649. in fol.

CAROLI SCRIBANII inter Jeſuitas nomen non incelebre eſt, qui multis variisque editis ſcriptis memoriam ſuam ad poſteros tranſmiſit. Bruxellis, patre placentino, matre gandauenſi anno 1561. natus, initio in collegio duacenſi philoſophiae, & in bruxellenſi, rhetorices profeſſor fuit. Poſtea collegiis Jeſuitarum

ſuitarum Antuerpiae & Bruxellis Rector praefuit, omnisque prouinciae flandro-belgicae Praepoſitus prouincialis conſtitutus fuit. Diem obiit ſupremum anno 1629. IIX. Kal. Jul. aetatis anno LXVIIII. Conf. Petri Ribadeneira *Catalogus Scriptorum religionis Societatis* Jeſu *Antuerp.* 1613. in 8. p. 36. Franc. Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. I. p. 160 ſqq. SCRIBANII *ludus in ſeculi amorem inimicum amori diuino*, carmine iambico expreſſus eſt. In decem diuiditur ſectiones, quarum argumenta haec ſunt: I. *Non eſſe ſeculo fidendum.* II. *emendationem non eſſe differendam in mortem.* III. *Perire quidquid hic magnum eſt.* IIII. *Intutam eſſe bonorum & dignitatum praerogatiuam multorum exemplo.* V. *Infelici plurimum Regum magnorumque exitu purpuram ſceptraque docemur contemnere.* VI. *Diuitiarum contemptus aeternitate propoſita.* VII. *Fuga eorum quae ſeculo ſperari poſſunt, iudicio & poenis propoſitis.* IIX. *Magna fere ruinae proxima eſſe, aeternare humilia.* VIIII. *Aeternam pro breuibus poenis remunerationem manere, virginum docemur exemplo.* X. *Comparatio rerum ſeculi huius & alterius.*

Talia ſunt, quae in hac collectiuncula reperiuntur; Omnia figuris nitidiſſimis a Raphaele Sadeler, aere expreſſis, exornata ſunt. In calce praeter artificis inſignia, quae teſtudinem referunt, cum lemmate: *Sub paruo ſed meo*, haec leguntur verba: Monachii *ex formis* Annae Bergiae *viduae. Cum gratia & privilegio ſacrae Caeſar. Maieſt. Apud* Raphaelem Sadelerum *Iconographum Ducalem venalis. Anno M. DC. XVII.*

CXCII.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum primus.

Johannis Honorii Criſpi Cubitenſis Ode dicolos tetraſtrophos ad Lectorem.

Scriptorem lyricum noſcere qui cupis
Plectello lariam tangere vel chelyn
Torpentes animos quo reuoces tuos
FLACCI verſiculos lege.

Qui princeps lyrici carminis inclytus
Et blandam ſolitus tendere barbiton
Heroum cecinit geſta ope Palladis
FLACCI verſiculos lege.

Qui carpſit vario carmine noxios
Clauſit tartareo carcere crimina
Cui fert ecce decus lex ſatyre & chelys
FLACCI verſiculos lege.

in 4. folior. 37.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum ſecundus folior. 15.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum tertius folior. 32.

QVINTI HORATII FLACCI liber carminum quartus folior. 19.

Praemittitur *libro primo de* HORATII FLACCI *metris ex* Nicolao Perotto *commentatio.* In fine *libri quarti*, haec typographi oculis ſe obiiciunt verba: *Impreſſum* Lipcz *per* Jacobum Thanner Herbipolenſem *Anno ſalutis chriſtiane M. CCCC. LXXXXVIII.* (1498) *die ſeptimo Julii*, adpoſitis typographi inſignibus.

gnibus. Omnis liber charaɛtere litterarum gothico exſcriptus eſt. *Liber Epodon* deſideratur. Illum eodem anno ſeorſum in lucem exiiſſe teſtatur Jo. Henric. Leichius in *Annalib. typographiae* lipſienſis p. 72. cui vero, ſicuti & Michaeli Maittaire, *libri odarum quatuor* priores, incogniti fuerunt.

CXCIII.

QVINTI HORATII FLACCI de arte poetica ad piſones. in 4. folior. 16.

Nullum quidem editio litteris gothicis impreſſa, loci, anni, & typographi prodit indicium, illam tamen ex officina quadam lipſienſi, & niſi plane fallimur Jacobi Thanneri prodiiſſe, omnia teſtantur. Curauit illam M. Andreas Prepoſitus Delitzchenſis, qui nonſolum hoc *Dicolon diſtrophon ad Lectorem* praemiſit:

Dotibus egregiis quamquam natura beauit
Te licet ingenii viribus emineas.
Haud tamen attinges frumentum dulce poeſis
Integri vatis nec tibi nomen erit.
Preſidium miſere validum ni ſenſeris artis
Vngue tenus noris condita dona vafer.
Nimirum iuuenis callens mediocriter artem
Mancus ſuccedit vatibus ille malis.

Sed etiam in fine carmen elegiacum XVII. diſtichorum, *in Antipoetas* adiecit.

CXCIIII.

QVINTI HORATII FLACCI Opera cum commentariis. Ode quidem: Carmen Epodon & ſaeculare: cum docta Antonii Mancinelli: & cum familiari Jodoci Badii Aſcenſii explanatione. Opus autem de arte poetica cum eiuſdem Aſcenſii commentariis: ac communi indice in fronte poſito. Sermones vero & epiſtolae cum familiariſſima eiuſdem expoſitione & indice poſt calcem (vt ſeorſum ligari poſſint) collocato. *Vaenundantur Parrhiſiis in vico diui Jacobi ab ipſo Aſcenſio.* in fol. folior. 135. & 83.

Tertia haec eſt HORATII editio, quae cum commentariis Mancinelli & Aſcenſii, *ex officina aſcenſiana* in lucem exiit. *Prima* prodierat anno 1503. in fol. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 164. *Secunda* apud Mich. Maittaire quidem non exſtat, illam tamen anno 1511. editam eſſe, teſtatur ſubſcriptio *epiſtolae* Aſcenſii dedicatoriae, *ad* Franciſcum de Rouhan lugdunenſ. *Archipraeſulem & Galliarum primatem*, noſtrae editioni praemiſſae: *Ex officina noſtra litteraria Rurſus ad XIIII. Kalendas Octobres anni M. D. XI.* (1511). Haec *tertia*, vt ex titulo adlato iam patet, in duas diſpeſcitur partes; In prioris partis fine haec leguntur verba: *Impreſſa ſunt haec rurſus* Q. HORATII FLACCI *opera* Parrhiſiis *apud* Badium *Anno ab humani generis reſtituta ſalute M. D XVI.* (1516) *ad Calen. Junias.* In ſecundae vero partis fine, haec lectoribus ſe obiiciunt: *Impreſſa eſt tertium haec* Horatiana *poeſis accuratione ipſius* Aſcenſii *in nobiliſſimo* parrhiſiorum *gymnaſio: ad quartum Kalen. Julias. Anni huius M. D. XVI.* Vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 289. vbi vero pro *gymnaſio* in ſubſcriptione, legitur *collegio.*

Quarta

Quarta & omnium optima inter aſcenſianas cenſetur editio, quae adiectis Acronis, Porphyrionis, Matthaei Bonfinis & Aldi Manucii *ſcholiis* & *commentariis* excuſa fuit anno 1519. vid. Mich. Maittaire l. cit. p. 337.

Omnia quae de HORATIO, lyricorum poetarum apud Romanos principe, dici poterant, collecta invenies, in illius vita, quae ſub C. Suetonii Tranquilli nomine circumfertur, & innumeris, HORATII & Suetonii editionibus addita exſtat. Legi praeterea merentur, praeter Antonii Mancinelli, Chriſtophori Landini, Petri Gualterii Chabotii, Cornel. Schreuelii, Joannis du Hamel, Stephani Andreae Philippe, Michaelis de Marolles, Abbatis Pellegrini, Philippi Argelati, aliorumque *vitas* HORATII, quas ſuis *operum* HORATII editionibus & verſionibus praefixerunt, Tanaquil. Fabri *chronologia* horatiana, *ſeu tempora* HORATII *per Conſules digeſta*, quae legitur in Tanaqu. Fabri *Epiſtolarum* P. II. *Salmur.* 1674. in 4. *epiſtola* XLVII. *ad Dom. D.* Pinium *minutorum placitorum quaeſtorem* p. 117 ſqq. Cum iſtam *chronologiam* Andreas Dacier in gallicum conuerteret ſermonem, variis in locis mutaret, & nonnullis additionibus auctam Tom. X. *operum* HORATII in gallicum ſermonem conuerſorum p. 413 ſqq. adiiceret, vtriuſque & Fabri & Dacierii laborem ſub examen vocauit Joannes Maſſon in libro, quem hoc euulgauit titulo: Q. HORATII FLACCI *Vita ordine chronologico ſic delineata, vt vice ſit Commentarii Hiſtorico-critici in plurima & praecipua poetae carmina: quae veris redduntur annis; noua donantur luce, a praua vindicantur interpretatione celeberrimorum Commentatorum, imprimis* Tan. Fabri, Andreae Dacieri, *&c. Studio* Joannis Maſſon *A. M. & E. A. P. Lugduni Batauorum apud Andream Dyckhuyſen* 1708. in 8. pp. 374 except. praemiſſ. & indicibus. Lucubrationes ſuas a Joannis Maſſon obiectionibus vindicare ſtu-

duit Andreas Dacierius edito libello, qui hac ratione inſcribitur: *Nouveaux éclairciſſemens ſur les Ouvrages d'* HORACE *avec la Reponſe à la Critique de* Mr. Maſſon. *A Paris, chez Pierre Cot.* 1708. in 12. Reſpondit illi Joannes Maſſon in *Lettre à Mr.* de Valincour *touchant les nouveaux éclairciſſemens ſur les Ouvrages d'* HORACE *de* Mr. Dacier, quae exſtat in *Hiſtoire critique de la Republique des lettres* Tom. II. p. 164 ſqq. & in *Remarques de Critique contre* Mr. Dacier, quas inſeruit eidem diario Tom. III. p. 3 ſqq. *Comparationes inter* Pindarum *&* HORATIVM inſtituerunt Dauid Blondellus, & Jacobus Tollius, quae adiectae ſunt Jacobi Palmerii a Grentemeſnil *pro* Lucano *apologiae e ſcriniis* Jani Berkelii editae *Lugd. Bat.* 1704. in 8. p. 241 ſqq. & 369 ſqq. De eo, quod pulchrum eſt in HORATIO, carminibus diſſeritur in *Entretien ſur* HORACE, quod exſtat in *Hiſtoire de l'Academie des Inſcriptions & belles lettres* Tom. VI. edit. *Amſterd.* p. 330 ſqq. *De philoſophia* HORATII, diſſertationem conſcripſit Jo. Guil. Bergerus, *Vitemb.* 1704. in 4. Praefatio autem *de iuriſprudentia* Q. HORATII FLACCI praemiſſa fuit a Joan. Georg. Eſtore, Hambergeri *opuſculis Lipſ. & Jen.* 1740. in 8. editis. De variis *Carminum* HORATII editionibus, veteribus & recentioribus aliisque rebus ad HORATIVM pertinentibus conf. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* L. I. Cap. XIII. p. 310 ſqq. Tom. II. p. 233 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de virili latinae linguae aetate Tractatus* Cap. III. §. XXVIIII ſqq. p. 239. ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 218 ſqq. Gottf. Ephraim Mülleri *hiſtoriſch-critiſche Einleitung zu nöthiger Kentnis und nützlichen Gebrauche der alten* lateiniſchen *Schriftſteller* P. III. Cap. XII. p. 365 ſqq. Eminentiſſ. Principis ANGELI MARIAE QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis P. I. p. 78 ſqq. *Catalogus editionum* Q. HORATII FLACCI *ab anno 1476. ad annum 1739. quae in Bibliotheca* Jacobi Douglas *adſeruantur*, *Londini* 1739.

1739. in 4. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. I. p. 515 ſqq. 525 ſqq. 536 ſqq. 545 ſqq. 559.

De Antonio Mancinello, veliterno, vid. quae Tom. I. p. 694 ſqq. a nobis adnotata fuerunt.

De Jodoco Badio, aſcenſio, nonnulla protulimus Tom. I. p. 482.

CXCV.

Valerius max. Exempla quatuor & viginti nuper inuenta ante Caput de ominibus *Aldus.* in 8. folior. 216.

Editionis oppido nitidae & rarae aetas deſignatur in fine hiſce verbis: Venetiis *in aedibus* Aldi *&* Andreae *Soceri menſe Octobri M. D. XIIII.* (1514). Inter aldinas editiones ſine dubio quarta eſt. Praemittitur illi 1) Aldi Ro. *ad* Joannem Ludbrancium Polonum *iuris peritum, ac* poſnanienſem *Epiſcopum regni*que Poloniae *a conſiliis,* epiſtola ex prima editione deſumta, ſcripta Venetiis Octobri Menſe M. D. II. (1502). Excerpta ex illa dedit Mich. Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. II. p. 156. not. (g). Quo tempore *ſecunda* editio prodierit, non ſatis conſtat. In Jo. Alb. Fabricii Biblioth. lat. Tom. II. p. 457. editio aldina memoratur anno 1508. euulgata, quam ſecundam eſſe exiſtimaremus, niſi epiſtola Aldi ad Cuſpinianum, quae 2) noſtrae editioni praefixa eſt, Calendis Aprilibus anno MDIII. (1503) ſcripta in eam nos adduceret ſententiam, iam eodem anno ex officina aldina editionem fuiſſe euulgatam, quod diſertis etiam verbis adfirmat Abraham Torrenius in praefatione, quamuis neque apud Michaelem Maittaire, neque apud Joannem Alb. Fabricium illius rei exſtet veſtigium. Si igitur editio anni 1502. ab editione

tione anni 1503. diuerſa eſt, *tertia* erit editio anni 1508. & noſtra anni 1514. *quarta*. Inter illius praemiſſa 3) occurrit *Index capitum librorum* VALERII MAXIMI *nouem*. Mortuo Aldo Manucio, & Andrea Aſulano ſocero, *quinta* in lucem emiſſa fuit editio, *ex aedibus haeredum* Aldi *&* Andreae *ſoceri, menſe martio an. 1534.* in 8. vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr*. Tom. II. p. 806. Jo. Alb. Fabricii *Bibliothec. latina* Tom. II. p. 457. Abrah. Torrenii Praefatio.

Conf. de VALERIO MAXIMO & variis editionibus atque verſionibus, C. Mitalerii viennenſis *provinciae iuridici vita* VALERII MAXIMI *ad* Joan. Buſſenantium, *in ſuprema* Delphinatium *curia Praeſidem* ſcripta, quam Abraham Torrenius editioni ſuae *Leidae* 1726. in 4. euulgatae, anteire iuſſit, Jo. Alb. Fabricii *Bibliotb. latina* l. cit. & Tom. I. L. II. Cap. V. p. 330 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de imminenti latinae linguae ſenectute Tractat. Marburg*. 1736. in 4. Cap. VIIII. §. XII ſqq. p. 493 ſqq. Gerard. Joannis Voſſii *de Hiſtoric*. latinis L. I. Cap. XXIIII. p. 111 ſqq. Gottf. Ephraim Mülleri *Einleitung zu Kenntnis vnd Gebrauch der alten* lateiniſchen *Schriftſteller* P. V. Cap. IIII. p. 331 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der Königl. Bibliotb. zu* Dreſden Tom. III. p. 114 ſqq. & p. 29. die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. IIX. p. 178 ſqq. *Analecta* noſtra *litteraria de libris rarior*. p. 1017 ſqq. *Adparat. litterar*. Tom. I. p. 501 ſqq.

CXCVI.

SENECE opera omnia, in fol. folior. 208.

Poſſidet editionem ſatis raram, qui illius deſcriptionem nobiſcum beneuole communicauit I. B. Cramerus Bibliopola apud caſſellenſes honeſtiſſimus.

Index

Index opuſculorum quae in volumine reperiuntur, in ſecunda tituli pagina, hiſce verbis conceptus conſpicitur:

L. ANNEI SENECAE *Epiſtolae ad* Paulum: *&* Pauli *ad* SENECAM.

L. ANNEI SENECAE Cordubenſis *Epiſtolarum libri XXII. ad* Lucullum: *quod opus continet epiſtolas CXXIIII.*

L. ANNEI SENECAE *libellus de paupertate.*

L. ANNEI SENECAE *liber de moribus: in quo vitae mores eleganter enarrat.*

Vita L. ANNEI SENECAE Cordubenſis.

L. ANNEI SENECAE *de formula honeſtae vitae vel de quattuor virtutibus cardinalibus libellus.*

L. ANNEI SENECAE *de remediis fortuitorum ad* Gallionem *libellus.*

L. ANNEI SENECAE *Declamationum libri decem. In quo quidem opere ſunt quattuor & ſeptuaginta declamationes.*

L. ANNEI SENECAE *de clementia ad* Neronem *libri duo.*

L. ANNEI SENECAE *de beneficiis ad* Eburtium liberalem *libri ſeptem.*

L. ANNEI SENECAE *de Ira ad* Nouatum *libri tres.*

L. ANNEI SENECAE *de mundi gubernatione diuina prouidentia: & qualiter multa mala bonis viris accidunt. liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Gallionem *de vita beata liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *de Conſolatione ad* Martiam *liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *de conſolatione ad* Albinam *matrem ſuam liber I.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Serenum *de Tranquillitate vitae liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Serenum *quomodo in ſapientem non cadit ira liber vnus.*

L. ANNEI

L. ANNEI SENECAE *ad* Paulinum *de breuitate vitae liber vnus. cui continuatur alius liber de conſolatione fris ad* polybum *ſine interuallo ex in curia famuli componentis. cuius initium eſt Noſtra compares: firma ſunt.*

L. ANNEI SENECAE *ad* Liberalem *de ſtudiis liberalibus liber vnus.*

L. ANNEI SENECAE *Prouerbia ſecundum Alphabeti ordinem.*

L. ANNEI SENECAE *Quaeſtionum naturalium libri ſeptem.*

L. ANNEI SENECAE *Suaſoriarum & controuerſiarum libri ſex.*

Venetiis *impreſſa M. CCCC. XCII.* (1492) *die vltimo Octobris, Per* Bernardinum de Coris de Cremona. vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 545. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. III. p. 154. Omnis codex erroribus typographicis mirifice deformatus eſt, nullamque litteram initialem ob oculos ponit. Reperiuntur praeterea in illo multae lacunae verbis graecis, quae in SENECAE *operibus* paſſim occurrunt, calamo ſcriptorio inſcribendis, deſtinatae. Cum Cramerus codicem, cum recentioribus conferret editionibus, illum multis in locis, ab iis diſcrepare; & cum iis locis, quae in *Analectis litterariis de libris rarior.* p. 847 ſqq. ex libello *de mundi gubernatione* & *epiſtolis ad* Lucilium *de viuendi ratione, Lipſiae anno* 1495. *per Arnoldum de Colonia* in 4. excuſis, excerpſimus, adcuratiſſime conuenire deprehendit. Id quoque haec *operum* SENECAE collectio cum aliis editionibus vetuſtioribus ſeculo XV. impreſſis, commune habet, vt nonnulla in illa inueniantur *opuſcula*, quae LVCIO ANNAEO SENECAE falſo & perperam tribuuntur. Ad eorum claſſem referimus LVC. AN. SENECAE *Epiſtolas ad* Paullum *Apoſtolum*, & huius *ad* SENECAM, de quibus vid. Lael. Biſciolae *Horarum ſubſeciuar.* Tom. I.

Tom. I. L. XV. Cap. I. in quo *demonſtratur* SENECAE *&* Paulli *epiſtolas mutuo miſſas*, *eorum non eſſe* col. 1085 ſqq. Georg. Caſp. Kirchmaieri *Diſſert. de epiſtolis* SENECAE *ad* Paullum *hypobolimaeis Viteb.* 1694. in 4. Chr. Wilh. Loeſcheri *Diſſert. de epiſtolis* Paulli *ad* SENECAM *hypobolimaeis Viteb.* 1694. in 4. Chr. Franc. Paullini *Vnterſuchung ob der Apoſtel* Paullus *mit* SENECA *Briefe gewechſelt habe*, in der *zeitkürzenden erbaulichen Luſt* P. III. *Francof.* 1697. in 8 p. 703 ſqq. & 905 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Codex Apocryphus Noui Teſtamenti Hamburg.* 1703. in 8. p. 280 ſqq. *Suaſoriarum & controuerſiarum libros* &c. qui Marcum Annaeum habent autorem. Libellus ad Liberalem *de ſtudiis liberalibus*, in recentioribus editionibus inter *epiſtolas* relatus, loco LXXXIIX. repoſitus fuit. Opuſcula *de moribus*, *& de quatuor virtutibus cardinalibus*; *de paupertate*, a Martino Archiepiſcopo braccarenſi, qui ſeculo poſt Chr. nat. VI. inclaruit, compoſita, & ſub eius nomine a viris doctis, quos nominat Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XII. p. 117 ſqq. euulgata fuerunt. Conf. de Martino dumienſi, ſiue Braccarenſi, Philippi Labbei Tom. II. *de Scriptor. eccleſ.* p. 60 ſqq. Nicol. Antonii *Biblioth.* hiſpana *vetus* Tom. I. L. IIII. Cap. 3. p. 215 ſqq. aliique ſcriptores citati a J. A. Fabricio l. cit.

De hiſce, & aliis, quae in hac collectione exſtant, opuſculis SENECAE ſuppoſititiis vid. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. II. Cap. VIIII. p. 367 ſqq. Tom. II. p. 511 ſqq.

CXCVII.

SENECE *cordubenſis moraliſſimi* liber de moribus humane vite cum epiſtola MARSILII FICINI de officiis cuilibet neceſſaria.

Diſtichon ad Lectorem

Humane mores qui vult cognoſcere vite
Corduba que docuit perlegat aſſidue.

in 4. folior. 6.

Opuſculum, SENECAE nomen mentiri, & a MARTINO Archiepiſcopo, in Luſitania, braccarenſi compoſitum eſſe, iam ſupra adnotauimus. Non cognitam editionem, litteris gothicis excuſam, habuit Joan. Henric. Leichius, qui ſilentio illam praetermiſit in *Annal. typogr.* lipſienſ. Editorem MARTINI libellus nactus eſt, celeberrimum illum ſeculi ſui, medicum lipſienſium Magnum Hund, parthenopolitanum, de quo alio loco dicemus. Epiſtolam ille praemiſit *ad diſcretos & ſtudioſos* Johannem & Paullum de Bretenbach, *germanos, artium liberalium ſcholares, ſuosque fautores, exaratam, datamque ex Burſa* Saxonum *in florentiſſimo ſtudio* liptzenſi *quinto & decimo Kalendas Maii nonogeſimo nono* (1499). Hoc ſane anno, prima editio in lucem emiſſa fuerat, vid. Jo. Henr. Leichii l. cit. p. 74. Noſtrae editioni typographus, coronidis loco, ſua inſignia, cum hiſce verbis adpoſuit: *Impreſſum* Liptzk *per* Jacobum Thanner, herbipolenſem *anno quingenteſimo ſecundo ſupra milleſimum* (1502). Initio libelli *de moribus* hoc legitur diſtichon:

Mortem qui moriens viciſti Chriſte *redemtor*
Viuendi doceas, mores ſeruare beatos.

Edidit iſtum libellum recentioribus temporibus, cum alio eiusdem MARTINI opuſculo, quod etiam SENECAE tribui ſolet, de paupertate, addito commentario

mentario Leodegarius a Quercu *Pariſ.* 1556. in 4. In *bibliotheca maxima patrum* lugdunenſi Tom. X. exſtat p. 385 ſqq. vbi etiam hoc MARTINI legitur epitaphium:

> Pannoniis *genitus tranſcendens, aequora vaſta,*
> Galiciae *in gremium diuinis nutibus actus,*
> *Confeſſor* MARTINE, *tua hac dicatur in aula:*
> *Antiſtes cultum inſtituit, ritumque ſacrorum,*
> *Teque, patrone, ſequens famulus* MARTINUS *eodem*
> *Nomine, non merito, hic in* Chriſti *pace quieſco.*

De MARSILIO FICINO, & eius *epiſtolis*, vid. quae Tom. I. *Adpar. litterar.* p. 405 ſqq. in medium a nobis prolata fuerunt. Haec MARTINI libello ſubiecta *epiſtola*, ad Cherubinum Quarqualium ſcripta eſt.

CXCIIX.

Tragedie SENECE cum commento. in folio folior. 184.

In fine editionis rariſſimae, quam cognitam nobis reddidit I. B. Cramerus, Bibliopola caſſellenſis, haec leguntur verba: *Habes amice lector commentaria in aureas* L. AENEI SENECE *tragoedias tanto vitae bono: vt ſi diligenter eas perlegeris, nihil tibi conducibilius reperire poſſis ad bene viuendum: & ad rerum locorumque omni infariam cognitionem. Ibi ſententiae graues ad inſtituendum vitae modum: hyſtoriarum fabularumque enarratio: fortunae varietas vrbium: montium: aquarum maris: & fluuiorum: regionum populorumque deſcriptio: verborum enucleatio: ordo textus ita ſimplex: vt quiſque nouitius omnia facile percipere valeat: Itaque leges gratumque accipies: ſi minima proſequuti ſimus: vt tu maiora indipiſci poſſis: vale. Cum priuilegio ne quis audeat hoc opus cum hoc commento*

mento imprimere, ſub pena in eo contenta. Venetiis *per* Lazarum Iſſarda de Saliuiano *M. CCCC. LXXXXII.* (1492) *die XII. Decembris.* Vid. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 546. Eadem ſine dubio editio eſt, quam Jo. Alb. Fabricius in *Bibliotheca latina* L. II. Cap. VIIII. p. 376. & Tom. II. p. 526. haud ſatis adcurate *Venetiis* 1482. in fol. euulgatum eſſe prodidit. Sequitur illum Jo. Nicol. Funccius in Tract. *de imminenti* latinae *linguae ſenectute* Cap. III. §. L. Vtrumque autem falli ideo exiſtimamus, quod neque Michael Maittaire, in *Annal. typogr.* neque alii, qui *tragoediarum* SENECAE editionum exhibuerunt indicem, eiuſmodi editionem exſtare adnotauerint. *Commentarii* auctor eſt Gellius Bernardinus Marmita, parmenſis, qui epiſtolam dedicatoriam praefixit *ad eminentiſſ. ac human. DD.* Guielmum de rupeforti, *magnum Cancellarium* Franciae. Hac editione vſi fuerunt, vt ipſi fatentur, in ſuis SENECAE editionibus, Martin. Anton. Delrio, & Joan. Caſp. Schroederus, cuius editio admodum ſplendida *notis integris* Joan. Fred. Gronouii, *&* *ſelectis* Juſti Lipſii, M. Antonii Delrii, Jani Gruteri, H. Commelini, Joſephi Scaligeri, Danielis *&* Nicolai Heinſiorum, Thomae Farnabii *aliorumque item obſeruationibus nonnullis* Hugonis Grotii inſtructa, prodiit *Delphis apud Adrianum Beman* 1728. in 4.

Nondum extra omnem dubitationem poſitum eſt, quis decem *Tragoediarum*, quae ſub L. ANNAEI SENECAE nomine circumferuntur, verus ſit auctor. Vid. variae virorum criticorum hac de re ſententiae in Jo. Iſ. Pontani & Danielis Heinſii Diſſertationibus *de Tragoediarum* SENECAE *auctoribus*, quas Jo. Caſp. Schroederus editioni memoratae praemiſit. Conf. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 298 ſqq. Jo. Alb. Fabricii & Jo. Nicol. Funccii ll. citt. vbi etiam variae *Tragoediarum* editiones recenſentur.

CXCIX.

CXCVIIII.

M. ANNEI LVCANI *Cordubenſis, Poetae:* Pharſaliae, ſeu belli ciuilis libri: Sulpitiana interpretatione explanati. Janque denuo longe accuratius reuiſi.

Epigramma ad Lectorem.

Argutos quicunque optas haurire poetae
Senſus: quem clarum Corduba docta tulit:
Siluano te fonte laues: nam certus abibis.
Nec noſces libyco pro Garamante Arabas:
Nec poteris poſthac errore fatiſcere vano:
Foecundo quoties pectore prompta leges:
Quare opus hinc poſito faſtu rogo pellege lector
Nam lecto dices doctius eſſe nihil.

in 4. folior. 212.

Editionis ſatis infrequentis, nullam prorſus Michael Maittaire in *Annal. typographic.* fecit mentionem, a Joanne Alb. Fabricio tamen memorata fuit L. II. *Biblioth. latin.* Cap. X. p. 382. & a Jo. Nicol. Funccio in *Tractat. de imminenti latinae linguae ſenectute* Cap. III. §. XLIII. p. 133. In fine illius eiuſmodi legimus verba: *Opera* Joannis Brüſz, *chalcographi* argentini *hoc inſigne* LVCANI pharſalicum *opus:* Jo. Sul. (Joannis Sulpicii) *interpretamentis illuſtratum, rurſus ſtudioſiſſime exactum XVI. Kal. April. Anno Salutis MCCCCCIX.* (1509).

Joannes Sulpicius, a patria Verulo, verulanus dictus, cuius *commentaria* heic leguntur, exeunte ſeculo XV. floruit, & litteras humaniores Romae docuit. LVCANVM *cum* eius *commentario* primum prodiiſſe *Venetiis* 1493. in fol. teſtatur Franc. Oudendorpius in praefatione LVCANI *Lugduni Batau.* 1728. in 4.

 editi

editi praemiſſa. In fine editionis admodum rarae haec legi verba: *Exactum hoc inſigne atque praeclarum opus* LVCANI *cum* Jo. Sulpitii verulani *viri doctiſſimi commentariis a proprio originali extractis: Nec non* Omniboni vicentini *diligentiſſime emendatis.* Venetiis *impreſſum per* Simonem Beuilaquam Papienſem *anno ſalutis Chriſtianae M.CCCC.XCIII. die vero ultimo Januarii*, teſtantur *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Bibliotb. zu* Dreſden. Tom. II. p. 441 ſqq. vbi etiam paullo fuſius illa editio deſcribitur. Conf. Michael Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 561. Ceterum iſte Joannes Sulpicius omnium primus fuiſſe dicitur, qui Comoedias agere & cantare romanam iuventutem docuerit, cum a multis ſeculis, eiuſmodi ſpectacula, Roma non vidiſſet. Ipſe id teſtatur in epiſtola, qua Raphaeli Cardinali Riario, R. E. Camerario, Vitruuii editionem, a ſe, curatam dedicat, vbi inter alia haec leguntur verba: *Tu enim primus Tragoediae quam nos iuuentutem excitandi gratia &* agere *&* cantare *primi hoc aeuo docuimus, nam einſmodi actionem iam multis ſeculis* Roma *non viderat, in medio foro pulpitum ad quinque pedum altitudinem erectum pulcherrime exornaſti: eamdemque poſtquam in* Hadriani mole *diuo* Innocentio *ſpectante eſt acta, rurſus intra tuos penates tanquam in media Circi cauea toto conſeſſu, vmbraculis tecto admiſſo populo & pluribus tui ordinis ſpectatoribus honorifice excepiſti. Tu etiam primus picturatae ſcenae faciem, quum* Pomponiani (Academiae, Pomponii Laeti, romanae ſodales) *comoediam agerent, noſtro ſeculo oſtendiſti: quare a te Theatrum nouum, tota vrbs magnis votis expectat.* &c. Vid. Claud. Franc. Menetrier *des Repreſentations en Muſique anciennes & modernes Paris* 1687. in 12. p. 155 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2677. not. A. Eminentiſſ. Cardinalis QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis Tom. I. p. 122 ſqq. Quantae vero haec Vitruuii editio, quae ſine loci & anni indicio in lucem prodiit, & in Biblio-

Bibliotheca mazariniana olim exſtitit, ſit raritatis, litterae docere poterunt, quas Mr. du Francaſtel, Bibliothecae mazarinianae cuſtos, ad Petrum Baile, hanc ob cauſſam ſcripſit. Vid. P. Baile *Dictionaire* l. cit. Adiicitur illi editioni Sexti Julii Frontini, *viri conſularis, de aquis, quae in vrbem influunt, liber mirabilis*. Vitruuius inchoatur cum Joannis Sulpicii epiſtola *ad lectorem*, quae hiſce initium ducit verbis: Jo. Sulpitius *Lectori ſalutem Cum diuinum opus* Vitruuii &c. Omnium autem hanc editionem eſſe primam patet ex eiuſdem Sulpicii epiſtola ad Riarium memorata, vbi ait: *Collatis enim multis id genus libris, & in primis vno noſtri* Delii *manu, ſatis adcurate perſcripto, eum mihi laborem aſſumſi, vt —— redderem vnum imprimendorum archetypum adeo emendatum, vt paruus labor cuiuis alteri eiusdem rei ſtudioſo relinqueretur —— primus hoc in ſtadio curro* &c. Et paullo ante ab initio ſtatim, *cum diuinum opus*, inquit, Vitruuii *non modo ſtudioſis, ſed reliquis hominibus, ſi in exemplaria innumera diffunderetur, multum conferre poſſe animaduerterem, ceſſantibus id agere aliis vt puto, in melioribus occupatis, quod diu multumque ad publicum vſum deſideraui, ipſe tandem effeci* &c. Sine dubio editio *Romae* anno 1486. lucem vidit, cum bellum ſedente Innocentio IIX. a Romanis geſtum, cuius exitus in dedicatione, veluti res noua commemoratur, eodem anno exſtinctum, paxque die XII. Auguſti compoſita fuit. Aliquot annis recentiorem exiſtimat editionem eminentiſſimus QVIRINVS l. cit. cum in epiſtola dedicatoria, plura per Innocentium geſta, nimirum Praetorium ſuburbanum peractum, Campus Florae, & Circus flaminius lateribus ſtrati, & poſt omnia, Gymnaſii romani magnifice exſtruendi conſilium initum indicentur, quae ſimul ſumpta poſtremos potius, quam primos pontificatus Innocentii IIX. annos deſignare videantur. Praefuit autem iſte Pontifex ſedi apoſtolicae ab anno 1484. ad annum vſque 1492. Omnium optime editionem rariſſi-

rariſſimam deſcripſit Joannes Polenus in libro qui hoc prodiit titulo: *Exercitationes* vitruuianae *primae, hoc eſt* Joannis Poleni *Commentarius criticus de* M. Vitruuii Pollionis *architecti X. librorum editionibus, nec non de eorumdem editoribus, atque de aliis qui* Vitruuium *quocunque modo explicarunt, aut illuſtrarunt. Additae ſunt exercitationes* vitruuianae *ſecundae, hoc eſt,* Joan. Baptiſt. Morgagni, *in* patauina *academia, rei anatomicae Profeſſoris primarii, & Praeſidis reg. Scient. Societ.* pariſin. *&* londinenſ. *ſodalis, nec non Socii Acad. Imper.* petropolit. *Epiſtola, in qua agitur de quodam* Vitruuii *loco, ad rem medicam adtinente.* M. Vitruuii Pollionis *vita deſcripta, a* Bernardino Baldo, vrbinate, *cum Annotation.* Joannis Poleni. *Anonymi ſcriptoris Compendium Architecturae* Vitruvii, *cum Annotat.* Joan. Poleni, *Patauii typis ſeminarii apud Joan. Manfré* 1739. in 4. form. mai. Conf. de Joanne Sulpicio, praeterea, quae P. Baile, eminentiſſ. QVIRINVS, Jo. Polenus ll. citt. prodiderunt, Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabrician. *med. & infim. Latinit.* L. XIIX. p. 604.

CC.

MARCI ANNEI LVCANI *poetae: ac oratoris clariſſimi* pharſalia: cum familiari atque perlucida annotatione petri de ponte coeci brugenſis qua ſingularum lectionum ſententiae: vel minimis hiſtoriographiae ac poetices tyrunculis facile enoteſcunt. *Venundantur in vico diui Jacobi ad interſignium ſancti Martini* in 8. folior. 386.

Michael Maittaire Tom. II. *Annal. typograph.* p. 233. & 239. & Franciſcus Oudendorpius, in praefat. LVCANI, iam obſeruarunt, rariſſimam hanc editionem, ſingulari plane litterarum charactere, excuſam,

cuſam, & nullis fere diſtinctionibus inſignitam eſſe. Certe fatemur, non alium librum, eiuſmodi mirabilibus litteris exſcriptum, oculis noſtris vnquam fuiſſe ſubiectum. Mich. Maittaire l. cit. *typos exiles italicos* nominat, & ſolum Guilielmum le Rouge illis fuiſſe vſum obſeruat. Textus LVCANI litteris maiuſculis, Petri de Ponte vero *adnotationes* litteris minoribus expreſſae ſunt. Epiſtolam libro praemiſſam, ſingulari prorſus ſtilo exaratam, héic adponimus integram:

Petrus, de Ponte *Cecus* brugenſis *perſpicaci viro domino* Rogerio Balmo *inuictiſſimi regis* francorum *cauſidico in* Jeſu *qui via vita & veritas eſt S. P. D.*

Pluſculos abhinc dies aequiſſime rerum moderator: vbi cordubee *ſcaturiginis eiuſcemodi profluuio demerſus: vix tandem nec niſi multo cum cortice nando ebuliſſem: ac tutum echinulos gremio geſtans per orbitarum ſalebras errabundus diſcurri: animo crebrius volvens: cuinam potiſſimum haec noſtra ſagenatiuncula (velut in huius palmigeri paſcbatis Xeniolo) conferri poſſet: demum viaticis opido quam anhelantem tui vivarii meliorem piſcium copia habundantis recordatio ſubiit: nec mora: tuis finibus erinaceos (vt vna cum tuis ſimonibus quos delphinas appellant educentur) caſſicula noſtra profudit: aenichmatiſten ago: quod mihi plus quam oedipodes enoteſcis. Licet autem (cum ad te haec friuola* ciculis (ſiculis) *gerris vt aiunt inaniora mittam) argutis oloribus ancer opſtrepere:* Melſigenem Codrus *affari: &* Apollinis *in aurem ſus grunire merito cenſear: temeritatis tamen vicio veniam impartitum iri (quo forſan impudentior ſum) expoſtulare auſim: quamquam enim tuae claritudinis fulgorem chimeriis obuolutus tenebris intueri vſurpo: ipſe tamen (ita mihi dii proſpere faxint) nec* Marſiae *inſolentem audaciam; nec* Narciſi *arrogantiuſculos faſtus comminiſcor: quando quidem cornicum lumina*

 prae-

praefigi: ſexagenarioſque de pontibus abiici nepharium eſt: tu vero noſtras prope miſſelaneas lucubrationes: creta & carbone non nihil momo *perſpicacius notare potes: vtpote qui* Gordii *nodos quotidie reuincis: laberinthi inextricatas ambages reliquis ſecutientibus reſeras: nec ſecus tua atque* delphici *patris orſa: omnium auribus vulgo precioſe hauriuntur. Sed quid de* Carthagine *cyclicus?* Lycurgi *indagines:* Socratis *olympiſcita:* Platonis *phraſes:* Demoſtenis *facundiae:* Catonis *cenſa: denique &* Tullii *& omnium qui* Pallados *vbera medulius lactuerunt acrimoniae in te vno pariter recondita creduntur. Quicquid ergo penſi hoc noſtro labore exanclatum eſt: tui nominis admirandae ſublimitati totum dedicatur: hilarata manu ſuſcipias: vigilante oculo perlegas: & amico pectore ad amuſſim examines obſecro. Noſtra haec commentariola non tibi ſed neotericis mineruae tyronibus duntaxat accommoda: ſuſque deque ferre potes ingenue fateor vt qui* Minoe *criticior.* argo *vigilantior: &* ſolone *moderatior: nuſquam non habearis ſed quod rerum precioſitati detrahitur. fido animi deſiderio compenſari equum eſt. non enim lucubratiunculam hanc tantum ſed & ipſum cordis penetral: & eo ſiquid amabilius eſt. totum tibi dedo. Ad Mecenatis gloriam proximius: ſi in me naſturcium ederis accedes. Veliti parmam: & arcui neruum adipiſci tua commendationis opera facile poſſis. Vale in cruce domini noſtri* ieſu Xpi. in *qua nos gloriari oportet.*

Petrus de Ponte, ſiue Pontanus brugenſis, ab oculorum vitio *caecus* adpellatus fuit. Lutetiae Pariſiorum initio ſeculi XVI. claruit, & *in media ſeculi ſui barbarie*, vt Franciſcus Foppens in *Biblioth.* belgica Tom. II. p. 1003. adfirmat, *clarum nomen fecit.* Conf. de illo, & ſcriptis eius Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 564. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 805. Recenſuimus ſupra p. 841. collectionem opuſculorum poeticorum, in qua illius *carmen de abitu & reditu pacis, ad* Robertum du

Gaſt

Gaſt coqueriticeae *porticus moderatorem*, ſcriptum exſtat. Titulo LVCANI, adpoſitum eſt inſigne typographicum Dionyſii de Roce, cum lemmate: ALAVANTVRE TOVT VIENT APOINT. QVI. PEVT. ATENDRE. DENIS. ROCE. Cuilibet Pharſaliae libro, *argumentum* praemittitur ſulpicianum. In fine Pharſaliae, Sulpicii occurrunt verſus, quibus LVCANI opus perfectum reddere ſtuduit, nec non eiuſdem *querela de poetae opere imperfecto*. Illius in fine haec typographi leguntur verba: Parrhiſiis *elaboratum calendis aprilibus. M. D. XII.* (1512) *per* Guielmum le rouge *eximium calcographum: expenſis vero* Dioniſii Roce *academiae* parrhiſiorum *bibliopolae iurati in vico ſancti Jacobi ſub diui Martini effigie commorantis.*

Conf. de LVCANO & variis Pharſaliae editionibus, *Vitae* eius *fragmentum*, quod ex Suetonii libro *de claris poetis* deſumtum videtur; Anonymi, Pomponii Infortunati, Joan. Sulpicii verulani, Phil. Beroaldi, Michaelis Maittaire aliorumque *vitae* LVCANI quae variis editionibus praemittuntur, Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* L. II. Cap. X. p. 378 ſqq. Tom. II. 528 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de imminenti* latin. *linguae ſenectute Tractat.* Cap. III, §. XXXIII ſqq. p. 116 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. 276 ſqq. Fr. Mar. Arrouet de Voltaire *Eſſai ſur la poeſie epique* Chap. IIII. in *Oeuvres* Tom. I. edit. *Dreſd.* 1748. in 8. p. 321 ſqq. Eminentiſſimi Cardinalis A. M. QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis P. I. p. 114 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der koenigl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. II. p. 449 ſqq. Omnium princeps & rariſſima eſt editio, quae cum epiſtola Joannis Andreae epiſcopi alerienſis ad Paullum II. Pont. max. & Pomponii Infortunati *vita* LVCANI *Romae* 1469. in fol. euulgata fuit. In fine illius leguntur verba, quae a typographis & aliis veterum auctorum editionibus,

 quas

quas ex ſua officina typographica in lucem emiſerunt, addita fuerunt:

Hoc Conradus *Opus* Sweynheim *ordine miro*
Arnoldus*que ſimul* Pannarz *vna aede colendi*
Gente Theotonica Romae *expediere ſodales*
In domo Petri de Maximo
MCDLXIX.

Dedit editionis deſcriptionem adcuratam & elegantem eminentiſſimus QVIRINVS in *Adpendice ad* Michael. Canenſii *vitam* Paulli II. §. XIIII. p. 200 ſqq. Conf. Mich. Maittaire *Annal. typograph.* Tom. I. p. 282. Cum Julius Caeſar Scaliger *latrare interdum non canere* ſibi videri diceret LVCANVM, & filius Joſephus Scaliger illum adeo contemneret, vt vix ei *medium locum fortaſſe nec ſubſellia quidem in penetralibus poetices* relinqueret, multaque in carmine ſuo, illum protuliſſe adfirmaret, quae ſummam in ſcientiis mathematicis proderent ignorantiam, tres contra illum inſurrexerunt viri, qui LVCANVM contra eius inſultus ſtrenue defenderunt. Edidit nimirum Franciſcus Inſulanus, *mathematicam pro* LVCANO *apologiam aduerſus* Joſephum Scaligerum, *carmine ſcriptam, Pariſ. apud Joan. Richerium* 1582. in 4. in qua LVCANVM non ſolum vt ſummum poetam, ſed etiam vt praeſtantiſſimum aſtrologum & geographum miratur. Ipſe ille ſine dubio *mathematicus & poeta eſt*, in quem Joſephus Scaliger in *prolegomenis* in Manilium vehementer detonuit. Alter fuit Petrus Jacobus, hiſpanus, *acerrimi* vt ab ipſo Scaligero vocatur, *iudicii vir*, quem *felici & commoda paucorum verſuum, in proprium locum reuocatione*, ſententiam LVCANI explanaſſe, & ſic eius loci reprehenſionem, quam in ſua Manilii προεκδόσει, publicauerat, facile eluſiſſe Scaliger dolet. Tertius denique eſt Jacobus Palmerius a Grentemeſnil, cuius κριτικὸν ἐπιχείρημα, *ſiue pro* LVCANO *Apologia, e ſcriniis* Jani Berkelii, Abr. *fil.* cum aliis diuerſorum auctorum *ſimilis argumenti*

menti opuſculis in lucem edita fuit *Lugduni Batauor.* 1704. in 8. Inſeruit poſteriorem *Apologiam* LVCANO ſuo Franciſc. Oudendorpius p. 911 ſqq.

CCI.

AVLI FLACCII PERSII *Poetae* Satyrarum opus, cum commentariis Joannis Britannici Brixiani. in fol. folior. 48.

In editionis litteris gothicis exſcriptae, & oppido rarae fine haec legi verba: *Impreſſum* Venetiis *per* Bartholomeum Venetum de ragazonibbus *Regnante inclyto principe domino* Auguſtino Barbadico. *Anno natiu. domini M. CCCC. LXXXXII* (1492) *die XVII. Januarii,* nobis adfirmauit, caſſellenſium bibliopola I. B. Cramerus, iam ſemel iterumque nominatus. Iuvenem adhuc fuiſſe Joannem Britannicum, cum haec in PERSIVM *commentaria* conſcriberet & in lucem ederet, verba teſtari videntur, quae in fine epiſtolae dedicatoriae, *ad Senatum populumque* brixianum leguntur: *Non dubito, quin, ſi* Horatii *praeceptum ſecutus fuiſſem, qui in arte poetica ſuadet, editionem non eſſe praecipitandam, ſed nonum premendam in annum, plura a me & addita fuiſſent, & mutata. Feſtinantius itaque editionem maturaui, quam erat in animo, veritus, ne id mihi viuenti accideret, quod mortuo nuper accidit* Palacino *municipi meo, viro ſingularis doctrinae, qui quum in Officia* Ciceronis *&* Valerium Maximum *non minus diſerte quam ſapienter quaedam ſcripſiſſet, eadem, morte praeuentus edere non potuit; quae ab iis excepta, qui gloriam alieno partam labore, & periculo in ſe libenter transferunt, ſupprimuntur, vt ſucceſſu temporis ipſi pro ſuis edant, iniuriam profecto* Palacini *manibus facturi maximam.* Epiſtolam Joannis Britannici integram, ex *brixiana* editione *per* Magiſtrum

ſtrum Gabrielem Taruiſinum *&* Paullum *eius filium,* anno 1481. magiſtratibus vrbis *magnifico* Benedicto Priolo, *& Magnifico* Honfredo Juſtiniano, euulgata transſcripſit, & lectorum oculis ſubiecit eminentiſſ. QVIRINVS in *ſpecimine variae literaturae* brixienſ. P. I. p. 128 ſqq. Sine dubio editio *brixiana* PERSII anni 1481. omnium prima eſt, quae Joannis Britannici *commentarium* comitem habet. Michaelis Maittaire illa notitiam effugiſſe videtur, qui non vetuſtiorem ann. 1486. *typis Jacobi Britannici* in fol. excuſam editionem *brixianam* adtulit. Qua vero ratione Joannis Britannici dedicatio, a Senatu populoque nobiliſſimae ciuitatis brixienſis excepta fuerit, ipſe Britannicus in epiſtola, ad Comitem Petrum Gambarenſem, *interpretationi in* Achilleida Statii, praemiſſa, hiſce prodidit verbis: *Illiberalis eſſe cenſeo, & ſordidi ingenii, ſibi ipſi tantum ſapere, nec ad alios (cum id ſemper liceat) virtutis ſemen tranſmittere. Itaque conſilii mei rationem ſecutus, cum inter poetas, quorum editio plerumque ſolet eſſe cum obſcura, tum varia, & multiplex, animaduerterem Satyris* PERSII volaterrani *hominum inſtitutioni nihil accommodatius, vtpote qui vitii turpitudinem mira carminis acerbitate deteſtetur, virtutem extollat, animos hominum ad eam aſſequendam erigat, ſtatui, noua commentatione eius carmen explicare: quod quidem tanta diligentia, ac ſtudio fecimus, vt cum altero anno ipſos commentarios edidiſſemus, ſplendidiſſimus Senatus noſter* brixianus, *cuius dignitati opus conſecrauimus, tam benigne labores noſtros probauerit, tamque munifice acceperit, vt induſtriae haudquaquam meae poenituerit. Scio enim me in eo opere interpretando multa quidem aperuiſſe, quae aetate noſtra alii literarum noſtrarum ſtudioſi grauioribus fortaſſe ſtudiis occupati, vel certe neglexerunt, vel, ſi aſſecuti ſunt, non prodiderunt* &c. Conf. eminentiſſ. QVIRINI *ſpecimen var. litteratur.* brixienſis l. cit. p. 134. & p. 138. Minime autem Joannes Britannicus hominum quorundam maleuolorum inuidiam & animaduerſionem effugere

effugere potuit, qui *Commentaria in* PERSIVM & Statium, alterius viri docti laborem, & Britannicum plagiarium eſſe contenderunt. Ipſe hac de re queritur in epiſtola & ad Marcum Ciuilem, brixianum, quam *grammaticae latinae, ad inſtitutionem* Darii Hippolyti *&* Pomponii *filiorum ſuorum* compoſitae & *Brixiae per Angelum & Jacobum Britannicos fratres* anno 1493. impreſſae praefixit — *ſemper probos*, ait, *Scriptores comitatur inuidia, & iniquitas. Quid enim ſceleſtius iis iudices, qui non ex re, ſed ex vlcerato, & malis venenis imbuto ſtomacho alienos labores aeſtimant? Iniquiſſimi omnino eſt animi, eorum velle induſtriam deprimere, qui, etſi forte minus feliciter, quam optime tamen poſſunt, operam dant, vt publicitus bene conſultum ſit. Quibus quidem incommodis, quum pleroſque ſcriptorum, & noſtris & priſcis temporibus agitatos fuiſſe animaduerterem, putaui ego aequiori animo fortunam meam ferendam, ſi & aliquando mihi in huiuſmodi ſtudiis multa exſtitiſſent aduerſa. Tam multi enim editione Commentariorum noſtrorum cum in* PERSIVM, *tum in* Achilleida Papinii *offenſi ſunt, vt nihil vnquam mihi moleſtius fuerit, quam falſos eorum rumores audire, quos adeo imprudenter diſtulerunt, vt quum nihil, aut parum haberent, quod in illis reprehenderent, neque (vt iniqui ſunt) vellent probare, non dubitauerint nefarii luſcii, omni deuorato pudore, me furem appellare, & dictitare de meo, nihil prorſus dediſſe, vt quum ipſe neque ingenium vllum, neque vllum nominis ſplendorem vnquam habuiſſent, maledicendo meum quoque, ſi poſſent, obſcurarent. &c.* Vid. eminentiſſ. QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis P. II. p. 10 ſqq. Conf. de Joanne Britannico, qui anno 1510. in patria, vrbe brixienſi defunctus dicitur, Jo. Trithemius *de Scriptor. eccleſiaſtic.* cap. DCCCLXXXVIIII. p. 212. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 348. Chriſtophor. Hendreich *Pandectae* brandeburg. p. 738. Girol. Ghilini *Teatro d' huomini letterati* Tom. I. p. 78. Lionardo Cozzando *Libraria* breſciana P. I. p. 155. Pierre Baile *Dictio-*

Dictionaire hiſtorique & critique Tom. I. p. 663. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VIIII. p. 169.

CCII.

PAVLI FLACCI PERSII *Poete* ſatyrarum opus. in 4. folior. 22.

Quo tempore editio litteris gothicis impreſſa prodierit in lucem, non conſtat, illam tamen Lipſiae ex officina Martini herbipolenſis euulgatam eſſe, inſignia typographica, coronidis loco adpoſita teſtantur.

CCIII.

PERSII FLACCI *nobiliſſimi Satyrici* vnicus ſed elegantiſſimus ſatyrarum liber.

Hermanni Buſchii Paſiphili Epigramma quo
PERSIVM loquentem
inducit.

Ne contemne mei: parua hec monumenta: libelli
Sed quibus ingenii tamen & artis: ineſt.
Non ſemper par eſt virtus & gratia magnis
Corporibus: ſed plus ſaepe minora valent
Vulture ſic auido longe eſt precioſior Attis
Sic & ab Aeoo Pſittacus orbe datus
Surculaque Aſſiria vincunt ſtillantia gutta
Sic ornos ſteriles populeaſque trabes.
Sic gemma in digitis fuluo geſtatur & auro
Spreta rigent craſſo cum tibi ſaxa luto.
Ergo age primitias noſtrae (ſtudioſe) iuuentae
Sint quamuis modicae, tu tamen oro lege.

in 4. folior. 16.

In

In fine editionis typorum charactere romano expreſſae, neque a Michaele Maittaire, neque a Joan. Henrico Leichio memoratae, haec leguntur verba: *Ex officina* Melchioris Lotteri. *Anno a reconciliata diuinitate. M CCCCC. XVI.* (1516). Prior editio, ex eadem officina prodierat an. 1507. in fol. vid. Jo. Henr. Leichii *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 86.

In variis PERSII editionibus, variae etiam inueniuntur *vitae* PERSII deſcriptiones. Ob *vitam* PERSII, quae ab aliis Suetonio, ab aliis Valerio probo tribui ſolet, inter viros criticos diu multumque diſputatum fuit, quonam illa auctore fuerit compoſita. Jo. Jacob. Breitingerus in *exercitatione critica in vitam* A. PERSII FLACCI, quae exſtat in Jo. Georg. Schelhornii *Amoenitat. litterar.* Tom. X. p. 1103 ſqq. argumentis oſtendit haud proletariis, *vitam* illam, Suetonio indignam, veteri potius PERSII ſcholiaſtae, quem vel Cornutum vel Probum adpellant, merito tribuendam eſſe. Conf. *Remarques de Mr. le Preſident* Bouhier *ſur la Diſſertation Critique in vitam* A. PERSII FLACCI ap. eundem Schelhornium l. cit. p. 1133 ſqq. Legi etiam merentur Bartholom. Pontii, Joan. Britannici, Jo. Bapt. Plautii, Anton. Foquelini, Philippi Argelati, Jo. Daniel. Heyden *vitae* PERSII, quae variis *Satyrarum* editionibus, & verſionibus praemittuntur. Caſpar. Maſſo *della vita, origine e patria di* AVLO PERSIO FLACCO, *Oſſeruazioni e racconto, in Genoua per Pietro Giov. Calenzani* 1667. in 4. Ludouico Aproſio *della patria d'* AVLO PERSIO FLACCO *Diſſertatione, cavata dal Libr. I. delle bore pomeridiane* del medeſimo. *Genoua* per medeſimo 1664. in 4. Giacinto Vincioli *Lettera intorno alla patria di* PERSIO, *ed altre coſe*, in *Raccolta d' Opuſcoli ſcientifici e filologici* Tom. XIII. p. 181 ſqq. Georgii Nicol. Kriegk *Diſſertatio de* A. PERSIO FLACCO *Poeta ſatyrico Jenae* 1701. in 4. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latina* Lib. II. Cap. XII. p. 393 ſqq.

Tom. II

Tom. II. p. 550 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *Tract. de imminenti latinae linguae ſenectute* Cap. III. §. XXI ſqq. p. 100 ſqq. Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I, p. 271 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. 2262 ſqq. eminentiſſimi Principis A. M. Cardinal. Bibliothecar. QVIRINI *Specimen variae litteraturae* brixienſis P. I. p. 125 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der königl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. I. p. 526. Tom. III. p. 170. 172 ſqq. 179 ſqq.

CCIIII.

SOLINVS de memorabilibus mundi diligenter annotatus & indicio alphabetico prenotatus, in 4. form. minor. folior. 44.

Non ipſi vidimus editionem litteris gothicis excuſſam, ſed notitiam illius, Anonymo bibliophilo caſſellenſi, grati referimus acceptam. In fine illius haec pauca occurrunt verba: *Impreſſum* Spire *Impenſ.* L. H. M. D. XV. (1515). Ad editionem aſcenſianam, illam excuſam eſſe, Jodoci Badii teſtari videtur epiſtola quam in fronte gerit:

Jodocus Badius Aſcenſius *Magiſtro* Joanni de Falce *viro litteratiſſimo ac prudentiſſimo ciuiumque* Gandauorum *optimo Salutem plurimam dicit.*

Cum tue me dignitati amicorum preſtantiſſime plurima debere iam pridem cognoſcerem gauiſuſſum quantulamcunque grati animi ſignificationis faciunde occaſionem obueniſſe. Siquidem noui ingenium tuum argutiſſimarum rerum capax. Noui ſtudia antiquiſſimarum & penitus abſtruſarum indagatricia. Proinde cum L. IVLIVS SOLINVS *rerum memorabilium promus refertiſſimus in manus veniſſe calcographis dandus tam mutilus, tamque inuerſus vt ab alio nemine preterquam a ſci-*

a ſeipſo ſiqua ab inferis reuocari poſſit inſtaurari atque conuerti poſſe videretur: appoſui tamen: quo tibi complaceam: manus: opeque chirurgica membrorum refeci multa: direxi in priſtinam formam plurima: reſecui autem: quod nondum putrefacta aut ſacro igni correpta videbantur nulla. Addidi autem marginibus annotamenta, & fronti non aſpernandum indicem. Quam opellam tuo nomini nuncupatam in partem accipias bonam rogamus. Vale ex officina noſtra litteraria ad idus Julias. Anni M. D. XII. (1512). Neque editionis *pariſienſis* an. 1512. neque *ſpirenſis* an. 1515. Michael Maittaire notitiam quamdam habuiſſe videtur.

Auctores, qui de SOLINO, & variis libri *de mirabilibus mundi*, editionibus expoſuerunt, nominauimus Tomo I. p. 121 ſqq.

CCV.

IVVENALIS cum tribus commentariis videlicet Domitii Calderini, Georgii Merulae, nec non Georgii Vallae, in fol. folior. 146.

Quo tempore editio, charactere litterarum romano exſcripta, in lucem exierit, non conſtat. Si coniecturae locus fuerit, id poſterioribus ſeculi XV. annis, aut initio ſeculi XVI. factum eſſe exiſtimaremus, cum paſſim litteris illa ornata eſt florentibus, & in notis, nonnulla auctorum graecorum loca, characteribus graecis expreſſa conſpiciuntur. Loci & typographi mentio hiſce verbis in calce mentio facta eſt: *Impreſſum* Venetiis *per* Symonem biuilaqua Papienſem. Adnotauit editionem Michael Maittaire in *Annal. typograph.* Tom. I. p. 758.

De IVVENALE iam ſupra p. 769 ſqq. nonnulla dicta fuerunt, quae videſis.

Hiſtoria Domitii de Calderiis ſiue Calderini, multis adhuc difficultatibus obnoxia eſt. Alii enim cum Paullo Jouio in *Elogiis doctor. viror.* p. 51. Calderiam, (*Caldiero*) veronenſis agri oppidum, calidis aquis nobile, Domitium protuliſſe, alii cum Scipione Maffeo Hetruſcorum Marchione doctiſſimo Torae ad lacum benacenſem (*Tory nel' lago di guarda*) illum eſſe prognatum exiſtimant. Ex tractu autem veronenſi illum eſſe oriundum, extra omnem dubitationem poſitum eſt, cum ipſe, in ſcriptis ſuis, ſe adpellauerit veronenſem. Auctores de' *Giornale de' letterati d'* Italia Tom. XIII. p. 454. & Bernardus de la Monnoye in *Remarques* ſur les *Jugemens des Savans* d' Adr. Baillet Tom. II. P. I. p. 354. illum proprio nomine Dominicum adpellatum, nomen vero, more illorum temporum vſitatiſſimo, ab illo, in Domitium eſſe mutatum ſcribunt, id quod Scipio Marchio Maffei, quo neſcimus fundamento, in Verona *illuſtrata*, negat. Inter criticos ſui ſeculi, inſignem occupauit locum, & iam anno aetatis XXIIII. a Paullo II. pontifice, Romam arceſſitus fuit, vt linguam ibi profiteretur graecam, a Sixto autem IIII. Secretarius apoſtolicus conſtitutus fuit. Cum hominibus ſui ſeculi criticis, & in primis cum Angelo Sabino, quem Fidentini nomine perſtringit, Angelo Politiano, Nicolao Perotto, quem Brotheum adpellat, grauiſſimas exercuit inimicitias, & oblata quauis occaſione, vehementer in illos inuectus eſt. Exſtant illius rei luculenta ſpecimina in eminentiſſ. QVIRINI *Specimine variae litteraturae* brixienſ. P. I. paſſim, praecipue p. 149 ſqq. Conf. Paull. Jouii *elogia doctorum virorum* l. cit. vbi hac ratione de illo ſcribit: *Eum acri flagrantique ingenio ad gloriam anhelantem* Beſſarion *Cardinalis excepit, & extulit. Exinde, quum* Romae *profiteretur & obſcura ſenſa duriorum poetarum admirabili reconditae lectionis teſtimonio, dilucidaſſe. litterarii ſplendoris adſertor, ac omnis obſcuritatis illuſtrator adclamatus eſt. Verum editis interpretationum commentariis, peracerbas, ſed*

ſed iuuentuti maxime vtiles, cum aemulis ſimultates exercuit. Ambitioſo quidem, & nimis aculeato dicendi genere ex aliena inſcitia (dum intemperanter perſtringit atque remordet) nomen quaerens, eo modo, aetate, laudeque florentem, ſed imbecilli ſtomachi temperaturam nimiis lucubrationibus exterentem: quum digna multis ſeculis opera conciperet, rapida febris eripuit. Celebrante funus academia, nobilis iuuentus cum lacbrymis veſtem mutauit: mortem vero vel aemuli, & principatum adfectantis, Politianus *his carminibus proſequutus eſt:*

Hunc Domiti *ſiccis tumulum qui tranſit ocellis,*
Vel Phoebi *ignarus, vel male gratus homo eſt,*
Intulit hic vatum caecis pia lumina chartis,
Obſtruſum ad Muſas hic patefecit iter
Hunc Verona *tulit, docti patria illa* Catulli:
Huic letum atque vrnam Roma *dedit iuueni.*

Eiuſdem Scazon

Aſta viator, puluerem vides ſacrum
Quem verticoſi turbat vnda Benaci,
Hoc mutat ipſum ſaepe Muſa Libethron,
Fontemque Siſyphi, *ac vireta* Permeſſi,
Quippe hoc Domitius *vagit ſolo primum,*
Ille, ille doctus, ille quem probe noſti
Dictata dantem Romulae *iuuentuti*
Mira eruentem ſenſa de penu vatum.
Abi, Viator, ſat oculis tuis debes.

E viuis ereptus dicitur admodum iuuenis, anno 1477. quo vero mortis genere, & quo aetatis anno, id factum fuerit, inter ſcriptores nondum conuenit. Alii cum P. Jouio l. cit. illum febre correptum, alii cum Raphael. Maffeo volaterrano *Commentar. vrbanor.* L. XXI. fol. CCXXIII. edit. *aſcenſ.* 1511. ex peſtilentia deceſſiſſe ſcribunt. Idem prodit Lucii Phoſphori, Epiſcopi ſignienſis Epigramma

Te ſcelerata lues ſexta trieteride nondum
Bis, Domiti, *elapſa mittit ad elyſios.*

Raphael Volaterranus l. cit. & Leander Alberti in *Deſcriptione* Italiae p. 722. eum aetatis anno XXX. alii XXXII. & alii denique XXXIIII. mortuum eſſe contendunt. Vid. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 719. not. D. Niceron *Memoires* Tom. XXX. p. 75. qui illum cum Scipione Maffei, ab impietatis ſuſpicione, in quam ex aduerſariorum calumnia veniſſe ſcribunt, liberare ſtuduit. Conf. de illo praeter ſcriptores iam nominatos, Jo. Trithemii *de ſcriptor. eccleſ.* Cap. DCCCXXXIIX. p. 200. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 174. Caſp. Barthii *Animaduerſ. ad* Statii L. V. Silu. III. p. 483. Joſ. Alb. Fabricii *Bibliotb. med. & infim. Latinit.* L. III. p. 883 ſqq. L. V. p. 165 ſqq.

Georgius Merlani, Alexandrinus ſtatilienſis, abiecto patrio cognomine, Merulam ſe nominari maluit, & origine romanum finxit, qua re effecit, vt viri quidam docti, ſatyris & ſcommatibus illum peterent. Eminet inter illos Gabriel Pauero-Fontana, qui edidit ſcriptum noſtra aetate rariſſimum, hoc inſignitum titulo: *Ad* Bernardum Juſtinianum *Senatorem* venetum Gabrielis Paueri Fontanae placentini, *in* Georgium Merlanum Merulam *Merlanica prima*, *Mediolani* 1481. in 4. Natus dicitur circa annum 1420. & quadraginta amplius annos, cum Venetiis tum Mediolani iuuentutem docuit. Ob variae eruditionis laudem celebratus, a viris principibus, & ſuae aetatis doctiſſimis, maximo in honore habitus fuit. Inter ceteros, illius in primis eruditionem magni fecit Angelus Politianus, & in libris ſuis, paſſim, ſummis extulit laudibus. Poſteaquam autem ex litteris, & ſermone multorum, cognouiſſet Politianus, Merulam in vulgus ſpargere maledicta, aduerſus *Miſcellanea* ſua, infenſum ſe eidem exhibuit, id quod in primis *Epiſtolarum* teſtatur *liber vndecimus*, in quo vehementer in eum inuectus fuit. Praeter Politianum vulgatis in varios auctores *Adnotationum* libellis, inimicos ſibi reddidit Merula, praeceptorem ſuum Philelphum,

phum, Calderinum & Galeottum, quorum in libros acerbius cenſuram exercuerat, eorumque errata, vel praetermiſſa notauerat. *Periit*, vt Paull. Jouius in *elog. doctor. viror.* p. 87. ait, *exactae aetatis ſenex, menſe Martio ann. 1494. tonſillis faucis occupantib.* Politiano *obiter vehementi metu liberato, cum in miſcellaneam eius centuriam: cohortes & alas, quae impetu obruerent, emiſſurus eſſe diceretur.* Sepulchro eius in aede euſtorgiana, hoc epigramma a Lancino inſcriptum dicitur:

Vixi aliis inter ſpinas, mundique procellas,
Nunc hoſpes caeli, Merula, *viuo mihi.*

Scripſit Cornelius Vitellius, corinthius, *Defenſionem* Plinii *&* Domitii Calderini *contra* Georgium Merulam, alexandrinum, quam inſeruit Janus Gruterus, *Lampadi ſiue Faci artium liberalium* Tom. I. p. 583 ſqq. edit. *Francof.* 1602. in 8. in qua Merulam mirifice depexum dedit. Vt dictis fides conſtet, particulam tantummodo ex epiſtola praemiſſa ad Hermolaum Barbarum heic addere licebit: *Cui parcere poteſt* Georgius, *qui ne praeceptori quidem pepercit? Nam in tam rabidam inſaniam incidit, vt ea de* Philelpho *praeceptore ſuo, viro in vtraque lingua doctiſſimo ſcripſerit, quae de ſordidiſſimo lenone, & ſpurciſſima ſentina, parricidaque crudeliſſimo dici poſſent, qua diſcipuli inſolentiſſimi ingratitudine commotus, vt par erat, octogenarius ſenex, tanto dolore conflictatus eſt, vt triduo vitam exhalauerit, ita ſolus* Georgius Merula *hac noſtra tempeſtate non ſolum in praeceptorem ingratiſſimus inventus eſt, verum etiam praeceptoris bene meriti interfector. Quid quod ſe* αὐτοδίδακτον *homo nequam & impudens appellat, quaſi ex ſeipſo, ſine vllo praeceptoris auxilio litteras didicerit? cum quidquid eruditionis in eo ſit, quae quam ſit modica —— oſtendemus, id ex commentariis* Tortelii, Laurentii vallenſis, Trapezuntii, Pomponii *& aliorum excerpſerit. Nam commentarios in* IVVENALEM *non prius edere voluit quam* Guarini, Omniboni, Sabini, *&* Calderini *in eundem aucto-*

rem commentaria diligenter excuſſerit, & tamen in omnes ingratiſſimus inuehitur, & inter legendum, vel potius inter garriendum —— mordet, lacerat, laniat, & eorum obtrectatione ſibi famam quaerit. Quam ob rem cum hominem tam temerarium, audacem, impium, perditum in me conuiciis graſſantem viderem, non abſurdum putaui, ſi aliquantum maledico conuiciatori, non ferendam dicacitatem excuterem, & maxime ſi id non ſine aliquo rei litterariae emolumento fieret. Itaque collegi locos aliquot inuectiuae ipſius in Calderinum, *in quibus fatuum litteratorem erraſſe luce clarius oſtendimus. Sed haec quidem praeluſio quaedam erit, non enim in praeſens copias omnes educere decreuimus, ſed his paucis tanquam leui, vt aiunt, armatura praeludium inceptantes, miſſilibus velitum more hoſtem petemus, mox vero inſtructa acie, totaque phalange admota, in apertum certamen deſcendemus, cum mibi non iniucundam victoriam, ipſius in* IVVENALEM *Commentarii, & deprauationes* plautinae *exhibiturae ſint* &c. Euulgauit contra Cornelium Vitellium, Merulae obtrectatorem, *legendam* Paullus Romuleienſis *pro* Georgio *apologiam Venet.* 1482. in 4. quam Leo Allatius libro IIII. συμμίκτων, quem meditabatur, edere conſtituerat, ſed minime promiſſo euentus reſpondit. Conf. de Georgio Merula Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 230. Paull. Jouii *Elogia doctor. viror.* p. 86 ſqq. Gerard. Joan. Voſſii *de Hiſtoricis latinis* L. III. Cap. IIX. p. 544 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. I. p. 360 ſqq. Tom. II. P. III. p. 316. *Giornale de' letterati d'* Italia Tom. XVII. p. 291 ſqq. Tom. XIIX. p. 334 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinitat.* L. XII. p. 214 ſqq. Niceron *Memoires* Tom. VII. p. 86 ſqq. Eminentiſſimi ANGEL. MARIAE QVIRINI *Specimen Variae litteraturae* brixienſis P. I. paſſim, in primis p. 1 ſqq. *die hamburgiſche Bibliotheca hiſtorica* Centur. VI. Artic. VI. p. 26 ſqq.

De Georgio Valla vid. auctores, quos nominauimus Tom. I. *Adparat. litterar.* p. 717.

CCVI.

Germania CORNELII TACITI. Vocabula regionum enarrata, & ad recentes adpellationes adcommodata. Harminius VLRICI HVTTENI. Dialogus, cui titulus eſt Julius. Recens edita a Philippo Melanthone. *Wittebergae per Joannem Lufft.* 1557. in 8. folior. 79.

Haec opuſculorum collectio raro hodie occurrit.

TACITI *de ſitu & moribus & populis* Germaniae *libellus* inuenitur fol. 1 - 19.

Arminius *dialogus* huttenicus, *continens res* Arminii *in* Germania *geſtas*, exſtat fol. 20 - 31. Iſte *dialogus* quem Eobanus Heſſus carmine ornauit latino elegiaco, primum prodierat *Hagenoae* 1529. in 8. Inſeruit illum quoque Simon Schardius *Scriptoribus rer.* germanicar. Tom. I. p. 214 ſqq. edition. Hieron. Thomae, *Gieſſae* 1673. in fol. Nicerono teſte in *Memoires* Tom. XV. p. 299. adiectus etiam fuit Joannis Henrici Hagelgans *Diſſertationi de priſca* Germanorum *aetate*, *Coburgi* 1635. in 12. Colloquuntur in *dialogo* Arminius, Minos, Mercurius, Alexander, Scipio, Hannibal, Tacitus. Ipſum VLRICVM AB HVTTEN, iſtum non edidiſſe prima vice *dialogum*, haec Eobani Heſſi docent diſticha:

Ille (HVTTENVS) *ſuas patriae laudes, atque eruta paſſim*
Nomina digna legi fecit vbique legi.
E quibus vnus hic eſt, quem condidit ipſe libellus,
Sed non auſpiciis edidit ipſe ſuis.
Namque immatura praereptus morte, reliquit
Hunc quoque ceu partem funeris eſſe ſui.
In quo ſi qua leges non qualia forte requiras,
Parte bona veniam quo mereatur habet.

Condidit HVTTENVS, *non edidit, ergo futurum*
Quod fuerat melius coniice quidquid erat
Hunc tibi Mauritius *gentili* HVTTENVS *honori*
Fidus, ab aeternis noctibus adſeruit.
Hic ferus Arminius *patriis qui victor in armis*
Adflixit vires Martia Roma *tuas.*
Qui niſi adhuc iuuenis periiſſet fraude ſuorum,
Tu dominus Tyberis Rhene *futurus eras*
Hunc quod habes patriae lector ſtudioſe libellum,
HVTTENO *debes munera prima tuo.*
Altera Mauricio, Joachimo *tertia, nobis*
Quarta, aliquis nobis ſi locus eſſe poteſt.

Tertium in collectione occupant locum, *Vocabula regionum & gentium, quae recenſentur in* TACITI *libello de ſitu, & moribus & populis* Germaniae fol. 32-45. Auctor Philippus Melanchthon epiſtolam praemiſit nuncupatoriam, *ad illuſtrem & generoſum Dominum,* D. Dauidem Vngnad *Baronem in* Sonnek & Frauenburg &c. in qua de vtilitate, quae ex lectione huius collectionis, quam edidit, in quemlibet redundet, nonnulla praefatur. Inſeruit iſtum commentariolum, *ſcriptoribus* ſuis *rerum* germanicarum Simon Schardius Tom. I. p. 77 ſqq. edit. cit. Sequitur

Iulius *dialogus, viri cuiuſpiam eruditiſſimi, feſtiuus ſane ac elegans, quomodo* Julius II. P. M. *poſt mortem coeli fores pulſando, ab ianitore illo* D. Petro, *intromitti nequiuerit, quanquam dum viueret ſanctiſſime, atque adeo ſanctitatis nomine appellatus, totque bellis foeliciter geſtis praeclarus, Dominum coeli futurum ſe eſſe ſperarit. Interlocutores* Julius, *Genius,* D. Petrus, *Lector riſum cohibe.* fol. 46-73. Diſceptatum fuit inter viros doctos, an haec ſatyra Eraſmo Roterodamo, an Coelio Secundo Curioni, an Fauſto Andrelino, an vero Vlrico ab Hutten tribuenda fuerit. Conf. Vincentii Placcii *Theatr. Anonymorum* p. 372. Ab Eraſmo, & Hutteno illam, iuncto ſtudio, eſſe compoſitam prodidit Hermannus Wittekindus in libello, qui inſcribitur:

ſcribitur: *Jeſuitas ſingulares SS. pontificiae Maieſtatis hoc tempore vindices falſo & fruſtra negare Papam* Johannem IIX. *fuiſſe mulierem*, p. 42. edit. *Amberg.* 1609. in 8. Strenue autem, ſe eſſe auctorem negauit Eraſmus Lib. XII. *Epiſtol.* I. col. 575 ſqq. edit. *londinenſ.* 1642. in fol. vbi ad Laurentium Cardinalem Campegium ſcribit: — *dialogi cuiuſdam ſuſpicionem mihi moliuntur impingere. Is vt ex argumento ſatis conſtat, ſcriptus eſt in odium diui* Julii P. M. *ſchiſmatis tempore, ſed a quo incertum, ante quinque annos deguſtaui verius quam legi. Poſt reperi in* Germania, *apud quoſdam deſcriptum, ſed variis titulis. Quidam teſtabantur* Hiſpani *cuiuſpiam eſſe, ſed ſuppreſſo nomine, rurſus alii* Fauſto *poetae tribuebant, alii* Hieronymo Balbo. *Ego quid de his coniectem non habeo, ſubodoratus ſum quoad licuit, verum nondum perueſtigaui, quod animo meo faceret ſatis. Ineptiit quiſquis ſcripſit, at maiore ſupplicio dignus, quiſquis euulgauit. Ac miror eſſe, qui ſolo ſtyli argumento mihi obtrudere parent, cum nec mea ſit phraſis, niſi prorſus ipſe mihi ſum ignotus, nec mirum ſit futurum, etiamſi qui in oratione nonnihil referrent* eraſmicum, *quum verſer in manibus omnium, & referimus fere, in quorum aſſidua lectione verſamur. Neque deſunt hic qui iactitent* tuam *quoque* celſitudinem, *propemodum in eam ſuſpicionem adductam eſſe. Quod mihi certe nunquam perſuadebitur, donec perſuaſum erit non eſſe vana quae de doctrina prudentiaque eius admirabili paſſim a ſummis viris praedicantur* &c. Joannes Wolfius illam inſeruit Tom. II. *Lectionum memorabilium & reconditarum, Lauingae* 1600. p. 61 ſqq. titulo: F. A. F. quae literae ſine dubio Fauſtum Andrelinum Feroliuienſem deſignant, *Poetae regii libellus de Obitu* Julii 2. *Pontificis Maximi.* Ad veritatem proxime accedere videntur, qui Vlricum ab Hutten illius eſſe auctorem pronunciant. Praeter varias editiones, quas adtulit Jacobus Burckhardus in *Commentario de fatis & meritis* Vlrici de Hutten P. II. *Wolfenbüttel.* 1717. in 8.

p. 302 ſqq. & P. III. *ibid.* 1723. p. 308 ſqq. Niceron in *Memoires* l. cit. p. 296. inuenitur etiam Tomo II. *Paſquillorum* p. 123 ſqq. Prima editio prodiiſſe dicitur iam anno 1517. in 4. Exacta dialogi deprehenditur recenſio in Jacob. Burckhardi l. cit. in *Nachrichten von einer halliſchen Bibliothek* Tom. II. p. 405 ſqq. Eandem editionem, quae a S. R. auctore der *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* l. cit. deſcribitur, ſe poſſidere adfirmauit, anonymus noſter caſſellenſis, manu Vlrici ab Hutten paſſim notatam, qui etiam praeter nomen ſuum, alteri tituli paginae, epigramma latinum in hunc *Dialogum* adſcripſit. Conf. P. Baile *Dictionaire Hiſtorique & critique* Tom. II. p. 1574. not. N. Sequitur ſatyram in collectiuncula

CONRADI CELTIS *de ſitu & moribus* Germaniae *carmen*, verſibus hexametris conſcriptum fol. 74—79. Exſtat etiam apud Simon. Schardium l. cit. Tom. I. p. 226 ſqq. Niceron in *Memoires* Tom. XVI. p. 388. editionem memorauit *argentoratenſem* 1610. in 8. Vid. de CONRADO CELTE PROTVCIO, quae in *Analectis* noſtris *litterariis* p. 230 ſqq. diximus, quibuſcum conf. merentur Melchior. Adami *vitae philoſophor.* Germanor. p. 13 ſqq. Joan. Fichardi *vitae viror. illuſtr.* fol. 81 ſqq. Jacobi Bruckeri *Ehrentempel der* deutſchen *Gelehrſamkeit* Dec. IIII. p. 128 ſqq.

CCVII.

LVCII ANNEI FLORI *Illuſtris Hiſtoriographi* Epitomata quattuor. quibus ſcite collegit que bella populus Romanus domi foriſque geſſit. quibus viris & artibus imperium peperit. & partum auxit. & auctum ad ſummum faſtigium: ſuis viribus euertit: & euerſum tandem per Ceſarem Auguſtum ſublimius erexit.

Ad

Ad Lectorem.

Quamuis contingas annoſum Neſtoris euum
Tithoni vincas ſecula longa ſenex.
Tu tamen imprudens dicere puer niſi noris
Quae prius acta fient. quae tua Clotho foret
Quo ſapias igitur puerilis inertia ceſſet
Martigene gentis prodita geſta legas.

in fol. folior. 38.

Annus editionis, litteris gothicis impreſſae, in fine non deſignatur, vbi tantummodo haec leguntur verba: Liptzk *impreſſum per* Jacobum Thanner. Joan. Henric. Leichius illam adtulit in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 103. Praemittitur excerptum *ex oratione* Philippi Beroaldi *habita, in enarratione* Titi Liuii *ac* Sillii Italici *continente hyſtorie laudem.* Legitur *oratio* in collectione *Orationum & praelectionum* Ph. Beroaldi *aſcenſiana* 1513. in 4. fol. VII ſqq. In fine adiicitur FLORO particula *e capite quarto racemationum* Baptiſtae Egnatii Veneti, in qua, L. FLORI locus, vbi de Triumuiratu Caeſaris, Antonii, & Lepidi agitur, *a corruptorum malignitate pulcherrime* vindicatur. Illam ſequitur L. FLORI *Epitomatum quatuor librorum tabula.*

De L. ANNAEO FLORO, gente vt videtur Hiſpano, cuius aetas incidit in tempora Traiani, & de variis illius editionibus, legi poterit Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. II. Cap. XXIII. p. 488 ſqq. Tom II. p. 776 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de imminenti latinae linguae ſenectute tractat.* Cap. VIIII. §. LXXI ſqq. p. 595 ſqq. Gerard. Joan. Voſſii *de Hiſtoricis latinis* L. I. Cap. XXX. p. 148 ſqq. Nicol. Antonii *Bibliotheca* hiſpana *vetus* Tom. I. p. 80. *Hiſtoire literaire de* France Tom. I. P. I. p. 255 ſqq. Jaqu. George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. II.

Litt.

Litt. F. p. 63 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. III. p. 68 ſqq. Caroli Andreae Duckeri *præfatio*, quam recentiſſimae editioni, *cum integris* Salmaſii, Freinshemii, Graeuii, *& ſelectis aliorum animaduorſionibus Lugd. Bat.* 1722. & haud ita pridem, denuo euulgatae praemiſit. Quae omnium prima dicenda fuerit editio, viri critici definire non ſuſtinent. Variae enim exſtant editiones, quae ſine die, vt aiunt, & conſule, in lucem exierunt; Deſcribuntur ab auctore de l'*Hiſtoire litteraire de* France, a Jo. Alb. Fabricio, a Jaqu. Georg. de Chaufepié ll. citt. Exſtat inter illas editio, *Pariſiis* in domo Sorbonae, vt Andr. Chevillier in *l'Origine de l'Imprimerie de* Paris, videtur, circa annum 1470. ab Vlrico Gering, Martino Crants & Michael. Friburger in 4. excuſa, quae plerumque pro omnium prima venditatur. Editor illius fuiſſe videtur Robertus Gaguinus, cuius in ea editione reperitur epigramma:

Robertus Gaguinus LVCII ANNEI FLORI *lectoribus ſalutem optat.*

Quos nulla in terris concluſerat ora, Quirites
Haec FLORI *obſtrictos parua tabella capit.*
Et quaeque eximia produxit Liuius *arte,*
Bella, duces, pompas, rite coacta tenet.
Quo vere exemplo vobis ſperate futurum,
Qui fama & quaeſtu fertis in aſtra gradum.
Poſt tumidos niſus, poſt ſaeua pericula fortis
Ad manes raptos vos breuis vrna teget.

Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 293. Neſcimus an eadem, aut vt nobis quidem videtur, diuerſa ſit editio, quam auctores de *l'hiſtoire literaire de* France l. cit. p. 260. adiuncto Juſtino, & Sexto Rufo, ex officina typographica Joannis de Bonnemére in 4. non addito anni indicio, prodiiſſe & Joannem Lermite de Montmirel, cuius epigramma initio voluminis legitur, editorem eſſe prodiderunt. Conf.

Conf. Jaqu. George de Chaufepié *Nouveau Dictionaire hiſtorique & critique*, l. cit. p. 65. not. F. Inter verſiones gallicas FLORI, principem facile obtinet locum, & illius editiones admodum rarae ſunt, quae a Philippo aurelianenſium Duce, Ludouici XIIII. Gall. regis fratre, compoſita dicitur. Prima editio hunc prae ſe fert titulum: *Epitome de l'Hiſtoire* romaine, *depuis la fondation de* Rome, *jusqu'à l'an* 700 *par* L. ANN. FLORVS, *mis en* François *ſur les traductions de* Monſieur Frére vnique du Roy; *avec une Table chronologique, & des Remarques par* François de la Mothe-le-Vayer, *Paris* 1656. in 8. vid. Niceron *Memoires* Tom. XVIIII. p. 135 ſqq. vbi ait: *La traduction attribuée à* Monſieur, *eſt vrai-ſemblablement de* l' Abbé le Vayer; *les Remarques qui y ſont jointes, ſont ſçavantes & curieuſes, &* Coeffetau *y eſt fort critiqué.* Conf. J. G. de Chaufepié *Dictionaire* l. cit. p. 66. qui editionem adfert an. 1661. ſine loci & Impreſſoris indicio in 8. euulgatam. Recentiorem an. 1670. memorauit Jo. Alb. Fabricius in *Biblioth. latin.* Tom. II. p. 783.

CCIIX.

AVSONII *peonii poete lepidiſſimi* Precatio matutina ad omnipotentem Deum. in 4. folior. 4.

Sunt quidem inter viros doctos, & inter illos praecipue Olaus Borrichius in *Diſſert.* II. *de poetis latinis* p. 73. Chriſtophor. Hendreichius in *Pandect.* brandeburg. p. 360. Guil. Caue in *Hiſtoria litterar. ſcriptor. eccleſ.* p. 241. Philippus Brietius in *ſyntagmate de poetis* latinis *veteribus*, quod libro praefigitur, quem hoc edidit titulo: *Acute dicta omnium veterum poetarum* latinorum, *Paris* 1664. in 12. L. IIII. p. 50. Andreas

dreas Chriſtian Eſchenbach in *Diſſert. de poetis chriſtianis ſacris* Sect. II. §. VII. in *Diſſert. academicis* p. 95 ſqq. Ezechiel Spanhemius *de praeſtantia & vſu numiſmatum antiquorum* Tom. II. *Amſtelod.* 1717. in fol. Diſſert. XII. Sect. II. §. IIII. p. 414. Ludouic. Anton. Muratorius in *Anecdotis Biblioth* ambroſ. Tom. I. p. 114. qui AVSONIVM ethnicum fuiſſe auctorem pronunciant, & poemata, quae religionem prae ſe ferunt chriſtianae religioni addictis, compoſita eſſe ſtatuunt. Et ad illa poemata, *precationem* in primis referre ſolent *matutinam*, quae particula tantummodo poematis eſt, quo totius diei negotium deſcripſit poeta, & *Ephemeridis* titulo inſigniuit. AVSONIVM quidem *Ephemeridis*, ſed *precationis matutinae* auctorem eſſe exiſtimant Paullinum iuniorem pellaeum burdegalenſem, AVSONII nepotem. Sequuntur ea in re Mariangelum Accurſium, qui in *Diatribis* ſuis *ad* AVSONIVM *Romae* 1524. in fol. editis, in particula quadam MS. exemplaris Hieronymi Aleandri nomen Paullini inſcriptum, ſe vidiſſe, adfirmauerat. Sed praeter alios, ſua illos opinione deceptos exiſtimat Julianus Floridus, canonicus carnotenſis, qui in notis in AVSONIVM, quem in vſum Delphini, Pariſ. 1730. in 4. edidit, p. 90. nullam ſe videre ait rationem, cur haec *ephemeridis* pars AVSONIO abiudicetur, quae cum ceteris tam bene congruat, niſi tota *Ephemeris* AVSONII negetur eſſe. Conf. Chriſt. Daumii *Syllabus Poetarum veterum chriſtianorum*, quem Benedicti Paullini Petrocorii, poemati *de vita* B. Martini *cum* Franc. Jureti, *aliorumque notis Lipſ.* 1681. in 8. edito praemiſit, vbi plures nominat ſcriptores, qui *precationem matutinam*, Paullino tribuunt. Diſertis autem verbis AVSONIVM & chriſtianum, & *orationis matutinae* auctorem eſſe, vt alios iam taceamus, prodiderunt Jo. Nicol. Funccius in *Commentar. de vegeta latinae linguae ſenectute, Marburg.* 1744. in 4. Cap. III. §. XXXIIII. p. 194. P. Baile in *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 402. not.

not. D. Joan. Baptiſt. Souchay, Reg. Inſcript. & human. litterar. Academ. pariſin. Socius in *Diſſertat. de vita & ſcriptis* AVSONII, quae editioni *in vſum Delphini* modo memoratae praefigitur §. X. & XI. p. XXIIII ſqq. qui illam *precationem*, in peruetuſto codice lugdunenſi, inter AVSONII carmina occurrere ſcribit.

Editio, cuius in articuli fronte exhibuimus titulum, charactere litterarum gothico expreſſa eſt, & in fine, praeter typographi inſignia, haec refert verba: *Impreſſum* Liptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolenſem *Anno ſalutis noſtre* 1. 5. 00. Vid. Jo. Henric. Leichii *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 77. Quod ad lectionem carminis adtinet, variis in locis, diuerſum eſt ab illo, quod in editione *in vſum Delphini* legitur. Initium tale eſt:

Omnipotens quem mente colo pater vnice rerum.

Verſus octauus cum octo ſequentibus

Ipſe opifex rerum, rebus cauſa ipſe creandis
Ipſe Dei verbum, verbum Deus, anticipator
Mundi, quem facturus erat: generatus in illo
Tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante
Quam iubar, & rutilus caelum illuſtraret Eous:
Quo ſine nil actum, per quem facta omnia: cuius
In caelo ſolium: cui ſubdita terra ſedenti,
Et mare, & obſcurae chaos inſuperabile noctis
Irrequies, cuncta ipſe mouens, vegetator inertum.

omiſſi ſunt. Verſus 33. hac ratione legitur:

Sit ſatis antiquam ſerpens quod prodidit Euam.

verſus 45. & 47.

Suſcipiens altare ſacrae libamina vitae
Vnigenae cognoſco Patrem mixtumque duobus.

v. 51. *Quaero nec carnis numen coniecto ſub exti*[illegible]
v. 58. *Da pater huic noſtro fieri rata vota precata.*
v. 65. *Nulla ſit: & bene poſſe adſit tranquilla poteſtas.*

v. 77

v. 77. *Tempora: cunctanturque dies: procul exige quaeſo.*
v. 82. *Filius ex vero verum de lumine lumen.*
v. 84. *Conſona quem celebrat modulato carmine plebes.*

Praeter ſcriptores iam citatos, res, quae ad AVSONIVM poetam, qui poſt varia munera & dignitates, quas ſub Imperatoribus romanis ſeculi IIII. geſſit, eodem ſeculo exeunte, in praedio, in quo verſabatur nouerino (*Nouerum*) mortuus eſt, expoſuerunt Jo. Albert. Fabricius in *Biblioth. latin.* L. III. Cap. X. p. 582 ſqq. Tom. III. p. 106 ſqq. Albert. Petr. Paull. Fil. Rubenius in *Diſſertat. de vita* Fl. Mallii Theodori V. C. *in qua non tantum* Theodori, *ſed &* AVSONII *dignitates ac illorum temporum hiſtoria illuſtratur, Vltraiecti* 1694. in 12. pp. 120. Godofr. Kupffender in *Diſſertatione de* AVSONIO *poeta Viteberg.* 1677. in 4. Conf. *Vita* AVSONII ex Joſephi Scaligeri, Eliae Vineti, Petri Criniti, & Lil. Gregor. Gyraldi, de illo narrationibus compoſita, quae adiecta eſt AVSONII *Operibus*, a Jacobo Tollio, *Amſtelod.* 1671. in 8. editis, p. 812 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 382 ſqq. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. III. p. 483 ſqq. 525.

CCVIIII.

CL. CLAVDIANI, *Principum Heroumque Poetae praeglorioſiſſimi,* Quae Exſtant Caſpar Barthius Ope ſeptemdecim Manuſcriptorum Exemplarium reſtituit: Commentario multo locupletiore, grammatico, critico, philologico, hiſtorico, philoſophico, politicoque ita illuſtrauit: vt auctor pretioſiſſimus omni aetati, ſcholaſticae, academicae, auli-

aulicae, politicaeque eſſe debeat ex commendato commendatiſſimus. *Francofurti apud Joannem Naumannum, Bibliop. Hamburgenſem Anno 1650.* in 4. pp. 111. & 1371. non numeratis praemiſſis folior. 37. & erratot. typographicor. indice folior. 16.

Teſtantur editionis raritatem *Bibliotheca* Kielmannsegg. Tom. II. p. 613. *Catalogus Bibliothec.* ſalthenian. p. 176. Praemiſſa hoc ordine legimus. Nimirum

I. *Series operis* expoſita eſt. Alio enim ordine collocauit Caſpar Barthius CLAVDIANI *poemata*, quam in aliis editionibus leguntur. Nam primo loco poſuit *Heroum encomia*, quibus iunxit *libros III. de raptu* Proſerpinae, ceteraque *poematia*, *gigantomachiam*, *epiſtolas*, *epigrammata*. His *primam partem poematum* CLAVDIANI abſolui ait. In *ſecundam* retulit, *vituperia maleficorum hominum*, *libros* nimirum *II. in* Rufinum & *libros II. in* Eutropium, quos ideo perſequi vatem ſcribit, dirisque & ſatyrico ſale deuouere, exagitareue, vt abſterreat paribus auſis hominum genus, cuius quidem admonitionem. inſtructionemque profiteatur vtrimque. His adiecit *incerti auctoris laudem* Herculis, & replendis paginis *incerti auctoris de* Phoenice *carmen*.

II. In praemiſſis locum obtinet CLAVDIANI *vita* ex Lil. Gregor. Gyraldi *de* latinis *poetis dialogo IIII.* Sequitur

III. Caſp. Barthii *Epiſtola dedicatoria* ad Chriſtinam Suecorum Reginam, ſcripta Lipſiae Menſe Maio 1650.

IIII. Eiuſdem *carmen ad eamdem reginam, verae religionis adſertricem, & pacis chriſtianae reſtauratricem*, Lipſ. d. XIIX. Nouembr. 1649.

V. Eiuſdem *Carmen ad* Magnum Gabrielem de la Gardie *Comitem*, Lipſiam *cum feſtis omnium ordinum plauſibus repetentem anno 1649. die praecedente feſtum* Michaelis. Effugiſſe videntur iſtae tres particulae notitiam Viri Cl. Joannis Arckenholz, qui omnia, quae ad hiſtoriam, reginae Chriſtinae, illuſtrandam, facere poterant, inſigni ſtudio atque ſollertia, congeſſit in den *hiſtöriſchen Merkwürdigkeiten die Kœnigin* Chriſtina *betreffend, Amſtelod. & Lipſ.* 1751. II. Tom. in 4.

VI. Producuntur *Auctorum veterum, ſemiueterum, nonnullorum de recentibus de* CL. CLAVDIANO *teſtimonia.*

VII. *Praefatio ad lectorem* merita illius in CLAVDIANVM prolixe exponit, & opera futuro tempore edenda indicat.

IIX. *Index auctorum, quibus in concinnando commentario vſus eſt* Caſp. Barthius, praemiſſis finem imponit. Quod ad C. Barthii *commentarium* adtinet, inſignis doctrinae ille perhibet teſtimonium, quam ille ex adſidua, & fere incredibili, omnis aeui auctorum, lectione ſibi comparauerat. Nicol. Hieronym. Gundling iſtum *commentarium* ideo *inſignem* vocat, & *ein Hauptcollectaneenbuch*, in *Diſcours über* Chriſtoph Aug. Heumanni *Conſpectum Hiſtor. litter.* Cap. IIII. §. CLXXXII. Tom. I. p. 1218. Dolendum eſt, quod egregius liber, plurimis typothetarum erroribus deformatus fuerit, vt ſolus eorum catalogus 15. folia, & dimid. repleat. Ipſe ſane Barthius hac de re conqueritur in *Commentar.* ad Papin. Statii Libr. V. Silu. I. Tom. I. p. 434. vbi ait: *Ad recentatam* CLAVDIANI *editionem, merito, vt longe vulgata digniorem, lubenter beneuolum lectorem remittimus. Prodiit cum haec vltimo relegeremus, is liber, ſed peſſime a typographis, per abſentiam noſtram acceptus. Vix enim vlla pagina eſt, non turpibus aliquot mendis inquinata, parſimonia editoris, qui idoneum correctorem non habuit.*

Graeca *fere omnia vitiata ſunt*. Exſtant quidem editiones, quae annum 1654. & 1659. prae ſe ferunt, ſed adnotauit iam Joan. Albert. Fabricius Tom. III. *Biblioth. latin.* L. III. Cap. XIII. p. 154. non nouas eſſe editiones, ſed nouos tantum, vt, turpis lucri cauſſa, a bibliopolis fieri ſolet, titulos editioni an. 1650. eſſe praefixos. Vix XX. annorum iuuenis erat Caſp. Barthius, cum CLAVDIANVM commentario illuſtratum, prima vice in lucem emitteret, *Hanouiae in Bibliop. willieriano* 1612. in 8. quae editio admodum imperfecta, repetita fuit ibidem 1619. in 8.

CLAVDIVS CLAVDIANVS, alexandrinus, Aegyptius, ſeculo IIII. ad finem vergente floruit, & Imperatoribus Arcadio & Honorio adeo charus fuit, vt eum ſtatua publica honorandum cenſerent, cuius inſcriptio, quae Romae in aedibus Julii Pomponii Laeti, anno 1493 inuenta dicitur, exſtat in Jacobi Mazochii *Inſcription.* p. 8. in Jani Gruteri *inſcript. totius orbis* romani p. 391. Sunt vero inter viros doctos, & inter illos praecipue Auctores de' *Giornali de' letterati d'*Italia Tom. XXII. p. 400. qui hanc inſcriptionem, vt L. Cuſpidii *Teſtamentum*, a Julio Pomponio Laeto confictam eſſe exiſtimant. *Vita* CLAVDIANI, variis carminum editionibus praemiſſa conſpicitur. Eminet inter illas, quam dedit Janus Parrhaſius, Nicolaus Biſſius, & Philippus Argelati. Poſterior lingua hetruſca conſcripta, & *Corpori poetarum* latinorum *cum verſione* hetruſca editorum, Tomo XI. *Mediolani* 1731. in 4. praemiſſa eſt. Conſcripſit etiam CLAVDIANI *vitam*, & inter homines chriſtianos illum retulit Tomaſo Mazza in *Vita di* CLAVDIANO *poeta, con l'Apologia per il di lui Chriſtianeſimo, in Vicenza* 1668. in 12. qui libellus rariſſime hodie inuenitur. Conf. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* Tom. I. L. III. Cap. XIII. p. 624 ſqq. Tom. III. p. 148 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de vegeta latinae linguae ſenectute Commentar.* Cap. III. §. LXVII ſqq.

p. 236 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 397 ſqq. Nicol. Hieron. Gundling *fortgeſetzte Hiſtorie der Gelahrheit Franckf.* 1746. in 4. Cap. II. p. 321 ſqq.

Caſpar ſiue Gaſpar Barthius, S. R. I. Eques, Cüſtrini, in Marchia, natus fuit anno 1587. Praecox eius ingenium, in prima ſtatim iuuentute enituit, quam ob rem etiam ab Adriano Baillet in *Traité des Enfans devenus celebres par leurs études & par leurs écrits*, qui conſtituit Tom. V. des *Jugemens des Savans* edit. *Amſterd.* 1725. in 12. P. I. p. 258 ſqq. inter ingenia praecocia relatus fuit. Omnem fere Germaniam & Italiam peragrauit, viroſque ſui temporis doctiſſimos, in ſui admirationem adduxit. Ex itineribus redux factus, Lipſiae conſedit, vitamque priuatam, in Muſarum conſortio, ad mortem vſque, quae accidit anno 1658. tranſegit. Hieron. Kromayeri *programma academicum, in eius obitum* prodiit *Lipſ.* 1658. in 4. Henning Wittenius illud, addito *operum* eius *catalogo*, inſeruit *Memoriis Philoſophor.* Decad. VII. p. 320 ſqq. Ex Joannis Hülſemanni *Concione funebri*, lingua vernacula conſcripta, & Jacob. Thomaſii *ſermone exequiali*, quae omnia lucem viderunt *Zwiccauiae* 1658. in 4. excerpta ſunt, quae in Paull. Freheri *Theatro viror. eruditione claror.* p. 1546. leguntur. Legi in primis merentur Adrien Baillet *Jugemens des Savans* Tom. II. P. II. p. 294. Niceron *Memoires* Tom. VII. p. 14 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 457 ſqq. Georg. Petr. Schultzii *Diſſertatio epiſtolica II. de claris* Marchicis *Francof. ad Viadr.* 1706. in 4. p. 18 ſqq. Georg. Andr. Vinholdi *Programma de* Caſpare Barthio *Cygneae* 1713. in fol. Jacob. Bruckeri *Ehrentempel der* deutſchen *Gelehrſamkeit* Decad. I. p. 34 ſqq. *Commentariis* ſuis, quos in veteres auctores, in primis poetas conſcripſit, non omne criticorum tulit ſuffragium, Joannes ſane Clericus in *Bibliotheque choiſie* Tom. I. p. 145 ſqq. haec

talia,

tália, de illo pronunciauit: *Il y a des Commentateurs, qui ſont ſi prolixes, qu'ils expliquent également ce qui eſt clair & ce qui eſt obſcur. Ils amaſſent un nombre infini de paſſages paralléles d'autres Auteurs; même là où il n'y a rien de particulier, ni dans les choſes, ni dans les expreſſions. C'eſt ainſi qu'a fait* —— Gaſpar Barthius *ſur pluſieurs poëtes* latins. *On voit par là que ces gens-là avoient une grande lecture & qu'ils avoient travaillé long tems à ces recueils, mais qu'on en tire peu d'uſage, quand il ne s'agit que des choſes vulgaires.* Adſeruantur adhuc in Bibliotheca lipſienſi academica, nonnulla Gaſpar. Barthii ſcripta, quae lucem nondum viderunt publicam. Recenſentur quaedam in den deutſchen *Actis eruditorum* Tom. I. p. 925 ſqq.

CCX.

SEX. POMPEI FESTI de verborum ſignificatione Fragmentum Ex vetuſtiſſimo Exemplari Bibliothecae Farneſianae deſcriptum. *Permiſſu Superiorum. Impreſſum Romae Apud Georgium Ferrarium M. D. LXXXI.* (1581).

Schedae quae FESTI fragmento detractae apud Pomponium Laetum extabant. Ex Bibliotheca Fului Vrſini. pp. 196.

Notae in SEX. POMPEI FESTI Fragmentum Schedas & Epitomam. 8. folior. 31. ſi indicem in FESTI fragmentum & ſchedas, folior. 10. & Addenda folior. 3. exceperis.

Quamquam hoc SEXTI POMPEII FESTI *fragmentum*, cum *ſchedis* illi *detractis*, variis FESTI *de verborum ſignificatione* editionibus, & ſplendidiſſimae etiam editioni *in vſum Delphini*, quam recudendam

 curauit

curauit Joannes Clericus *Amſtelodami ſumtibus Huguetanorum* 1699. in 4. adiectum fuit, noſtra tamen editio, admodum rara, a viris doctis, atque eiuſmodi rerum aeſtimatoribus, ſtudioſe conquiri ſolet. Nullum quidem per omnem librum editoris exſtat veſtigium, niſi quod in titulo *Schedis* FESTI *fragmento detractis*, praemiſſo, illae *ex Bibliotheca* Fuluii Vrſini prodiiſſe dicantur. Cum enim is vidiſſet, in editionibus, quas Antonius Auguſtinus epiſcopus tarraconenſis, e codice ex Illyrico aduecto, & in Bibliotheca farneſiana ſeruato, *cum Animaduerſionibus Venetiis* 1560. in 8. & Joſephus Scaliger *caſtigationibus* ſuis *Pariſ.* 1575. in 8. in lucem emiſerant, nonnulla reperiri, quae viris iſtis, cum *ſchedae* deſcriberentur, exciderant, haſce antiquitatis reliquias, nonſolum de nouo inſpexit, ſed ex aliquot locorum collatione ſtatim animaduertit, ſi *fragmenti* huius *ſchedae* ad fidem archetypi exemplaris repraeſentarentur, fore, vt quae mutila mancaque in iis fuerint, omnes antiquitatis ſtudioſi facilius ea certiuſque diuinare poſſint. Curauit itaque paginas ipſas, eo, quo FESTVS ſcripſit, ordine, numero verſuum in ſingulis pagellis, & litterarum in vno quoque verſu, nec aucto, nec diminuto, ita vt ſunt in exemplari, qua potuit diligentia deſcribendas. Quid? quod partem paginarum mutilam, habita ſpatii, quod ſupplendum fuit, ratione, infinitis locis ſuppleuit, multa ex Antonii Auguſtini, & Joſephi Scaligeri Scriptis mutuauit, & multa praeterea de ſuo addidit; non quidem quod vera ea eſſe, aut ita FESTVM ſcripſiſſe exiſtimauerit, ſed vt virorum criticorum ingenia excitarentur, ad bene de hoc FESTI *fragmento* merendum. Ea autem ſupplementa, litterarum varietate, & notis etiam quibuſdam additis, ab antiquo diſtinxit. Quod vero ad *Schedas* adtinet, quas a Marullo habuiſſe dicitur Pomponius Laetus, illas a *Fragmento* FESTI, ſeparauit Fuluius Vrſinus, quod earum archetypum exemplar non exſtiterit, & pars altera paginarum, quae margini propior, ab igne mutilata fuit, negle-

neglecta ab iis, qui tunc *fragmentum* deſcripſerunt, deſiderata fuerit. Illas autem *Schedas*, quas edidit, e doctiſſimi viri exſcriptas eſſe ait chirographo, aliis editionibus non modo emendatiores, verum etiam aliquot locis auctiores, vt ſi qua praeter haec in vulgatis ſint, ea plane non eſſe FESTI credendum ſit, ſed e Paulli *epitoma*, aut aliunde petita. His omnibus vltimo loco, addidit perbreues quaſdam notas, earum tantum rerum, quae ab aliis praetermiſſae videbantur. Ea vero, quae iam heic expoſuimus, nos docuit Fuluii Vrſini *praefatio, notis in* SEXTI POMPEII *Fragmentum, Schedas, & epitomam* praemiſſa. Iſtae *notae*, quae in Joan. Clerici editione textui ſubiiciuntur, in romana editione, *ſchedis* in fine adiectae ſunt. Excipit illas copioſiſſimus *in* FESTI *fragmentum & ſcheda index*. In calce voluminis haec oculis ſubiiciuntur verba: Romae, *apud* Vincentium Accoltum. *M.D.LXXXII.* (1582). Qua ratione perſonatus Yuo Viliomarus, Aremoricus, ſiue Joſephus Scaliger, ſententiam ſuam, de hac Fuluii Vrſini expoſuerit editione, verba illius lectores docere poterunt, quae exſtant in *libro Animaduerſionum in locos controuerſos* Roberti Titii *Pariſ.* 1586. in 8. p. 7. *Annon* SEX. POMPEIUS FESTUS, *indignis modis acceptus eſſe viſus ſit, quod ab homine* Gallo *illuſtratus, magno ſtudiorum fauore exceptus eſt. Itaque* Romae *editus cum iiſdem caſtigationibus alius nunc eſſe cenſetur, propter ea quod prioris editoris nomen diſſimulatum eſt, quamquam eadem plane editio eſt, paucis admodum iiſque leviter immutatis, ita tamen vt tam leni mutatione non magis latere poſſet induſtria prioris editoris* &c. Andreas vero Dacierus, de Fuluii Vrſini labore, quem FESTI *fragmento* emendando impendit, hac ratione iudicat, in praefat. editionis *in vſum Delphini: Addam & illud quoque, hic ſaepius a viris doctiſſimis erratum eſſe, quia nemini vnquam contigit non errare, & maius eſt quam vt conuenire in humanam infirmitatem poſſit. Quare illis certe magna iniuria fieret, ſi eorum*

ingenii magnitudo hoc vno labore aeſtimaretur. Pauca eorum praeſtitit Antonius Auguſtinus, *quae praeſtare potuiſſet. In multis diuinus* Scaliger, *ſed dum ingenio ſuo nimium indulget, ſaepe nubes captat, & nil minus quam* FESTVM *interpretatur.* Fuluius Vrſinus, *reliquis felicior, vtiliorem operam nauauit, ſed ſic etiam* FESTVM, *non tam emendatum, quam emendandum & emendari facilem tradidit.* Junctim editae fuerunt Joſephi Scaligeri & Fuluii Vrſini editiones adiectis vtriuſque notis *Heidelbergae* 1583. in 8. De aiis editionibus vid. Niceron *Memoires* Tom. XXIII. p. 87. Exſtant etiam iſta FESTI *fragmenta*, a Fuluio Vrſino edita, inter *auctores latinae linguae, in vnum redactos corpus, adiectis notis* Dionyſii Gothofredi I C. *Colon. Allobrog.* 1622. in 4. col. 118 ſqq.

Vid. de SEXTO POMPEIO FESTO, qui poſt aetatem inclaruit Martialis, eiusque libris deperditis Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. latin.* L. IIII. p. 764 ſqq. Tom. III. p. 580 ſqq. Joann. Nicol. Funccii *de inerti ac decrepita latinae linguae ſenectute commentarius Lemgouiae* 1750. in 4. Cap. IIII. §. VI. p. 269 ſqq. §. XXXI. p. 331 ſqq. Gottfr. Ephraim Müller *hiſtoriſch critiſche Einleitung zu nöthiger Kenntniß und nützlichen Gebrauche der alten lateiniſchen Schriftſteller* Tom. I. p. 317 ſqq.

De Fuluio Vrſino legi poterunt, quae Tom. I. *Adparat. litterar.* p. 242 ſqq. narrauimus.

CCXI.

DRACONTII *Hiſpani* Libellorum biga: quorum prior de opere ſex Dierum & creatione mundi, Hexaemeri titulo pridem, XCI. verſibus mutilus editus fuit, ſcriptus heroico metro: Alter vero poſterior Elegiaco, poſtfatio quaſi quaedam

dam eſt & praecedanei illius pariter atque ſui ipſius ad Deum & ad Regem Theodoſium Jun. Auguſtum excuſatio, primum vigeſimo abhinc anno Pariſiis prodiit, nuſquam alibi excuſus. Nunc vero vtrumque, Et inprimis Hexaemeron illud ſiue de machina mundi Poſt EVGENIVM *Toletanum Epiſcopum*, (cuius ſimul hic appoſita eſt ſeptidui recapitulatio vt & Epigrammata reliqua aliaque poematia eiuſdem ſubiuncta reperies) Item poſt Georgium Fabricium, Joann. Weitzium, Jac. Sirmondum, Caſp. Barthium, Sim. Toelmannum, Wolf. Seberum &c. reſtitutum integre emendauit, inque eo confuſa diſtinxit, & commodiorem atque faciliorem ad ſenſum obſcura redegit, notisque prioribus aliorum ſelectis, nouis quoque auxit & illuſtrauit Andr. Rivinus D. & P. P. *Lipſiae Aera Dionyſiana* 1651. in 8. folior. 79.

Raritatem teſtatur Joan. Vogtius in *Catalog. libror. rar.* p. 582. DRACONTIVS Preſbyter fuit in Hiſpania, qui tempore Theodoſii iunioris ſeculo V. inclaruit. Nos ab vberiore libri recenſione abſtinemus, quoniam omnia, quae de auctore, eius libro, & diuerſis editionibus dici poterant, iam adlata conſpiciuntur, in Polyc. Leyſeri *Hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 56 ſqq. in Joan. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIII. p. 188 ſqq. Conf. Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 341. Nicol. Antonii *Biblioth. hiſpana vetus* Tom. I. Lib. III. Cap. III. num. 69. p. 192. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des Auteurs eccleſiaſtiques* Tom. IIII. p. 210 ſqq. Jo. Nicol. Funccii *de vegeta latinae linguae ſenectute Commentar.* Cap. III. §. XCVII ſqq. p. 291 ſqq. Andr. Chriſt. Eſchenbach *Diſſert. de poe-*

 tis

tis chriſtianis ſacris Sect. II. §. XIIII. in *Diſſertat. academic.* p. 105 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 425 ſqq.

EVGENIVS II. qui ab anno 646. ad annum vſque 657. temporibus Cinthaſuindi & Recoceſuindi Regum, Epiſcopatui praefuit toletano, & *libellos* DRACONTII, vt verbis vtamur Ildefonſi, toletani Epiſcopi, *de Scriptor. eccleſ.* Cap. XIIII. p. 65. edit. Jo. Alb. Fabricii, *de creatione mundi conſcriptos, quos antiquitas protulerat vitiatos, ea quae inconuenientia repperit, ſubtrahendo, immutando, vel meliorando, ita in pulchritudinis formam coegit, vt pulchriores de artificio corrigentis, quam de manu proceſſiſſe auctoris videantur. Et quia de die ſeptimo idem* DRACONTIVS *omnimodo reticendo, ſemiplenum opus viſus eſt reliquiſſe; iſte & ſex dierum recapitulationem ſingulis verſibus renotauit, & de die ſeptimo, quae illi viſa ſunt, eleganter dicta ſubiunxit.* Conf. Guil. Caue *Hiſtor. litter. ſcriptor. eccleſ.* p. 460. Caſimir. Oudini *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. I. col. 1621. Nicol. Antonii *Bibliotheca* Hiſpana *vetus* Tom. I. L. V. Cap. V. num. 251. p. 287 ſqq. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des Auteurs eccleſiaſtiques* Tom. VI. p. 19 ſqq. Polycarp. Leyſeri *Hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 188 ſqq. Jo. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. latinit.* L. V. p. 376 ſqq. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* l. cit.

CCXII.

SEDVLII *poete chriſtianiſſimi atque noſtro euo rariſſimi* opuſculum quod exhortatorium ad fideles inſcripſit. in 4. folior. 4.

Aldo plerumque romano, a viris doctis gloria tribui ſolet, quod SEDVLIVM, omnium primus, cum aliis

aliis *poetis chriſtianis*, inter quos Iuuencus & Arator eminent, in lucem emiſerit. Sed iam anno 1499. Petrus Eiſenbergius, artium in ſtudio lipſienſi magiſter, perquiſitis bibliothecarum loculis, veterem codicem, qui SEDVLII opus continebat, inuenerat, & SEDVLII *paſchale carmen*, & *exhortatorium ad fideles, Lipſiae apud Jacobum Thanner, herbipolitanum*, typis exſcribendum curauerat, quae editio omnium rariſſima, & paucis, qui poſtea SEDVLIVM ediderunt, viſa eſt, quamuis plurima rectius in illa, & emendatius, quam in aldina editione leguntur. Vid. Jo. Henr. Leichii *Origo & incrementum typograph.* lipſienſ. Cap. III. p. 24 ſqq. *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 75. Ex hac autem editione eiſenbergiana, illa, cuius titulum exhibuimus, *carminis ad fideles exhortatorii* editio, litteris gothicis exſcripta fuit. Annum editionis typographus hiſce indicauit verbis, *Impreſſum* Liptzk *per* Jacobum Thanner Herbipolens. *Anno 1503*. Joanni Henrico Leichio illa incognita fuiſſe videtur.

De C. COEL. SEDVLIO, Scoto, ſiue vt alii volunt, Hiberno, Presbytero, praeter alios, legi merentur Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 107. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* Tom. III. p. 201. Guil. Caue *Hiſtor. litterar. ſcriptor. eccleſ.* p. 336. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca latin.* Tom. III. L. IIII. Cap. II. p. 293. & 306. Jo. Nicol. Funccii *de vegeta latinae linguae ſenectute Commentar.* Cap. III. §. XC ſqq. p. 278 ſqq. Chriſt. Andr. Eſchenbach *Diſſertat. de poetis chriſtianis ſacris* §. XV. l. cit. p. 106. Adr. Baillet *Jugemens des Savans* Tom. III. P. I. p. 424 ſqq. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. III. p. 2562 ſqq.

CCXIII.

CCXIII.

S. ORIENTII *Illiberitani Epiſcopi* Verſus commonitorii Floridiſſimi. Diu quidem antea deſiderati, Sed non ita pridem Ex MS. membranaceo veteri Abbatiae Aquicinctinae in lucem poſtliminio reducti. Et nunc Oriente pacis liberioris tempore (quam ille praecipue hoc opuſculo Chriſtianis inculcatam voluit) Priſtinae ſuae dignitati & integritati, quod licuit, reſtituti, ac poſt Heribert. Roſweydum, Mart. Delrium, Juſt. Lipſium, Aegid. Schondonchum, D. Fabritium, C. Barthium &c. emendati & ſcholiis paucis enarrati Ab Andrea Riuino D. & P. P. *Lipſiae. Anno Chriſti 1651.* in 8. folior. 32.

Omnia Andreae Riuini, quorum quidem non ſpernendam in lucem ſuis potiſſimum ſumtibus, emiſit copiam, opera, rariora eſſe, adnotauit Cl. Joan. Vogtius in *Catalog. libr. rar.* p. 582 ſqq. Cl. Dauid Clement in *Preface* de la *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. XII. not. (i). Nondum inter doctos viros conuenit, cui ORIENTIO, ſunt enim varii ſcriptores, hoc nomine conſpicui, *verſus commonitorii* ſint tribuendi. ORIENTIO quidem Epiſcopo illiberitano, in Hiſpania, qui anno 516. concilio tarraconenſi, & anno 517. gerundenſi interfuit, illos adſcripſit Andreas Riuinus, ſuaeque ſententiae ſocios nactus eſt Martinum Antonium Delrium e S. J. qui anno 1599. ſine vt alii ſcribunt anno 1600. S. ORIENTII *commonitorium*, e membranis aquis cinctenſibus, (*Anchin*) quarum Apographum ab Heriberto Roſweydo acceperat, emendatum & notulis illuſtratum, *Antuerpiae apud Joach. Trognetz* in 12. &, *iterum emendatum, ac notis ſecundis illuſtratum, Salmanticae, ex artium taberna*

berna Arti Taberniel Antuerpiani 1604. in 4. ediderat, Nicolaum Antonium Tom. I. *Biblioth.* hiſpan. *veter.* L. IIII. p. 206 ſqq. Jacobum Baſnage *ad* Caniſii *Lection. antiqu.* Tom. I. p. 166. Guil. Caue in *Hiſtor. litterar. ſcriptorum eccleſiaſtic.* p. 393. Antonium Poſſeuinum in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 516. Henric. Leonh. Schurzfleiſchium in *praefatione* editionis, de qua mox dicemus, Polycarp. Leyſerum in *Hiſtoria poetarum & poematum medii aeui* p. 77 ſqq. aliosque. Alii, Edmundus ſcilicet Martene, in praefat. *Collectionis nouae veterum Scriptorum, & monumentorum moralium, hiſtoricorum & dogmaticorum, ad res monaſticas, eccleſiaſticas & politicas illuſtrandas* Tom. I. *Rotbomag.* 1700. in 4. & Tom. V. *Theſauri noui Anecdotorum* p. 119. Caſimir. Oudinus Tom. I. *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* col. 1268 ſqq. Auctores de *l'Hiſtoire litteraire de* France Tom. II. p. 251. variis argumentis confirmare ſtudent ORIENTIVM Epiſcopum auxitanum, Auxienſium (*Auſch*) in Vaſconia Apoſtolum, & patronum tutelarem, quem tempore ſeculi a Chr. nato V. medio, vixiſſe tradunt, *Commonitorii* eſſe auctorem. Quibus argumentis nitatur Joan. Alb. Fabricius, cum neque Epiſcopum auxitanum, neque illiberitanum, ſed ORIENTIVM quemdam natione Gallum, *commonitorium* ſcripſiſſe ſtatuit, vid. in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XIIII. p. 509 ſqq. vbi etiam Caſpar. Barthii error confutatur, qui in *Aduerſariis* L. XIIX. Cap. VII. col. 904. & in *Animaduerſionib. in* Claudiani *Paneg. in nuptias* Honorii & Mariae p. 801 ſqq. auctorem eſſe ſuppoſiticium dixerat. Quiſquis vero auctor fuerit *commonitorii*, certe id ſaepius in lucem emiſſum fuit, poſt Martini Antonii Delrii editiones. Varias editiones recenſet Jo. Alb. Fabricius l. cit. Jo. Nicol. Funccius in *Commentar. de inerti ac decrepita latinae linguae ſenectute* Cap. III. §. VII ſqq. p. 194 ſqq. vbi etiam editionis *ſalmanticenſis*, quae adeo rara eſt, vt etiam a nonnullis viris doctis in dubium

bium vocata fuerit, mentio facta eſt. Curauit editionem ad exemplar Delrii antuerpienſe Laurentius Ramirez de Prado, illique talem praefixit titulum: S. ORIENTII *Epiſcopi* Illiberitani, *Commonitorium. Iterum emendatum, ac notis ſecundis illuſtratum a* Martino Delrio, *Societatis Jeſu Presbytero. Salmanticae ex artium taberna Arti Taberniel Antuerpiani* 1604. Tanta ſollertia ac diligentia a Typographo exſcripta dicitur in praefatiuncula praemiſſa, vt ne vnicum in illo erratum typographicum inueniatur. Praefatiuncula ipſa talis eſt:

Heus tu amice ac ſtudioſe lector

Induſtriam & diligentiam terſi Typographi attende & lauda. Licet enim exacte & adcurate perluſtres omnia, nullum inuenies mendum. Miraculum! quamuis exiguo in libro. quod & in longo opere futurum ſpero. Typographus noſter

Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat.

Hoc tibi latere nolui ſtatim ipſo in limine. Lege. Cum paucis editionem rariſſimam videre contigit, Laurentii Ramirez de Prado praefationem heic inſerimus integram:

D. Laurentius Ramirez de Prado
Pium & res hiſpanas *amantem lectorem ſaluere iubeo.*

Primum, Lector optime, εὐαγγέλια. *Reduces tibi nuntio in* Hiſpaniam *viros duos* Hiſpanos, *quos non minoris a te, quam a me fieri ſpero. Alterum ſanctiſſimum Praeſulem* Illiberitanum, Hiſpaniae Tarraconenſis *decus, quem tamen ſcias multa iam ſaecula in cœleſtem beatorum cœtum receptum immortalitate frui; reuertitur tandem ad* Hiſpaniam *ad viuum expreſſus in hoc libro verſibus compoſito, quibus olim* Apollinaris Sidonius (*ab quantus vir!*) *mirandum in modum delectabatur. Alter eſt* Martinus Antonius Delrius, *Sacerdos*

cerdos Societatis Jeſu, qui ad nos reuerſus librum hunc dono ſuis Hiſpanis *attulit. Dolebis ſi ſapis tantam virtutem, nobilitatem, induſtriam, tantam rerum omnium diuinarum humanarumque cognitionem tamdiu ab* Hiſpania *peregrinatam abſuiſſe. Gratulare nunc* Hiſpaniae *toti, quod is relicta* Flandria, Germania, Auſtria, *& illis ſeptentrionalibus regionibus, in quibus tot, tantasque vtilitates ſuis vigiliis, ſuis laboribus, ſui capitis periculis catholicae Eccleſiae peperit, poſtquam ſui nominis gloria compleuerit,* Hiſpanos *ſuos tandem reſpexerit, & ad eos, longo temporis interuallo migrauerit. Ego, qui hominem ex doctiſſimis operibus iam diu cognoueram, & miratus fueram, nunc autem cum eo magna amicitia coniunctus, humanitatem ſummam, & ſuauiſſimos eius mores amo vehementer, volui beati* ORIENTII *libellum* Louanii *primum in lucem emiſſum nunc iterum operis excudendum tradere, vt de te quomodocunque bene mererer, & vt ſanctiſſimi* Hiſpani *viri poemata haberes, & ſcires etiam,* Martinum Antonium Delrium *apud nos in* ſalmanticenſi *Collegio commorari, cuius notas ab eodem recognitas adiungimus* ORIENTIO, *vt, ſi forte adeo fueris in politiori litteratura peregrinus, qui hunc virum ex aliis operibus non agnoſcas, poſſis ex his Notis tanquam ex vngue leonem. Vale ex noſtro* ſalmanticenſi *Muſeo XV. Kal. Octobreis MDCIIII.* Pluribus illam editionem verbis deſcripſit Vir celeberrimus Joannes Erhard. Kappius, in *Neuen Beitraegen von alten vnd neuen Theologiſchen Sachen* &c. an. 1752. p. 20 ſqq. Omnes autem ORIENTII editiones antiquiores, in quarum numerum etiam riuiniana referri debet, *librum Commonitorii* tantum *primum* ob oculos ponunt. *Librum ſecundum* primus e ſitu & obliuione, produxit Edmundus Martene, qui illum e peruetuſto eccleſiae S. Martini turonenſis codice deſcripſit, quem ante annos circiter DCCC. exaratum exiſtimat, & cum aliis eiuſdem ORIENTII verſibus heroicis *de natiuitate domini,* decaſticho elegiaco *de epithetis Saluatoris,* carmine hexametro

xametro *de Trinitate, de nominibus domini, precationibus* & *hymnis* inſeruit *Collectioni nouae veterum ſcriptorum*, modo citat. p. 1 ſqq. Cum Edmundus Martene variis in locis Delrii carperet lectionem, illius in ſe ſuſcepit defenſionem Joannes Commirius e Societate Jeſu, qui inſeruit aux *Memoires de* Trevoux ann. 1701. p. 112 ſqq. & 332 ſqq. *Corrections à faire dans les poeſies de* S. ORIENTIVS *imprimées par le* R. P. Martene. Reſpondit vero hic Commirio in *praefatione* Tomi III. *de antiquis eccleſiae ritibus Rothomag.* 1702. in 4. Nonnulla etiam in Edm. Martene editione reprehendit, & emendauit Joan. Georg. Eccardus in *monatlichen Auszügen von allerhand neu herausgegebenen nützlichen und artigen Büchern* ann. 1701. menſ. Octobr. p. 23 ſqq. Ad Edmundi Martene ſuam poſtea editionem recenſuit, variisque locis caſtigauit, additis virorum doctorum *animaduerſionibus*, praemiſſisque *prolegomenis* Henricus Leonhardus Schurzfleiſchius, *Viteb.* 1706. in 4. Illi addidit S. ORIENTIVM *ſupplemento auctam, ſiue nouam e Cod. Bibliothecae* oxonienſis *recenſionem, itemque curas poſteriores ad Lib. II.* ORIENTII, *Vinariae* 1716. in 4. Tandem Edm. Martene S. ORIENTII *Commonitorium*, ad manuſcriptum codicem, & adnotationes Commirii, cuius vero nomen tacet, emendatum, inſeruit *Theſauro nouo Anecdotorum* Tom. V. *Pariſ.* 1717. in fol. vbi ſecundum locum occupat p. 19 ſqq. Conf. Filip. le Cerf *Bibliotheque hiſtorique & critique des Auteurs de la Congregation de* St. Maur p. 303 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* l. cit. die *Nachrichten von einer* halliſchen *Bibliothek* Tom. VI. p. 28 ſqq. Id heic etiam obſeruare licebit, quod editio riuiniana, Jacobo Wellero dicata, multis typothetarum erroribus deformata fuerit. In titulo ſtatim pro Georg. Fabricio legitur D. Fabritius.

CCXIIII.

CCXIIII.

Opera *Diui* FVLGENTII *Afri*, *Epiſcopi Ruſpenſis.* Librorum multorum acceſſione, quae verſa pagina exprimuntur, locupletata. *Antuerpiae apud Chriſtophorum Plantinum, Architypographum regium MDLXXIV.* (1574). *Cum Priuilegio Reg. Maieſt. ad Sexennium ſub ſig. de la Torre.* in 8. pp. 691.

Editionis hodie ſatis rarae, quam *typis & impenſis*, vt in fine legitur, Chriſtophor. Plantini *excudit* Joannes Maſius *Typogr. iurat.* 1573. in ſe ſuſcepit curam Joannes Vlimmerius louanienſis, Juſti Lipſii, & Joannis Cofterii diſcipulus, qui e codice, quem ipſe poſſidebat, MSto, cum exemplari mſto, monaſterii Fontis beatae Mariae, prope Arnhemum, & editione Laurentii Surii, in *Sanctorum vitis*, collato, *vitam* S. FVLGENTII, per quemdam eius diſcipulum ſcriptam, e codice vero gemblacenſis Bibliothecae, *librum ad quaeſtiones* Ferrandi, & *duos libros de remiſſione peccatorum*, qui antea nondum editi erant, huic editioni de nouo addidit. Libros praeterea prolixiores, in capita diuiſit, ſacrae ſcripturae loca diligenter notauit, & vitiata quaedam loca veterum codicum ſubſidio emendauit. Cum vero Vlimmerius, ſacratum virginum Amſtelodami Praeſul, variis diſtrictus curis, praefationem ſcribere non poſſet, Chriſtophori Plantini & editoris rogatione permotus, *praefationem* conſcripſit Joannes Molanus, cui librorum viſitatio, tunc temporis commiſſa Louanii fuit, in qua varia lectu digna de FVLGENTIO, eiuſque operibus editis & ineditis reperiuntur.

FVLGENTII, ruſpenſis in byzacena Africae prouincia Epiſcopi, Calend. Januar. DXXXIII. anno aetatis LXV. mortui, *vita*, a diſcipulo anonymo compoſita, variis *Operum* FVLGENTII editionibus prae-

miſſa fuit. Exſtat etiam in Laurent. Surii *vitis SS. ad I. Januar.* p. 11. in *Actis SS.* antuerpienſ. *Januar.* Tom. I. p. 32 ſqq. in *Bibliotheca maxima Patrum* lugdunenſi Tom. VIIII. p. 4. Conf. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* Tom. I. p. 518 ſqq. Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 384 ſqq. Caſimir. Oudini *Commentar. de ſcriptor. & ſcriptis eccleſiaſt.* Tom. I. coll. 1373 ſqq. Louis Ellies Dupin *Bibliotheque des Auteurs eccleſiaſtiques* Tom. V. p. 20 ſqq. Joan. Albert. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VI. p. 661 ſqq. vbi etiam variae *Operum* FVLGENTII editiones recenſentur. Omnium optima cenſetur editio, quae hoc titulo prodiit: S. FVLGENTII *Epiſcopi* ruſpenſis *Opera, quae ſunt publici iuris omnia, ad manuſcriptos codices plures, nec non ad editiones antiquiores, & caſtigatiores emendata, aucta, & in vnum omnia volumen nunc primum collecta. Pariſiis apud Guilielmum Deſprez* 1684. in 4. Recenſio illius vid. ſatis exacta in *Actis eruditor.* lipſienſ. ann. 1684. p. 543 ſqq.

Joannes Vlimmerius diem obiit ſupremum anno 1597. die III. Febr. variaque reliquit ſcripta, quorum titulos adtulit Jo. Franciſc. Foppens in *Biblioth. belgic.* Tom. II. p. 747. vbi etiam hoc, eius ſepulchro, Louanii, inſcriptum epitaphium legitur:

Ingenium ſortitus eras pernobile quale
Attribuit caris largior aula poli.
A puero pietas, caelo gratiſſima virtus
Inſedit, ſtimulans ſubdere colla Deo.
Hoc melior factus, commercia noxia vulgi
Effugis, & patrii commoda lauta laris.
Numine correptus diuina lycea frequentas
Quae de Martini *nomine nomen habent.*
Adfuit ingenti praeclaras in arte Palaemon,
Qui ſtudio tenues adcumulauit opes.
Viribus ingenii immenſis monumenta vetuſta
Exeris, vnde tuis parta corolla comis.

Inde

Inde gradu facto, ſublimes ſcandis honores
Exercens propriae ſceptra decora domus.
Jam tantis opibus tam lauta dote beatus,
Tangebas facili ſidera celſa manu:
Sed nihil in rebus mortalibus vndique felix,
Perpetimur varias ſorte premente vices.
Tu tamen interea fidei ſanctique laboris,
Accipis emeritae praemia militiae.

OBIIT ANNO M. D. XCVII.
FEBR. III. DIE.

Emendatione igitur indigent, quae in *lexico erudito*r. Tom. IIII. col. 1670. de anno Joannis Vlimmerii emortuali, leguntur.

Joannes Molanus, ſiue vt Belgarum lingua vocabatur vernacula, Vermeulen, Iouanienſis, S. S. Theolog. D. & in publico Academiae gymnaſio Profeſſor, apoſtolicus ac regius librorum Cenſor, regii Theologorum ſeminarii, in academia Iouanienſi anno 1579 per Philippum II. erecti, primus Praeſes, eccleſiae Iouanienſis Canonicus, multis editis libris inclaruit, & obiit Louanii anno 1585 die XIIX. Septembr. aetatis anno LII. Vitam illius e variis auctoribus congeſſit, & deſcripſit Niceron in *Memoires* Tom. XXVII. p. 339 ſqq. Conf. Joan. Franciſci Foppens *Bibliotheca* belgica Tom. II. p. 694 ſqq.

CCXV.

Les grandes croniques & Annalles de France. in fol. Tom. II.

Communicauit operis oppido rari deſcriptionem nobiſcum, bibliophilus, quem ſemel iterumque honoris cauſſa nominauimus, caſſellenſis, qui vehementer dolet, quod Tomi I. folia tria priora exciſa fuerint,

rint, quae cauſſa eſt, quam ob rem neque integer titulus adſcribi, neque auctor *chronici* deſignari potuerit. Secundo Tomo talis praefigitur titulus: *Le ſecond Volume des Cronicques & Annalles de* france, *augmentées en la fin dudit Volume daucuns faictz dignes de Memoire des feux roys* Charles huytieſme, Loys douzieſme & Francois primier *du nom jusques en l' an Mil cinqz cēs XXXIII.* (1533.) *nouvellement imprime à* Paris Egidius, Gormontius. Nomen Aegidii Gourmont ſiue Gormontii, typographum deſignat, qui inter typographos gallos, primus extitit, qui Pariſiis, libros graecos & hebraicos, duce Franciſco Tiſſardo, ambacaeo typis expreſſit. Quatuor librorum graecorum titulos, quos is primum anno 1507. euulgauit, vid. in Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. II. p. 69. & 184. Inter libros hebraicos primus fuit *grammatica* hebraica, quae a Michael. Maittaire l. cit. p. 101. anno 1508. prodiiſſe dicitur. Conf. p. 195. In fine ſecundi Tomi *chronicorum* francicorum, haec Typographi leguntur verba: *novellement imprimees à* Paris *& furent achevees mil cinqz cēs XXXIII.* Omne *chronicon* characteribus gothicis excuſum hoc potiſſimum ſingulare habet, quod Tom. I. fol. LXXXIII. b. haec talia de Joanna papiſſa legantur: *Dune femme qui par inconvenient fut esleve pape. En ce temps advint vng grant ſcandale en legliſe de* Romme, *car en* Angleterre *avoit une jeune fille de merveilleuſe beaulte & grant engin, de laquelle ung jeune eſcolier ſen amoura, & en habit dhomme la mena jusques à* Athenes *ou il alla eſtudier. Et la dicte fille eſtant avec le dit Eſcolier comprenoit toutes ſciences dont elle luy oyoit parler & lire. A la parfin ils ſen vindrent à* Romme. *ou icelle eſtant comme dit eſt en habit dhomme tint poſitions & argumentations de diverſes ſciences à lencontre de pluſieurs grans clercs, en quoy elle acquiſt moult grant bruyt & honneur enter clercs, & tellement que vacquant le ſiege papal par le deces de* Leon *pape IIII. de ce Nom. Les Cardinaulx croyans que la dicte*

dicte fille fut ung homme leſleurent concordamment en pape, & fut ſacree & nommee Jehan, *& tint le Siege deux ans cinqz moys & quatre jours. Et ce pendant ella ſaccointa dung ſien cubiculaire q̄ le grosſa, (qui l'engroſſa) mais dieu, qui ne voulut longuement ſouffrir ung tel opprobre en ſon egliſe permiſt que en allant & cheu auchant* (chevauchant) *par la ville de* Romme *elle enfanta publicquemment en la rue & illec mourut. Et neſt point le dit* Jehan *pour la deteſtination de ce fait & difformité du Sexe mis au cathalogue des papes & eſt eſcript delle ſe verſet dont tous les mots ſe commencent par P. qui fut fait dung des Cardinaulx de* Romme Papa pater patrum papiſſa peperit partum &c. Exſtat etiam in hoc *chronico* epiſtola, quam Philippus pulcher Galliae rex, ad Bonifacium pontificem, in controuerſia ob bullam pontificiam anno 1296. promulgatam, quae verbis inchoatur: *Clericis laicos*, inſigni animorum contentione, cum curia romana agitata ſcripſiſſe perhibetur. Eſt illa epiſtola eiuſmodi verbis concepta: Philippus *dei gratia* francorum *rex* Bonifacio *ſe gerenti pro ſummo pontifice ſalutem modicam ſiue nullam. Sciat tua maxima fatuitas in temporalibus nos alicui non ſubeſſe, aliquarum eccleſiarum & praebendarum vacantium, collationem ad nos iure regio pertinere & percipere fructus earum contra omnes poſſeſſores viriliter nos tuere, ſecus autem credentes fatuos reputamus atque dementes. Datum* &c. Reſponſio autem illa epiſtola fuiſſe dicitur, ad litteras, ab Epiſcopo apamienſi primo, Bernardo Saiſſeti, Pontificis legato, nomine Pontificis, Philippo regi traditas: Bonifacius, *Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei*, Philippo Francorum *Regi. Deum time & mandata eius obſerua. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & praebendarum ad te collatio nulla ſpectat; & ſi aliquorum vacantium cuſtodiam habeas, fructus eorum ſucceſſoribus referues; & ſi quae contuliſti, collationem eiuſmodi irritam decernimus; & quantum de facto proceſſerit reuocamus.*

Aliud autem credentes, haereticos reputamus. Dat. Laterani &c. Vid. de hac controuerſia Scriptores, quos Tom. I. p. 434. nominauimus. Prae ceteris legi merentur P. Dupui *Hiſtoire du Différend de* Philippe le bel *& du Pape* Boniface IIX. *produite par les Actes & Memoires Originaux*, *Paris* 1655. in fol. Adr. Baillet *Hiſtoire du Démêlé entre le Pape* Boniface IIX. *&* Philippe le Bel *Roy de* France, *à A Paris* 1717. in 12.

CCXVI.

Textus arithmetice communis: qui pro magiſterio fere cunctis in gymnaſiis; ordinarie ſolet legi! correctus corroboratusque! perlucida quadam atque prius non habita commentacione! a CONRADO *Norico artium liberalium! Academie lipſenſis magiſtro!* ſummo labore & diligentia! oritur. in fol. folior. 25.

Hic titulus praefigitur *textui arithmeticae communis*, cuius in fine Martini herbipolenſis ſcuta, nullo typographi addito nomine conſpiciuntur.

In duas *arithmetica communis* diſtincta eſt partes. Partis primae argumenta haec ſunt.

1. *Numerus mathematicus diffinitur atque diuiditur.*
2. *De ſpeciebus numeri imparis atque earum generationibus.*
3. *De tribus ſpeciebus numeri paris de quibus adhuc non ſatis eſt dictum* ſcilicet *de numero habundante ſeu ſuperfluo, diminuto & perfecto.*
4. *De numero relato ad alium.*
5. *De multiplici eiuſque ſpeciebus & earum generationibus.*

6. De

6. *De ſuperparticularis eiuſque ſpeciebus & earum generationibus.*
7. *De tertia ſpecie inaequalitatis, quae dicitur ſuperparciens &c.*
8. *De multiplici ſuperparticularis.*
9. *De multiplici ſuperpartiente.*
10. *De habitudine aequalitatis ad inaequalitatem, & contra.*

In ſecunda parte agitur.

1. *Quo pacto inaequalitas ad aequalitatem reducatur.*
2. *De figuris geometricis ſimilitudinem cum numeris habentibus.*
3. *De numero lineari.*
4. *De numero ſuperficiali atque ſpeciebus eius, earumque generationibus.*
5. *De numero ſolido.*
6. *Alia diuiſio numerorum ſolidorum cum ſuis procreationibus.*
7. *A quibus omnis numerus procreatur.*
8. *De numero quadrato altera parte longiori & numero antelongiori.*
9. *De proportionibus & medietatibus ad Muſicam ſpectantibus.*
10. *De medietate arithmetica.*
11. *Proprietates medietatis arithmeticae.*
12. *De medietate geometrica.*
13. *Proprietates medietatis geometricae, quae quatuor ſunt.*
14. *De medietate armonica.*
15. *De aliis medietatibus. Denarius numerus compleatur.*
16. *De perfectiſſima medietate.*

Vltimam paginam complet CONRADI norici *ad ſpectabilem & eximium Facultatis artium academie* lipſenſis, *Decanum venerabilem, ſeptem artium liberalium magiſtrum, vtriuſque iuris Baccalarium do-*

minum Sixtum Pfeffer de Werdea, *praeceptorem ſuum praeſtantiſſimum* epiſtola ſcripta *ex* Liptzck *ſole in tertia parte aquarii anno ſalutis 1503.* qua illi *commentarium* ſuum, *in Arithmeticam communem* dedicat. Iſti vero *Commentario* hic nouus praefigitur titulus: *Commentatio arithmetice communis a* CONRADO Norico *arcium liberalium academie* lipſenſis *magiſtro modo introductoria quedam in mathematicam diſciplinam ibidem publice legentis feliciter incipit.* In praefatione varias ſcientiae mathematicae diuiſiones, illiusque vtilitatem exponit. In fine *commentarii* haec legimus verba: *Commentacio arthmetice* (arithmeticae) *communis a Mgro* CONRADO Norico *ſole in tertia parte aquarii Anno ſalutis 1503. currente! referta! & in Hemiſperio inſignis Academie* Lipſenſis *publice lecta.* Haec verba excipit *index eorum que commentacione curſorie tractantur*, cui ſubſcriptum legitur *Finis tabule 1503.* Conf. Io. Henric. Leichii *Annal. typograph.* lipſienſ. p. 82. & p. 102.

Fuit iſte CONRADVS, qui patrio adpellabatur nomine TOCKLERVS, ex vrbe norimbergenſi oriundus, quam ob cauſſam more illorum temporum, CONRADVM, in ſcriptis ſuis, ſe adpellare conſueuit *noricum.* Non incelebris inter Doctores lipſienſes fuit. Siquidem is *profeſſioni phyſiologicae* conſtituendae occaſionem dedit, quae propterea hodierno die *Profeſſio norica*, ſiue *tockleriana* adpellari ſolet. Cum enim ille anno 1530. d. X. Iunii, ſine prole decederet & aliquot millia florenorum relinqueret, Senatus lipſienſis, hoc potiſſimum titulo, haereditatem adire voluit, quod TOCKLERVS domicilium ſuum, non in collegio academico, ſed in ciuitate, ſub ſenatus iuriſdictione habuerit. Id aegre ferens Senatus academicus, qui TOCKLERVM ciuem academicum, Profeſſorem publicum ordinarium, & anno 1512. Rectorem Academiae fuiſſe magnificum demonſtrabat, rem ad Georgium Saxoniae Ducem detulit, qui hoc, in Academiae fauorem promulgauit edictum:

Wir

Wir Georg, *von Gottes Gnaden, Hertzog zu* Sachſen, *Landgraff in* Düringen, *vnd Marggraff zu* Meiſſen, *thun kund vnd bekennen, nachdem vnd als der hochgelahrte, vnſer lieber getreuer Herr* CONRADUS Noricus, *der Artzney Doctor, Seeliger, allhier ohne Verordnung eines Teſtaments, oder letzten Willens verſtorben, vnd etliche Parſchafft, Bücher vnd Kleider nach ſich gelaſſen, der ſich der Rath allhier, als Erbloß verſtorbenes Güter anzumaſſen vnterſtanden, wie ſich denn auch, auff ihr hin vnd wieder auſſchreiben, niemandes funden, der bemeldtem Doctori, Blutsbalben verwand, vnd zurecht ſein Erb ſeyn mögen. Wol hat ſich ſein Diener,* Johann Weinſtein, *einer Forderung darzu angemaſſet, eines Verzeichnüß halben, ſo er bey etlichem Gelde, als ſolte es ihm zuſtaendig ſeyn, funden; Aber die würdigen vnd hochgelerten, unſere liebe Andächtigen vnd Getreuen, Rector, Magiſtri, vnd Doctores, vnſer Vniverſität, allhier zu* Leiptzig, *haben ſich deshalben an vns beklaget, vnd verhoffet, daß ſolche Parſchafft ihnen ſolte ſeyn heimgefallen, die weit bemeldter Doctor* Noricus *ihnen eingeleibet blieben, vnd alſo erbloß verſtorben, daraus denn zwiſchen ihnen vnd bemeldtem Rath Irrung entſtanden.*

Auff daß nun ſolches alles hingeleget, und ſie ſich in Weiterung von allen Theilen nicht dürffen einlaſſen, ſo haben wir bey ihnen erhalten (doch einem ieden Theil, ob der Fall hinförder alſo vorfiel ſeinen Rechten vnbeſchadet) daß ſie es mächtiglich bey uns geſtalt: vnd dem alſo nach, ſo ſcheiden vnd weiſſen wir, daß ſolche Parſchafft, vnd was ſonſten zu Gelde mag gemachet werden, vnd nach bezahleten Schulden überbleibt, zu vnſern Haenden ſol geſtalt werden, dargegen wollen wir auf ein iedes hundert fünff Gülden jaehrlicher Zinnß verſichern, die da die haelffte auf nechſtkünfftig Walpurgis, *vnd die andere haelffte auf* Michaelis *darnach ſollen angehen, vnd von denſelbigen Zinſen, ſollen obgemeldten* Johann Weinſtein, *dreyſſig Gülden jaehrlich, weiln er*

 lebet,

lebet, ſampt des Doctoris Kleidern folgen; Aber zu den andern Zinſen, ſol die Beſoldung der zwo Lecturen, ſo biſsher in der Artzney Facultaet geweſt, geſchlagen, vnd alsdenn dieſelbige Beſoldung vnd Zinſe in drey Theil getheilet, vnd eine dritte Lectur in der Phyſiologia, ſo zur Artzney dienſtlich, aufgerichtet werden, darzu wir einen Doctorn in der Artzney verordnen wollen, daß alſo die drey Legenten, in ihrer Beſoldung vergleicht. Wir wollen aber auch dem neuen Legenten, ſo wir ietzt oder künfftig zu ſolcher Lectur werden verordnen, einbinden, vnd befehlen, ob irgend einer oder der ander, vnter den armen Frantzoſen *ſo in derſelbigen Hoſpital ſeyn, oder hinfür der kommen werden, ihn vmb Rath zu ihrer Kranckheit anlanget, daß er ihm denſelbigen ſol vergebens mitzutheilen verpflichtet ſeyn.*

Wenn auch obgedachter Johann Weinſtein *Todeshalben wird abgehen, ſo ſol alsdenn eine iede Lectur von denn dreyen mit zehen Gülden gebeſſert werden, damit ſie alſo von allen Theilen vertragen. Treulich vnd ohne Gefehrde, zu Vrkund mit vnſern auffgedruckten Secret beſiegelt, vnd geben zu* Leiptzig *Mittewoche nach Exaudi im 1531. Jahre.*

Conf. Zachar. Schneideri *Chronicon* lipſienſe *Leipz.* 1655. in 4. L. VI. p. 298 ſqq. Anonymi *Centuria Scriptorum inſignium, qui in* lipſienſi, wittebergenſi, francfordiana *ad* Oderam *academiis floruerunt,* num. LVIIII. vbi CONRADVM, *virum in ſeculari philoſophia plurimum doctum, & diuinarum litterarum non ignarum, Philoſophum, Oratorem, Medicum ac mathematicum inſignem, acutum ingenio, & oratione facundum adpellat.* Jo. Guilielmi Baieri *Schediaſma de Mathematum in Academias & ſcholas* Germaniae *ſuperionis introductione, Altorf.* 1704. in 4. p. 9.

CCXVII.

CCXVII.

* Sphaerae mondi compendium foeliciter inchoat Nouiciis adoleſcentibus ad Aſtronomicam remp. capeſſendam aditum impetrantibus pro breui rectoque tramite vulgari veſtigio ſemoto IOANNIS DE SACROBVSTO Sphaericum opuſculum vna cum additionibus nonnullis Ira Aſparſim vbi interſertae ſint ſignatis; contraque cremonenſia in planetarum theoricas delyramenta IOANNIS DE MONTEREGIO diſputationes, tam accuratiſ. quam vtilis: nec non GEORGII PVRBACHII: in eorumdem motus planetarum accuratiſ. theoricae dicatum opus: vtili ſerie contextum, fauſto ſidere inchoat.

Poſt haec in eadem pagina, ipſa *Sphaera* IOANNIS DE SACROBOSCO inchoatur. Opponitur paginae huic figura, Aſtronomiam ſedentem exhibens, cuius ad dextram ſtat *Vrania muſa celeſtis*, ad ſiniſtram Ptolemaeus *Princeps aſtronomorum*. Libellus figuris aſtronomicis ornatus. In fine legitur: *Hoc quoque ſideralis ſcientie opuſculum Impreſſum eſt* Venetiis *per Magiſtrum* Gullielmum de Tridino de Monteferrato *Anno ſalutis M CCCC LXXXXI* (1491) *die XIIII. Januarii.* Folia numeris inſignita non ſunt. Forma eſt in 4. ſed 8 folia ſemper vnica littera inſigniuntur litterarumque ſeries ad F. pertingit. Character latinus.

CCXIIX.

* Libri, qui *aſteriſco* notati ſunt, mathematici rari, e bibliotheca ABRAHAMI GOTTHELF KAESTNERI P. P. in academia lipſienſi, celeberrimi, amici noſtri, nobiſcum beneuole communicati fuerunt, a quo etiam recenſionem, quam legis, accepimus.

CCXIIX.

* *Eximii atque excellentiſſimi phyſicorum motuum curſusque ſyderei indagatoris* MICHAELIS SCOTI ſuper auctorem Sperae cum queſtionibus diligenter emendatis incipit expoſitio confecta Illuſtriſſimi Imperatoris Dni D. Federici precibus.

Quatuor folia ex ſingulis plagulis complicata ſunt, litteraeque plagularum indices nouem primae alphabeti. Cuſtodes & foliorum numeri nulli. In fine legitur: *Impreſſum fuit hoc opus diligenter in alma ciuitate* Bononiae, *Regnante inclyto Principe Domino D.* Joanne Secundo Bentiuolo *per* Iuſtinianum de Ruberia *MCCCCLXXXXV.* (1495) *die XV. Septembris.* Character Gothicus. Vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 606.

CCXVIIII.

* Libellus deſideratus ſuper celeſtium motuum indagatione ſine calculo.

Motus caeleſtes machina quadam reperiuntur. Liber forma quadripartita plag. 6. *Et hic finis expoſitionis canonum libri deſiderati equationis celeſtium motuum ſine calculo in honorem ſyderum conditoris, qui & nos conſeruare dignetur in euum. Amen.* Ex carpeñ. *per* GVILLERMVM EGIDII de Wiſſekerc. *ex* Zelandia, 1494. Character latinus. Hic GVILLERMVS EGIDIVS wiſkerckius, Zelandus, Mathematicus, auctor libri eſt, vt ex alia libri inſcriptione patet, in qua *pro nuuc Ciuis* carpentoratenſis vocatur. Joan. Franciſcus Foppens in *Bibliothec.* belgic. praeter hunc Tom. I. p. 388. non alium illius protulit librum.

CCXX.

CCXX.

* Libellus yſagogicus ABDILAZI id eſt *Serui glorioſi Dei*, qui dicitur Alchabitius ad Magiſterum iudiciorum aſtrorum interpretatus a IOANNE HISPALENSI ſcriptumque in eumdem a IOHANNE SAXONIE editum vtili ſerie connexum incipiunt.

Haec litteris latinis maiuſculis in fronte paginae. Sequitur in eadem pagina libri aſtrologici initium, cuius plagulas 14. in 4. complexi finis eſt: *Finitur ſcriptum ſuper alchabitum ordinatum per* IOHANNEM DE SAXONIA *in villa* pariſienſi *anno 1331. correctum per artium & medicinae doctorem dominum* Bartholomaeum de Alten & Nuſia. *Impreſſum* Venetiis *per* Johannem & Gregorium de forliuio *fratres. Anno ſalutis MCCCCLXXXXI.* (1491) *in die XXVI. Julii.* Conf. Chriſtophor. Hendreich *Pandect.* brandeb. p. 128. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 413. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. IIII. p. 30. vbi adnotauit IOHANNEM DE SAXONIA patrio nomine fuiſſe adpellatum, IOANNEM DANCK ſiue DANCKONEM. Conf. L. VIIII. p. 395. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 540.

CCXI.

* Aſtrolabium planum in tabulis aſcendens continens qualibet hora atque minuto equationes domorum celi: moram nati in vtero matris, cum quodam tractatu natiuitatum vtili ac ornato necnon horas inequales pro qualibet climate mundi. *Con gratia & priuilegio.*

Praeter tabulas aſtrologicas, figuris ornatus liber, ſingulis ad ſinguios gradus ſingulorum eclipticae ſignorum,

rum, natiuitatis momento orientium, pertinentibus. v. g. *in primo gradu thauri. Aſcendit vir thaurum ducens ad macellum, baculum tenens in manu. Homo carnifex erit.* Liber forma quadripartita impreſſus. In fine legitur: *Opus Aſtrolabii plani in tabulis a* IOHANNE ANGELI *a nouo elaboratum explicit feliciter Impreſſum* Venetiis *per* Johannem Emericum de Spira allemanum. *Anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo nonageſimo quarto* (1494) *Idus Junii* Character gothicus. Vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 584. vbi librum in fol. editum, illique *Ephemerides perpetuas*, praemiſſas eſſe ſcripſit. Fuit iſte IOANNES ANGELVS Bauarus ex vrbe Aichem oriundus, Medicus, & Aſtronomiae Profeſſor viennenſis, qui Ricciolo teſte anno 1512. mortuus eſt. Reliqua eius *opera* memorantur a Ioſ. Simlero in *Bibliotheca* p. 336. a Chriſtophoro Hendreich in *Pandect.* brandenburg. p. 186. a Io. Alb. Fabricio in *Bibliothec. med. & infim. Latinit.* L. I. p. 260. Conf. L. VIIII. p. 135. Librum iam inter raros retulit Samuel Engel in *Bibliotheca ſelectiſſ.* P. I. p. 136. & Cl. Dauied Clement in *Bibliotheque hiſtorique & critique des livres, qui ſont difficiles à trouver* Tom. I. p. 332. vbi praeter adductam editionem, duas exſtare alias adnotauit. Antiquiorem nimirum, quae Erhardi Ratdolt, Auguſtenſis, *viri ſolertis eximia induſtria, & mira imprimendi arte, qua nuper* Venetiis, *nunc* Auguſtae Vindelicorum *excellet nominatiſſimus*, excuſa in calce dicitur Auguſtae Vindelicorum *MCCCC. LXXXVIII.* (1488) *XXVII. Kal. Nou.* vid. Mich. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 495. Recentiorem, quam Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XV. p. 717. Venetiis euulgatam eſſe ſcribit. Haud vero ſatis adcurate Fabricius l. cit. & Niceron. in *Memoires* Tom. XXVI. p. 315. omnem librum Petro d'Abano tribuit, cum tantummodo in illius P. II. quaedam inueniuntur, quae ad Petrum d'Abano referri poſſunt. Quae illa ſint, particula docet *praefationis*, quam Sam. Engel l. cit. adtulit:

adtulit: *Subſunt in hac ſecunda parte figure celi ad medium ſexti climatis, cuius latitudo eſt circa 45. gradus: per duodecim domos verificate, quibus imagines facierum preponuntur, graduumque omnium ſignorum imagines, ab excellentiſſimo viro Medicine facultatis* Petro de Abano *elaboratae* &c. Iſtae vero Petri d' Abano figurae, a Giotto pictore Italorum celeberrimo, eiusque diſcipulis, in lacunari fori, ſeu aulae maximae iuris, patauinae, aedificii, quo nihil, tota Italia, magnificentius exſtare, ſcribit Nicol. Comnenus Papadopolus in *Hiſtoria gymnaſ.* patauin. Tom. I. p. 279. mira arte & elegantia depictae fuerunt, vbi etiam hodierno die cernuntur. Vid. Jo. Georg. Keysſlers *Neueſte Reiſen* P. II. *Brief* LXXI. p. 661. edit. *Hanouer.* 1741. Jo. Alb. Fabricii l. cit. L. XV. p. 717.

CCXXII.

* ABRAHE AVENARIS *Judei Aſtrologi peritiſſimi in re iudiciali* Opera ab excellentiſſimo philoſopho PETRO DE ABANO poſt accuratam caſtigationem in latinum traducta. in 4.

Liber charactere gothico exſcriptus, in fine haec refert verba: *Expliciunt peritiſſimi Aſtrologi* ABRAHE AVENARIS *praeclara opuſcula, cum nonnullis particularibus tractatibus egregiis aſtrorum iudicibus ſat conducentibus Arte & ingenio ſolertis viri* Petri Liechtenſtein *in corpus vnum (ad commune diuino huic negocio inhiantium commodum) miro indagine accumulata Impenſaque propria pulcherrimis his characteribus excuſa* Venetiis *anno virginei partus ſupra milleſimum quingenteſimum ſeptimo* (1507) *Pridie Kalendas Junias cum Priuilegio.* Opuſcula aſtrologica, quae heic ABRAHAMO AVENARI tribuuntur, verum aucto-

rem

rem agnoſcunt R. ABRAHAMUM F. MEIR ABEN ESRA, hiſpanum toletanum, quem anno Chriſti 1194. die II. menſis Adar ineuntis Kalahorae, quam Rhodum alii vocant, aetatis anno LXXV. mortuum eſſe memorat *Scriptor Juchaſin* p. 131. a. alii autem hiſtorici iudaici, alio deceſſiſſe tempore produnt. Non vero omnia, ABEN ESRA ipſe compoſuit, ſed quaedam ex arabico in hebraicum ſermonem conuertit, & in illa commentaria ſcripſit. Titulos opuſculorum hebraicos vid. in Joan. Chriſtophor. Wolfii *Bibliotheca* hebraea Tom. I. p. 81 ſqq. Quod ad PETRI D'ABANO verſionem illorum latinam adtinet, *illi* Jacobus Gaffarellus in *curioſitatibus inauditis* p. 218. verſion. lat. Gregorii Michaelis, *Hamburg*. 1676. in 8. *non ſemper cum fontibus conuenire, atque tractatus quoſdam verſioni inſertos eſſe, quos fontes non agnoſcant,* ſcribit. Oſtendit autem Chriſtoph. Wolfius l. cit. p. 82. not. r. Gaffarellum codicem hebraicum minus plenum habuiſſe, cum illi, quos in eo deſiderari dixerit *tractatus*, in aliis codicibus non mutilatis inueniantur. Conf. de R. ABRAHAM. F. MEIR ABEN ESRA, Chriſtophor. Hendreich *Pandectae* brandeburg. p. 20. Jul. Bartoloccii *Bibliotheca rabbinica* Tom. I. p. 54 ſqq. Adriani Relandi *Analecta rabbinica* p. 59 ſqq. Jacques Baſnage *Hiſtoire des Juifs* Tom. V. p. 1609 ſqq., Jo. Henr. Hottingeri *Hiſtor. eccleſ.* Tom. III. Cap. XII. p. 261. & qui omnium optime res ad illum pertinentes expoſuit, Chriſtoph. Wolfii l. cit. p. 71 ſqq.

CCXXIII.

* Tractatus de Stylometris ſiue inſtrumentis quibus quinque ordines Architecturae, methodo qua facilior inueniri nequit expeditius & accuratius longe quam vllo Proportionatorio, in modica

modica & maiuſcula forma deſignantur. *Inuentore* NICOLAO GOLDMANNO *Vratisl. Sileſio.*

Gebrauch dehr Bauſtaebe, durch dehrer Hülffe die fünf Ordnungen der Baukunſt aufs aller leichreſte, ja behaender vnd genauer als mit einigen Ebenpaſſer, in groſſer vnd kleiner Form abgebildet werden. *Lugd. Bat. ap. Auctor.* 1662. in fol. pp. 32. Tabulae aeneae 40.

In fine legitur *apud* Philippum de ero-y. Primus inter Architectos, non Germanos, ſed omnes, GOLDMANNVS ordines adcuratius diſtinxit, proportiones ſubtilius definiuit, columnarumque delineandarum rationem perſpicue explicauit. Cui negotio his praecipue organis auxilium inſigne adtulit. Sunt vero *Stylometra* GOLDMANNI, priſmata triangularia, quibus ſingulis, ſingulorum ordinum altitudines & ecphoras inſcripſit, vt eorum ope commode delineentur. Vſum hoc libro latino & germanico ſermone, terſo vtroque, imo ſaepius ornato docuit. Tam perrarus eſt liber, vt pauciſſimi ſint qui eum, pauciores quam pauciſſimi, qui cum eo *ſtylometra* poſſideant. Sed tabulis inſtructi Architecti, iam ſecundum eas, non minus commode pingere ordines didicerunt, vix amplius impenſas in *Stylometra* facturi, quod aegre laturus eſſet, procul dubio, ſi ſpiret GOLDMANNVS; dum enim ſuadet, vt aurichalci loco, ex argento organa conficiantur, in cuius candore lineae inciſurarum ſubnigrae magis conſpicuae fierent, haec addit: *ſed caritas Organi incuſatur: dabo conſilium* Euelioni *proficuum, abſtine a vitio regionis, & ſumtus temperantia collige, breui tibi media ſufficient, intelliges quantum vectigal ſit parſimonia &c.* Germanice ſcripſit: *dergleichen Geizhalſe rathe ich, daß er nicht ſo viele Raeuſche ſauſe &c.*

CCXXIIII.

* Le Reueil matin fait par *Monſieur* BERTRAND pour Reueiller les pretendus ſçavans Matematiciens de l'Academie Royale de Paris &c. *A Hambourg Imprimé par Bertrand libraire ordinaire de l'Academie de Bertrand où il ſe vend MDCLXXIIII.* (1674) *Avec privilege de Bertrand* in 8. pp. 75. except. foliis 20 prioribus.

Ne Trompez plus perſonne ou Suite du Reveil-matin des pretendus ſavans Matematiciens de l'Academie Royale de Paris. Ou les Curieux trouveront de quoy ſe divertir & s'inſtruire. *A Hambourg Imprimé par Bertrand, libraire ordinaire de l'Academie de Bertrand, ou il ſe vend. MDCLXXV.* (1675) *Avec Privilege de Bertrand.* pp. 69. except. 12. fol. praemiſſis.

Le Monde deſabuſé ou la Demonſtration des deux lignes moyennes proportionnelles par BERTRAND DE LA COSTE *Colonel d'Artillerie au ſervice de la Republique de Hambourg. A Hambourg MDCLXXV.* (1675). pp. 40.

Ce n'eſt pas la Mort aux Rats ny aux ſouris, mais c'eſt la Mort des Matematichiens de Paris. Et la demonſtration de la triſection de tous triangles par BERTRAND DE LA COSTE *Colonel d'Artillerie A Hambourg MDCLXXVI.* (1676). pp. 14. except. 14. fol. prior. & 4. poſterioribus.

La Demonſtration de la Quadrature du Cercle. Qui eſt unique Couronne & principal Sujet de toutes les Mathematiques. Par laquelle on fait voir la particule dont Archimede fait mention. Laquelle tant de bons eſprits & ſages philoſophes ont cerché ſans

ſans la pouvoir trouver depuis dés centaines d'années avant la Nativité de Jeſus Chriſt. Et par meſme moyen on fait voir la Ligne de la Roulette laquelle Perſonne n'a jamais trouvée: a faute d'avoir eu deſcouvert la Quadrature du Cercle par BERTRAND DE LA COSTE *Colonel d'Artillerie a Hambourg. Il eſt auſſi à trouver avec les autres du meſme Auteur à Amſterdam chez Pierre Arenz en la Ruë de la Bourſe* 1677. pp. 24. exceptis praemiſſ. fol. 12.

BERTRANDVS DE LA COSTE, homo portentoſi ingenii, praeterito ſeculo, in ſuburbio pariſino S. Marcelli natus fuerat, & ſub Gallis, Polonis, Ruſſis, Danis ſtipendia fecerat, omnemque fere peragrauerat Europam, donec Hamburgi conſideret, ibique per multos annos, in ſumma paupertate degeret vitam. Praemittitur libello, quem inſcripſit *Ne trompez plus perſonne* epiſtola gallica, ſatis longa, quam A. V. des Angles, Jeuerae, in Friſia orientali, an. 1675. d. XXII. Februar. ad Joan. Robertum Chouet, Philoſophiae & Matheſeos Profeſſorem ſcripſit geneuenſem, in qua praecipue BERTRANDI DE LA COSTE fata narrantur. Vitae tandem Hamburgi pertaeſus Amſtelodamum conceſſit, ibique mortuus eſt. Machinam Archimedis, quam vocat BERTRANDVS, regiae Scientiarum academiae pariſinae obtulit, quae cum illam non adprobauerit, hos libellos euomuit, qui admodum rari ſunt, & ad pauciſſimorum hominum cognitionem peruenerunt. Ideam machinae exiguam narrat, ope fili tenuis mille libras ſuſtuliſſe, idemque confirmat teſtimonio, a Friderico Wilhelmo Magno, Electore Brandeburgico, anno 1674. d. XII. Maii ſibi dato, qui vidit, machinae ope, filo tenui libras 2000 promte tolli. Verba teſtimonii ſunt: — *Son Alteſſé electorale ayant la curioſite de voir faire l'experience de la dite Machine, a fait venir pres de ſa perſonne ledit Colonel, qui ayant fait faire icy un model de quatre pieds & demy en quarré, il en a fait l'e-*

l' epreuve par laquelle il a enlevé dabord juſqu' à mille livres pezant, par la force d' une petite ficelle tirée par la Main ſeule d' un homme, ainſy qu' il s' etoit obligé, & Son Alteſſe Electorale deſiraut voir ou pouvoit aller la force de cette belle Machine, elle a fait doubler les poids juſqu' à la peſanteur de deux mille livres ou environ, lequel a été enlevé avec autant de facilité & autant de promtitude que les premieres milles livres. La curioſité de S. A. E. a paſſé plus avant, elle a commandé de porter la Machine dans ſon parc ou elle a remarqué qu'elle a encore enlevé hors de Terre toute en l' air un arbre avec toutes ſes racines, proportionné à la force de ſon Model &c. Plura de Machina non indicat, ſed motum perpetuum, quadraturam circuli, & ſi qua ſunt difficiliora alia in mathematicis, vt tituli opuſculorum indicant, reperiſſe ſe gloriatur, etſi nunquam ſtudiis operam dederit, ſed nihil praeter *Elementa* Euclidis per Henrionem gallice verſa legerit. Sed ad aliquod eruditionis mathematicae culmen perueniſſe, difficulter ipſi credent geometrae, qui in hiſce opuſculis reperient, magno hiatu mathematicis pariſinis problemata, quaſi ipſis inſolubilia proponentem, quae vel tiro geometriae ſoluerit, aut de difficilioribus ita ſermonem inſtituentem, vt ſe ipſum non intelligat. Sales vero auctoris, quam inſipidi ſint, vel indices libellorum monſtrant. Imaginem, in priore, aeri incidi curauit, procul dubio ſuam, nomen, patriam, habitationem, inſcriptione quadam explicans, cuius characteres nos quidem legere non poſſe fatemur, eosque niſi plane efficti ſint, pro ruſſicis habemus. In academia eius, quam fingit, omnes Bertrand vocantur: *Monſieur* Bertrand, *Herr* Bertrand, *Milord* Bertrand, *Seignor* Bertrand, *Moſci Panié* Bertrand, *O Soudari* Bertrand, *Dominus* Bertrand, *Segnor Don* Bertrand, *Babal* Bertrand, *Oûran* Bertrand, *Kirié* Bertrand, *Atanai* Bertrand, Bertrand *Cuiſinier*, Bertrand *Marmiton Suiſſe*, Bertrand *Sommelier*, Bertrand *Laveuſe d'ecuelles*, Bertrand *Gaſcon aide de Cuiſine*, Bertrand *Blanchiſſeuſe*, Bertrand *Catalan Anier* &c. Alia tabula aenea, quae etiam in prio-

priore libello, oculis ſubiicitur, ſub inſcriptione *Voila tres renome Mathematiciens*, tres aſinos exhibet, quibus adſcripta ſunt: *Le premier profeſeur en Mathematique de ſa Societe;* Niguet; *Le Directeur* Caricavi. Auribus aſini, poſterioris nomine inſigniti, quatuor tintinnabula alligata ſunt. Luſit etiam epigrammatibus gallicis, in quoſdam academiae pariſinae ſocios, quae libello adiiciuntur, cui titulum fecit *Ce n'eſt pas Mort aux Rats* &c. quae heic adſcribimus:

L' Epitaphe des Pſeudo - Mathematichiens de Paris.

Cy giſent des Mathematichiens
Pourveus de rentes & de biens
Quoy qu'ils ne firent jamais rien
Que faire des vols furts & larcins
Et rober a autruy le ſien
Lucifer *avet ſes lutins*
Voyant venir ces Happeloupins
Bien venus, dit - il, mes Arlequins,
C'eſt donc Vous qui faites tant les fins
Avec vos quatre mots de latin
Vous faites les Mathematiciens
Qui n'eſtes que des Grammairiens
Vous qui n'avés pas un ſeul brin
De ſavoir, ny un mouſtardin
D' Euclide, *ſemblés eſtre des Pins*
Vous qui n'eſtes que des Serins.
Sergeants attachés ces maſtins
Et mettés les dans ces Huttins,
Qu'il y demeurent juſqu' à la fin,
Et qu'ils ne ſortent de ces liens
Pour ne tromper les gens de biens,
Et que mon cher amy Paſquin
Avec tous les Hiſtoriens
Auſſy bien Chreſtiens que Payens
Avertiſſent les ſimples meſquins
Qu'ils ſe gardent de ſes forfantins
Et gravent en marbre avec leur burin

Les ruſes & fourbes de ces faquins.
Requieſcant in pice. Amen.

L' Epitaphe de feu Mr. de CARICAVI.

Cy giſt le bon CARICAVI
Qui dicit Pater PECCAVI
Le bien d'autruy FVRAVI
Ex Mathematiques ERRAVI
En mes brayettes CACAVI.

Sur feu Mr. de Niguet.

Cy giſt ou Niguet *ou Nigaud*
Alias Badin, & Badaut,
Ce Matematichien ſi beau
Avoit de l' Eſprit, comme un Veau.

Sur feu Mr. de Roberval.

Cy giſt ce fat Roberval
Qui croit qu'on ne trouve ſon egal,
Quoiqu'il ne ſoit qu'un Animal
A longues oreilles, ou Bucephal.

Sur feu Mr. d' Auzouſt.

Cy giſt cet illuſtre Auzouſt
Des matematichiens le moins fou
Nos queſtions il eſtime moult
Et dit qu' il les trouve à ſon gouſt
Quoy qu' il n' en puiſſe venir à bout.

Tandem ne quid deſit ad genium hominis cognoſcendum, addimus libellum *de circuli quadratura,* dominae Bourignon inſcriptum eſſe, cuius ex operibus, in rerum diuinarum cognitione, prae qua, ſcientiae humanae omnes, nihili ſint, egregie ſe profeciſſe narrat. Retulit Joannes Mollerus in Cimbria *litterata,* quod initio quidem Bourinoniae partibus admodum fuerit addictus, illamque, anno 1676. apud ſe, per quinque fere menſes occultauerit, deinde vero tanto proſequutus fuerit odio, vt non ſolum varia contra illam in vulgus ſparſerit ſcripta, conuiciis & calumniis referta, nomen illius apud Conſiſtorium detulerit eccleſiaſticum, ſed plebem etiam contra illam concitauerit.

CCXXV.

CCXXV.

Lectura *excellentiſſimi iuris vtriusque interpretis domini* ANTONII DE BVTRIO, a titulo de translatione prelatorum, vsque ad titulum de officio delegatorum. in fol. form. maior. folior. 66.

Editio oppido rara, litteris gothicis impreſſa, memoratur e *Catalogo Bibliothec.* vltraiectenſis a Michael. Maittaire Tom. I. *Annal. typograph.* p. 478. Initio leguntur haec verba: *Incipit lectura excellentiſſimi vtriusque iuris interpretis domini* ANTO. DE BVTRIO *a titulo de transla. prela. vsque ad ti. de offi. dele. ſuper quibus titulis dom.* Abbas (Nicolaus de Tudeſco, catanenſis ſiculus Abbas panormitanus) *non ſcripſit, vel ſi ſcripſit reperire poteſt nemo.* In noſtro exemplari prima littera initialis nitidiſſime picta, auroque puriſſimo, mira arte laeuigato, exornata eſt. In fine codicis talia reperiuntur: *Lectura praecellentiſſimi vtriusque iuris interpretis dni.* ANTONII DE BVTRIO *a titulo de transla. prela. ad titulum vſque de offi. dele. ſuper quibus titulis. dni.* Abbatis *ſcripta aut acta neminimus comperiſſe neminem. Sagacis attamen viri* Antonii Koberger. Nurembergen. alemanice *partis inibi ciuem & incolam. quam ponderoſo labore. vigilantia ac fatigatione ſolertiſſime his metallicis litteris elaborata emendata atque exarata finem cepit. Anno ſalutis MCCCCLXXXVI.* (1486) *III. Kal. Februar. Indictione IIII. De quo laudes non immerito referamus cunctipotenti Deo.*

De ANTONIO DE BVTRIO iam diximus Tom. I. p. 78 ſqq.

CCXXVI.

Aureus Tractatus de Arbitris d. LAFRNCHI (Lanfranchi) DE ORIANO Vtilis & quottidianus. in fol. form. maior. folior. 19.

Typo-

Typographi, tituli verbis inſignia ſua impoſuerunt. Liber charactere gothico exſcriptus eſt, & in fine haec adpoſita habet verba: *Finis Tractatus de Arbitris per excellentiſſimum V. I. monarcam d.* LAFRANCVM DE ORIANO. *Additis multis aliis queſtionibus & allegationibus clariſſimorum doctorum Impreſſum* Papie *per* Joannem de Lignano & Girardum de Zeis de Tridino *an. MCCCCLXXXXVIIII* (*1499*) *d. X. Maii.* Haec verba excipit *tabula queſtionum & aliorum in preſenti Tractatu de Arbitris contentorum.* Ir Michael. Maittaire *Annalib. Typographic.* librum fruſtra quaeſiuimus. Antiquiorem editionem Michaeli Maittaire aeque incognitam, *Piſciae* anno 1486. impreſſam, memorant *die Merkwürdigkeiten der Kœnigl. Bibliothek zu* Dreſden Tom. II. p. 341. In *Tractatu tractatuum* locum inuenit Tom. III. P. I. fol. 206 ſeqq. In ſeptem diſtinctus eſt partes,

I. *quorundam terminorum declaratur ſignificatus.*
II. *Qui poſſunt eſſe arbitri vel non ſuccincte panditur.*
III. *qui poſſunt facere compromiſſum breuiter oſtenditur.*
IIII. *Super quibus rebus, & in quibus cauſſis poteſt fieri compromiſſum plenius referitur.*
V. *Quot modis compromiſſum ſeu arbitrium annulletur.*
VI. *Quot modis finitur compromiſſum, e ſententia Iureconſultorum,* &
VII. *De virtute clauſularum, quae adponuntur in compromiſſis.*

Inclaruit LANFRANCHVS DE ORIANO, brixienſis, tempore ſeculi XV. medio, & in gymnaſio patavino iura diu docuit, e quo ſponte diſceſſit, & in patriam ſe contulit, vbi anno 1488. diem obiit ſupremum, cum aetatis annum fere XC. adtigiſſet. Multa ſcripſit *opera*, quorum titulos adtulit Ioan. Trithemius *de ſcriptor. eccleſ.* Cap. DCCCXI. p. 190. Joſias

ſias Simlerus in *Bibliothec.* p. 444. Anton. Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 327. Conf. Guid. Panzirolus *de claris legum interpretib.* L. III. Cap. XXXIIII. p. 358. Marc. Mantua Benauidius in *Epitome viror. illuſtr.* p. 484. Nicol. Comnenus Papadopoli in *Hiſtoria gymnaſii* patauini Tom. I. L. III. Sect. I. Cap. XII. num. 63. p. 227. Joan. Albert. Fabricius in *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. XI. p. 712.

CCXXVII.

Commentaria ſuper decreto *cardinalis alexandrini, alias Prepoſiti ſancti Ambroſii nuncupati. Cum priuilegio.* in fol. form. maximae, folior. 273.

Auctor libri, cuius editionem heic adducimus raro obuiam, Iureconſultus fuit, ſuae aetatis celeberrimus, & vir in ſumma dignitate conſtitutus. Nimirum is fuit JOANNES ANTONIVS DE SANCTO GEORGIO, e nobiliſſima de SANGEORGI, Placentinorum familia oriundus, Patricius mediolanenſis, Profeſſor ticinenſis, Praepoſitus S. Ambroſii mediolanenſis, cauſſarum ſacri palatii rom. Auditor, Epiſcopus & Presbyter Cardinalis titulo SS. Nerii & Archilei alexandrinus, Patriarcha hieroſolymitanus, Parmae, Albani, Tuſculi, & Ducatus praeneſtini Epiſcopus, qui ſeptuagenarius Romae, anno 1509. d. XIIII. Martii, ex hac vita deceſſit. Vid. de illo Guidi Panziroli *de claris legum interpretib.* L. III. Cap. XXXXVII. p. 373 ſqq. Catelliani Cottae *Recenſ. iurisperitor. & Doctor.* p. 530. Joſ. Simleri *Bibliothec.* p. 337. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. II. p. 107. Auguſtini Oldoini *Athenaeum* romanum pag. 379. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. VII. pag. 97.

In *primam* tantummodo *Decreti* partem, *ſuper centum & vnam diſtinctionem*, *ille commentaria* ſcripſit, quibus *repertorium* ſeu tabula praemittitur ſatis prolixa, folior. 43. In fine codicis litteris gothicis impreſſi typographus ſua inſignia adpoſuit, & verba adſcripſit ſequentia: *Expliciunt commentaria ſuper decretorum volumina non minus vtilia, quam optimo ſtilo correcta Reuerendiſſimi in Xpo patris & domini d.* JOH. ANTONII DE SANCTO GEORGIO *dicti de* placentia *patricii* Mediolanenſis *alias eccleſie diui* Ambroſii Mediolani *prepoſiti nuncupati. I. V. doc. & interpretis clariſſimi nunc peculiari virtute Cardinalis* alexandrini *digniſſimi.* Venetiis *per* Bernardinum ſtagninum de Tridino de Monferrato *MCCCCC.* (1500). Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr.* Tom. I. p. 725. De eiusdem Jureconſulti *Commento digniſſimo ſuper quarto libro Decretalium* Papiae *per Magiſtrum* Antonium de Carchano *anno a natali Chriſti MCCCCXC.* (1490) *octauo Calend. Jul. Impenſa* Jo. Franciſci de Nebiis de Burgo *ciuis* Papiens. in form. maior. impreſſo, vid. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. I. p. 297.

CCXXIIX.

NICOLAI *Abbatis* Lectura ſuper Primo Decretalium cum lectura *Dni* ANTON. DE BVTRIO ſuper titulis ſuper quibus *Dnus Abbas* non ſcripſit. in fol. form. mai. folior. 152. 78. & 128.

Codicem vetuſtum poſſidet, illiusque deſcriptionem nobiſcum communicauit I. B. Cramerus Bibliopola caſſellenſis. Characteribus typorum gothicis exſcriptus eſt, titulo, & litteris florentibus deſtituitur, quae rubro caeruleoque colore adpictae ſunt. In

tres

tres diſtinctus eſt partes, quarum I. NICOLAI Abbatis *lecturam ſuper primo Decretalium*, II. *Rubricam de translatione epiſcopi vel electi, quae in aliis libris vsque in hodiernum diem impreſſis lecta per* Abbatem *non eſt reperta, nunc vero nouiter inuenta emendatiſſima exhibetur, inſerta etiam Lectura do.* ANTONII DE BVTRIO *ſuper titulis, ſuper quibus Dns.* Abbas *non ſcripſit.* III. *Lecturam dni* NICOLAI Abbatis *ſuper ſecunda parte primi libri Decretalium, exhibet.* Poſteriori parti typographus haec addidit verba: *Explicata eſt lectura dni* NICOLAI Abbatis ſiculi *ſuper ſecunda parte primi libri decretalium. Impreſſa* Baſilee *per magiſtrum* Joannem de Amerbach *Anno dni MCCCCLXXXVIII.* (1488).

De NICOLAO DE TVDESCO, catanenſi Siculo, Abbate panormitano, & poſtea Archiepiſcopo, rom. Eccleſiae Cardinale vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 525. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſac.* Tom. II. p. 497 ſqq. Guid. Panziroli *de claris Legum interpretibus* L. III. Cap. XXXII. p. 354 ſeq. Jo. Fichardi *vitae Jureconſultorum recentior.* p. 421 ſqq. Marci Mantuae Benauidii *Epitome viror. illuſtr.* p. 442. Jo. Baptiſt. de Caccialupis *Hiſtoria Interpret. & gloſſator. iuris* p. 508. Anton. Mongitore *Bibliotheca ſicula* Tom. II. p. 98 ſqq. Jo. Alb. Fabricii *Bibliotheca med. & infim. Latinit.* L. XIII. p. 393 ſqq. cet. Omne ſuum ſtudium in primis in iure pontificio explicando collocauit, idque Catanae, Senis, Parmae & Bononiae, maximo cum adplauſu docuit, & ideo *Lucernae iuris pontificii* cognomen obtinuit. Cum ab Alfonſo Aragoniae rege, cum Cardinale tarentino, ad Concilium baſileenſe, legatus miſſus eſſet, pontificis auctoritatem, & iura, inſigni animi feruore ſtrenue defendit. Vid. Aeneas Sylvius *de geſtis Concil.* baſileenſis Libr. I. in *Operib.* p. 5 ſqq. edit. *Baſil.* 1551. in fol. Jacques Lenfant *Hiſtoire de la guerre des* Huſſites, *& de Concile de* Basle, Tom. II. p. 176 ſqq. Guid. Panzire-

zirolus l. cit. Mortuus eſt anno 1445. Eius quidem ſepulchrum aut epitaphium nullum adparere ſcribit Guidus Panzirolus l. cit. p. 357. ſed Auguſtin. Oldoinus in *Athenaeo* romano, illum in templo cathedrali panormitano ſepultum, & hoc epitaphio ornatum eſſe, prodidit p. 508.

Morte tua Canon, & leges, & iura Quiritum
Occubuere, iacent hoc tumulata loco.
Tu NICOLAVS *eras* TVDISCO *ſanguine natus*
Panormi *Antiſtes, &* Catanenſis *eras.*
Eugenio *&* Baſila *diſcordi pace ruebat*
Noſtra fides te duce Concilium.
Nominis, & tituli cumulos, & laudis adeptus
Vnde tuum texit tiara rubra caput.

Opera eius ſaepius edita fuerunt; E melioribus editionibus eſſe cenſetur, quae *Venetiis* anno 1617. VIIII. Tom. in fol. euulgata fuit.

CCXXVIIII.

Conſumantiſſimi (Conſummatiſſimi) *ac eminentiſſimi J. V. Monarche domini* BENEDICTI DE BENEDICTIS *de peruſio.* vtiliſſima ac quottidiana in materia vltimarum voluntatum conſilia: ab omnibus ſummo cum ſtudio perquirenda. in fol. form. maior. folior. 112.

In fine editionis, litteris gothicis exſcriptae, Michaeli Maittaire indictae, haec leguntur typographi verba: *excellentiſſimi ac famoſiſſimi. V. J. monarce dni* BENEDICTI DE BENEDICTIS *de* Peruſio: *Conſilia vtiliſſima & quotidiana: ſuper vltimis voluntatibus feliciter expliciunt.* Venetiis *a* Philippo pincio Mantuano. *ſub anno dni* 1501. *die* 24 *Aprilis. Imperante ſereniſſimo d. d.* Auguſtino Barbadico Venetiarum

tiarum *duce Inclito.* Volumen complectitur CLXVI. *conſilia*, quibus *tabula*, ſiue index adiicitur. Recuſa eſſe haec *conſilia Lugdani* anno 1556. in fol. teſtatur Chriſtophor. Hendreich in *Pandectis* brandeb. p. 504. & Auguſtin. Oldoinus in *Athenaeo auguſto* p. 38. editionem memorat *venetam* 1576. Omnes vero ſcriptores editionis prioris oppido rarae, nullam fecerunt mentionem.

Fuit BENEDICTVS TETIVS DE BENEDICTIS CAPRA, Peruſinus, Jureconſultus initio ſeculi XV. celeberrimus, Joanne Trithemio *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DCCCLXXX. p. 210. teſte, *vir tam ſcripturis diuinis, quam philoſophorum praeceptis probe exercitatus, ingenio ſubtilis, & diſputator egregius, multarumque rerum antiquarum & nouarum notitia inſignis.* In gymnaſio peruſino, per multos annos, inſigni cum adplauſu docuit, & ob veritatis, quod ſemper prae ſe tulerat ſtudium, *veritatis amator* cognominatus fuit. Cum autem docendo *capriſſaret*, aut *miceret*, vt anonymus poematis *de animantium vocibus* auctor, eiusmodi vocis humanae ſonum, qui caprarum voci non diſſimilis eſt, vocare ſolet, CAPRAE etiam cognomen obtinuit, quod inde in poſteros etiam ſuos propagatum fuit. Mortuus eſt, poſteaquam multis ſcriptis editis inclaruerat, in patria, & ibidem in aede D. Auguſtini ſepultus, marmoreaque ſtatua, in ſepulchro poſita, honoratus fuit. Conf. de illo Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 94. Anton. Poſſeuini *Adparat. ſacer* Tom. I. p. 633. Guid. Panziroli *de claris legum interpretibus* L. II. Cap. LXXVII. p. 175. Chriſtophor. Hendreich, & Auguſtini Oldoini ll. citt. Jo. Alb. Fabricii *Biblioth. med. & infim. Latinit.* L. II. p. 554. In *lexico eruditorum* Tom. I. bis locum invenit, col. nimirum 952. nomine BENEDICTI TETII DE BENEDICTIS & col. 1651. nomine BENEDICTI CAPRAE adducitur, quod *παρόραμα* forte ex Joſ. Simleri *Bibliotheca* transſcriptum fuit. Haud

ſatis

ſatis adcurate etiam in *lexico eruditorum* col. 1651. *Conſilia communium opinionum*, inſerta dicuntur *Theſauro communi opinionum Francofurti* 1616. edito. Hoc enim titulo BENEDICTVS DE BENEDICTIS nullum opus euulgauit. Eius *concluſiones, regulae, & tractatus communium opinionum* ſunt, qui in *Opere communium opinionum, ſeu receptarum Juris ſententiarum* a Joann. Fichardo *Francof. ad Moen.* 1571. edito, locum inuenerunt.

CCXXX.

Repetitiones. *d.* AZONIS Prohemium ſuper decretum vtiliſſimum. Titulus libri decretorum. Repetitio. c. Humanum genus. I. diſt. Repetitio. c. Nos in quemquam. II. q. I. Repetitio c. ſicut ſine. II. q. I. Repetitio. c. Ideo el. I. II. q. VI. Repetitio. *d.* ARNALDI DE SOLERIO. Super. c. Si pater filium. de teſtamentis in ſexto. Repetitio. *d.* ROSELI *de Aretio.* ſuper auct. (authent.) Ingreſſi. c. de ſacroſan. eccle. Tractatus ſiue ſummula domini BONICONTI *filii Joannis Andree* de appellationibus interpoſitis in cauſis beneficialibus. *Eiusdem* Tractatus aureus. de accuſationibus & inquiſitionibus. Tractatus ſiue queſtiones XL *domini* FEDERICI *de Senis.* Super materia permutationum beneficiorum vna cum tabula domini Lapi de caſtilione. Tractatus. *d.* JOANNIS CALDERINI vtiliſſimus. Super materia interdicti eccleſiaſtici. in fol. form. maior. folior. 42.

Vberioris recenſionis non indiget collectio rara, cum titulus ſatis prolixus opuſculorum, quae vno compre-

comprehenſa ſunt, faſciculo, argumenta ſatis declaret. Codex litteris gothicis exſcriptus, cum inſignibus typographi, hanc in fine adpoſitam habet clauſulam: *Explicit quottidianus hic tractatus de interdicto eccleſiaſtico dñi* JOANNIS CALDERINI *vna cum tribus aliis tractatibus & repetitionibus quampluri- mis infraſcriptorum iureconſultorum dñi* AZONIS. *dñi* ARNALDI DE SOLERIO. ROSELLI de aretio: BONICONTI *filii* Joannis Andree: ac *dñi* FEDERICI de Senis *in iure pontificio vtiliſſimis. Summo ſtudio ac diligentia nouiter impreſſis* Venetiis *per* Joannem & Gregorium de gregoriis *fratres* 1496. *die II. Decembris.* Michael Maittaire illius nullam habuiſſe videtur cognitionem.

De AZONE DE RAMENGHIS Decretorum Doctore, *iuris monarcha*, vid. quae Tom. I. p. 580 ſqq. diximus.

ARNALDI DE SOLERIO nomen inter Jureconſultos haud adeo celebre eſt. Etenim neque Marcus Mantua Benauidius, neque Joannes Baptiſta de Caccialupis, neque Joannes Fichardus, neque Guidus Panzirolus, neque alii, qui clarorum legum interpretum expoſuerunt vitas, illius fecerunt mentionem. In ſubſcriptione *repetitionis C. ſi pater filium de teſtamentis in VI. D.* vtriusque iuris Profeſſor, & gerundenſis eccleſiae in Catalonia adpellatur Canonicus. Nicolaus Antonius in *Bibliotheca* hiſpana illum plane omiſit. Eadem illius *repetitio* locum inuenit in primo volumine Collectionis *Repetitionum diuerſorum doctorum iuris, in iure canonico*, impreſſae Mediolani *per* Joannem Angelum Scinzenzeler *anno domini* 1513. in fol. vid. *die Merkwürdigkeiten der kœnigl. Biblioth. zu* Dresden Tom. III. p. 163 ſqq.

Gens ROSELLORVM ſiue ROYSSELLORVM apud arretinos clariſſima, magnos procreauit & celeberrimos viros, qui in iuris prudentia inſignem nominis ad poſteros famam transmiſerunt. Inter illos

los prae ceteris eminuit ANTONIVS ROSELLVS, cuius vitae, & rebus geſtis, Guidus Panzirolus Libro III. *de claris legum interpretibus* Caput tribuit XXXVI. vbi ſimul p. 363. docet, quod ex fratre Antonius nepotem habuerit ROSELLVM DE ROSELLIS, qui a Martino V. Pontifice rom. ad Ladiſlaum Poloniae, & Carolum Galliae regem legatus miſſus fuerit. Is ipſe ſine dubio eſt ROSELLVS, cuius in hac collectione *Repetitio ſuper auten. ingreſſi C. de ſacroſancta eccleſia* exſtat. Compoſita dicitur in ſubſcriptione, *in ciuitate* firmana, *vbi tenebatur curia generalis* Marchiae anchonitanae *Milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo* (1370) *die XVIIII. menſis Octobris, Anno ſeptimo lecture eiuſdem ordinarie.* In collectione *Repetitionum*, quam modo citauimus, *mediolanenſi* legitur Vol. I.

Praeter duas filias Nouellam, & Betinam, e legitimo matrimonio procreatas, Joannes Andreae, bononienſis, Jureconſultus celeberrimus, filium etiam habuit naturalem BANICONTIVM, ſiue, vt heic adpellatur BONICONTIVM, Decretorum Doctorem. Quae illius fuerit mater, non conſtat. Si Petri Baile coniectura locum obtinuerit, iſtius ancillae BANICONTIVS fuit filius, de qua in Poggii florentini *Facetiis* haec legitur hiſtoria: Joannem Andream, *Doctorem* bononienſem, *cuius fama admodum vulgata eſt, ſubagitantem ancillam domeſticam vxor deprehendit. Re inſueta ſtupefacta mulier, in virum verſa:* Vbi nunc, *ait*, Joannes eſt ſapientia veſtra? *ille, nil amplius locutus:* in vulua iſtius, *reſpondit*, loco ſapientiae admodum adcommodato. Verſibus hanc narrationem expreſſit gallicis Bernardus de la Monnoye:

Jean, *dit* André *fameux Docteur és loix*,
Fut pris un jour au péché d' amourette:
Il accolloit une jeune ſoubrette.
Sa femme vint, fit un ſigne de croix.
Ho, ho, *dit-elle*, eſt-ce vous? non je penſe;
Vous, dont par tout on vante la prudence.

Qu'eſt

Qu'eſt devenu cet eſprit ſi ſubtil?
Le bon André, *pourſuivant ſon negoce,*
Honteux pourtant, Ma foi; *répondit-il*
Prudence, eſprit, tout giſt dans cette foſſe.

vid. P. Baile *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. I. p. 226. not. B. Conf. de BANICONTIO, & ſcriptis eius Guid. Panziroli *de claris legum interpretibus* L. III. Cap. XVIIII. p. 339. Joan. Fichardi *vitae Jureconſultorum recentiorum* p. 410. In *Tractatu tractatuum*, legitur *Tractatus de Adpellationibus* Tom. V, fol. 45 ſqq. *de adcuſationibus & inquiſitionibus* Tom. XI. P. I. fol. 5 ſqq. Poſterior etiam exſtat in Franciſci Modii, brugenſis, *Sylloge auctorum qui ſcripſerunt de praxi rerum criminalium* Tom. II. *Francof.* 1587. in fol. p. 11 ſqq.

De FRIDERICO PETRVCCIO de Senis, nonnulla iam a nobis prolata fuerunt Tom. I. p. 650 ſqq.

De JOANNE CALDERINO, legi poterunt, quae Tom. I. p. 84 ſqq. adnotauimus. *Tractatus de interdictis*, inſertus fuit *Tractatui tractatuum* Tom. XIIII. fol. 325 ſqq.

CCXXXI.

Repetitiones *Domini* JOANNIS CALDERINI. Repetitio ſuper Prohemio decretalium. Repetitio. c. in noſtra de reſcriptis. Repetitio. c. mandatum de reſcriptis. Repetitio c. ab excommunicato de reſcriptis. Repetitio. c. ſuper eo. de electione. Repetitio c. cum in iure de electione. Repetitio Rubrice de ordi. cogniti. Repetitio. c. cum intelleximus de ordi. cogniti. Repetitio. c. ſuper ſpoliatione de ordi. cogniti. Repetitio. c. cum dilectus. de cauſſa poſſ. & proprietatis. Repetitio. c. poſt ceſſionem de probationibus. Repetitio c. dilecto-

rum de teſtibus cogendis. Repetitio. e. veſtra de coha. cleri. & mulierum. Repetitio. c. cum noſtris de conceſſione prebende. Repetitio. c. poſtulaſtis de conceſſione prebende. Repetitio. c. ſiquis Presbyterorum. de rebus ecclesie non alie. Repetitio. c. propter eius de donationibus. Repetitio c. de illis de raptoribus. Repetitio. c. nauiganti de vſuris.

GASPAR. CALDERINVS.

Repetitio ſuper. c. Poſtulaſti de peni. & remis. Repetitio ALEXANDRI DE ANTILLA ſuper. c. tibi qui de reſcriptis in VI. Repetitio FRANCISCI ZABARELLE. c. vt animarum de conſtitur. li. VI. in fol. form. mai. folior. 53.

Ex eadem officina typographica, e qua liber, a nobis iam deſcriptus prodiit, hic etiam codex euulgatus, atque iisdem litteris gothicis exaratus fuit. In fine haec leguntur verba: *Impreſſum* Venetiis *per* Joannem *&* Gregorium de gregoriis *fratres anno domini* 1496. *die. XVII. Octobris.* Curauit editionem Boniacobus Scotus, vtriusque iuris doctor, qui in JOANNIS CALDERINI commendationem, eiusmodi praemiſit praefatiunculam.

Boniacobus ſcotus *vtriusque iuris doctor lectoribus ſalutem.*

Pleroſque ſepe viros animaduerti: ardentisſimi iuris profeſſores adeo luculenter vtriusque iuris enigmata interpretatos fuiſſe. vt eorum ſublime ingenium & lacteam ſcientiam non in his mundi partibus comparatam: in quibus humanum intellectum ſimilem eſſe oculo noctue ad ſolem: Ariſtotiles *atteſtatur: ſed in parnaſo aonioue fonte conceſſam ſim. arbitratus; Neminem tamen fateor hactenus lectitaſſe: qui fundamentalius* JOANNE CALDERINO: *pontificiam ſaltim fuerit inter-*

interpretatus ſapientiam. O quicunque ad veritatis cognitionem: qua nullus: teſte Lactantio *in principio: ſuauior animi cibus: conſcendere apprime delectaris: opus iſtud ſummo ſtudio diligentique auctoris lucubratione elimatum ardenter ſuſcipe: ſuſceptumque amplectere: amplexumque inter vlnas fouendum: & die noctuque perlegendum perſcrutare ſepius enim viſum preſtantius redolebit & dulcius deguſtabitur. Hic enim non* Romulum *&* Remulum (Remum) *non reges quinque: non imperatores* romanos: *non* fabios: *non* fabricios: *non* Curios. *non* Metellos: *non* Catones: *non* Camillos: *non* Scipiones *vt* Eneas *in* Veneris *ſcuto conſpexit. Hic profundiſſimas preſertim canonum difficultates adeo reſeratas & lucidas auctor erumpit: vt poſtpoſita aliorum librorum reuolutione lector hinc clariſſimus emergat. Sunt inquam auctoris opiniones adeo ſancte irrefragabiles & ſtabilite: vt non minus omnes laudent & obſeruent quam ſi ab illo ſeptem ſapientum* grecie *principe prolate fuiſſent; qui teſtante* Ariſtotele. 2. *li. politicorum leges compoſitas* athenienſibus *dedit ſummi ponderis auctoritatis & temperantie: & alibi in* 2. *li. inquit* Juſtinus *quod tanto cum temperamento leges dedit vt parem gratiam a ſenatu & plebe contraheret quamquam plebs & ſenatus in ſumma prius diſſentione fuiſſent: vnde de eodem ſuaui eloquio* Valerius *verba facit: ſi illis legibus* Athenienſes *vſi fuiſſent ſempiternum fuiſſent habituri imperium. Non inſuper minorem vim ac poteſtatem habent eiuſdem auctoris decreta & ſententie: quam apud* Lacedemones *olim ſummi philoſophi ac principes leges habuerunt: qui vt inquit de ingratis* Valerius *ſanctiſſimas & obſeruandas* lacedemoniis *leges dedit amandas quidem ac excollendas plurimum. Hortor itaque te lector vt hunc auctorem qui ceteros antecellit habeas legas & iugiter ſtudeas cuius ſuauis deguſtatio quanta ſit non verbis exprimi. ſed experientia & ſtudio comprehendi & cognoſci poteſt. Hic tandem veritas non quottidiano & celeri legendi curſu. ſed diligenti. vt repetentium moris eſt lucubratione*

tione candeſcit. Hic poſtremo eſt omnis legum & canonum theſaurus nuſquam iocundo caractere alicubi realiter impreſſus &c. Dixi.

Omnes Iureconſultorum *repetitiones*, eodem, quo heic leguntur, ordine, inſertae fuerunt primo volumini *Repetitionum*, quae *Mediolani* 1513. in fol. editae fuerunt, vid. *die Merkwürdigkeiten der Kœnigl. Biblioth. zu* Dreſden Tom. III. p. 162.

GASPAR CALDERINVS, Ioannis filius, Clementis VI. Pontificis conſiliarius, tantam inter Iureconſultos nominis ſibi parauit famam, vt niſi patrem ſuperauerit, illi tamen par, omni ex parte, & aequalis ſit cenſendus. Animo paullo elatiore fuiſſe dicitur, vt cum Bertoldo Primadico, Equite, & Raimondo Rampono, Comite, de loco, tanta animi obſtinatione contenderit, vt ad Robertum Apuliae regem, rem deferrent, qui eiusmodi ſententia litem diremit, quae CALDERINO minime fauere videbatur. Mortuus Bononiae & in templo S. Dominici ſepultus eſt, vbi & hodierno die, epitaphium illius, ſepulcro marmoreo, a Iacobo Lanfrano, Veneto, circa annum MCCCL. inſculptum conſpicitur. Vid. de illo, & operibus eius, Guidi Panziroli *de claris legum interpretibus* L. III. Cap. XXII. p. 341. M. Mantuae Benauidii *Epitome viror. illuſtr.* p. 467. Ioſ. Simleri *Bibliotheca* p. 217. qui illum minus adcurate adpellat GASPAREM CALDER, Nicolai Burtii *Elogium* Bononiae in Ioannis Gerard. Meuſchenii *Vitis ſummorum dignitate & eruditione virorum* Tom. III. p. 90. vbi hoc legitur diſtichon:

CALD*aque* RINA *domus, nam* GASPAR *ſicque Ioannes*
Inclita mandarunt nomina ſcripta polo.

Conf. eiuſdem Bononia *illuſtrata*, apud eumd. Meuſchenium Tom. II. p. 162.

ALEX-

ALEXANDRI DE ANTILLA ſiue DE ANTILLO, florentini, nomen, inter Jureconſultos, haud adeo clarum eſt. Praeter pauca enim, quae de illo retulit Iulius Negri in *Storia degli Scrittori* fiorentini, Joſias Simlerus in *Bibliotheca*, & Chriſtophor. Hendreich in *Pandectis* brandeburg. nihil apud Scriptores, Jureconſultorum biographos, de illo relatum legimus. Cum praeter ea Julius Negri dubitauerit, an de ſcriptis ALEXANDRI DE ANTILLA, quidpiam ſit impreſſum, collectionis noſtrae raritas, facilè inde colligi poterit.

De FRANCISCO SABADINO, ſiue ZABARELLA, ſ. DE ZABARELLIS, Patricio patauino, Archiepiſcopo florentino, & R. E. titulo SS. Coſmae & Damiani, Cardinale, qui in Concilio conſtantienſi, anno 1417. die V. Nouembris, aetatis anno LXXIIX. ſiue, vt alii ſcribunt LXXX. mortuus eſt, legi merentur Io. Franciſci Poggii, florentini, & Anonymi *Orationes in* eius *funere* recitatae, quae leguntur in Hermanni von der Hardt *Actis Concilii* conſtantienſis Tom. I. P. VIIII. p. 537 ſqq. Petri Paulli Vergerii, iuſtinopolitani *epiſtola de morte* illius, in Ludouici Antonii Muratorii *Scriptor. rer.* italicar. Tom. XVI. col. 198 ſqq. vbi maximis illum ornat elogiis, & tanto illum fuiſſe ingenio ſcribit, & tam excellentem virtute, vt quum omni loco, omni tempore, ſe totum cognoſcendum exhibuerit, ſemper tamen in dies, quo amplius tractabatur, eo maior viſus fuerit, ac melior. Conf: Guid. Panzirolus *de claris legum interpret.* L. III. Cap. XXIIX. p. 349 ſqq. Marc. Mantua Benauidius, in *Epitome viror. illuſtrium* p. 465. Antonius Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. I. p. 514. vbi librum, quem ſcripſit *de Schiſmatibus auctoritate Imperatoris tollendis*, qui in variis collectionibus e. g. in Simon. Schardii *Syntagmate variorum auctorum de imperiali iuriſdictione, & poteſtate eccleſiaſtica, deque iuribus regni & imperii, Argentorat.* 1609. in fol. p. 235 ſqq.

 repe-

reperitur, cum libri praefationibus, in romano *indice*, donec expurgetur, prohibitum eſſe adnotauit. Henr. Wharton *Adpendix ad* Guil. Caue *Hiſtor. litterar. Scriptor. eccleſ.* p. 73 ſqq. Auguſtini Oldoini *Athenaeum* romanum p. 256 ſqq. Chriſt. Schoettgenii *Continuat. Biblioth.* fabric. *med. & infim. Latinit.* L. XXI. p. 916 ſqq. P. Bayle *Dictionaire hiſtorique & critique* Tom. IIII. p. 2897. Jaques Lenfant *Hiſtoire du Concile de* Conſtance, paſſim, in primis L. V. p. 512 ſqq. aliique plures, qui viri doctiſſimi ſapientiſſimique memoriam, ad poſteros propagare ſtuduerunt. Exequiae illius, vt Guid. Panzirolus l. cit. teſtatur, Conſtantiae, & Sigiſmundi Caeſaris, & totius fere eccleſiae rom. praeſentia, quantum vnquam in eius ordinis viro viſae ſint, celebres fuerunt. Corpus Pataüium delatum, magno cum ciuium luctu, in templo cathedrali, cum hoc epitaphio, conditum fuit:

FRANCISCO ZABARELLAE
FLORENTIAE ARCHIEPISCOPO
VIRO OPTIMO, VRBI
ATQVE ORBI GRATISSIMO
DIVI HVMANIQVE IVRIS INTERPRETI
IN CARDINALIVM COLLEGIVM
OB
SVMMAM SAPIENTIAM COOPTATO
AC
EORVMDEM ANIMIS PONTIFICI PROPE MAXIMO
IOANNE XXII.
EIVS SVASV ABDICATO, ANTE
MARTINVM V.
OB SINGVLAREM PROBITATEM
IN CONCILIO CONSTANTIENSI DESTINATO
IOANNES IACOBI VIRI CLARISSIMI FILIVS
ID MONVMENTI PONENDVM
CVRAVIT.
VIXIT ANNOS LXXVIII.
OBIIT CONSTANTIAE
M CCCC XVII.

CCXXXII.

CCXXXII.

IOANNIS DE MILIS Repertorium. iuridicum. in fol. form. maior. folior. 184.

Editio, qua vtimur, dum haec ſcribimus, rariſſima, litteris romanis expreſſa, & ſine dubio, omnium prima eſt. Initium illius facit, *tabula* duorum foliorum, locorum communium ſiue titulorum, qui in opere exponuntur. Per omnem codicem, nulla inuenitur littera initialis, ſed omnes, rubro, caeruleoque colore adpictae ſunt. Littera autem codicis omnium prima A. variis coloribus nitidiſſime picta eſt, quibus puriſſimum aurum laeuigatum internitet. In fine voluminis haec legimus verba: *Preſens repertorium Eximy vtriuſque iuris doctoris domini.* N. DE MILIS *Impreſſum* Rome *per venerabilem virum magiſtrum* Georgium laur de herbipoli, *Anno ſalutis MCCCCLXXV.* (1475) *die vero veneris: XXIII. menſis Iuny. Pontificatus ſanctiſſimi in Xp̄o patris & domini noſtri domini* Sixti *diuina prouidentia pape* quarti *Anno eius quarto Finit feliciter.*

Quis iſte IOANNES DE MILIS, ſiue vt heic, in ſubſcriptione typographi, nomen illius expreſſum conſpicitur, N. DE MILIS fuerit, aliis indagandum relinquimus. Apud omnes enim fere ſcriptores, qui Jureconſultorum expoſuerunt vitas, de illo altum eſt ſilentium. Joſias Simlerus in *Bibliotheca* illum adpellauit p. 396. IOANNEM MILIS. Adtulit Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 352. codicem, eodem anno, quo noſtrum, 1475. *non artis calamo,* vt in calce illius legitur, *ſcriptum, ſed ingenioſiſſime indecibilis artis impreſſum* (ſine dubio Coloniae) *per* Nicolaum Gotz de Sletzſtat, in fol. cuius in titulo, MILIS de Verona *vtriuſque Juris doctor eximius* adpellatur.

CCXXXIII.

Repertorium MILIS *alias* ABSENTI. in folio form. minor. folior. 154.

Et haec editio valde rara eſt. Referimus illius notitiam J. B. Cramero, Bibliopolae caſſellenſi acceptam. Charactere litterarum gothico exſcripta eſt, & in ſecunda tituli pagina, hoſce exhibet verſiculos:

Exuperat cunctos hec iuris practica MILIS
Hec modo materias inuenit illa tibi
Sed butrii *firme & aliorum dicta reſoluit,*
Hanc eme qui reliquis doctior eſſe cupis.
Si mibi non credis: doctorum conſule quemque
Conſule: vel potius qui ſapit ipſe vide.

In fine talia, additis typographi inſignibus leguntur:

Noſcere forte voles quis ſculpſerit hoc opus ere
Preſſerit has chartas quiſue characteribus.
Ne mirere: licet terſum mendisque ſolutum
Immune & viciis: hoc opus inuenias.
Ille quidem Kesler Nicolaus: *littore* Rheni.
Vrbs dedit inſignem cui Baſilea *domum*
Ille inquam impenſis qui nunquam (crede) pepercit,
Lector amice: dabit his liber ille fidem.
Hic etenim ſecreta. obſtruſaque palladis *arce.*
Fortia iura omnis legulus inueniet.
Comperiet pñs (ſine dubio *praeſens*) *quidquid queſiſſe neceſſe eſt*
ABSENTI *qua[illegible]is nomen vbique gerat.*

Idibus Martii Anno ſalutis octuageſimo octauo, ſupra milleſimum quaterque centeſimum (1488). Cauſſam, ob quam in titulo, *Repertorium* ABSENTI nominatur, non aliam eſſe putamus, quam quod hiſce verbis: *Abſenti filio actio acquiritur ex contractu* &c. *Reperto-*

pertorium inchoatur. Eadem haec eſt editio, quam Joſephus Sparkes, petroburgenſis, Michaeli Maittaire, e Bibliotheca Grantham cognitam reddidit. vid. *Annal. typograph.* Tom. I. p. 500. not. 3.

CCXXXIIII.

Summarium textuale & concluſiones ſuper ſextum & Clementinas. in fol. form. minor. folior. 202.

Summarium textuale & concluſiones Clementinarum. folior. 88.

Librorum, litteris gothicis excuſorum, auctor eſt IOANNES COELNER ſ. KOELNER DE VANCKEL, ſub Paullo II. & Sixto IIII. romanis pontificibus, vt Caſimir. Oudinus, in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſiaſt.* teſtatur Tom. III. col. 2703. clarus. Alter liber *ſuper ſextum Decretalium* hiſce inchoatur verbis: *In dei nomine ſuccincte & vtiles concluſiones circa materiam tam gloſarum quam doctorum circa Sextum etiam nouiſſime ſcribentium vna cum pleniori textus eiusdem Sexti ſummario. In alma vniuerſitate florentiſſimi ſtudii* Colonienſis *edite in lucem viuaci lucubratione honorabilis viri dni.* IOANNIS COELNER DE VANCKEL *Artium liberalium magiſtri diuinarum humanarumque legum interpretis. Juriſconſultorum equiſſimi, & Ordinarii in iure Canonico predicte vniuerſitatis bene meriti. in edibus ſuis lecte & reſumpte feliciter incipiunt.* In fine typographus haec adſcripſit verba: *Summaria pariter & concluſiones Sexti accurate & compendioſe ex doctoribus circa eundem ſcribentibus per honorabilem virum dominum* IOHANNEM KOLNER DEVANKEL *artium liberalium mag ſtrum. iuris vtriusque doctorem. virum peritiſſimum in iure canonico ordinarium in florentiſſimo ſtudio* Colonien.

collecta. Anno gratie M. CCCC. XCIIII. (1494.) *in vigilia purificationis beate dei genitricis* Marie *virginis glorioſiſſime impreſſa finem acceperunt feliciter.* Typothetarum ſine dubio error eſt, cum Joſias Simlerus in *Bibliothec.* p. 387. Cornel. a Beughem in *incunabulis typograph.* p. 80. Anton. Poſſeuinus in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 209. Caſimir. Oudinus in *Commentar. de Scriptor. & ſcriptis eccleſ.* Tom. III. col. 2703. librum iam *Coloniae anno 1463. collectum, & impreſſum* ſcribunt. Vix enim inuenietur liber, qui ante annum 1470. Coloniae impreſſus fuit.

Alter liber, nimirum *Summarium textuale & Concluſiones Clementinae*, initium tale prae ſe fert: *In dei nomine ſuccincte & vtiles concluſiones materiam tam gloſarum quam doctorum circa Clementinas etiam noviſſime ſcribentium. vna cum pleniori textus earundem Clementinarum ſummario. In alma vniuerſitate florentiſſimi ſtudii* Colonien. *edite in lucem lucubratione honorabilis viri dni* IOHANNIS DE VANKEL *artium liberalium magiſtri diuinarum humanarumque legum interpretis Juriſconſultorum integerrimi. In iure canonico in prefata vniuerſitate ordinarii in edibus ſuis lecte & reſumpte feliciter incipiunt.* Adpendicis loco accedunt *Summaria & effectus extrauagantium* Johannis XXII. Typographi verba haec ſunt: *Summaria ac concluſiones Sexti & clementinarum honorabilis viri artium liberalium magiſtri vtriuſque iuris doctoris modeſtiſſimi domini* IOHANNIS VANCKEL, *per me* Johannem Koelhoff. *ciuem* Colonien. *impreſſa. Anno gratie M. CCCC. XCIIII.* (1494) *in vigilia Annunciationis beate* Marie *finiunt feliciter.* Scriptores ſupra citati, & ex illis Michael Maittaire Tom. I. *Annal. typograph.* p. 460. librum quidem iam anno 1484. Coloniae per Joan. Koelhof impreſſum adfirmant, ſed veremur, ne pro 1494. in Joſiae Simleri *Bibliothecam* per errorem, annus irrepſerit 1484. quem poſtea alii in ſuos libros transſcripſerunt. Editio anni 1494. quam recen-

Digitized by Google

recenſuimus, a Michaele Maittaire non memorata fuit. Neſcimus, qua re impulſus Caſimir. Oudinus, auctorem, quem omnes, quos euoluimus, ſcriptores, IOANNEM KOELNERVM. DE VANCKEL, ſiue E WANCHEL adpellant, IOANNEM KOELVER DE WANCKOM nominauerit. Vtrum a Martino Lipenio, cuius *bibliothecam iuridicam* producit teſtem p. 69. 89. 134. ita fuerit vocitatus, cum liber non ad manus eſt, dicere non poſſumus. Haec ſine dubio cauſſa fuit, quam ob rem *lexicon eruditorum* Tom. IIII. col. 1438. alium IOANNEM DE VANCKEL, & col. 2703. alium IOANNEM KOELVER DE WANCKOM adduceret. An *Summarium textuale, & concluſiones ſuper textum* (ſextum) *& Clementinas Colon.* an. 1488. in fol. vt in *lexico eruditorum* l. cit. col. 1438. legimus, editum fuerit, aliis diſquirendum relinquimus. Michael Maittaire ſane nihil tale in *Annal. typograph.* retulit.

CCXXXV.

Proceſſus iuris *clariſſimi viri* IOHANNIS DE AVERBACH *Canonum doctoris* vna cum lectura expoſicionibusque *peritiſſimi viri* IOHANNIS DE EBERHAVSEN *Doctoris iuris pontificii* opera. diligenciaque ac ſtudio. Non ſine exactiſſimo conſilio Doctorum correctus. Incipit feliciter. in fol. form. minor. folior. 204.

Cum liber, charactere, quem vocant, gothico impreſſus, ad incunabula typographiae lipſienſis proxime accedat, & a typographo, qui inter primos homines, qui iſtam artem in vrbe lipſienſi exercuerunt, ſibi vindicet locum, omnino inter rariores noſtra aetate libros referri meretur. Opus, vt verba in fine *regiſtri* ſiue indicis, conſpicua teſtantur, *impreſſum* eſt

liptzk

lipczk *per* Mauricium Brandiſz *Anno LXXXIX.* (1489). Adhaeret exemplari, quod e bibliotheca portenſi publica, nobiſcum communicatum fuit, opus quod inſcribitur *Declaratio titulorum legalium* folior. 157. quod ab eodem auctore IOANNE DE AVERBACH profectum eſſe ſuſpicamur, cum ſtili quaedam ſimilitudo, inter vtrumque librum intercedat. Et hoc etiam *impreſſum* dicitur lipczk *per* Mauricium Brandis. *Anno LXXXIX. decima quarta menſis Julii.* Vtrumque opus Michaeli Maittaire minus innotuiſſe videtur. Prius adducitur a Joanne Henr. Leichio in *Annal. typogr.* lipſienſ. p. 64. In priore, verba IOANNIS DE AVERBACH, litteris maiuſculis, a commentario IOANNIS DE EBERHAVSEN diſtinguuntur.

Duplex apud ſcriptores IOANNES DE AVERBACH, AVERPACH, ſiue AVERBACHIVS occurrit. Opus quod adlegauimus, ad IOANNEM DE AVERBACH, Presbyterum, & eccleſiae bambergenſis Canonicum, Decretorumque Doctorem retulerunt Ioſias Simlerus in *Bibliotheca* p. 339. & Chriſtophor. Hendreichius in *Pandect.* brandeb. p. 255. Alii, vt Ioann. Trithemius *de Scriptor. eccleſ.* Cap. DCCXVII. p. 168. & Ioann. Alb. Fabricius L. VIIII. *Biblioth. med. & infim. Latinit.* p. 146. IOANNEM quidem DE AVERBACH adducunt, ſed iſtius operis nullam prorſus fecerunt mentionem. Ab Antonio Poſſeuino in *Adparat. ſacr.* Tom. II. p. 115. & a Chriſtoph. Hendreichio l. cit. p. 359. minus adcurate IOANNES DE AVSBACH vocatur: in *Lexico eruditorum* plane omiſſus eſt. Idem ſine dubio IOANNES DE AVERBACH eſt, quem Joſ. Simlerus in *Bibliotheca* p. 423. IOAN. VBACHIVM, & Michael Maittaire in *Annal. typogr.* Tom. I. p. 583. & 696. IOANNEM DE VRBACH nominant, eiusque *Proceſſum iudiciarium argentin.* an. 1494. & 1499. in lucem exiiſſe memorat. In *lexico eruditorum* IOANNES DE VRBACH locum inuenit Tom. IIII. col. 1724. ſed ex duobus libris, vnus factus videtur, cum *modum legen-*

di

di abbreuiaturas in vtroque iure SIVE *proceſſum iudiciarium* ſcripſiſſe dicitur. Editionem *proceſſus iudiciarii* recentiorem *Lipſ.* 1512. excuſam, poſſedit Jo. Petr. de Ludewig, qui illi haec talia adſcripſit: *Vtrique huius libri auctores* IOAN. DE AVRPACH & IO. DE EBERHAVSEN) lipſienſes *fuerunt, ſcripſeruntque in gratiam forenſium in* Germania *tribunalium, conſiſtuum. Sed tamen, quod ſtupendum, nulla iurium* Germaniae, *vel vnico verbulo facta mentio, vel ſpeculatorum iuris* ſaxonici *memoratio vlla. Nam praeter apices legiſtarum & decretiſtarum inuenies hic nihil.* Vid. *Catalog. Biblioth.* Jo. Petri de Ludewig P. I. p. 764. Id quidem illuſtr. adnotationis Auctori facile largimur, IOANNEM DE EBERHAVSEN *auctorem* fuiſſe *lipſienſem*, nulla autem prorſus ratione a nobis impetrare poſſumus, vt idem, de IOANNE DE AVRPACH, illi concedamus.

Diuerſus ab illo IOANNE DE AVRPACH eſſe dicitur Joannes Aurbachius, altanius, Jureconſultus bauarus, quem ſeculo XVI. ad finem vergente, inclaruiſſe memorant ſcriptores, & *ſingularium allegationum ad communem vſum accommodatarum libr. II. Colon.* 1571. & 1591. in 8. *Anacreonticorum odas Monaci* 1570. in 8. *Poematum libr. II. Patauii* (Paſſauii) 1557. *Epiſtolarum iuridicarum,* quae *Conſiliorum loco eſſe poſſunt Libr. IIII. Colon.* 1566. in 8. & cum *libr. II. ſingular. allegation. ibid.* 1571. 1591. & *Ingolſtad.* 1606. in 8. euulgaſſe ſcribunt. Vid. Joſ. Simleri *Bibliotheca* p. 339. Chriſtophor. Hendreichii *Pandectae* brandeb. p. 355. Dedit hic Joannes Aurbachius *lexico eruditorum* occaſionem, ex vno viro, duos fingendi. Adducitur nimirum Tom. I. col. 658. Joannes Aurbach Jureconſultus, qui circa finem Seculi XV. vixiſſe & *anacreontica*, & *II. libr. ſingularium allegationum* compoſuiſſe dicitur, col. vero 666 ſqq. memoratur Jo. Aurpach JCtus Bauarus, qui Galliam & Italiam peragraſſe, Monaci vixiſſe, & 1565.

Epiſto-

Epiſtolarum iuridicarum libr. IIII. edidiſſe perhibetur.

Anonymus, qui *Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis praeſertim* lipſienſi, wittebergenſi *&* francfordiana ad Oderam *Academiis floruerunt, Centuriam*, a Jo. Joach. Madero *Helmeſtad.* 1660. editam conſcripſit, IOANNEM DE EBERHAVSEN natione fuiſſe Saxonem, ex ottingenſi oppido oriundum, Juris pontificii doctorem, Studii lipzenſis iuridicae facultatis Ordinarium, adnotauit num. LI. Conf. Joſ. Simleri *Bibliotb.* p. 362. Chriſtoph. Hendreich. *Pandect.* brandeburg. p. 355.

CCXXXVI.

Malleus maleficarum. in fol. folior. 102.

Priores huius libri editiones rariſſimas eſſe, adfirmauit Cl. Vogtius in *Catalog. libr. rar.* p. 435. Illam, cuius titulum integrum adſcripſimus, in earum cenſu obtinere locum nullum prorſus eſt dubium, cum omnia Seculi XV. indicia prae ſe ferat, & a nemine, quod nos quidem ſciamus, memorata ſit. Litterarum charactere exſcripta eſt gothico, omnibusque litteris initialibus deſtituitur. Quaelibet pagina in duas columnas diuiſa eſt. In textu ſcribendi compendia, occurrunt multa, quae librum lectu difficilem reddunt. Nullum praeterea anni, loci & typographi adlatum eſt indicium, eaque tantummodo, in fine ſe offerunt lectorum oculis verba: *Sit laus Deo. exterminium hereſis, pax viuis, requies eterna defunctis Amen.* Cum data, quod aiunt opera vir Summe Reuerend. Eberhard. Dauid Hauberus, librum ex orco prognatum, in *Bibliotheca, actis & ſcriptis magicis* Tom. I. p. 1 ſqq. deſcripſerit, lectores

res noſtros inde ablegámus, neque verbum addimus amplius. Conf. Cl. Vogtii *Catalogus libr. rar.* l. cit. *Analecta* noſtra *litterar. de libr. rar.* p. 561 ſqq.

CCXXXVII.

Formularium aduocatorum & procuratorum Romane curie & Regii Parleamenti: practicam ſecundum iura communia clariſſime oſtendens. Continens & tradens formam Commiſſionum. Libellorum. Articulorum. Proteſtationum. Exceptionum. Replicationum. Duplicationum. Interrogatoriorum. Petitionum. Sententiarum. Appellationum. Plurimorumque que Aduocatis Notariis & Procuratoribus maxime neceſſaria ſunt & oportuna.

Cauſidicus quid agat. iudexue tabellio doctus
Patronusue foro: iura clientis agens.
Perdocet iſte liber. cauſarum condere formas
Quisquis amas lector: nec bene preſſa legas.

in fol. folior. 121.

Titulus ſatis prolixus, lectores docere poterit, quid in libro, litteris gothicis excuſo, reperiatur. Quis illum compilauerit, nos fugit. Characteribus litterarum gothicis excuſus eſt, & in fine haec refert verba: *Formularium Aduocatorum & Procuratorum.* Romane *curie & regii Parleamenti practicam oſtendens ſecundum iura communia: exactiſſima diligentia impreſſum* Baſylee *Anno dni. M.. CCCC. LXXXIX.* (1489) *quarto ydus Marcii finit feliciter.* Hisce verbis,

verbis, iidem verſiculi denuo ſubiecti ſunt, qui in titulo comparent. Conf. Michael. Maittaire *Annal. typogr*. Tom. I. p. 513.

CCXXXIIX.

Vulgaria THERENTII in teutonicam linguam traducta. in 4. fol. 22.

Quis librum, quem ſola commendat raritas, compoſuerit, ignorare nos vltro libenterque fatemur. Inſtructiſſimarum bibliothecarum catalogos fruſtra euolvimus, & Michaeli Maittaire ipſi incognitum fuiſſe intelleximus. In puerorum gratiam conſcriptus, varias loquendi formulas, latino, & belgico qui teutonicus adpellatur, ſermone expreſſas ob oculos ponit. In titulo adparet praeceptoris figura, in cathedra, cum ferula, & libro, cuius pedibus quinque pueri adſident. In altera folii primi pagina, libellus hac ratione inchoatur: *Vulgaria quedam abs* THERENTIO *in* theutonicam *linguam traducta.*

Hunc ſtudioſe puer menti committe libellum
E latio *ducit tibi qui* theutonica
Non inſulſa quidem nam ſunt hec ſcripta THERENTI
Quem ſi noſſe cupis hic tibi multa patent.

Sex capitulis diſtinctus eſt hic liber, ita vt primo loco ea, quae verbo aut ſcripto ſalutantes, ac adeuntes quempiam dicimus, tradita ſint. Secundo, ea fere, que narrantis aut percunctantis ſunt, quamquam ſint quedam paulo ſententioſiora. Tercio que obiurgancia ſunt & que alias quoddam vehemencie habent. Quarto que hortatoria nec non & execratoria ſunt cum confirmationum ratione coniuncta. Quinto ſententie vehementis ad concluſionem ſeu clauſulam accomodate. Sexto quae

quae valedicentium ſunt. Speciminis loco Caput primum heic adſcribimus:

God gruet y. wes gegruet. weeſt ſalich in Xpo.
Saluete Salue Saluus ſis in Chriſto.
Jc biede y goeden dach.
Jubeo te ſaluere.

Syt willecome, dat ghy geſont uns ghecomen ſyt verblydick my

Bene veniſti. Saluum te adueniſſe gratulor. Adveniſſe gaudeo.

Gheeſt my dyn hant.
Cedo dextram. i. porrige vel da.
Vaer dy wel ick vaer te bat

Si bene habetis ego melius habeo. Si vales bene eſt ego vero valeo.

etc. Capiti ſexto typographus haec verba adſcripſit: *Vulgaria* THERENTII *in* theutonicam *linguam tradučta* Antuerpie *impreſſa per me* Gerardum leeu *Anno dni Milleſimo CCCC LXXXVII.* (1487) *tercio kalendas iulias feliciter expliciunt.* Omnis libellus charačtere gothico exſcriptus eſt.

ADPENDICVLA
IN QVA
E
BIBLIOTHECA PORTENSI AVGVSTINI DE CIVITATE DEI MEMBRANA DESCRIBITVR.

Inter alia, veterum librorum monumenta, quae in publica prouincialis ſcholae portenſis bibliotheca adſeruantur, duo praeſertim codices, manu exarati, omnium in ſe, oculos conuertunt. Alter latinam Joſephi verſionem, a Rufino elaboratam, alter Auguſtini libros, DE CIVITATE DEI, complectitur. Illum, a Patre meo, portenſis ſcholae rectore, deſcriptum habemus *, hunc ego, aliqua ex parte, deſcribere, hoc tempore, in animum, induxi. Me quidem minime fugit, quod in maximis inſtructiſſimisque, per omnem Europam, bibliothecis, multi variique codices Auguſtini, DE CIVITATE DEI, calamo exſcripti, inueniantur, cuius rei teſtem habeo Bernhardum de Montfaucon, qui **, in bibliotheca vaticana, in pariſina regia, aliisque pluribus, quas

* In programmate de *Joſephi membrana*, Numburg. 1727. in 4. edito.

** In Bibliotheca, bibliothecarum manuſcriptorum noua, quae Pariſiis 1739. duobus Tomis in fol. prodiit.

quas deſcripſit, bibliothecis, eiuſmodi codices magno numero *, reperiri confirmat; portenſis tamen codex, conſideratione non indignus eſſe videtur, qui cum antiquitatem haud adeo ſpernendam, tum ſingularem quamdam elegantiam prae ſe ferre conſpicitur. Ille in membrana ſcriptus CCLXXXX folia complectitur, &, quemadmodum iam dictum eſt, Auguſtini, Epiſcopi hipponenſis, quem, inter patres eccleſiae latinos, facile principem nominaueris, XXII. libros exhibet DE CIVITATE DEI, ſeu eccleſia, conſcriptos. Omnes qui codicem oculis luſtrauerunt, tractaruntque manibus, litterarum in primis elegantiam mirati ſunt, atque Eckbertum, monaſterii ciſtercienſis, quod Boſſaugiae ** olim floruit, abbatem, quem codici, manu exarando, nauaſſe operam nouimus, in arte ſcribendi, longe aliis, vt tunc fuerunt tempora, ſcribis excelluiſſe,

* Cauſſa vero illius rei in promtu eſt; ſcripta enim Hieronymi, Ambroſii & Auguſtini, in eccleſia, ſic dicta, occidentali diligenter lecta, & proinde ſaepiſſime deſcripta, & in monaſteriorum bibliothecis repoſita fuerunt.

** Boſſaugia ſ. Poſſauia monaſterium fuit, haud procul ab vrbe Ciza, a primo Epiſcopo martisburgenſi Boſone, exſtructum. Vid. Paull. Langius in chronic. citizenſi, ap. Piſtorium Tom. I. p. 1149. edit. Struuianae. it. Thuring. ſacra Tom. II. p. 655. In primis autem Jo. Georg. Leuckfeld. Chronologia abbatum boſſaugienſium, quam Jo. Martin. Schamelius, Numburgi 1731. in 4to edidit.

celluiſſe, vno quaſi ore, dixerunt. Litterae ſingulorum librorum initio, poſitae, quas initiales, & capitales, tunc temporis monachi vocare ſolebant, variis diuerſorum animalium, aliarumque rerum ſimulacris conſpicuae, & rubro praeſertim, caeruleo, viridique colore diſtinctae ſunt, quibus aurum, nonnunquam etiam argentum, mira quadam arte, laeuigatum internitet, id quod inſigne codici ornamentum conciliat. In primis ſingulare pictoris artificium, in hiſtoriis, e ſacro codice, effingendis, adparet. Conſpicitur DEVS, primos omnium, qui, in hoc terrarum orbe, viuunt, mortalium parentes, e paradiſo expellens. Obiicit ſe oculis Chamus, Noacho patri ebrio illudens. Sed ſuperuacua, ſine dubio, foret induſtria, ſi omnes illas hiſtorias, quas artifici penicillo delineauit pictor, longa ſerie, enumerare vellem. Illas quadraginta pictas *icunculas*, vt Suetonii voce * vtar, ſilentio praeterire non poſſum, quae circulis incluſae, in fronte codicis, ſub adſpectum veniunt. Ex iis viginti quadrupedum, & volatilium animalium mirificas exhibent formas; viginti numinum, quae pagani coluerunt, & quorumdam heroum ſpeciem repraeſentant. Offert ſe adſpectui Janus bifrons, dextra baculum, ſiniſtra clauum geſtans. Adeſt Pallas, ſcuto

* In Nerone c. LVI.

ſcuto armata, virgulam, forte oleaginam, manu tenens. Eminet Mars cataphractus, dextra ferens gladium euaginatum. Subiicitur oculis Fortuna, quae manu verſat rotam, in qua duo homines inſiſtunt. Et quis omnes operoſe recenſeat imagunculas, e quibus, & ingenium, & artificium pictoris mirifice elucet. Omnium ſane, quae in iis occurrunt, ita eſt comparata ratio, vt nihil pulcrius, nihil elegantius, in hoc ſcribendi pingendique genere, iis temporibus, adferri potuiſſe videatur. Quod ad aetatem codicis adtinet, illum ſeculo P. C. N. XII. ſcriptum fuiſſe, e litteris craſſioribus, ſcribendique compendiis *, quibus eo tempore, praecidi ſolebant voces, colligere poſſum. Nuſquam ae, diphthongus, adparet, quae, ab initio, per e ſimplex, v. c. EGROTVS, ENEAS; in medio per ę, cuius inferiori parti lineola incuruata, adiecta eſt, exprimitur. Praeter punctum, quod crebro repetitum conſpicimus, ſignum diſtinctionis reperimus nullum. Plurimae voces in ſ longum exeunt, in nonnullis tamen vocibus s. minoris formae ** inuenitur. Littera i, ſine

 puncto,

* Vid. Struuius in diſſertat. de criteriis Manuſcriptorum apud Baringium in claue diplomatic. p. 92.

** Eiuſmodi ſcribendi characteres Mabillonius, in praeſtantiſſimo opere, *de re diplomatica;* Struuius l. cit: ap. Baringium & Eckardus in *Introductione, in rem diplomaticam,* ſeculo XII. adſignant.

punćto, ſeu apice, & ſimpliciter nudeque poſita: particula autem connećtendi QVE per q; & VS, ſyllaba, in fine per 9 V. C. SVPERSTICIONIB9 expreſſa legitur. Praeterea, inſolens & dura illorum temporum pronunciatio, e tot vocibus aſperatis cognoſcitur. Sic enim MICHI, NICHIL, ERVMPNA, DAMPNETVR, pro NIHIL, MIHI, AERVMNA, DAMNETVR, ſubinde occurrit. Litteram Y, origine graecam, ſine omni ratione, in vocibus, PHYLOSOPHVS, SYDVS, YSAAC, atque aliis, vſurpatam, videmus. Et quid pluribus eiuſmodi indiciis opus eſt, quibus antiquitatem codicis confirmem, vbi luculenta teſtimonia ſcriptorum adſunt, qui eum, ante hos ſexcentos annos, calamo exſcriptum, ornatumque fuiſſe perhibent? Certe Paullus Langius, fide dignus aućtor, de Eckenberti II. abbatis boſſaugienſis epitaphio, quod anno P. C. N. MDX, inuentum detećtumque fuit, haec memoriae prodidit *: *Eckenberti Abbatis eius nominis II. epitaphium inuentum conſtat, anno Domini MDX. in latere eccleſiae noſtrae ſiniſtro, verſus ſeptentrionem, in loco communis fratrum ſepulturae, non procul ab ara diuae Vrſulae, cum pro Joanne Searp, confratre, praebendarioque noſtro, equite quondam*

* In Chronico citizenſi p. 1233. edit. ſupra addućtae.

*dam, in armis, ſtrenuo, reuerendi domini Jodoci, Abbatis noſtri moderni, genitore, in bona ſenectute recenter tunc defuncto, ſepulcrum foderetur, quod quidem epitaphium, ita caſu repertum, continebat, ipſum Eckenbertum, multorum voluminum, praecipue Auguſtini & Hieronymi * operum ſcriptorem originalium fuiſſe egregium, quae quidem opera, manu ipſius, eleganti charactere exarata, in praeſens vſque aeuum noſtrum, & venuſtate & magnitudine ſua, bibliothecam plurimum exornant.* Cognito Abbate boſſaugienſi, qui Auguſtini librum, in membrana, deſcripſit, ad rem omnino pertinet, quo is vixerit ſeculo, cognoſcere. Tametſi autem annus, quo Eckbertus Abbatis dignitate ornatus fuit, a rerum ſcriptoribus, adcurate deſignari nequit; ſeculo tamen XII. iam adulto eum monaſterio praefuiſſe, omnes commemorant. Ipſum vero illum, in quo deſcribendo, verſor, codicem, in bibliothecae boſſaugienſis forulis, olim fuiſſe repoſitum, verba confirmant, quae folio, ſi ab initio codicis numeraueris, tertio, minio ſeu rubro colore, ſcripta leguntur:

IN

* Hieronymi explanationes XII. prophetarum, in bibliotheca portenſi repe riuntur; an vero illae ab Eckberto ſcriptae ſint, pro certo, id ego confirmare, haud ſuſtineo.

IN. NOMINE. SCE. ET. INDIVIDUE. TRINITATIS. INCIPIT. LIBER. SCI. AVRELII. AVGVSTINI. YPPONENSIS. EPISCOPI. QVI. INTITVLATVR. DECIVITATE. DEI. XXDUO. VOLVMINA. CONTINENS. HIC. ATTINET. SCE. MARIE. DEI. GENITRICI. IN. BVZOWE.

Accidit autem, vt, inſtituta, per Lutherum, ſacrorum emendatione, & facta, poſt Julii, Epiſcopi numburgenſis, obitum, in monaſterio boſſaugienſi, rerum conuerſione, Auguſtini, *de ciuitate Dei, codex, ab Eckberto, in membranam* tranſcriptus, anno P. C. N. MDLXXIII cum aliis & manuſcriptis, & typothetarum formis, expreſſis libris *, AVGVSTI, glorio-

* Adfert eorum librorum Catalogum Jo. Martin. Schamelius in Chronico portenſi Pertuchii, quod cura illius Lipſ. 1739 in 4 denuo editum fuit, & Libro quidem II. c. XII. p. 236. Sed catalogum iſtum minus adcurate fuiſſe compoſitum, experientia edoctus didici, cum data occaſione, bibliothecae portenſis forulos excuterem.

glorioſiſſimi principis electoris Saxoniae, iuſſu & mandato, in prouincialem ſcholam portenſem, commigraret. Ceterum, memoria etiam dignos exiſtimo, rhythmos, qui, in principio codicis adſcripti ſunt, & pro illius ſeculi genio, diram imprecationem, his verbis *, denunciant:

Faueas, o Chriſte, labori

Reſpiciasque pia tibi reddita vota, Maria,

Haec Eckenbertus, ſpe firmus & hac ope certus

Stella Maria maris, tibi vouit, quae tuearis

Qui tibi tollit ea, fur, raptor, hic eſt anathema

Et ni reddat ea, damnetur ſorte ſuprema,

Et

* Imprecationem, quam, omiſſis ſcribendi compendiis adſcripſimus, ab Eckberto, non eſſe profectam, nomen Azonis docet, qui Abbas, mortuo iam Eckberto, boſſaugienſi monaſterio praefectus fuit. Vid. Langius in Chronico citizenſ. p. 1233. it. in Chronico numburgenſi, ap. Menkenium in Scriptor. rer. germ. T. II. p. 24. vbi haec legimus: *Venerandus valde vir Azzo, Zelator regularis diſciplinae eximius, & non minus conuerſacione, quam diuinarum ſcripturarum condicione clariſſimus.* Conf. Leuckfeld. l. cit. p. 16. & Schamelius *in Addendis*, ad illam chronologiam p. 63.

Et pater AZZO bonus, in vota, fauendo,

Patronus

Dignus mercede, requieſcat perpete ſede *

Amen.

* Addi poterit iis, haec imprecatio, quas Jo. Albert. Fabricius L. V. Biblioth. Gr. c. l. p. 74 ſqq. Lilienthal in ſelectis hiſtorico-litterariis, Obſeru. I. p. 1 ſqq. Jo. Burcard. Menckenius diſſ. III. p. 23. Gottlob. Henric. Pippingius, in diſſ. de imprecationibus libris adſcriptis Lipſ. 1711. & C. H. Trotz in notis ad Cap. XXVII. libri Hermann. Hugonis de ſcribendi origine p. 273. ſingulari ſtudio collegerunt. Omnium autem optime de eiuſmodi imprecationibus, recentioribus temporibus, egit Anonymus, qui librum hoc edidit titulo: Hiſtoriſche vnd Moraliſche Abhandlung von dem gelehrten Bücherfluche, wie auch von einigen andern, juriſtiſchen, politiſchen, Kunſt-Geheimnis-Wiſſenſchafts-Religions-Kriegs- vnd Staats-Flüchen der Heiden vnd Chriſten, Halle 1751. in 8. pp. 144.

INDEX

INDEX

Librorum, qui Tomo I & II recenſentur.

Littera a. numeris adpoſita Tom. I indicat.

A.

De Abano Petri libellus de venenis 919
Aben Eſra R. Abrah. F. Meir, Opera a Petro d'Abano in lat. traducta 1423
Abdilazi libellus iſagogicus 1421
Accolti Franciſc. traductio latina epiſtolarum Phalaridis 1268
Adamantii Phyſionomia gr. a. 218
Adamſoni Patricii Poemata & opuſcula a. 1
Aegeſippi hiſtoria de bello iudaico lat. a. 7
Aegidius romanus, vid. Aegid. Columna.
Aeliani var. hiſtoriae gr. 1545 a. 217
Aeſchinis Oratio contra Cteſiphontem & epiſtola ad Senatum & populum athenienſ. lat. per Leonard. arretinum a. 262
Aeſchyli Tragoediae H. Stephani 771
Aeſopi Fabulae gr. & lat. 1567 a. 64
Aeſopus moraliſatus 1489 a. 62
- graecus per Laur. Vallenſem traductus 1500 a. 69
Aeſopi Leben vnd Fabeln a. 71
Agapeti Ἐκθέσεις κεφαλαίων παραινετικῶν a. 68
Agricolae Bartholom. Ἀνθρωποπαιδεία 1139
- Georgii, Opera 750
- Joannis Auslegung deutſcher Spruchwoerter 759
Agrippae H. G. ab Nettesheym Opera a. 37
- - - - a. 40
Alanus de planctu naturae 827
- Doctrinale altum 829
- liber de poenitentia 1213
Alberi Eraſmi, der Barfüſſer Mönche Eulenſpiegel vnd Alcoran 1232
de Albertinis Franciſc. de mirabilibus Romae a. 23
Alberti Magni, Summa philoſophiae naturalis a. 532
- de arte intelligendi docendi & praedicandi res ſpirituales & corporales a. 566

Alberti Magni de Abundantia exemplorum a. 567
- Mariale a. 569
Albutii Paulli, Epiſtola ad Jeſuitas a. 111
Alcheri claraeuallenſis, liber de anima & ſpiritu 871
Alciati Andreae, epiſtola contra vitam monaſticam, & alia 761
Aleandri Hieronymi, explicatio tabulae marmoreae heliacae. a. 441
S. Ambroſii mediolanenſis, Expoſitio S. Lucae 868
- camaldulenſis verſio latina Diogenis Laertii 1475 793
Ampigolli Antonii, aurea biblia 1107
de Anania Joann. Tr. de Jubileis 1098
de Ancharano Petri, Conſilia a. 646
Andreae Joannis Nouella a. 81
- Mercuriale a. 82
- Commentar. in libr. VI. Decretalium a. 433
- Jo. Valentini, veri chriſtianiſmi &c. libertas, theologiae encomium, & bonae cauſſae fiducia 1207
- Syntagma de curioſitatis pernicie 1208
Andreas Hiſpanus, vid. Andr. Eſcobar.
Andrelini P. Fauſti, Epiſtolae prouerbiales 838
- Carmen de virtutibus moralibus & intellectualibus, & elegiae 839
- Epiſtola elegiaca, qua Anna Franciae regina Ludouicum maritum poſt ſubactos Venetos ad ſe reuocat 841
Angeli Joannis ab Aichem, aſtrolabium planum 1421
Animae hortulus 821
S. Annae legenda a. 192
De S. Annae feſtiuitate a. 194
Anthologia epigram. graecor. Brodaei 781
H. Stephani 783
Eilh. Lubini 787
Andr. Riuini 788
Anthologiae epitome Jo. Friſii 779
- Jo. Soteris 790
- - Romae 1608 791
- Flexiae 1624 792
Antigoni Caryſtii, Hiſtoriarum mirabil. collectanea 1273
de Antilla Alexandri, ſuper c. tibi qui de reſcriptis in VI 1442
Apicius Coelius, de re coquinaria 1503 a. 97
Apol-

Apollonius alexandrin. de ſyntaxi libri IIII. gr. & lat. 764
Apoſtolii Michaelis, Prouerbia 1330
Appianus gr. Carol. Stephani a. 220
Arati phaenomena gr. 1559 a. 214
- - lat. a. 215
Aretaei Cappadocis, libri IIX. a Iunio Paullo Craſſo in ſermonem lat. conuerſi a. 420
Ariae Benedicti Montani, hiſtoria generationis & regenerationis Adam 1128
- - Animae hiſtoria 1134
Ariſtophanes Nicod. Friſchlini 1323
Ariſtotelis metaphyſica lat. a. 538
- - Elenchorum libri II. lat. a. 539
- de phyſico auditu L. IIX. lat. a. 540
- - libri de anima lat. a. 540
- meteoror. libri IIII. lat. a. 541
- problemata lat. cum vita illius & morte metrice deſcripta 939
- - - Opera omnia gr. Frider. Sylburgii a 541
- - de arte rhetorica libri III. cum verſione & commentariis M. Anton. Maioragii a. 544
- - de optimo ciuitatis ſtatu cum Commentar. Petr. Victorii a 548
Arithmeticae communis textus, cum commentat. Conrad. Norici 1414
Arretinus Franciſcus, vid. Franc. Accoltus.
- Leonardus vid. Leonard. Brunus.
Arrianus gr. lat. H. Stephani a. 220
Aſclepii Definitiones per Ludouicum Lazarellum e graeco conuerſ. a. 655
S. Aſterii Homiliae gr. & lat. a. 86
Aſtexani de Aſt ſumma de caſibus conſcientiae a. 577
Auenares Abraham vid. R. Aben Eſra.
de Auerbach Joan. Proceſſus iuris 1451
S. Auguſtini hipponenſis, ſoliloquia 870
- de anima & ſpiritu, aliaque opuſcula 871
- Epiſtolae 873
- Adnotatio principalium ſententiarum in explanat. Pſalmorum 874
- de ciuitate dei Codex MS. membranac. 1457
- Speculum peccatoris 875
- de Ancona, opuſculum de cognitione animae, & eius potentiis a. 445

Auguſtini Antonii, de romanorum gentibus & familiis a. 444
- de legibus & SCtis cum notis Fuluii Vrſini a. 445
Auiſamentum de concubinariis non abſoluendis a. 183
Azonis ſumma a. 580
- Repetitiones 1438

B.

Balbani Nicol. vie du Marquis Galeace Caracciolo a. 606
Balinus Joannes, de bello belgico, & hiſtoria de pace XII. annorum, & poema de pace belgica a. 598
de Bandelis Vincentii de Caſtronouo Tr. de puritate & praerogatiua conceptionis Jeſu Chriſti a. 197
Banicontii Tr. de adpellationibus, & de adcuſationibus & inquiſitionibus 1438
Barbari Hermolai, Oratio ad Federicum & Maximilianum Principes 823
der Barfüſſer Mœnche Eulenſpiegel vnd Alcoran 1232
Barnabei Hieronymi, vita Caeſaris Baronii 1156
Baronis Antonii, Triumuiratus ſanctimoniae ſoc. Jeſu 1026
de Barzis Benedicti de Plumbino, diſputationes duae a. 642
Baſilius Magnus, de ſtudio poetarum & oratorum ex verſione Leonard. Bruni 846
Bayſii Lazari, Commentar. de veſtium generibus 1037
- de re nauali, & de veſtimentorum & vaſculorum generibus 1038
Bebelii Henrici, Triumphus Veneris 963
- Liber hymnorum, & alia opuſcula 967
- Opuſcula noua 971
Bedae venerabilis, hiſtor. eccleſ. gentis Anglorum a. 339
de Benedictis Benedicti Tetii, conſilia in materia vltimarum voluntatum 1436
Benedicti Joannis Baptiſt. Speculationum mathematicarum & phyſicarum liber a. 608
Benzonis Hieronymi nouae noui orbis hiſtoriae a. 57
S. Bernardi claraeuallenſis, Epiſtolae 877
- - Opuſcula 878
- - - Tract. de planctu Mariae a. 474
- - - Flores ex operibus excerpti 879
Bernardi Syiueſtris, Epiſtola ad Raymundum in ſermonem teutonicum a Nicol. de Wyla conuerſa 1074
Beroaldi Philipp. Commentarius in Ciceronis Quaeſtiones tuſculanas a. 255
Beroaldi

Beroaldi Declamatio ebrioſi, aleatoris, ſcortatoris 883
- Declamatio philoſophi, medici, oratoris 885
- Verſio lat. nouellae Boccacii de Tito rom. Giſippoque athenienſ. 887
Beſſelmeieri Sebaſtian. Obſidionis Magdeburgi deſcriptio a. 600
Betuleii Xyſti, Concordantiae graece Noui Teſt. a. 154
Beyerlinck Laurent. Magnum theatrum vitae humanae 1209
Biblia V. & N. Teſt. graeca 1597 a. 137
- lat. vulgata, cum gloſſa ordinaria & interlineari f. 1. & a. a. 139
- lat. vulgata 1491 721
- lat. vulgata cum concordantiis 1512 a. 141
- lat. vulgata 1550 a. 144
Binhard Joh. thüringiſche Chronik a. 298
Blondi Flauii, Opera a. 332
Boccacii Joan. de caſibus virorum illuſtr. libri VIIII a. 439
- mythica hiſtoria de Tito rom. Giſippoque athenienſi 887
- Nouella de Guiſcardo & Sigiſmundo, a Nicol. de Wyla, in ſermon. teuronic. conuerſa 1068
Boceri Joan. Carmina de origine & rebus geſtis regum Daniae a. 283
Boethius de Conſolatione philoſophiae cum Commentar. Thom. de Aquino 1486 a. 244
- - - - - - - 1491 a. 246
- - ſine commentario 1513 a. 247
- - de diſciplina ſcholarium 1489 a. 250
Bogani Zachariae, Homerus Ἑβραΐζων a. 430
Boiſſardi Jani Jacob. Bibliotheca chalcographica cum continuation. a. 468
Bollani Dominici, Tr. de conceptione virginis Mariae a. 201
Bonacurſi Orationes de vera nobilitate a. 404
- - - - a Nicol. de Wyla in ſermonem teutonic. conuerſae 1080
S. Bonauenturae Tractatus a. 315
- - Opuſcula parua a. 316
Bonciarii Marc. Anton. Epiſtolae a. 413
Bonicontius, vid. Banicontius.
Bonifacii IIX. liber VI. Decretal. cum Commentar. Jo. Andreae a 433
Brant Sebaſtian. Explicationes omnium titulorum iuris a. 362
- - - - geteutſchter Cato a. 370

a Breydenbach Bernard. itinerarium a. 48
Britannicarum rerum ſcriptores a. 337
Britonis Guilielm. Philippidos L. XII a. 345
Broweri Chriſtoph. Annales & antiquitates treuirenſes a. 466
Brunneri Leonhard. Bibliſche Concordanz a. 157
S. Brunonis carthuſienſis, Opera a. 304
Bruni Leonardi, Tract. de ſtudiis litterarum 843
- - Verſio lat. Baſilii M. de ſtudio poetarum & oratorum 846
Bruni Ludouici gratulatio poetica de regis romanor. coronarione 823
Bruſchi Bernardi, de diuo Carolo Borromaeo Virgilio-cento 1348
Buceri Martini, metaphraſis in Epiſtolam Paulli ad Roman. a. 355
- - Praelectiones in Epiſtolam Paulli ad Epheſios a. 356
- - Verſio latina enarrationum M. Lutheri in epiſtolas Petri & Judae 1230
Buchanani Georg. Hiſtoria ſcotica, & dialog. de iure regni apud Scotos a. 351
Budaei Guilielm. Annotat. in XXIIII. Pandect. libros a. 375
- - de Aſſe & partibus eius libri V a. 376
- - Commentarii linguae graecae a. 379
Guldin Bull Caroli IIII a. 435
Burgenſis Paullus, vid. Paull. de Sancta Maria.
de Butrio Antonii Conſilia a. 77
- - Lectura a tit. de translat. Praelator. vsque ad tit. de officio delegatorum 1431
- - Lectura ſuper titulis ſuper quibus Abbas panormitanus non ſcripſit 1434
Byzantinae hiſtoriae ſcriptores latin. a. 318

C.

de Caccialupis Jo. Baptiſt. de modo ſtudendi in vtroque iure a. 364
Caeleſtini V. Pontificis vita a. 210
Caeſar C. Jul. cum commentar. Henr. Glareani 1538 a. 448
- - Plantin. 1570 a. 451
Caeſarii quaeſtiones theologicae & philoſoph. a. 301
Calderini Joan Ambidexterium a. 83
- - Tr. de interdictis 1438
- - Repetitiones 1441

Calde-

Calderini Gaſpar. Repetitio de poenit. & remiſſ. 1442
Callimachus H. Stephani a. 234
Callimachi Philipp. Oratio de bello Turcis inferendo, & hiſtoria de his quae a Venetis tentata ſunt Perſis ac Tartaris contra Turcos mouendis a. 463
Camdeni Guil. Annales rer. anglic. a. 349
Camerarii Joachim. Commentar. in Ciceronis quaeſtion. tuſculan. libros V a. 382
- - - - in reliquos IIII. tuſcul. quaeſtion. libros a. 384
- - Commentarii vtriusque linguae a. 385
- - Narratio de H. Eobano Heſſo a. 386
- - de Oſtentis libri II a. 391
- - Commentat. explicat. tragoediarum Sophoclis a. 392
- - Hiſtoria Jeſu Chriſti a. 393
- - de graecis latinisque &c. numerorum notis a. 393
- - Conuerſa ex Thucydidis hiſtoria a. 396
- - Commentat. non eſſe ex euentis de conſiliis actionibusque hominum pronunciandum a. 396
- - Scholion de Congiario a. 396
- - Epiſtolarum familiar. libri VI a. 397
- - Politicorum & oeconomic. Ariſtotel. interpret. & explicat. a. 398
- - συμμικτῶν προβλημάτων Decuriae XXI a. 400
- - Verſio lat. Onoſandri de re militari a. 401
- - Querela Lutheri ſeu ſomnium 1227
Camertis Joann. Index plinianus a. 118
Campezii Joann. Tr. de dote a. 437
Canenſii Michael. Vita Paulli II. Pontif. 1167
Canones poenitentiales a. 314
Capellarii Michael. Chriſtinas 1027
de Capiſtranis Joannis Tr. de cupiditate a. 310
Capitonis Wolfg. Fabricii Enarrationes in prophetam Habakuk a. 353
Capotii Priami Oratio metrica a. 18
Capra Benedictus Tetius de Benedictis, vid. Benedict. Tet. de Benedictis.
la vie du Marquis Galeace Caracciolo a. 606
Cardani Hieron. Metopoſcopia a. 43
- - de propria vita liber a. 45
Cardinalis alexandrinus, vid. Joannes Antonius de Sanctogeorgio.
Cardinalis Hadrianus, vid. Hadr. de Caſtello.
Carleti Angeli Summa de caſibus conſcientiae a. 573

Caſae Joan. Galateus & libellus de officiis inter potentiores & tenuiores amicos a. 471
Caſelii Joan. Opus epiſtolicum a. 415
Caſſiodorus de anima a. 418
Caſſius Dio, vid. Dio Caſſius.
Caſſii Iatroſophiſtae προβλήματα a. 423
de Caſtello Hadrian. de vera philoſophia 1191
Catalogus Doctorum Vormatiae praeſentium a. 281
Catalogus platonicus a. 361
Cato M. de re ruſtica 1336. 1338
Cato de moribus durch Sebaſt. Brant geteutſcht a. 379
Catullus Aldi a. 487
Celtis Conradi de vita & moribus Germaniae carmen 1386
Chalcocondylae Laonici, hiſtoria turcica lat. a. 323. 326
Champerii Symphoriani, liber de quadruplici vita & alia opuſcula a. 652
Choniatae Nicet. Acominat. hiſtoria lat. a. 321
les grandes Chroniques de France 1411
Chryſoſtomi Joannis, Homiliae in Joannem a. 91
Chytraei David verſchiedene Nachrichten von der chriſtlichen Kirchen Zuſtand in Griechenland, Aſia, Africa &c. a. 294
Chytraei Nathanael. verſio latina libell. Jo. Caſae de morum honeſtate & elegantia a. 471
Ciampini Joan. Examen libri pontificalis & Catalogus Bibliothecar. apoſtolic. ſedis a. 524
- - Parergon ad examen libri pontificalis a. 526
- - de perpetuo azymorum vſu in eccleſia latina a. 527
Ciceronis quaeſtiones tuſcul. cum Commentar. Phil. Beroaldi 1502 a. 255
- - quaeſtiones tuſcul. 1510 a. 256
- - Officia 1507 a. 258
- - Opera moral. cum variis commentariis a. 258
- - Scripta rhetorica cum commentar. Omniboni Leoniceni 1476 a. 262
- - Rhetorica ad Herennium 1504 a. 263
- - Orationes 1499 a. 265
- - Orationes in Verrem 1499 a. 266
- - Epiſtolae ad Atticum, Brutum & Qu. fratrem Juntin 1571 a. 266
- - Epiſtolae ad familiares cum commentar. varior. 1589 a. 267
- - Opera omnia Dion. Lambini 1565 a. 269
de

de Clauaſio Angelus, vid. Angel. Carletus.
Claudianus cum Commentar. Gaſp. Barthii 1392
Clemens Alexandrinus gr. 1550 a. 223
Cleophili Octauii Catalogus poetarum famoſiorum pluriumque celebratiſſimor. viror. a. 512
Clichtouei Jodoci, Antilutherus a. 530
- - de veneratione ſanctorum a. 531
Coccaius Merlinus 1181
Coccinii Michaelis, Opuſcula & apologiae a. 560
Codini Georg. de Officialibus palatii conſtantinopolitani & officiis magnae eccleſiae gr. & lat. a. 554
Coelner Joan. de Vanckel Summarium textuale & Concluſiones ſuper ſextum & Clementinas 1449
Colinii Caſparis vita a. 133
Collectio auctorum qui S. S. translationes in vulgarem linguam damnarunt a. 160
Columella L. Jun. Moderat. de re ruſtica 1336. 1338
Columnae Aegidii, expoſitio in libros poſteriorum Ariſtotelis a. 536
- - Theoremata de eſſe & eſſentia 1203
Comeſtoris Petri, Scholaſtica hiſtoria 1483 a. 162
- - - - 1486 a. 163
- - - - 1500 a. 164
- - - - ex edit. Angel. Mariae Quirini 1729 a. 164
Concordantiae Bibliorum V. & N. T. latin. a. 155
De Concubinariis non abſoluendis auiſamentum a. 183
Conradus noricus, vid. Conrad. Tocklerus.
Conringii Henn. epiſtola de ſcriptis caſelianis a. 418
Conſenſus orthodoxus S. S & veteris eccleſiae de veritate verborum coenae domini a. 516
Conſtantini porphyrogennetae Opera gr. & lat. a. 551
Contracti ſermones de tempore & ſanctis 1092
Cordi Euricii, poetica opera 979
de la Coſte Bertrand, Oeuvres de mathematique 1426
Craſſii Jun. Paull. Verſio latina, librorum Aretaei cappadocis & Rufi epheſii a. 420
Cratetis philoſophi epiſtolae lat. a. 184
Criniti Petri, de honeſta diſciplina libri XXV. & alia opuſcula a. 662
Criſpi Joan. Honor. cubitenſis, Epitomata ſuper VIIII. libros Valerii Maximi a. 504
Cromeri Martini, Polonia & alia opuſcula a. 597

Cruſii Martini, Annales ſueuici a. 593
Curopalates, vid. Georg. Codinus.
Cuſpiniani Joan. de Caeſaribus atque Imperatoribus rom. Opus a. 584
- - Opera a. 588
Cypriani Caecil. Libri & epiſtolae ſ. l. & a. a. 626
- - Opera 1520 a. 626
Cyprii Georg. prouerbia 1330

D.

Danck Joannis, Commentar. in Abdilazi libellum iſagogicum 1421
Demetrii pepagomeni liber de cura canum a. 427
Demoſthenis Oratio in Aeſchinem pro Cteſiphonte per Leonard. Aretinum lat. verſa a. 262
Dionis Caſſii hiſtor. rom. gr. Rob. Steph. 1310
- - - - gr. & lat. H. Steph. 1314
Diodorus ſiculus ex verſione lat. Poggii 1297
- - - gr. Henr. Stephani 1300
Diogenes laertius e verſione lat. Ambroſii camaldulenſis & recognit. Bened. Brognoli 1475 793
- gr. & lat. Henr. Stephani 799
- Joan. Pearſon. 802
Dionyſii halicarnaſſenſ. antiquitat. roman. gr. Rob. Stephani 1304
- Scripta rhetorica gr. Rob. Stephani 1307
Dioſcorides gr. Aldi 895
- - 1529 897
Domenichi Ludouic. Traduzzione di Xenofonte 1293
Donzellinus Hieronym. vid. Eudoxus Philalethes.
Dracontii Hexaemeron Andr. Riuini 1400

E.

de Eberhauſen Joan. Lectura & expoſitio in Joan. de Auerbach Proceſſum iuris 1451
Eccardi Predigten 1089
Ederi Georgii, Orationes 1246
Egidii Guillerm. lib. ſuper caeleſtium motuum indagatione ſine calculo 1420
Epiſtola puellae romanae a. 21
Eraſmi Deſider. roterodam. de duplici copia verborum commentarii 742

Eraſmi

Eraſmi Deſider. roterodam. de octo orationis partium conſtructione libellus 745
de Eſcobar Andreae, Modus confitendi, canones poenitentiales & alia opuſcula a. 583
Euangeliſtae quatuor deutſch a. 150
Euangeliſtarum rationarium a. 25
Eugenii toletani poemata Andr. Riuini 1401
Eunapius gr. & lat. Plantin. a. 228
Euſebius de praeparat. euangelic. a Georg. Trapezuntio in lat. ſermonem traductus a. 632
Euſtathius de Iſmenes & Iſmeniae amoribus gr. & lat. a. 230

F.

Fabri Joannis epiſcopi viennenſ. Opus contra Lutherum 1215
Fabri Joan. de Werdea, Tr. de mediis quibus ad beatam vitam perueniri poterit 1205
Fabri Joannis, Commentarius in Fuluii Vrſini imagines illuſtrium 1044
Fabricii Joannis, poemata 1013
Fabularum variarum collectio a. 75
Falconiae Probae, Centones 1344
Faſtidii Britonis lib. de vita chriſtiana 871
Feminarum nouem illuſtrium carmina, Plantin. a. 239
Feſti Sext. Pomp. Fragment. de verborum ſignificatione cum ſchedis Feſti fragmento detractis, & Fuluii Vrſini notis 1397
Ficini Marſil. Epiſtolae a. 405
- de religione chriſtiana & fidei pietate 1204
- lat. verſio Xenocratis de morte 1204
- epiſtola de officiis 1360
Flores ex operibus S. Bernardi excerpti 879
Florus ſ. l. & a. 1387
- 1507 a. 275
Folengus Hieronym. ſiue Theophilus 1181
Formularium aduocatorum & procuratorum rom. curiae & regii parleamenti 1454
Fortunati Venant. Honor. Clementiani, Carmen de reſurrectione dominica 866
Fricii Andreae, de republica emendanda libri V. Orationes, & epiſtolae a. 520
- Syluae quatuor a. 521
Friedrichs Kayſer Reformation a. 436
de

de Frimaria Henrici, Praeceptorium 1256
Froiſſardi Joannis, Hiſtoriarum Epitome a. 342
Fulgentii ruſpenſis Opera 1409
Fuligatti Jacobi, vita Roberti Bellarmini 1148. 1154

G.

Gabriae Fabulae gr. a. 68
Galeomyomachia gr. a. 69
Galfredus de origine & rebus geſtis regum Britanniae a. 337
Gaſſari Martini, Oratio de Chriſti ad mortem pro genere humano acceſſione a. 394
de Gazalupis vid. Jo. Baptiſt. de Caccialupis.
Gennadius maſſiliens. de viris illuſtribus a. 623
de Sancto Georgio Joan. Anton. Commentarius ſuper decreto 1433
Giannetaſii Nicol. Parthenii, Halieutica 1020
- - Autumni ſurrentini 1022
Gildae ſapientis, epiſtola de excidio Britanniae a. 338
Glareani Henric. Commentar. in C. Jul. Caeſarem a. 448
Gnomologici auctores graeci Adr. Turnebi a. 227
Gobii Joannis, iunioris, ſcala caeli 817
Goerini Arnoldi, Paſſio S. Mauricii & ſociorum carmine heroico 923
Goldmanni Nicol. Tr. de Stylometris 1424
Goullet Robert. Tetramonon, & Compendium de ſex aetatibus mundi a. 618
de Comitis Gouriae Conſpiratione narratio a. 129
Grapaldi Franc. Marii Dictionar. de partibus aedium 1040
Gregorae Nicephori hiſtoria gr. & lat. a. 326
- - lat. a. 323
Gregorii Magni Homiliae ſuper euangel. a. 94
Greſemundi Theodoric. Dialogus in defenſionem ſeptem liberal. artium a. 453
Grünpeckh Joſephi, ſpeculum naturalis, caeleſtis, & propheticae viſionis 831
Guldin Bull Caroli IIII a. 435

H.

de Haſſia Henrici, Vocabularius biblicus 1109
Hegeſippus vid. Aegeſippus.
Hegii Alexandri, Dialogi & alia opuſcula 1194
Heigerlinus Joan. vid. Jo. Faber epiſc. viennenſ.

Hen-

Henrici aquilonipolenſ. Cithara ſophialis 957
ex Heraclide de rebus publicis commentar. gr. a. 218
Herodotus lat. Henr. Stephani 1275
- gr. Henr. Stephani 1278
Heſiodus cum ſcholiis gr. 1537 a. 225
Heſſi Hel. Eobani Epiſtolae ad Camerarium a. 386
S. Hieronymi lib. de viris illuſtribus a. 623
- - vitae patrum aegyptior. 1140
S. Hilarii Opera 1510 a. 636
Hippocratis iusiurandum gr. a. 69
Hirtzwigii Henr. Lutherus drama 1218
Hiſtoria 11000. virginum a. 204
Homeri Batrachomyomachia gr. a. 68
- Ilias per Pindarum thebanum in latinum traducta 930
Honorius Joann. vid. Jo. Honorius Criſpus.
Horatii carminum Libri IIII. 1498 1350
- de arte poetica 1351
- Opera cum Commentar. Mancinelli & Badii 1511 1352
Hortulus animae 821
Hucbaldi Carmen de laude caluorum 933
Hungerl Wolfgang. Adnotationes in Joan. Cuſpiniani de Imperat. rom. Opus a. 584. 588
ab Hutten Vlrici Arminius dialogus 1383
- - - Julius dialogus 1383
Hygini C. Jul. Aſtronomicon a. 215

I.

Jeſuitas ſingulares SS. pontificiae maieſtatis hoc tempore vindices falſo & fruſtra negare Papam Johannem IIX. fuiſſe mulierem 1235
Introductorium elementale in ideoma graecanicum 748
Joannicii Arabis, Iſagoge ad Tegni Galeni a. 429
Joſephi Judaei Opera lat. a. 611
Iſidori Soliloquia 1183
Iſocratis ad Daemonicum Oratio praeceptiua a Symph. Champerio lat. verſa a. 656
Julius Dialogus 1383
Juſtinus 1507 a. 274
- - 1514 a. 274
Juuenalis 1529 768

Juuena-

Juuenalis cum Commentar. Domitii Calderini, Georg. Merulae, & Georg. Vallae ſ. an. 1377

K.

Keyſersbergii epiſtola de modo praedicandi paſſionem domini a. 172
de Kitſcher Joan. Tragicocomoedia de iheroſolimitana profectione Ducis pomeriani a. 456
- - Dialogus de S. R. I. rebus a. 458
Koebelii Jacobi Rechenbuchlin a. 292
- - Continuatio chronici ſteinhoeweliani a. 287
Koelner Joann. vid. Jo. Coelner.
Kyerslach Petri, Paſſio Chriſti e quatuor euangeliſtis a. 474

L.

Lactantius 1510 850
- - 1521 854
- - 1532 856
- - 1563 856
- - 1570 858
- - 1650 863
- - de opificio dei 1506 865
- - carmen de reſurrect. dominic. 866
Laeti Pomponii libellus de magiſtratibus, ſacerdotiis, & legibus Romanor. a. 718
de Langenſtain Henric. vid. Henric. de Haſſia.
Laurelii Olaui, Syntagma theologicum 1238
a S. Laurentio Richardi Opus de laudibus beatae virginis a. 570
Lazarelli Ludouici verſio lat. definitionum Aſclepii a. 655
Legenda S. Annae a. 192
Lucani M. Annaei Pharſalia cum Joann. Sulpicii Commentar. 1509 1363
- - - cum Petri de Ponte caeci brugenſis Commentar. 1512 1366
Lucae Franc. Commentarius in quatuor euangelia a. 359
Lucretius de rer. natura Ald. 1500 a 99
Lutheri Mart. Enarrationes in epiſtolas D. Petri duas & Judae vnam 1230
- - Sermones aliquot latinitate donati 1231
- - Querela ſeu ſomnium 1227
de Lyra Nicolai Poſtilla ſuper quatuor euangeliſtas 731

de Lyra

de Lyra Moralia ſuper totam bibliam 735
- - Praeceptorium & alia opuſcula 1255
Lyricorum poetarum carmina Plantin. a. 239

M.

Macer de virtutibus herbarum a. 102
Mahumetis epiſtolae a. 188
Maioragii Marc. Anton. Commentar. in artem rhetoricam Ariſtotelis a. 544
Malleoli Felicis, dialogus contra validos mendicantes, & de beghardis lollhardisque in ſermonem teutonic. a Nicol. de Wyla verſ. 1074
Malleus maleficarum 1453
Mancinelli Antonii, Opera a. 690
- - lima Laurent. Vallenſis a. 705
Mantuani Baptiſtae, Carmen de Maximiliano Caeſare, Ludouico rege Francorum ac Venetis 841
- - Carmen de morte contemnenda 945
- - Parthenices I liber I 946
- - Bucolica, & alia 947
- - de patientia 953
Manuale parochialium ſacerdotum a. 474
De S. Mariae immaculata conceptione a. 194
de S. Maria Paulli, Scrutinium ſcripturarum 737
Mariani Chriſtoph. Conuiuium euangelicum a. 109
Martini braccarenſis opuſcula quaedam moralia 1359
- - liber de moribus humanae vitae 1360
Martini Nicolai, Lutherus triumphans 1225
Maſenii Jacobi, Annales & antiquitates treuirenſes a. 466
Matheoli Tract. de augenda memoria 1264
Mauburni Joannis, Roſetum exercitiorum ſpiritualium 1100
Mela Pomponius a. 127
Melampodis Tr. de naeuis corporis gr. a. 218
- - - - gr. & lat. a. 43
- - diuinatio ex palpitationibus gr. a. 218
Menſa philoſophica 814
de Milis Joan. Repertorium iuris 1447. 1448
Minutoli Traduction de la vie du Marquis Galeace Caraciolo a. 606
Mirandulani Joan. Pici, Opera a. 676
de Montemagno Bonacurſi, vid. Bonacurſus.
de Monteregio Joannis, diſputationes contra cremonenſia in planetarum theoricas delyramenta 1419

Muren-

Murenſis monaſterii Origines a. 603
Murneri Thomae vtriusque iuris tituli, & regulae in alemanicum traducti eloquium a. 367
de Murone Petri, vita a. 210
Muſaei carmen de Hero & Leandro gr. & lat. a. 68

N.

Naogeorgi Thom. Agricultura ſacra 1008
Narratio de Conſpiratione Comitis Gouriae a. 129
Nemii Joann. Vlularum ſpeculum 1017
Neubricenſis Guil. rerum anglicar. libri V a. 342
Nicols Guil. de litteris inuentis libri VI 1031
Noldii Chriſtian. Concordantiae particularum Ebraeo-chaldaicarum 1266

O.

Obſequens Julius, de prodigiis a. 388
Onolander de re militari a Joach. Camerario in lat. ſermonem conuerſ. a. 401
de Oriano Lanfranchi, Tr. de arbitris 1431
S. Orientii verſus commonitorii edit. A. Riuini 1404
- - - Laurentii Ramirez de Prado 1406
Origenis Homiliae a. 94
Oroſii Pauli Hiſtoriar. libri VII. 1500 a. 276
Ouidius de arte amandi & de rem. amor. 1471 a. 476
- - de arte amandi 1498 a. 477
- - Faſtorum libri 1512 a. 478
- - Metamorphoſ. libri cum enarrationibus Raphael. Regii 1501 a. 479
- - - 1505 a. 483
- - Metamorphoſis Aldi a. 485
Ouidio-Centones 1344

P.

Palaemonis Q. Rhemn. Fannii Carmen de ponderibus & menſuris a. 108
Palladius de re ruſtica 1336. 1338
Panormitanus Abbas, vid. Nicol. de Tudeſco.
Parochialium ſacerdotum manuale a. 474
Patrum vitae 1140
Paullini Pontii, carmen de chriſtiana pietate a. 493

Pepa-

Pepagomenus Demetr. vid. Demetr. Pepagomenus.
Perſii Aul. Flacci, Satyrae cum comment. Jo. Britannici 1492 1371
- - Satyrae ſ. l. & a. 1374
- - 1516 1375
Petrarchae Franciſc. Epiſtola de officio & virtutib. Imperatoris a 401
- - - de remediis vtriusque fortunae libell. a Nicol. de Wyla teuton. verſus 1080
a Perra ſancta Silueſtr. verſio latin. vitae Roberti Bellarmini a Jacob. Fuligatto conſcript. 1148. 1154
Petruccii Frider. Conſilia & quaeſtiones a 650
- - Quaeſtiones XL. ſuper materia permutationum beneficiorum 1438
Pfeffer Joannis, Directorium ſacerdotale 1094
- - Tr. de indulgentiis 1096
Pfefferkorn Joann. de iudaica confeſſione 1186
Phaemon philoſophus, vid. Demetrius Pepagomen.
Phalaridis epiſtolae per Franc. arretinum traductae 1268
Philalethis Eudoxi, apologia aduerſus calumnias Euandrophilactis 910
Phile de proprietate animal. cum verſione latin. Gregor. Bersmanni 901
Philelfi Franc. Epiſtolae breuiores a. 410
Philonis iudaei, Opera gr. Adr. Turnebi a. 610
Photii electa e Procli chreſtomathia grammatica 764
Piccolominei Dominici, Oratio de laude liberalium diſciplinar. 848
Pictorii Ludou. Bigi, Opuſcula chriſtiana a. 493
Pindari thebani, traductio latina Iliadis Homeri 930
Platonicus catalogus a. 361
Plautus recognitus per Phil. Beroaldum 1503 1335
Plinii Hiſtoria naturalis 1481 a. 113
de Plumbino Benedict. vid. Benedict. de Barzis.
Poggii Bracciolini, Opera a. 681
- - Facetiae a. 688
- - verſio lat. Diodori Siculi 1297
- - Epiſtola ad Coſmum de Medicis, a Nicol. de Wyla in ſermon. teutonic. conuerſa 1071
- - Hiſtoria diſceptatiua prima ab eodem verſa 1072
- - Diſceptatio inter Poggium, Nicolaum Nicolai, & Carolum arretinum ab eodem verſa 1073

Poggii Bracciolini, Epiſtola de ſupplicio Hieronymi pragenſis ab eodem verſa 1077
- - verſio latin. aſini aurei Luciani, ab eodem in ſermonem teutonic. tranſlata 1079
- - Oratio in Cardinalium collegio habita cum Nicolaus V. pontifex eſſet electus, ab eodem verſa 1083
Polae Franciſc. Ouidio-& Virgilio-Centones 1348
Polemonis Phyſionomia gr. a. 218
Politiani Angeli, epiſtolae laconicae a. 411
- Opera a. 666
Pontani Georg. Barthold. Scanderbegus a. 461
de Ponte Petri, Carmen de abitu & reditu pacis 841
- Commentar. in Lucanum 1366
Porti Franciſc. Commentarii in Pindarum 1330
Praepoſitus S. Ambroſii Mediolan. vid. Jo. Anton. de Sancto Georgio.
Praetorii Martini, Poema de principatu ſalubriter adminiſtrando 992
Probi Valerii, Opuſcula a. 718
e[l] Procli chreſtomathia grammatic. graec. electa 764
Propertius Aldi a. 487
die Propheten deutſch durch Marth. Lutherum 1544 a. 149
Proſperi de Regio, quaeſtio de ſenſibus interioribus a. 445
Puellae romanae epiſtola a. 21
Purbachii Georg. theoric. mot. Planetar. 1409
Puteani Erycii, de Cometa paradoxologia 1249
Pyladae Vocabularium a. 697
- Adnotationes in Alexandr. de Villa Dei a. 698
- Carmen ſcholaſticum a. 699
- Genealogia Deorum a. 702
Pythagoricorum philoſophorum fragmenta gr. & lat. Henr. Stephani 799

Q.

Querela Martini Lutheri, ſeu ſomnium 1227
Quirini Angel. Mariae R. E. Cardinal. Vita 1162
- - Vindiciae Paulli II. aduerſus Platinam aliosque obtrectatores 1167
- - Specimen variae litteraturae brixienſis 1178
- - noua editio ſcholaſticae hiſtor. P. Comeſtoris a. 164.

R.

Rakocii Martini, Carmen de partibus reipubl. & cauſſis mutationum regnorum imperiorumque 987
Rampegollus, Rampigollus, de Rampelogis Anton. vid. Anton. Ampigollus.
Rami Petri, Oratio pro philoſophica academiae pariſienſ. diſciplina a. 505
- Oratio, initio profeſſionis anno 1551. habita a. 509
- Praelectiones in Virgilii bucolica & georgica 1342
Rationarium euangeliſtarum a. 25
Rauennas Petrus, vid. Petrus Rauennas.
Regimen ſanitatis, cum commentar. Arnaldi de Villanoua 941
Rhodomanni Laurent. Palaeſtina 995
Roilleti Claudii, Poemata 998
Romanae puellae epiſtola a. 21
Ronſardi Petri, Exhortatio ad pacem a Franciſc. Thorio lat. verſibus expreſſa 1003
de Roſellis Roſelli, ſuper autent. ingreſſi c. de ſacroſanct. eccleſ. 1438
Rubenii Philippi, vita, Carmina, orationes, & epiſtolae a. 86
Rufi Epheſii, libri in latinum ſermonem conuerſi a. 420
Rüdingeri Efromi, Paraphraſis Pſalmorum a. 12
Ruſticae rei ſcriptores Aldi 1336
1535 1338

S.

Sabadinus Franc. vid. Franc. Zabarella.
Sabellici M. Anton. Opera 1049
- - Enneades 1055
- - Exemplorum libri X. 1060
- - de artium inuentoribus carmen 1244
de Sabunde Raimundi Theologia naturalis 1120
Sacerdotum parochialium manuale a. 474
de Sacroboſco Georgii, Opus ſphaericum 1419
Salernitanae ſcholae praecepta cum Arnaldi de Villanoua commentar. 941
Salluſtius de Coniuratione Catilinae 1513 1340
de Saxonia Joan. vid. Joan. Danck.
Sbrulii Ricardi, Extemporale ad Chriſtophor. Scheurlum a. 279

Scala caeli 817
Scoti Michaelis Expoſitio in Joan. de Sacroboſco ſphaeram 1420
Scribanii Caroli, ludus in ſeculi amorem 1348
Sedulii exhortatorium ad fideles 1503 1402
Seidelii Pauli Hiſtoria Martin. Lutheri 1217
Seldeni Joannis Mare clauſum 1261
- - Jus naturae & gentium iuxta diſciplinam Hebraeorum 1263
Senecae L. Ann. Opera 1492 1356
- - liber de moribus vitae humanae 1502 1360
Senecae Tragoediae cum Gellii Bernardini Marmitae Comment. 1492 1361
de Senis Fridericus, vid. Frideric. Petruccius.
Sereni Quint. Sammonic. praecepta medica a. 106
Serrani Joan. Metaphraſis aliquot pſalmorum graeca & precationes graeco-latinae 727
Sibuti Georgii, Siluula in Albiorim illuſtratam 982
Simocati Theophylacti Dialogus a. 423
Sixti philoſophi enchiridion a Symphor. Champerio latino verſum a. 655
Sodalitii litterarii apud Marburgum aliquot cachinni ſuper quodam duorum lipſienſium poetarum in Lutherum ſcripto libello effuſi 974
de Solerio Arnaldi, Repetitio ſuper c. ſi pater filium de teſtamento in ſexto 1438
Solinus de mirabilibus mundi 1498 a. 121
- - - 1515 1376
Sophocles H. Stephani 776
Speculum peccatoris 875
Steinhoewel Henric. Beſchreibung einer Chronick a. 287. 1234
Strabo de ſitu Orbis lat. 1510 a. 123
de Strada Jacobi Epitome Theſauri antiquitatum 1046
Syluioli Anton. chilias de triumphali Ludouici XII. in Venetos victoria 841
Syluii Aeneae Opuſc. de duobus amantibus, & de remedio amoris, cum epiſtola retractatoria 889
- - - a Nicol. de Wyla in ſermon. teutonic. conuerſ. 1067. 1070
- - Epiſtola ad Sigiſmundum Auſtriae archiducem ab eodem teutonic. verſa 1076

Syluii

Syluii Aeneae Epiſtola ad Procopium de Rabenſtain ab eodem teutonic. verſa 1077

T.

Taciti Cornel. Germania 1383
Tauleri Joann. Predigten 1085
Terentius cum commentar. Guid. Juuenalis & Jodoci Badii 1506 a. 491
Teſtament das alte M. Lutheri 1524 a. 148
- - das neue M. Lutheri 1579 a. 149
- - nouum graecum Brylinger. 1558 723
- - - - ſyriacum Widmanſtadii 724
- - - - ſaxonicum 1562 726
Theodulus cum commentario a. 497
Theophraſti characteres cum interpret. lat. Bilibald. Pirckheimeri 1326
Therentii Vulgaria in theutonicam linguam traducta 1455
Thorii Franc. lat. verſio exhortationis P. Ronſardi ad pacem 1003
Thucydides gr. & lat. Henr. Stephani 1284
Thyleſii Anton. libellus de coloribus 1038
Tibullus Aldi a. 487
Tockleri Conradi Commentar. ad textum arithmeticae communis 1414
Tortellii Joan. Orthographia a. 715
Tractatus Procuratoris a. 640
Trapezuntii Georg. Dialectica 1199
Trithemius Joan. de immaculata conceptione Mariae, & de feſtiuitate S. Annae a. 194
de Tudeſco Nicolai, Lectura ſuper primo decretal. 1434
de Turrecremata Joan. Expoſitiones in Pſalterium 1113
- - Quaeſtiones euangelior. tam de tempore quam de ſanctis 1117
- - Meditationes 1119

V.

Valerius Maxim. cum Oliverii araignanenſis Commentaria 1500 a. 501
- - cum varior. commentariis 1558 a. 502
- - Aldi 1514 1355
Vallae Georg. lima in Tortelii tract. de orthographia a. 715

Vallae Laurent. Traductio lat. Aeſopi a. 69
- - Elegantiae, & de pronomine ſui a. 705
- - - - cum inuectiua in errores Antonii raudenſis, & de libero arbitrio a. 709
de Vanckel Jo. Koelner, vid. Jo. Coelner,
Varro M. Terent. de re ruſtica 1336. 1338
Vegetii Publ. Mulomedicina 906
Vegii Maffei Philalethes 1239
Vergilii Polydori de prodigiis libri III a. 388
- - Prouerbiorum libellus 1241
- - de inuentoribus rerum L. III 1244
Victorii Petri, Commentar, in libr. Ariſtotelis de optimo ciuitatis ſtatu a. 548
Virgilii P. Maronis Opera 1507 1340
- - - - Paul. Manucii 1341
- - Bucolica & georgica P. Rami praelectionibus expoſita 1342
- - Opuſcula ſiue Adpendix 1509 1344
- - Centones varior. auctorum 1344
Virgilius ſalzburgenſis, vid. Virgil. Wellendoerfer,
Virginum 11000. hiſtoria a. 204
Virunii Lud. Pont. hiſtoria britannica a. 338
Vitae patrum 1140
Vitruuius Jo. Sulpicii 1364
de Vrimaria Henr. vid. Henric. de Frimaria.
Vrſinus Fuluius, de Romanor, gentibus & familiis a. 444

W.

Wellendoerfer Virgilii, Heptalogium 807
Wimpfelingii Jacob. de integritate libellus a. 167
- - eiusd. libri declaratio apologetica a. 171
- - Excuſatio ad Julium II a. 175
- - Apologia pro republ. chriſtiana a. 177
- - Oratio de Spiritu S. a. 179
- - Adoleſcentia a. 180
- - Elegantiarum medulla a. 181
- - Iſidoneus germanicus a. 182
Wimpina Conrad. de ortu, progreſſu & fructu S. Theologiae 1190
Wittekindi Herman. Tract. contra Jeſuitas de Joanne IIX, papa, muliere 1333
von Wyle Nicolai Translationes, oder Tütſchungen 1065
Xeno-

X.

Xenocratis dialog. de morte, a Marſil. Ficino lat. verſus 1204
Xenophon gr. & lat. Henr. Stephani 1288
Xenofonte tradotto per Lodouic. Domenichi 1293
Xiphilini e Dionis libris epitome, gr. & lat. H. Stephani 1321

Y.

de Yſabellis Jacob. Philip. artificioſa memoria a. 35

Z.

Zabarellae Franc. Repetitio c. vt animarum de conſtitut. lib. VI 1442
Zachariae Abbatis, elegia ad Venetos, de dominio eorum, breui diruendo 841
Zanitini Hieron. diſputatio de re teſtamentaria a. 642
Ziegleri Hieron. Verſio latina libror. Boccacii de caſibus viror. illuſtr. a. 439
Zonarae Joann. Annales lat. a. 318

Emendanda.

Tom. I. p. 607. lin. 1. leg. Paulli IIII. Tom. II. p. 1028. lin. 2. pro anno 1658. leg. anno 1674. Reliquae, a typothetis, ſecus ac fieri debebat, poſita L. B. facili negotio emendare poterit.

Digitized by Google

005678614